

PAVL. IOV. TO.
2. PARS A LT.

A
38
436

PATRIAE
ET
AMICIS.

The image shows the front cover of an antique book, bound in worn, reddish-brown leather. The cover is intricately decorated with gold-tooled patterns. A central, vertically oriented oval medallion contains the Latin inscription "PATRIAE ET AMICIS." in three lines. The text is surrounded by a complex, symmetrical geometric and floral design. This design consists of interlocking lines forming a series of circles and squares, with small, stylized floral motifs (possibly fleur-de-lis or similar) placed within the spaces. The entire cover is framed by a double-line gold border. The spine of the book, visible on the left, shows the traditional raised bands and some wear.

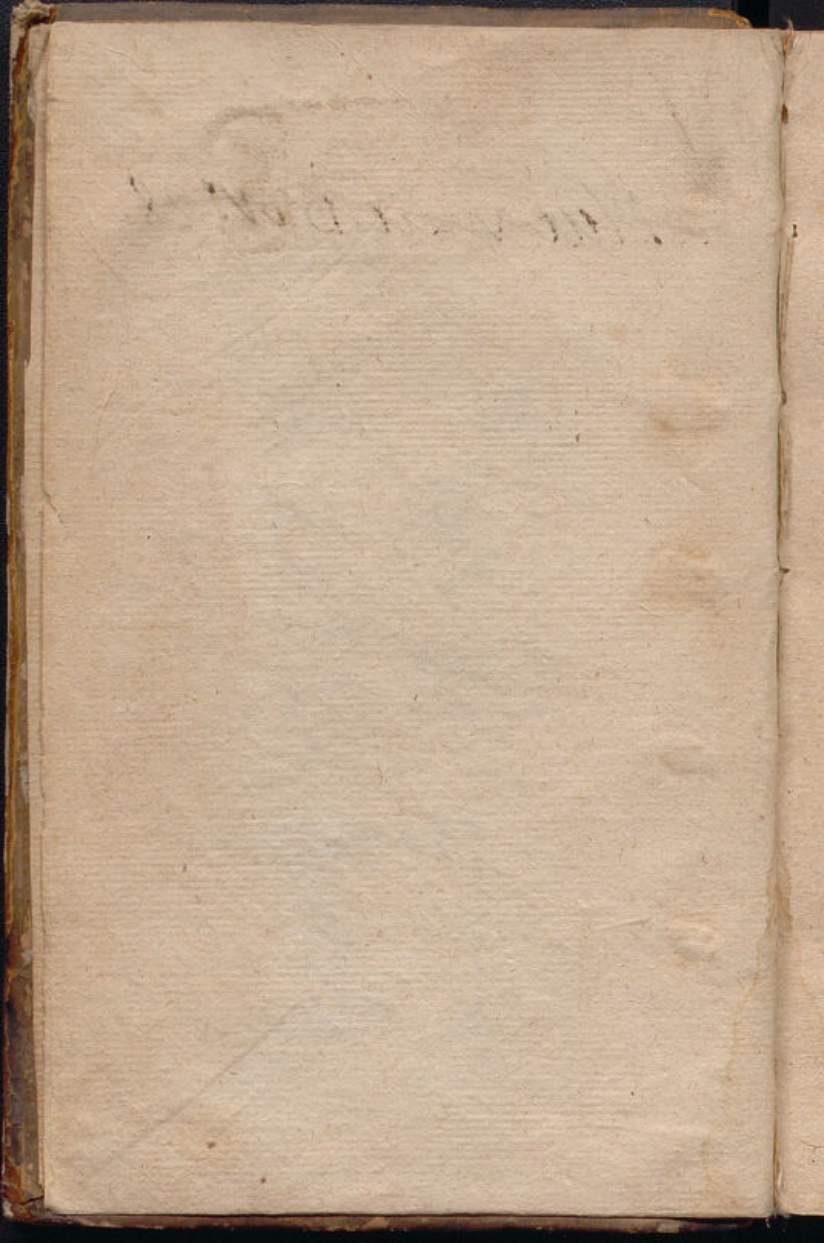
2-10-2419

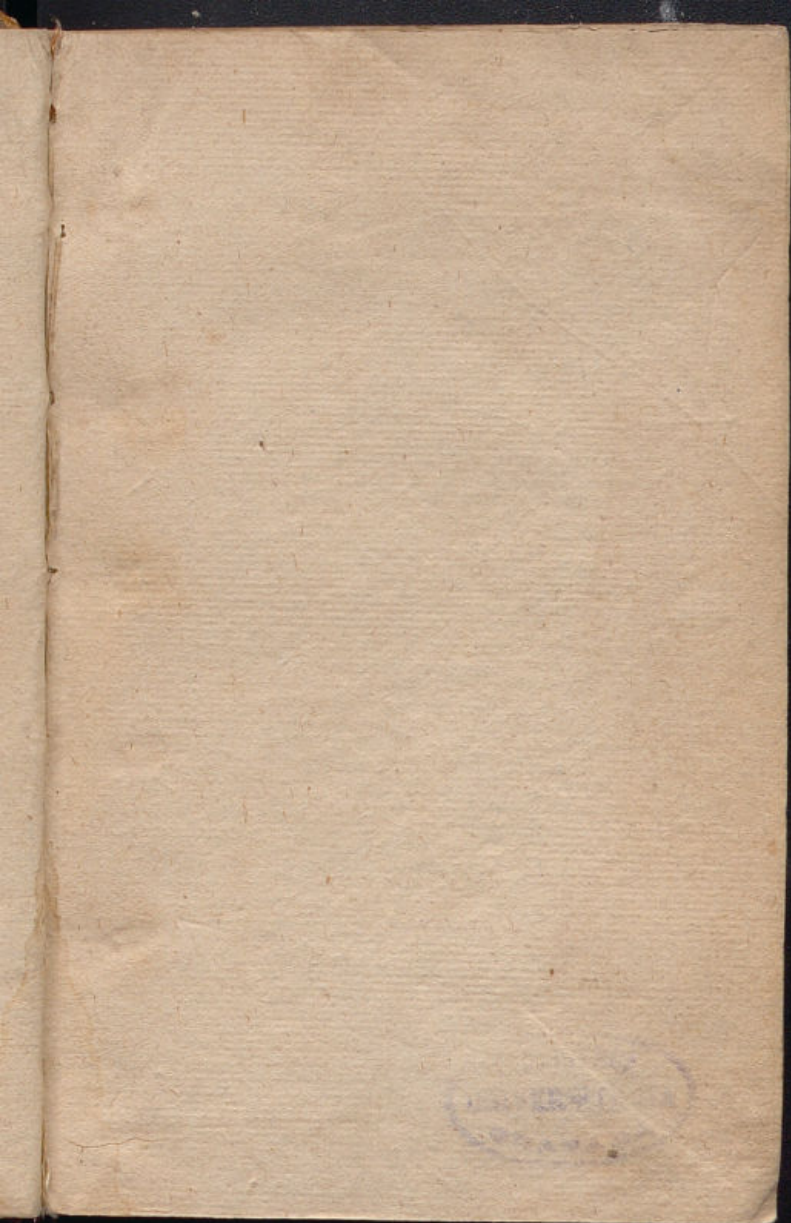
Titulo	
Edic.	10
Repart.	35
Tabla	
Numero	145

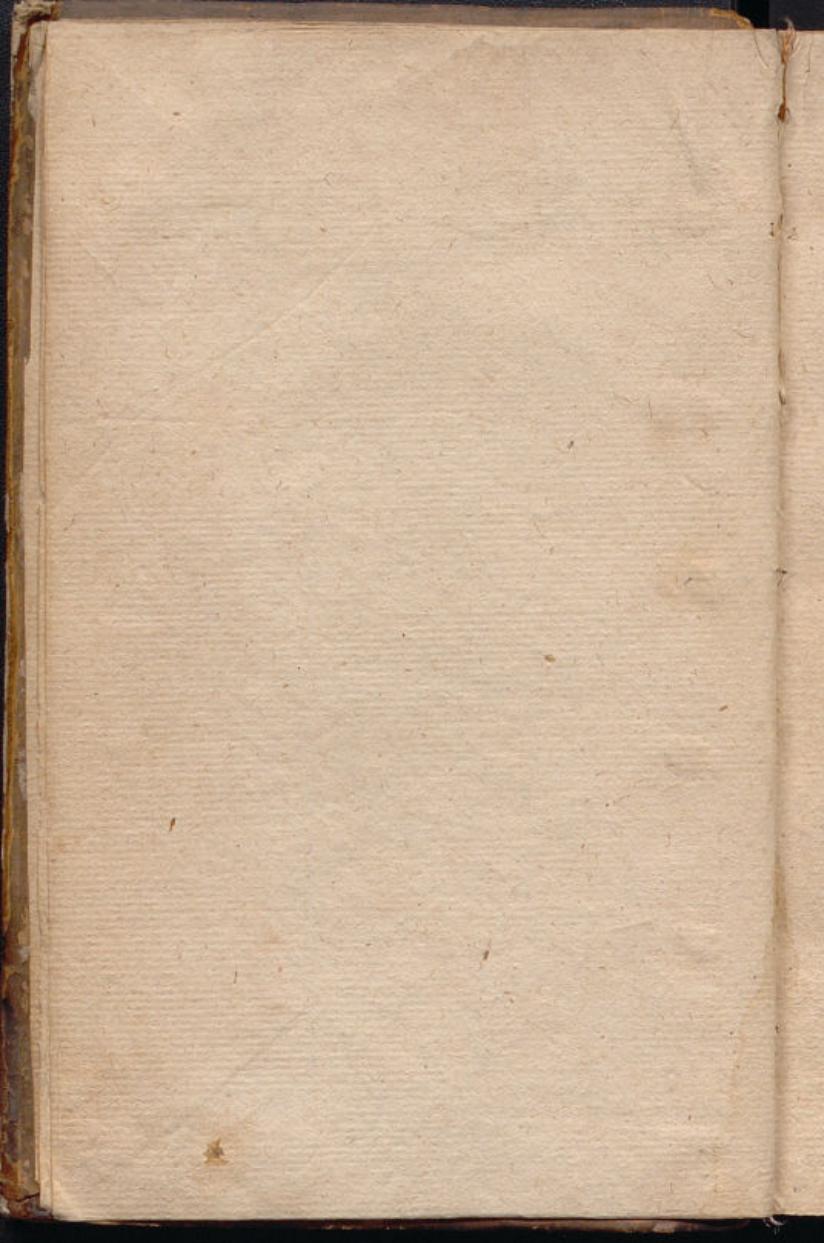
BIBLIOTECA HOSPITAL REAL GRANADA	
Sala:	A
Estante:	38
Numero:	436

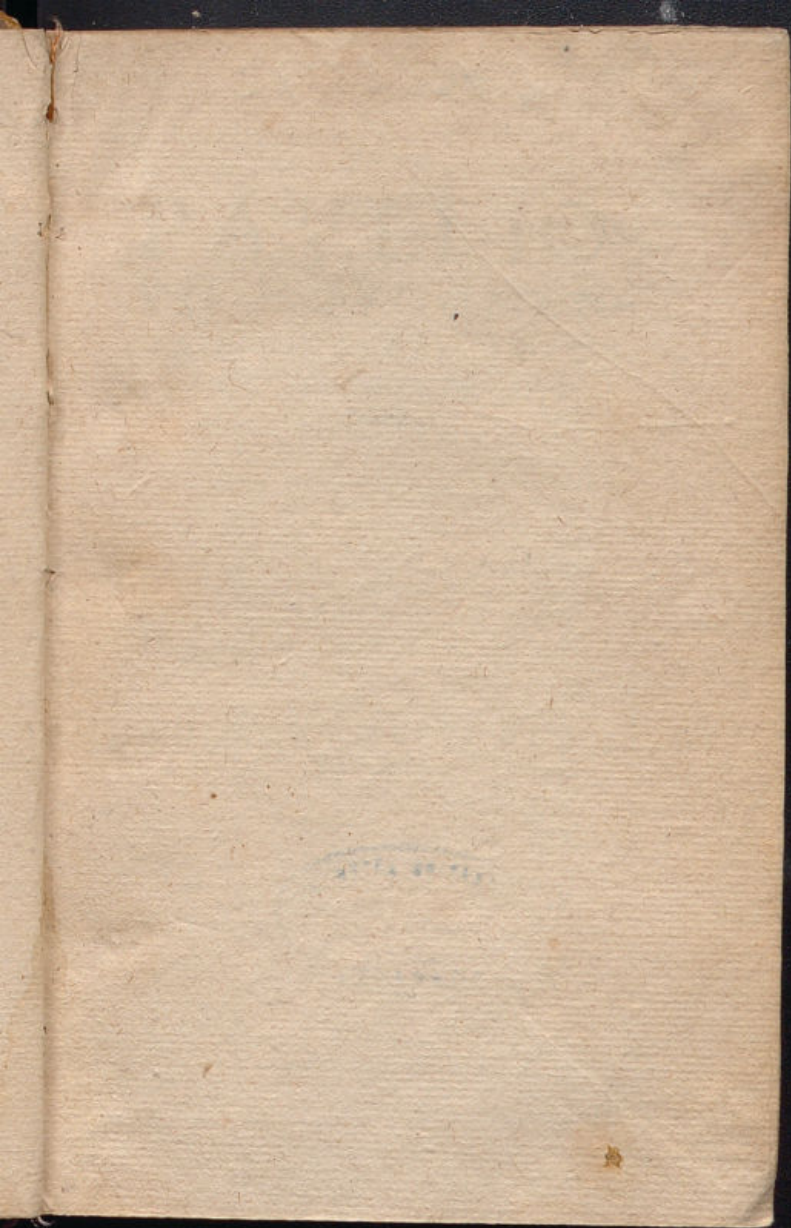
Plant. V. ¹⁷ ~~27~~ D. N. 28.

i 16643172

R-16476

PAVLI IO-
VII NOVCOMEN-
SIS EPISCOPI NVCE-
*rini Historiarum sui tem-
poris,*

TOMI SECVNDI
pars altera.

THE
MAY 1861
IN NOVEMBER
THE
THE

THE

PAVLI IOVII NO-
VOCOMENSIS EPISCO-
PI NV CERINI HISTO-
riarum sui temporis

LIBER XXXVI.

Hic Annus, qui fuit à partu Vir-
ginis supra mille & quingentos
trigesimus septimus, uaria bel-
la in diuersissimas orbis terra-
rum partes dispersa continebit
sed quæ magnis potius regum
conatibus, quàm certis aut per-

amplis uictorijs famã tulerint, idcirco tamen non par-
uam legentibus asserent uoluptatem, quoniam admi-
rabilem grauissimorum consiliorum rerumq; gestarũ
uarietatem explicent, proindeq; maximorum princi-
pum animos intueri agnoscereq; iuuet, qui bella ex bel-
lis serere, proferreque potentiã, quàm pace frui malũt,
scilicet, ut nemini dubiũ decus uarijs Fortune lusibus
subiectum, superba cõtentione per anxios ancipitesq;
labores quærant. Ante omnes Solymannus parandis no-
uis regnis, tam sua insatiabili, quàm usitata Ottoman-
nis regibus cupiditate incensus, ad occupanda Indiæ
emporia, pellendosq; inde Lusitanos animum adiecit,
nequaquam sibi decorum aut tutum fore existimans, si
Christiani nominis gentẽ præpotentis Lusitaniæ regis
opibus fretam, maximeq; inuictis classibus pollentem,

firmatis imperijs inueterascere in India sineret, ubi iam pleriq; reges antiquissimis ritibus fabulosa numina colere soliti, Mahometana sacra suscepissent. Recenti quoq; bello, quod cum Tammafo Persarum rege gesserat, inter eius auxilia, Lusitanos sclopettarios, tormetorumq; magistros, qui maiora tormenta fusili metallo fabrefacere, periteq; dirigere Persas hostes suos docerent, militasse didicerat. Ceterum Solymanus magno afflictebatur incommodo, quod Lusitanae classes Arabici sinus nauigationes interclusissent, quibus Mephim atq; Alexandriam aromata atq; odores, Indicaq; omnis generis mercimonia aduehi in Europam solebant, magno quidem totius Aegypti uectigalium detrimento, quum ea mercium negotiatio ferè omnis, per immensum Oceanum in Hispaniam auerteretur, dispensareturq; inde per emporia Belgarum, Britannorumq; & extremæ Germaniæ, quarum regionum regna, Gothosq; populos, Venetorum aduectionibus repleti paulò ante solitos constabat. Prouidebat quoq; Solymanus eandem curam incessisse animo Campsonis Memphitici Sulthani, qui sub id tēpus, quo cum inuadebat Selymus pater, ingentem classem Rubro in mari edificasset, ut inde Lusitanos fretum Erythræasq; angustias ingredi ausos, non Arabico tantum sinu, sed ulteriore etiam India, ubi iam munitas arces condidisset, expelleret: sed Amyraßis & Raysalomonis præfectorum dissidio atque perfidia factum est, ut tantorum sumptuum apparatus infelicem exitum haberit. Itaq; Solymanus, adhortante Aegypti præfecto, ingentem triremium classem instituit, qua Lusitanos adoriretur.

adoriretur. Præerat tum Aegypto Solymanus Eunuchus natione Epirota, propter militaris ingenij solertiam inter Bassas receptus. Is materiã ædificandis triremibus à sinu usq; Attalico Ciliciaq; cæsam & dedolata tam Pelusium deuehi curabat, atq; inde aduerso Nilo Memphim ratibus perduci iubebat, ubi ita magnè naualium fabrorum numerum coegerat, ut paucis mē sibus multas plicatiles triremes efficeret, quæ demè camelis membratim ad Suetiam olim Arsinoes portū Rubri maris per arenas siticulosæ regionis trahebantur, atq; ibi intextis carinis & erectis malis, atq; instructæ omnibus armamentis in mare deducebantur. Id iter à Memphi ad Suetiam octoginta milium spatium implet. Constat autem antiquissimis tēporibus, dum Aegypti reges ad extendendam nominis famam prodigiosis operibus uacarent, fossam pernauigabilē à Memphi ad Arsinoem, admirando labore sumptuq; fuisse perductam, ad summas conuectionum commoditates, quæ demum oblimante uetustate, arenis scilicet alueum sensim opplentibus, quanquam pernauigari nequiret, Niloticam tamen aquam, secundum annis incrementa, ad ipsas Arsinoes cisternas deferabat. Sed huius quoq; salubris aquæ copia atq; usus serè omnis, aduentu Arabum Mahometana sectæ, qui illac irruerunt, & totam serè Africam, superato Nilo usq; ad Atlanticum Oceanum inuasertunt, ita est interruptus, ut eius regionis incolæ à remotis quibusdam puteis saliores, & iniucundos ad potum latices, per utres camelis impositos petere cogantur. In hoc isthmo terræ, intimoq; Arabici sinus termino, mōs Sinas natura sa-

xeus, & abruptus in caelum exurgit, adeò ut difficile
 laboriosissimumq; ad cacumen euadentibus ascensum
 præbeat: nam in summo iugo, quo maria despectantur
 positum est delubrum diuæ Catharinæ dicatum, quod
 peregrini ex omni Europa Christiani religionis cau-
 sa adire solent, immensoq; pijs animis gaudio cõcepto
 monumēt. a Mosaicæ historiæ de mari rubro, quod Pha-
 raonis impij regis copias transire ausas, miraculosa i-
 nundatione totas oppresserit, oculis intueri liceat. Hæc
 quam diximus fossam, Sesostris Aegypti rex opulen-
 tissimus, & uti aliqui tradunt, pyramidum etiam stru-
 ctura inclytus, & post eum Ptolemæus ipse Philadel-
 phus, profundius excauere cogitarunt, ut mediterræ-
 neo mari Rubrum immitterent, atq; Indica regna co-
 rumq; opes Aegyptijs finibus expedita nauigatione
 conuincerent, sed ille præpropera morte interceptus,
 uel insanum opus intermisit, hic uerò à peritis naturæ
 rerum admonitus, ab incepto maturè destitisse fertur,
 ne totam Australis Oceani aquarum molem Græciæ,
 atque Asiæ, quæ non dubium gentibus, altero ueluti
 cataclysmo inuecto, exitium afferret, insana ideòq; ab
 hominabili gloriæ cupiditate infudisse diceretur. Igi-
 tur singulari studio atq; industria eius Eunuchi, qui
 sæuo imperio circumiectas gētes ad id opus adigebat
 incredibili celeritate octoginta circiter insignium na-
 uigiorum classis effecta atq; adornata est. In ea fuere
 rostratae triremes uiginti, & biremes uiginti & septē
 præaltæ uerò triremes, quas Veneti Galeacias uo-
 cant, ad ferenda maxima tormentorum, & merci-
 moniorum onera opportunas, numero quatuor, naues
 quoq;

quoque capaciores aduehendis commeatibus, & toto militaris apparatus ornamento idoneas, quas Mahonas uocant, septem. Reliqua porrò nauigia, quæ erant iustæ magnitudinis, supradicti numeri summam efficiebant. Hanc classem conscendit Eunuchus, quæ in eam nauas, gubernatores, & remiges, fabrósque nauales Venetos contruserat. Nam paulò ante imperatoris Solymani iussu, Venetæ triremes mercaturæ causa Alexandria portum intrantes, à Barbaro custode eius turris, quæ pharum habet, contra fidem abrupta pace, hostiliter interceptæ fuerant, ita, ut Antonius Barbadicus, & Hermolaus Barbarus patritij earum præfecti, cum omnibus ad unum nautis atque uectoribus, custodiæ traderentur, & mercimonia apud fiscum scriberentur, eiusq; omnis naualis turbe delectu habito, Eunuchus, quos idoneos putarat, Memphim, atque inde ad Suetiam in classem distribueret. Iam enim Solymanus leuissimis de causis, odio in Venetos concepto, bellum coquebat aduersus nostros, ut credi par est, à quibusdam, qui nimia felicitate Cesaris offendebantur, uehementer incitatus. Sublato nanq; Habraymo, qui singulari patrocinio Christiani nominis gentes apud principem fouerat, Lustibeius & Ajax purpurati, abstinendum à rebus Persicis differebant, specie pietatis, quòd Ottomannica arma nò in Mahometanos, sed in nostros còtinèter exercèda censerentur, præclaro maiorũ exèplo, qui semper Christianis bellis cum triũphali gloria uictores discessissent, uti ipse nuper esset expertus, quum de Belgrado, Rhodóque expugnatis, atque interfecto

Pannoniæ rege, admirabiles uictorias retulisset, quas frustra tentando, cum Mahometes proauus, tum abauus Amurathes superioribus annis expetissent. Satis sibi gloriæ partum existimare debere, quod Tammofo Persarum rege maiorum regia expulso, & in Hyrcaniam usq; fugato, cunctarum gentium testimonio uictor, Assyriæ regnum, urbemq; ipsam Babyloniam cum Mesopotamia Persis ademerit, nec ullam adierit cladem, nisi quam aduersa numina caelo demiserint. Neq; enim niues & seuos uentorum turbines, quos apud Sultaniã pertulerit, aliud omnino quam Mahometis numen obiecisse, immodicè scilicet persecuèti Persas, quoniam nefas esset gentem, uel insanis superstitionibus deditam, tanquam uerum & cõmune ipsis numen colentem, interficere penitusq; delere. Eandem proinde esse cum sacerdotum, tum ipsorum ducum, & militum uoluntatem, ut arma in Italiam uerterentur. Facile siquidem occupari posse Saleminorum regionem, quæ extrema Italiae sit, & à conspectu Epirotici litoris modico traiectu dirempta, classibus pateat. Eo etiã tempore Ioannes Forestius Gallie regis legatus, post mortem Habraymi, sicuti diximus, in aula permanere, muneriq; suo continenter uacare iussus, ostendebat Caesarem, qui unus tanquam præcipuus hostis odiosissime petebatur, nequaquam tanta habiturum præsidia ut tueri Apulie oram uno tempore, & Gallis in Subalpina resistere posse consideret, quandoquidem rex ipse cum magnis copijs in Italiam ipsa eadẽ estate descendere statuisset. Sub id quoq; tempus ad Solymani pro transfuga se cõtulerat Troilus Pignatellus, exul

Neapolitanus, nobili ortus familia, peritusq; militie uir, propterea quod Andream eius fratrem Rhodie militie equitem, Petrus Toletanus prorex, aliquanto seuerius quam ipse putarat, capitali supplicio condēnasset. Quo iniurie dolore perturbatus, recta profugerat ad Solymanum, ab eoq; liberaliter militie inter Mutsaracas fuerat ascriptus, cuius ordinis equites e tototerrarum orbe lectissimi, quae uelint numina colere permittuntur, peculiaremq; tantum uni eunti ad bellum imperatori operam praestant. Eius siquidem transfugij causam probarant Barbari, & Troilum, quod duxisse apud Caesarianos equitum ordines secunda militie fama didicissent, purpurati maxime idoneum fore iudicabant, quem ipsis inuadenda Apulie consilijs adhiberent, tanquam multa de situ littorum atque oppidorum conditione opportuna traditurum & cuncta ad id bellum secunda fore pollicentem. Troilus etiam quarundam machinarum artificia, ligneis atque minutis exemplis, uir ingeniosus & uaffer apud rudes earum artium Barbaros protulerat, ad sustinendum uel improuisum hostium impetum, si per oram maritimam descensiones fieri prohibere conarentur, cuius artificij formis Solymanus ita oblectabatur, ut quum pluteos curules, praefixosq; ferreis uenabulorum mucronibus, uti apud Rhauennam a Nauarro excogitados fuisse diximus, maxime miraretur hominem tanquam subtilioris maximeq; efficacis industrie purpuratis magnopere commendaret, Lustibeioq; praesertim, quem classicum imperio praefecerat, quanquam in ea Hariadenus ipse Barbarissa ab

sua singulari scientiæ naualis existimatione specta-
 tus emineret. Affirmabat quoque Troilus eam ef-
 se Apulorum omnium & Salentinorum uoluntatem,
 ut oblata occasione, à Cesarianis, à quibus immodi-
 cis tributis diu uexati essent, omnino deficerent, mo-
 dò Galli aliqui conspicerentur, quibus Turcarum
 beneficio in terram expositis, & classis præsidio
 confirmatis se dederent. Seniores etiam Turcæ me-
 munerant, quàm faciliè ante quinquaginta annos oc-
 cupata Hydrunte, eaque demum urbe peregregiè
 defensa, quàm graue periculosumque Italiae in Sa-
 lentinis bellum excitassent, quo haud dubiè, non Nea-
 politano modò regno, sed ipso etiam Romane ur-
 bis imperio Acomates Bassa breui se potiturum spe-
 rasset, nisi ipse Mahometes imperator præpropero e-
 reptus fato, totam eam spem paratæ uictoriæ præ-
 cidisset. His persuasionibus adductus Solymanus ter-
 ra marique uno tempore Italiae arma inferre con-
 stituit, tanta celeritate expediti consilij paratæ clas-
 se, & terrestribus copijs è Thracia sinistrorsum per
 Thessaliam proficisci iussis, ut penè prius improui-
 sus in Epirum peruenerit, & cum ducentis armato-
 rum milibus circa Macedoniae oram ad Aulonem con-
 stiterit, quàm Byzantio profectus à nostris crede-
 retur, qui Barbaros uel ob id in Pannoniam reuer-
 suros existimabant, quòd fama increbuissest Austria-
 nos Germanos nequaquam cum Ioanne rege, Turcis-
 que qui essent apud limites in præsidijs, inducias tan-
 quam parum equas seruaturus. Classis autem nu-
 merosa pariter & ornatissima in Ionium delata, à
 Cepha-

Cephalenijs, atque Zacynthijs, penè prius spectata est, quam Veneti sua consuetudine iustam classem creato maris praefecto, ad tuendam ipsorum ditionis oram uersus Corcyram nauigare, atque inde terrestres atque maritimos Barbarorum motus obseruare iuberent. Cæterùm Solymanus è Thracia profectus, emensusque totius Macedoniae latitudinem, nihil eum morantibus fluuijs, ad Scardos montes perrexit, & per eorum ualles ad mare descendit. Hi montes ad Taulantios, & Dassarettas, atque Dardanos, qui hodie Albani sunt, pertinent. Eo autem itinere uel magna, & subito inflata flumina facile traiecit, & ante alia post Hebrum (qui hodie Mariza dicitur, non longe ab Amphipoli clarissima olim urbe Macedoniae regum, Seres hodie uocata, ubi Barbarorum moneta peculiari officinae sede cuditur) Strymonem amnem, Marmarium ab incolis uocatum. Exinde Axium qui nunc Vardaris appellatus, ad septimum lapidem iuxta Thessalonicam in mare decurrit, & secundum hunc ipsum Halyacmonem, qui hodie dicitur Asambaba, Mustaphæ purpurati sumptu, qui Selymi gener fuit, magnificentissimo ponte iunctum. Is annis in Thermaicum sinum effunditur, non procul ab Heraclea sentica descendens, quam nouo nomine Scopiam esse nonnulli Graecorū affirmant. Nec multò post Lustibeius & Barbarussa ab Helleponto Maleam superantes, ad Ficerium oræ Leucadiae portum, dulcis aquæ fontibus clarum, aquandi causa peruenērūt, indeq; Acarnaniae ac Epiri littora lambētes,

præteruectiq; Corcyram, ubi Veneta classis Hieronymo Pisaurio præfecto stationem habebat, mutua salutatione multis de more tormentorum bombis amicissimè celebrata, ad Aulonem per piscosas fauces, quas Laous annis stagnans efficit, classis partem intulerunt. Tum uerò Solymanus Italiam, quam habebat in conspectu, extemplo petendam ratus, ut si cœpta prospere prouenirent, ipse etiam totis copijs traiceret, Lustibeium, & Barbarussam transfretare atque explorare Salentinorum uoluntates iussit. Aderat eis Troilus exul nauandæ operæ cupidus. Is uti peritus rerum, quòd insignes urbes Brandusium & Hydruntem egregiè munitas Casarianorum præsidijs teneri intelligebat, ab Iapygio promontorio, quod hodie Hydruntinum caput appellant, in sinum Tarentinum ad dextram deflexit, ad Castrum oppidum. Distat id octo milibus passuum ab Hydrunte, habetq; arcem collis dorso impositam. Ad erat ditionis Mercurini Catinariæ uiri Vercellensis. Hic nequaquam militiæ assuetus, improviso Barbarorum aduentu exterritus, atque omnibus ad resistendum imparatus rebus, persuasus etiam Troili internuncijs ita deditiōem fecit, ut Barbari ab omni maleficio se temperaturos pollicerentur, oppidanis in eandem pactionem cum ipso regulò faciliè credulis, propterea quòd Forestium Galliæ regis legatum adesse existimarent: sed is ad Aulonem substiterat, lethali oppressus morbo, ubi paucos post dies interijt. Itaque Barbari naualesq; præsertim turmæ prædæ inbiantes, neq; Troili deprecatione permoti, neque Lustibeij Barbarussæq; imperij parètes,

tes, oppidum sublato clamore diripuerunt, delectæq; ætatis captiuos cum Mercurino ad classem deduxerunt. Verùm Lustibeius non dubio pudore abruptæ fidei persusus, Mercurinum incolumem dimisit. Eodem autem tempore magnus omnis generis hominum, & maioris pecoris numerus, toto Salentino littore ab equitibus Turcis interceptus est: nam per Hippagogas latiores naues, quas nostri Palandrias uocant, traieciendibus equis idoneas, nonnullæ equitum turmæ nocturna usque aura, ab Aulone traiecerant, sic ut à Tarento Brundisium usque, Salentinus ager magno metu atque periculo quateretur, cui non dubiam ab Italia pestem superis auertentibus, inexpectatam operam attulit unius Veneti trierarchi temeritas. Is fuit Alexander Contareus spectatæ nobilitatis atque uirtutis trierarchus, qui cum circumerrantibus Turcicis trirēmis casu quodam improuisus occurrisset, nec Turcæ, sicuti ex consuetudine debebant, honoris causa uela dimittere, & inanibus bombis pacati animi significationem ostendere uellent, in eos superbiæ suæ, atque odij uolentiam subito conuertit, incitatisq; remigibus in Turcas rostra direxit, perforatasq; magno impetu hostiles duas demersit, in quibus Vstamanes Gallipolitanus præfectus interiisse dicebatur. Id factum à Contareno, uti postea apparuit, malo Reipublice importunissimè editum, referebatur ad priuatam simultatem, quod mercatorum nauigium ipsius Contareni, quod ab oriente pretiosas merces aduehebat, à Turcis prædonibus paulò ante fuisse interceptum, sic ut Contareus ex priuata iactura concepto odio

indulſiſſe dolori, & publicam cauſam neglexiſſe di-
 ceretur. Paulo ante quàm Turcæ in Salentinum a-
 grum trañcerent, Andreas Auria Caſariana clafſis
 præfectus, apud Meſſanam certior factus, Solyma-
 num ad Aulonem poſitis caſtris conſtitiffe, clafſem-
 que eius eòdem perueniſſe, iratus ſibi quod nulli ho-
 ſtium clafſis parti, ſicuti maximè cupiebat, occur-
 riſſet, ſuperato Spartiuenti promontorio, quò olim
 Zephyrium fuit, per Ionium uela dedit, & ſe ad Za-
 cynthum & Cephaleniam uſque prouexit, ſperans,
 uti euenit, aliquibus nouiſſimi hoſtium agminis na-
 uigijs occurſurum. Fortè incidit in aliquot eius gene-
 ris nauigia, quæ à Turcis Schiratia uocantur. Ea e-
 rant onuſta uarij generis commeatus copia, & lino
 utique Alexandrino, quod mercimonij cauſa priua-
 tim à nautis deferebatur. Ea clafſicula ad Solyma-
 num contendens, ubi procul Auriana uexilla conſpe-
 xit, non Ligufſticam atque hoſtilem rata, ſed Vene-
 tam amicanq; temere iudicans, ubi propius errorem
 ſuum detexit, nihil tentata deſenſione, irrupenti Au-
 ria ſe dedit, qui omnibus uel Turcis uel Aegyptijs
 Mahometani nominis captis, & ad tranſtra triremiũ
 traductis, translata continuo in triremes præda omni
 nauigia incendit. Per eos dies, per quos Ionium, undi-
 que circuitis atque exploratis inſulis, Auria percur-
 rebat, Solymani binas triremes incenderat. His trire-
 mibus Iunusbeius ſupremæ authoritatis interpres, què
 Barbari Dragomanem uocant, à Solymano ad præfe-
 ctum clafſis pro legato miſſus, Corcyram adueheba-
 tur. Siquidem quum Turcæ inſulæ appropinquan-
 tes,

tes nullā honoris causa de more salutationis significacionem fecissent, Veneti aliquot trierarchi tantam in esse Barbaris arrogantiam indignantes, in eas hostilem impetum fecerunt, & in littus Turcas se eijcere coegerunt, sic ut magna Turcarum pars cum ipso Iunusbeio ab Acroceraunis latronibus caperentur. Iunusbeius tamen ægrè se explicans, & præsentipretio se redimens, ad Solymanum est deductus, uacuas autem atque desertas ambas triremes, Auria illa tunc littora explorans nactus, quòd semifractæ uti graui-ter elise, nequaquam sibi adducendæ uiderentur, protinus incenderat. Ex eare Barbari in Venetos odij sui uim omnem, tanquam ab iusta causa uehementer intenderunt, ut apud Solymanum de iniquissimi facti iniuria prolixè conquerentes, id in immensum paulò post ad hostiles acerbitates prouerent, quanquam Venetus præfectus, cunctis humanitatis officijs cum Iunusbeio eius facti nouitatem, periculi-que dolorem expiare niteretur, quod ab utrisque imprudenter naualis disciplinæ leges importuno casu uiolatas ostenderet. His fortuitis paruorum rerum successibus, non dubia abrumpendæ pacis initia apud Turcas quæsitæ sunt, eoque ualidius & pro- perantius, quòd per eos dies Auria diligentissimè interdiu nocturneque sulcando maria atque omnes portus explorando nactus triremes hostium duodecim, apud Merleias, quas uocant insulas, supra Cassiopeum Coreyræ promontorium positas, (hæc fuere antiquitus Ericusa, Marathe, Elaphusa, & Malthace) nocturno atque cruentissimo prælio deleuerat

Turcis ferè omnibus aut prælio occisis, aut in concursu demersis, quum pauci uiui atque integri in eius potestatem deuenissent. Erät enim duo genera pugnacissimorum militum Turcici nominis, qui incredibili uirtute propugnantes, triginta quinque instructissimarum trirremium impetum ita sustinuerüt, ut saucij grauissimis uulneribus, fessiq; oppugnando occumbere, quam se dedere maluerint, despondentesq; animos singuli machæras incuruas, quas magno parant pretio, in mare proijcerent, ne his nostri potirentur. Hi erant Ianizeri ex prætorianorum ordine, atque item delecti equites, quos Spaches appellant, perpetua equis merentes stipendia, nam tum suos quisque equos terrestri itinere per Aetoliam & Acarnaniam per agasones suos ad Solymani castra præmiserant. Ea autem uictoria non multum Auriam letatum fuisse constat, quum magnum numerum ex propugnatoribus suis atque remigibus, magistrisq; trirremium amiserit & Antonius ipse Auria iuctunda pugna princeps, uehementer uulneratus discessisset. Ea uerò nocturni eius prælij fama fuit, ut si quatuor aut quinque triremes, Turcis subsidio superuenissent, dubio Marte Auria, aut certè grauiore cum detrimento pugnaturus crederetur. Parta uictoria Andreas ad Leucam promontorium orientale Corcyrae, contra Paxum insulam paruam, quæ retinet uetus nomen, classem contulit, ut aliena suaque accepta incommoda, certius inspiceret. Nec mora, quòd audiret Barbarissam à Solymano cum octoginta trireribus aduersum se proficisci iussum, non longè abesse antea-

abesse, anteuertit iter, & abductis aliquot, quæ erant integræ, hostium triremibus captiuis feliciter emensus Ionium, ad Lacinium promontorium, quod hodie Columnas uocant, peruenit, atq; inde Messanam ad repetendam classem traiecit. Hoc insigni ab Auria detrimento affectum, & geminata contumelia à Veneto lacestim Solymanum, usq; adeò acri iracundia exarsisse ferunt, ut Barbarussæ maledicendo asperrimè succenseret, quòd per incuriam segnioremq; impetum nusquam utilem operam præstitisset, Venetis autem grauiusimè comminatus, capitalis odij clades denunciaret; à quibus se despectum, & uana antiquæ pacis specie deceptum diserebat, ita ut eos proculdubio cum Cæsare ab occulta societate consensisse iudicaret. Eos propterea Auriam, uti semper alias, opportuno consilio, & comitatibus adiuuissè, recepissèq; portubus, & ut ille aptius atq; felicius aduersum se impunè prædaretur, undiq; per Græcos speculatores navigationū indicia detulissè. In hunc modum suapte iracundia inflammatum imperatorem, Iunusbeius ipse Dragomanes, & Barbarussa, atq; Ajax, nouis additis facibus, ut pacem abrumperet, incitabant, ille quidem priuatam ulturus iniuriam, hi uerò, ut commutata belli ratione maiorem prædam, uberioremq; laudem sibi pararent utpotè qui proximis insulis inhiarèt, Corcyræq; præsertim & Zacyntho, Cephaleniæq; postquam in Italia ad inuadendum expugnandumq; duriora omnia spe ipsorum essent inuenturi, quando quidem nec rex Gallie adhuc transisse Alpes, nec aliquas paratas ad inuadendam Italiam habere copias nunciaretur, & sania

esset Petrum Toletanum proregem Neapoli egressum cum magnis copijs aduentare, & passim maritimis in urbibus augeri praesidia, & iam Turcas equites, qui ab Aulone in Salentinum agrum traiecissent, à praefecto totius Iapygiae Scipione Sommeio uiro impigro passim impugnari, atq; interfici dicerentur. Itaque Solymanus ira percitus, commutato consilio, bellum aduersus Venetos decernit, & ab Aulone castra mouens, Vagiussam amnem, quem ueteres Aenantem uocabant, superat, & ad Communitiam Butrociae regionis castra constituit. Communitiae locus olim Regij fontis nomen habebat, unde uberrima profluit aquatio portui mirè opportuna. Quum eo in litore Solymanus haberet castra, Acroceraunij agrestes feriq; homines, qui Chimerae incolunt montem, immane consilium susceperunt, tabernaculi regij noctu inuadendi, concitante eos Damiano quodam latronum duce abstrusorum callium, qui sunt in ijs rupibus & syluis, peritissimo. Non reformidabant ullum uel certae necis periculum uiri rerum omnium egen-tes, ideoq; latrocinij affueti, & nullos certos colentes Deos, ut incredibili praeda atq; inusitati facinoris gloria potirentur, si longè maximum terrarum orbis imperatorem in tabernaculo semisopitum, & frustra tot custodij confisum occiderent: magno siquidem silentio, ferarum more sese insinuatu-ros concubia nocte in stationem facile sperarant, sed Barbaris ad id audendum facinus paratis, fortuna defuit: nam dux ipse Damianus è notis rupibus delapsus ad explorandū praetorij situm, & circūiectae stationis formā, uigiles, & ex-
cubantes

cubantes prætorianos non fessellit, conspectus enim in
 arbore ex fragore abruptæ frondis, uti erat semipensi
 lis, & speculabundus à lanizeris est comprehensus, et
 per tormenta, detectis quas parabat insidijs, iussu im-
 peratoris belluæ captæ modo discerptus est: unde mox
 magna illis agrestibus clades illata est, enūsis scilicet
 in eos Asapis & Acanzsis uenationis modo ad trucidā-
 dam, & quā maximè possent delendam horridæ atq;
 infamis gentis stirpem. Ab hac enim genus ducunt V-
 scochi maritimi prædones Dalmatiæ scopulis assueti,
 & Haidones, qui Illyricis nemoribus inerrant, & cum
 ctis mortalibus ex professo hostes, usq; ad interiores
 Pannoniæ limites latrocinia exercent. Per hunc mo-
 dum Solymanus dirum agreste genus ad satietatem ul-
 tus, Corcyram oppugnare constituit, Barbarussa cum
 omni tormentorum apparatu è continente in insulam
 transgredi iussō. Is paulò ante reuocatus ab Iapygia
 ad Saxonem insulam, edito ingentis tormenti bombo
 uniuersam classē ex ea significatione contraxerat,
 & eodem cursu, nusquam reperto Auria, per fretum
 Corcyreum ad Regios Fontes, Solymaniq; castra per-
 uenerat. Quibus Turcarum consilijs opportunè per-
 spectis, Pisaurius aliquot triremium propugnatoribus
 & ualidissimis remigū detractis utrāq; arcem oppidi
 aucto præsidio communiit, & se imparē mari Barba-
 ris fore iudicās, cum uniuersa classe ab insula se subdu-
 xit, et in Adriaticū sinū profectus est, eo cōsilio, ut cū
 socia altera Veneta classe, cui Ioānes Vetturius præ-
 rat, se cōiungeret, et littora Venetæ ditionis cōtra Bar-
 baros tueretur, huius casum subire paratus, postquā

et sibi auxilio futurus, Auria uideretur, accedēteq; Veturiana classe superiores existimari possēt. In id quoq; consilium, Pisaurius, si pugnandum foret, Alexandrum Buondelmerium ingentis & propē stupendi apparatus galeoni præfectum, qui tum erat circa Zacynthū, admonuit, ut in Dalmatiam ad se nauigaret. Paruit imperio Buondelmerius nauandæ operæ cupidus, deuectusq; est ad insulam Cursulam, quæ antiquitus Corcyra nigra fuit, Meliteis olim catulis ad foeminarum delicias clara. Cæterū Pisaurius atq; Vetturius suas classes in Rizonicum sinum, quem hodie Cathareum uocant, intulerunt, quum Solymanus magnam copiarum suarum partem ad diripiendos Corcyreorum uicos transmisisset. Pagos nanq; omnes & notos uicos perscrutati Barbari, infinitā propē miseræ gentis multitudinē captam in seruitutem abduxerūt. Ad oppidū autem, Aiace purpuratum & ipsum Barbarussam singulis aduectos nauiculis propius accessisse constat, ut certius, quæ opportuna essent ad oppugnandum specularentur. Sed ea uisa est turriti oppidi & frequenti præsidio cōfirmati, portusq; munitio, ut eā Solymano inexpugnabilem esse renunciaret. Præerant Corcyræ duo patritij Veneti, Aloysius Ripa, & Simō Leonius. Hi nō temere Barbarorū uires, quæ terra mariq; erāt maximē metuētes, eō descenderūt, ut suburbana tecta, quæ erāt instar oppidi perpulchra atq; magnifica, ultro excinderent, ne his transgressi Turcæ potirentur, atq; his protecti, ad oppidi murum tutius atque facilius accederent. Fuit ea res maximē funesta & lachrymabilis, quum etiā remotiora ab oppido prætoria, &

uillas

uillas ad cōmoditatem atq; delicias longa in pace ædificatas, Barbaricis facibus absumi conspicerent. Sed in summo discrimine publicam salutem respicere summæ rei periculum cogebat, eaq; omnia, quæ tum ardebāt, libertate incolumitateq; ciuium uiliora ducebantur, quando nouo sumptu refici atq; instaurari nō magno tempore posse appareret. Caterum præfecti, quos diximus, lōgæ obsidionis metu adducti, quòd nequaquā tantum commeatus in urbe esse conspicerent, ut diu à Barbaris terra mariq; acriter obfessi, inopiam ferre possent, omnem imbellem populi multitudinem extra oppidum expulerunt, adeò tristi lugentium spectaculo seuoq; remedio, ut quum Turcæ idoneis in locis munitiones, & propugnacula militarium operum instructa tormentis circa urbem erexissent, miserabilis ea multitudo eiecta foras in fossis pernoctare cogeretur, & quum turbulentissima fortè tempestas, extrema Augusti mensis nocte incidisset, multi præsertim pueri matrum ceruicibus implicati, ea spurcissimi imbris iniuria, & propinquorum Barbarorum metu miserabiliter interirent. Vnum ex omnibus Corcyreorum castellis, nomine Angelocastrum, in mediterraneis insulæ ad quintumdecimum lapidem ab urbe positū, frustra oppugnantibus & comminantibus Turcis, oppidanorum egregia uirtute defensum, supra tria milia humanorum capitum, quæ eò confugerant, prosperè conseruauit, quum passim diuersæ Turcarum manus cæteris locis diram uastitatem attulissent. Turcæ ad terrendos Corcyreos occupato monte, multa in eo tabernacula constituerant, & è scopulo, qui Maripetrus uocatur,

maiores pilas in oppidum contorquebant, & contra oppidum in ruinis conflagantium ædificiorum occulte consistentes, scopettis ita rem gerebant, ut plerosq; apparentium in corona mœnium certissimis ictibus uulnerarent, & circumuecti triremibus singula è pro ris maiora tormenta disploderent, maiore tamen obsessorum metu quàm damno. His de causis, quòd parùm proficeret, sicuti antea cõfirmasse diximus duces ipsos Lufibeium, Barbarussam, & Aiace, Solymanus susceptæ expeditionis pertæsus, soluere obsidionem & Byzantium reuerti constituit non sine pudore irriti conatus, quòd utrobique, & in Salentinis, & Corcyræ, fortuna uel iusta uel immodica eius uota fefellisset. In hoc decreto erat Barbarus imperator, quum certius didicit à suis nulla fide cum Castrensibus rem gestam fuisse qui deditioe facta, secus ac crediderant, pro beneficio summe crudelitatis atq; auaritiæ contumelias retulissent, direpti scilicet & abducti in seruitutem, quum incolumi libertate saluas omnium fortunas fore sperauissent. Quo maleficio suggillari maiestatis ipsius nomen iudicabat, qui semper in sponte deditos fidei atq; iustitiæ obseruantissimus esse consuesset. Captandos siquidem Christianorum animos certa spe humanitatis atq; clementiæ, ut in exẽplũ idem reliquæ gentes adducerentur, nec esse omni bellicæ cladis acerbitate diuexã eos, qui ultero honesta pactione à ueteribus dominis deficerent. Itaq; expiandam omnino esse eius patrati facinoris infamiã putauit, generosoq; animo, quos cõperit maleficij authores fuisse, supplicio affecit, & Castrêses captiuos omnes diligentissimè perquisitos, impositosq; nauigijs

nauigijs ad penates suos reduci iussit. Quum admini-
 strante Barbarussa ad edictū copię omnes decedere in-
 sula, & in aduersam continentē trajcere iuberentur,
 Corcyrei, discessu hostiū animaduerso, eruptionē fece-
 runt, ut institutas ab hostibus munitiones diruerēt, sed
 qui fidētius & inordinatius exierāt, quōd nondū Tur-
 cę omnes discessissent, eorū superuētū in oppidū cōpul-
 si sunt, nondū planē euersis operibus, sub æquinoctiū
 tamen à Turcis Corcyreorū detrimentis finis est impo-
 situs. Constat autē eo bello supra sexdecim milia è Cor-
 cyreis omnis sexus & ætatis capta atq; abducta in ser-
 uitutē fuisse. Solymanus itaq; castra mouens, legente
 orā classe, recto per Acarnaniā & Actoliā itinere, po-
 sitis cōmodæ aquationis causa ad annes qui occurre-
 bāt castris, ad Aractū scilicet, qui Ambraciū insuit si-
 num, Arctēū de uetere eius annis nomine hodie uoca-
 tū, & Acheloū Actolię, qui propter eximiā aquę cla-
 ritate ab incolis Aspropotomus hodie uocatus, in Nau-
 pacteum sinū euoluitur, Byzantiū est reuersus, deditq;
 extemplo operā, ut à Cassimo Bassa, Nauplio, & Epi-
 dauro, in Pelopōneso reliquis Veneti imperij urbibus
 bellū inferretur, idemq; ut facerent Illyrici præfectis
 imperauit, ut multis simul in locis uno tempore Vene-
 ti Turcico bello uexarentur. Discedente autem Bar-
 barussa atque appellente classē, propter aduersas
 tempestates, ad Butrotum, quod oppidum clarum an-
 tiquitus uetus retinet nomen, id omnibus incolis incur-
 su naualis turbę captis, atrociter direptū atq; deletum
 est. Per eos dies Pisaurius Venetę classis præfectus,
 mitto consilio cum collega Vetturio, in eum Dalma-

tiæ sinum, qui ad Scardonam claram olim urbem per-
 tinet, classẽ intulit, expositisq; militibus, ad oppu-
 gnandam urbem duxit. Distat ea à proximo littore se-
 ptem milibus passuum, tuebaturq; eam uir Turcici no-
 minis à fuscedine oris Aethiops uocatus. Is oppugnan-
 tium uim diu sustinere non potuit. Nam Veneti, decus-
 sis toto muro propugnaculis, impetu facto in urbem
 perruerunt, et cæsis aut captis hostibus eam diripue-
 runt, edictoq; præfecti, uetera moenia funditus euerte-
 runt, ne Turcæ repetita possessione opportune urbis
 castellũ ibi in edificarent, instaurandeq; et muniendæ
 urbis occasione arriperent. Imminebant siquidẽ Bar-
 bari, ab immensa corũ proferendi imperij cupiditate,
 maritimis urbibus Venetæ ditionis, ut quum eas minu-
 tis ac assiduis incursionibus mediterraneo omni ferè
 agro spoliassent, etiã ad ipsa maritima oppida iustam
 uim aduouerent. In ea contentione finium, Veneti ope-
 ram dabant, ne Turcæ opportunis locis potirentur,
 quæ ab ipsis facile ad uexanda uicina oppida muniti
 posse intelligebant. Erat oppidulum cum arce distans
 à mari sex milibus passuum, Obroatium à Dalmatis
 appellatum, quod antiquitus, uti reor, Argyrutũ fuit.
 Hinc Turcæ Vscobis feris prædonibus admixti, latro-
 cinia exercebant, patebatq; his ad prædæ receptum,
 id unum maxime castellũ. Quibus de causis Vetturius
 cum sua classe, qua Hadriaticum sinum cum imperio
 tuebatur, ab Hiadera exiguo eius maris sinu circum-
 uectus, copias exposuit, ita ut propugnatores naua-
 lesq; socios triremium in ordines componeret, Ga-
 brielq; Ripæo Veronensi copijs præfecto, Obroatium
 continuò

continuo oppugnandum imperaret. Veneti in opinan-
 tes adorti Turcas, per acre certamen inierunt. Sed quo-
 niam muralibus tormentis carebant, nec minutis pilis
 quicquam proficeret, & idcirco de expugnatione de-
 sperarent. Superuentu Amurathis, qui cum paucis equi-
 tibus Turcis, & tumultuaria Vscochorum peditum ma-
 nu oppidanis opem laturus adcurrerat, nostri conspe-
 ctis Turcis repentino terrore percussi, primoque impe-
 tu in foedam coniecti fugam, instantibus Barbaris, &
 multo clamore maiorem ipsorum multitudinem adesse
 praebentibus, caesi profligatique sunt, tanta ignauia, ut
 quum nemo se militem esse meminisset, neque se conuer-
 tere, aut in hostem arma stringere auderet, eo exitu, ut
 uix Gabriel ipse praefectus conscenso equo desertisque
 militibus caedi se eriperet, sic tamen, ut ignauiae ignomi-
 nia notatus, non multo post seueritate Pisauri praefecti
 in ipsa praetoriae prora capite plecteretur. Amura-
 thes autem re bene gesta cum multis captiuis, multisque
 hostium spolijs ad praefectum totius Illyrij Vstresum,
 cuius erat alumnus, reuerteretur. Hic Amurathes e Si-
 co oppido ciuis, quod hodie Sebenicum uocant, ad Ma-
 hometis sacra defecerat, felicique uirtute omnibus Pan-
 nonicis & Dalmaticis bellis inclarauerat, adeo ut hone-
 stissimis honoribus & praemijs ab Vstreso indulgenter
 ornaretur. Paulo siquidem antea insignem apud Clis-
 sam de Christianis uictoriam retulerat, ex qua facile fa-
 mam consequutus, a Solymano imperatore iusta pra-
 emia retulerat. Erat supra clarissimam urbem Salonam
 oppidum Clissa in edito colle permunitum, quod ab in-
 firmo regulo Christiani nominis tenebatur, cui Petro

Crosiccio nomē erat. Id his in locis ad sustinendas Turcarum incursiones magnam habebat opportunitatem apparebatq; magno Christianorum incommodo, Clissam in Barbarorum potestatem esse deuenturam, nisi communi finitimorum auxilio aduersus Turcas defenderetur. Sustinuerat diu Crosiccus insultantium perpetuoq; insidiantium Turcarum arma. Sed is, uti erat tenuissimæ fortunæ regulus, uiribus diffidens, totiusq; niciniæ periculum ostendens, ad Ferdinandi regis, Pauliq; Pontificis auxilia decurrerat, ut eorū matura adiutus ope, sese atq; oppidū tueretur. Ferdinandi nanq; plurimum intererat, longè à suis finibus Barbaros arceri, qui Seniam urbem, quæ in ora est, ad se pertinere dicebant, quòd Pannonicæ ditionis esse uideretur. Pontifex autem suæ pietatis & officij esse meminerat tueri Christianū nomen aduersus impios. Non impetrauit frustra opem Crosiccus, nam Pontifex eum conscriptis Anconæ cohortibus, & opportuno tormentorum instrumento, atq; item cōmeatu liberaliter adiuuit, quum pari studio Ferdinandus Nicolaū Turrianum uirum belli peritum cum duobus milibus Germanorum misisset. Turcæ per id tempus duo castella subitane munitiois instituerant, ut Clissam arctius obsiderent, alterum edificabatur paulò supra Salonā non longius quàm sex milibus passuum ab oppido Clissa. Id Maleuicinum Dalmatæ uocabant, alterum in aduersa parte, quæ ad mediterraneanam regionē uergit. Hinc facile iudicabat Crosiccus, si institutæ munitioes ab hoste perficerentur, breui desperatam fore Clissanorū salutem. Itaq; Turrianus, & Lucas Anconitanus, qui

mus, qui Pontificijs præerat auxilijs, utrunq; castellum adorti, eas munitiones diruere cœperunt, quum fortè Amurathes opportunissimo tempore superuenit, cum trecentis equitibus, & expeditis peditibus septingentis, ab ipso Illyrici præfecto missus. Is terribili impetu facto, clamorèq; sublato nostros inuadēs, tanta ui percussit, ut neq; Itali, neq; Germani audacter prælium exciperent, sed nusquā densata acie profligati terga uerterent, non secus ac Gabrieli Ripæo ad Obroatium accidisse meminimus. Petrus ipse Croficcus quū incitato equo aufugiens ad mare peruenisset, exitiali consilio equum dimisit, & in nauigium se intulit, ut ad salutem compendio parue nauigationis uteretur. Cæterum id nauigium prægrauante insilientium ex fuga militum multitudine, è littore, uel multo adnitentium remis & contis conatu, propelli in altum mare arenoso è uado non potuit, sic, ut Turcæ superueniētes, & ipsum unū Petrum præcipuè petentes, in nauē insilirent, trucidatisq; omnibus, ademptum Petri caput ad Amurathem referrent. Quo capite Clissanis ostentato, oppidani terrore correpti, & exiguo freti commeatu, desperatis rebus aufugientes, uacuum oppidum uictori reliquerunt. Turrianus autem, & Lucas, qui equis ad fugam usi fuerant, dimidiam suorum partem, quæ cæsa aut capta fuerat, desiderarunt. Cremon-tius quoque Turriani præfectus, quum se per diuersos tramites ad Vanixzam uicum confugere speraret, à consectante equitatu cum uniuersis peditibus ferè ducentis interfectus est. Non parua quoque Spalaten-sium incolarū, qui temere Salonā processerant, tur

ba, ut Malaucini castelli expugnationem atq; excidium
 spectaret, superuentu Turcarum equitum in receptu
 portæ oppressa est, nihil eam protegente arcis custo-
 de, qui in Turcas tormenta dirigere poterat. Is siquidē
 abrupte pacis ignarus, nihil Turcis à Veneto nocen-
 dum esse existimabat. Sub id quoq; tempus idem Amu-
 rathes Nadinum castellū Iaderensis agri, quod est edi-
 to in monte pro specula positum, per proditiōē au-
 ri custodis occupauit, magno eius prouinciæ incommo-
 do, quoniam Christiani amissa ea specula, improvisis
 quotidie Barbarorū incursionibus uexabantur. E Na-
 diniana siquidem arce, antea custodes, quum Barbaros
 procul conspicerentur, circumiectis eius uiciniae oppi-
 dis de hostium aduentu, modò ignibus aut fumo, modò
 propositis uexillis & certis tormētorum bombis signi-
 ficabant, ut incolæ cognito periculo celeriter ab inua-
 dentibus se eriperent. Tum uerò fiebat, ut Turcæ occu-
 pata specula, uti nusquam animaduersi, impunè gras-
 sarentur. Sed Veneti his exagitati iniurijs, non multò
 post misso in Dalmatiam, qui Iaderæ præesset, Camillo
 Ursino, paria serè hostibus detrimenta rependerunt.
 Nam ab Laurana oppido coactis copijs duo præfecti
 in Turcicos progressi fines, Ostrouizzam oppidum
 manu expugnarunt & incenderunt, & Obroatium,
 quod nuper amiserant, per Iulium è monte Veccio Um-
 briæ, uirum militiæ peritum receperunt. Sed id, quod
 non rectè commodèue custodiri posse iudicabatur, à
 Camillo Ursino ex præscripto senatus dirutum & so-
 lo equatū fuit. Eodem autumno, quo Solymanus Cor-
 cyræ insulam effusè populatus, Byzantium redibat,
 & de Dal

Et de Dalmatiæ castellis cum Venetis certabatur, gra-
 uissimum ex insperato detrimentum Ferdinando regi
 ad Exechium à Turcis illatum est, quo nullum etate
 nostra uel funestius uel ignominiosius, si trucidatum
 quatuor gentium militum et ducū florem, et scdam
 ducis fugam reputemus, Christiano nomini extitisse ui-
 sum est. Superiore bello Turcæ à Mugaciano præliis
 uictores, eam citerioris Pannoniæ regionem, quæ Pos-
 sega ab Hungaris appellatur, sibi uendicant, eo de-
 creto, ut nequaquam Ioanni regi tradendam, sed sibi
 eam omnino retinendam existimarent, propter opor-
 tunitatem expediti itineris, quo ipsi, superato ad Bel-
 gradum Danubio, peruasuri in Pannoniam, uti con-
 suessent. Posssegam duo annes Sauus et Drauus lon-
 go cursu ab occidente, raptis secum aliquot minoribus
 fluuijs, in orientem uersi, æqualiq; serè semper spatio
 inter se distantes, totam præcingunt et alluunt. Sauus
 è Iulij Carnicisq; Alpibus placido alueo nauigabilis
 delabitur, Drauus autem è Valeriæ regionis, quam Sti-
 riam uocant, Noricisq; montibus emergens, Mura flu-
 uio comite recepto, in Danubiū euoluitur, pariq; exi-
 tu Sauus ad Taurunum, quod est Belgradum Danu-
 bio sese immiscet. Cæterum ab occasu Crassus annis pe-
 nè eam efficit insulam. Hæc regio à fronte atq; utroq;
 latere amplissimis septa fluminibus, ab Illyrica meridio-
 naliq; ripa Sauo dirimitur, Drauus autem citerioris
 Pannoniæ margines lambit, effectoq; eius terræ cunco
 ad Danubium extenditur. In ea urbs est nobilis quinq;
 templorum, quæ ibi constituta sunt, nomine clara. To-
 ta autem regio oppidis frequens et rerum omnium

abundans, dirimente Sauro, Turcicis finibus ad Illyricū iungitur, finitimaq; est Croatia atq; Corbanie prouincijs, quæ perpetuum cum proximis Turcarum præsidij Illyrici atq; Bosnensis regni bellū gerunt. Eo tempore præerat Belgrado Mahometes Iahiaoglis spectata uirtutis atq; prudentiæ authoritate inter Barbaros dux summus, cui Solymanus non temerè ingenio eius confisus, limitum præfecturam, tutelamq; Pannonici regni commodo Ioannis regis attribuerat. Is superiore anno ita præsidij uires exercuerat cōtra nostros ut multo astu ualidisq; armis fretus supra triginta castella regie ditionis, quæ ad Despotis Rascie patrimonium pertinebant, in potestatem redegerit, & Illyricæ præfecturæ, quæ Bosnensis appellatur, adiecerit. Vnū uerò ante alia summæ opportunitatis castellum, quod est in Possëga, nomine Exechium, accuratissimè communiuit, quod id ad traiectū Draui in Pannoniā pertinere prouidebat. Itaq; Mahometes iustis erectis munitiōibus, complexus insigne templum atq; eius oppidi cœnobium, Exechium totius belli arcē fecit, unde innumerabiles agebat prædas, atq; arma nostris passim insidiosus atq; terribilis inferebat, manebat tamen certa induciarum conditio, quæ ex inueterata consuetudine in his locis minuta prælia & extraordinarias incursiones admittebat, quod ex disciplina uideretur, relinquendam esse militibus exercendæ uirtuti insuefaciendisq; equis occasionem, quæ nihil pacis tranquillitatem abrumperet, nisi iustis copijs cum iusto tormentorum muralium apparatu uis inferretur. Hoc falso induciarū nomine usi superiores Hungari à Matthiæ
regis

regis temporibus, cum Turcis bella serere consueverant. Sed mutato bellandi more, eas militandi leges regiae Germanicaeque copiae alienas et sibi magnopere damnosas experiebantur, quod Turcae grauiores armatorum equitum impetus pernicious equis facile eluderent, et fatigatos demum ex multis flexibus et gyris nostrorum equos, et plerumque equites onustus armis opprimerent. His de causis Ferdinandus improbe lacesitus, utpote qui aegre ferebat inducias uigere, quas Solymanus suo commodo aduersus Persas bellum suscepturus indixerat, nec eas pati posset, tanquam inuitiles damnosasque, paranda arma iudicauit, non obscuro consilio, ut si Turcas possessione Possesgae depelleret, inde mox superato Drauo, recta Budam repetito iure suo, aduersus Ioanuem proficisceretur. Rex enim generosus ferre non poterat Pannoniae regnum impotentibus Barbarorum armis sibi ademptum, et quod iniquissimum uidebatur, alieno homini nullis subnixo iuribus, nec regia orto stirpe, se spreto contemptoque, in contumeliam prorsus Austriane domus, quae tantae esset dignitatis et amplitudinis, dono datum. Non deerant tamen apud eum, qui dicerent nequaquam temere excitandum bellum aduersus eam gentem, copijs atque pecunia terra marique insuperabilem, nisi uno consensu et sumptu omnium Europae principum arma caperentur. Fore enim providebant, ut Solymanus toties lacesitus, nihil de sua feritate in nostrum sanguinem, nihilque de sua proferendi imperij cupiditate remitteret, quandoquidem suae dignitatis existimet ultro lacesetes hostes uiscisci, nullam a quoquam ferre iniuriam, et nullam denique

aut iuris aut facti contumeliã pati utpotè qui dudum
 ex leui offensione, uniusq; tantum demersæ suæ trire-
 mis iniuria, cum Venetis uetustissimæ pacis leges abru-
 perit, & tanquam impotens tyrannus nullam penitus
 excusationis rationem auribus admiserit, ut ex instituto
 Ottomannicæ ambitionis immanibus suæ gentis la-
 trocinijs ianuam aperiret. Erant uera hæc & pruden-
 ti alioqui regi magnopere probabantur, sed singulæ
 eius imperij gentes usq; adeò erectis ad suscipiendum
 id bellum ingenijs ardebant, ut si tantæ occasionis bel-
 lum differretur, se nunquam postea aduersus Turcas
 arma laturos confirmarent, Carinthiæ quippe, Sti-
 riæq; & Croatiae, ac Noricæ gètes incursionibus Bar-
 barorum expositæ, & toties bellicæ cladis perpeffæ
 calamitates, rebantur paruo negotio Turcas ea pro-
 uincia posse expelli, quod Mahometes non magnas hæ-
 bere uires, neq; maiores exacto iam penè autumno, in-
 stantèq; hyeme, habiturus crederetur. Apparebat etiã
 Cæsarem ualida fratri præsidia summissurum, quòd
 eum Gallo rege de maturis inducijs agere didicissent.
 Ita Ferdinandus magna alacritate omnium undiq; mi-
 lites cogit. Euocat tanquam ad solenne sacri belli edi-
 ctum pios atq; fortissimos quosq; præfectos & regu-
 los, breuiq; iustus exercitus, genere tamen delectuq;
 militum, quàm numero ualidior efficitur, in quo pha-
 lanx erat Germanici peditatus, cui cohærebant tan-
 quam cornua aliquot Italicæ cohortes, quas ex sclopet-
 tarijs Ludouicus Lodronius in Rhetia Tridentinis al-
 pibus Italiæq; propinqua, & in Gallia Cisalpina con-
 scripserat. Hic peditatum peculiari imperio regebat.

Coiuerant

Coiuerāt ad regia uexilla Bohemi equites & Slesi, Mo-
 rauiq; his coniuncti, qui fulgentibus armis tegebatur.
 Nam Carinthiæ Stiriæq; equites (his Ioannes Vnga-
 nottus, illis uerò Antius Macer Saxonica stirpe ortus
 præerāt) medio quodam armaturæ genere utebantur
 quum Hungari, quos ductabant Paulus Bachithius &
 Ludouicus Pechrius, magna ex parte peltati essent, &
 leuis armaturæ Vsarones appellarentur. Horum om-
 nium numerus octo milium equitum summan imple-
 bat, peditum autem omnis generis sexdecim milia cen-
 sebantur, quibus aderat ualidus & numerosus omnis
 generis tormentorum apparatus. Erant hæc copiæ usu
 belli atque animis delendo uel maximo Barbarorum
 exercitu pares, si acie & iusto concursu certandum fo-
 ret, atq; his imperaret dux grauis, & uti sæpe aliàs ex-
 titisset, probè fortunatus. Is erat Ioannes Cazzianer
 genere Croatus, quem multis exercitatum bellis, & de-
 fensæ nuper Viennæ fama inclytum, rex Ferdinandus
 impigri pugnacisq; hominis ingenio captus, ad sum-
 mu militaris imperij decus euexerat, quanquã eũ ple-
 riq; à turbida, parumq; sobria mente præcipitem esse
 contenderent, ideoq; alæ potius leuis armaturæ equi-
 tum, quàm totius exercitus præfectura digniorem.
 Nunquam enim Ferdinandus ipse, quodam consiliorũ
 eius intimorumq; amicorum non improbando institu-
 to, belli præliorumq; periculis obijci erat solitus, & tũ
 præcipuè, quum aduersus Turcas certaretur, à quibus
 plures Europæ reges superiore tempestate in acie
 deletis eorum copijs essent trucidati, sic, ut rex ille
 egregiè pius & fortis, & in quo non deerat bellicus

uigor Maximiliano auo dignus, non timore quidem, sed fatali tot Europæ regum infortunio adductus, summa prudentia uitandos Barbarorum impetus existimasse censeretur. At Mahometes his cognitis rebus, quæ aduersum se parabantur, è proximis Pannoniæ præsidij milites accersit, neq; ei Budæ præsides ulla in parte desunt, quin auxilia submittant. Bosniensis ante alios Vstrephus, qui ampliolem ex omnibus Europæ Sanzachis equitum numerum alebat, Amurathè alumnus suum receti Clissana uictoria clarum, cum numerosa ala exercitatisimorum equitum mittit. Huic quoque adduntur pedites expediti ex feris montanisq; hominibus præsentis pecunia cõducti, qui uno nomine, ab Hungaris Haydones, à Dalmatis Vscochi, à Turcis & Illyrijs Martellosij uocantur, qui sagittis & sclopettis rem gerere, & saxa fundis uibrare didicerunt. Discinctum & agreste id hominum genus est, sed pernicitatis indomitæ, & frigoris, & mediæ patientissimum. Hanc turbam regebant, & sua uirtute & disciplina confirmabant, certæ Ianizerorum manus prætoriani ordinis, deductæ ex singulis præsidij, & usq; etiã à Belgrado, atq; Samandria euocata. Hos consequebantur pleriq; ex Rascianis & Seruianis, spe stipendiorum & prædæ allekti, inuitantibus passim Turcis singularum prouinciarum quæstoribus, qui liberaliter cocuntibus ad signa duorum mensium stipendia persoluebant. Itaque communi studio sua undiq; auxilia conferentibus Sâzachis, Mahometes copias, neq; numero, neq; uirtute nostris continendas coegit, et ad Exechiũ hostes expectare cõstituit. Iam Cazxianer ad Caprunzã oppidiũ perue-

Peruenerat, satis accuratè atq; opportunè antea initis
 & constitutis rei frumentariæ rationibus, si eius impe-
 rijs atq; præceptis totius comæatus curatores, celeri-
 tate & diligentia respondissent. Erant quippe uiri to-
 tius prouinciæ clarissimi, alioqui negotio pares pla-
 neq; industrij, qui auctoritatem Simonis episcopi Za-
 gabriensis respiciebant. Is nanq; Simon, siue studio suo
 supra æquum plurimum incensus, siue imbecillitate iu-
 dicij deceptus, ingentem totius annonæ copiam in ca-
 stris ad multam usq; pretij uilitatem se suppeditatu-
 rum promiserat, quod huic ministerio, qui procurarēt
 quatuor collegas cum imperio sibi substituisset, quibus
 conuectores indigenæ, partim curribus, partim nau-
 gijs operam præstantes, multis enatis passim impedi-
 mentis, respondere non poterant: neq; conferentiū tar-
 ditas ex tuto castigari poterat, quum ualidi & præpo-
 tentis hostis propinquitas, totam corripiendæ tardita-
 tis facultatem eriperet, & Mahometes dispositis per
 Sauum & Drauum Nazadarum præsidijs, alisq; equi-
 tum undiq; uolitare iussis, aut conuectiones nostrorū
 perturbabat, aut promisso maiore annonæ pretio, u-
 triusq; annis accolis certi tutissimiq; lucri spē, nusquā
 deficiente pecunia proponebat. Sed eam spem nusquā
 defuturi comæatus duo in primis augebant, Simon ipse
 Zagabriensis, qui undiq; per suos, quos diximus ui-
 carios, magnam quam poterat curruum multitudi-
 nem conquirebat, & Iodochus Lilembergus, qui re-
 gio comæatui ex peculiari munere præerat. Is magnā
 uim moliti tritici, uiniq; & ordei, atq; item panis nau-
 tico more biscocti certam copiam, subsidia famis

agrorumq; remedia, sibi minime defuturam polliceba-
 tur. Huic accedebat Franciscus Bathianus hac inani
 commeatus spe impulsus, tãquam peritus regionis, om-
 nium rerum abundantiam promittens. Itaq; Cazzia-
 ner à Caprunza mouet, eo ordine, ut alternis diebus,
 modò ipse, modò Albertus Slichius Bohemorum dux
 præcederent, quòd honori Bobemicæ gentis id conce-
 dendum esse censuerat, decimoq; uix die ad arcem Ve-
 ruczæ perueniunt, quæ circiter quadraginta miliarium
 interuallo à Caprunza aberat: minoribus nanq; itine-
 ribus, propter septem prægrandium tormentorum
 difficilem conuectionem, progredi necesse erat. His de
 causis itinerumq; difficultatibus, si non sentiri, prou-
 deri tamè à peritis annonæ penuria cœperat, quòd ea
 quæ expectabantur, tardius confectis itineribus, ma-
 leq; explicatis rei frumentariæ rationibus, nondū ad-
 ueniebant, necesseq; esset ea absumere alimenta, quæ
 ad duriores casus nō incipientis, sed producti longius
 belli reseruassent, propterea seueris literis & Simon
 & ceteri curatores asperrimè castigabantur, iubeban-
 turq; omnem adhibere diligentiam, ne ante aduentum
 auxiliorum, qui non diu è longinquis regionibus ad-
 uenissent, tantæ spei sperata uictoria non uirtute ho-
 stium, sed desidia curatorum, propter commeatus ino-
 piam, corrumperetur. Interea Cazxianer & Slichius
 tantisper considendum atq; expectandos commeatus
 censent, mittiturq; exploratum Paulus ipse Bachitius
 cum ala mille Vfaronum, & expeditis sclopettariorū
 Italicorum cohortibus duabus, qui ad Zopiam arcem
 præcurrat, atq; operā det, ut ex captiuis hostiū cōsilia
 cogno-

cognoscantur. Bachitius ubi ad Zopiam ab hostibus conspectus est, Turcæ, quod adesse uniuersum exercitum existimabant, nullam sibi moram attulerunt, quin aucto omni comœatu aut corrupto, incensaq; arce, ad naues subiecti amnis confugerent. Ex his tamen Bachitius in fuga aliquot capit, quorum indicio Cazzianer reperit, quod antea per suos speculatores comper tum habuerat, unum esse Mahometis & Turcarum omnium consilium, ut ad Exechium positis castris consisterent, hostesq; expectando, de eius loci possessione dimicarent. Eo biduo Saxonum equitum ala superuenit, atq; alia auxilia copiarum, & comœatus non procul abesse nunciabantur. Disputatur in consilio, an progredi, oppeririue reliquum sociorum agmen, & comœatum qui aduehebatur, expediret, postquam hostes ad Exechium, uti didicerant, pugnandi copiam facturi dicerentur. Est mons, qui Sclauoniam atq; Possëgam diuidit, & in longum protenditur, à dextra eius montis radice per Possëgam, à sinistra autem per Sclauoniam ad Exechium iter patet. Sclauoniam Drauus, Possëgam Sauus, atq; item alij ignobiliores amnes alluunt. Ab hac parte iter saltuosum, & conuehendis maioribus tormentis asperum atq; difficile, sed pagorum atq; uillarum copia frequens, arcesq; passim & castella plura continens: in altera porrò, iuxta Draui ripas, iter campestre, & planum rarioribus ædificijs, unica arx Zopia impedire poterat, sed ea tum ultrò ab hostibus cremata, nihil difficultatis & moræ illac transituris alatura credebatur. Igitur in consilio decernitur, ommissa Possëga, per Sclauoniam omnino iter esse faciendum.

Antecedit usq; ad Zopiam Ladislaus Moreus Hungaricus cum Vsaronibus trecentis, quibus cataphracti Saxonum cum duobus uexillis praesidio succedunt. Illinc octo dierum itinere ad Valponium, quae est arx perimunita Petri Perenij ditionis, perueniunt. Occurrebat progressuris flumen Crassus, qui uado transiri non poterat. Ibi nostri, dum fluuius ponte iungitur atq; cōsternitur, ad traiectum septem dies immotis castris absumunt, perpetuis tamē horis itur in consilium, in quo uariae dicuntur sententiae. Iuniores Exechium continuo properadum, alij Exechio omisso, proximū quoddam castellū nomine Villach, ex hostico, aut aliam huic proximam quandam arcem obsidendam censebant, quum ceteri cautiore reliqua auxilia, & commeatus quae parata & promissa à Scāburgo regulo aduētare credebantur, expectanda dicerent, quod nihil nisi cōsideratius ijs agendum esse uideretur, qui grauissimi momenti expeditionē suscepissent. Ceterum feruidis atq; audacibus sententijs dictis, pleriq; ex aduerso omnem moram graue detrimentum cessantibus allaturā testabantur, frustra siquidem singularum prouinciarum auxilia, si sensim progredi, cessare, cunctariq; libuit, euocata fuisse, si cautiū agendo Cazzianer perplexē cunctetur, neque in hostem alacriter infesta signa uertat, proculdubio milites & equites, tanquam à ducibus uitato hostium congressu, reformidatoq; praelio, in patriam esse reuersuros. Satis quippe commeatus, satisq; uirium esse in castris, ut de uictoria non dubitent, si duces consilia atque animos inanibus atque superfluis deliberationibus exoluant, nec hyemem expectent.

Neque

Neque enim hostes Barbaros aliàs multitudini suæ con-
 fidere solitos, quum non magnas tum habeant copias
 Christiani exercitus tot tormenta trahentis conspe-
 ctum esse laturos, & continuò Exechium despera-
 ta defensione deserturos, neque ex fuga in perse-
 quentes & fulgentibus protectos armis ora con-
 uersuros, quandoquidem cataphracti nostri equites
 inermem eorum turbam, si resistere audeant, per-
 rumpendo prostraturi uideantur. Huic sententiæ,
 iuniores, qui nondum Turcarum arma fuerant ex-
 perti, tanta alacritate atque ferocia fauebant, ut
 uel bidui mora paratam atque expeditam interpel-
 lari uictoriam existimarent. Extemplò igitur pro-
 cedendum esse statuunt, & copias recensent. Censa
 sunt ad decem milia equitum utriusq; armaturæ, quo
 equitatu, si robora equorum ac hominum ornatum,
 munimentaq; armorum solido ferro fulgentia certius
 aestimentur, nihil apparatus atq; ualidius ullo subita-
 rio bello coactum fuisse pleriq; iudicabunt. Sed pedita-
 tus qui erat ex omni prouincia lectissimus, uehemen-
 ter erat imminutus, utpotè qui uix octo milibus inte-
 grorum militum constaret, nam magnus iam egro-
 rum numerus in castris esse cœperat, reliqua pars,
 quum multi etiam longo itinere fatigati, & passim hæ-
 rentes dilapsi essent, uulgoq; omnes propter lutulenta
 itinera palustri cœnosaq; illuuiæ deturpati, ex autum-
 naliq; pluuiæ madentes & argentes, affectiq; pariter
 inedia, nequaquam satis apti aut firmi ad sustinenda
 imminentium præliorum incōmoda uiderentur. Inter
 nobiliores autem duces, morbo grauissimè laborabat.

Iulius Hardechius. Hunc Valponio in oppido subsistere, reliquos omnes trium dierum cibaria parare, & se cum ferre iubent, ac sperare paulò post certam omnis generis commeatus copiam usq; ad pretij uilitatem in castra obuicturam. Præscriptis autem legibus edictum sub pœna capitis proponitur, ut nemo Turcam hostem uiuum capiat, uel ultro se dedentē, nisi quum planè confecto prælio sit debellatum, nemo item præda se oneret, quandoquidem eam omnem æqualiter inter milites se diuisuros duces promittūt. Hoc edicto à præconibus & tympanistis per omnes ordines promulgato, iter quod planius & rectius apparebat ad Exechium suscipiunt. Tertio die perueniunt in uallem quãdam ad tertium ab Exechio lapidem, atq; ibi castrametantur. Postridie Turcarum agmen conspicitur, & à nostris acies instruitur. Verùm id nullo certamine comminus edito tormentis tantum maioribus repellitur. Sequenti uerò die effusis ab oppido hostibus, leuia certamina conserūtur, & multis utrinque interfectis, æquo Marte disceditur. Eo die Simon Zagabriensis antistes cum suo equitatu aliquant aq; annonæ copia superuenit, cuius aduentu apud nostros minuitur timor de inedia paulò ante conceptus, sed interdicuntur à ducibus leuia certamina, quòd plures ex nostris uulnerarentur, & Turcæ suis usi artibus facillè superiores euaderent, quum sclopettarios Ianizeros Asaposq; sagittarios turmis suis admiscerent, & equitibus nostris sua agilitate freti, multa uulnera inferrent, quod nulla ratione nostris interdictum uideri poterat, quū militum animi, qui pugne studio, & mutuis cum hoste congressibus

sibus accendi, & de uictoria bene sperare soleant, eodemum ignobili ducum iudicio frangerentur, quasi hostium uires, pugnandiq; artes nostris nosci uetarent. Dicebant enim ab huiusmodi extraordinarijs prælijs, Mugacianam cladem initium coepisse, reseruandosq; ideo milites & equos in ipsum uniuersæ pugne diem, ut recentissimis uirorum & equorum uiribus pro uictoria certaretur. Ab hoc decreto imperatur tormentorum magistris, ut in hostium agmina, ubi ea prodire conspexerint, maiora statim tormenta dirigāt, quibus peritè administrātibus fiebat, ut Turcæ à coniectis subsilientibusq; tormentorum globis, certa acciperent detrimta, neque miscere uti cuperent leuia certamina possent. Hoc animaduerso periculo, Mahometes in proxima palude, quæ ab exundante stagnanteq; Drauo amne erat enata, Nazadas multas sclopettarijs completas instituit, quæ totius paludis margines obsiderēt & nostros aquatione prohiberent, castra etiā nostra, quæ erant in conspectu, coniectis in ea minorum falconum globulis, infestarent. In singulis nanq; Nazadarum proris, constituta erant in canterijs, & aptè collocata minoris generis tormenta, quæ à nostris moschetta de nomine minimi accipitris uocantur. Ei ualli in qua nostri locarant castra, imminebat collis nō planè arduus. In eo erat pagus, in quo Turcæ constiterāt, leui prælio nostros excepturi. Ad eos deijciendos postero die ab omnibus ad arma cōclamatur, instruiturq; acies, & ne hostes suis tumultuarijs prælijs laceffere aut perturbare nostrorū agmina queāt, in progrediētes dirigi atq; displodi tormenta iubentur, alacriq; no-

Strorum successu Turca locū deserere coguntur. Sed illi loco depulsi, ad demorandos nostros, pagum continuo succendunt. Neq; tamen nostri à proposito itinere discedunt. Interim pagū totum flāma peruadit, atq; inde hostes ad unū incolumes se ad suos recipiūt. Tum uerò à ducibus superato colle, Exechium in planicie ad Draui ripam positū conspicitur. Id circiter duo milia passuum à colle aberat. Ibi Cazxianer loco aquationi, pabulationi, & lignationi idoneo castrametatur, imperatq; tormentum maius ante castrorū portā pro uehi facturum periculū, an inde emissa pila oppidū Exechium attingi possit, sed id longius quam oculis appareret, abesse comperitū est, quum pila altius etiā coniecta, paulò supra mediū eius uallis spatium peruenisset. Hoc facto periculo, & certius aestimata loci distantia, nostri duces facile deprehendunt, si ab ea oppidi parte castra admoueantur, oppugnandi & quatiendi causa exercitū necessario periniquū in locū esse deducendum: nam à colle illo, quem tenebant, & duobus circiter passuū milibus ab Exechio distare diximus, contra oppidum aperitur campus decliuus, qui spatiosam uallem efficit, quā planè totam detegit castellū editum ex ecenobio Christiano tēploq; ut supra diximus, à Mahomete edificatum. Id, ut credi par erat, diligenter ab hoste permunitū, ita descensuris nostris & castrametantibus immunebat, ut nemo nisi insanus castra hostiū tormentis exponenda iudicaret. Itaq; illud desumunt consilium, conspicati scilicet ultra Exechium satis editam planiciem ipsa ualle superiorem, atq; ideo oppidi moenia equantem. In eam castra transferre, tormentisq;

murum adoriri constituunt, sed in eum locum ex tuto
 se mutare castra non posse prouident, quoniã circum-
 eundus erat rursus collis, & saltus triũ miliũ passuum,
 qui à dextro latere iter præbebat, ut in eam demũ pla-
 niciem, quæ oppido imminet, descenderetur, quod iter
 diuersum et laboriosum erat, ob id præcipuè, quod uia
 regia, quæ ad Valponium ducebat, ineptè deserebatur.
 Neq; enim exercitus noster tantus erat, ut totum oppi-
 dum Exechium, in quo supra sexdecim milia hominum
 esse ferebantur, perpetua obsidione in corona cingere
 posset, neq; tanti erant in obsidentiũ castris cõmeatus,
 ut absq; continua subuectione, inedia laborandũ non
 esset, quãdo hostiũ equites cũcta perpetuis excursioni-
 bus itinera obsessuros, atq; omnem cõmeandi faculta-
 tem crepturos appareret. Dum uarijs certaretur sen-
 tentijs, & modò huc, modò illuc inclinaret Cazianer
 exorta est à grauissimis uiris importuna sententia, qui
 hisdem in castris atq; eodem colle persistendũ esse cen-
 sebant, illicq; nostros cõmeatus, qui non procul à Val-
 ponio esse dicebantur, expectandos, & ad præsidium
 curruũ, quibus annonæ conuehebatur, tria milia equi-
 tum mittenda, neq; ullo pacto exercitum in difficulta-
 te eius asperrimi saltus, qui inter cedebat, & maximè
 crebris arbutis esset impeditus, perducendum uideri:
 Nonnulli uerò alij leuissimis sententijs annonã apud ho-
 stes esse tenuissimam, proindeq; eos oppido inclusos,
 inopiam & famem non diu laturos, nullam quippè il-
 lis expectandorum commeatuum certã esse spem, sic,
 aut oppidum deserendum, & fuga saluti consulendũ,
 aut deniq; iniquo loco pugnandum esse Turcæ milites

existiment. Hæc à transfugis Christianis se cognouisse
 dictabant, affirmabantq; Mahometem peculiari sua su-
 pellectile pretiosa nauigijs imposita fugam moliri,
 nec ultra tertium diem obsidionis incommoda tolera-
 turum. Proinde sibi uideri saltum illum facile posse su-
 perari, ipsis ad oppugnandum alacriter peruadenti-
 bus. Bellum uerò trahere perniciosum, postquam tan-
 ta esset in castris biscocti panis copia, ut ea tantū præ-
 ter alia obsonia uniuersus exercitus moderatè partien-
 do, in septimū usq; diem ali posu: Idcirco non esse com-
 mittendum desidiosè uel timidè, ut tam infestus hostis,
 tanq; opulenta præda è manibus emitteretur. Quo
 spatio Scambergū regulum cum nouo commeatu no-
 uisq; copijs aduenturum facile sperarent. Interim non
 esse cessandum, propterea quòd tantum temporis, in-
 clinante in hyemem autumnò, & imminentibus Idibus
 Octobribus, sit absumptum, ut nisi quid egregiū pro-
 pere tentādum sit, breui exclusis tempore, rebus utiq;
 infectis cum ignominia sit decedēdū. Apparebat etiam
 quassato uno propugnaculo, quod erat in aduerso op-
 pidi angulo tumultuariè extructum, nulla ratione ho-
 stes ab ea parte nostris posse resistere, illac etiā rectū
 iter hosti ex Belgrado ad necessarias rerū subuectio-
 nes liberè commeandi penitus eripi, quo itinere inter-
 eluso, proculdubio futurum, ut Rasciani & Coloni om-
 nes nostris necessaria omnia subuehant, concursurāq;
 omnino magnam eorum multitudinem, immaniū Tur-
 carum tyrannidē pertæsam, cuius opera & oppidum
 expugnari, & Christiani Exechiani, qui non paucio-
 res Turcis in suburbanis tectis remanserāt, ad defectio-
 nem ad -

nem adduci posse. Hæc ut efficacius confirmarent, asserabant cuncta propè, quæ essent apud hostes, tormenta numero serè ducenta, uersus uallem ita à Barbaris fuisse disposita, ut nisi magno cum labore dimoueri traduciq; non possent. Non enim curribus & rotis more nostro erant imposita, sed trabibus magnisq; stipitibus inclusa, utpotè quæ armillis ferreis, aut funibus materiæ colligata essent, & solo circumcirca adactis cuneis confirmata. Quæ ratione inutili, Turcæ nullam tradiscendis, & uti oporteret conuertendis tormentis, facultatem habituri credebantur. Hæc igitur sententia uicit tanquam nobilior, & apud uiros fortes omnino decentior. Itaq; postero die nostri longiore circuitu saltum superant, & instructis agminibus ad eminentiorem, quem diximus, cæpum contendunt. Tum uerò Mahometes, ex coniectura loci, adnimaduerso nostrorū consilio & cognita profectioe, statim per cõpendia uiarum nota ipsis, in saltum mille expeditos equites, & Ianizerorum sclopettariorum delectam manum præmittit, qui ultimum nostrorū agmen carpant. Id ex Italico, & Bohemico pedite constabat. Bohemus in fugã uertitur. Italus strenuè resistit, cui ægrè sustinenti subsidio mox aduolât grauioris armaturæ Carinthij equites. Hostis terga dat, paruoq; accepto incommodo nostri saltum euadunt. Castris positis, quæ ad oppugnationem erant idonea diligenter instruuntur, & summo diluculo instructis aciebus proceditur, & post decoram armorum ostentationem, hosti pugnandi fit copia. Sed ille oppido se continet, nostrosq; tormētis eminus ex propugnaculo petit, ex aduerso nostri maiora

duo tormenta in proximum tumultū educunt, & emittunt, quorū pile & aggerem & mœnia magno terrore hostium penetrasse cōspiciuntur. Interim nostri integrum ferè eum diem hostiū tormentis expositi in acie consistentes, & ad pugnae spem descensiones hostiū frustra expectantes, aliquo sed non magno uel à frequentibus hostium pilis accepto incōmodo, sese receperunt. Mahometes siquidem graui consilio suos pugnam flagitantes continebat, de nostrorū inedia certior factus & ut ferebant transfuga, seueriore epistola à Solyma no imperatore admonitus, ne ullo pacto uiuus locū de sereret, atq; cūcta ibi obsidionis hostilisq; impetus mala, nisi teterrima atq; ignominiosissima nece perire mallet, fortiter sustinenda decerneret. Per hunc modum, quum nostri gerendae rei auidi nusquam congregiente hoste distinerentur, absumptoq; omni commeatu totus exercitus inedia premeretur, nec in consilijs quotidianis duces ullū salubri consilio locū reperirent, & certissimus futuræ cladis timor, mentes omnium occuparet, Balthasar Pamphilus ex ordine Hungarorū procerū dux spectatus, in consilio his uerbis loquutus est. Præposterè duces, inquit, agimus, dum enim quo pacto hostes superari possint, prolixè consulimus, exercitus nostri uires, præ inedia usq; adeò debilitantur, ut milites iam planè non obscura fame tabescentes, neq; incessu regant corpora, neq; languentibus lacertis arma sustineant, & in uniuersum fortissimus quisq; animum despondeat, & desperata pugna occasione miserè atq; deformiter cadendum esse conspiciat. Itaq; nobis maturrimè ante omnia, fami, quæ nos uehementer urget,

turget, occurrēdū arbitror, sic, ut hinc castra mouen-
 da censeā, & ad Hermandū castellū illico deflectendū
 ut eius expugnati castelli cōmeatu, qui non erit exi-
 guus, uniuersus recreetur exercitus, depulsoq; famis
 periculo, ad reliqua, uti usus docebit, belli consilia re-
 deamus. Aberat id castellū ab Exechio decem milibus
 passuum, in quod pleriq; Turcarū uxores suas & libe-
 ros, atq; item pretiosiores sarcinas cōtulerant, quibus
 tuendis rebus uiginti circiter Turcarū præsidū fuerat
 impositu. Erat castello coniunctus pagus, interceden-
 te non magna fossa, murus autem quadrati ambitus,
 ex uetere structura erat, sine extantibus propugnacu-
 lis, sic, ut Balthasar affirmaret nullo propè negotio ex-
 pugnari posse. Laudatur ab omnibus consiliū, ipseq;
 author Pamphilus præmittitur ad explorandos castel-
 lanorū animos occupandumq; pagum: arridet cepto
 fortuna, sed in dedito pago tritici multo minus opinio-
 ne sua reperit, uini tamen inueniuntur aliquot uege-
 tes, cuius copia languētibus militibus opportunissima
 fore credebatur. Itaq; ad eam famā signa conuelluntur
 & ad Hermandum castra mouētur, secunda noctis ui-
 gilia ita turbatē confuseq; disceditur, ut agmina uix
 agnitis uexillis malè cohærentia fugæ potius quàm pro-
 fectionis speciem præberent. Nihil tamen Turcæ se
 commouent, insidias ueriti, & quòd solutæ obsi-
 dionis commodo subleuati, nihil temerè noctuq; præ-
 sertim conandum existimarent. Vbi peruentum est, di-
 ces cauerunt, ne pagus primorū incursum diriperetur,
 ad iniuriam subsequentiū agminū, quibus æqua por-
 tione, totus is commeatus erat diuidendus. Tum uerò

castellum ex pago prouectis tormentis oppugnari cœptū, protractoq; certamine usq; ad meridiē quōd late-ritius murus quassationi difficilior, quā existimassent reperiretur, & Turcæ qnanquam paucissimi fortissimē propugnarent, debilitati tamen uulneribus deditio- nem fecerunt, quum in eo certamine quinquaginta fe- rē ex nostris milites cecidissent. Aperto castello bina tantū farinæ tritici & totidem milij uasa reperta sunt. Tum uerò uidere licuit duces occulto quodam pauore consternatos & tristes, quōd pro amplissima præda, & multo in plures dies suffecturo comœatu, ali-quot tantum mulierculas & pueros reperiissent, & uix in toto pago castelloq; tantum comœatus nacti esset, quantum in biduum cunctis sufficere posse nide- retur. Dissimulatur tamen id incommodum à ducibus, & stolidæ suæ crudelitatis uitium mussantes incusant, pollicentur tamen exercitui amplissimam comœatus copiam, instaurato ponte subiecti fluminis. Siquidem Bodrogus annis ab aduersa parte oppidi decurrit, ita profundus atq; coenosus, ut uadari nequeat, propter- eaq; Turcæ muniendi sui causa, reuulsis aliquot subli- cis & demptis asseribus pontem sustulerant. Igitur ad uocantur fabri, adnitentibusq; omnibus, continenti- trium dierum labore pons reficitur. Sed ea contabula- tio nequaquam tantæ erat firmitatis, ut maxima tor- menta quæ erant ponderis ingentis sustinere posse cre- deretur. Castris interim fossa munitis, qua hostium re- pentini insultus sustineri, & currus qui ualli loco ca- stris erant circūdati cōmodè transuehi possent. Quar- to die currus totius exercitus trāsuehūtur cū minori- bus tor

tormentis, secundum hæc è maioribus sex transmissa sunt, sed sub septimo quod erat longè maximum, pons tanto sub pondere fatiscens est interruptus, quamobrem coacti sunt duces illud, ne tanto spolio potiretur hostis, ex calefacto metallo, malleis diffringere. Septimo autem die cunctis rebus commodè traductis, pons iterum ne insequenti hosti pateret, disiecta tignorū materia, succisq; sublicis est intercisus. Superato Bodrogo, atq; eius ponte corrupto, persequendi nostros facultas Turcis eripitur, nisi paludem illam multorum milium passuum itinere circuire, quàm periculosi animis uadum tentare malint. Hic rursus in consilio disputatur, an maiora tormenta ad expeditius iter confrigenda sint, ne his potiatur hostis. Eius sententiæ secundus author existit Cazianer, profiteturq; se peculiari suo sumptu, si cupri fragmenta inter curruum sarcinas distributa conuehantur, breui refecturum, scalas autem & reliqua bellici apparatus instrumenta, ne hosti cedant, igne absumenda censet, & quanto expeditius iter haberi possit, uersus Valponium celeriter capiundum, ubi copię ab aliquot dierum inedia iam seniente etæ, uarijs esculentarum rerum copijs recreari queat: ac alij per Possogam redeundum dicebant, & oppidū Iuuancha ex itinere protinus expugnandum, cū in eo magna frumētī & uini copia à Barbaris & incolis seruari diceretur. Pari quoq; celeritatis impetu, aliud in proximo castellum nomine Gara, omni genere cōiectus plenissimum, expugnari posse uidebatur, priusquā Turcæ circumdata palude longum id iter emensi, ad insequendum superuenirent, neq; tormenta usq; adeo

precipiti pudendoq; consilio, quæ essent nobilissimū
 totius prouinciæ præsidium atq; ornamentum, diffri-
 genda, sed potius uti in præsens eorum usus hosti cri-
 piatur, si id extremi casus necessitas ferret, stilis ferreis
 per spiramenta adactis esse configenda. Postremò ni-
 hil esse turpius, quàm ut rebus infectis de receptu co-
 gitarent. Trahitur in hanc sententiam ipse Cazzianer
 indictaq; profectio, quod ex cōtinuis imbribus iter
 difficilius reddebatur, ipsa quoq; tarditate tormento-
 rum impeditis in locis sæpius hæretur atq; subsistitur.
 Ita progressu lōga passim mora præpedito, magna cū
 difficultate tria mīlia passuum conficiuntur, cōq; mo-
 do uesperis nostri pariter atq; hostes singulari diligētia
 longissimum emensi iter, uno tempore ad Iuancham
 perueniunt. Sub hoc castello, tenue erat oppidulum, in
 quo nullus Turca remanserat. Oppidani nostris statim
 portas aperiunt, neq; milites ingressi à præda contine-
 ri queunt: uinum cuius nō modica erat copia dum cer-
 tatim potant, uegetibus effundunt: Illinc tamen à du-
 cibus grauitè increpitantibus depelluntur. Eadem
 nocte hostes oppidū succendunt, et tam ædificia quàm
 ea omnia quæ nostri non diripuerāt, corrūpunt. cōcla-
 matur ad arma, quòd hostes undiq; nostris imminerēt,
 inalbescenteq; cælo diuersis in locis acri certamine dē-
 micatur, sed longè uehētissimè, ubi Bohemorum tur-
 mæ locū tenebant. Ibi dū nostros Turcæ equites acrius
 urgent, Petrus Raschinius Bohemorū legatus, quē Ma-
 rescalchum uocant, indignatus usq; adeò insolenter
 incumbentes hostes, confecto ex fortissimis globo eos
 facto impetu ita submouit, ut pulsī multis acceptis uul-
 neribus

neribus late dissiparetur. Sed Barbari more suo in pugnam celeriter reuertentes, & recentibus suorum subsidijs adiuti, uictrices nostrorum turmas circumsistunt, & laxatas per partes concidunt. Acciditq; ut Raschinus ipse fortissimè dimicans, uel totis undiq; protectus armis, unà cum suis caderetur. Tum uerò nostri duces de profectioe statuantes, quaternos curruū ordines insituunt, qui incedentium agminum utraq; latera protegant. Principia minus ualidis militibus datur, firmo tamen presidio in fronte constituto, agmen clauderent maximè strenuæ atq; integræ cohortes & turmae. Per hunc modum uallato utrinq; agmine procedentibus nostris, sicuti frequentes occurrebant tumuli plerunq; nemorosi, qui iter præpediebant, ita hostes à circumueniendis infestandisq; nostris opportunè prohibebant. Hac re animaduersa Mahometes expeditos Ianizeros & Martellosios, qui uiarum & nemorum compendia nossent, præmutrebat, attributisq; eis paruis falconibus, qui rotis agebantur, angustias præoccupare, & in his nostros laceßere iubebat, & quum in aperta loca egrederentur, ad alias ulteriores angustias insidendas refugere, alas uerò equitum, quæ apertis in locis perpetuò iter habentibus instarent, atq; agmina distinerent. Qua Barbarorum astuta uelocitate nostri sæpe uicti laceßitiq; multa passim uulnera atq; incòmoda referrent, eoq; iniquius, quòd nulla Barbarorū manus paulo firmior usquam consistere, neq; nostrorum impressionem expectare auderet: sed uti erat à duce præceptum, à congressu refugere, & carptim sagittis & glandibus falconumq; globulis,

uti locus posceret, rem gerere consuesset, quum tamen ad fauces paulò patentioris campi esset peruentum, et nostri Vfarones audacter præliū miscerēt, augerēturq; agmina Turcarū, & edendæ nobilioris pugnae occasio oblata uideretur, ipse antè alios Paulus Bachitius adhortator & bellator insignis falconis globulo ictus atque interfectus est, quum & pleriq; alij uiri fortes ex suis Hungaris tardius explicato certamine cecidissent. Eo interfecto, qui inter nostros duces militaris ingenij solertia, atq; ingentis animi fortitudine plurimum eminebat, magnus timor totis cæstris incussus est, quum nemo esset, qui eo ductante dimicanteq; aduersus Turcas de uictoria dubitaret: quando & tum, & aliàs sine eo unquam prosperè dimicatum fuisse meminisset. Eo tamen prælio, quum Hungari urgere Turcas, & sui ducis mortem ulcisci contenderent, tanta ui hostes repulsi sunt, ut multis suorum amissis falconum currus deserere cogerentur, sed ea fuit apud pedites nostros animorum & corporum imbecillitas, ut præcurrere, & currus destitutos occupare reducerēue nequierint, & ex aduerso hostium pedites pedum uelocitate mirabiles, ipsiq; præsertim Ianizeri è syluis equites nostros glandibus impeterent, à persequendis que suis opportunè deterrerēt, & recepta rursus tormēta incolumes auerterent, ex institutōque suo nostrorum agmen præcurrere atque laceffere perseuerarent. His incommodis omnisq; generis cōmeatum inopia afflicti nostri milites, quū neq; ullo aduersus samē subsidio nutātia corpora, neq; ulla auxiliorū spe animos sustinerent extremæ calamitatis casum omnes horrebant, eoq;

trepidant-

pidantius, quòd Mahometem noua ualidaq; recentia
 copiarum auxilia è Belgrado, Samandria, atq; Nico-
 poli expectare, uel incertis rumoribus audiissent, si-
 mulq; prospicerent ex Vfaronibus plures præsumpta
 fuga salutis suæ consulere, neq; ulla aut consolandi aut
 minuendi timoris ducibus attonitis inesset authoritas,
 qua aliàs lætis atq; magnificis alloquutionibus cõster-
 nata metu copiarum confirmari consueissent. Quum uerò
 in campum satis patentem oppido Gara subiectum es-
 set peruentum, multorum confirmatione nunciaba-
 tur, hostes proximas & continentes syluas, per quas
 nostris eundum erat, decisis passim & transuersis o-
 biectis arboribus præsepisse, ne per eas uel tormen-
 ta uel currus traduci, & equites, nisi dissolutis turmis
 induci possent. Ea res euulgata in castris, ultime de-
 sperationis mororem attulit, eoq; etiam grauiorem,
 quoniam Ladislaus Moreus atq; alij locorum periti
 dicerent, duas tantum euadendi uias superesse, alte-
 ram qua per syluas itinere decem milium passuum ad
 Valponium ibatur, eamq; quòd intersecta sit, nouo
 Barbarorum opere, dimissis impedimentorum curri-
 bus, relictisq; maioribus tormentis, esse penetrandam,
 alteram porrò uersus castellum, quod Zenthuerze-
 beth uocant, quod ipsius Ladislai Morei erat ditionis
 & aliquot milibus passuum à Gara distabat. Que uia
 si caperetur, hostes proculdubio propter locorum an-
 gustias à nostris persequendis necessario cessaturos. Ve-
 rium in consilio præfertur uia, qua ducit ad Valponium
 quòd illic commeatum esset satis, & pecunia à rege
 Ferdinando in stipendium missa, qua sufficeret in tota

hyemem, Valponiana in arce seruaretur. Itaque dimissis illis tormentis, quæ conuchi non poterant, succensoq; puluere tormentario, atq; corruptis reliquis exercitus instrumentis & sarcinis, quæ equis imponi nequibant, properandum esse: obiectos siquidem arborum truncos facile disijci, & paruo uel ipsorum tantum aurigarum labore, repurgari iter posse prædicabant, & quemlibet ex ductoribus atque præfectis curare debere, ut ipsorum equites & pedites expeditissimi sint, & dato signo statim proficiantur. Professionis uerò signum futurum esse instrumentum quoddam musicum, quo fistulator è sacris turribus in Germania, Viennaq; præsertim, appropinquantem auro ram prænunciare solet. Id tibiæ genus Germani Schalmeyen appellant. Signi dandi cura inchoandaq; professionis ipsi Cazzianeri data est. Huic ultimæ deliberationis decreto, nonnulli qui aduersarentur reperiuntur, & dicere audent hostium multitudinem multo minorem esse nostro equitatu, atque eadem ferè, qua nostri urgerentur, cibariorum inopia præmi. Præterea Barbaros cum grauioris armaturæ equitibus nostris iusto prælio congregi nunquam ausos, sed latronum more ex insidijs tantum nostros adoriri, & quum ex uiarum angustijs nostræ copię explicantur, illico refugere. Cæterum non esse ad eò immunitum castrum & oppidum Gara, ubi hostes castrametati sint, ut expugnari nequeat. Proinde uiris fortibus, necessitateq; militarium rerum astrictis, experiunda omnia & tandem ad idendum esse aliquid: nam fugam non solum turpissimam ipsis ducibus, qui salutis periculo fa-

me decus anteponunt, sed cunctis qui nihil præter ui-
 tam respiciant, pernitosissimã omnino futurã. Quod
 si profectio noctu fiat, futurũ esse, ut palantes uagiq;
 per diuersos tramites nemoribus inerrent, neque in te-
 nebris posse dinosci ab ignauia uirtutẽ. Vsarones quip-
 pe ante alios nullo pudore diffugituros, Turcas autẽ
 castris nostris adeo propinquos esse, ut nulla ratione
 eos discessus noster celari queat, præsertim si puluis
 tormentarius succendatur, & tormenta maiora inclu-
 si ignis uiolentia diffringantur, propter necessarium
 bomborum & malleorum strepitum. Quibus de cau-
 sis confligendum omnino esse iudicabãt, nec credendũ
 falsis rumoribus, qui de nouo hostium exercitu spar-
 gerentur. Magnum profectio deum, ipsosq; diuos cæli-
 tes pro religione, & Christiani nominis gloria decer-
 tare paratis, proculdubio certissimam opẽ allaturos.
 Tum uerò cœpta est cõsultatio de agris, qui curribus
 uehebantur, aut inter impedimenta collocati, à nouis-
 simo militum integrorum agmine cogebantur. Appa-
 rebat enim tantam agrorum & sauciorum multitudi-
 nem intellecto profectiois decreto, planctu & que-
 stibus, uti miseris, & desertis necesse erat accide-
 re, tota cãstra completuram, quorum lamenta-
 tiones & eiulatus aucturi pro certo illi credeban-
 tur, qui uel fratres, uel consanguineos, contur-
 malẽque suos & amicos, usque adeo miserẽ & fœ-
 dẽ derelictos, nunquam postea uisuri essent, cuius
 uniuersæ perturbationis tumultum & uoces necesse
 foret peruenire ad aures Barbarorum, qui non lon-
 gius abessent, quã intra minoris tormenti iactum.

Propterea unumquemque corpore atque animo debere admitti, ut tantulum id iter, quod pertinebat ad Valponium, foriter atq; clacriter conficerent, quando bona etiam spe occursuri essent multis curribus recenti pane, uarijsq; cibarijs abudè onustis, qui à Valponio in castra submittebantur, sicuti à certis nuncijs esset auditum. Eo comiteatu siquidem recreatis uiribus, susceptiq; subinde amico oppido, esculentorum omnium copia plenissimo, reliquos omnes presentis difficultatis atq; periculi casus ex tuto superaturi essent. Ut uerò sauciorum & agrorum salutis ratio haberetur, affirmabant eos iugalibus curruum & quadrigarum equis posse imponi, eorumq; infirmisimos insidētium equorum clunibus arcto complexu posse sustineri. Postremò magnificis uerbis eleuando hostium uires uanissimeq; & iactanter attollendo suas, id quod tum iter salubri consilio caperetur, non turpis fugæ quidē sed honestæ profectionis debere existimari, quando ipsi, non equitatus modò genere & numero hostibus superiores essent, sed peditatu etiam ipso, uel grauius morbis attenuato, pares & firmiores, si nō iniquissimo loco sit dimicandum. Hæc quum pugnantibus sentijs in consilio iactarentur, res eò deducta est, ut quisque ducum perturbato iudicio, alienas à communi salute cogitationes susciperet, nullaq; de decoris cura habitis, in unam tantum uel ambiguam spem salutis fugam meditaretur. Ex aduerso Mahometes certissimis usus exploratoribus, & de omnibus nostrorum incommodis per singula propè horarum momenta certior factus, suamque inde uictoriam presagiens,

intencis

*intemis excubijs, & infessis longè lateq; per alternã
 tes equitum turmas itineribus, uigilantissimè nostro-
 rum motus obseruabat, eo consilio, ut quum nostri ca-
 stra mouerent, atque agmina proficiscerentur, ex pri-
 stina sua consuetudine disinctos, & uti accidere ne-
 cesse erat, impeditis in locis sæpe dissipatos, apud op-
 portunas locorum angustias inuaderet. Ita enim equi-
 tatum peditatumq; suum omnem circa notos nemoriũ
 saltus disposuerat, ut magna quadam lunati flexus in-
 dagine circumdatos inclusisse uideretur. Erat iam pro-
 pè exactum secundæ uigiliæ tempus, insonneq; om-
 nes sollicitis mentibus ita exeundi signum expectabant
 ut minimum quodque moræ spatium apprimè ingra-
 tum & incommodum singulis uideretur, & clari non
 nulli duces uecordi instinctu moras abrumperent, &
 iniussu discedere atque anteire cæteros properarent.
 Huius flagitiosi discessus initium ortum esse aiunt ab
 Vfaronibus Hungaris, qui tramitum & nemorum no-
 titia freti, Valponium uersus cursum intenderunt. Hos
 Ladislaus Moreus inhonesto exemplo imitatus, ad
 Zenthuerzabeth castellum suum contendit. Hos quo-
 que Stiriaci omnes obliti pudoris, Ioanne Hungano-
 to præfecto duce, qui tuendo cogendoq; nouissimo ag-
 mini fuerat destinatus, tumultuosè properantibus tur-
 mis sequuti sunt. Idem fugæ consiliũ sibi quoque præ-
 sumpserat antisites Zagabriensis, cuius ingens later-
 na per syluas errabunda noscebatur, minore tamen
 aliquanto infamia quàm cæteri, quum uir sacratu-
 s nunquam arma induere, aut in pugnam prodire
 sui muneris esse putaret. Interim Cazianeri trepi-*

dè nunciatur Vsarones effugisse, idem fecisse Ladislauum & Hunganotum cum Stiriacis turmis, reliquos nihil expectato, uti instituerāt, tibie cantu, instruere se in eandem fugam. Tum uerò planè uecors, & attonitus imperator equum conscendit, oblitusq; signi dandi, quòd ceteros, uti postea dicebat, iam præcessisse crederet, sese incermis in eandem eiecit fugam, deserto utique prætorio, quod erat argentea suppellectile, ceterisq; ornamentis opulentum. In eo dilabentium tumultu Lodronius excitatur, & quum ministri imperatorem effugisse dicerent, intrepidè respondet, proculdubio fieri non posse, ut ab illo tam turpiter, et tam perfidiosè desereretur, atque ita sicuti erat multarum noctium peruigilio, & diurnis laboribus grauius fatigatus, in tabernaculum rediens, quieti se reddidit. Nec multò post perlato castrorum strepitu ad aures Mahometis, Barbari omnes consurgunt, & sese ad inuadendos hostes comparant. Sed Mahometes, quod hostes tentarent, certius cognoscendum, atque ideo expectandam lucem censet, suosq; instructos subsistere, & prodeundi signum, quod equestris tympani leui pulsu per ordines dari solet, silentio expectari imperat. Dux enim uetus planèque senex, multis aduersus nostros exercitatus prælijs, de simulata fuga subdubitans, in pugnam nisi loco suis æquissimo, incautè pertrahi nolebat, ut pote, qui antea non iusta quidem acie confligendo, sed carpendo per partes, suo more bellum conficere statuisset. Inalbescente celo rursus excitatur Lodronius, imminentium Barbarorū quendam audit fremitum, & se à multo maxima co-

piarum equestrium parte desertū uidet, frustra se pro-
 ditum queritur, nihil tamen animo se dimittit, & pe-
 dices alloquitur, hortaturq; ut pristina suæ uirtutis
 memores esse uelint, & quod tum iniqua rerū fors di-
 ferimē afferret, una animi fortitudine superandū exi-
 stiment: uiris quidem fortibus de honesta morte, non
 de turpissima fuga, quæ etiā futura esset incerta, esse
 cogitandū: sibi omnino constitutū esse, qui sapius eos
 multis bellis feliciter duxerit, repulsis hostibus, in pa-
 cata loca reducere, aut unā secū egregiē pugnādo, nō
 indecoro uitæ exitu mortem oppetere. His fermē uer-
 bis ad Lodroniū milites confirmantem, Carinthij equi-
 tes, atq; itē Saxones, Austriaci, Bohemiq; qui probē
 parentes imperijs, professionis signū à duce indictum
 sibi dari frustra expectabāt, nec ignominiosæ fugæ co-
 mites esse uoluerant, concurrerunt, tanquā ad uirum
 longē fortissimum, obsecrantes ut pro desertore duce
 imperij munus susciperet et impleret, ipsos enim, quæ
 iuberentur facere minimē recusaturos, & quandiu
 uires atq; arma superessent, pro religione, proq; opti-
 mo rege pertinacissimē cum Barbaro hoste pugnatu-
 ros. Non suscepit delatum munus Lodronius à gene-
 roso quodam pudore se indignum professus, id tamen
 pro sua pietate magnitudinēque animi tanti exer-
 citus indignam sortem miseratus, quandiu à For-
 tuna licuit, cum præfatione susceptum exercuit.
 Ferunt eum, quum concionaretur ad milites, at-
 que omnem fugæ spem detestaretur, & uehemēter im-
 probaret, repertum fuisse Germanici nominis uetera-
 num militem, qui comiter nec insulsē dicere auderet,

neque uerò Lodroni dux optime usque adeò turpis fuga apud te uideri potest, quum eam nobili equo uetus, circumspectare existimari possis. Intellexit Lodronius ueterani militis argutiam, ingentiq; animo descēdens in pedes, stricto gladio equi suffragines detruncauit præclare exclamans, hodie commilitones me ducem pariter & militem pedibus pari sorte uobiscum pugnantem habebitis. Vos date operam, ne opinionem meam sefellisse uideamini, ut uictores euadatis, aut nō inulti decoro mecum uitæ exitu militiā finiatis. Reliquos porrò equos peculiare suos pari humanitate notis sibi militibus, qui languerent ex uulnerib. aut morbis, dono dedit, & in his Picenardo, Cremonensi cohortis præfecto, quum tum fortè rigida febre quateretur, & se suso cursu è manibus hostium eriperet. Vix primæ turmæ, primæque legionum cohortes sublatis uexillis castrorum septis exierant, quum Barbari undique ingruentes sese, truci ululatu edito, ab omnibus partibus circumfunderunt, & multa simul prælia ex itinere ab equitatu conseri coepta sunt, eo euentu, ut nostri modò egregiè sustinentes & modò renouantes impetum, Barbaros insolenter urgentes latè propellerent. In his diuersis prælijs Antius Macer Fuchstatus Saxonica stirpis, Carinthiorum dux, ardentissimè pugnans, quum ab insignium ornamentis imperator à Turcis esse putaretur, est ob truncatus, pariq; sorte amplius uiginti quatuor illustri nominis equites, capto ab hoste eorum signifero, trucidati sunt. In his fuere tres reguli, Andreas Reschius, Christophorus Hernaus, & Georgius Himelbergus.

bergus. Alio autem in loco cruentissimum editum est certamen cum Saxonibus, Misnijs, Thuringis atq; Frāconibus, qui Saxonum equitum uexilla sequebantur. Horum enim uel eximia uirtute depugnātiū supra triginta sex splendidiore, aut præfati, aut signiferi, aut alarum legati occubuerunt, Chuenrico Saxonum primario duce capto, qui postea in uinculis apud Barbaros interiit. Inter eos qui interfecti sunt, nobilissimi fuere, Sebastianus Methescus, & Iacobus Scullemburgus. Eadem quoq; irrita uirtutis sorte Austriani, elabente Nicolao Turriano eorum præfeto, aliquandiu resistentes, ad extremum deleti sunt, quum ex his uirtute atq; natalibus clari cecidissent Fettaius, & Hofchirchius reguli, & secundum eos Hohenfelder, & Ansbwger, atque item duo è Naidega familia clarissimi proceres, & cum his Lambergerus, & Velezerus uiri honestissimi cecidissent. E superiore etiā Austria Rhetie finitima, desiderati sunt Gulielmus Folgehēstorphus, Leonardus Lābergus, Bernardus Scherfemburgus, & Gaspar Bergeheim, & Schellemburgus, qui domi & foris cum dignitate conspicui fuerant. Verū longè maxima cædes edita est in Bohemos equites, in quos è transuerso à Ianizeris continenti gladium procella perturbatos, ueteranæ Turcarum turmae acriter inuecta, grauibus & incuruis gladijs frustratim cædendo arma, & clauis ferreis pertundendo castides, passim sternebant, quum nemo circumuentis opem ferret, & dux ipse gentis, Albertus Slithius, è media cæde, maturius quàm oporteret, se recepisset. peditum uerò phalangem è quodam superiore nemo-

rose paludis margine, à Ianizeris Asapisq; , qui nusquam congressi, sclopettis tantum atque sagittis eminus rem gerebant, magno affectam detrimento, & plañe fluctuantem, Amurathes cum Bosnensibus alis, è diuersa parte inductis turmarum cuneis, ita perfregit, ut dissecta conturbatis uexillis, & implicatis hastis tota solueretur, atque intercurrente ferociter hoste, gladijs atque securulis concideretur. Lodronius ipse equitum incursum atque impetu raptus, in palustrem locum adactus est. Ibi quum grauius saucius, & lubrico præpeditus ceno, supremæ uirtutis conatum edidisset, adhortantibus eum Barbaris, ut se dedere, quã interfici mallet, cum tribus cohortibus, quæ ei superfuerunt, ita in deditiõnem est receptus, ut cum reliquis suis omnibus, tanquam eximiæ uirtutis hominibus, proiectis ad terram armis, seruaretur. Iam enim, uel immites Barbaros multoq; nostrorum cruore conspersos, cædis satietas cœperat, usque ad eò, ut plerisque languescerent manus, & ad prædam auidissimè uerterentur, consectantes eos, qui dispersim hostiles manus uacillante, & trepido p. ssu effugere crediderant, eo quidem successu, ut magnus numerus pro m. a. cipijs caperetur, pauci pedites euaderent, & reliqui penè omnes, qui non ante prælium, ut diximus, effugerant, toto campo casi spectarentur. Hoc enim pudendum Exechianæ stragis incommodum, superiorum temporum funestissimas Christiano nomini illatas clades superasse ferebatur: nam flos equitum, & peditem, inauspicati ducis temeritate & culpa, potiusq; hostium uirtute deletus interiit, sic ut omnes serè pro uincias

uincias aſiduo luſtu funeſtarit. Nunquã enim antea acciderat, ſicuti uidere fuit, e Sigifmundi Cæſaris, La diſlaiq; regis aduerſis prælijs, ut Barbarus, & uictor, & incruentus euaderet, ita ut noſtros, qui ad Exechiũ fere inulti ceciderint, detrimentum acceptum graui etiam ignominia cumulãſſe uideri poſſint. Mahometes nullo propè ſuorum ſanguine tanta potitus uictoria, & direptis caſtris noſtris, in pratulo quodam cadaueribus repurgato cõſedit, epulatusq; hilariter, nobiles captiuos & ſplendida ſpolia, uexillaq; in primis ad ſe deſerri iuſſit, laudatisq; palãm his omnibus præfeſtis, qui egregiam eo die nauaſſent operã, ſignatæ pecuniæ plures culeos à quaſtoribus ſibi aſſerri iuſſit e quibus depromptos de manu aureos, & argẽteos nũmos pro meritis donatiui nomine militibus dabat, productosq; captiuos ad unum omnes, qui non eſſent gregarij, diligenter inſpexit, ſingulorumq; nomina & dignitates in cõmentarios per ſcribas præſens redigi iubebat. His uerò qui detruncata capita, aut deciſas uoſtrorum uultibus nares, & anulatas dextras afferrent, ſtatim pecuniæ præmia tribui iubebat. Lodronius, quum graui ex uulnere iactationem ferre, nec uiuus cum reliquis captiuis Byzantium perduci poſſe uideretur, à cuſtodibus eſt interfectus, caputque eius poſtea tranſmiſſum. Nam ſicuti nonnulli uiri nobiles, & in his Laurentius Streytpergus, & Dietmarus Loſenſtainus retulerunt, qui redempti redúcẽsque ad uxores & liberos penatesq; ſuos poſtliminio reuerſi ſunt, inter captiuos, qui à Mahomete cum uexillis conſpicuisq; aliquot caſtrenſis apparatus in-

strumentis splendidisq; præsertim & inauratis thora-
 cibus & galeis per legatos Solymano offerrebantur,
 tria summorum ducum capita argentea in pelui con-
 specta agnitâq; sunt. Ea fuere Pauli Bachitij olim trãs-
 fugæ, & Antij Macri, qui Carinhiaco equitatu præ-
 fuerat, Ludouiciq; item Lodronij, qui pedestres co-
 pias imperio regebat. Ea tyrannum obliquis oculis as-
 pexisse, & tanquam tabo fluentia auersatum, ceterũ
 atroci nutu iussisse, ut captiui illico cederentur. Sed de-
 precantibus Ianizeris, ut quos strenuè pugnantes sub
 fide cœpissent, tanquam uiros fortes seruare uellet,
 qui in seruitute fortem etiam operam ipsis præstare
 posse crederentur, remisisse uultum militibusq; obtem-
 perando, humaniter multos fuisse conseruatos. Ipse
 autem Cazxianer castrorum signorumq; suorum im-
 pius desertor, quum profugisset ad Castellum suum,
 à cunctis proditionis exercitus accusabatur, & tan-
 quam inexpiabilis infamie totius patrie labes, & pu-
 blicæ cladis author, maledictis incessabatur, sic ut ne
 prodire in publicum, nec caelestem lucem aspicere pos-
 se diceretur, tanta siquidem deflagrat inuidia, tan-
 toq; odio apud omnes regie aule ordines laborabat,
 ut in eum famosa carmina argutè factitata, per om-
 nes Germaniæ urbes à pueris cantaretur, sic, ut eum
 pro trophæo, quod referri debuerat, coronaq; uictor-
 iæ, furcam & laqueũ meruisse dicerent, adderentq;
 pari merito ei supplicij consortes Schlutum Bohemiũ
 & Vnganotum Stiriũ, ac Stambechium Carin-
 thium, qui ducum omnium fugacissimi fuissent. Qui-
 bus execrationibus miserè perstrictus Cazxianer,

postulauit à rege, ut sibi tutò uenire ad dicendam cau-
 sam liceret: nam paulò ante scripserat ad senatum pro-
 uinciæ Carniolæq; præfectos, famam suam contra ius
 & æquum, à calumniatoribus inimicis suis maledicen-
 tissimè lacerari, propterea se iturum Viennam purgã-
 di sui causa, & iniquè obiecta præclaris insignium ui-
 rorum testimonijs diluturũ, sperareq; se pro sua antea-
 ctæ uitæ cunctis in bellis fide uirtuteq;, ut quum mul-
 tas res pro regis dignitate atq; amplitudine prosperè
 gesserit, pristinam ab eius clementia gratiam recupera-
 turum, quando ea calamitosi belli errata, fatali potius
 impulsu, quàm hominum errore prouenissent. Con-
 cessit rex, ut tutò ueniret, exceptusq; est ambiguo uul-
 tu, sed quum eius causæ cognitio disceptatore rege ali-
 quanto longius quàm reus uolebat, protraheretur, at-
 que interim honesta sub custodia seruaretur, Cazzia-
 ner moræ impatiens, & de damnatione saluteq; subdi-
 bitans, effugere quàm iudicium expectare maluit: si-
 mulato nanq; morbo lateritium sub cubili pauimen-
 tum noctu sensim per commissuras cultello scalpens,
 uno atque altero faciliè exempto laterculo, subiectam
 testudinem aperuit, atq; inde ex linteis lodicibus effe-
 cto fune se demisit, & feliciter effugit, quum paratos
 extra arcem ex condicto equos ad fugam celeres arri-
 puisset. Nec multò post, uti erat fluctuoso atq; præci-
 piti ingenio uir, desperatis rebus ad Turcas transiit,
 eum libenter excipiente Mahomete, pollicenteq; ei,
 præter opima stipendia, totius Croatiæ præfecturam,
 ad imaginem beneficiarij regni, si Solymano syncera
 fide ad subigendas Austriani imperij urbes operam

præstaret. Tum uerò constituta iam præscriptis legi-
 bus transitione, ut cum aliquo munere ad Mahometè
 rediret, cum Nicolao Sdrinio eiusdem provincie regu-
 lo, sibi uti rebatur amicissimo, fiden. ius agere cœpit, ut
 unà secum transiret, in spem certissimi præmij, quãdo
 Solymanus erga ambos, non secus ac cum Ioanne rege
 liberaliter egisset, beneficentissimè acturus existimari
 deberet. Promisit tum Sdrinius, aut certè se promitte-
 re simulauit in sententiam inuitantis concessurum, pa-
 rataq; & instructa transitione, cum ala familiarium
 equitum ei transeuntii comitem futurum. Verùm Sdri-
 nius conuerso animo impietatis dedecus, & tanti sce-
 leris facinus secum reputans, in amicum ueterem uel
 nihil tale domi suæ expectantem, perfidiam exercere,
 quàm regem aut religionis nomen offendere maluit,
 Cazzianeremq; post epulas dirus hospes obtruncauit
 ita ut detruncatum caput inuisi, & meritò dan-
 nati ducis ad regē mitteret, in præmiumq;
 honeste perfidiæ interfecti à se
 amici castello, atq; omni
 illius substantia po-
 tiretur.

PAVLI IOVII NO-
VOCOMENSIS EPISCO-
PI NV CERINI HISTO-
riarum sui temporis

LIBER XXXVII

PORTISSIMIS Germanici
atq; Illyrici nominis gentibus,
ueteris sua bellica laudis gloria
ex fœdo receptu ad Exechium
spoliatis, altera adhuc militiæ
parte, quæ maritima est, & na-
uali scientia continetur Barba-

ris potiores esse uidebamur. Quandoquidẽ Veneti an-
te alios, & Genuenses, rei naualis disciplinam ab inue-
terata maris possessione, clarissimisq; rebus gestis, præ-
stantissimè tuerentur. Sed huius maligni seculi fortuna
aliena prorsus & insensa Christianis, labãte scilicet ue-
terum disciplina, uirtuteq; obsolescẽte, eò summis utri-
usq; gentis ducibus in aleam experiundi periculi per-
ductis, ita Barbaris fauit, ut nostri ad Actiacũ promon-
torium, collatis improspere uiribus, in fugam acti, tota
nauali existimatione exuerentur. Quomodo autẽ id usq;
adeò infelicitè euenerit, breuius quàm potero, ex or-
dine rerum & temporũ enarrabo. Veneti diuersis Tur-
carũ iniurijs terra mariq; insolẽter exagitati, cũ Soly-
manus Corcyra urbe impotẽter oppugnata, multoq;
immanius peruastata insula superbè pacẽ abrupisset

Et tum in Peloponneso Epidaurum & Nauplium i-
 psorum ditiois urbes per Cassimum Bassam conti-
 nenter obsideret, atque oppugnaret, nullam sibi mo-
 ram attulerunt, quin aduersus tyrannum nullas uel
 iuste satisfactionis, uel demissæ deprecationis ratio-
 nes admittentem, bellum gerendum censerent, intutan-
 tibus eos Cæsarianis, & Paulo Pontifice pro sua digni-
 tate plurimum cohortante: nam recentis periculi me-
 tu adducti, quum Salētinis Hariadenus inuasisset, præ-
 clarè admonebantur, ut Italiæ cauendum existimarent
 postquam Ottomanica classis nimio plus quàm lice-
 ret insuefacta nostris littoribus, aliquando non Salen-
 tinos modò, sed ipsas Adriatici sinus urbes aggredi,
 sicuti manifestè appeteret ausura crederetur. Cæsar
 quoq; graui cura, cum Siciliæ, tum Africæ rebus pro-
 spiciendum ratus, ingentem suo nomine triremium, et
 nauium numerum, quæ Venetæ & Pontificiæ classibus
 iungerentur, in id bellum se collatarum promittebat.
 Itaq; per totam hyemem quæ subsequuta est, per lega-
 tos diligentissimè elaboratum est de numero genereq;
 classium, de militibus imponendis, de asciscendis socijs
 comparandaq; pecunia, diuidendisq; sumptibus, ut
 quàm ualidissima atq; ornatissima classis in proximã
 æstatem, distributa in singulos principes impensæ por-
 tione pararetur, & in Græciam aduersus Barbarum
 tyrannum educeretur. In id consilium Paulus Pontifex
 ad sextum Idus Februarij in Vaticano senatum habuit
 & quod bene uerteret populo Christiano, scædus per-
 cussit, ad stipulatibus, Ioanne Manrico Aguillario pro
 Carolo Cæsare, Marco autem Antonio Contareno
 pro

pro Veneto senatu sub his conditionibus, ut Caesar octoginta duas triremes instrueret, totidem Venetus, ipse uerò Pontifex triginta sex pararet, ut ducentarum triremium numerus efficeretur. Venetus postulanti pontifici quot uellet fabrefactas, armamentisq; omnibus instructas triremes mutui nomine ex arce sua nauali daret, remigibus & propugnatoribus à Pōtifice in eam expeditionem implendas: Caesar autem, atq; item Genuenses onerarias naues militariter instructas, quibus commeatus & pedestres copiae conueherentur, subministrarent. Renunciati quoq; sunt clasium duces, Caesariane, ipse Andreas Auria, Venetae, Vincētius Capellius, Pontificiae autem, Marcus Grimanus Patriarcha Aquileiensis, cui comes & adiutor adderetur Paulus Iustinianus, nauali prudentia uirtuteq; aliàs inter patritios cum laude spectatus. Cautū uerò est, ut terrestribus copijs, si descendendū in hostile littus foret, Ferdinandus Gonzaga Siciliae praefectus, cum imperio praesset, & si quid Christianis armis de Barbaro hoste pararetur, siue in Graecia, siue in insulis, ipsaq; Dalmatia, id totum optima fide Veneto imperio toties antea à Barbaris lacerato adderetur: Caesar autem ex sua liberalitate, quantum uel lent socij, tritici Siculi uenalem copiam aequo precio preberet, atque eam sine ullo uectigali atq; portorio exportari sineret. Hisdem autem temporibus, quibus Solymanus in Epirum uenit, tentataq; frustra Italia apud Salentinos, & direptis Coreyreis cum Venetis antiquae pacis foedera abrupit, Alfonsus Vastius in Subalpina regione, expugnatis magna uiua-

lidissimis Gallorum praesidijs apud Cherium, Albanq;
 Pompeiam, atque Clarascum, eo Gallorum duces a-
 mittenda totius eius prouinciae periculo calamitatis
 adegerat, ut imminutis militum praesidijs, & absump-
 tis com meatibus, de retinenda tuendaq; Taurino ur-
 be desperarent, & ad regem in Galliam accuratè per-
 scriberent se armis circumuentos, & frumenti inopia
 laborantes, nisi maturam opem afferret, cuncta hosti-
 bus fame compulsos esse concessuros. Ferunt regem,
 quum in uenatione esset occupatus, & certum de suo-
 rum periculo nuncium accepisset, aliquandiu in equo
 immobilem stetisse, & rigentibus oculis crebrò barbā
 demulcentem, atq; itidem frontem atque oculos dex-
 tra perfricantem grauissimè suspirasse, sed ingenti sta-
 tim animo rediisse ad rationem, decretoq; secum fa-
 cto ferendi auxilij consilium suscepisse, tanta firmita-
 te magnitudineq; animi, ut semihorae spatio, quid sibi
 in eam expeditionem ituro parandum foret, incredi-
 bili celeritate describeret, aduocatisq; demum proce-
 ribus, ipsoq; praesertim Anneo Memorantio, in equo
 sedens, munia singula idoneis hominibus acri iudicio
 imponeret, ut ea, quae ad parandas copias conuehen-
 dosque com meatus pertinere uidebantur, summa di-
 ligentia in spem poenae aut praemij certissimam expe-
 dirent. Rex nanq;, qui omnes propè suae etatis tenaci
 atque expedito immense memoriae captu, perenni-
 uigore superauit, quid & quantum peculiaris com-
 meatus, unaquaque prouincia suppeditare posset,
 quanam itinera, quae flumina ad conuersiones faci-
 liora uicinioraque forent, & è quibusnam statinis,

aut hybernis equitum alæ accersendo celerrimè conuenire possent, mira ardentis ingenij figuratione, atq; uelocitate representabat sic, ut eum rationes itinerum & navigationum, præcipuasq; rerum omnium copias uel remotissimarum etiam ciuitatum, tanquam ex indice memoria tenere, usu rerum periti proceres reuerentur. Ab eo nanque subitario belli decreto, statim perspectum est quantum rex ipse, cum ingenij magnitudine, tum quodam memoriæ inenarrabili robore, propter singularem rerum suarum notitiam ualeret, uel mollissimis interdum uoluptatibus occupatus, & quantæ essent Gallici imperij facultates, eiusq; gentis quanta essent ad parendum studia facillè apparuit. Paucissimis siquidem diebus, quod cunctis maximè fuit admirandum, tanta uis omnis generis commeatus liberali prouincialium studio, curaq; uel ab ipsis extremis Pyrenæi montis partibus, atque Armoricis Oceani ciuitatibus collata est, ut singuli amnes, quibus Gallia omnis ad incomparabilem conuentionem communitatem pernauigatur, & cuncta denique itinera innumerabilibus nauigijs & carris complerentur, omnesq; ad edictum commeatus suos imperatis uecturis, ad urbem Gratianopolim perueherent, quò etiam equitatus, & pedestres copie conuenire iubebantur, ut inde uarijs tramitibus per Cœlias Alpes in Italiam transcenderetur. Ferunt erepsisse per dorsum Alpium supra triginta milia sarcinarij generis iumenta, omnibus annonæ copijs onusta, quibus rex ipse præsidio iibat, quum ante Henricum filium cum Memoratio præmississet, cum expedita parte exercitus.

Ipse Germanos Gulielmi Frustembergi (hi circiter septem milia censebantur) adducebat, quibus non magno intervallo Heluetiorum sex milia, atque Italico-riam quatuor milia iungebantur. Reliqua pars peditatus ex Vasconibus, & ex delectu Gallicarum legionum ad parem ferè numerum constabat. Grauis armatura equestris nouissimo loco succedebat, tormentis ante per abrupta atque inuia summa celeritate transfuctis, paucorum dierum labore superata sunt summa Alpium iuga, atq; inde mollioribus passim callibus descendendi coeptum. Vastius cognito regis aduentu, ad Montecalerium oppidum castra fecit, præmisitq; Cæsarem Masiuum Neapolitanum, & Camillum Columnam Romanum, qui opportunos ad descensum hosti saltus certis præsijs occuparent. Hos Henricus ipse regis filius, & Memorantius septi nobilium equitum globo, qui dimissis equis per anfractuosos tramites pedibus rem gerendam putabant, disiecta passim glacie niuèquæ, tanta uir adorti sunt, ut Masius & Columna pulsati disiectique locum, quem ceperant, amissis equis desererent, & Memorantius inde sinistrorsum paratos commeatus cum ualida equitum & peditum manu, ad Taurinenses inedia laborantes maturè transmitteret. Exinde Franciscorege subsequente, Sebysiana uia Gallorum agmina se demiserunt, neque quisquã hostium obstitit, moxq; ad Villianam oppidulum peruentum est, ubi Neapolitanus centurio cum paucis antiquæ turri præsidio impositus, subiectum iter uie militaris impediebat, nec ullam deditio nisi significationem dabat. Cuius stulta pertinacia offensus

sensus Memorantius, quòd indignum esset regem, nisi
 pacato itinere transire, ni statim se dederet necem cõ
 minatus, tormenta produci iussit, atq; oppugnare tur-
 rem cœpit. Nec mora præsidarij intellecto periculo
 animum despondentes, necessitati cessãre. Sed Memo-
 rantius centurione conseruato, quòd sibi dissimiles na-
 tus esset milites, & regijs stipendijs adscripto, milites
 eius præsidij ad unum omnes laqueo suspendit, qui im-
 portuna temeritate tantam uim regij exercitus se fer-
 re posse credidissent. Ab hac Villiana turre Franci-
 scus compositis copijs per plana loca descendit, præ-
 currente Gulielmo Langeo cum ala leuis armaturæ
 equitum usque ad Montecalerium, quo in oppido ad
 Padũ posito, Petrus Ciconius Insuber expediendis cõ-
 meatibus præpositus, ingentem frumenti uiniq; & pe-
 coris, reliqueq; annonæ copiam ex ipsa incolarum
 messe atq; uindemia contulerat, uel improbante Va-
 stio, qui id oppidum ab initio defendi posse minimè cõ-
 fidebat. Ad primum itaq; Langei aduentum, Ciconio
 imparato & deserente commeatus suos omnes, occu-
 patum est Montecaleriũ, regiusq; inde exercitus, par-
 to de hostibus per amplo commeatu, sese affluentissi-
 mè aluit. Constat Vastium ipsi Ciconio uehementer ira-
 tum fuisse, quòd ille in spem priuati quæstus, tantam
 uim commeatus in alia tutiora utique & commodio-
 ra oppida, uti ipse iusserat, non esset dispartitus: Pro-
 pterea, cum Ciconianis carris, qui oppido onusti e du-
 cebantur, occurrisset, trahentibus plaustra bobus cru-
 ra manu sua præcidisse, interficiq; iussisse, ut ea quoq;
 iactura Ciconius afficeretur. Cui factò fugæq; Ciconij

superueniens Langaeus, regi non illepidè renunciauit, eo die se luculentissimè cœnaturum, postquàm sibi duo hostium clarissimi. cùm pistoris & cauponis, tum lanij operam præstitissent: Ciconius scilicet, qui dignitate erat comes, atq; ipse Vastius tanti nominis imperator, postquàm hic occisis bobus præpingue parasset obsonium, ille uerò albicantis coctæ Cereris, & optimi uini cadis onusta plaustra reliquisset. Cogitauit subinde Vastius, circumiectis oppidis prope communitis uel impar uiribus, hostes ad pugnam laceßere, instructo uniuerso equitatu, qui per nocturnum tempus regia castra inuaderet, & Gallos more suo audacter in pugnam erumpentes ad instituta insidiarum loca, ubi pediatum ipsosq; præsertim scloppetarios disposuisset, ex occasione pertraheret. Sed ea nocte susceptus labor Casarianis, cū nusquam se obtulisset hostis, in irritum cessit. Audiui ego postea à Vastio non iusta pugna, sed tumultuario tantum prælio hostes aggredi cupiisse, quoniam peculiare suum robur in Germanico pedite constaret, quem Federicum Frustembergum superiore æstate adduxisse memorauimus, qui eius Gulielmi Gallo regi militantis germanus erat frater, ita ut nequaquam rectè fraternæ acies in pugnae discrimen conferendæ crederentur, quandoquidè uterq; frater alterum deprauare, & ad se traducere contenderet, qua in re Gulielmus astu & uiribus superior, tanquam fratrem faciliè Germanico sanguini parsurū & à uictore iam rege amplissima præmia relaturū in partes faciliè perducere posse quibusdam suspicacibus ingenijs appareret, quanq̄ Federicus uirtute religio-

neq; animi melior, constantissima fide suum decus tue
 ri statuisset. Quū Cesariani regijq; pari studio suarū
 partium oppidis nouo præsidio, nouoq; cōmeatu con-
 firmādis occupati essent, & Vastius intentē prospice-
 ret, quōnam uexilla regia uerterentur, è Belgio lite-
 ræ allatæ sunt regi, quibus certior fiebat illustriū fœ-
 minarum auspicijs, inter ipsos certantes armis princi-
 pes propinquos suos inducias percussisse: nam Eleono-
 ra regis uxor, & Margarita item soror uirilī ingenij
 mulier, quæ Nauarræ regina uocabatur, ad Mariam
 Pannoniæ reginam Cesaris Germanam contenderant
 detestantesq; diri belli causas tanquā inanes, usq; adeo
 appositè egerant, ut Maria ad idem utriq; parti utilis-
 simum pietatis & pacis decus, uehementer accende-
 retur. hisdemq; ferè cōditionibus, quibus ante septem
 annos ea immania diuturni belli incendia restinxerāt
 induciæ dicerentur in eam descriptæ formulā, quam
 principes in sp̄e mutui colloquij certissimæq; pacis es-
 sent probaturi. Itaq; Memorantius Vastio significauit
 inducias esse factas matureq; ipsum à Cesare rescitū-
 rum, quibus conditionibus in posterum ab armis esset
 discedendum. Harum induciarum beneficio maximè
 letatus est Vastius, uel ob id quod pecuniæ inopia plu-
 rimum angeretur: nam si producendo bello expedien-
 da essent stipendia, & confirmādi in officio milites ne-
 cesse fore prouidebat, ut immanibus tributis impositis
 Gallie Cisalpinæ, ciuitates expilatas diu antea euer-
 teret. Menstruam siquidem per id tempus iussu Cæ-
 saris pecuniam ex censu cūctis omnis generis prouin-
 cialibus imperarat, tanta quæstorū exigentiū acerbi-

tate, ut populus passim diri seculi calamitatem luge-
 ret, neq; ipse Vastius suo pte ingenio liberalis, & mi-
 nimè rapax, abstineret à lachrymis, ut pote, qui fir-
 miorem Casari eius dominatus possessionem futuram
 arbitraretur, si Casar beneuolentia iustoq; amore cõ-
 tinere populos, quàm impotētibus auarissimisq; impe-
 rijis coercere mallet. Nec multò post à Casare de his-
 dem inducijs certior factus, dignum se ipso humanita-
 tis officium suscepit, & ad Carnagnolā regem castra
 habentem, honoris causa inuisit. Profectus est è castris
 suis cum ornatissimo præsectorum & centurionum e-
 questri comitatu, ut quib. fideret uiribus, uirsq; polle-
 ret, Gallis ostentaret: nam Hispani ante alios ornatui
 mirè studentes, uetera uictoriarum suarum insignia,
 aureos torques, & cristas, ut maximè essent conspi-
 cui, desumpserant, Federicusq; ipse Frustēbergus, quū
 Vastij lateri hereret, fratrem tanquam degeneratē
 à familia, obliquis & trucibus oculis, nihil porrecta
 dextra salutauit. Rex enim copias suas, quā transitu-
 rus esset Vastius hostium imperator, ita digesserat in
 ordines, ut cuncta pedestrium maximè copiarum præ-
 sidia ostenderet. Exceptus est Vastius læta tormento-
 rum omnium dissplosione salutatus, deducenteq; Memo-
 rantio magistro equitum, honoris causa inter regem
 Delphinumq; filium medius est receptus, tanta huma-
 nissimi regis comitate, ut sicuti ipse hospitem, ita tot
 eius duces & centuriones, à Gallis, qui eosdem duce-
 rent ordines, complecterentur, & salutandi regis cau-
 sa singuli ad dextram osculandā deducerentur. Multa
 demum rex ipse cum Vastio colloquutus, repetita ue-
 tere

tere familiaritate, de induciarum ratione, & tota spe pacis luculentissimè differuit, quæ nequaquam operæ pretium esse putamus, ut hoc loco referantur. Constitutis autem inter se finibus Subalpini imperij, & præscriptis legibus, quibus utriusq; præsidij milites uterentur, Vastius Mediolanum reuersus est, & rex ipse Alpes rursus transcendens, in ulteriorem Galliam, cœpta iam hyeme redijt, sic, ut hic aduentus regis in eos ipsos dies inciderit, quibus Ferdinandi regis copiæ ad Exechium uisæ deletæq; sunt. Per eam uerò, quæ subsequuta est, hyemem, Paulus Pontifex enixè operam intendit, ut Carolus ipse Cæsar, & Franciscus Reipublicæ causa in colloquium uenire minimè grauarentur. Cui honestissimæ postulationi neuter se aduersum præbuit, quòd is cõuentus multis de causis utriq; multum expedire censeretur, uel si publicum decus Christiani nominis respicerent, uel si priuatis prouinciariũ suarum incommodis, quæ tot diuturni belli detrimenta pertulissent, consulendum existimarent. Summæ siquidem pietatis munus suscepturos apparebat, postq; Solymanus undiq; Christianis clades importaret, si ipso sacrosancto Pontifice sequestro pacis atq; cõcordiæ controuersiam multarum gentium malo diu alitã finire maturarent, ut Europæis gētibus certæ pacis tranquillitas pararetur, atq; obiter de sacro bello aduersus impios gerendo, coniunctis uiribus cogitandum esse iudicarent. Opportunissimam autem omnibus futuram conuentus sedem, Pontifex decernebat apud Nicæam Prouinciæ urbē, quæ erat diuisionis Caroli Sabaudij Allobrogũ principis. is utriq; artæ propinquitate

coniunctus, & atriussq; disidentis iniuria multo maxime regni sui parte spoliatus, ius sibi reddi perpetuis querimonijs postulabat, putabatq; eo principum colloquio disceptationeq; in integrum restitui debere, postq; tandiu pessime multatus, frustra hactenus diu atq; hominum fidem implorasset. Itaq; ad magnam spem future concordie, & Cesar ipse ab Hispania, adducen-
 te eum Auria, in portum Herculis Monœci, qui Villafancha hodie dicitur, secunda nauigatione peruenit, Franciscus autem, quum Pontifex ipse cum maxima senatus parte ad Alexandriam, excipiente eum ipso Vastio cum legatione Mediolanensium, Nicæam peruenisset, profectus per prouinciam ad Villanouæ oppidum ultra Varum amnem, terrestri itinere, magna omnium letitia peruenit. Ceterum Pontifex, qui tantum itineris laborisq; exacte ætatis senex, studio reipublice susceperat, impetrare non potuit, ut ipsi reges in complexum atq; colloquium se postulante presenteq; deuenirent: uterq; tamen seorsum in uilla quadam suburbana Pontificem Christiano more uenerati sunt. Eleonora autem regina cum Margarita priuigna lectissimorum morum puella, Ioanne Lothoringie cardinali, atq; ipso Anneo Memorantio classe deducen-
 tibus, Cesarem fratrem inuisit. Erant qui tum existimarent, neq; Cesarem, neq; Franciscum, postquam è tam longo terrarum tractu ad Pontificem peruenissent, à colloquio (ut credi par est) abhorruisse, sed quodam occultiore consilio Pontifici tantæ uoluptatis, & laudis, fameq; successum inuidisse, quasi existimarent Pontificem nequaquam studio religionis
 sed

sed priuatim sui commodi spe ipsorum colloquium
 expetisse, quoniam Margaritæ Austria, quæ Alexan-
 dro Medici nupta fuerat, nuptias pro Octauio nepo-
 te affectaret, & Clementis exëplo, Victoriæ neptē
 domui regie, coniectis in Vandomium oculis, infere-
 re per cupere uideretur. Cæsar tamen per internun-
 cios Francisco pollicitus est, se in eius complexum, pri-
 usquàm in Hispaniam re nauigaret, uti mox euenit, de-
 uenturum. Per eos dies Vastius, quū in colle, qui por-
 tui imminet, castra haberet, in morbum incidit ualde
 periculosum quo impeditus, quum ad eundem regis offi-
 cio fungi nequiret, me, qui ipsi languenti aderam, ut
 ipsius munus implem, ita ad regem misit, ut ad eum
 nobilissimos Insubrum proceres, qui produci cupie-
 bant, trireme mecum adueherem. Excepit singulos hu-
 manissimè rex, in omni re ad parandam beneuolen-
 tiam & gratiam proclinatus. Erant enim illustrium
 familiarum honestissimi scilicet, Vicecomites, Bonro-
 mei, Somalij, Pusteruli, Galeracti, & Cribelli. Sed ea
 in re Vastius opinione sua mirum in modum deceptus
 est, quum de concordia regum fidentius sperasse uide-
 retur. Volebat enim summæ nobilitatis Mediolanen-
 sium primores suo beneficio conciliari Francisco, qui
 ex usufuturæ concordie, Insubrum imperio potiturus
 esse credebatur. Nam fama erat Cæsarem Mediola-
 nensis imperij possessionem Carolo Aureliano regis
 filio ex autoritate Augusti imperij collaturum, ut
 parta pace, tum demum aduersus Turcas amplissi-
 mis Gallie opibus uteretur. Sed qui usu rerum ua-
 lebant, atque intimos utriusque principis sensus iam-

pridem introspexissent, liberè prædicabant, neque Cæsarem ulla pactione opulentissimo insubrum regno decessurum, neque Franciscum ex aduerso, donec eo potiretur, arma positurum. Hoc tamen obtinuit Pontifex, ut inducias à reginis, ut diximus, in Belgio conceptas & promulgatas, ipsi reges in nouem annos solenni ad stipulatione sancirent. Quum de his rebus commitantibus à Nicæa, hinc ad Villafrancham, ubi constiterat Cæsar, & illinc ad Villanouam, ubi erat Franciscus, crebris legationibus ageretur, inusitati casus res accidit, aspectu quidem primo inopinatè terribilis sed mox ridenda iocoso exitu. Stabat in ancoris Cæsariana classis in ipso Villafranchæ portu, ita ut prætoriam ipsius Auriæ quadriremis, domui, quæ susceptus erat Cæsar, ipsiusq; etiam cubiculi fenestræ subijceretur, & reliquæ triremes diuersas anfractuosi portus stationes obtinerent, magnaq; naualis turbæ reliquorumq; hominum multitudo per ea littora uagaretur, quum nonnulli sub meridiem otiosè maria, & colles à tergo, in altissima Alpium iuga assurgentes prospicerent, densam nubem fumi instar, in altum eleuatam conspicerere atque ita notare coeperunt, ut quum è proxima turrita uilla ederetur, nec ea densi pulueris nubes desineret, sed ex interuallis continenter augeretur, plerique ex his qui spectabant, proculdubio significationem esse aduentantis inimicæ classis affirmarēt & tanquā Barbarussa ad opprimendos summos Christiani nominis principes, Pontificem, & Cæsarem aduentare proclamarent. Ea uox, famaque delata in portum, peruagataque oppidum, incredibilem

cunctis

cunctis pauorem attulit, sic, ut ubiq; magnopere trepi-
 daretur, & Vastius ipse è tabernaculo profiliens, tur-
 batè induta galea, & abrepto scuto ad Cæsarem cum i-
 ipsa stationis cohorte descēderet, hortareturq; ut in ac-
 cliuia atq; ardua illarum rupium crependura, & telis
 atq; lapidibus aduersus Barbaros, si fōrtasse illac ascē-
 dere conarentur, rem gerendam censeret. Stetit impa-
 uidus Cæsar, nec de periculo quicquā temerè credidit,
 tametsi Auriam tolli ancoras, iubentē & tumultuosissi-
 ma classiariorū festinatione triremes obuerti, atq; om-
 nes demū uel incolas, uel externos animis maxime per-
 territos esse cōspiceret. Quum uerò iam speculatoria
 nauigia ab Auria statim emissa, undiq; pacata maria
 renunciaissent, & ad turritam uillam exploratum ple-
 riq; processissent, compertum est à uillico eam nubem
 densi pulueris, quæ fumi speciem referret, excitatā fu-
 isse, quum ille in area fabarum aceruum cribrādo, &
 uentilādo, à siliquis secerneret, multis siquidem ex in-
 teruallo uentilationibus, quæ triginta sex triremium
 numerum representabant, ab initio notatæ numerat-
 æq; fuerant: ut primam Barbaricæ classis antecuntis
 partem esse, uel nautici homines iudicarent, quanquā
 nullum omnino ullius classis, uel ab altissimis tectis, &
 collibus, aut uelum, aut malus, aut antenna apertissi-
 mo in pelago conspiceretur. Quo præclare agnito fa-
 ctum est, ut omnes ex summa trepidatione in risum
 inconditosq; cachinnos soluerentur, sic ut ipsorū prin-
 cipum, & ducum intellecta præpropere crudelitatis
 contumelia, non obscurus pudor mentes perfunderet,
 atq; is inauditæ trepidationis inanis metus iocosom-

nium sermonibus celebraretur. Actum subinde est inter Cæsarem atq; Pontificē, uti antea compositum fuerat, de suscipienda nauali expeditione aduersus Turcas: nam noua legatio à Venetis supra ueteres legatos ad Pōtificē Cæsaremq; peruenerat, cuius principes erant, Nicolaus Teupulus, nobiliū literarū fama clarus & M. Antonius Cornelius, qui Venetis senatoriæ eloquentiæ laude reliquos penè omnes anteibat. Hi siquidem æstate iam adulta festinandum esse, atq; apparari classes postulabant, postquàm Venetijs cuncta iam parata essent ad nauigandum, magnoq; incommodo futurum esse differerent, si reliquos æstatis menses effluere sinerent, quibus mari res geri posset. Nec multò post Franciscus discedens à Pontifice, in regnum suum est reuersus, Pontifex uerò Genuam peruenit, exceptusq; est hospitio in Eliscorū ædibus, quæ sunt excelsæ in loco ad Violatæ templum positæ. Exinde classē cōscendit, partimq; mari usus, partim terrestri itinere, post solstitium ad Urbem peruenit. Cæsar autem ad Massiliensium oram delatus, circa Fossas Marianas ex condicto regem eò descendentem cum liberis sua quadrigeme prætoria humaniter excepit, atq; arctè complexus est. Impetrante quoq; Cæsare, Franciscus Andree Aurie superiorum temporū iniurias facile remisit, quum ad exosculandā dextrā produceretur, subindeq; plures horas arcanis sermonibus principes impederunt, tanta uel eorum, qui aderant, uel illorum, qui id postea ab alijs didicissent, exultatione, ut ferè nemo reperiretur, qui non planè existimaret reges ipsos detersis odijs cōciliatos fraternæ amicitiae fœdera concepiisse

pisse in spem maturæ pacis atq; concordie. Vnus tamē
 Paulus ipse Pontifex pro uetere sua prudētia, ut id cre-
 deret, adduci non potuit, postquam parū pio subagre-
 sti; amborum principum consilium colloquijs exclu-
 sus, eius clam appetitæ amicitie ratio, quæ nullam sym-
 cere uirtutis, & religionis speciem præ se ferret, ne-
 quaquam compositi animi diuturnam simulationem
 habitura putaretur. Mutua siquidem ambitione corre-
 pti, quū hic parta armis possessa; retinenda omnino
 defendenda; statueret, ille uerò Galliam Cisalpinam,
 quā nuper non obscuro iure possedisset, pro dignitate
 sui nominis repetendam arbitraretur, nullo siquidem
 concordie arbitrio sibi opus esse existimabant, qui u-
 triq; aliquid detrahendum concordie causa iudicaret.
 Certa quoque inter utrunq; eminebat obtrectatio a-
 sciscendi sibi Pontificis, quoniam is omnino, cui Ponti-
 fex socius accederet, altero multis rebus potentior eua-
 surus uidebatur, sic, ut uterq; potius cauendum puta-
 ret ne Pontifex alteri æmulo in societate applicaretur
 & gerēdo bello socium se præberet, quàm ut eum ma-
 gnis concessis muneribus promerēdum arbitraretur.
 Grauius tamen in eam rem incumbēbat Caesar, utpote
 qui antea Nouariam urbem Petro Aloisio Farnesio,
 expetente Pontifice, dono dedisset, & tum filiam quo-
 que uiduam Octauio Farnesio, uel adhuc prætenero
 adolescenti in gratiam aui Pontificis, in matrimonium
 maturatis nuptijs collocare minimè grauaretur. Cuius
 contractæ affinitatis factum, Caesaris consilia alius de-
 textit, quum spreto Cosmo Florentie principe, qui id
 coniugium supplex expetebat, filiam uel tum reuēn-

tem immaturæ ætatis adolescentuli thoro illigare, quæ non Pontifici morem gerere maluisset, quin & Cesar paulò post etiam non obscure impedijt, ne Victoria Octauij generi soror Cosmo iungeretur, quod nequaquam in rem suam fore prouideret, si Romana potentia cum Etrusci imperij opibus in unum belli & pacis fœdus misceretur. Qua de causa Cosmus honestissimo usus consilio, Cesaremq; respiciens, cuius se clientem esse profitebatur, ab eo prolis causa uxore postulauit, qua maximè fideli & uerenda postulatione permotus Cesar, quod legitimi atq; æquissimi iuris uideretur, ei de manu sua clarissimi generis puellam Federici Toletani Albæ reguli, inter primarios Hispaniæ proceres, uirtute animi, fide, atq; opibus præstantissimi neptem desponsauit. Hæc erat Eleonora Petro ipsius Federici filio prorege Neapolitano genita, quæ magno Deo utiq; & diuis approbantibus, Cosmum pulcherrima prole in spem letissimæ successionis parentem fecit. Cæterum quum enauigaturus esset Cesar, ad eum legatio Mediolanensium peruenit, deploratura iniurias, quas Hispani milites seditiosè ad arma consternati, & ab authoritate Vastij discedentes, eorum agris inferebant. Coiuerant siquidem è subalpinis præsidijs audito induciarum nomine singulæ cohortes, ut merita stipendia flagitarent, quæ aliquot mensium sibi deberi prædicabant, usq; ad eò proteruè atq; insolenter, ut uno consensu profiterentur se neq; dicto neq; imperio Vastij audientes futuros, priusquam sibi alicunde tot debita stipendia præsentì pecunia soluerentur, sic ut interim ex præda uictitando fertilissimæ atq; amoenissimæ

nissima regionis uicos, uexatis atq; direptis agricolis,
 impudenter atq; atrociter peruastarent, miserrimiq;
 incolæ iusto exterrefacti metu desertis messibus diffu-
 gere cogentur. Eo modo Hispani è militibus, imma-
 nissimi latrones effecti, occupata uniuersa messe, nani-
 tum desecta erant frumenta, aut in agris, aut in arcis
 rapientium præde exposita. Latrocinantium autem
 uexilla castraq; fuerant constituta ad per amplum Ga-
 leritæ oppidum mercatu celebre, ita appellatum de
 nomine olim Galeritæ legionis, quæ à C. Iulio Cæsare
 in his locis conse disse, condidisseq; coloniam existima-
 ri potest. Id est positum media fere in regione agri In-
 subrum, quæ oppidis & uicis frequens, summam fer-
 tilitatis & opportunitatis obtinet claritatem. Ea siqui-
 dem, Ticino anne clauditur, uberrimisq; diffusa cam-
 pis, ad Abduam usq; sese extendit, sic, ut urbs Mediola-
 num quandam umbilici speciem præbeat. Consterna-
 ta autem multitudinis ea erat licentia, impunitate sen-
 sum aucta, ut nequaquam ea regione, quam obtineret
 contenti, remota etiam oppida truculentis imperijs
 territarent, atq; ab eis quotidiani tributi numeratæ pe-
 cuniæ uectigal exigent, & segniter parentibus om-
 nem cædis atque incendiorum cladem denunciarent.
 Quamobrem Baptista Archintus ciuili sacundia insi-
 gnis, qui erat legationis princeps, in hunc fermè mo-
 dum Cæsare est alloquutus. Per apla Mediolanensium
 ciuitas immensis nuper opibus potens, sed recentibus
 diri belli ærumnis atq; miserijs deformata, quum suis
 malis finem imponi, & sibi ad diuturnam tranquilli-
 tatem sub tutela tui nominis aditum pandi, in hac præ

fertim tanta spe futuræ pacis, facile credidisset, inopinatò nouam, & prioribus quidem malis acerbio rem
 cladem subit, nam si calamitosum est bello ab hoste diripi, multo quidem miserius est in pace uastari à socijs,
 atq; inexpiabilis contumeliæ detrimenta, & iniurias pati. Proinde miseri Insubres, æquissime Cæsar, ad te
 confugiunt, & uehementer orant, ut pro Augusta tua uirtute, religiosiq; animi clementia & pietate, se defen-
 sos & conseruatos uelis ab immanitate impudentissimorum latronum. Hi sunt ueterani Hispani tui milites
 qui dum uictorias de hostibus tibi pararent, ea licentia opes nostras iam pridem, sicuti calamitosi & uiolenti
 seculi iura postulabant, prædæ sic habuerunt, ut etiam nunc extremum nobis sanguinem exhaurire contendant,
 quum te debitorem suum ex dilatis stipendijs rapaces, & immodici petulanter effingant, ut causam nõ
 iniqui militaris iuris se nactos appareat, unde liberè & impunè oblata quæq; diripiant, graui quidè offensione
 æquissimi tui nominis, sed multo grauiore rerum nostrarum incommodo, uel ob id, quòd, quæ imperaueris
 ex usu tuo à nobis pecuniæ subsidia ad egestatem redactis, in posterum præstari non poterunt. Occupa-
 uère illi nefaria seditione excitata, Insubrum agri opulentissimam regionem, interceptisq; mensibus cuncta
 in prædam uertunt, & in proximã quoq; uindemiam audissimè spectant, nimirum qui ab authoritate Vastij
 ducis, senatusq;, & deniq; à maiestate tui nominis inuerecundè rebellarint, confisiq; armis Insubri nomi-
 nis homines tanquam ad obsequia iussaq; tua paratissimos facile contemnant. Matura itaque ope tua, ius-
 tissime

stissime Cæsar, nobis opus est, ne dum frustra conque-
 rimur de iniurijs, miserabili excidio fertilissimæ regio-
 nis mulctemur. Duplex siquidem ferendæ opis ratio ti-
 bi offertur, Cæsar, nam aut stipendia, quæ milites im-
 probè reflagitant, si iusta sint, præsentî pecunia persol-
 uenda sunt, aut si iniquiora peti uidebuntur, neque
 tibi præsens auri facultas suppetat, nobis concedas ob-
 secramus, ut impunè saluoq; maiestatis tuæ numine
 nostras iniurias de peruersissimis latronibus domesti-
 cis freti armis ulciscamur. Aequum enim est, ut illi, qui
 tuas uictorias insolentissimis maleficijs deformant, &
 tibi undequaq; uictori, optimoq; principi, hac impuni-
 ta scelestaq; defectione, ueræ uirtutis tuæ laudem, et de-
 nique speratam apud omnes gentes gloriam eripiunt,
 dignas inusitata contumacia, atque impia rebello-
 ne poenas pendant. Cæsar nihil ad ea respondit, sed
 contracta fronte, austeroque uultu Archintum tan-
 quam nimis libero ore loquutū, ad Peronotum Gran-
 uelium summis negotijs præpositum remisit, ita
 ut ipse Cæsar per ianitorem continuo cum permo-
 neret, ut legatum audacius loquutum asperis casti-
 garet uerbis, uel ob id præsertim, quod non ob-
 scurè prædicaret Insuores ex tantis contumelijs ad
 arma excitos, nisi Cæsar prouideret, Hispanos ad
 unum omnes, tanquam improbæ extremæque ma-
 lignitatis & auaritiæ homines, paruo negotio con-
 cisuros. Itaque Granuelius adeuntem legatum con-
 tumeliosè prope reprehendit, quod nimia oris li-
 bertate usus, principis maiestatem arroganter of-
 fendisset. Qua in re Archintus eo modo officij

sui necessitatem excusauit, ut multo plura atq; atrocio-
 ra Mediolanenses facturos testaretur, ut res suas atque
 uniuerſe immerite ciuitatis iniurias uindicarent, ad-
 dens ſpumanti ore, ergo Granueli, qui Cæſaris cõſilio
 præes, ſi non omnino ſerus ſis, pati poteris, ut ea ciui-
 tas, qua nulla aut fidelius, aut accuratius Cæſaris no-
 men colit, indignis perpetuisq; nefariorum militum la-
 trocinijs euertatur, quando ea uos omnes, non modò
 præbitis ſupendijs ditet, ſed uniuerſam etiam Cæſaris
 aulam à multis annis alere conſueſcat? Cæterum neq; à
 Granuelio, neq; ab ipſo Cæſare his grauiffimis obteſta-
 tionibus quicquam aliud impetratum eſt, præter lite-
 ras, quibus Vaſtius admonebatur operam dare, ut ali-
 qua pactionis ratione, tanto prouinciæ incommodo
 mederetur. Hæc ubi ſub ipſum Cæſaris à Nicea diſceſ-
 ſum ex legatione renunciata, & per urbes Cisalpinae
 Galliaeuulgata ſunt, uſq; adeò tantum ex rei indigni-
 tate odium Cæſari creuit, ut omnes ex rerum deſpera-
 tione facile defecturos appareret, ſi mitior & clemen-
 tior, qui dedentes reciperet dominus offerretur. Immo
 deratis ſiquidem pace belloq; tributis oppreſſi, noua
 etiam tum menſtruae exactiõnis onera pertulerãt, quæ
 nunquam deſitura boni mortales crederent, donec ui-
 ueret Cæſar, atq; Italiae imperio potiretur. Sic ut non
 alia de cauſa uictorias de hoſtibus quaſuiſſe exiſtima-
 ri poſſet, quàm ut ſerendo bella ex bellis, perpetuò mi-
 lites aleret, atq; ideo ſubactas prouincias immuti domi-
 natione ad egeſtatem redigeret. Optabant ſiquidem
 prouinciales, ut Cæſar nequaquã ſimilis euaderet qui-
 buſdam ſuperiorum temporum Cæſaribus Germanis,
 qui non

qui non in amore atq; beneuolentia subiectarum gen-
 tium, sed præcipuum potentia suæ robur in ueterano
 milite præda alito, reponere cõsueuissent, ob idq; Hen-
 rici, atq; utriusq; Friderici, & Ludouici Baioarij, &
 Caroli quarti exemplis, miseras Italiae ciuitates, quæ li-
 beræ atq; opulentissimæ dicerentur, sibi prædæ desti-
 nassent, postquam illud uetus inclytæ laudis & fame
 studium, quo generosissimi olim principes præclaras
 res bello gesserint, apud huius seculi principes uigere
 desierit. Pauci siquidem post Carolum magnum ad ue-
 ræ pietatis & gloriæ decus rapi uisi sunt, quum nemo
 firmè arma tractarit, ut bona pace parta siueretur,
 & admirandis iustæ uirtutis monumentis seculū suum
 florentius & luculentius efficeret, sed ut uictorijs &
 bellis nunquam modum imponendo, insatiabilem ani-
 mi libidinem posteris testaretur. Id enim hodie præcla-
 rum atq; magnificum uidetur ad mutuas clades intesti-
 nis grassari bellis, ut immanem illam belluam ab orien-
 te nostris disidijs excitatam prouocemus, uastaturam
 proculdubio cuncta, quum nos ualido concitata impe-
 tu affectos uiribus misereq; disidentes inuasert. Por-
 rò Vastius his acceptis à Cæsare literis, quum pacan-
 dis militibus, & ad officium reuocandis satageret, sin-
 gulos eorum tribunos, quos, ex urna sorte eductis no-
 minibus, cum potestate imperij in singulas hebdoma-
 das creabant, & propter publicæ causæ patrociniū,
 honoris gratia, electos appellabant, sigillatim pertenta-
 bat, anteaactiq; omnis maleficij impunitatem & præ-
 mia insuper pollicendo, mollire contendebat, sed uete-
 ratores eximij, quū ex opimis rapinis ditescerent, &

ex tanta licentia luxuriosissimè uiuerent, nec quicquā
 timerent, nihil sani consilij, contemptis Vastij monitis
 atq; promissis, ad animum admittēbant, utpotè qui cor
 ruptis moribus in delicto perseuerare, quàm ad uetera
 militiæ munera reuerti mallent. Quamobrem eò res
 utrinq; altercando deducta est, ut Vastius, qui multis
 de causis Cesari obtemperare uelle uidebatur, uel re-
 bellibus nullo pacto uim admouendam esse iudicaret,
 sed imperandam populis pecuniam, quæ seditioso, ac
 ob id atrocem poenam meritò militi præberetur. Ea im-
 perata, ad summam undecim myriadum, quum pauco-
 rum dierum spatio exigi non posset, neq; milites pro-
 mittenti duci fidem adhiberent, Vastius non recusauit
 filium eis obsidem tradere, ut interim, dum repræsen-
 taretur pecunia, à maleficijs abstinerent. In ea transa-
 ctione cautū est, ut milites è Gallia Cisalpina deceden-
 tes, uti iubebat Cesar, nauali bello, quod tum aduer-
 sus Turcas enixè parabatur, operam nauarent. Dedu-
 cti itaq; sunt ad classē, quæ in Liguria exornabatur.
 Fuere hi qui classē impleuerunt circiter quinquagin-
 ta milia hominum. Reliqua uerò pars per Tridentinas
 Alpes in Germaniam est traducta, ut in Pannoniæ præ-
 fidijs disposita Turcarum incursiones sustineret. Acci-
 dit autem, ut quum secundo Eno flumine deueheren-
 tur, duo nauigia illisa petris rapido profluente paucis
 enatantibus mergerentur, ita ut Cisalpinae Galliae ho-
 mines à multis execrationibus eos ultore Deo magno
 meritis maleficij poenas dedisse crederent. His foederi-
 bus, quæ antea Romæ inter Cesarē & Venetos, socio
 atq; authore Pontifice, percussa fuerāt & de cōgressu
 Cesaris

Cesaris, & Frãncisci regis, Pontificisq; profectio Byzantij nunciatis, Solymanus, quum aduersum se maritima arma parari prospiceret, Hariadenum Barbarusam exornare classem iussit, ut maturè Helleponto egressus hostibus occurreret, & quanta posset detrimenta, aditis, uexatisq; insulis Venetis inferret. Quo accepto imperio Barbarussa ingenti cura, laboreq; classem refecit, deductisq; ad littora quos antea descripsisset, prouinciarum remigibus, naues impleuit, atque omni militari apparatu diligentissimè instruxit. Helleponto, Gallipoliq; prouectus in Cretam insulam cum centum triginta nauibus, quæ remis agerentur, cursum direxit, primumq; omnium superato Cyamo promontorio, quod hodie Spatae nomē obtinet, Caneam urbem, quæ Cydonia olim fuit, adortus, magnam suorum partem temerè exposuit, nam Gritto patritio prætoris firmis præsidijs tuente urbem, Turcarū impetus cum habuit inconsultæ audaciæ successum, ut quum undique è mœnibus, & propugnaculis cum multo reboatu maioribus, & minoribus tormentis peterentur, atq; Italicæ duæ cohortes eruptione facta perturbatos hostes inuasissent, multis suorum amissis Barbarussa receptui canere cogeretur. Constat eum, quum suos reuocaret ad classem, nimia naualis pugnae trepidationis supra mille Turcas, qui longius prædatum à litore processerant, descriuisse, qui ad unum omnes non multò post ab armatis Cretensibus interfecti sunt. Exinde Drepano promontorio, quod Melacham uocant, superato, in Amphimaleum sinum, qui hodie nautis Suda est, classem intulit, quum Ioannem Morum totius

insula præfectum multis milibus Cretensium coactis,
 atq; adiuncto Italicarum aliquot cohortiũ præsidium.
 Cydonijs opem celeriter allaturum didicisset, inde ad
 Rithimnam, quæ est hodie Retimum, urbem nobilem
 processit, pariq; euentu ab ea urbe munitissima repul-
 sus est, quòd priusquàm triremes ad oppugnandũ ap-
 propinquarent, Rithimnenses contortis in eas maiori-
 bus colubrinis, non paruoq; detrimento illato eas auer-
 tissent. A Retimo ad Dion promontorium quod Fra-
 schea hodie dicitur, profectus est, moxq; deflexit ad ur-
 bem Candiam, ab hoc Dionis promontorio decem mi-
 libus passuum distantem. Hæc urbs olim Cytheum fuit
 hodieq; toti insulæ nomen suum præbet. Hanc Barba-
 rus contemplatus, quòd eam longè omnium munitissi-
 mam rebatur adoriri non est ausus, sed sese ad orienta-
 le insulæ caput, quod est Salmonium, conuertit, Ceci-
 liamq; oppidulum desertum ab incolis, succendit, atq;
 ita Cretensibus littoribus abscessit. Nam Vincentiũ Cap-
 pellium, Venetæ classis præfectum, qui iam Corcyram
 appulisset, Cretensibus rebus maturam opem allatu-
 rum intelligebat. Qua de causa Alexandrum Bondel-
 merium cũ suo insigni galeone, atq; altero ingenti na-
 uigio, quod Barciam uocabant, omni tormentorũ co-
 pia, præsidioq; militum instructissimo comitante Pas-
 qualico patricio cũ uiginti quinque triremibus Zacyn-
 thum peruenisse speculatores renunciabant. Per idem
 quoq; tempus ueluti maligno quodam exorto sydere,
 par diræ consternationis insania inuasit Africanas Hi-
 spanorum cohortes, quæ aliquandiu meritis stipendijs
 fraudatæ atq; ea frustra postulantes seditiosè tumul-
 tuari

tuari apud Guletam cœperant. Propterea Bernardi-
 nus Mendocius Hispanicæ classis præfectus non teme-
 rè Numidarum atq; Afrorum, propter incertam gen-
 tis fidem, arma ueritus, quum seditiosorum tumultum,
 oratione & precibus sedare non posset, ea labe homi-
 num exonerare Africam cogitauit, ita ut eos omnes in
 Siciliam transueheret. Nam eis neq; stipendia prore-
 ge Siciliæ, neq; alimenta in ipsa summæ fertilitatis re-
 gione defutura pollicebatur. Sed postquam in Siciliam
 peruenere, quòd neq; Ferdinandus Gonzaga prorex
 expeditam pecuniam se habere diceret, neq; Siculi tot
 externos hospites priuato sumptu alendos æquis anti-
 mis susciperent, Hispani, uti erant ueterani ad sex mi-
 llium numerum, agros atq; oppida impetu factò inua-
 dere cœperunt, indignantes quòd ex forti fideliqu; tot
 Punicis bellis nauata opera, ingrati demum speratis
 stipendijs excluderentur, nec quibus miseram uitam
 confecti uulneribus & morbis, & egentes tueri pos-
 sent, ex agris, minusq; benignis incolis alimenta repe-
 rirrent. Quibus de causis necessitate quadam eius flagi-
 tiosæ secessionis scelus obtegentes, signa & duces atq;
 signiferos deseruerunt, & qui erant iuxta Messanam
 apertos pagos diripere aggressi sunt, cessereq; eis in
 prædam ante omnia uici nullis obsepti muris, Castane-
 ta, Montefortis, S. Lucia, quorum incolæ ad munita op-
 pida confugientes, & de suis incommodis frustra con-
 querentes atrocis & uerè hostilis iniuriæ sanam ex so-
 ciorum impotenti impetu per totam Siciliam excita-
 bant. His scèdè direptis ad Castrum munitum oppidum
 perrexerunt, murumq; undiq; corona expugnare co-

nati defendentibus sese Castrensibus ita repulsi sunt, ut amissis ad quadraginta militibus, multisq; relatis uulneribus, quòd fortè seua tempestas cum denso imbre exorta sclopettorum funiculos extingueret, re infecta se recipere coacti sint. His cognitis rebus Gōzaga Aluarem Sandeū castrorū magistrum, qui incolas Siculos in unum cogeret atq; armaret, & in seditiosos impetū facturi speciē præberet, in loca opportuna præmisit. Sed usq; adeò his pagorū direptionibus efferrate erant Hispanorum mentes, ut proregis deprecationes atq; imperia contēnerent, nullāq; pacati animi, ut redire ad sanitatē se uelle ostenderent, significationē darēt sed effusius quotidie atq; crudelius in Siculos grassarētur, uti tum accidit, quū Sandeus cū armata agrestium multitudine in cōspectum se dedisset. Hispani nihil his territi minis, minimè dubitarunt, quin interiectam uallem illicò transirent, factōq; impetu, omnem eam Siculorum turbā profligarent, & in præaltos montes auferre cogerent. Exinde præfectorū & signiferorum loco, qui a seditiosis discesserant, nec tam sædæ conster nationis socij esse uolebant, tribunos crearunt, qui electi dicebātur. Horū imperiū triduo finiebatur, atq; eis alij succedebant, omnibus tamē qui certo perpetuæ potestatis iure præesset, quendam Herediam cunctis suffragijs extulerunt. Hunc erudita facundia præpotentem, quod antea cucullatus sacerdos, & in sacris concionibus exercitatus fuisset, supremi scribæ & consiliarij munus implere iuebant. Huic autem attribuerunt rerum capitalium ministrū Mondraconem Cantabrum, qui oblatos quosq; equos arripiebat, quos ap-
paritori

paritoribus suis distribueret, exornataq; inde numero-
 rosa ala, ad parandos commeatus, rapiendaq; om-
 nis pecoris prædam, regiones proximas percurrerat.
 Primum omnium Hærcedia persuasit militibus ut in Ro-
 cella oppido, quod nobilis Siculi è Spataphora fami-
 lia ditioris erat, omnia impedimenta & sarcinas, scor-
 taq; & inutilem famulantium puerorum turbam de-
 ponerent. Quo facto ad oppidum Randatium, quod
 est ad radices Aetnæ montis positum (id olim Tria-
 tium fuit) hostili animo duxit. Randatiani ubi formida-
 biles ad se Hispanos uenire cognouerunt, ad eos cū in-
 fulis sacerdotes præferentes crucifixi Dei Christi uexil-
 lum, qui iniuriam deprecarentur, emiserunt, eisq; bina
 cœnobîa per ampla, quæ erant extra oppidū, hospita-
 li iure concesserunt, ita ut si à maleficijs temperarent,
 quotidie ab oppido se cibaria gratuito summissuros
 pollicerentur. Consederunt satis æquo animo in cœno-
 bijs Hispani, sed fortè accidit iniqua oppidanorū sorte
 ut Hispanus miles è muro glæde sclopetto emissa sit in-
 terfectus: quo casu facile permoti milites, non obscure
 exoptatâ expugnandi oppidi occasionem arripuerūt,
 sic ut concitati ad arma admotis proximæ portæ igni-
 bus, fores concremarent, & ualuas ardentibus multo ha-
 starū nixu intus propellerent, & in oppidū irrūperēt
 quumq; media ferè nox esset in foro constitutis ordini-
 bus nusquam discurrendo consistrent. Tum uerò ani-
 maduersum est oppidanos per aduersam portam,
 quæ dudum semiobstructa fuerat agrè effugisse, &
 in domibus, non paruam rerum suarum copiam, &
 sceminas natu grandiores deseruisse. Atque ita Hispani

ni potiti oppido, Heredia iubente partiti inter se ho-
 spitia, per regiones uigilias instituerunt, tresq; ibi men-
 ses per hyemem usq; ad prima ueris signa opiparè &
 copiosissimè omnibus abundantes rebus hybernarunt.
 His tantis maleficiorum contumelijs affectus Ferdinā-
 dus, tametsi uera ui, atq; armis ea latrocinia coercen-
 da atq; omnino uindicanda existimaret, adhortanti-
 bus præsertim Siculis proceribus, & suam per acrem
 in conficiendo negotio operam pollicentibus, nihilo-
 minus alia prius ad sanandas seditiosorum mentes ex-
 periunda remedia iudicabat, quòd ueteranam atq; in-
 uictam militum manum nisi multo cum sanguine, &
 funesto utrinq; successu superari nō posse prouideret.
 Neq; enim militibus pares uideri poterant Siculi, uel
 in uniuersum uiri acres armisq; dediti, ut qui semper
 inter se contentiosi sanguinarij q; sint, & priuatim
 quisq; lorica aut thoracem & galeam, uel in pace in-
 duat, & uarijs atq; mortiferis quibusdam utatur telis,
 quæ in hostem eminus contorquentur. Ea sunt spari tri-
 pedales acuto præfixi ferro, et manubriatæ fundæ, qui-
 bus ex coriaceo nidulo uolema saxa Balearico more
 iaciunt, & huius generis armatorum hominum supra
 uiginti milia se coacturum Simeon Vintimilia Hiera-
 censis regulus, pollicebatur, uir quidem corpore pusil-
 lo, sed generosa animi magnitudine præditus, & per-
 amplis opibus potens, qui uetustum Siciliae decus ad-
 uersus externos tueri magnoperè cupiebat. Sed prore-
 gi Ferdinando tum Cæsari tum Siculis calamitosum fo-
 re uidebatur, si is tumultus temerè excitatus, uti accide-
 re necesse erat, dubio & cruentissimo prælio finiretur
 ut pot

utpote qui reputaret summis uiribus milites, qui iustis
 & militaribus armis essent instructi, desperata salute
 esse dimicaturos, neq; Siculos multitudine sua, atq; ine-
 ptis in acie fretos armis ueterani militis impetum diu-
 luros intelligebat. Igitur alio modo sibi agendum
 ratus, ut seditiosos pacaret, & ex tuto corū improbita-
 tatē atq; insolentiā ulcisceretur, per idoneos eorū præ-
 fectos, qui apud contaminatum sceleribus exercitū re-
 manere noluerant, & in officio apud proregem per-
 sistebant agere coepit. Hi suēre ipse dudum castrorum
 magister Aluarus Sandeus, & Ioannes Vargas, & San-
 cius Alarconus, & Alfonso Viues, qui apud milites
 exiniām auctoritatem obtinebant. Per hos agebatur
 apud milites, ut ad sanitatem redire uellent, postquam
 prorex eis integra fide omnis maleficij impunitatem
 promitteret, & quatuor mensium stipēdia præsentī pe-
 cunia persoluturum polliceretur: quod si milites sibi
 usquequaq; Siciliā magno Cæsaris incōmodo peruastā-
 dam susciperent, nemini unquam ad penates reditū in
 Hispaniā fore, atq; omnes simul tanquā perfidiæ dam-
 natos hostilia totius Siciliæ arma aduersum se publico
 edicto concitata infeliciter experturos. His denūciatis
 Heredia, fortunæ suæ ignarus, grauem et luculentam
 concionē ad milites habuit, facileq; persuasit, ut oblata
 stipendia accipere, & redire ad officiū, q̄ iratis Siculis
 obijci, notatiq; insania patriæ exilio multari mallēt.
 Sustulēre uniuersi dextras, & conditionem approba-
 runt, modò sibi de impunitate caueretur, & multi-
 quidem Gonzagæ seueritatem non temerē ueriti pos-
 tularunt, ut sibi liberorum natu maximus pro obside

traderetur. Sed res deducta est ad iusiurādū & ad sacrā
 mēti religionē, eo pacto atq; ordine, ut apud uicū, cui
 Linguagrossæ nomē est, medio serē itinere inter Mes-
 Janā, atq; Randatiū institutis solennibus sacris et pro-
 rex & legati exercitus cōuenirent, id magno pere pro-
 bante Ioanne Varga, quem pleriq; ueteranorū paren-
 tem appellantes maximē colebant. Primos enim hono-
 res gesserat in exercitu per annos uiginti, quū Auran-
 tius, interfecto ad Hispellum Ioanne Dorbino, hunc
 præcipuē Vargam illius signiferū supra ceteros Hispa-
 nos plurimum extulisset, sic ut milites salutem suam fi-
 dei eius cōmittere minimē dubitarent. Erant Hispano-
 rū uexilla uiginti quatuor, è quibus delecti sunt singu-
 li, qui ingenij solertia, et corporis habitu maximē præ-
 starent, & legatorū nomine cum ipso Heredia, dandi
 accipiendiq; sacramēti munus obirent. Itū itaq; est ad
 Linguagrossam uicum, ubi præstō adfuit ipse Ferdinā-
 dus, compositisq; rebus sacra peragi cœperunt. Quū
 uerò ad medium sacrorum esset deuentum, quo redem-
 ptoris Christi hostia populo ostenditur, in eam præeun-
 tibus uerba hinc Varga, illinc Heredia, eo modo iura-
 tum est, ut legati simul & prorex ipse dextras attolle-
 rēt, atq; ita ea, quam diximus de impunitate atq; stipē-
 dijs, conditione transactū est. Accidit autem, ut quū
 præeuntibus uerba ad attolendas dextras uocarentur,
 & legati omnes id expedite fecissent, Ferdinandus au-
 tem cunctantius facere uideretur, unus è legatis nomi-
 ne Villalobos præclare uocē attollens, si cuncteris pro-
 rex, inquit, iurare, nec dextrā sincero animo extēdis,
 nos quoq; ab huius sacramenti fide discedemus. Tunc

uerò prorex oborto pudore præaltè manum exten-
 dit. Fuere qui ab ea proregis cunctatione existimarent
 eum pro conscientia sacramenti uotum suspendisse, cõ-
 ceptisq; uerbis ex animo iurasse tam foedæ pactioni,
 quæ uel necessitatis exprimeretur (uti euentus postea
 docuit) nequaquam se staturum. Per hunc modum per
 actis sacris & cunctis latè ad stipulantibus constitutum
 est, ut cohortes per urbes atq; oppida spargerentur,
 ut cõmodius ali, præbitisq; stipendijs in officio cõtine-
 ri possent, ueteresq; præfecti, quos diximus, ad sua mi-
 nia redirent, quorum iussis milites ex disciplina obse-
 querentur. Nec multò post singulæ cohortes ad Augu-
 stam, quæ Megara olim fuit, Syracusas in Leõtinis, Ca-
 latamq; Hieronis, & Taurominium, aliaq; oppida sub
 uexillis contendere. Quum esset Taurominij Ioannes
 Vargas, ad eum Gonzaga scripsit, ut ipsum Heredia
 atq; Carantium, qui designandis hospitij apud seditio-
 sos præfuerat, comprehenderet, uinctosq; sibi nauigio
 celeriter Messanam deuehendos curaret. Præstitit offi-
 cium Vargas, & nihil tale timentes ambos, uti præce-
 ptum fuerat, Messanam deuehi iussit, ubi illico arctæ
 custodiæ traditi sunt. Ad alia quoq; oppida simili ratio-
 ne Gonzaga perscripsit, ut singulæ cohortes suum e-
 lectum, qui sacris interfuisset, uinctum præfectis ar-
 cium traderent, atque ita ad unum omnes illi uiginti
 quatuor diuersis in locis uno tempore comprehensi,
 perductiq; sunt Messanam. In eos autem iustæ iracun-
 diæ suæ uirus Gonzaga usq; adeò seuerè & grauitè
 suomuit, ut uno die damnatos ad furcas latronum
 more, laqueis suspendi iusserit, atq; hæc furcæ toto litto

re, ut à præternauigantibus spectari possent, erecta sunt. Ex his altissimam Hæredia, detruncata prius per carnificem dextra, honoris causa promeruit, cui comites fuere hinc Mondraconius, atq; Carantius, illinc Vilalobos, qui inter sacra iurantem Gonzagam arroganter interpellarat. Sed horum omnium supplicio conceptus altè dolor in Gonzaga expiari non potuit, dedit enim operam, ut quos maximè facinorosos extitisse didicerat, omnibus modis atq; omnibus locis interciperet. Qua in re præfecti arcium & prætores urbium quum de scripto monerentur, operam sedulo præstiterunt, usq; adeò diligenter, ut qui neq; excipi, neq; deduci Messanam poterant, custoditos necarent, & cadauera in subiectum mare proijcerent. Hoc enim incolumi sua fide ab his præsidibus peculiari suo iure fieri debere Ferdinandus censebat, quoniam qui antea quum arcium & oppidorum præfecturas acciperent, Cæsari sacramentum dicentes se cunctis in rebus iustitiam obnixè culturos promisissent, ideoq; in reos maiestatis, indicatis singulorum nominibus, lege agere tenerentur. Verùm Aluarus Sædeus apud Messanā truculentiore carnificinā instituit: nā multos qui Messanam ad forum rerum uenaliū exornandi sese causa ueniebant, uel inuitatos ad cœnam, & uarijs modis per aleatores lenonesq; pellectos comprehendebat, statimq; per seruos Aethiopes pernecatos in mare proijciebat. Id supplicij genus maturabatur spitamali quodam ligno, ad ceruices laqueum intorquente, quod Hispani Garotum appellant: sic ut ad multa Siciliæ littora, Messana ad Taurominium, & inde ad Syracusas atq;

Augustan

Augustam, cadauera Hispanorū illisa scopulis, & fœ-
 de fluctibus lacerata spectarentur. Quare certius cō-
 perta, reliqui Hispani tanto terrore concepto concuti
 coeperunt, ut pleriq; quasitis frustra nauigijs, excede-
 re insula niterentur. Interdictum nanq; fuerat omni-
 bus nautis, ne quemquam militem nauigio exciperent,
 aut aliò auerent, sic ut multi in ea cogitatione, ab-
 eundiq; consilio maturè comprehensi, seuiente in eos
 Alvaro scelerum suorum pœnas darēt. Ad extremum
 reliquam militum partem, quæ nouis multiplicatisq;
 stipendijs exaturari nequibat, Gonzaga ipso Vastio
 multo seuerior inexorabiliorq;, præbito menstruo sti-
 pendio, nauibus auerendos in Hispaniam imposuit.
 Quam ignominiam usq; adeò grauer milites tulerūt,
 ut postquam improbitatis atq; perfidiæ notati in pa-
 triam auerentur, animis contumeliam ferre non
 possent, commilitonumq; exemplo se laquei pœna pu-
 niri malle prædicarent. Ab hac tanta animaduersione
 in seditiosos carptim patrata, eam Ferdinandus sui no-
 minis famā tulit, ut Siculi suis commoti iniurijs, singu-
 las cohortes tanquam maleficientissimi generis homi-
 num ex uetere disciplina decumari debuisse prædica-
 rent, Hispani autem eum tanquam hominem præduræ
 seueritatis, & supra æquum inhumaniter atrocē, au-
 dumq; prorsus Hispanici sanguinis in occulto maledi-
 ctis laceratum diris execrationibus onerarent, & ex
 aduerso ab recenti facti memoria, Vastij lenitatem, pa-
 ri seditionis crimine offensi, laudibus immodicis in in-
 uidiā proregis attollerent, qui ea in re maximè beni-
 gna ingenij temperie usus, necis pœnam delicto gra-

uiorem iudicasset, ideoq; tantum monendo molliendoq;
 animos militum, & stipendia liberaliter persoluendo,
 totum compescendae tollendaeq; seditionis negotium
 ex sententia confecisset, utpote qui Hispanico sangui-
 ne progenitus, extra omnem poenae suspicionem uni-
 uersae consternationis maleficia sincera fide singulis
 condonare, quam ullius omnino sui militis sanguine
 generosas manus foedare maluerit. Ceterum tantum
 absuit, ut id Gonzaga factum a Cesare minus proba-
 retur, ut praecclare ei succenseret, quod indulgentius age-
 do cohortes singulas nequaquam repetita seueritate
 decumasset, & in Vastio indignam iusto militariq; du-
 ce inepte quaesitam clementiae laudem effuse detestare-
 tur. Quo iudicio Caesaris & Vastius multum de pristi-
 na sua apud Insubres gratia amisisse uisus est, Gonzaga-
 gam uero ipsum uel indignantibus Hispanis ad amplis-
 sima praemia prouectum fuisse constat, quum ex aduer-
 so nonnihil de concessis antea stipendijs atq; muneribus,
 Caesaris iussu, per quaestores Vastio detractum fue-
 rit. Gonzagam tamen Hispaniae magistratus ad dicen-
 dam causam citarunt. Verum is comparatis ad defensionem
 luculentis orationibus, ut in Hispaniam proficisceretur,
 & iam nauigaret, prohibuit Caesar, ne peruulgata per
 Hispanias tot scelerum & suppliciorum labes, animos
 provincialium altius offenderet. Nec multo post
 Sicilienses cohortes collatis quaestorum indicibus, quibus
 nomina militum describebantur, circiter trecentos
 commilitones desiderarunt, atq; haec transuecta in
 Italiam classis Caesaris apud Tarentum atque Brundisium
 conscenderunt. Sunt qui asserant Sicilienses

cohortes

cohortes, non quum statim ab Africa transuectæ in
 Siciliam fuissent, seditionem ad Randatium miscuis-
 se, sed quum sequenti anno post maritimam expedi-
 tionem in Siciliam reportatæ fuissent: uerim nihil
 ad rei notitiam pertinere putamus, an tum, an postea
 admissæ seditionis poenas penderint. Eo siquidem tem-
 pore antecederibus Venetis, Andreas Auria superata
 Messanæ freto, sublatisq; passim militibus, ad Corcy-
 ram insulam cursum intendebat, eò nanque Vin-
 centius Capellius cum imperio atque uniuersa Ve-
 netorum classe peruenerat, coniunctisq; eo modo
 classibus apparebat Barbaros tantam uim Christia-
 næ classis non esse laturos, & congressum & pu-
 gnam omnino uitaturos. Tum enim Hariadenus
 Barbarussa Ambracio sinu cum tota Ottomannica
 classe se continebat, & de aduentu nostræ classis
 certior factus, ut illac nostri intrarent, propter
 arctas fauces expectare uidebatur, tanquam ex æ-
 quissimo loco dispositis utrinque tormentis intran-
 tes oppressurus. Paulò siquidem ante Grimanus Pa-
 triarcha cum Pontificijs triremibus è Corcyra pro-
 gressus ad fauces eiusdem Ambracij sinus, Preuesam
 oppidum in ipso Aetiaco promontorio positum, ad-
 motis triremium proris oppugnare adortus fuerat.
 Sed is conatus, explorandi causa susceptus, cum ha-
 buit euentum, ut quum Iustiniana triemis Paulo
 duce audacter arctas intrasset fauces, atq; aliquot ho-
 stilium tormentorum sinistro nauis latere pilas exce-
 pisset, expositi sint in terrā milites cū tribus tormētis,
 quibus & à terra, & à triremibus aliquandiu quassæq;

tum Preuesæ castellum fuerit, sic ut appareret expugnari potuisse, nisi Turcæ ab Aetolia acciti, ab obsessis cum ualida equitum & peditum manu superuenientes, nostrosq; magno clamore edito aggressi, aliquot interfectis & uulneratis, reliquos in mare umbilico tenus ad scaphas triremium confugere coegissent, quamquam Alexander Interannas, peditum præfectus, uel grauius saucius aliquandiu constanter Turcarum impetum sustinuisset. Per hunc modum Patriarcha repulsus, sublatis in naues quæ exposita fuerant tormentis, Corcyram redijt, nihil eius consilij pertæsus, postquam quales essent angustiae sinus explorasset, atq; hostium classem toto sinu ad ancoras stantem ex propinquo prospexisset. Concesserant tum classes nostræ in Gommuniæ portum, quæ est contra Corcyram in continenti, ad eum locum uberrimæ aquationis, qui antiquitus Regij fontis nomen tulit, atque ibi præfecti omnes quidnam primum tentandū foret, dictis sententijs consultabant. Referente autem, quæ uiderat Patriarcha ante alios Ferdinandus Gonzaga eius erat sententiæ, ut expositis militibus atq; tormentis Preuesæ castellum magna ui expugnandum censeret. Quo expugnato constitutisq; in promontorio, castelliq; ruinis maioribus tormentis, elabi nō posse hostem, atq; eius classem summius detrimentis affici atq; deleri posse dicebat. Nam ut egressus hosti totus eriperetur, in ipsis faucibus onerarium nauigium lapidibus magnis minutisq; repletū demergi iubebat, atq; item tres galeones, qui erant è tota classe tormentis instructissimi, contra ostium earum faucium produci constituiq; ualido atq; obliquo ruden-

tum nexu in ancoris iubebat, ut si Barbarussa sinu eua-
 dere in altum conaretur innumerabilium pilarū pro-
 cellam in limine faucium exciperet, atque ibi omnino
 demergeretur. Ad ea Auria respondit, id Gonzagæ cō-
 filium dictu quidem speciosum, sed factu, atq; exitu pe-
 riculosum atq; difficile uideri. Nam primum omnium
 exponere in terram milites ancipitis periculi rem esse
 quod credi par esset, Aetolicas copias, uti dudum Gri-
 mano teste fecerint, minimè defuturas, quin oppugna-
 tis atq; obsessis suis maturam opem ferrent, quorū su-
 peruentu nostros pedites uim incumbentis equitatus
 egre toleraturos appareret: & si quid eis iniquo in lo-
 co opinione durius accideret, naues prouecto onera-
 rias destitutas militari præsidio, quod esset miserrimū,
 hostibus prædæ futuras. Ipsi porrò peditatui iam in ter-
 ram exposito graue periculum imminere, nam si ali-
 qua autumnalis tempestas ita incidere, ut onerariæ
 naues pariter atq; triremes à scopuloso littore se reci-
 pere & in altum ad salutem uela dare cogentur: un-
 de tum suppeditari posse alimenta, non modò desertis
 inimico in littore, sed ingruentes undiq; hostes pugnā-
 do sustinentibus. Id certè euenire posse nemo mariti-
 marum rerum peritus dubitarit, sic, ut fortissimis uiris
 spes omnis receptus & fugæ, importuna malignitate
 subitæ tempestatis eripi posse iudicemus. Cælum qui-
 dem autumnale ex mutabili natura temporis, ad repē-
 tinos uentorum turbines edendos paratum, non insa-
 nis nautis esse pertimescendum, uti iam multis recen-
 tium naufragiorum exemplis compertum esset. Pro-
 pterea, si hostis extra sinum ad pugnam elici non pos-

sit, ipsis tutius atq; utilius uideri, superare Leucadem,
 ipsamq; Neritum saxis asperam, & directo cursu in
 Naupacteum sinum classem inferre, ubi & expugna-
 ri posse Naupactum oppidum, mœnibus non magno-
 pere munitum, & multa obiter oppida, quæ ad intimũ
 sinum Corinthiacumq; Isthmum pertineant, impunẽ
 diripi atq; euasari posse, Græci homines prolixè con-
 firmarent, quod navigationis iter si teneant, accidere
 posse, ut Barbarussa uel pudore adductus, uel suorum
 ingenti periculo permotus, sinu egrederetur, & con-
 serendæ pugnæ facultatem ipsis optantibus paratis
 præberet. Hanc gerendi belli rationem, quanquã Gon-
 zaga propositas difficultates infirmare & tollere con-
 tenderet, Capellius ipse & Patriarcha probare uisi
 sunt: utpote qui maritimo potius quàm terrestri con-
 tu audendum esse censerent, subitæq; tempestatis peri-
 cula, potius quàm hostes, quos equo mari contemne-
 bant, non temere formidarent, Naupactumq; si expu-
 gnaretur, quod Veneti imperij Methonensi bello fuis-
 set, ipsis ex lege fœderis accessurum sperare possent.
 Exinde Auria constitutis totius classis ordinibus, è
 Gomenitiæ portu profecturus, onerarijs nauibus,
 quæ erant septuagintaduæ, Francum Auriam genti-
 lem & propinquum suum præfecit, quòd magni usus
 maritimis in rebus haberetur. Ex his tamen quatuor-
 decim Alexandro Bondelmerio attribuit. Is enim uni-
 uersam anteire classem, & Franci navigationem obser-
 uare iubebatur. Sed quinq; etiam triremes (eæ siqui-
 dem in uniuersum erant numero centum & triginta
 quatuor) delectæ sunt, remigio & uelis maxime agiles
 etque

atque expeditæ, proptereaq; speculatiuæ uocaban-
 tur, quæ galconem contra sinus fauces dare ancoras
 & consistere iussum præcederent, atq; hostilis classis
 motus explorarent. Turcicæ nanq; triremes quatuor
 cum expeditis totidem biremibus sinum egressæ, per
 fauces in altum euaserant. Sed conspectio galcone, ut
 triremes nostras, quæ aduersum se directis rostris im-
 petum facturæ uidebantur, effugerent, eludendo rur-
 sus intra fauces se receperunt. Itaq; Auria dato signo,
 ut reliquæ classes se consequerentur, ad Preucsam con-
 tendens, uniuersas triremes extendit, ita ut ab hostibus
 facillè numerari possent: quoniam si minora nauigia
 suo pte studio uoluntateq; classem comitantia recense-
 rentur, iusta supputatione supra quinquaginta & du-
 centorum nauium numerum impleuissent. Quo spectacu-
 lo magnus (uti aiunt) timor Barbarussæ animum inces-
 sit, qui tametsi natura intrepidus, nostrorum uirtutem et
 disciplinam non magnoperè formidandam putabat, in-
 gentis tamen classis amplitudine atq; apparatu uehe-
 mentissimè permouebatur. Neq; enim maior à priscis
 tēporibus in Ionio nostrorum classis cōspecta fuerat, ita
 ut quidam Eunuchus ex Solymani ianitoribus, Barbarus-
 sæ comes datus, eum cunctantē subtimideq; perplexum in-
 urbanis & planè superbis uerbis insolenter obiurga-
 ret, quod in prouocantes Christianos, & pugnam cientes,
 non statim sinu erumperet, atq; eos adoriretur: quæ
 in re non salutem suam, qui conspectum hostis ferre
 non posset, sed Solymani imperatoris decus respice-
 re deberet, qui gloriæ suæ multum splendoris ea tur-
 pi cunctatione detrahi nollet. Pro dignitate siquidem

Ottomannici nominis experiundas esse vires. Nam si bello fortis & pugna esset, uti profiteretur, non desperandam esse uictoriam. Quod si fortuna uirtutiq; Turcarum inuideret, non desuturos Solymano trierarchos, ipsis si uincerentur meliores, & Ponticas syluas tantam ad conficiendam classem materiam supeditaturas, ut duplo maior & ornatior uiris atq; remigibus classis ædificari facile posset. Postremò id quod addidit Eunuchus Barbarussæ, cauendum esse, ne metu honestissimæ mortis, quæ aduerso etiam prælio esset incerta, ab irato Solymano fœdæ necis periculum subiret. Nec mora, uociferante adhuc Eunuchò, cõuersus ad Salechum archipiratam: Ergo, inquit Barbarussa, uir fide uirtuteq; præstantissime, nobis ut uideo uel iniqua conditione pugnae fortuna tentanda est, ne huius semiuiri latrantis delatione pereamus, atq; ita classem educere cœpit, quum iam Auria ad Leucadem uela flecti iuberet, ratus hostem his faucibus, timore præpeditum, egredi non ausurum. Tenebat propositæ navigationis cursum Auria, & secundo usus uento, ad Leucadem prouehabatur, quum à speculatoribus, qui in carchesio summi mali galeonis Bondelmerij constituti erant, Auria significatū est, hostilem classem exire sinus angustias, & sinistrorsum secundum littus flecti. Hanc oram quam Barbaricæ classis sinistrum cornu lambebat, paulò ante Grimanus præoccuparat, eo consilio, ut si hostis ab angustijs prodiret, commoditate littoris excluderetur. Sed non multò post iter mutare iussus, atq; inde recedens, ad reliquas sociorum triremes se contulerat, atq; ita euenit, ut Barbarus terræ lit-

tus obi-

tus obtineret. Nam callido pro necessitate utens consilio, si ab nostra classe impotenter urgeretur, proris in hostes obuersis, terræ puppes applicare, expositisq; militibus à terra classem exarmatam uiris atq; tormentis, uti usus posceret, minorem nauigiorum quàm uiro-
 rum iacturam fore iudicans, defendere decreuerat. Cæterum Auria ea erumpentis hostium classis significatione commotus, ut qui iam triremes ad stationem sub Leucade, quæ Sueffula dicitur, adegerat, tametsi quod non putarat, accidisset, animum tanen egregiè componit, & classem uti imperatum antea fuerat, ad incundam pugnam comparare sese, & prætorie suæ signa sequi iussit. Iam tota Turcarum classis in apertum pelagus euaserat, eo ordine, ut Hariadenus ipse mediam teneret aciem, ubi eius prætoria purpureis pluribus uexillis exornata conspiciebatur. Dextrum latus obtinebat Tabaches, sinistrum uerò Salecus pari propè triremium numero instructi, qui Tunetanis prælijs inclauerant. Nam eo die Barbarussa produxit octoginta septem triremes, biremes autem rostratas circiter triginta robore triremibus pares: leuiiores uerò triremes & myoparones tot erant, ut nauigiorum omnis generis centum quinquaginta, quæ remis agerentur, summam efficerent. Mediæ autem aciei cohærebant cornua, tanto ordine, ut quo uerteretur prætoria, alas extendentis aquilæ speciem præberent, fatereturq; mirabundus Auria, sicuti hæc cum postea narrantem audiui, neq; habilis, neq; firmitus, aut omnino decētius classem à perito duce educi potuisse. Antecedebant Barbarussæ classem triremes circiter uiginti, partim rostra-

te, partim leuiores, quæ omniũ crant uelocissime, cille
 præerat Draguthes archipirata, multis postea in no-
 stros maleficijs clarus. Constat Capellium ineundæ pu-
 gnæ auidum, è sua puppe in scapham descendisse, ad-
 uectumq; ad prætoriam Auria, illum compellasse his
 uerbis: Quid tibi, inquit, princeps, hac proposita præ-
 lij edendi longè pulcherrima occasione faciendum sit
 uides, ego certè, si me fortè cum Venetis triremibus te
 gnauiter sequuturum dubitas, iam à te ad declarandam
 Veneti senatus uoluntatem, studiumq; meum, primam
 aciem deponco, primaq; prælij pericula fortiter subi-
 bo, splendidumq; thoracem, quem induerat, ostendens,
 & palma pulsans, in hoc enim uti pium, & impigrum
 decet Venetum præfectum, aut gloriose uincam, aut
 uictus honestissimè occumbam. Egit gratias Auria, lau-
 datoq; eius ingenti studio, rogauit, ut se præeuntè sub-
 sequeretur, & quid fieri oporteret, intentus observa-
 ret, se enim, quid fieri uellet, opportunè signum datu-
 rum. Iam prima biremium manus ad galeonem appro-
 pinquabat, & aliquot triremes à Saleco misse, id in-
 gens nauigium oppugnabant, ea tamen conditione, ut
 quum non multum appropinquarent, nec ob id mul-
 tum nocere possent, neq; in eos pariter è multo spatio
 Bondelmerius tormenta contorqueri sineret, non mul-
 tum utrinq; proficeretur. Expectabat enim uir rerum
 naualium apprimè peritus, ut propius accederetur, ex
 improviso seuã omnis generis tormentorũ procellant
 in subeuntes effusus. Neq; eũ sefellit opinio, nã Tur-
 cæ audacius accedentes, ad eò graui glandiũ, & pilarũ
 gradine perfusi sunt, ut inhibere remos, & magno ac-
 cepto

septo detrimento trepidè se recipere cogerentur. Auria
 interim reuocabat naues, quæ præcesserant, & galeo-
 nem suum remulco protrahi iubebat, & triremiū tri-
 erarchos intercurrentibus per nauiculas nuncijs hort-
 batur, ut sese animis ad ineundā pugnā confirmarent,
 paratiq; essent ad imperia, quū tubæ cāu atq; explic-
 to maximo uexillo signū daretur. In eo autē cōsilio de-
 cretoq; erat Auria, ut nisi onerariarum nauium fretus
 præsidio, cōstigidū sibi non esse iudicaret, uti postea
 confirmatione maiorū minorūq; ducum, qui aderant,
 didicimus. Idē pariter astutus hostis prouidebat, qui pa-
 ri utrinq; triremiū cōcursu procul ab onerarijs, quæ
 castellorū erant instar, dimicare cupiebat. Nā tum for-
 tē uentus omnis ita subsederat, ut æquora ad edendam
 nobilē pugnā pacata fluctibus, & planè cōstrata præ-
 berentur, & Patriarcha prouectus ad Auriā, eā inua-
 dendi, delendiq; proculdubio hostis facultatē non præ-
 termittendā prædicaret, tantoq; ardore uociferaretur
 at propinquiores trierarchi inuitantis uocē audirent,
 maximeq; mirarentur, quòd Auria rem prælio com-
 mittere dubitaret. Is enim onerarias naues in unum
 coeuntes, ingentibus gyris atq; mæandris, subsequente
 triremiū ordine, circuibat, & ex nauali peritia, nouū
 aliquod atq; inexpectatum hosti facinus editurus uide-
 batur, sic, ut id ipse perspicax & minimè præceps Bar-
 barussa, uti postea cōpertum est, facillè crederet. Id Au-
 ria crebro rotatu classē suam circuens, ea ratione fa-
 ciebat, ut ad se hostiles triremes perliceret, & in pro-
 pectas è castellis excelsarum nauium propius, & cer-
 tius tormenta dirigerentur, atque ipse demum in

perturbatas, quæ erat certa uincēdi ratio, directis pro-
 ris inueheretur. Interim subsistente Barbarussa, &
 quorsum ea hostis flexuosa nauigatio recideret, spe-
 ctante, quòd dolum aliquem suspectaret, cornuum suo-
 rum triremes, iam uergente ad occasum sole, diuersis
 in locis rem gerebant, pars in oppugnando galcone
 frustra perseuerabat, pars aggressa onerarias duas, in
 quarum altera Buccanigra cum sua Hispanorum co-
 horte uehebatur, in altera erat Macinius Mōgaia Can-
 taber, usq; adeò grauiter coniectis in eas pilis afflixer-
 rat, ut perrupto malo incensisq; uelis, & multis Hispano-
 rum & nautarū interfectis, periturae crederentur.
 Alia uerò pars duas onustas commeatibus circumuen-
 tas naues, quarum altera erat Veneta, altera Dalmati-
 ca, coniectis ignibus concremaret, paucis in scaphis
 defilientibus, aut ad propinquas sociorum naues adna-
 tantibus. Duas etiam triremes sub ipsum crepusculum
 quæ lentiore utebātur remigio Salecus interceptit, qua-
 rum trierarchi erant Mozenicus Venetus, & Bibiena
 Etrusæ stirpis uir sacratus. Secundum has triremes ca-
 pta est Aloisij Figaroæ Hispani nauis, tametsi suæ co-
 hortis milites aliquandiu pugnacissimè se defendissent.
 In ea captus est cum ipso Figaroa pater filius adole-
 scens nobilissimæ formæ, qui postea deductus ad Soly-
 manum, Mahometis sacra suscepit. Is quum principis
 cubiculo assueuisset, post tertium carceris annum, mi-
 sero patri libertatem impetrauit, donatumq; liberali-
 ter in Hispaniam remisit. Tum uerò cum tonitru tur-
 batis nubibus, grauis imber & procella, flantibus Eu-
 ris, exorta est. Nec dubitauere nostri, quum uidissent

Barbaros attollere dolones, quin & ipsi præcunte Atria dolonibus simul & maioribus expansis uelis, se inde explicarent, & quò uentus ferebat, ad Corcyram unde uenerant uerterentur, usq; adeò dissipatis agminibus, ut intento etiam remigio, nequaquam se recipere sed confusa, & turpiter effugere uiderentur, sic ut Atria tanti usus, tantæq; peritiæ, & tantæ deniq; existimationis mari dux, eo die nullus imperator extiterit. Ferunt Barbarussam nostros eodem uento ad aliquantum spatium persequutum, nec quem hostes elabendo cursum tenerent, per tenebras planè cernentem substituisse, quoniam nostri duces in singulis suis prætorijs lumina extingui iussissent, quæ erectis ad puppem ingentibus laternis præferri solita sunt. Proinde ipsum in cachinnum uersum sæpe repetisse hæc uerba, Hispanico sermone prolata. Ergo Atria lumē abiicit, ut certius fugam suam tenebris recondat? Quasi miraretur nostros tanquam magno metu occupatos, omnis decoris, modò se eriperent, obliuisci, quàm manus conserrere maluisse. Ea uerò apud omnes Corcyræ applicantes opinio fuit, ut præclaro oborti repenti uenti beneficio, uel cū ignominia è summo periculo se ereptos faterentur. Casariani autem præcipueq; Ligures ut Atriæ nomen ab omni infamia uendicarent, tam fœdi exitus culpã ex obliquo in Venetos referebant, quòd ab initio præsidii Hispanorū militum, quod distribui in Venetas triremes debebat, ut propugnatoribus firmiter in congressu hostium euaderent, superbè repudiasent. Venetis nanque triremibus non planè confisum Atriam, & propterea temperasse, à prælio differebāt,

ob idq; præsertim, quòd euadete angustias Barbarussa
 illæ fermè omnis collectis uelis, & per iuncos ad anti-
 nas subligatis, eas ad summitatem mali celeriter edu-
 xissent: scilicet, ut repente præcisus iuncis, expedita ad
 quem uellent fugæ cursum uela uentis inflanda præbe-
 rent. Quum in ea mutui erroris obtreclatione inæsti-
 tiaq; & dolore turpissimi euentus uersarentur, Maci-
 nij Cantabri nauis uel quassata perforataq; , quæ pe-
 rijsse credebatur, Corcyram applicuit, eius autem Ma-
 cinij mira constantia fuerat defensa. Nec multò post i-
 pse Barbarussa non contentus nostro dedecore, nec ho-
 stes inopinata procella sibi è manibus ereptos æquo a-
 nimo ferens, ad Paxum insulam prouocabundus ad pu-
 gnã peruenit. Ea insula centiũ ferè stadijs ab ultimo ori-
 entali, quod Phalacrum olim fuit, Corcyræ promon-
 torio distat, sic, ut exprobrare nostris fugã, et si è portu
 prodirent, cum eis acie congressurus esse uideretur.
 Quamobrem Gonzaga fremens, ut qui superbi hostis
 arrogantiam ferre non posset, singulos adijt duces, ro-
 gavitq; ut pro dignitate Christiani nominis animos ui-
 resq; componerent, & feliciores uirtute insolētis Bar-
 bari uim omnino retundere niterentur, resq; eò dedu-
 cta est, ut Capellius, quod antea nihil tale iubente sena-
 tu suscipere recusarat, Hispanorũ certa præsidia qua
 offerrentur se in triremes recepturũ polliceretur, qua-
 ternaq; acie Barbaros inuadere decernerent. Quartã
 enim aciem Ferdinando Gonzagæ honoris causa attri-
 buerant. Verũ hæc cõsultatio tandiu prolata est, ut
 Barbarussa aduersam circa Nonas Octobres metuens
 tempestatem, retrocederet, & sibi abundè satisfactum
 ex iamans,

existimās, in sinum Ambracium reuerteretur. Ab ipso autem hostis discessu, de expugnando Dyrrachio cogitatum est, sed quum à Capellio totius Dyrrachini littoris stationes, nauigijs male fide prædicerentur, non multò post in Rizonicum sinum, quem Catareum uocant, cursum direxerunt, ut Castronouum Turcicæ ditionis oppidum, in eo sinu positum expugnarent. Ea enim forma est, & natura sinus, ut tutissimum atq; ingentem præbeat portum, mareq; sese ad orientem intorquens, in intimo recessu, Catarum oppidum Veneti imperij alluat, sic ut per quasdè fauces, quæ protracta catena præcludi possint, nauigijs adeatur. Tota regio apricus, & egregiè cultis collibus peramœna est. Sed Catarum, obstantibus ad dextram montibus, ita opacum redditur, ut incolæ sub brumam breuissimis solibus utantur. Castrum autem nouum, quod multis ante annis Chersego regulo à Mahomete fuit ademptum apricius est, sed nequaquam Cataro munitius. Castrensiū ædificia ab infima oppidi parte, quæ mari alluitur, & turritam munitionem instar arcis habet, per dorsum collis assurgunt. In summo autem Castellum habet natura potius quàm arte munitum. Oppidani partim Dalmatici, & partim Epirotici sunt generis, sed qui iam pridem immixti Turcis, à Christiana religione desecerant, mercaturæ student, & paruis nauigijs quæstion faciunt. Nulli Turcæ milites erant in præsidio, quum binæ tantum, quas diximus, infimæ munitionis, & superioris castelli arces, à paucissimis Turcis custodirentur. Itaq; intratibus sinum clasibus, magna ui admotis

tormentis priusquam oppidum ab incolis aliquandiu defensum, caperetur, socij nauales Venetæ classis per remos murum scandentes ad infimam partem intrarunt & mox ab expositis Hispanis oppidum quoque perrupto muro captum est, quum ibi duo insignes cohortium præfecti, Buccanigra Hispanus, & Cesar Iofias Firmanus interfecti cecidissent. Multa eius oppidi sed nequam pretiosa domesticarum rerum præda fuit, sed ingens omnis ætatis & sexus incolarum multitudo in seruitutem abducta est, quanquam multi ex his nunquam se à cultu Dei Christi discessisse dicerent. Triduo post, superius castellum præsidarij Turcæ frustra pacti incolumem fore libertatem, & uitam dederunt. Quum id oppidum communibus uiribus captum, ex fœdere Venetis deberetur, occupatum est ab Hispanis quos Auria Ferdinandusque Gonzaga extra Italiam alere cupiebant. Itaque uel ægrè permittente, & à Venetijs super ea re senatuscōsultum expectari debere frustra postulante Capellio, Franciscus Sarmentus cum quatuor milibus ueteranorum militum, qui apud Insu bres à scelerata secessione, regionem ad Galeritum oppidum peruastarant, Castronouo præpositus est. Eam rem molestissimè tulit senatus, quòd id oppidum cõmunibus partum armis, non sibi ex lege ueteris, sed Hispanico præsidio concessum fuisset. Suspectabat enim Hispanorum ingenia audida imperij, atque assueta rapinis & maleficijs, tanquam ex occasione Cattarrensi rebus uim allatura, usque ad eò indignanter eam iniuriam patritijs aestimantibus, ut auerso à Cesarianis animo, susceptæ eius detrimetosæ expeditionis singulos patres

patres pœniteret, & decemviri in spem pacis inducias à Solymano petēdas esse decernerēt, quæ uel ob id opera Laurentij Gritti, qui Andreae principis fuerat filius benignè atq; celeriter impetratæ sunt, quoniam Gallie regis legatus Antonius Rinco, Byzantij purpuratos opportunè docuerat id foedus, quod apud Neapolim cum Cæsare à Venetis dissentiente multo maxima senatus parte percussum fuisse, inuitisq; demum ferè omnibus id recens bellum susceptum esse memorabat. Quum hæc agerentur, nunciatum est Barbarussam, ut Castrèsis opem ferret eduxisse classem, sed quum ad Saxonem insulam peruenisset, aduersa tempestate oborta, nō modò retentū fuisse, sed aliquot triremium, quas atrox uētus Africo atq; Austro permixtus, Acroceraunijs cautibus illisisset, iacturam fecisse diceretur, uti facillè apparebat ex armamentis, eiusq; naufragij fragmentis, quæ toto ferè Dalmatico littore natantia, & eiecta uisebantur. Ea re certius cognita, Capellius eius animi fuit, ut eductis Classibus Barbarussam eo incommodo perturbatum persequeretur, cui consilio faucebat & ipse Gonzaga, qui amissum decus ad Leucadem nobili aliquo facinore edito redimendum esse differebat. Sed Auria multis de causis, tanquam importuni ausus consilium facillè improbens, sibi in Italiam redeundum ita statuit, ut continuo uela uentis daret, plurimum indignante Capellio, qui aduocatis suæ classis trierarchis omnibus, contumeliosam orationem in Auriam effudit, ita ut seipsum detestaretur, qui se alieno imperio subiecisset, eosq; moneret, ne unquam externi cuiusquam præfecti imperia subirent, postquam

uel ignauia, uel malignitate, homo Ligur, Veneti nominis antiquus hostis, conceptæ atq; exploratæ uictoriæ deesse, & Italicæ naualis disciplinæ existimatione, facdo importunæ cessationis, & fugæ exitu dedecorare uoluisset. At Auria cōsilio apprimè grauis, hæc uerba atq; hosce uel aduersos de se rumores faciliè contemnebat, quum cuncta quæ ageret & diceret, ad commo- dum Cæsaris reuocare esset solitus, ita ut per ironiam Valerius Vrsinus, qui tum aderat, Veneto stipendio addictus, nihil nisi peritissimè & consultissimè ab Auria administratum atq; omnino gestum diceret, quando Venetos cum Solymano commisisset, & diuturno maxime bello ianuam, uti exoptare uideri posset Cæsar, uel ipsis nolentibus Venetis aperuisset, & id certè, ne amisso quidem ullo nauigio, probè præstitisse iudicari deberet. Non deerant siquidè factiosæ malignitatis homines, qui interpretarentur id contractum cum Turcis bellum, magno Cæsari commodo cessurū, quòd Venetos tanti irritati hostis uim terra mariq; diu non esse lituros appareret, ideoq; eos tanquam exhaustos opibus atq; pecunia, eò breui redigi posse asseuerarent, ut his terrestres eorū imperij urbibus, quas superioribus temporibus impotenter occuparint, aut ui, aut aliqua demum pactione, quā necessitas exprimeret, uti nuper conspirantiū regum bello fecissent, decedere cogentur. Ceterum Castronouo capto, atq; his, quæ diximus Hispanorū præsidijs Sarmæto duce impositis, atq; obiter abeuntibus clasibus, eā iniuriā usq; adeò grauiter atq; superbè Solymanus tulit, ut magno apparatu id oppidū terra mariq; repetendū decerneret, augetetq;

iratus Venetis in Peloponneso copias, quibus & Nau-
plium & Epidaurus acriter oppugnarentur simul &
uehementer obsiderentur. Singulare autē gaudiū con-
cepit, quod totius propè Christiani nominis classes,
quas antea plus æquo magnifacere erat solitus, aduer-
sum se coactas, Barbarussa omnibus propè rebus infe-
rior, omni existimatione spoliatas, toto mari effugere
coegisset. Incūte igitur uere Barbarussa rescicit classem
& nouos remiges in supplementū mariū regionibus
imperauit, atq; cum, uti oportebat, propugnatorū
ex Ianizeris præcipuè numerū, & exercitatisimum
quemq; ex alijs ordinibus, in classem descripsit, duasq;
ingentes onerarias naues, quas mahonas uocabat, ad se
renda totius tormētarij apparatus, & castrēs instru-
menti onera, celeriter ædificauit. Decretus quoq; est in
id bellum dux alter, qui terra rem gereret, Vlamanes
Persa. Is bellicæ uirtutis commendatione, in demortui
Vstrephi locum, in præfectura Illyrica, quā Bosnēsem
uocant, susceptus fuerat. Hunc enim alibi à Tāmaso Per-
sarū rege transfugisse memorauimus. Hic operā dedit,
ut septem minores Sanzachi cū eorum equitū assuetis
Turmis è proximis regionibus sibi adiungerētur, con-
duxitq; non multa pecunia pedites eius generis, qui
Haidones, Vscochi, Martellosij, Chymeriotæ, & Mor-
lachi uulgò appellantur, agreste hominum genus, syl-
uis atque nemoribus prædandi causa assuetum, sed du-
rum & uelox, indomitūq; uigoris aduersus omnes cæ-
li iniurias, & in omne belli facinus paratum atque
expeditum, utpote, qui nudis pedibus, aut tan-
tum carbatinatis per rupes & cautes confragosarunt

uallium afferrimorumq; montium crepidines, mira, uti in capreis uideri est, celeritate discurrant, & sagittis & fundis eminus, cominus autem præpilatis quibusdam sparis, paruisq; securibus, ab ancipiti mucrone, quum eas nonnunquam contorqueant, mortiferis, in hostes utantur. Hos enim Vlamanes, non qui pugnaret modò, sed qui opes facerent, munitionesq; erigerent, maximè idoneos (ut Turcis parceret) & propè sibi necessarios existimabat, quibus omnibus Testegim Turcam præfecerat, qui Habraimi Bassæ citharæodus fuisse & improba delatione illius damnationem maturasse dicebatur. Itaq; adulta ætate, quum Barbarussa euedta Helleponto classe, in Rizonicum sinum peruenisset, eodem tempore Vlamanes cum triginta milibus equitum & peditum in summis montibus sese ostendit. Barbarussa prius quàm primas sinus fauces intraret, Draguthem et Corsetum piratas cum triginta ualidis biremibus, quas galeotas uocant, ad explorandũ præmisit, ita ut ad Castronoui mœnia accedentes, sinu quodam à tormentis se protegerent, indeq; aquatũ ad proximum fontem, quem Artisarium appellant, in terram exirent, in quos extemplò Sarmentus Macinium Mongaiam cum sua cohorte, et Lazarum Coronæum cum turma equitum erumpere iussit, commissioq; certamine, Turcæ multis eorum interfectis & captis terga dare, & ad Galeotas adnatate coacti sunt. Exinde Barbarussa applicuit cum nonaginta triremibus, & tribus quas diximus Mahonis, totumq; triduum absumpsit in exponendis tormentis, erigendisq; eorum munitionibus, quæ nisi noctu administrari perficiq; poterant, propter

propter perpetuam tormentorum omnis generis pillarum procellam, quæ in opus facientes ab Hispanis effundebatur, sic ut eo triduo Turcarum amplius mille tormentis icti interfectiq; sint, in quibus & ipse cecidit Agis Hariadenus, qui in Africa ad Tadoreã urbem iuxta Tripolim sese regem effecerat, cuius morte Barbarussam non mediocri dolore affectum ferunt, quod inter ueteres amicos longè omnium prudentissimus atq; fortissimus haberetur. Barbarussa multo cum labore cædeq; suorum perfectis quæ instituerat operibus, supra quinquaginta quatuor maioris generis tormenta promouit, in quibus erãt duplices colubrinæ septem, stupendæq; item magnitudinis quatuor basilisci, qui ferreum amplius centum pondo globum euomebant. Reliqua erant eius generis, quæ duplices medijsq; canones uocantur, præter sacros & hierosalcones, atq; item mortaria, quæ lapideas immanes pilas in subline iaciebant, ut supernè decidentes, terribili ruina domorum tecta deformarent. Ex hoc numero uti oportebat, circiter quartam partem Vlamani imperitus est, ut à Septentrione diuersam à sua oppugnationem institueret. Ipse enim ab oriente è triplici loco, diuisis muneribus cū Tabache & Halileuano uiro Hispano, qui iam pridem ad Mahometis sacra delapsus, Tunetano priore bello singularem peritiæ militaris laudē, eximiosq; inde honores apud Barbarussam & reliquos Turcas promeruerat, quaterere murum coeperat. A mari quoq; Salecus admotis triremium proris certum propugnaculi locum oppugnare iussus, cum feriendi muri tenorem seruabat, ut quotidie sub auroram, & quum sol in

clinaret in uesperā denis per uices promotis tiremi-
 bus murū uerberaret. Usq; adeò autē per aliquot dies
 acriter & continenter quassata sunt moenia, ut Sarmē-
 tus uel opportunè intus contra procurrentē murū no-
 uia munimenta noctu præcipuè erigens ægrè patefacta
 loca resarciret, & tam multa tormentorū uerberatio-
 ne magnopere terreretur. Nam tametsi integros nouē
 menses uacuos à bello nactus, nihil parcendo militibus
 aduersum hostes, quos omnino uenturos ad oppugnan-
 dum ominabatur, nouos aggeres erexisset, & reliqua
 in rem opportuna opera perfecisset, duabus maximè
 de causisangebatur, quòd saxeo in loco glebam & ce-
 spitem ad construendas ex disciplina munitiones desi-
 deraret, nec à quoquam maturā opem sibi afferri pos-
 se speraret. Nam tametsi ab Auria, qui Brundusino in
 portu Cesarianā classē continebat, duo nauigia onu-
 sta cammeatibus, atq; his rebus, quæ ad apparatū tor-
 mentorum pertinerent, superioribus diebus acceperat
 multaq; adhortatione ipsius Aurie subsidia pollicentis
 fuerat confirmatus, nihil tamē cum, deducta in pugne
 periculū classe, qua ipsi subueniretur, tentaturū arbi-
 trabatur. Itaq; quum Sarmētus tot ruinis uno tempo-
 re uario in loco sese opponere conaretur, Turcæ per-
 ampla turre, quæ muro interiore quadrato cingeba-
 tur, potiti sunt, eo successu, ut ad terrendos nostros in
 fastigio Barbaricum uexillū erigerent, atq; ex ea mu-
 nitione, quæ erat circa turrem, sclopettis atq; sagittis
 primò, mox etiam tormentis inde collibratis Hispanos
 impeterent. Quum impigrè resisteretur à nostris,
 Sarmētus ad ima fundamenta eius munitionis cuni-
 culum

culum agi iussit, quem uulgo munam uocant, ut suppositis ex tormentario puluere ignibus, quum Turcæ maximè urgerent, & in oppidum irrumpere conarentur, ex repentinis flammis disruptæq; munitionis ruina, inopinantes opprimerentur. Sed ea res aduersum habuit euentum, nam quum ingruentibus Turcis opportunè cuniculo ignis subderetur, ea collata materia incendiarij pulueris, importuno quodam lentore concepto, tardè & segniter flammam corripuit, ita ut frustra in hostes exitū querens repulsa flamma in nostros reuerberaretur, multosq; igne correptos absumeret, & in his ipsum cuniculi magistrum Michaelē Firminum, è Casarea Augusta citerioris Hispaniæ. Accidit etiam, ut eodē tempore apud superiorem oppugnationem, Vlamanes aliquantam ab attigua arce muripartem prostrneret, & Barbari tanquā uictores sublato clamore plurimum exultarent. Quibus rerum difficultatibus adductus Sarmentus, edixit, ut qui milites essent sauciati, neq; operam pugnando prestare possent, sese in inferiorem arcem reciperent, quò Aloisius Arius, & Macinius Mongaia incommodè uulnerati concessissent, reliqui autem supremum bellicæ uirtutis conatum edituri, medio in foro se conglobarent, ut non inulti extremum communis Fortune casum subirent. Nec mora cruentissimum irruentibus Turcis certamen est editum, sed nostris iniquius, quum plenus imber sclopettarijs, qui uni omnium peritissimè rem gerebant, funiculorum ignes extinxisset, & necessario non hastis modò, sed gladijs uteretur, æquiore Turcarum conditione, qui innumerabiles sagittas in

nostros spargebant. Multi præterea hostium equestris
 ordinis, pedibus pugnare iussi, prælatis equestribus
 peltis incuruos suos enses ita in nostros exercebant, ut
 galeas ferreaq; humeralia facillè discinderent, atque ad
 unū fermè omnes uel fortissimè repugnātes trucidarēt
 sic ut utraq; pars ardore prælij accensa per strata ca-
 dauera peruadere ad suū hostem, & cōsertis manibus
 pugnare minimè dubitaret. Cecidit in eo conatu fortis-
 simè dimicans Cusanus Burgūduus, qui propter sæpius
 spectatā in prælijs uirtutē, Hispanicæ cohortis præse-
 cturā meruerat. Sarmētus ipse tribus sagittis intra ga-
 leā os cōfixus, fessusq; lōga uigilia & diuturno pugnae
 labore, in uestigio aliquādiu tela uitabūduus fortiter per-
 stitit, & quū pugnādo honestā mortē oppetere, quā
 pedem referre mallet, & Sanciū Friam cohortis præse-
 ctum fugā circumspectare conspiceret, eū seuera uoce
 increpitans manu cōprehēdit, & locū tueri iussit, sic,
 ut secū ingruentibus hostibus consistere, atq; occūbere
 cogeretur. Is nanq; Frias turbidis & peruersis cōsilijs
 salubria Sarmēti imperia sæpè contēpserat, & impro-
 bitate quadam malignitateq; ingenij, meliora atq; op-
 portuna ad salutē suadentibus transuersum se præbue-
 rat, & omniū seditiosissimus apud Insubres fuisse fere-
 batur. Itaq; ambo, nequaquā pari uirtute, detrūcati ab
 hostibus in uestigio conciderunt: Cæteris omnibus pari
 sorte, sed non eadē generosi animi fortitudine ad unū
 interfectis. Nam quosdā abiecisse gladios, uti erant lon-
 ga dimicatione fatigati, cōfectiq; uigilijs, salutē à Bar-
 baris frustra passis manibus pctiisse ferebatur. Interfe-
 cti sunt in eo tumultu cohortiū præfecti Ioannes Can-
 taber,

taber, Dominicus Arriadanus maior, Seronius Ta-
 raconensis, & Oliuerius Valentinus. Qua suorum terri-
 bili cæde terrefactus Arius, & qui cum eo in inferiore
 arcem confugerant, quod nullis uiribus, quibus sustine-
 ri posset uictor hostis, niterentur, deditiois uexillo ex-
 panso, significationem hostibus fecerunt, atq; ita eos in-
 tegra fide Hariadenus in seruitutem uita incolumi faci-
 le recepit. In his fuere præter ignobilem militum tur-
 bā, præfecti spectatæ uirtutis & dignitatis, ipse Arius,
 atq; Macinius, Didacusq; Maschefa. Præterea uiri
 Græci strenuissimi equitum præfecti Lazarus ipse Co-
 ronæus, & Andreas Scrapula è Nauplio. Reliqui, qui
 bus expedita deditio saluti fuit, fuere omnis generis ho-
 minum circiter octingenti, in quibus eminebat Hiere-
 mias Ligustica stirpis, qui eius oppidi episcopatum im-
 petrarat. Hi omnes à Barbarussa in seruitutem Byzan-
 tium asportati sunt, præter unū Macinium Mōgaiam,
 qui cum ab eo quaeretur, sollicitareturq; impēsius, ut
 ad sacra Mahometana deficeret, atq; insolentius oppu-
 gnatæ & conseruatæ nauis suæ casum iactaret, Barba-
 russa ei iratus, ad prorā triremis ceruices abscindi ius-
 sit. Sarmenti cadauer inter tot occisorū acruos agno-
 sci non potuit, quanquam id Barbarussa multæ pecu-
 niæ & libertatis proposito præmio diligentissimè per-
 quisisset, quod caput eius ad Solymanū mittere decre-
 uisset. Exinde inflatus uictoria, & quod iam Rizzanū
 castellū in propinquo positum, Veneti custodes tot ho-
 stium conspectu perterriti, Turcis dedidissent, Cattaro
 urbi inhiare cœpit, ita ut urbis prætorē minacibus lit-
 teris sollicitaret, ad dedendam sibi urbē, ac nisi cōtinuò

portas aperiret, se incenia tormētis aggressurū dentun-
 ciaret. Erat is prator patritij ordinis, nomine Ioannes
 Mathæus Bembus, insigni uirtute constantiaq; animi
 præditus. Is per literas Barbarussæ respōdebat nullum
 Cataro in urbe Ottomannis ius esse, propterea si uim
 inferret, eum recentiuū induciarū, quas concessisset, le-
 ges uiolaturum, non sine contumelia sui imperatoris,
 qui nunquā iusiurandi fidē fallere consuesset. Quod si
 iniquo iudicio rem ad arma deducere cuperet, ipsum,
 qui cū imperio præesset urbi, daturū operā, ut impro-
 bē uim illatam paribus tormentis propulsaret. Ad ea
 subiratus uictor Barbarus, in ultimū sinus recessum ali-
 quot triremes promouit, displosisq; tormentis oppu-
 gnaturi speciē præbuit. Cui Bēbus prator egregiē con-
 stans & impavidus, totidē tormentorū suorū bombis
 & pilis strenuē respondit, & præsidiuū armatū in moe-
 nibus Barbaris ostēdit. Quare animaduersa Barbarus
 sa inhibuit remos, reuocatisq; anterioribus nauigijs ad
 Castronouū est reuersus, delinitusq; exinde prætoris
 Bembi muneribus, nihil expectata induciarū fide, quā
 paulò ante de scripto exegerat, sinu excessit, rogauitq;
 Bembū ut præclaro induciarū testimonio præbito, qui
 bus posset rebus Vlamaniem Illyricæ prouinciæ præse-
 ctum amicē subleuaret. Castronouo per hunc modum
 ut diximus, à Turcis fortiter expugnato, atq; inibi Hi-
 spanis ad unum omnibus aut trucidatis, aut si qui ex
 deditioe cedeq; supersuissent ad transtra triremiuū re-
 legatis, nostrorum ducū animis non dubius cum pудо-
 re timor incescit, faciliè reputantibus, quales quantæq;
 forent Barbarorum militū uires, quantæq; opes Soly-
 mani super

mani superbi hostis terra mariq; ad propulsandā uin-
 dicandamq; iniuriam nuper extitissent, sic, ut pijs ani-
 mis homines intestina bella atq; dissidia principum ma-
 gnoperè detestari inciperent, & de concilianda pace
 sacroq; bello communibus studijs cogitandum arbitra-
 reniur. Quū uerò Vastus Mediolani fortissimæ legio-
 nis interitum deploraret, Insubres ipsi tacitè lataban-
 tur, diuq; Donati nomen, frequentatis passim altari-
 bus, impense percolebant, cuius numè ritè factas à po-
 pulis immaniter direptis in Hispanos execrationes ne-
 quaquam inanes esse uolisset, postquam ipso die an-
 nuo, eius memorie dicato, ad septimū Idus Augusti ra-
 paces homines maleficiorum pœnas dare coegisset, &
 id aliquanto cumulatius, quàm non planè decumatis
 Siciliensium Hispanorum cohortibus accidisset. Admo-
 nebantur autem nostri principes attenuatis opibus
 infirmi, ut magis & magis cogendo auro uacarent,
 quod uel cum incomparabili subiectorum eorum im-
 perijs populorum iniuria acerbitateq; diligentissimè
 faciebant, honestam sacri belli suscipiendi cau-
 sas præferentes, uanissima tamen, & semper usurpata
 ratione, postquam priuato potius commodo cupidi-
 tatiq; quàm publico decori publicæq; saluti studere
 consueuissent, maximeq; mirarentur, cur Solymano
 ab inexhaustis thesauris, tot pecunie in bellicos sum-
 ptus suppeterent, quum ipsi uel semper expilando
 prædandoq; unius tantum belli copijs agerrimè sti-
 pendia soluerentur, & Barbarum ex aduerso, pluri-
 bus simul in locis terra mariq; diuersa alere bella per-
 spicerent, ut tum acciderat, quum eodem anno Otto-

mannica arma ad oppugnādos Lusitanos in Indiā usq;
 protulisset. Aedificata siquidē, ut diximus, ad Suetiam
 olim Arsinoes portū rubri maris ingēti classe, Solyma
 nus eunuchus cum Moro Alexandrino, sinus Arabici
 angustias egressus, præteruectusq; Persici maris sinū,
 ad Indū usq; annē peruenerat, magnisq; uiribus Diū
 urbem, Lusitanorū portū, ad fluminis fauces positum,
 oppugnarat. Cuius belli is exitus fuit, ut eunuchus post
 oppugnatos per multos dies terra mariq; Lusitanos,
 quū eos indomitæ uirtutis esse reperisset, incepto absi
 stere, & desertis maioribus tormentis ad Ademū nobi
 lissimū emporij urbē, redire sit coactus, ubi planē fra
 ctus animo, quòd nihil ex uoto prouenisset, ipsum Ade
 manum regē, sub fide ab se uocatū, in antēna prætorie
 suæ laqueo suspēdit, eiusq; gaza omni surrepta, urbem
 claustris complectentium se montium, & lapideo in
 signi muro munitissimam, occupauit, pariq; seuitia
 appulsus ad Zidæ portum, unde terrestri demum iti
 nere Mecha urbs, totius Arabiæ sepulchri Mahome
 tis religione clarissima aditur, Zibitimum regem, sum
 ptuosius muneribus gratiam eius appetentem interfe
 cit, præsidij eius aule omnibus sub fide immaniter
 trucidatis, sic ut mox ille semiuir apprimè rapax &
 cruentus ad Mechā deferretur, ut se apud pseudopro
 phetæ fontem expiandis tot sceleribus religiose ablue
 ret, Moro cum classe ad Suetiam redire iusso. Huius
 Rubri maris siue Arabici sinus longitudo, à Suetia
 ad ipsas freti angustias, mille & quadraginta pas
 suum milibus extenditur, quum latitudo maior uix
 ducentorum milliarium summam impleat. Id uerò

totum

totum quandam humani cruris figuram exprimit, quandoquidem abscedentibus utrinque littoribus sensim se aperiens magis ac magis paulatim dilatetur, donec ad angustias, quas uocant Azanias, in fauces coarctetur. Ab his olim Oceanum à meridie Austri flatibus intumescens, illac uiolento impetu se infundisse, ac deformatis terris in eum sinum effecisse perhibent, multis refertum insulis & scopulis, proptereaque nauigantibus importunum. Insularum longè maxima circa medium sinus affirmatur, Camerana, quæ tamen tota ferè inculta est, extantibus tantum quibusdam arcium uestigijs. Incoli Aethiopici coloris sunt & tuguria palmarum folijs intexta inhabitant, præcipuamque piscationi operam impendunt, sic, ut plerunque urinantes conchas margaritarum in profundo legant. Ab alto fretum intrantibus sinistrorum sinuatur mare, ubi est insula nomine, Delacia, quæ proximæ continentis regno subiecta est. Id Barnagasium uocant, & magni Preteiannis Abyssinorum regis imperio paret, cuius etiam ditionis sunt cuncta ea littora, quæ usque ad Suetiam in infimo sinu positam protenduntur. In hoc littore Ercocchus portus uisitur Abyssinæ regionis, è quo Indiæ merces ad interiora Aethiopum regna trans Nilum amnem deferuntur. In aduerso autem Arabico littore, Zida percelebris portus reperitur, quò applicant peregrini, qui religionis causa ad urbem Meham duorum dierum terrestri itinere distantem contendunt, ut Mahometis sepulchrum inuisant, quanquam id plerique inane esse asseueret, quum illum apud Medinam Tal-

riabim ex hmanis excessisse, atque ibi tumultatum fu-
 isse prædicent, quæ urbs pertinet ad fines arenosæ so-
 pitudinis, quæ Arabes à Syris determinat. Extra au-
 tem freti angustias, ad leuam Ademum occurrit, ce-
 leberrimum, ut diximus, Felicis Arabiæ emporium.
 Inde ad Orientem nauigatur, ad aliud fama & cele-
 britate par emporium, nomine Ormutium, ad fauces
 Persici sinus in insula positum, indeque reliqua Indo-
 rum regna, usque trans Indum & Gangem, & au-
 ream Chersonesum adita subactaque à Lusitanis
 uersus Sinarum regiones, eorum clasibus aduentur.
 Eredientibus uerò rubri maris fauces, immensum
 illud Australis Oceani pelagus dextrorsum occur-
 rit, Troglodyticoque in littore Selana, Mombaza-
 naq; & Melindia regna, ad insulam diui Lau-
 rentij, atq; ipsum extremum Aethiopiæ
 promontorium, Bonæ spei uoca-
 tū, anfractuosis & lacini-
 atis littoribus pro-
 tenduntur.

PAVLI IOVII NO-
VOCOMENSIS EPISCO-
PI NVCKERINI HISTO-
riarum sui temporis,

LIBER XXXVIII

AM plures dies Genuæ subse-
derat Caesar, confirmandæ uale-
tudini intentus, quæ paululum
commota fuerat ex inclemētia
Prouincialis cæli, unde uastatis
legionibus tot milia hominum
Germanorumq; præsertim, cō-
tagiosa tabe periissent. Vehementer etiā erat occupa-
tus explicandis grauissimarū rerum consilijs, quæ per
petuo curarum nexu, ex rebus in Gallia parum secūde
gestis succreuissent. Quamobrē monebatur ab Auria
ut peragenda conficere maturaret, priusquā hyber-
nis tempestatibus recrudesceret mare, quōd subessent
brumales dies, nec certa esset per Alcyonios dies maris
trāquillitas, quæ sicuti nequaquā ad certam diem stata
sepe præueniens, et nōnunquam serius aduentans, na-
uigare ausis non semper arridere consueffet. Cesari e-
nim in Hispaniam erat enauigandum: sed duæ res ma-
ximè retardabant, quæ dignitatem eius, et iam arden-
te bello in Subalpinis, rerum securitatem respicerent.
Arx siquidem Mediolani, priusquā ipse Italia excede-
ret, Hispano custode, Hispanoq; præsidio muniēda vi-
debatur, et Montisferrati diuionis imperiū, quod esset

ex *Cæsariana* lege beneficiarium, legitimo hæredi ad-
 iudicandum. Id censebāt *Cæsarianarum* partium stu-
 diosi, quum eius regionis opes magno momento ad su-
 stinendos Gallos, eo bello futuras prospicerent, pro-
 pter Padi annis ualidorumq; aliquot oppidorum op-
 portunitates. De hæreditate enim eius imperij, grauis
 oborta erat controuersia, diuq; ea magna competito-
 rum contentione iactabatur; constitutis nanq; à Cæsa-
 re iudicibus, & contestata lite, prolatisq; antiquissi-
 morū iuriū documentis, tres simul litē serebant, Federi-
 cus ipse *Gonzaga*, *Carolus Sabaudius*, & *Franciscus Sa-*
lassius, diuerso ambitu diuersaq; spe ingressi litem, ius si-
 bi reddi uno tēpore flagitabāt: spes eorū alētibus iure
 consultis: utpote qui priuato quæstui, & factionibus
 facile deseruirent. Cæterum præclarum omnino ius e-
 rat *Federico*, in cuius matrimonio erat soror *Bonifa-*
cij, qui ex lapsu currētis equi periisset, nō obscura hæ-
 res fraterni imperij, cū *Sabaudij* atq; *Salassi* iura nimis
 obsoleta & incerta putarentur. *Salassius* ab recenti
 merito quòd deserto Gallo rege ad Cæsarem opportu-
 nissimo belli tempore se cōtulisset, non obscuram præ-
 mij spem præferabat. *Sabaudius* uerò nulla sua culpa
 sed causa Cæsaris, cui uel malo suo studendū iudicasset,
 magna parte principatus miserè expoliatus, resarciri
 sibi incommoda, *Montisferrati* dominatus concessio-
 ne, ex benignitate Cæsaris postulabat. Sed his in rebus
 Cæsar æquus disceptator, & iuris sui consultissimus,
 erecto tribunali, ita litem diremit, ut secundum *Fede-*
rici iura meritaq; pronunciaret, & *Aluarum Lunam*
 à quo *Federicus* in ditionem duceretur, eligeret. De
 arce

arce autem Mediolanensi pari celeritate transactum est. Nam Maximilianus Stampa uetus custos, post sfortie mortem se Caesaris nomine in custodia permansurum professus, nullam moram attulit, quin arce excederet, quanquam ex uetere suo maximeq; fideli obsequio, & studio insigni in Cesarianū nomen, relinquere posse in eadem praefectura sperauisset. Sed Caesar Hispano potius uiro, quam Insubri, quanquam generoso spectat. q; fide praedito fidendum ratus, ceteris in rebus Stampæ postulatis, tanquam studioso partium, Insubrumq; procerum splendidissimo. collata Soncini oppidi ditione benignè atq; indulgētissimè satisfecit. His confectis rebus, dimissisq; ab se totius propè Italiae regulis, ipsiq; praecipuè Alexandro Medice genero, & Federico Mantuano, qui Casalem Montisferrati caput ab Aluaro Luna deduceretur, naclus idoneam tēpestatem in Hispaniam secundissimè nauigauit. Sub id tempus Gallorum duces per ea, quae nuper occupassent Subalpinae regionis oppida, diuisis copijs, praesidia confirmarant. Erant hi fermè omnes Itali, quòd Gallos magna ex parte, ad praesidium terrae patriae, quum Caesar in Prouinciam irumperet, Franciscus reuocarat. In his fuere praeter Paulum Rentij Ceritis filium, & Annibalem Gonzagam cognomento Nouellarium, Guido Rangonus, Caesar Fregosius, Caniniusq; Gonzaga, qui paulò ante nequicquam tentata Genuæ expugnatione, ad Subalpina Gallorum oppida se receperant, & quaedam minora castella pulsis Cesarianis occuparant. Excubabant autem in eā curam, ut proferrent fines, opportunoq; aliquo ad gerē

dum bellum oppido ex insidijs potirentur. Hoc idē, ne
 facile accidere posset, sedulo præcauebat Vastius. Is
 paulò ante ex Transalpina prouincia regressus, Pue-
 rino in oppido Hispanorum, Italarumq; cohortes re-
 censuerat, animaduersisq; ac exploratis Gallorū præ-
 sidijs atq; consilijs, Cherium instar urbis ingens oppi-
 dum, Taurino ad quintum lapidem propinquum, ex
 itinere aggredi, atque expugnare cogitabat. Sed ea
 re adactis tormentis uixdum cœpta, quòd ibi Roderi-
 cus Ripalta castrorum magister, oppidi situm moeni-
 umq; naturam speculando, ictu minoris tormenti fu-
 isset interfectus, & Annibal Nouellarius extructo in
 signi propugnaculo, cum delectis cohortibus oppidū
 tueretur, ad Astam in hyberna concesserat, Ioāne Bar-
 ga in præsidio Villanouæ constituto, & reliquis item
 cohortibus per circumiecta castella distributis. Huic
 negotio præpositus erat Franciscus Marchio Salas-
 sus, qui à Francisco rege ex fluxa fide discedens, ad
 Cesarem Galliam inuadentem se contulerat, præbue-
 ratq; non obscura malignitate callidam operā, ut Fos-
 sanum oppidum ab inopia commeatus, à Gallis præ-
 sidiarijs Antonio Leuæ dederetur: sedulo enim dux il-
 le apprimè astutus & uaser, Salassum quibusdā offen-
 sionibus à regijs ducibus alienatum, multa pollicen-
 do, à regis amicitia clientelaq; ea conditione diuulse-
 rat, ut ei præfecturā Hispanici peditatus Cesaris no-
 mine promitteret, quam Daualæ domui à multis ante
 annis præclaro fidei atq; uirtutis merito, rex Ferdinan-
 dus concessisset. Ei quoq; Leua filiam nuptui se datu-
 rum pollicebatur, quibus emolumentis inuitatus, sine
 pudore

pudore fidē mutare, regeniq; deserere potuerit, sed iu-
 sta cum obtrectatione Vastij, inuidiaq; multorum, id
 infamis consilij præmium appetisse apparebat: quan-
 quam Hispani cohortium præfecti & centuriones nō
 nulli malignis ingratisq; ingenijs, cum probro Vastij
 ipsum Salassum tanquam uerum opportunūq; ducem
 ideoq; efficacius atq; nobilius arma tractaturum, im-
 pudenti adulatione complecterentur, ut pote, qui sibi
 licere cūcta, & impune rapere posse omnia ex indul-
 gentia noui, nec adhuc à Cesare confirmati ducis spe-
 rarent, uti uidere fuit, quum apud Caragium oppidū
 deuictō Turrisano Gallicarum partium tumultuario
 duce, trahenteq; secum ad bellum inconditam agrestiu
 multitudinem inusitata crudelitatis cædes ederetur.
 Salassus nanq; Hispanos, ut in deditam, & ad terram
 arma proijcientem miserorum hostium multitudinē,
 atrocissima cæde grassarentur, immaniter fuerat co-
 hortatus, eo euentu, ut ingens hominū multitudo mor-
 tem suppliciter deprecantium, crudelissimē fuerit tru-
 cidata, quod usquam antea uel ab effratis & Barba-
 ris factum fuisse nemo meminerat. Qua crudeli indul-
 gentia Salassus se bene auspiciatū fuisse promissæ præ-
 fecturæ honorem, & conciliasse sibi hostili sanguine,
 & præda Hispanos insolentissimē iactabat. Substitute-
 rat Albæ Pompeiæ Federicus Gonzaga expectans,
 ut ex sententia iussuq; Caesaris à Casalensibus in ur-
 bem reciperetur, & Montisferrati princeps popula-
 ri acclamatione præclaro iure hereditatis appella-
 retur. Sed Aluarus Luna ad tradendum de manu ur-
 bis imperium solenni cerimonia in urbem præmissus,

ea in re non alienas modò, sed planè rebelles ciuium uoluntates reperiēbat. Erant pleriq; principes Guelphi nominis, qui antiquissimi dominatus dirionem patriamq; in potestatem Mantuani, noui, ignotique sibi principis deuenire iniquissimis animis ferebant, malebantq; parère Gallis, opulentissimiq; regis imperio, qui Cisalpinæ Galliæ possessione, eiectis Cæsarianis, potiturus esse crederetur, quàm perferre Cæsarianorum acerbitates, qui perpetuis æstiuis atque hybernis amica oppida miserabiliter uexare, ac euertere consueuissent. Vigebat etiam tum memoria apud Casalenses, Gulielmi principis, qui Gallicam alam ductare, & regis gratia, magno ciuium suorum commodo, pollere erat solitus. Nam quisque uti erat genere nobilis, & spiritu alacer, in alam equestri stipendio scribebatur, sentiebantq; fermè omnes ciues, ex ea militia & peculiari regis benignitate, non obscura emolumenta, quæ erant honestissima, his præsertim ciuibus, qui principis beneuolentiam ex fide uirtuteq; aut in ala foris, aut in aula domi meruissent, quarum rerum nihil sperarēt ex dominatu Mantuani, quòd Cæsariæ militiæ honores & præmia nequaquam ad Italos, uerùm ad Hispanos atque Germanos, & Belgas uerterentur. His deprauatos opinionibus Casalenses duo ante alios, ut ad Gallos deficerent, assidua cohortatione sollicitarat, Guliermus Blandratus professione iure consultus, sed ingenio seditiosus & acer, pleneq; militaris, & Christophorus Guascus Guelphæ factiōnis princeps apud Alexandrinos, qui eius ardentioris studij nomine extorris, & exul factus, Gallis

militabat. Itaque Casalensium quorundam ciuium
 opera accersuntur Galli, hisq; ad ingressum porta pro
 ditur, populo inexpectata re tanquam ignaro eius
 consilij uehementer commoto atque exterrito, sed
 mox subticente, & nihil sese ad arma commouente,
 quod publico nobilitatis consilio id facinus patra-
 tum fuisse crederet. Burria Gallorum praefectus pri-
 mus omnium urbem intrauit, promptissimos Vasco-
 num peditem, in equitum tergis confessores, festinan-
 di causa secum adducens, edicensq; ut alij atque alij
 pedites & equites ex Varulengi oppidi praesidio de-
 ducti, se praeeuntem consequerentur. Eo modo ad con-
 dictam a proditoribus horam quietissime in urbem
 receptus, circumuallare arcem parat, ne quis inde in
 aream erumpere possit. In eam nanque Mantuani ip-
 sius legati cum Aluaro Luna confugerant. Nec mora,
 Gallis impigre operam nauantibus, Burria, Blandra-
 tus & Guascus, arcis egressum circumuallant atque
 praesepiunt, fossaque subitarij operis satis lata profun-
 daque producit, lunatusq; erigitur agger, in quo
 aduersus erumpere tentantes praesidium imponitur.
 Caetrum occupatis in opere Gallis, eius rei gestae nun-
 cius ad Vastium illico defertur. Is tum exercebatur
 apud Astam in ludo paruae pile. Hac re audita nihil
 ipso ore perturbatur, sed erecto animo expeditum
 capit consilium ferendae opis, idq; miro silentio con-
 tegit, ac signum turba dari iubet, ut milites illico ar-
 ma capiant, & se proficiscentem summa festinatione
 subsequantur. Parent edicto milites, & per lutulentae
 itinera summa alacritate uiam capebant, rati se pro-

pere perduci ad occupandum aliquot hostile oppidū
 unde opima præda peteretur. Sed non prius consilium
 aperuit Vastius, quàm ad Alferium vicum est peruen-
 tum. Tum uerò aduocatis præfatis, quàm stultè atq;
 arroganter Casalenses ad Gallos defecerint, patefa-
 cit, eorum perfidiam ex templo uindicandam edocet
 spemq; omnem ulciscendi hostis in celeritate positā
 ostendit, hortatur singulos, ut uel difficillimi inue-
 nis laborem impigrè sustineant, ut paratæ uictoriæ fru-
 ctum contendendo, atque accelerando secum perci-
 pere uelint. Itaque tota ea nocte, uel præalto impedi-
 tum cæno iter nusquam fuit intermissum, indignan-
 tibus Hispanis, quòd Casalenses usque ad eò factum sa-
 cinus admisissent, ob idq; ad eos accensis spe præda
 animis celerrimè peruadunt. Orto iam sole peruen-
 tum est ad arcem, continuoq; Vastius ab Aluaro Lu-
 na, Ioannèque Pescherio arcis custode perdiscit, quas
 munitiones Galli contra arcem crexerint, quo animo
 sint Casalenses, quibus uiribus nitatur Burria Gallus.
 Speculanti autem muri altitudinem Vastio, eius equus
 è quo dudum descenderat, ex transversa hostium mu-
 nitione tormenti pila interficitur. Sed nihil eum id i-
 nane ostentum terret, postulatq; sibi extrorsus ab ar-
 ce dimitti scalas, quibus murum ab arce ad Padū per-
 tinentem aggrediatur. Nam milites per arcem rece-
 ptos (quo minus expedite atq; audacter ad inuadendam
 hostium munitionem progredierentur) pons arcis ligne-
 us, prolatus fortè grauioris tormenti pondere effra-
 ctis asseribus interruptus, importunè retardabat, &
 dispositi post aggerem hostium scloppettarij in ipsos
 erum-

erumpere audentes, subitam glandium procellam se
 effusuros intentis ignium funiculis ostendebant. His
 igitur scalis arreptis & appositis, non dubitauere mi-
 lites, quin audacter conscenderent, & sese in urbem
 deijcerent, quod uetus agger moenibus appositus,
 ex ueteri consuetudine introrsus esset accliuus. Ve-
 rum Galli è munitione, ab altisque priuatis ædibus,
 selopettis rem gerentes, multos e minus uulnerabant,
 atque sternebant. Quare animaduersa Vastius ex-
 teriorem fossam scalis coniungi, superiectisque as-
 seribus contegi, atque erigi in muri coronam præ-
 cipit, ut conferta acie milites tanquam per accliue
 pontem conscenso muro in urbem intrarent, aucto-
 que eorum numero qui iam transcenderant, omnium
 animos confirmarent, & in arcem conglobata acie de-
 ferrentur. Non desuere sibi Galli quin acerrime præ-
 lium committerent, sic ut aliquandiu cruentissime di-
 micaretur. Nam ut ad manum quoque uentum est, du-
 bia uictoria uidebatur. In eo enim congressu Hiero-
 nymus Mendocius, Rhodie militiæ adscriptus, & in
 Pelopõneso uirtute clarus, qui erat Hispanorum prin-
 ceptus, glande traiectus cadit. Petrus Giæna mortife-
 ro selopetti ictu fauciatur, occiditurque immoderate
 fortitudinis adolescens, Vgone Moncata genitus, quæ
 nauali prælio iuxta Salernum ab Aurianis uictum in-
 terfectumque fuisse docuimus. Exarsere ira Cesaria-
 ni, prodeuntque & cohortante Vastio, in hostes im-
 petum redintegrant. Nec Galli impressionem ferre
 possunt, statimque profligantur, diffugiuntque per
 priuatas domos quas perforatis parietibus inter se ad

permeandum coniunxerant. Sed passim expugnatis domibus hostes feruè omnes aut trucidantur, aut se in Ætoribus dedunt. Capitur ipse Burria. Blandratus feliciter effugit. Guasclus dum tentaret Vadum in Pado, quum nullam ueniam speraret, si in Vastij potestatem uenisset, se temerè commisisse anni, & periisse creditus est, quòd nusquam postea comparuisset. Casalenses uel Guelphi Gibelliniq; nominis ad unum omnes admissi facinoris, in uestigio poenas dederunt, quum capti à milite pecunia se redimere cogentur. Vastius templorum decus, mulierumq; pudicitiam cordi habuit, multos seruauit, accitusque Federicus liberalitatem suam in multos suarum partium ciues exequit, in luctuosaq; uictoria, que uoluptate peculiari minimè careret, publico cõsensu receptus est. Nec multo post Vastius præmissis Burria, qui in arce Mediolani custodiretur, Mediolanum contendit eo animo, ut Iacobum Medicem fratremq; eius Baptistam cõprehenderet, quòd ab inimicis iniqua delatione cõsensisse cum Gallo hoste dicerentur. Erant enim Medicei propter antea belli memoriam auarissimè & crudelissimè Lario in lacu gesti, magnæ apud Mediolanenses quosdam principes expositi inuidiæ, sed qui à Francisco Sfortia earum rerum ueniam essent promeriti. Quum ambos Vastius post epulas cepisset, his suspicionibus ita sese Iacobus explicuit, ut pro ueteris sua clementia Vastius eos nequaquam capite puniendos existimaret, ne alienæ libidini, malignitatiq; seruuisse diceretur, reiectoque ad Casarem iudicio, eos demum recepit in gratiam, atque eis ablatum

tū à quæstoribus, argentum restitui iussit. Cū Vastius
 Mediolani ueterum Saturnalium more natalitia Dei
 Christi festa celebraret, apud Florentiam inusitata
 perfidiæ, summæq; inmanitatis facinus postridie nonas
 Ianuarias admissum est, à Laurentio Medice, in Ale-
 xandri principis atrocissimam cædem, cuius execra-
 bilis facti causam & modum, quàm breuissimè pote-
 ro explicare pro instituto operis, operæ pretiū esse pu-
 tauerim. Alexander ubi nuptijs cum Margarita Cæsa-
 ris filia Neapoli confectis, Florentiam est reuersus, op-
 portunis ciuiliū actionum decretis, institutisq; præ-
 sidijs, dominatus opes confirmauit, & maximè com-
 positi, & diligentis futuri principis specimen dabat,
 ignoscendo ueteribus inimicis, studiososq; Medicei no-
 minis, & propinquos beneficijs subleuando, & quod
 erat gratiæ popularis, rectissima ratione inter ciues
 ius dicendo, quum infirmorum etiam ciuium preces,
 & querimonias benignè ad aures admittere nunquā
 pigeret. Sextum & uigesimum nato annū, corpus ob-
 uenerat mediocris certæ staturæ, sed ualida atq; habi-
 li neruorum compage firmissimū, militiæ laboribus u-
 tiq; par, atq; omni ingenuæ exercitationi, quum ex-
 pediret, aptissimum. Sed eius animus leuitate iuuenili
 in Venerem usque ad eò procax erat & præceps, ut
 ei nouæ nuptiæ sordesceret thorus, ac dignitatis suæ et
 ualitudinis, & denique salutis curam abiecisse crede-
 retur, quum Laurentij patris exemplo, nouis semper
 stupris ac adulterijs obmixè gauderet. Ea de causa no-
 ctu per urbem cum armatis sæpe ita uagabatur, ut nõ-
 nunquā contracto cum obuijs cruento certamine sum

mum uit.e discrimen adiret. In eius intimam familiaritatem sensim sese miro astu insinuarat Laurentius Medices, effictis moribus, & his in adulationem & destinationem dolum callidissimè cōpositis, quibus infatuatū atq; deceptum principē opprimeret. Erat is Mediceorum omniū Alexandro sanguine maximè propinquus etate ferè equalis, ipsisq; paternæ domus cubiculis ad eò coniunctus, ut secretiore ostio ad commeandum committerentur, communicatis scilicet seræ clauibus quibus, quum utriq; luberet, sine arbitro conueniendi facultas daretur. Nā unde facile capi princeps poterat, amatoriarum cupiditatum, quibus ille insatiabilis & uagus semper arderet, unus ipse Laurentius, & conscius, & arbiter erat effectus. Eruditi siquidem & arguti ingenij ille cebris ad omne lenocinium erat paratus & efficax, ad eò ut nō absurdos uersus, qui esset instrumenta libidinis, pangere, nec in amœnas Etruscæ fabulæ comœdias factitare, & in scenam edere soleret: simulabat enim se unicam ex his studijs delectationem petere: propterea abdicare penitus arma à latere, quæ ceteri ex aula gestarent, cruorem reformidare, & prorsus se imbellem esse, atq; otij auidum ostendere. Ad hæc pallente uultu, & fronte contracta deambulabat solus, cum paucis parcissimè sermones ferens, uasta & silentia urbis loca frequentans, & nō obscuras ebullientis atræ bilis notas ita præferens, ut nonnulli eum irridere tacitè inciperent, alij acutiores eum aliquod insolens & truculentum facinus coquerere, prorsusq; meditari suspicarentur. Nam quibusdam in aula, & suspectus, & inuisus esse cœperat, quòd

Neapoli cum Strozis exulibus consilia de interficiendo principe miscuisset. Sæpe enim apud exules maledicentissimo ore in Alexandrum fuerat inuectus, cū ille incerta adhuc Cæsaris soceri gratia suspensus, spurcissimis inimicorum libellis & delationibus oppugnaretur, dixeratq; se maturè uiam inuenturum, qua communis patriæ tyrannus ex tuto tolleretur. Cæterum geminata ueluti perfidia, quid exules cogitarèt, quid ue molirentur, ad Alexandrum illico deserebat: prolatisq; nonnullis literis & syngraphis, præclaram studio, officioq; suo synceræ sedulitatis fidem adstruebat. Id quum rescisset ex suis speculatoribus Petrus Strozza, uersipelle Laurentij ingenium, tanquam duplici ancipitiq; perfidia infame, generosè atque indignanter detestatus, Pandulfo Puccio ueteri suo sodali fortè obuiò, quin de ea re præceps colloqueretur, linguam moderari non potuit, apertè dicens: Ecquàm ineptus est & sui ignarus Pandulfe, hic uester Alexander, qui Laurentio Medice summæ perfidiæ adulate tantopere delectatur, quando is quotidie nobis se illum omnino interfectorum iactanter repromittat. Non desuit officio suo Puccius, uti erat ex amicorum cœtu præcipuus, sermonèq; Strozze totū principi detulit. Nec multò post Alexander Laurentium in cubiculum uocat, quid audierit enudat. Ad ea ille absolute simulationis proditor, composito uultu subridens, ita respōdit, ut cuncta ea quæ Strozza dixisset, uera esse fateatur, uerū non inepto artificio iam pridem ab se instituta. Quoniam (inquit) princeps, tutiore aptioreq; modo mihi erunt exacti speculatoris partes imple-

da, nisi ut me tibi ex arcano inimicissimum esse prædicem: scilicet, ut hac subtili simulatione secreta omnia è præcordijs inimicorum eruantur, & saluti dignitatiq; tuæ egregiè prospiciam, uel hac mea diligentia: quanquam ea meo nomini periculosa & turpis appareat. His uerbis, ut credi par est, antea meditati, suspicionem omnem faciliè auertit, apud principem iam planè fato suo obstrictum, & nihil de homine cunctis amicitia gratiaq; iuribus, & per amplis beneficijs coniunctissimo suspicantem. Ceterum ut certius atque lethalius falleret, his tantis delationum artificijs, etiam fraudulenta omnis lenocinij obsequia solerter addebat, nonnunquam principem ab effræni licentia intemperantem, ad sacratas uirgines perducens, quarum ipse nefarijs amoribus usqueadè perditè delectari consuesset, ut nequaquam magni Dei ultoris numen timeret, quod eius sacrilegij reos nequaquam serò uti impios teterrimo uitæ exitu, uel hoc præclaro amborum exemplo damnare conspiciamus. Itaque Laurentio supra sesquiannū in hac diuini sceleris cogitatione uersato, nec alienæ fidei quietè temerè cōmittenti, fortuna infesta principi, per sequestrā uenerem patrandō facinorosi exoptatæ securitatis occasionē præbuit: saluti nāq; cū ante omnia cauendū arbitraretur, ut post editā tyrāni cadē (sicuti aiebat) liberatæ ab se patriæ gaudio gloriaq; suæ saluus interesset, multa hæctenus tanquam parum tuta expediendæ fugæ loca, & tēpora repudiaret. Fortè tum erat in ipsa principis uicinia matrona pernobilis, uenustæq; formæ, sed certissimæ atq; inexpugnabilis pudicitia.

Hanc, quòd mirè placeret principi, ad tendendas insi-
 dias idoneam ratus, conciliando eius amori operam
 suam atq; ingenium amanti obtulit, eoq; propensius,
 quòd ea sibi esset arcta propinquitate coniuncta, atq;
 ideo maximè familiaris. Itaq; ea nocte, quæ Ianuarias
 Nonas antecessit, postquam cœnatum est, Laurentius
 composito dolo in aurem Alexandri insusurrans, per-
 fidioseq; mentitus, dicit in adamata muliere uel inge-
 nuè casta & diu reluctante, expugnatum esse pudorè
 persuasionibus atq; promissis, eademq; nocte eam in
 complexum eius deuenturam, ea tamen conditione, ut
 totum id religioso silentio contegat, & quæ eius nomi-
 ne ex sua fide præmia pepigerit, liberaliter præstet. Si-
 mulabat siquidem à muliere mutuæ pecuniæ subsidia
 peti, quæ ipsius uiro, uti iam princeps norat, nō obscu-
 rè decoquenti suppeditarentur, confirmandis scilicet
 eius fortunis & mercaturæ rationibus, quæ uehemen-
 ter essent conturbatæ. His postulatis tanquã honestissi-
 mis facile annuit Alexander, matura spe exoptatæ li-
 bidinis incensus, statimq; cœnaculo exiens, in domum
 attiguam ipsius Laurentij (uti sæpe aliàs) deducitur,
 ablegareq; ab se cubicularios duos, qui aderāt, iube-
 tyr, ne illi quicquã ex re composita instantiq; subodo-
 rari possent. Siftitur ergo incautus princeps in cubicu-
 lo, ipsoq; etiam proditoris lecto, ut ibi tantisper con-
 quiescat & expectet donec intempesta nox adsit, & si-
 lentia adducat, per quæ utriq; uti expediat, tutissimus
 transitus paretur. Breue siquidem spatium angustæ uie
 inter principis posticum & matronæ fores intererat.
 Parato expectare, extentoq; in thorum principi sua-

det, ut gladium discingat, quo mollius cubet. Id quum ille fecisset, Laurentius gladij capulum uaginae balthaeolo dissimulante, ut sepe fit, ita conuoluit, ut se eum praesidij causa repeteret princeps, non facile uagina educi posset, hortatur demum, ut obdormiscat, donec ipse rebus compositis & instructis, reuertatur. Discedens Laurentius reliquit lumen, circumductoque ad lectum conopeo, cubiculi fores post se trahit, quae ultronea sera claudebantur. Tum uero compositis est sententia insidijs, Laurentius iuuenem, Scoruncunculum nomine, sibi à pedibus famulantem, cui ipse homicidij reo uitam à principe impetrarat, ad se uocat, hortaturque, ut sibi fortem operam, sicuti antea promisisset, prestare uelit, in confodiendo insigni quodam homine nomini suo inimicissimo, animis tantum opus esse, neque eius aspectu debere permoueri, quod res extra periculum transigi possit. Ille alacriter respondet, se non recusaturum, quin ut aliquam accepti beneficij gratiam persoluat, quantumlibet insignem uirum, ac si iubeat ipsum denique principem obruncet. Ad haec Laurentius egregie diuinasti, inquit, mi frater, ipse est, inclusumque cum hoc cubiculo dormitantemque tenemus. Nec mora ad apertis tacite foribus, cubiculum ingrediuntur, ascito etiam comite uili agasone familiari, cui tanquam elumbi atque tardipedi à contrario sensu Fræcciae cognomen erat, quae uox Italicè sagittam exprimit. Laurentius expedito breuiore gladio stertenti costas transadigit. Ille exterritus tanto uulnere in aduersam lecti spem se deijcit, repensque manibus & genibus subter lectum emergit. Ei sese erigenti Fræccia malam discindit, alij

arreptum

arreptum scabellum presenti animo pro scuto opponentem circumfistunt, atq; ictus ingeminat. Ille rabidae ferae persimilis Laurentium inuadens, proditoremq; adeo alta uoce uocans, ut tota domo (sicuti ex mulieris testimonio constat) exaudiretur, leuæ manus pollicem dentibus apprehendit atq; perfregit, quo dolore correptus, opem sibi à Scoruncunculo afferri postulauit, ab eoq; iugulatus princeps, multum euomens cruorem proster nitur, confossusq; demum alijs uulneribus lecto impositus est, nec quisquam ad tantæ rei strepitum è familia accurrit, quod Laurentius multum antea ad fallendos familiares, cum sodalibus eo in cubiculo multa cū uociferatione scabellis & scutis, hastisq; colluctari, ad imaginemq; iocose exercitationis perstreperere consuesset, ut in eam diem dolum pararet. Interfecto per hūc modum principe, quum percussori detegenda cædes, idq; facinus, desecto atq; exposito interepti capite omnino propalandum, & uocandus ad libertatem populus foret, stetit ei aliquandiu attonita, & ualde suspensa mens, ex cogitatione patrati sceleris usq; adeo, ut oblitus suæ gloriæ, quam unam à tanta perfidiæ labe se petisse postea iactabat, in ipsam salutis suæ curam totus incumberet. Propterea ad Angelum Martium illico contendit, qui principis occupati aut absentis uices implere erat solitus, ab hoc facile impetrat equos publicos, & aperiendæ urbis portæ tesseram, simulans fratrem in Casagiolia uilla mortiferis uentris torminibus torqueri, quem condendi testamenti causa omnino ea nocte inuisere percuperet. Indulsit petenti Martius, quod iniussu principis nemini præterquam

ei singulari gratia pollenti erat concedendum, atq; ita
 ille acceptis & incitatis equis, sicarios suos educēs, Bo
 noniam, atq; inde Venetias peruolauit, ut optatissimū
 Philippo Strozze nuncium afferret. Constat eum in
 discessu T. Zephio, qui domesticis rationibus præerat
 funesti cubiculi clauem dedisse iussisseq; ut ante dilucu
 lum ingrederetur, et quid reperisset, certis ciuibus nū
 ciaret, quibus Medicei dominatus felicitas grauis, &
 inuisa uideretur. Impleuit iussa Zephius, sed nemo ex
 his hiscere, aut se omnino commouere ausus est, quod
 neq; Zephio, neq; ipsi Laurentio tanquam ab ambi
 gua fide suspecto satis crederent, seu id esset effictum
 experiundis ciuium animis, ut qui præproperi forent,
 nimia credulitate in noxæ capitalis crimen præcipites
 darentur. At sole iam exorto duo cubicularij, quos ab
 se Alexandrū, quum proditoris domum intraret, able
 gasse diximus, quum tota nocte eum frustra perquisi
 sent, trepidi id totum deferunt Innocentio Cardinali,
 qui uti erat propinquitate atq; amicitia coniunctissi
 mus, honestiore in parte ædiū habitabat. Is quid accide
 rit principi, perturbata mente diuinat, accersiturq; sta
 tim in consiliū Frācisus Campana epistolarū magister
 amboq; nihil dubitant, quin incautus princeps à Lau
 rentio in ipsius cubiculo sit interfectus, compressoq;
 dolore, ereptum proculdubio principem internis tan
 tum lachrymis lugendum, nec usquam querendum cē
 sent, postquam renunciatum est Laurentium mutatis
 ad celeritatem iumentis per Apœninum iter exten
 disse. Egregiè autem compositis uultibus simulant,
 edicuntque ciuibus de more in aulam ad salutandum
 principem

principem uenientibus illum obdormiscere, quòd tota nocte ludibundus cum sodalibus uigilasset, foreq; ut quam pransus esset, personatus prodiret, in eiusq; rei simulationem, multa uestis lupercalibus & theatralibus apta ludis circūferretur. Cæterum per tabellarios eximie pernicitatis, Alexandro Vitellio, Rodulphoq; Baleoni perscribunt, ut magnæ periculoseq; rei causa quantas maximè possent copias ex Aretinis & Cortonensibus agris celerrimè cogant, Florentiamq; perducant. Idem ut faciant præcipitur præfectis cohortium descriptarum in Mugellano agro, cuius tractus incolæ fortissimi deditissimiq; Mediceo nomini existimantur. Nec prius principis corpus quesitū conspectumq; est, quam primis tenebris, ne id in plebe adhuc ignara uere cædis tumultum excitaret. Itaq; pauci familiares, ita iubente Cardinale, tapeti inuolutum in Laurentianam eadē clam detulerunt. Erat tū in Trebia uilla Cosmus Medices, decimum octauum ætatis agens annum, ad quem nihil tale expectantem secundissimo cursu Etrusci imperij fortuna ferebatur, ipso Ioanne Medice duce fortissimo ex Maria Saluiata genitus, quem, Germanis ad inuadendam uastandamq; urbem Roman ingruentibus, seruituræ mox Italiæ fato potius quam suo ad Mincium, tormēti ictu cecidisse docuimus. Is, quum patriæ iuuentutis sodalibus uenationem edidisset, ex frequenti & repentino incolarum concursu, cohortes tanquam urbani tumultus causa Florentiam accersi uidet, Laurentiumq; Medicem in singulis militaris uie mansionibus, equos mutauisse, & rectā per Apœninē extendisse iter comperit, nec inani coniectura statim

adducitur, ut principem à Laurentio interfectum, aut omnino uulneratū esse non dubitet, eoq; firmiter, quòd duos principis familiares, post aliquot horas eadem festinatione præteruectum persecutos esse didicerat. Sed admiratur, cur sibi à matre diligentissima foemina nihil sit enunciatum. Id uerò accidebat, quòd nemini ad exitum portæ urbis paterent. Nec multò post ingruentem nocte, superuenit uir agrestis certissimum interfecti principis nuncium afferens, cuius cædis editæ certior factus, accurata uultus simulatione, cum dolorem ex acerbissimo principis casu, tum lætitiã ex Laurentij parricidio statim commiscet, & silentio contegit. Nam sicuti illum ex animo amabat colebatq; ita hunc maximè oderat, tanquam insidiosæ malignitatis aduersarium: nam ei litem intenderat Laurentius de paterna atq; auita hæreditate ualde grauem, ob idq; explicatu difficillimam, quòd in ea protrahenda supinus princeps Laurentio non obscure fauere putaretur. Tum uerò ea re paucis communicata, Cosmus sibi ad urbem eundum censet, cohortantibus quibusdam patris militibus ueteranis, qui cohortes ad iter paratas adducebãt, & se custodia causa eunti comitem offerebant. Sed eis gratias eius oblatis officij agens, & nocturnū iter multis de causis uitandum existimans, id armatorum præsidium repudiat, proficisci q; eos, nec quicquam de festinatione remittere iubet, dicens se prima luce subsequiturum. Nolebat enim uideri, quum ad urbem applicaret, armata præsidia quæsiuisse. Postero igitur die quū intrasset, modicum trahens comitatū, passimq; ab obuijs miro studio salutaretur, perrexit ad principis ædes, ascenditq;

ascenditq; petasatus & penulatus ad Cardinalem, pro
 fessus ideo se uenisse, ut communibus lachrymis ereptis
 principē lugeret, & quam posset patriæ principe de-
 fensoreq; orbatæ fidelem operam præstaret. Comple-
 tente eum Cardinale, & ut bene speraret, seduloq; cō-
 ceptam spem dissimularet admonente, ad matrem se
 contulit, frequenti populo omniq; turba prætoriano-
 rum, qui armati uestibulum domus tuebantur, ita aui-
 dis oculis, propensisq; animis introeuntem inspectan-
 te, ut lato exorto murmure, aduenisse eum iuuenē sum-
 mæ spei integriq; pudoris, magnanimi patris spiritum
 gerentem prædicarent, qui principatum exciperet, &
 id totum parricidij scelus egregiè uindicaret. Nec mo-
 ra pleriq; ex paternis amicis beneuolisq; ciuibus eum
 adeuntes, arcè complectuntur, suadentq; ut sese erigat
 & de principatu adipiscendo bonam spem induere ue-
 lit. Ipsos enim cum amicis & propinquis primorum ci-
 uitatis ordinum enixè curaturos, ut præclara atq; cer-
 tissima senatus suffragatione subleuetur. At ille, uti rei
 grauissimæ momentum postulabat, à summis uiris edo-
 ctus, molliter respondit, seq; mira uultus tranquillitate
 alienum à cogitatione dominatus ostendit, ut qui me-
 diocritate fortunæ suæ contentus foret, modò urbanis
 rebus non incerta securitas paretur, & sibi ciues ho-
 nestum inter patritios in republica locum relinquunt,
 usque adeò demisso animo sermoneq;, reiectis amico-
 rum adhortationibus, ut nonnulli indignantes subira-
 tique in eo tanquam nimis humilem, ægentisque
 spiritus habitum reprehendere auderent, addentes
 eum nequaquam Ioanne magnanimo patre genitum

uideri, qui ad magna imperia, ingentemq; semper gloriam aspirare, generosoq; ausu decora quæq; appetere, & maxime ardua fortiter complecti, uirtute duce, consuesset. Quibus de causis fiebat, ut adolescens ingenii pudoris plenus, uerecundia uehementer angeretur quod amicorum fauentium studia ineptè & periculosè parui facere crederetur, parumq; uirili animo tantæ spei occasionem elabi sineret. Sed expediebat hos rumores astuta aure transmittere, commodeq; sapere in præsens, quando spes omnis posita esset in dissimulatione, qua capi faciliè conciliariq; præsidis apparebat, quorum mentibus hæreret illa ipsa non obscure grata omnibus imago deploratæ libertatis. Erant hi quadraginta octo uiri, apud quos numeratis suffragijs componendi ciuitatis status, declarandiq; principis summa erat potestas. Horum serè omnium una mens erat, abolere principis nomen, ueteremq; excitare libertatem, quæ tantis belli incommodis sepe erepta, & uirili consilio semper recuperata, nunquam bonis & strenuis ciuibus defuisset. Sed primores ciuitatis infaustum popularis status nomen horrebant, ad quem sublato unius dominatu continuo recidendum esse providebant, recenti maxime exemplo, quum ciecta Medicea familia populares plebeiq; homines impudenter Remp. inuasissent, quibus insolentissimè atq; acerbissimè dominantibus, irrisa prostrataq; nobilitas fuisse, & ciuitas, importuna imperitorum ciuium obstinatione, in ultimum terribilis excidij, & ueræ demum seruitutis discrimen perducta conspiceretur. Itaq; singuli serè primates, qui solertis ingenij atq; inueterata prudentiæ authoritate ualebant,

ualebant, quanquam auidissimi essent repetendæ libertatis, & patriæ amantissimi, media tamen consilia in eo negotio salutaria fore iudicabant, ne iterum iniuriosissimi Cesaris præpotentia arma prouocarent. Placebat enim moderatæ potētiae princeps, qui patriæ legibus obtemperaret, ipsorumq; optimatiū perenni consilio uteretur, scilicet, ut plebs curiæ muneribus exclusa, ad opificia sua rediret, assuesceretq; parere melioribus, & patritio ordini, quem tantis affecisset contumelijs, meritis improbæ temeritatis pœnas penderet. Plebi & mediæ classis hominibus maximè erant insensu Franciscus Guicciardinus, Matthæus Strozza, Franciscusq; Victorius, & Robertus Acciaiolus, iam pridem grauissimarum rerum consilijs assueti, qui moderatæ potentiæ dominatum ferre, in quo ipsi sese gratia auctoritateq; insignes fore minimè dubitarent, quàm ab ingratis & sordidissimis ciuibus iniuriã pati malebant. Ab his quum honestissimus quisque in sententiã traheretur, quadraginta octo uiri per apparitores ad consilium uocati sunt. Habitus est is senatus ex dignitate Cardinalis, superiore in cœnaculo Medicæ domus. Valida autem armatorum præsidia, & in compito exteriori, & intus in cauedio ad scalas, singulasq; ostiorum ualuas, ab Alexandro Vitellio disponebantur, quidudum singulari usus celeritate cum cohortibus aduenerat, & Cosmo studiosissimè fauebat. Quum senatus cogeretur, & Cosmus è penatibus suis ad Cardinalem fautoresq; suos redire statueret, mater eum retentare atq; obtestari cœpit, ne ea cupere aggrediq; properaret, quæ ipsum in ualde periculosam salutis & digni-

tatis aleam perducerent, propter malignas & occul-
 tas multorum uoluntates, & insitum natura Florenti-
 nis omnibus arripiente libertatis studium, cui, uti pau-
 lō ante experti essent, nisi cruentis armis resisti nō pos-
 set. Ad ea adolescens non dubiē arridentis fortunæ suæ
 conscius, desine me, inquit, pia mater tā sollicitē adhor-
 tari, nam eō mihi omnino eundum est, quō fortuna uo-
 eat, que hanc ipsam parandi summi decoris occasione
 tam honestam quā necessariam nomini nostro beni-
 gnē demonstrat, nec eam utiq; si negligatur, uti reor,
 ad nos postea redituram. Neq; enim fas est deesse nobis
 ab ignobili metu, quum Dijs nequaquā inuitis ad obla-
 tum decus rapimur, ut fidem fati uirtute sequamur. Me-
 minerat siquidē à Basilio mathematico, Græcoq; item
 ariolo, ex inspectione uolæ manus, ingentis opulentia
 hereditatem sibi portendi, quōd in ipso genituræ ho-
 roscopo idem Capricorni felix astrum mirabili con-
 spirantium syderum aspectu irradiatum esse dicerent,
 sicuti olim euenerit Augusto, & hodie Carolo Quinto
 imperatori, qui propter inuentum subactumq; ad occi-
 dentalem plagam nouum terrarum orbem, ipsa pro-
 pe immensa imperij amplitudine Augusto æquiparan-
 dus uideri possit. Cum hoc animi decreto ad Cardina-
 lem pertendens Cosmus, senatores qui iam confede-
 rant, neq; seuera, neq; demissa fronte salutauit, ne con-
 ceptam spem intuentibus proderet. Ceterum amicissi-
 mi, quos diximus, pro eo ita prensabāt, ut magna pars
 senatus, nequaquam de eligendo principe, sed de ordi-
 nanda Republica, se prolixē consultaturam crederet,
 utpote quæ uexilliferatum, tanquam imaginem tem-
 porarij

porarij principis, erigendum arbitraretur, quo aliquis ex ipso ordine ornandos atque attollendus foret, qui publici imperij dignitatem solita honorabilis personæ maiestate tueretur. Tum uerò Cardinalis, Cosmo in subdiale pauimentum ad deambulationem se recipere iusso, ne uti compositum fuerat, sententijs senatus interesset, exorsus ab immanitate parricidij periculoq; ciuitatis: Patres (inquit) quod est Deorum immortalium munus, uno auulso non deficit alter aureus, qui affecta orbatæq; Reipublicæ subueniat, Cosmum preclarè indicans, qui certæ nobilitatis, temperatiq; ingenij atq; incorruptæ probitatis adolescens, tanquã Alexandro maxime propinquus ex Cesaris tabulis in administranda Republica successor esset designatus, ipsos ergo probè recteq; facturos, si eam Cesaris legem obseruarent, à qua discedere nefas sit. Neq; ex usu commodoq; ciuitatis uideri possit, si uiolata fide, quibusdam aliò flectendas esse uolūtates appareat, ut nouis rerum status inducatur. Iura siquidem Florentini imperij ex ipsorū uoluntate, auctoritateq; Cesaris addicta familie Mediceæ, & solennibus codicillis confirmata, nisi stultissima præuaricatione, à quoquam extra perniciem uiolari non posse. Quandoquidē eius improbè imiti susceptiq; cōsiliij authores, necesse sit in ipso maleficij uestigio pœnitere, tã propinquis scilicet atq; expeditis Cesarianorum copijs, quæ omnem infidelitatis suspicionem celerrimè ulcisci queant. Porrò Cosmum tanto ciue genitum, qui nuper intermortuum militiæ decus apud Etruscos ad æternam laudem excitarit, tantisq; nobilitatis eximiæ ex Saluiata matre propin-

quitatibus septem, non alio quàm ipsorum usurũ con-
 silio, daturumq; operam, ut ipse rerum rudis & impe-
 ritus publico consensu obsequentissimi & moderatissi-
 mi principis famam consequatur. Screbant inter se ta-
 citos sermones patritij, perplexiq; animis considera-
 tius atq; læguidius deliberabāt. Nā Canisianus ineptus
 & inutilis senator, de subrogando Alexandri filio ex
 concubina uix trimo, ad quem Cardinalis paulò ante
 respicere uidebatur, mentionem intulerat, & Pallas
 Oricellarius se neq; principem, neq; ducem in Repub.
 uelle professus, nō recusare dixerat, quin pro alba suf-
 fragij faba, capitis pœna plecteretur. Sed hunc Franci-
 scus Victorius modestiæ admonēs, ut sederet iussit, suoq;
 suffragio, quod inter tot senatores tātummodò unum
 foret pro insana libidine, uti luberet, uteretur. Illum ue-
 rò uehementer increpauit, quòd spurius infans, cōtra
 ius tabularum Cæsaris, patri.ēq; bonũ & æquum adu-
 latione uanissima Cosmo tam planè uiro natuq; legiti-
 mo & matura uirtute conspicuo, præferendus uidere-
 tur. Guicciardinus quoq; cuius tum summa erat autho-
 ritas, quòd popularis factionis statim in patritios gras-
 sari solitum uehementer abhorreret, & de libertate,
 quæ optimatum consensu regi atq; defendi posset, de-
 sperare uideretur, Cosmo non obscure fauens, præcla-
 ra uoce differebat, se nō passurum, ut Sciumpi iterum
 regnarent. Sciumpos enim uetere Etrusco uocabulo
 ad contumeliam appellabant, ex populi fece proleta-
 rios & despiciatos homines, quorũ audacia fretus Mi-
 chael Landus auorũ memoria, è lanificij taberna pro-
 filiens, urbis dominatum ciectis miserabili cum iniuria
 patritijs,

patritijs, inuasisset, identidem dicens ad salutem ciuitatis expedire, ut aliquod in Rep. caput emineret. Atque ita nonnullis è primo ordine ciuibus in sententiam traductis, in proximum cubiculum secessit cum Roberto Acciaiuolo, Franciscoq; Victorio, & Matthæo Nicolino iuriconsulto, qui in unam ferè sententiam conspiciant, opinionemq; prudentiæ, & ciuili authoritate multos uel dissentire paratos, aut certè perplexos in sententiam perducturi, uti euenit, credebantur. Secedendi autem causa fuit, ut unà constituendi principatus conditiones perscriberet. Volebat enim Guicciardini inter eos facile princeps, certis legibus astringi potentiam dominatus, atq; abolere odiosum in libera ciuitate ducis nomen, toties in Medicea familia repetitum non obscuro quidem patriæ studio, quod uon ineptæ ratione dissimulabat, utpote qui præclarè diceret ducis nomen nequaquam gratum Cæsaris auribus futurum: qui antea non temere Alexandrum ipsum, uel etiam generū in literis, quas ad eum perscribere esset solitus, nunquam Florentiæ ducem appellauisset, uel ob id præsertim, quòd recepta ciuitate, constitutæque Repub. neq; Clemens Pontifex, neq; ciuitas id tituli decus ab se, qui tum rogandus fuerat, & maiora benignè concesserat, nequaquam petiuisset: nam uti cautus & prudens iureconsultus, minimè tum de ducis nomine controuersiam importuna mentione commouendam esse existimabat, ne creandi ducis iura, quæ ad liberam ciuitatem omnino pertinerent, imperitè ad Cæsarem inepto præiudicio transferrentur, quâdoquidem non creandi, sed confirmandi tantum, quæ ipsi sua ciuili an-

tiquissima lege sancirent, atq; decerneret, facultas esset
 apud Cæsarem. Conditiones erant hoc modo perscri-
 ptæ. Cosmus, quod bonum faustumq; esset, Reip. præfi-
 ceretur, nec dux, sed caput modestiore nūcupatione uo-
 caretur. Neminem nisi ciuem, quum ipse abesset, in ci-
 uitate uicarium relinqueret, quòd elata nobilitatis in-
 genia superioribus temporibus, & Gori Pistoriensis,
 & Passerini Cortonensis, & demum Statij Romani us-
 sa fastidissent, & quod Etruscæ frugalitatis fuit, duode-
 cim milium aureorum nummum summa, in annui do-
 mestici apparatus sumptū contentus foret, quòd æquo
 grauiorem impensam fecisset Alexander, qui decem &
 octo milia quotannis in conuictu absumere consuesset.
 Quum hæc præscriberentur, deferrereturq; ad singulos
 senatores, ac his omnibus prolixè annueret Cosmus,
 & in senatu diuersæ sententiæ aliquanto lentius dice-
 rentur, quàm fauentium Cosmo studia postularent, ex-
 ortus est in compito ex ignobili rixa, ingens apud mi-
 lites armorum strepitus, quo exaudito, pleriq; senato-
 rum timore concuti atq; pallefcere cœperūt, nec teme-
 re quidem, quod à Vitellio ex uetere odio paternæ ne-
 cis ciuitati inimicissimo, incitari milites ad prædam &
 cædem facile suspicari possent. Ad fores quoq; eius cœ-
 naculi audita uox est cuiusdam admonentis, ut quod
 uellent senatores decernere, illico maturarēt: quando
 Vitelliani, uel ipso ducis imperio diu reprimi non pos-
 se uiderentur quin captis iam armis ad obuiorum
 prædam & cædem discurrerent. Ea res siue orta casu,
 siue conficta consilio, senatores ad ineunda suffragia
 opportunè cōpulit, præclaroq; omnium assensu quem
 præsentis

presentis periculi necessitas exprimeret, Cosmus Rei-
 publicæ caput est renunciatus. Is è subdiali in senatum
 uocatus, & uniuersis gratias agens, ea, quam dedissent
 summi honoris potestate, non alio quam ipsorum iu-
 dicio consilioq; se usurum testatus est, ad apertoq; se-
 natu, tanta acclamatione, tantoq; applausu omnium
 perstrepuerunt domus, ut milites prædæ auidi admixtiq;
 plebeis gratulandi causa ad Cosmi matrem irrumpe-
 rent, domumq; totam, frustra ea prohibete, sed tamen
 filij felicitate impense læta, diriperent & ex magno
 simul metu sollicitudineq; tota ciuitas ad hilaritatē uer-
 teretur. Nec multò post Laurentius Medices parrici-
 da & patriæ hostis ex senatusconsulto declaratus est,
 bonisq; proscriptis, præmia eius percussoribus aureo-
 rum septē milium constituta, & domus eius ad perpe-
 tuam ignominiam, à tecto ad ima fundamenta lato hia-
 tu profissa est. Paulò etiam ante Cardinalis, quum in-
 attollendo Cosmo obnixè satageret, ab eo, si principa-
 tu potiretur, hæc postularat, scilicet, ut nihil unquã ad
 gratiam aut odium flexus, iustitiam exactè colendam
 arbitraretur, nec unquam ab authoritate Caroli Cæsa-
 ris discederet, Alexãdri indignã cædem grauius uindã
 caret, & liberos eius pupillos ex concubinis susceptos
 beneuolentissimè complecteretur. Quæ omnia postea
 cumulatè impleuit, nã admirabili prudentia ius dicēs,
 & noxios plectens, perpetua non iniquæ seueritatis,
 atq; clementiæ moderatione iusti nomen promereri
 postea contedit, & fideli obsequio liberaliq; studio er-
 ga Cæsarem, grati animi sui existimationē tutatus est,
 eo quoq; maiore gloria, quòd inexpectata quadam

lenitate summam clementiæ laudem tulit, quum à nemine, uel propinquo affineq; rogatus, sed sponte uno edicto, exules & relegatos omnes ab Alexandro in patriam reduxisset, & sincerissima fide in gratiam receptos oblitus ueteris iniuriæ, perpetuò fouendos suscepisset: ipsum uerò parricidam usq; adeò intenta diligentia est persequutus, ut quum ille è Gallia Byzantium profugisset, cum Solymanus, hominis perfidiã execratus, aui Baiazetis exemplo, qui Bandinum tanquã impietatis reum olim tradidisset, capiundum dedendūq; censeret, nisi ille insidias ueritus, propere Venetias se contulisset, ut ibi aliquot post annos cum auunculo Soderino trucidaretur, haud dubiè in gratiã Cosmi, duobus Volaterranis militibus Bebio scilicet, qui fuerat ex prætoria cohorte Alexandri, atq; Cecchinno Bibbona, ultro superioris domini mortem uindicanibus, & ob id quidem generoso magis animi decreto, quòd proposita publicè à senatu præmia repudiaissent, quum se satis lucri facturos existimarent, si exoptatum Cosmo de parricidæ cæde facinus liberaliter edidissent. Iulium autem liberaliter educari iussit, & Iuliam patris ora atq; oculos referentem, Restanio Cantelmo in Præcutinis pernobili regulo, nuptui dedit. At ubi Romæ & per omnes Italiæ urbes nunciatum est Alexandrum, unius ciuis, eiusdemq; gentilis & propinqui, adeoq; amicissimi sodalis perfidiosa manu fuisse trucidatum, triduoq; post Cosmum Medicem, ei in eodem honore principatus ex senatusconsulto subrogatum, mira omnino res uideri coepit, quòd ciuitas suoapte instincta erecta in spem libertatis, in tanto interfecti principis

murmure,

murmure, nihil prorsus sese commouisset, quando nul-
 la essent in urbe militum praesidia, praeter unam satelli-
 tum custodiae corporis centuriam, quae nec pueris ex-
 plodentibus et more patrio saxa uibrantibus suffectura
 uideretur. Quibus de causis, Laurentius percussor
 diuersissima nominis sui fama iactabatur: uti sunt ferè
 cunctis in urbibus factiosa ingenia, quae cuiusque magnae
 rei editae rationes excutere, subijcereque censuræ suae in-
 solenter et proteruè solent, ut partibus, quibus sese se-
 mel addixerint, propensissimo studio, sermonesque pas-
 sim et perscriptis undique literis opportunè deseruiat.
 Vni omnium Florentini, praecipueque exules, Laurenti-
 um miris laudibus in caelum sic attollebant, ut eum M.
 Bruto gloria parem dicerent, qui amore patriae diui-
 num libertatis reuocandae studium, contempta uel ami-
 cissimi tyranni gratia ostendissent. Multos utique illum
 laudis consortes ex senatu adiutoresque et conscios pe-
 sitati patriaeque facinoris habuisse, hunc uerò nemini,
 quod diu concerneret pulcherrimi ausus consiliū dete-
 xisse, satisfecisseque sua manu cōmuni uoto, simul et pa-
 triae charitati, ut ciuibus, si animos uiriles induerent,
 ad excutiendū seruitutis iugum tuta atque expedita uia
 pararetur. Ast alij haec omnia in uniuersum, uti huma-
 niores equissimūque homines, secus interpretabantur,
 quòd Laurentius nequaquam studio asserēdae liberta-
 tis, sed incredibili malignitate, uecordiaque impiæ mētis
 adductus, ad id patrandum scelus descendisse uideri
 posset, postquam cuncta humanitatis, amicitiae, propin-
 quitatis, et denique tenerioris sodalitij iura subuerterit.
 Quandoquidem eum ignobili fraude interficiendum

susceperit, qui omnes sibi timendos præcauendosq; rã-
 tus, ipsi uni optimo iure salutem committeret, utpote
 qui esset fortunarũ omnium, & tãti etiam principatus
 ex autoritate Cæsaris præclarus heres & successor
 designatus, nisi magno suo incõmodo peruersus & im-
 pius parricida damnaretur. Cur enim inde laudem ni-
 si falsam ac omnium serè iudicio turpem, odiosamq; in
 super truculenti nominis famam expeteret? unde nul-
 lum patriæ commodum, nullum familiæ decus, & nul-
 lam deniq; sibi priuatim ab ulla uindicata iniuria uolu-
 ptatem, aut publicè gratiam peperisset? Quandoqui-
 dẽm id admissum scelus omnem uesane feritatis aestima-
 tionem diro pondere exuperasse censeatur, qua san-
 ctissimos penates, in quibus inclytus ille superior Co-
 smus progenitus natusq; sit, & illud ipsum patrũ atq;
 auorum geniale cubiculum, socialisq; lecti culcitræ,
 tanti amici atq; hospitis cruore defœdarit. Num inter
 empto, uti uideri uolebat, impotenti regnatore, prius
 sibi celeri fuga prospiciendũ fuit, quam representãda
 ciuiũ oculis atq; animis exoptata potius, quàm quæsi-
 ta libertas? Detegere hercle cædem illũ oportuit, nec
 occisum lodicibus occultare, ut populus antiquo seruo-
 rũ more ad pileum uocaretur. Sed in fatis erat, ut sine
 perturbatione amplissimæ ciuitatis astrueretur Cosmo
 imperium, & percussor omnia sua spe deceptus, de-
 testabilis flagitij sui non seram uel diu profugus & e-
 xul, pœnã subiret. Nec hac in re prætermittendũ uide-
 tur, quod falsè & grauiter de Laurentio meccũ loquẽs
 Guicciardinus protulit, illum scilicet quocunq; animo
 fuerit, tria, quæ ci contrario euentu responderint, ab

eo facinore edito, quæ nollet quasiuiffe, quum amicissimum principem occiderit, inimicum capitalis odij ad principatum extulerit, & patriæ grauiorem quam uolebat diuturnæ seruitutis conditionem inuexerit. Ferunt nonnulli cum non tantum amore patriæ, sed immensa quadam magni alicuius edendi facinoris cupiditate, uehementer exarsisse, quo oblitterata, aut obscurata recentis infamiæ nota claresceret. Viuo enim Clemente, ut studium gentilium suorū eruditæ uirtutis et elegantia amulari uideretur, antiquis Romæ statuis capita detruncans, ab arcu præcipue Constantini noctu abstulerat, fremente populo Romano, & frustra illum, quisquis esset, ad supplicium trahi iubente Pontifice. Sed non diu immanis furti author abscondi potuit, cū ille cognita ira Pontificis, defossa præda, Vrbe profugisset. Itaq; Clemens stultissimæ leuitatis atq; libidinis scelus execratus, ita eum Medicæ familiæ probrum & labem appellauit, ut populus Romanus eum ex iusta iracundia in Capitolio asperrimis decretis perpetuo exilio damnaret, senatorq; urbis potestate consulari eū non impune modò, sed cum præmio etiã Romæ occidendum ediceret, & in academia Romana, quòd ad eam quoq; tanta iniuria pertinere censeretur, Marius Molsa Mutinensis, in eum luculentissima oratione per scripta, maledicentissime inuectus, eternæ infamiæ notam inureret, quibus uirulentis telis undique confusus, suoq; pudore excito insanabilem sentiens dolorem, consilium susceperit, priore quidem scelestius, sed quod honestissimæ laudis ex euentu speciem præferret, scilicet, ut nouitate & magnitudine antecuntē

tam latè famã obscuraret, & obrueret. Prædixere A-
 lexandri cædem, & Cosmi imperium, is ante omnes
 quem diximus, Ariolus Græcus magno multorum mi-
 raculo, quum & illi non modò cædem, sed certũ quoq;
 percussorem indicasset, qui esset ipsi intimus, habitu
 gracili, multiculo buxco, & suspensa taciturnitate serè
 cæteris in aula insociabilis: Cosmo autem pro constanti
 polliceretur breui fore, ut hæreditate cresceret opulen-
 ta, audiente quidem Alexandro, & subridente Cosmo
 cū absumentis morte prius foret magnus propinquo-
 rũ numerus, quam ulla ad se uel tenuis hæreditas per-
 ueniret. Iuuenis quoq; Perusinus minister à dapibus, no-
 mine Horatius, quum febre torqueretur ex uapore, uti
 credi par est, atræ bilis, ter noctu uisum habuit, quo
 principem à Laurentio iugulari apparebat, que re-
 rum imagines ægrum perpulerunt, ut Paschalius prin-
 cipis medico enunciarer ad principem referendas. Sed
 Paschalius officio sollicitè fungens, ea mente principem
 reperit, ut eam somniantis ægri fabulã esse diceret, ad-
 mirans, cur tota domus in Laurentij odiũ cõspirasset.
 Hæc præclaro Cosmi principis testimonio scribere uo-
 luimus, ut non semper de futuris uanam esse diuinatio-
 nem curiosi mortales intelligant. Eo die (is fuit quinto
 Idus Ianuarias) quo Cosmus ad principatum bene au-
 spicatio prouehatur, in ipsius uilla Castellia suburba-
 ni tractus, mira & planè prodigiosa omnis generis flo-
 rũ ubertas, cunctis stirpibus erupit, quum rigore perti-
 naci uicina prædia adhuc inhorrescere uiderentur,
 & uni serè omnium (quod mirum esset) Cosmiani hor-
 ti ad adulti ueris similitudinem, singulari incunditate
 flore-

florescerent. Eadem nocte quæ creati principis diem
 sequuta est, Alexander Vitellius, composito multum
 antea in eam occasionem, ut plerique existimant, insi-
 gni dolo arcem occupauit. Præfecerat ei ab initio A-
 lexander princeps, Paulum Antonium Parmensem, si-
 de quidem integra, sed nullo militiæ usu uirilique astu
 præditum, qui cum fortè nocturna in rixa, dum prin-
 cipem protegeret, sibi decissæ nares fuissent, eius opi-
 ni muneris præfectura fuerat donatus, ut deformati
 oris sceditas aliqua ex parte eo beneficio pensaretur.
 Huic Vitellius delectos ex suis Tiphernatibus milites,
 custodiæ causa attribuerat, sub Mendula astuto ua-
 froq; centurione genere Salentino. Per hunc persuasis
 militibus, ex composito excitata est in arce repen-
 tina seditio, falso rumore excito, quod præfectus no-
 tu pecuniæ culeos è muro demitteret, atq; arcem in-
 spem ingentis præmij exulibus traditurus esse diceret-
 ur. Ex ea uociferatione perfidiosaq; insolentia tu-
 multuantis turbæ, quum sese purgare præfectus uellet
 impetu conspirantium facto, consilij & uirium inops
 comprehenditur, Mendula clauis extorquet, & uti si-
 gnificatione facta conuenerat, Othonem Montacutū
 Vitellij præfectum, qui cum cohorte ad extimos fossos
 cancellos peruenerat, ad apertis portis introducit. Ad-
 uenit etiam illico Vitellius ipse, extrusoq; per minas,
 & contumelias Parmense custode, tota arce potitur
 nouasq; uigilias disponit, & Cosmo principi nunciari
 iubet sedatam esse seditionem, rem in tuto esse, atque
 arcem in eius potestate futuram pollicetur, egregio
 hercle tum animo, nisi postea, ut aliqui existimant,

uoluntatem maioris præmij spe adductam, magno quædem Cosmi detrimento, mutauisse diceretur. Cuius cõceptæ suspicionis nomen ut auerteret, apud Cosmum, presentibus senatorũ amplissimis prolixè testatus est, se nemini præterquam ipsi Cosmo, sicuti iure deberet dediturũ arcem, modò is in fide clietelaq; Cæsaris permaneret, proptereaq; se duos è liberis promissi obsides daturũ, sed id pignus tanq̃ minimè necessariũ Cosmus generosè abnuuit, ut nondum confirmati hominis conscientiam arctius atq; nobiliter obstringeret. Ferunt nonnulli Vitellium Mediceæ gazæ oculos adieçisse, quam Margarita Austria orbata coniuge, in exoreq; & metu occupata, in arcem deducente Cardinale cõfugiens, planè totam usque ad ignobilis instrumenti suppellestem secum asportarat, ut pote, qui eius partẽ uti postea accidit, in præmij nomen sibi obuenturam sperauisset. Nec multum inde, Vitellius ad Cæsarem syngraphã misit, qua arcẽ securitatis causa ab se occupatam, ipsius Cæsaris nomine defensurum promittebat, neque ulli traditurum unquam, nisi ex uoluntate eius id facere iuberetur. Dum hæc Florentiæ aguntur, & Romæ de cæde Alexandri certius cognoscitur exules Florentini Bartholomæo Valorio, & Antonio Francisco Albitio cogentibus, ad Saluiatum Rodolphumq; cardinales concurrunt, de recuperanda libertate uehemèter consultãt, consilio Maconiũ Galilæ regis legatum adhibent, & quum nunciaretur Cosmum in interfecti locum ex senatusconsulto fuisse subrogatum, amissam omnes recuperandæ libertatis occasionẽ dolent, conqueruntur de pigritiã, ignauiãq;

ciuium, qui opportunissimo tempore nihil se commo-
 uerint: senatum incusant, atque patritios imbecilli-
 tatis, importunisque timoris, qui tyranno fortiter op-
 portuneque sublato, Cosmum nimis precipiti delibe-
 ratione, expeditis suffragijs suffecissent, sic ut non ex-
 cutere iugum dominatus, sed mutare dominum tan-
 quam priore mitiorem cupiuisse uideri possint. Ita-
 que ardentibus animis paranda arma censent, prope-
 randumque Florentiam decernunt, ut priusquam noui
 principatus uires coalescant, tanquam preteneræ ad-
 huc & inualida, excitatis ad liberandæ patriæ stu-
 dium ciuibus conuellantur. Incensos proclinosque ad
 bellum cardinales, cæterosque exules incitat Paulus
 Pontifex, conferentæque pecuniam Maconio in Um-
 bria, Pontificique imperij prouincijs, milites conscri-
 bi sinit. Suis nanque rebus atque consilijs, cum priua-
 tis tum publicis conducere iudicabat, si Etruriæ im-
 perium æquabili restitute Reipublicæ consilio, po-
 tius quam unius principis nutu atque auspicio rege-
 retur. Agroscebat siquidem se non obscuro metu, in-
 fensoque hoste fuisse liberatum, sublato Alexandro,
 qui grauissimè de subagresti auaritia, inhumanaque
 auiditie ingrati Pontificis fuerat conquestus, quòd de-
 functi Hippolyti cardinalis supellectilem, in qua e-
 rant uetera Medicæ familie ornamenta, ad hastam
 uendere, quam sibi æqua pecunia redimere cupienti
 concedere maluisset: qua ex re tanquam inexpiabili
 iniuria exacerbatus, multis nominibus ingratiam Pon-
 tificem appellare consueffet, & testari se aliquando
 uetus contumeliæ dolorem expiaturum infecta popu-

latione, quòd esset ualido cum equitatu, expeditisq; cohortibus ad concremanda Farnesia familiae oppida, usque ad Vlsinensem lacum irrupturus, sic ut non temerè Pontifex eadem pericula, conuerso in Cosmum odio, præcauenda duceret, quando quidem erepto nouo principatu, & uigente eadem causa priuatae similitatis, nomen tantum non animum principis esse mutatum existimare posset. Itaq; cardinales expedita pecunia, Paulum Rentio Cerite genitum conscribere cohortes, & in Aretinum agrum contendere iubent. Ipsi ab Vrbe proficiscuntur, & Florentiam ire pergunt. At Cosmus de eorum consilio certior factus, per Vitellium, Rodulphumq; Baleonum copias cogi atq; opponi transituris iubet, accersitq; in agrum Fesulanum Hispanorum cohortes, duce Francisco Sarmiento, & quae sibi in urbe præmunienda erant, diligenter instituit. Eo etiã securiore fiducia, quòd ad Hispanos accesserant duo uexilla Germanorum, ex his, qui ab Algeriano bello in Hispaniam delati, in Italiã demum uenissent. Nam Alexander dubij & in officio Caesaris non obscure nutantis Pontificis consilia suspectans, & in eum capitale prope odium coquens, sese externis præsidij confirmare statuerat, & Vastius cognita Alexandri cæde, Pyrrhum Stipicianum, qui Cosmo, uti expediret, Casariani nominis præsidia cõpararet, Florentiam miserat. Fama erat ideo uenire, cardinales ad patriam, ut publicarum rerum statum cõponerent, quasi neque rectè, neque ex usu ciuitatis, optimates subrogato nouo principe, publicis rebus consulissent. Quamobrem fiebat, ut Cosmus eorum

aduentum

aduentū miraretur, quòd uterq; ipsum arcta propin-
 quitate contingeret, ipseq; Saluiatus esset auunculus,
 eorum uerò consilium rideret potius quàm timeret,
 quoniam propinquis confusus copijs, nihil de optima
 tium fide constantiq; erga se studio dubitaret. Hi nan-
 que ius suum tueri uolebant, existimationemq; iudiciij
 sui factique causam se defensuros esse testabantur. In-
 terim cardinales & exules ad Montem Politianum
 recepti, ubi de aduentu Hispanorum ad urbem certius
 discunt, & Baleonus cum equitibus ad Clanis pontē
 peruenisse nūciaretur, tantisper subsistunt, & per ido-
 neos homines ciuitatis animos explorant. Premise-
 rant cardinales cum literis ad primores factionis, Ge-
 orgium Ridulphum. Is quòd esset exul, tanquam teme-
 re ingressus comprehenditur, magnòq; correptus me-
 tu, quas deferret literas profert, postmodumq; dimitti-
 tur. Tunc uerò per mutuas legationes actitatum est,
 an colloquijs potius quàm armis de publicis rebus es-
 set disceptādum. Cosmus honoris causa uenientes ad
 se cum inermi comitatu in urbem recepturum profi-
 tebatur, sin cum copijs quas adduxissent, uenire mal-
 lent, ipsum quoq; introductis Hispanorum praesidijs sa-
 luti suae, & dignitati consulturum. Saluiatus non satis
 sibi uirium adesse cernens, quòd se plurimum consi-
 lio & colloquijs apud ciues ualiturum confideret, sua-
 sit Ridulpho, atq; item Gaddio, qui tertius impellente
 Maconio uel nolens accesserat, ut omnino in urbem
 iretur inermi comitatu, sicuti sacerdotes pacis potius
 quàm belli auidos deceret. Eos Cosmus obuiam ho-
 noris causa progressus, tanquam propinquos specta-

Dilésque sacri ordinis ciues hilariter suscepit. Sed in-
 trantibus urbem non aliter à populo acclamatum est
 quàm ut pilarum nomen ingeminatis clamoribus at-
 tolleretur. Qua significatione animorum cardinales
 ægra spe suscepti consilij sui, ad paternas domos de-
 ducti sunt. Nec multò post inter crebras salutationes
 ciuium, frustra pertentatis uoluntatibus, Saluiatus Co-
 sino suadere cœpit, ut abdicato principatu honestissi-
 mo inter ciues loco contentus esse uellet, qui ei maxi-
 mè gloriosus atque tutissimus foret in libera ciuitate
 suis legibus uiuere florerèque solita. Id si faceret, mæ-
 suram ei dignitatem amore & gratia ciuium amplissi-
 mam, qua maioris ipsius ab ciuili moderatione princi-
 pes ciuitatis euasissent, collaturamq; ei ciuitatem ex
 Senatusconsulto in signe præmium annui redditus, quo
 adiutus supra paternas opes splendissimi ciuis disci-
 plinam & cultum tueretur. Repeteret ipse animo,
 quo spiritu, quæue animorum constantia, ciues paulò
 ante libertatem appetierint, partamq; demum defen-
 dere conati sint, & quàm non diu regnarit impositus
 tyrannus, uel apud desertos ab omnibus socijs suba-
 ctòsque conspiratione totius Europæ, atq; omnibus
 demum exutos armis. Hæc à se commemorari libe-
 rius atq; lubentius, quòd extra pudorem & bonus es-
 set ciuis, ac propensus auunculus. Dij boni facerent,
 ut optima consilia, quæ secunda essent, atq; honestissi-
 ma, ad mentem inani ambitione uacuam admitteret.
 Fore etenim, ut ipse hoc officio ueræ pietatis, & is sum-
 ma gloriæ spe ductus, iusto melioris animi decreto,
 incomparabilem ferrent laudem, nec eam quidem ul-

lo unquam tempore perituram. Ad ea Cosmus uirilè
constantia respondit, se neq; ullum honorem iusto ma-
iorem in patria, neque principis locum Alexandro e-
repto quæsiuisse, ed integro pudore repudiare noluis-
se, quæ uno consensu senatus ex lege Cæsaris detulif-
set, ne ineptus foret, si degeneri animo oblata dignita-
ti se minimè parem esse fateretur. Eum qui esset au-
culus, hac fortuna sua letari debere, nec inimicè, aut
certè parum pudenter hortari, ut non usurpatum, sed
collatum ultro dictaturæ nomen stultè deponeret. Se
quidem auspicio inuicti Cæsaris Rempublicam gestu-
rum ciuili æquitate, nō impotentis principis more, spe-
rareque se ex rectis consilijs probitatèque uitæ, mul-
tos sibi ex inimicis amicissimos esse redditurum, datu-
rumq; operam, ut potentia suæ nomen nemini bono ci-
ui inuidiosum foret. Salutem porrò suam dijs immorta-
libus cordi futuram se credere, qui ex benefactis nem-
ni probè pieq; regnanti atrocem unquam uitæ exitū
attulissent. Itaq; desineret secum agere de re transi-
ta, sibi nanq; in animo situm esse, quid fata obtule-
rint, quidue ultra etiam promittant, uirtute duce pra-
sequi atq; suscipere, firmissimòq; decreto nō deesse for-
tunæ arridenti. Quòd si armis sibi uis afferatur, osten-
surum se ea constantia esse præditum in retinenda di-
gnitate, ut nō prius extrema omnia experiri et perpe-
ti atq; armatum, si oporteat interfici, quàm honore
iam recepto, & feliciter inchoato deijci malit. Salua
tus ab hoc colloquio discedens, facile sensit, quos spi-
ritus gereret sororis filius, uel imberbis adolescens,
& quàm angustè sibi esset sperandum de ciuium ue-

luntate, iudiciòq; populi, quum nemo sese cupidum rerum nouarum, aut omnino popularium partium studiosum ostenderet. Proinde irascebatur iam sibi tamquam nimis properè rem difficilem ingressò, quæ respectu propinquitatis, certum & non dubium quoque metum afferret, tot scilicet Cosmi præsidijs eorum aduentus causam improbantibus. Milites nanque passim dispositi, domos cardinalium dissimulante obseruabant sic ut interdum nocturne aduentus ciues notarent: nihilo secius tamen cardinales ipso stolato cultu, & senatorijs insignibus tuti, quum nihil de instituto consilio remitterent. Specieq; quotidiani conuictus nonnullos inuitare, & familiarius complecti solerent eis Cosmus per Vitellium renunciari iussit, ut urbe excederent, & sese ad sua munia senatoriæ dignitatis reciperent, ne in ipsos militi inuisos odia atque arma uerterentur. Valorio quoque peracerbè cadem interminatus est, qua periculi denunciatione, cardinales ex templo urbe profecti, Bononiam se contulerunt, quibus in Apœnino obuius factus est Philippus Strozza exulum princeps, quo cum eadem quæ dudum improspere euenerant, belli gerendi consilia instaurata sunt. Negotium itaque parandi, atque inferendi belli, Petro Strozze ipsius Philippi filio permittitur, quòd secum nonnullos ex prima nobilitate exules traheret, & summo nauandæ operæ studio ardere uideretur. Is pecuniosi patris opibus fretus, auctusq; militari laude, quòd Gallis apud Taurinum non obscura fama militasset, non desuturas sibi copias existimabat. Venerat in spem occupandæ eius urbis,

cui Burgo sancti Sepulchri nomen est, in finibus Etru-
 riæ, qui ad Umbriam pertinent. Per id enim tempus
 Burgenses intestina discordia laborantes, mutuis inter
 se cædibus desuebant: fortèque euenit, ut nonnulli
 his de causis prætorio iudicio extorres facti, Strozze
 urbem occupandam se præbituros pollicerentur, cre-
 ditumq; est ab hac proditione ciuitatis præsalem mi-
 nimè dissensurum. is erat Alexander Rondinellus ue-
 tere odio, sed accuratè compresso, Medicis insensius,
 ad quem colloquendi causa Franciscum Pactium, &
 Philippum Valoriij filium, Bertoldumq; Corsinum ex
 numero exulum intrasse constabat. Cæterum ubi ex
 non incerta fama percrebuit Strozzeam cum cohorti-
 bus aduentare, & iam eius uexilla conspici, in uniuersum
 Burgenses, ne ullam infidelitatis suspicionem da-
 rent, ad sonitum campani æris, arma capere atq; egre-
 di porta cœperunt. Quo cognito Strozzeani elusi spe
 sua, & oppidanorum multitudine perterriti, ad eò ce-
 leriter signa uerterunt, ut Apœnini dorsum illico trã-
 scenderent, & ad Sestinum ignobile castellum impro-
 uisò occupandum uerterentur. Sed non minore fide uir-
 tutèque Sestiniæ, quàm Burgenses uel nullo militari
 præsidio defendente, subeuntes Strozzeanos pepulê-
 re, aliquot eorum interfectis, & in his Nicolao Stroz-
 za, & Moreto Signorino exulibus, ac reliquis tanto
 impetu deturbatis, ut in præcipitem fugam se darent,
 & per alueum Arimini amnis, qui Mariza ab incol-
 lis dicitur, intra Pontificij imperij fines se reciperent.
 His aduersis partium conatibus, nihil animo sede-
 misit Strozza, communicatisque iterum cum Saluta-

to ceterisque exulibus, tertiæ expeditionis consilijs,
 maiore apparatu, grauiorēque impetu Etruriæ incū-
 bendum esse constituit. Quarum rerum factus certior
 Cosmus, ualida etiam ipse præsidia, felicioraque (uti
 euentus docuit) adulta iam ætate comparabit, am-
 pliore fiducia uel ob id expectandos esse hostes existi-
 mans, quod iā sui principatus iura ipsius Cæsaris pro-
 pensissima uoluntate confirmata, ex bullatis & solen-
 nibus codicillis acceperat, & id quidem uberiore Cæ-
 saris benignitate, quod hisdem titulis atq; honoribus,
 quibus antea Alexandrum generum consentiente ci-
 uitate indulgenter, exornasset, Cosmum quoq; princi-
 pis & ducis nomine appellandum censuerat. Ab initio
 siquidem per Auerardum Serristorium legatum Co-
 smus à Cæsare postularat, ut quicquid Senatus Floren-
 tinus ex ipsius autoritate ab initio receptæ urbis in-
 stitutus, Alexandro concessisset, id totum quoque sibi
 tribuendum decerneret. Qua significatione amoris,
 & gratiæ usque ad eò corroborata est apud omnes Co-
 smi existimatio, ut uetera in Mediceos ciuium odia de-
 tergi, & penitus extinguui, confirmari autem amico-
 rum studia, & subinde exulum conatus contemni pos-
 se faciliè appareret. Ut uerò in nuptialem thorū Mar-
 garitæ filiæ ex spōsalibus succederet, quæ uiduæ puel-
 læ neq; inepta, neq; ingrata uideri possent, impetrari
 non potuit, quod eam iam Octauio Pauli Pontificis ne-
 poti ex arcano despondisse fateretur. Tertio loco red-
 di sibi arcem petebat, quam Vitellius iniussu Cæsaris
 se minimè redditurum asseueraret. Ad id ita Cæsar
 respondit, ut non in præsens concedi debere diceret,

sed integram ei spem, nec optato euentu carituram re-
 linquere uideretur. Caesar enim suo pte ingenio nun-
 quam plenissimè de quoquam externo bene suspicari
 solitus, Cosmum propinqua spe illata recipiendæ ar-
 cis in officio continendum rebatur, postquam ei filie
 nuptias denegasset, admirantibus cunctis, quòd Medi-
 ceo florentis ætatis & formæ iuueni, in non dubian-
 Etrusci imperij possessionem recepto, Farnesius inces-
 te adhuc indolis & fortunæ duodecim annorū puer,
 præferretur. Verum inualescentibus Gallorum armis
 & incumbente Solymani classe, unus ante omnes Pon-
 tificex, cui Nouaria dono data minime suffecisset, ali-
 quo insigni munere conciliandus erat, ut Gallo regi,
 tanquam impiè Turcas ad communem Christiani no-
 minis perniciem euocanti, sese hostem non iam perple-
 xè, sed apertè futurum esse pronūciaret. Hi duo prin-
 cipes atate nostra (uti existimare licuit) supra reli-
 quorum regum ingenia, non eximia modo, admirabi-
 liq; prudentia, sed occulta ambitione, profundq; a-
 stutu insignes, commodis tantum suis, nullo ambiguae fi-
 dei cum pudore seruibant: Pontifex ut suæ domus o-
 pes uel malo publico uehementer augetet, Caesar por-
 rò ut finitimis subactis, uetus sibi imperium, in Ita-
 liaq; præsertim assereret, ut inde amplificatis uiribus
 & dignitate confirmata, sicuti innata uirtus, & affe-
 rans Fortuna promitterent, maximæ partis Europæ
 dominatu potiretur. His sensibus nunquam planè syri-
 ceris plerunque fiebat, ut inter se per inania promissa
 colluderent, & quantum integra amicitie dignitate
 fieri possent, uterque calidis semper consilijs mutuas

simulationis artes inducerent, ne alter ab altero de-
 cipi, aut traduci facile posset. Neque enim ab hoc
 Gallie rex honestè deserendus, neque ab illo etiam
 tutò contemnendus Pontifex censebatur, quando ut-
 rinque cuncta ad mutuum commodum presentiluo-
 ero aut futura spe non ineptè pensarentur. Per id
 tempus, in Subalpina regione Galli cum Casaria-
 nis ita gerebant bellum, ut detrimenta, atque peri-
 cula diuersis rerum euentibus utrinque exæquata ui-
 deri possent. Nam per hyemem exercendo milii,
 continuandòque bello, uarijs susceptis expeditioni-
 bus utrique ex hostili agro aliquot oppida, aut ex-
 pugnant, aut oppugnanda ab aduersarijs cruen-
 to sæpe certamine defenderant: enimuero sicuti su-
 periore æstate Casariani Fossano potiti fuerant,
 ita per hyemem Galli Italicis aucti copijs, Bargiam
 ui expugnatam, capto ibi Annibale Brancatio Nea-
 politano, in potestatem redegerant, & Raconisi-
 um oppidum per amplum, noctu inuadente, intran-
 tèque per arcem Petro Strozza, atque ei subsidia e-
 quitum adducente Cesare Fregosio, ita ceperant,
 ut commisso per regiones tumultuosissimo certa-
 mine Casarianos oppresserint, cadentibus eo in pra-
 lio ex uictoribus, Thoma Ronchio Nouellariæ cohortis
 præfecto, & Latino Vecchia Romano. Quæ duo
 incòmoda, non multò post Casariani Caragiana cædit
 & Casalensi uictoria rependerint. Sed tneute uere, Sa-
 lassus, cū occupata Carmagnola arcem, quam Stephe-
 nis Balia Mutinensis pertinacissimè tuebatur, oppu-
 gnare pararet, tormentūq; librando in propugnatores
 dirigere,

dirigeret, glande ipse traiectus occubuit. His uerò animis exceptus est Salassi interitus, ut non Gallicarum modò partium pleriq; sed & æqui homines in neutram inclinantes partem, eum tanquam perfidiæ notâ infamè, meritò occisum dicerèt: Hispani uerò tãquam uirum fortem laudibus prosequerentur, & Vastius dissimulata offensione, interiorèq; lætitiâ, seuerius fortasse quàm oporteret, Stephanum non multò post, protracta & demum desperata defensione, laqueo suspendi iuberet, ut ea uictima æmuli Salassi manibus parentare uideretur. Eo autem successu incommodum utriq; æquatum uidebatur, quòd paulò ante Galli Annibalè Nouellariũ, qui nobilitate atq; uirtute par esset, apud Buscham ignobile castellum, nocturna oppugnatione fortuito minoris tormenti ictu interfectũ desiderassèt. Sub id tempus Humerius nouus dux Gallus, cum recētibus copijs ad reparandum bellum à rege missus, ab Alpibus descendit: cuius aduētum summumq; imperiũ Guido Rangonus Gallicanorũ ducum, quos diximus, usu belli, ingenijq; solertia longè optimus, non diu ferens, à militia regia profectus in Galliam discessit. Nec multum inde secundum Guidonem, & ipse quoq; Caninius, cõcepta ex leuissimis delationibus cum Fregosio simultate, à Gallis sese alienauit, singulari certamine cum eo certaturus, prouocatorijs in ea cõtrouersia editis libellis, quibus Itali milites superbis insanisq; ingenijs ferociam animi ostentare, & inane decus tueri, cum exitio sæpe turpi, fœdoq; fortunarum & nominis detrimento, pertinacissimè student, secus ac exterræ gentes, quæ ferè omnes honestiore decreto, militiæ

Et in acie tantum aduersus publicum hostem uirtu-
 tem ostendere fas esse iudicant. Ceterum Humerius,
 qui magna uirium et nominis fama, quod Delphini
 nutricius fuisset, specie ferox aduenerat, satis celeriter
 opinione hominum decidere uisus est, quum sese nequa-
 quam pro natura Gallorum pugnacem, et in consilijs
 explicatum, sed planè timidum ostendisset: Quod op-
 portuna quæq; gerendo bello consilia, uel non inepta
 occasione inducta et oblata à cæteris ducibus, tanquã
 periculosa respueret. Delatus enim ad Astam receti us-
 lidoq; impetu eam urbem occupaturus existimari pote-
 rat. si paululum sese prouehere, et Astenses nudatos in-
 sto præsidio, et in Gallicum nomen ex antiqua domi-
 natus consuetudine proclinos, ostentata acie tentare
 uoluisset. Tuebatur siquidem eam urbem Antonius A-
 ragonius non magna manu militum, sic ut Vastius e-
 ius periculo uehementer angeretur, et Antonius de
 salute sua, uti iuuenis opulentus atq; pernobilis, maxi-
 mè sollicitus, nec bello abundè exercitatus, anxie à Va-
 stio opem sibi ferri postularet. Accidit autem, ut quum
 subsidio cum semiplena Hispanorum cohorte Francis-
 scus Ruicius aduenisset, Antonio animus confirmare-
 tur, ob idq; Humerio obtinendæ urbis facultas spesq;
 omnis minui atq; adimi uideretur, retrocendumq; in-
 de statueret, quod aduentare Vastium ex inani rumore
 et prælio certaturum arbitraretur, frustra reclamante
 Paulo Cerite, qui inuadendæ oppugnandæq; urbis sibi
 nihil periculi uerito aut recusanti, id munus demanda-
 ri postulabat. Is detestatus regis consilium, qui pro im-
 pigro bellicosoq; duce, ciuilibus modestiæ fideiq; et suscipi-

*caeis naturæ hominem, secus ac aliàs esset solitus, trās
 Alpes misisset, abeuntis exercitus terga peculiari dele
 ctorum præsidio firmavit. Apparebat enim Cesaria-
 nos alacriter in hostes castra mouentes erupturos, atq;
 ita mox euenit, ut à nouissimo agmine conferta pugna
 certaretur, & Paulus audacius proruentes excipiens,
 expedito cohortiũ flexu multis hostium uulneratis, &
 quibusdam interfectis, incumbentiũ audaciam repri
 meret, & eo congressu Cola Toraldus nobilis Hispani
 cæ stirpis Neapolitanus interficeretur. Humerus nihil
 ultra laceffente hoste, ad Albam Pompeiam profectus,
 extra urbem statim castra posuit, quo cognito Vastius
 & ipse iuxta Astam inter duo cœnobìa castrametatus
 est, Sanseuerinum Besennianum regulum qui uniuersis
 equitibus præerat, turmas omnes secundum Tana
 ri amnis ripam extendere iubens, ut quid moliretur
 hostis paratus ipse ad obfistendum certandumq; emif
 sis speculatoribus expectaret. Quum Humerus se
 gnius cunctari prospiceretur, & Vastius animaduerte
 ret in dies augeri Gallorum copias, & de aliquot oppi
 dorum fide dubitaret, à Ferdinando rege duas sibi, ad
 præsiðiũ Subalpinæ regionis, Germanorum legiones
 mitti postulauit: idq; celeriter cum publicæ causæ &
 fratris Cesaris commodo, tum iustis Vastij precibus
 Ferdinandus tribuisset, dux legionum Federicus Fur
 stembergus, inclyti inter Germanos nominis regulus,
 Tridentinis Alpibus descendit, quibus in legionibus
 plerique ex Norica atque Vindelica iuuentute no
 biles & procerum propinqui nomina dederant. Erat
 hic Federicus, eius Guliermi, qui Gallo regi militabat,*

germanus frater, dissimili ingenio uir, ut pote qui fratre peruerso iudicio, neglectaq; religione, militaribus rapinis, & improbo semper questui defraudatis stipendio militibus turpissimè deditum, & quod nefarium uidebatur, contra Germanici nominis decus externi atq; inimici regis auspicia sequentè probo ore, atq; exacta uirtutis fama superaret. At Humerius aduentu Germanorum cognito, uti uiribus atq; animo hostibus impar, copijs quas habebat dispartitis, oppida tuenda commisit, ea ratione diuisis muneribus, ut singulos duces oppidis praeficeret. Azalium è Togata Gallia uirum ita abundantum potius quam fortè Cherio imposuit, attributis ei, praeter Italicos milites, duobus Vasconum uexillis: Clarascum autè opportunum oppidum, Caesari Fregosio defendendum dedit. Alba uerò praepositus est Iulius Ursinus, eo Mario genitus, qui Florentiae maioris tormenti pila ictus occiderat. Fregosius ea conditione demandatum munus suscepit, ut se fortem operam aduersus omnem hostium impetum praestaturum testaretur, si ab Humerio, sicuti ille prolixè fidem dabat, intra quadragessimum diem certa commeatus & militum supplementa summitteretur. Iulius Albanis inspectis manibus quarum uitia passim eminebant, & ea nisi longo labore aggeribus permuniri resarciriq; possent, tutelam loci cum excusatione inopiae multarum rerum susceperat, Humerij adhortationibus & spe promissae opis excitatus. Ceterum Humerius constitutis praesidijs nihil sibi morae attulit, quin inglorius in Galliam reuertetur & vastius non multos intermitteret dies, quin ad oppugnandum Cherium omnem tormentorum

apparatus conueheret. Oppugnatio autem cœpta est
 ab ea parte moenium, quæ diui Augustini templum re-
 spicit, quòd murus ab ea parte debilis appareret. Aza-
 lius satis peritè atq; opportunè ex disciplina munitio-
 nem erexerat, ingressuris hostibus, tabulata æquata so-
 lo eminentibus præacutis clauorum stimulis, quibus
 pedes ingruentium configerentur, obiecerat, multūq;
 sulphureum ignem, qui de more aridam materiam cor-
 riperet, occultis in locis excitandum ita instituerat, ut
 egregiè prospexisse periculo uideretur, si eundem ani-
 mum ad ingenij solertiam afferret, quem antea iactan-
 do prætulisset. Nam ubi adactis, maioribus tormentis
 murus quati diruiq; cœpit, tantoq; spatio continua
 quassatione patefacta essent moenia, quanto satis foret
 ad inuitandos milites, proponente pugnae signum Va-
 stio, Itali Hispaniq; pariter in oppidum perruperunt:
 quo tumultu acerrimæ inuasionis, Azalius usq; adeò
 trepidanter atq; imperitè se gessit, ut nemo ferè suo-
 rum in eo loco pugnaret, nec ipse, ubi periculum depo-
 scebat, conspiceretur. Eo nanq; impetu Cæsariani Aza-
 lianas munitiones superarunt, ut nihil eos per strata
 tabulata eminentes clauorum cuspides retardarent,
 nec ea sulphureorum ignium fomenta, quæ ad edendā
 flammam erant parata, suo tempore ignem concipe-
 rent, & dux ipse fœdè animum despondens, uitæ disci-
 men effugeret, continuoq; trucidatis aut captis præsi-
 diarijs, turpi in latebra caperetur. Dum Cæsariani in
 urbem penetrarent, Vascones timore præpediti ad id
 propugnaculum, quod superiore anno Annibal Nouel-
 larius erexerat, se contulerunt, atq; inde (nihil ibi con-

sistere ausi) ut se in longiorem fugam proriperent, exterius in fossam humore carentem se demittere ceperunt, quod eius munitionis agger satis esset humilis, facilemque descensum præberet. Id conspicata Germanorum cohortes, quæ constituta phalange, subsidiaria in acie consisterant, eos ad unum omnes numero amplius trecentos, uel ultro sese dedentes, impetu facto trucidarunt. Totius uero oppidi mulieres, quæ pauore attonitæ in turrem confugerant cum charissimis ornamentorum suorum rebus deditioem fecerunt, cesseruntque in prædam Didaco Arzio castrorum præfecto, qui id coniectura futurum iudicans, et opimioem prædam querens, primus omnium aduolarat. Cæteri uicatim singulas domos diripientes, captos earum dominos, pecunia se redimere coegerunt. Alius uero ipse perditus ad Vastium, cunctis risui fuit, quod nihil ei tot rerum apparatus, quum oportuit, usui fuissent, et idcirco oneratus infamia rei malè gestæ, multo auro se redimere coactus est. Expugnato per hunc modum Cherio, Vastius ad Clarascum mouit castra. Nec mora exploratis aduersariorum uiribus, animaduersaque per speculatores ea moenium parte, quæ nouis munitionibus careret, maluit eam partem adoriri, quam ullam aliam, quæ faciliorem oppugnationem ostenderet: uel ob id præcipue, quod nulla extantium propugnaculorum, quæ latera subeuntium ferirent, munimenta haberet. Volebat enim Vastius quam maximè posset militum parcere sanguini, incruentisque uictorijs letari potius, quam à cædiu sæuitia famam parare. Quod tamen secus accidit ac uolebat. Nam tametsi hostilis murus uel anti
qua uel

qua uel noua munitionis proiectura penitus carebat,
 ob idq; milites nō nisi à fronte ab ipsis defensoribus pe-
 ti feririq; & facile propelli possent, tamē satis profun-
 da uallis intererat, quæ pro fossa totā muri faciem mu-
 niebat, usq; adeò difficilem, cum descēsum in eam, tum
 & ascensum ad præruptam uel tormētorum incenium
 coronam habebat, ut quum magna muri ruina edita
 esset, & milites ardente animo pugnae signum sibi dari
 flagitarent, hoc impetrato, in descensu atq; ima fossa,
 quæ erat lutulenta, & in ascensu demum perfracti &
 eadēntis exterius muri ruina conflictarentur, & ma-
 iorem quàm putassent conscendēdi muri difficultatem
 reperirent, quòd non planè ad amussim, quantum ex-
 teriora fossæ labra à incenibus distarent, & quàm præ-
 ceptis descensus, arduusq; inde ascensus foret, oculis me-
 tiri potuissent. Verum propter ea accepta hostium te-
 lis detrimenta, non refrixerat ardor militum, nec Va-
 stius forti incepto obsistendum ratus, ab expugnandi
 oppidi spe deciderat, sed ut prælium instauraretur, cre-
 bro summissis recentibus præsidijs, atq; etiam Germa-
 nis (ipsis id obnixè postulantibus) quanquam egrè, lo-
 cum ad inuadēda incenia concesserat, ut Germani, qui
 se ad bellum natos existimabant, Hispanorum atq; Ita-
 lorum uirtuti & audaciæ, contemptis periculis æqua-
 rentur. Itaq; redintegrato ardore omnium, tanquam
 æmulatione decoris à diuersis gentibus certaretur, a-
 sperrimo conatu conscensum dimicatumq; est, maiore
 Cesarianorum detrimento, quòd Fregosiani milites
 per noctem, Petri Pratensis ingenio, munitionem in
 summa prærupti muri corona subitariam erexissent,

comportatis ibi madētis finū cumulis, quibus propter
 mollitiem tormentorum pila hærebant, nec lentore
 prohibēte, penetrare in oppositas hostiū cohortes po-
 terant, quæ ea repentina nouaq; munitione protectæ,
 ex tuto propugnabant, sic ut euadentes in summū rui-
 næ supercilium hostes, sclopettis traiectos, alabardisq;
 & lanceis acriter repulsos, in fossam præcipitarent,
 terribili cum ruina succedentium, & subire magno ni-
 xu conantium, quum magno cum fragore armorum
 collidentium, sese uiui pariter atq; exanimis debilitati
 artubus cumulatè cœnosa in fossa uolutarentur. Hac
 peracri contentione, quum aliquot horis esset dimica-
 tum, amplius ducenti interfecti, & supra ferè quingen-
 ti mortiferis glandibus & saxis uulnerati sunt: & in
 his Vulcanus immoderatæ fortitudinis adolescens Gu-
 liermi Rocandulphi clarissimi ducis filius, ex Germa-
 nis occubuit, æquato cum aduersarijs detrimēto, quòd
 Liuius inclyti imperatoris Liuiani filio propugnanti,
 ingentis tormenti pila caput fuisse ereptum. Huic Fre-
 gosius rapida grauatus febre, suas partes cū imperio,
 quòd esset magnæ spei adolescens & militibus charus,
 concesserat. Eius immatura morte Fregosius uehemen-
 ter permotus, tentatusq; importuno atq; acri morbo,
 & Humerianis auxilijs diffidens, quòd tempus in id
 condictum per aliquot dies effluxisset, & tormentarij
 pulueris inopia laboraret, nec satis ampli commeatus
 copia superesset, se dedere constituit, si à Vastio hone-
 stis conditionibus acciperetur. Atq; ita non diu post ab
 Aloisio Gonzaga, qui erat apud Vastium, Fregosio ar-
 ctâ cognatione atq; amicitia coniunctus, res tractata

& conse

& confecta est æquissimis legibus, quòd Vastius offen-
 sus & ipsa Vulcani immatura morte, & fortissimorum
 quorundam iactura, reliquorum militum periculosis
 laboribus & sanguini parcendum putaret, comper-
 tumq; haberet aduersariorum animos tales esse, ut in
 defensione fortiter oppetere, quàm contra decus paci-
 sci mallent. Erant enim apud Fregosium acerrimi co-
 hortiu præfecti, Cæria Salentinus, & Baptista Cor-
 sus cognomento Lega, quorum maiores Corsicæ insu-
 læ imperium tenuissent, & præter hos duo Veronen-
 ses, Antonius Beuilaqua, & Ludouicus Mōtanus, atq;
 item Philippus Corsus, uetus cohortis dux. Deditio-
 nis conditiones in hunc modum perscriptæ sunt, ut Cæsa-
 ri Fregosio saluis rebus, incolumiq; præsidio, & expli-
 catis uexillis excedere liceret, tormēta ipse relinqueret
 & commeatum, sed ei, quod sua pecunia coemisset fru-
 mentum à Vastio solueretur, & oppidanis nulla affer-
 retur iniuria. Atq; ita comitante Cæsarianorum equi-
 tatu, atq; eum passim ab iniuria defendente, ad Penaro-
 lum oppidū peruenit, indeq; in Galliam profectus est,
 ut regi rerum difficultates explicaret. Clarasco autem
 potitus Vastius, Hieronymum Sangrium, & Cherio
 Ferdinandum Losfredium præfecit, & ad expugnan-
 dam Albam continuò duxit. Animaduerso autem eius
 urbis situ ultra Tanarum amnem tormenta perducta
 constitutaq; sunt, eo Vastij iussu, ut binæ & penè inter
 se coniunctæ quassationes fierent, quarum altera Hi-
 spanis, altera Italis ad inuadendū erat assignata, quòd
 Germanis parcendum idcirco Vastius indicabat, tan-
 quam cæpestri prælio aptioribus, quàm subeundis mu-

ris, quòd id munus agiliora militum corpora atq; expeditiores animos requireret. Erat in castris euulgatum, quosdam Hispanorū signiferos, acerbis à Vastio uerbis fuisse castigatos, quòd sibi & gregarijs suis, pro cono parua uexilla galeis imponere iussissent, utpote qui ante alios ad promerendam laudem, ac murum & prima pericula se subituros insolentius iactassent, nec demum murali in pugna ostentatæ audaciæ fortiter respondissent, qua obiurgatione Hispani in uniuersum permoti, quòd Clarasci perficere nequiuisent, Albe Ingentibus animis se præstituros testarentur, exorta inde apud Italos æmulatione, quòd sibi præripi decus indignarentur, cuius obtreccionis is extitit successus, ut Itali proximos loco Hispanos æquandi aut superandi cupiditate, ante acceptum signum, manipulatim ad cursum se incitarent, & in præruptum murum, nec satis quidem apertū euolarent. Hac insana, sed planè decora quorundam signiferosum properantia accidit, ut multi uiri fortes intra urbem irrumperent, & Cesariana uexilla, cum intus ab hostibus, tum texra à Vastio totoq; exercitu in summis moenibus & decussis muri pinnis spectarentur. Sed Iulius Ursinus introrsus à muro ad iactum lapidis firmam munitionem crexerat, ex uimineis turriculis more militari gleba & cespite repletis, atq; etiam accelerandi causa ligneis ibidem uinis dolijs contra hostes constitutis, quo munimento cohortes tutæ à maioribus hostium tormētis, quòd essent depresso in loco, in primos hostium subeūtes, incensis sclopettis glandium procellam effunderent, atq; audacter munitione egressi, ingredi ausos, quo minus ferociter

vociter inuaderentur, reiectos extra in præceps pro-
 pellerent. Qua repentina scandentium perturbatione,
 Antonius Lofredius Cicchi senatoris Neapolitani fi-
 lius, qui primus in murum euaserat, impigrè resistens
 occubuit, & Scipio Montebellæ cohortis signifer pro-
 stratus, cum uexillo captus est. Marcus uerò Priuer-
 nas, qui primum illato signo uirtutis decus affectarat,
 ita se explicuit, ut incumbente hostium multitudine, in
 columis cum uexillo ad suos reuerteretur. Neq; enim
 facile qui primi subierant à subsequētib; confirmari
 poterant, quū magno casu ingens & uetus populi ar-
 bor, quæ erat interiore in aggere, fortè succisa hostilis
 tormenti ictu, transuersa ita procidisset, ut ea casus in-
 clinatione tanquam noua munitio obiecta, irrumpen-
 tibus magno esset impedimento, proptereaq; irrito co-
 natu, qui iam ascenderant, pulsī ab interiore hoste, &
 iniquitate loci deterriti, omnes extra proruerent, qui-
 bus sese recipientibus grauior incidit clades ab infimo
 propugnaculo, quod erat eminens in fossam, & sua
 proiectura hostium latera conspiciebat. Id erat conca-
 meratum lateritia testudine, & per idoneas fenestellas
 ex occulto emittendis tormentis facultatem præbebat,
 Casemactæq; militari nomine uocabatur. Hanc cum
 manu sclopettariorū tuebatur Marconius Volaterra-
 nus, qui certos atq; mortiferos ictus è destinato sese re-
 cipientibus inferebat, & nisi fumus admodum densus
 interius spatium, nullo ad effugium inuento foramine,
 multa edita caligine, sclopettarios præpedisset, ma-
 gnum profectò hostium numerum inde tanquam ex
 insidijs interfecisset. Hic ille est Marconius qui apud

Viennā, uti supra memorauimus, Italicas cohortes ad
 arma consternatas, & multis de causis nequaquam in
 Pannoniæ præsidio hyemandum cēsentes, turbulentis-
 sima concione in castris habita, perpulit, ut in Italiam
 redirent. Eo ex Casamacta periculo, post non paruam
 militum iacturam, animaduerso, Vastius receptui cani
 iussit, ut aliunde tormenta aptius & efficacius admo-
 ueret, quum Iulius audacia & multitudine Cæsariano-
 rum perterritus, desperansq; opem sibi alicunde ferri
 posse, quòd nihil de Gallicis auxilijs audiret, ad exem-
 plum Fregosij se dedit, hisdē ferè conditionibus, qui-
 bus ille Clarasco excessisset: sed aliquāto iniquiore sor-
 te, quoniam ab his, qui præsidio dati, ut in fines Galli-
 cos deducerentur, excedentium impedimenta latroci-
 nij modo, in itinere direpta fuissent. Neq; eā illatā uim
 admissumq; iniquè facinus Vastius uindicauit, quan-
 quam prædatores equitum præfectos, & in his Rosa-
 lium & Iuaniam Hispanos, & Bellottum Sequanum,
 Epirotamq; Zucerum, seuerissimis uerbis castigasset.
 Alba in potestatem redacta, motis castris ad Penaro-
 lum illico contendit eo animo, ut id oppidū, quod tor-
 mentis expugnari non posset, propter loci natura atq;
 arte muniti difficultatem, longa saltem obsidione fati-
 garet, Taurinoq; simul commeatus spem, quantum ex
 cursionibus effici posset, paulatim abscinderet. Hoc
 tanto rerum successu, Vastius, supra recepti Casalis ui-
 ctorian mira celeritate partem, Cherio demū & Cla-
 ra'co, atq; Alba urbe intra octauum atq; uigesimum
 diem fortiter expugnatis, pristinam uirtutis suæ ani-
 miq; magnitudinis opinionem, non modò apud Cæsa-
 rem, sed

rem. sed apud æmulos, ipsosq; etiam hostes mirificè confirmavit & auxit. Hisdem diebus, quibus Vastius expugnatis, aut deditione in potestatem reductis aliquot oppidis, aduersus Gallorum duces prosperè bellum gerebat, Florentini exules repetendæ rursus Etruriæ consilium susceperunt, cohortante Saluiato Cardinale, & concitantibus Gallis, ut undiq; Cesaris vires distraberent. In id bellum Philippi Strozze persona poscebatur, quia esset summæ existimationis inter exules, & maximè pecuniosus haberetur. Sed uti erat armorum imperitus & parum fortis ad perferenda castrensium laborum incommoda, negabat sed id munus esse suscepturum, ne postquam duo ipsius liberi Petrus atq; Robertus his periculis immiscerentur, nullum ipse salutis & fortunarum discrimen esset aditurus. Hæc ita firmo animi decreto differebat, ut Petrus filius gerendi belli cupiditate iuueniliter inflammatus: patrem ipsum uehementi, & planè inuerecunda obiurgatione castigaret, nec obscure ei atrociam comminaretur, si in ea spe recuperandæ patriæ tot patriiis deesset, & nihil sibi generosè conandum esse statueret. Quibus uerbis Philippus à filio, quem unice diligebat, uel reluctans expugnatus, sese non modò socium, sed etiam urgente facto antesignanum præbuit. Inter armatos exules emanebat ipse Petrus Strozza, & Bernardus Saluiatus Cardinalis frater, constanti compositoq; ingenio uir, militiæ maritimæ assuetus. Hi, Capinio Mantuano operam nauante, cohortes apud Mirandulam conscripserant, & Bononiæ conductis passim militibus copias auxerant, quòd Pontifex eius consilij gnarus, & non occul

tus, uti credebatur, belli concitator, hæc fieri pateretur. Fauebat autem exulibus mirificè Hieronymus Populus Bononiensis, cuius erant multe in Apennino montanorum hominum clientele, descendētibuscq; in Etruriam, tuta itinera per paternas possessiones, suggerendis comitatibus opportunas demonstrabat. Hæc tamen si occultè apud Bononiam pararentur, de his tamen sigillatim Cosmus princeps certior fiebat, & quàm esset præsentis pecuniæ difficultate oppressus, quòd eas publicè sine graui offensione ciuium imperare non poterat, eas tamen ab amicis atq; affinibus mutuas exigebat, ut militari præsidio totà confirmati iam à Cæsare principatus existimationem tueretur. Erant in eius consilio, præter Innocentium Cardinalem, & quosdam togati ordinis ciues, Alexander Vitellus, & Pyrrhus Stipicianus acerrimi duces, iamq; ualida & fidelis militum manus undiq; accersita Florentiam uicouerat, ut nihil de intestino tumultu dubitaret Cosmus, hortatuq; ducum, aduentanti hosti non fortiter modò repugnandum, sed obuiam audacter eundem decerneret. Primum autem omnium Pistorio cauendum censet, ne hostis studio amicæ partis fretus, ea opportunissima urbe potiretur. Pistorij siquidem duæ uigebant factiones, æternis inter se odijs cruentissimè de potentia dimicare solitæ, quarum altera Guelphi nominis Cancellaria uocabatur, fauebatq; popularibus Florētis, altera autē erat Panciatica, Gibellinæ & Medicæ factioni addicta. Huius princeps erat Nicolaus Bracciolinus uir militaris & maximè cruentus. Illius uerò patri autoritate se duces ferebant Franciscus Habraus è

Galesca familia, & Battus Rospillosus. In hunc etiam
 modum Pistoriensis erat diuisus ager, ut Panciatici pla-
 nis & cæpestribus in locis nobilitate atq; diuitijs præ-
 starent, Cancellarij autem montanis in locis numero an-
 pliore hominū æquatis opibus ualere: propterea fie-
 bat, ut Cosmus Panciaticæ factionis uires, introductis
 in urbem eiusdem factionis agrestibus, confirmare con-
 tenderet, ex aduerso exules concitatis ad arma Cancel-
 larijs inuadendæ urbis spem conciperent. Sed Cosmus
 confirmandos nominis sui studiosos militari præsidio,
 atq; urbem tuendâ existimans, Pistorium præmisit Fe-
 dericum Montacutū cum duobus delectorum peditum
 uexillis, accersitusq; è summis montiū pagis Castagni-
 nus Tanarius Panciaticis fauens, cū multitudine arma-
 torum suæ factionis descēdere parabat. Quibus cogni-
 tis rebus exules per Mattanam Cutellianū seditiosum
 & sanguinarium hominem, & eum quem diximus
 Battū, sæua incendia in aduersæ factionis ædificijs ex-
 citari iusserunt, ut Panciatici conflagrantiū Penatiuum
 suorum terribili calamitate adducti, ad uindicandam
 iniuriam elicerentur, Pistorioq; exire, & ad sua defen-
 denda proficisci, nec ideo Cosmianis rebus ullā opem
 ferre cogerentur. Iam exulum copię per Apœni-
 num ad Fabricam uicum peruenerant, aliquantō
 lentius & tardius quàm expediret, confectis itine-
 ribus, quòd in iugem bidui pluuiam incidissent, ita ut
 eorum principes Philippus atque Valorius cupidi-
 tate inuisendæ Etruriæ, fatali festinatione reliquos
 anteire maturarent, & ad montem Marlium usque
 descenderent, existimantes eius regionis hominum str-

dia ad occupandum Pistorium, inuadendamq; Florentiam sibi minimè defutura, quòd propinquas & ualidas uires traherent, quibus nullo modo Cosmus resistere posset, qui neq; diu alere copias sine pecunia posse, nec quas haberet aduersum se educturus crederetur, ne ciuitas parata ad recipiendam libertatem, tumultu excito, tanquam præsidio nudata rebellaret. Mons Murlius collis est in extremis Apœnini radicibus, quæ desinit in campos, metæ modo in accliuæ fastigium eductus, præaltam in summo antiqui operis habens domum instar arcis, duplici muri corona, sed ea uetere & passim collabente permunitam, cum lata area amœnissimi prospectus. Eam arcem ademptam olim Florentinis, Castruccium Lucensium Tyrannum adiecta munitione confirmasse annales tradunt. Totus collis undiq; olea, uite, & pomiferis arboribus ita est conuestitus, ut certis etiam gradibus, ubi fruges serantur, aratrium admittat. Viæ militari imminet, quæ à Pistorio Florentiam itur. Ab hoc septem milibus passuum, à Prato autem tribus distat. Tanta uerò fiducia exulum principes in ea uilla constiterunt, ut nihil omnino timerent, & Valorius uillam suam, quam Baroniam uocabat, ab se, non ciuili, sed regio propè sumptu ædificatam, tertio inde stadio securus inuiseret, spatiareturq; ociosus in xysto, uillicum de futura uindemia, speq; oleæ, & de prouentu insitarum arbuscularum, & de perdicum aucupijs diligenter interrogans, sic ut nonnulli mirarentur hominis insaniam supra modum, priuatæq; fortunæ conditionem ædificantis, & nihil ille de aduerso rerum euentu, quem fortuna temere progressis adueheret,

ueheret, dubitare uideretur. Philippus contra caeco percussus metu, ut qui nullum circa se praesidium cernebat, deambulare solus, & saepe sciscitaretur Zano-
bium Nerlium uillae dominum, an in tuto esset, nec suspirare desineret, donec procul conspectis Petri filij uexillis animo sese confirmaret. Petrus enim, ut praesidio foret his, qui inermes montem Murlium processerant, disiunctus a graui copiarum agmine prouolarat castraq; ad radices montis iuxta uiam militarem collocarat, constitutis idoneo in loco quatuor minoribus tormentis, quae secum aduexerat. Nec multo post Fedinus ex numero exulum impiger & audax, cum aliquot equitibus praedatum emissus usque ad Pratum ereptos agricolis boues, & minoris pecoris aliquantam praedam ad exules retulit, improbante id factum Philippo, qui intempestiuo atque improbo militum suorum maleficio, susceptae pro libertate adipiscenda expeditionis nomen foedari nolebat, indignabaturq; mirum in modum, quod Battus & Mattana ueteribus factionis odijs studentes, saeuo incendio cuncta prope eius tractus domicilia deleuissent, quasi Barbarorum more, incendijs & caedibus ex usu uictoriae saeuituri forent, quum incolae beneficijs atque humanitate, parcendo, nec factionum agnoscendo odia, alliciendi & conseruandi, potius quam detrimentis afficiendi non insanis ducibus uiderentur. Praemiserat Cosmus ad Pratum equitum turmas duas duce Poctio Insubre, Rosa item Victio patris ueterano impigro cum expeditis sclopettarijs equites consequi iusso. Poctius explorandi causa usque ad hostes pro-

cesserat, leuique pugna edita, amissis duobus equitibus retrocesserat. Huic tendendas insidias tanquam inconsultè iterum erupturo Strozza ratus, Sandrinum Filicarium cum iusta manu sclopettariorum, Parusianæ uillæ tectis (ea est militari in uia) sese occultare iubet, nec se commouere donec hostile exeuntis Poctij agmen pertranseat, quod demum à tergo inuadi deberet, ut Poctius interclusus à tergo simul & à fronte caderetur. Ipse enim Strozza è castris suis stadia duo progressus ad pontem torrentis aquæ delictorum signa statuerat. Sed longè aliter quàm putarat, insidiarum euentus cecidit. Cosmus enim de consilio suorum ducum, in celeritate summam belli rationem reponens, adoriendos hostes esse consuevit, antequàm reliquæ eorum copie, quæ sequebantur, primo agmini Strozzeq; sese iungerent. Rei gerendæ consilium hoc ordine explicatur, ut ipse Cosmus in urbe consistat, emissâque Margarita Austria, ut Pisis tanquam tutiore in urbe commoretur, bellicâ munia Vitellius & Pyrrhus suscipiant, maximeq; occultata profectio noctu ad hostes contendant. Cæterum Cosmus, qui Sarmentum cum Hispanis è Fesulano agro acciuerat, astuto consilio eis designari parariq; hospitia certis in urbe regionibus iubet, subindeq; admitti in urbem eorū impedimenta, & inutilem seruitiorū turbam, ut species ingressuri præsidij hostium speculatoribus præbeatur. Primis autem tenebris obserari cœtas urbis portas præcipit ne quisquam exeat, & Hispanorum cohortes extrorsus præter moenia, ad Pratum iter intendere iubentur. Parent Hispani egregie

Sarmento duci suo, & plenis passibus ire pergunt. Interim per portam arcis, Alexander & Pyrrhus Italicas cohortes educunt, easq; Rodolphus Baleonus cum equitatu subsequitur, & omnes simul Pratum intempesta nocte perueniunt. Nec quiescendi ultra semihoram, qua paratis obsonijs & poculis modicè ientarèt, spatium militibus datur. Nec mora Vitellius educit agmen, præcipitq; Gaspari Partesium iuuentutis præfecto, ut occludat portas, caueatq; diligèter ne quisquã egrediatur, qui certum nuncium de aduentu suo itinereq; ad hostes perferre possit. Hoc uerò ordine ad hostes contendit. Præibat cum sua prætoria cohorte, atq; expeditis sclopettarijs Borghesius, cui cum turma equitum cohærebat Poctius. Hos modico interuallo cùm Italicis cohortibus subsequebatur Otho Montacutus, eius agminis frontem lectissimis centurionibus firmatam ita perducens, ut ei Rodolphus Baleonus uniuersos quos habebat equites, ad dextram applicaret. Succedebant peditum agmini ipsi duces Vitellius & Pyrrhus, secundum uerò eos Sarmentus Hispanos accelerare iubebat, qui ideo in postremo agmine collocati erant, ut tanquam subsidiaria acies quantum fieri posset integra atque intacta seruaretur, quòd in his extremis cohortibus Etrusci imperij salus constaret. Eo modo incedentes Cosmiana copie, ad Parusianam quam diximus uillam, ubi Sandrinum in insidijs à Strozza collocatum fuisse diximus, peruenerunt, nemineque hostium se commouente, ad pontem & ad Strozzeana demum castra contenderunt. Neq; enim uti iussus erat Sandrinus, sibi prius erumpendum esse

iudicabat, quàm hostile agmen, quod exiguum fore putarat, totum pertransiret, atq; ita quum maius & continens totius exercitus agmen, uel obscura nocte transire cerneretur, ut ducis sui imperio pareret, erumpendi occasionem amisit, seq; eiciens extra uiam militare altiore circuitu, ad pontem, ubi Strozza constituerat, regredi cœpit. Sed is fuit properantium hostium, equitumq; inuadentium impetus, ut Strozza deceptus suo consilio funderetur: & ut quidam existimant, quum pugnando resisteret, ignotus ab ignoto equite caperetur, sed se felici conatu è complexu hostis statim, ut erat nixu ualidus & pedibus uelox eriperet: hostes uerò in castra eius, uti nulla munitione consepta, eodem cursu peruaderent, captisq; à Borghesio tormentis, ea repete diriperet quòd Strozzeani nullo ordine cõstitutis, nec displois his leuissimis falconibus, tanquam perturbati & disiuncti uiribus, in fugam præcipites se dedissent, nemine cõsistere aut in unum corpus sese conglobare auso, quoniam uti in tenebris accidit, Aurora fortè nymbosior, omnem spectatã uirtutis & ignauie casum absconderet. In eo tumultu Michael Angelus Romanus Strozzeanæ turmæ præfectus impigrè resistens equo deturbatur, & capitur. Ipsi Baleono equus per armos glande traijçitur. Cadit etiam constantissimè repugnans Ioannes Maestraccius è togata Gallia uetus centurio, paucis quidem interfectis, aut uulneratis, sed multis captis: quum Baleonus cum equitatu dispalatos, & in montes effugere conantes, per tria miliaria esset consecutatus. Eo tam leui certamine Vitellius potitus hostium castris, uexillis, atq; tormentis
tanquam

tanquam re bene gesta, regrediendum esse iudicabat,
 ne superuentu Saluiati cum iustis copijs, qui non am-
 plius quatuor milibus passuum abesse, & properare
 dicebatur, partæ uictoriæ successum in discrimen ad-
 duceret. Sed Pyrrhus atq; Otho reclamantes felici cœ-
 pto audacter incumbendum, expugnandamq; omnino
 arcem, ubi hostium capita essent, sine cōsilio, nudatq;
 integro præsidio, utendum fortuna censebant. Atq; ita
 concedente Vitellio, & Hispanos cohortate, ut ad præ-
 dam Italos subsequerentur, Otho portam primæ muni-
 tionis quæ in aream exteriorem perducit, occupat, ali-
 quot ibi utrinque desideratis, & ad alteram portam
 facto impetu prouolat, quæ per aream in uillam arci,
 ut diximus, similem aditum præbet. Hanc exules inte-
 rius tumultuaria materia obstruxerant, desertaq; co-
 rona exteriore, quæ podij effigiem ostendit, sese in su-
 periolem pinnatam ædificij partem contulerant: inde
 sclopettis & prægrandibus saxis sese defendentes. Sed
 ita eius inferioris coronæ spatium undiq; Cosmiani oc-
 cuparant, ut nemo ex propugnatoribus caput exere-
 re auderet, quin illico pluribus simul glandibus petere-
 tur. Oppugnantibus tamen maximè infesti erant tres
 sclopettarij, qui è sacra turre exterioris templi terga
 & latera scandentium atq; inuadentium destinatis icti-
 bus feriebant. Dum aliquandiu acriter certaretur, &
 iam cecidissent nonnulli, & ante alios cohortium præ-
 secti Mendula Salëtinus, & Sebastianus Pisanus, Otho
 fores coniectis sacibus eo euentu succendit, ut flamma
 intus congestam in aditu materiam omnem corripere-
 arderetq; iam coniuncta portæ cœnacula inciperent,

& totum cauediū superioraq; arcis cœnacula, ubi exu-
 lum principes erant, fumo & terrore complerentur,
 eoq; trepidantius, quòd Caccia Altoutus egregiè pru-
 dens & fortis peditum præfectus, in defendenda porta
 cecidisset, qui solus ab initio locum tanquam hostium
 audaciæ expositū, aut properè uel tumultuario agge-
 re muniendum, aut celeriter deserendum esse censue-
 rat. Milites quoq; per subterranea loca, quod edificiū
 substruccionibus impositum, subtus ubi cisterna erat,
 totum erat permeabile, in superiora reuulsis ferreis fe-
 nestræ clatris emergebant, ita tamen, ut nonnulli pro-
 perantes incumbentium reliquorum impulsu, uti in
 obscuro faciliè accidit, in cisternam nullo ad os circum-
 septam podio præcipites darentur, & demum portu-
 lam, quæ in læuo latere arcis erat aperirent. Interim
 nihil incendij flammæ aut prunas ueritus Otho, uti
 erat protectus armis, scuto ad os prælato, per ardètem
 portam irrupit. Hunc pari audaciæ & contèptu ignis
 alij atq; alij secuti, cauedium & circumambientē por-
 ticum occuparunt, exulibus iam extremo uitæ metu
 adeò percussis, ut uelum è fenestra prostrrent, quod
 erat deditiois signum, momentoq; temporis occupa-
 ta ab hostibus arce, exules ad unum omnes capiuntur,
 Bambalino Aretino audaci cohortis præfecto, Philip-
 pum Strozam sibi notum comprehendente, quem se
 Strozza Alexandro Vitellio commendaret. Nec mo-
 ra Vitellius & Strozam & reliquos equis impo-
 suit, Florentiámque perduxit. Vnus, qui expeti po-
 terat, Petrus Strozza feliciter (ut diximus) elapsus,
 ad Saluiatum cum uniuersis copijs aduentantem per-
 uenit.

uenit. Eadem nocte horaq; qua hæc ad Montem Mur-
 lium fiebant, felici quodam augurio, geminata uicto-
 ria Cosino affulsit: nam egressus Pistorio (uti consti-
 tutum fuerat) Federicus Montacutus Othonis frater,
 Cancellarios ad Abbatiam quam uocant Pactianam
 adortus, quum uiri agrestis armatæ cohortis impe-
 tum minimè ferrent, ipso Mattana interfecto, Bat-
 tōque fugato, ac reliquis cæsis & profligatis, ui-
 ctoriam retulit, Bracciolino in aduersæ factionis
 inimicos usque ad eò immaniter animi seuitiam ef-
 fundente, ut captum & deditum imberbem nobi-
 lis familiæ adolescentem, cruenta manu iugularet.
 Battus ipse pernitate pedum usus euasit, Franci-
 scus uerò Habraus, qui ad Poggolinum, ut diximus
 constiterat, ut Tanarianos descendentes inuaderet,
 frustra totam noctem obseruarat, audita & conspe-
 cta oculis sociorum calamitate, qui cum Mattana fue-
 rant, & cognita ex crepitu sclopettorum montis Mur-
 lij expugnatione, eodem cursu quo Battus ad Saluiatē
 copias se recepit, quò iam Petrus Strozza peruenerat
 certum cladis acceptæ nunciū perferens, & Sal-
 uiatum adhortans, ut descendere maturaret, & ho-
 stibus dissolutis ac præda occupatis uictoriam eripe-
 re uellet. Sed ille ipso Strozza cautior, negauit in
 id iuniperetum (aspera & senticosa loca eius itineris
 ostendens) se demissurum, quas tamen haberet co-
 pias & tormenta, postquam insensæ fortune relu-
 ctari non liceret, maturo tutoque reditu seruatu-
 rum. Atque ita transuersis Alpiam tramitibus per
 Ferrariensis ditionis fines, Mirandulam iterum,

cum Capinio se recepit. Nunciata est Cosmo uictoria, quum esset in templo Nunciatae Deiparae uirginis, ubi pro ea uitae uota susciperet, quae ei cumulatè letior extitit, quòd ipsis Augusti calendis inciderat, quo felici die Augustus Caesar olim nutantis imperij nomē Actiaea uictoria confirmasset: quum ipse Cosmus eundem, uti Augustus, horoscopum in genitura nactus Capricorni sydus pro argumento in insignibus gestare consueisset. Peractis sacris reuersus domum, productos ad se exules ea fronte suscepit, ut nihil uictis insultaret, sed dubia seueritatis & lenitatis signa miseris relinqueret, blandè monens, ut eodem animo, quo bellum susceperant, aduersi exitus fortunam ferrent. Exinde minoris classis captiui, qui antea damnati iudicijs, & recenti facinore maiestatis rei fuerant, in foro securi percussi, pars laqueo necati, triste spectaculum populo praebuerunt. Principes autem Valorius ipse cum Philippo filio, alteroq; Philippo gentili suo, eius Nicolai filio, qui à Leone Pontifice, detecta Boscolana coniuratione, summa clementia seruatus fuerat, & secundum hos ipse Antonius Franciscus Albicius, turbido instabiliq; ingenio uir, & uetus peracribusq; exul, rerum capitalium iudicibus octouiris atq; tortoribus traditi, confessiq; cuncta conceptae perfidiae atq; malignitatis consilia, in carcere securi percutiuntur, cadaueraq; eorum affinibus maiorum sepulchris inferenda conceduntur, letantibus eorum supplicio plerisque ex populari factione ciuibus, quòd ipsi ijdē Albicius atq; Valorius uel seras ueteris delicti merito uitae exitu per nos darent, quando eos detrudendi è summo magistratu decet

tu decennialis dictaturæ, atq; urbe expellendi Petri Soderini, auctores & principes ante uiginti quinque annos fuisse meminissent. Ab his enim ereptam ciuitati libertatem, Mediceorumq; inductum dominatum, quem tyrannidem uocarent, uel parum libero ore prædabant. Ambo enim ab eo facinore edito, quam honestissima tulissent præmia, rursus à Mediceis defecerant, Albicius, quum peruerso eius ingenio nullus gratiæ uel dignitatis locus, nullumq; extraordinariæ liberalitatis præmium in patria satis placeret: Valorijs uerò profunde cupiditati nullæ opes quantumuis magnæ satis forent, utpote qui uerborum superboq; ingenio ad summum ciuitatis imperium aspiraret, usq; adeò malè occultatis sensibus, ut à Philippo Strozza, ipsoq; item Albicio dissentiens, ad montem Murlium in deliberatione, ad iurgium intempestiuamq; altercationem contumeliosis serè uerbis descenderent, & unusquisque ceteros celeritate præcurrere, & præoccupare in urbe hominum studia niteretur, quæ ipsis præproperis immatura festinatio proculdubio perniciem attulerit. Horum siquidem trium diuersa erant consilia, sicuti in questionibus & tormentis protulerunt. Valorius, ut diximus, ab ætatis honore dominatum affectabat perpetuæ dictaturæ nomine, sicuti antea Soderino obuenisset. Philippus populari fauore, & gratia totius iuuentutis, quam comitate, largitione, honestisq; atq; inhonestis artibus, uti tum urbis mores ferebant, sibi conciliarat, ualidissimè subnixus, & uti habebatur pecuniæ ditissimus, ac affinitatibus potens, liberum supra magistratus omnes iucunda conditione principatum in ur-

be sibi destinabat, Laurentio Medici profocero similis
 euasurus. Ceterum Albicio nihil nisi turbulentum co-
 gitanti ea mens erat, ut in ueteres inimicos odiū exer-
 ceret, eorumq; sanguine & fortunis truculentum exa-
 turaret animum. Quibus de causis, uti uerissimo con-
 stat argumento, Philippus Strozza Valorij immodi-
 cam ambitionem, & diram Albicij crudelitatem præ-
 damnans, utriq; necem asserre cogitauit, quum in eo-
 rum cædem allecti præmijs, se promptissimas manus
 allaturos pepigissent, Sandrinus Filicarius, & Cecchi-
 nus textoris filius, iam pridem ab adolescentia Philip-
 po addictus. Hic in fuga captus, perditorum more in
 foro suspensus est, ille è prælio effugiens, aliquanto post
 quum in suspicionem mutatae fidei Strozzi uenisset,
 ab his (ut fertur) Ferrariæ trucidatus est. At quum diu
 Strozza in arce à Vitellio, & demum à Ioanne Luna,
 cui arcem tradi Cæsar iusserat, custodiretur, miserq; au-
 ro oblato, & datis impensè muneribus sese redimere
 frustra contenderet, ad extremū Cosmus à Cæsare im-
 petrauit, ut sibi traderetur de nece Alexãdri atq; Hip-
 polyti cardinalis quæsituro. Quod ubi Philippus re-
 sciuit, ne perferre immitia tormenta, & in perniciem
 amicorum arcana fateri, & indignam natalibus suis
 necem subire cogere, animum tam generosè quàm
 impiè despondens, gladio, quem Hispanus carceris cu-
 stos temere exiens reliquerat gutturi appposito, eo ni-
 xu & corporis pondere incubuit, ut quum exeuntem
 Hispanum adacto statim uectè ostio exclusisset, nec
 cito postes cardine reuelli possent, patefacto aliunde
 ingressu exanimis cruento in pavimento reperiretur,
 relicto

relicto in mensa chirographo, quo testabatur, se qui re-
 ste uiuere nesciuisset, generoso animo uitæ & miserijs
 finem imposuisse. Indignus certè eo uitæ sædo exitu,
 quum ingenio erudito, apprimèq; liberali, summè gra-
 tiosus apud ciues, & elegantissimus euasisset, nisi de su-
 peris atq; inferis male sentire, apertiusq; illudere Chri-
 stianæ disciplinæ præceptis, esset solitus, atq; inde pro-
 caciùs quàm deceret, Vestalium uirginum amoribus
 seruire crederetur. Ferunt Cosmum miti ingenio cle-
 mentiæ laudem excipere paratum, seruare Strozzam,
 quàm supplicio afficere maluisse, quòd Ioanni patri
 amicorum atq; sodalium intimus fuisset, nec suopte in-
 genio, sed Petri filij impulsu, & inimicitias, & deniq;
 fatale bellum aduersum se suscepisset. Quod ideo cre-
 dere facile fas sit, quum in eadem causa Paulum Valo-
 rium, ipsius Bartholomæi supplicio dānati filium, Phi-
 lippiq; Strozzæ generum designatū, Bracciumq; item
 Guicciardinum, Verium Castellionem, T. Canisianum,
 & Chiurlium Macchiauellum, quos iure occidere po-
 terat, diuturni tātum carceris pœna dignos iudicasset,
 & Ioannem Adimariū, Americumq; Antinorium, &
 Lepronium Rinerium ab Hispanis captos, sese pœcu-
 nia (quum æquo iure id posset uetare) redimere permi-
 sisset, quòd parcendum edendis supplicijs, & fi-
 nem acceptæ iniuriæ, conceptoq; odio im-
 ponendum arbitraretur, & gentili-
 bus damnatorum bona libe-
 raliter adiudicaret,

PAVLI IOVII NO-
VOCOMENSIS EPISCO-
PI NVCKERINI HISTO-
riarum sui temporis

LIBER XXXIX.

AESAR ab Hispania per me-
diam Galliam in Belgium pro-
fectus, nō Gallorum modō suo-
pte ingenio exoptata facillē cre-
dentium, sed principū omnium
animos magna pacis expecta-
tione suspenderat. Neque enim
periti rerum, qui æquissimo iudicio, & studio maxime
libero uigerent, fieri posse existimabant, ut regum lon-
gè maximus, ingenio grauis, & uerae gloriæ percupi-
dus, Francisci regis antiquas spes publico omnium con-
sensu confirmatas, diutius frustraretur, quum tanto ap-
paratu, tantisque honoribus exceptus, nihil apud gene-
rosam regē de salute subdubitans, uultuq; mature pa-
cis spem præbens, clarissimas Gallie urbes percurrisset.
Postularat quoq; Caesar à Pyrenæis digressus, ut le-
gati communi consilio ad Venetos nitterentur, qui
nunciarent, qui deterfa animis odia, amicitiamq; sub-
inde sincera fide renouatam, ea mente, ut præclaro sa-
dere ic̄to, consilijsq; Christiana pietate dignissimis in-
genti animo susceptis, in Solymanum dirum uerumq;
hostem totius Europæ arma uerterentur. Descenderat
itaq;

itaq; ut legationi maior inesset authoritas, cum ornatissimo comitatu ipse Alonsus Daualus, Cesaris in Italia dux summus, & Hanebaldus ab insigni fide & uigilantia Gallicis copijs ad Taurinum prepositus, exceptiq; fuerant admirabili pompa, quã eis Landus princeps solenni thalamego, quod buccentaurum uocant, & multis exornatis triremibus occurrisset. Erant tum Veneti ab recenti Turcico bello uarijs acceptis incommodis uehementer afflicti: nam preter Corcyram, multis milibus hominum in seruitutem inde abductis, late uastatam deformatamq; crudelibus incendijs, & Obrouacium in Illyrico infelici temeritate tentatum, etiam Creta, & insule Cyclades grauissimas clades acceperant, negotiatoresq; Veneti non modò Byzantij, sed tota quoq; Syria ac Aegypto capti, in catenis seruabatur, bonaq; eorum & pretiosa mercimonia Barbari praesides in fiscum retulerant, neq; sublato commercio & deserta nauigatione ulla spes erat exercendæ mercaturæ, ob idq; priuatæ opes, quibus publicæ steterat, euersis multorum fortunis concidebant, adeò ut post pacem ad Hydruntè unius trierarchi turbido insolentiq; ingenio abruptam, temere sumpsisse arma aduersus tantum hostem, improuideq; fœdus cū Cesare percussisse pœniteret, cū periculosi belli, cuius prima uulnera damnaq; ad ipsos recidissent, prægrauæ exitiosumq; onus se subisse perspicerent, in nullam præsertim spem uictoriæ terrestri, sed debellandæ tantū classis, cuius animi ac uiriū nuper cum ignominia ad Leucadem periculum fecissent. His de causis à Solymano anducias impetrarant, adiuuante, uti supra memorauimus

mus Gallorum rege qui eos à fœdere amicitiaq; Cæsaris diuellere cupiebat, ut Auriana demum classis numero longarum nauium impar, Hariadeno uacuam maris possessionem concedere cogeretur. Induciarum uero iam propè totum tempus effluxerat, incideratq; Venetijs tanta inopia frumenti, ut sæua fames in propinquo spectaretur, neq; eos Cæsar, uel id ex fœdere postulantes, frumento Siculo subleuabat, quòd tum multo grauius quàm antea uectigal, asportantibus imposuisset, adèò ut illud tritici uenalis pretio & uectura pariter æquaretur, nec ulla omnino paratior spes erat frumenti comparandi, quàm è Macedonia & Græcia, si cum Solymano ad antiquam pacem amicitiamq; recorerent. Is enim paucis antè annis pari penuria laborantes liberaliter adiuuerat, ingenio nequaquam barbaro præfatus inhumanum esse & principe indignum ex aliena calamitate lucrum expectare, quum alendos iudicaret, qui ex ira Deorũ immortalium interceptis frugibus miserabile uitæ periculũ subirent. His de causis pleriq; optimatiũ ad non dubiã spem auertendæ famis, antiquã pacem repetere, & tantis sumptibus, quæ maximè diuturni ac intolerabiles futuri uiderentur, sine imponere cupiebant. Erat quoq; liberis sermonibus euulgatum, Cæsarem præalto auidòq; ingenio, sed eo in omnem modestiæ simulationem probè cõposito, totius Italiæ, & deniq; Europæ omnis imperium affectare, unos autem Venetos omnino esse reliquos, qui obstarent & uigilanter libertatè suam tuerentur, quum cetera imperia inusitato quodam, & prorsus fatali eridentis fortunæ munere, in eius potestatè deuenissent.

Proinde illum ualidis subnixum rationibus, nō ineptē
 quidem expectare ex eo prægrauo bello, ut Veneti pu-
 blica priuataq; ac singularum quoq; imperij sui urbium
 consumpta pecunia, attriti ac inopes, opportuniq; in-
 iuriæ redderentur: quando quidem ipse Cæsar & Fer-
 dinandus frater, non obscuro sed diuerso iure, septem
 illis Venetiæ urbibus imminerent, quas antea Maximē
 lianus auus Gallo coniunctus armis cepisset. Appare-
 bat enim socias ciuitates, si pecuniam conferre coge-
 rentur, uti acerbius expilatas, fidem faciliē mutaturas,
 quum duorum fratrum consilio concitatis Germanis,
 qui undiq; fines clauderent, repentinum bellū inferre-
 tur. Propterea senatus magnopere dubius, in ancipiti
 sententia uersabatur: horrebat enim Turcarum arma
 à ducentis annis Veneto nomini semper siueستا, in stas-
 tem timebat famem, obscuraq; Cæsaris consilia suspe-
 ctabat, quarum rerū pericula, una statim cum Solyma-
 no confecta pace tollerētur. Sed non deerant, qui eam
 uehementer improbarent, ex ipsa scilicet quorundam
 potentium factione, quæ iam pridem deprauatis anti-
 quis moribus malo reipublicæ enata erat, cōfirmataq;
 ædemum Neapolitano fœdere, quo nihil toti Italiæ im-
 portunius accidit: ex obliquo siquidem, ut Cæsari faue-
 rent, pacis authores sententijs atq; suffragijs oppugna-
 bant, quādo ea pax non ingenti modò auri pōdere, sed
 maximē dānosa atq; turpissima duarū urbium concessio-
 ne, ab infido immaniq; Barbaro redimi uideretur. Erāt
 eæ Nauplium & Epidaurus, quæ reliquæ ex omnibus
 antea bello amissis in Peloponneso Venetis parebant:
 eminebat etiam in ipsa mentione pacis subeundæ

inuidiæ ac ignominie non obscurus pudor, quum Venetus præpropere decreto ac infami præiudicio, ut subtracto nauali apparatu, quo plurimū polleret, Italiæ oram Barbarorum classibus euastandam prodere uideretur. Is erat animorum habitus, quum legatis à leuissimo ciuium ordine in curiam deductis datus est senatus. Couerat autem tanta hominum multitudo, ut amplissimo conclauis comitijs dicato, minimè caperetur: multi enim Hanebaldum Gallorum ducem bellica laude florentem intueri, sed omnes maximè Daualum, cum sua proceritate & dignitate oris cōspicuum, tum rerum gestarum fama clarissimum, oram autem audire cupiebant. Is à latere principis exurgens, in hanc sententiam præclara militariq; facundia locutus est. Præclara magni numinis, diuorumq; omnium providentia factum esse reor, serenissime dux huius amplissimi senatus, ut duo longè maximi Europæ reges, qui modò perpetuis armis inter se contendebant, non dubia tacti religione, in mutuos sinceræ amicitie complexus deuenerint, in id unum proculdubio consilium, ut constituta pace, conturbatis & tandiu affectis Christiani imperij rebus, dignam ipsorum nomine tranquillitatem asserant, & suscepto sacro bello, tot acceptas à Barbaris clades ulciscantur. Hoc ut uobis uiri Veneti nunciaremus, reges ipsi nos huc miserunt, ut pari studio, quo uos semper arsisse pro dignitate huius amplissime ciuitatis compertum est, opportunè incenderemus. Vos siquidem unos præ omnibus, qui tantam nauali apparatu disciplinaq; & maritimis copijs ualeatis, in sacri belli, sperataq; uictoriæ societatem asciscunt, & digni

& dignos existimāt, qui peculiare totius uictoriæ fru-
 ctus nanciscamini: quandoquidem renouato conatu et
 coactis tot classium uiribus, nemo nõ uideat Barbaros
 mari omnino inferiores futuros, tametsi se ad Actium
 uictores dudum euasisse iactent, quum non uirtute, sed
 inexpectato intempestæ procellæ beneficio, uictrices
 iam prope manus nostras euaserint. Nobis enim cer-
 ta ratione pietatis in unum tantas undique uires con-
 ferentibus, cuncta celi & terræ marisque numina
 propitia aderunt, atque animos profectò, ut uinci di-
 scant, Barbaris eripient. Quamobrem de terrestribus
 etiam copijs nostris bene sperare fas est: quandoqui-
 dem ad eas, quas modò Cæsar ad Viennam, ipso Barba-
 rorum imperatore in fugam coniecto, in aciem pro-
 duxerit, accessura sunt non modò totius Gallie equi-
 tatus & peditatus per ampla auxilia, sed suos etiam
 magni roboris exercitus Sigismundus Sarmatiæ rex,
 religionis atque uirtutis nomine contra impios feli-
 citer pugnare solitus, nulla interposita cunctatione
 sit adducturus, sic, ut de explorata iam propè uicto-
 ria minimè sit dubitandum. Hec itaque piè inita con-
 filia, quòd Christiano nomini secundissimè cedat, Cæ-
 sar atque Franciscus ut suscipiatis, & iustæ gloriæ at-
 que uictoriæ spem uotis ritè nuncupatis complecti ue-
 litis, plurimum cohortantur, uosq; salutari decreto
 ab amicitia Barbarorum pios fortesq; animos auer-
 tere suadent. Generosis enim animis uestris omnino
 turpissimum uideri potest extendisse inducias, & in-
 famem atq; insidiosam pacem, pio atq; iustissimo bel-
 lo prætulisse. Neq; enim opulentissimam hanc rem-

publicam, uel magnis propositis belli sumptibus, à bo-
no & æquo deterreri dece: nam quod præsentis est &
diu exoptatæ occasionis, si semel uicerimus, uno aut
naualis aut terrestris uictoriæ prouentu, cuncta supe-
riorum temporum accepta incommoda, incompara-
bili uestra cum laude sarcientur. Ad ea Landus publi-
to nomine respondit, nihil unquam ab ulla patrum
memoria Veneto senatui, uel specie legationis ad di-
gnitatē honorificentius, uel ad publicam securitatē i-
psa spē pacis optatius ac opportunius euenisse, postq̃
duo longè maximi reges, duobus præstantissimis duci-
bus legatis missis, certam inter se concordiam & mata-
ram pacem nuntiarent, ipsis certè ad sempiternæ lau-
dis nomē maximè gloriosam, Venetæ autē Reip. tantis
difficultatibus circūuentæ apprimè salutarē nuntiusq̃
in modum etiā reliquis Europæ principibus expecten-
dam, si publico consensu consociatis uiribus de sacro
bello sincera & religiosa fide cogitarent. Tum enim
Venetos neq; sibi neque Reipub. defuturos, quin indu-
cias, quæ cum Turcis essent, nequaquam scæda pace,
sed constantibus armis atq; uictoria finirent: proinde
supplicandum esse Deo maximo, diuisq; omnibus, ut
reges totam eam spē pacis, quā mutuis colloquijs cō-
plexibusq; afflicto terrarum orbi pollicerentur, pio
decreto & felici euentu maturè & gnauiter implerēt.
Sequentibus porrò diebus legatos de more in collegi-
um pauco um uocatos, lectissimi senatores interroga-
runt, an quicquam de legibus scirent, quibus ea pacis
& amicitie fœdera sancirentur, ac obiter putarent
ne Casarem in usum pacis, Cisalpinæ Gallie imperiū

Francisci regis filio concessurum. Subticiente ad id Ha-
 nebaldo, Daualus nihil plus exploratū se habere, quā
 conuenisse inter se reges, idq; appetisse Caesarem respō-
 dit, qui grauissimis de causis fessē et labanti Christiane
 reipublice succurrēdum existimari: id uerō, quod uel
 ceci praeclarē intueretur, nequaquam expediri posse
 perficiq; feliciter, nisi Caesar pro magnitudine animi
 plurima concedendo donandōq;, Francisci regis uotis
 annueret, uoluntatemq; redimeret. Generosus, inquit,
 patres conscripti, grauem etiam rerum suarum iactu-
 ram facile contemnit, quum amplissima ueræ laudis
 ac ingentis famæ commoda latē prospiciat. Erant hæc
 dictu ualde magnifica, grataq; auribus, sed inuetera-
 te prudentiæ homines nihil penitus ad animum ad-
 mitebant, ut Caesarem, cuius uel intimos sensus tractā-
 do explorandōque sæpius nouissent, temere crederent
 Mediolanensi imperio decessurum. Id enim unum
 Gallus repetebat, pro quo per uiginti fermē annos,
 commoto & perturbato terrarum orbe, infelici con-
 tentione dimicasset. Mouebat senatum nouæ ac inusti-
 tate legationis auctoritas, supra ueteres legatos Dida-
 cum Mendocium Hispanum, & Gulielmum Pellicerium
 Gallum, qui aderant, ob id maximē suspecta, quod ni-
 hil certum discussumq; præter spē futuræ pacis attule-
 rat ita, ut plerisq; magno Caesaris cōmodo ad fallendā
 instructa atq; adornata crederetur. In eo enim totius
 artis momentum uerti uidebatur, ut Venetus in spē cō-
 cordie communis adductus, cōsiliū cū Solymano de
 prorogandis inducijs & petenda pace penitus abijce-
 ret. Eam autem alieni arbitrij aleam subire, seniores

in primis periculosum atq; omnino insanum esse iudicabant: quid enim ipsis sperandum, si fortuna cōceptæ paci successum eriperet: nisi ut deserti ab omnibus, obiectiq; immanibus Barbaris, stultæ credulitatis grauissimas pœnas darent? Sed uel inanem spem pacis Marcus Antonius Cornelius haud obscure Casari fauens, mirifica illustriq; facundia sustentabat, differebatur cōtra à Francisco Donato, qui principe loco dignus, antiquam diuini & maxime constantis ingenij auctoritatem sententijs suis afferebat. Itaq; senatus ueluti magno in aestu diuersis magnisq; fluctibus iactabatur tanta contentione, ut patres in curia consultando expendendoq; integras fere brumales noctes absumerent. Erat tum senatus instar quassatæ nauis rimarum p̄ eius hac & illac enim perfluebat, quod antea nunquam ac ciderat, usq; adeò ut sententiæ decretaq; inexorabili antea silentio religiosè custodita, non modò ad presentes legatos, sed in prouincias quoq; literis emanarent: tanta enim erat insania susceptæ semel factionis, in clarissimis etiam senatoribus, qui ex professo noscebantur, ut antiquum illud decus optimæ Reipublicæ oïosa paucorum ambitione & uenalibus studijs atq; suffragijs prodi uideretur. Propterea animaduerso uitio Marcus Foscarus profunda prudentia uetus senator, dixit Rempubicam prodi multitudine & malignitate suffragiorum, breuiq; perituram, nisi paucorum fidei iudicioq; salubriter commissa maturè sanaretur. Erant enim ex ordine rogatorum, qui dicerent sententiam, & in suffragium irent homines ferme ducenti. Hac multitudine offensus, ad quinquaginta uiros,

qui usurerum, fide, charitateq; patriæ probarentur,
 grauiſſimi atque maximè arcani conſilij ſummam re-
 uocabat. Ita rebatur multorum inſaniam, paucorum
 ſapientia ſuperari, ſed tanta mox Foſcarus inuidia de-
 ſagrauit apud multitudinem, quum ea ſe conſilijs ex-
 cludi, notariq; inſamia leuitatis atq; imperitiæ nuni-
 mè pateretur, ut uir ille inter ſummos ſenatores faci-
 le excellens, & quo nemo grauitate iudicij potior ha-
 bebatur, rogatorum ordine ſit eiectus, ſpoliatuſq; om-
 ni honore, diu in ſingulis comitijs pudendam reip. re-
 pulſam tulerit. Verùm ei non multo poſt, quod diuine
 & ſapientiſſimè prouidiſſet, magnæ gloriæ ceſſit, de-
 teſtis his qui reip. arcana prodiderat, ſeueriſſimèq; dā-
 natis. Hi ſuere patritij ordinis Maphæus Leonius, &
 Conſtatinus Cobatius decemuiralis collegij ſcriba. Re-
 liqui autem complices cum Franciſco Valerio, qui pa-
 tritio patre ex dānato coitu genitus, perfidiſſe largi-
 tionis miniſter, & interpres extiterat, laquei pœnam
 inter geminas columnas in foro tulerunt, quum paulò
 ante Leonius, atq; Cobatius in Galliam perſugiſſent.
 Ceterum ea de pace contentio, hunc habuit exitum,
 ut ſenatus urgente præſertim ſame, concordie princi-
 pum diffidens, & tamen euentum expectans, tres le-
 gatos decerneret, ex his duo ad Cæſarem Franciſcūq;
 regem explorandis eorū conſilijs mitterentur: tertius
 qui erat Aloifiſius Badoerius ſoreniſi eloquentia inſi-
 gnis, ad Solymannum maturè contenderet, huic iniun-
 ctum eſt, ut deſperatæ inter reges paciſamam præoc-
 cupare niteretur, ſed daret operam cunctis ingenij
 artibus, largiendoque præſertim, ut Nauplium, &

Epidaurus Veneto nomini seruantur, quod si id ab
 astuto insolentique Barbaro impetrare nequiret, ne-
 cessitati daret manus, & quauis conditione pacem
 conficeret: eam enim decemviri è republica fore exi-
 stimabant, secre.òque de deditioe urbium in man-
 datis adscripserant, ueriti scilicet imperitæ multitu-
 dinis uim atque tumultum, quæ inde ueluti satis ho-
 nestam nacta causam reclamandi, intercedendique
 proculdubio saluberrimi consilij decretum euertis-
 set: neque enim in dubium uertebatur, si cunctarentur
 & serò pacem peterent, quin Solymanus ex aliena im-
 becillitate necessitatèque impotentis animi cupidita-
 tem extenderet, nec daturus esset pacem afflictis, at-
 que desertis, nisi quod esset ipso Venetæ urbis exci-
 dio penè acerbius, Cephalaria, Zacynthus, ac ipsa de-
 nique Corcyra traderentur. Itaque Daualus, & Ha-
 nebaldus, qui ea de causa uenerant, ut cum Turca pa-
 cem impedirent, nihil omnino diligentius effecere,
 quàm, ut eam Veneti, prouiso rerum suarum pericu-
 lo, conficere maturarent. Fuit enim plerunque in con-
 silijs humanisque rebus, ut alioqui rectè speratus &
 facilis successus, nimia diligentia & cura corrumpatur.
 Neque dubium fuit, quin Hanebaldus in speciem
 tantum personam legationi præstitisset, clam uerò
 per Guliermum Pellicerium ueterem legatum pa-
 cem, ac amicitiam cum Solymano pesuasisse crede-
 retur: atque ita euenit, ut quum Badoerius apud By-
 zantium, impetrandæ pacis gratia certam pecuniam
 urbium loco polliceretur, Solymanus eum tanquam
 impudentem minaciter obiurgaret, ac non aliter se da-

turum pacem, quam acceptis urbibus testaretur, quoniam de decemviralī decreto certior factus, cui rei transigendae potestatem legato datam esse ex literis ostenderet. Quamobrem Badoerius cum pudore redargutus, persususque non dubio mortis metu, ubi arcana mandatorum Solymano et purpuratis detecta esse conspexit, in eas conditiones pacem accipere coactus est, quae Nauplio atque Epidaurō traditis sanciretur. Quibus etiam Peloponnesi urbibus accesserunt duo Dalmatiae castella, Nadinum, atque Labrana, graui quidem cum dolore uniuersi senatus, postquam de tam iniqua transactione Venetijs est rescitum, unde mox Badoerius atroci inuidia deflagrauit, quum ea dedisset, quae ex mandatis dare non posse credebatur, usque adeo in eius nomen asperè concitato populo, ut uix demum detecta Cobatij perfidia, quin exilio, et bonis uel insons multaretur, egerrimè seruatus sit. Interea Caesar demissis Francisci regis liberis qui officij causa prosequuti Valentianum usque processerant, quum de concordia perscriptis conditionibus acturus esse crederetur, integrum tractandae pacis negotium in aduentum Ferdinandi fratris reiecit. Is tum è Norico ut explicandis consilijs interesset, Rheno deuectus aduentabat. Nihil enim dum esset in Gallia Caesar, egerat de pace, nihilque praeter iucundissimos sermones audierat, quum id antea consilio, uti mox apparuit, subtili potius quam honesto per Anneum Memorantium petisset, ne si alienae potestatis factus, in solo nuper hostili minus liberè, minusque utiliter de pace transigeret, totius institutio liberalitatis suae gratiam de-

floraret, quando ea demum apud omnes opinio foret, quæ facile tolli non posset, ut ipse nequaquam ex animo & satis generosè sed ignobili metu, & cæco pudore circumscriptus ad iniquas pacis conditiones descendisse crederetur. Id uerò facile receperat Gallus, quum certo excelsi animi decreto, hospitales mensas quibus regina ipsius Cæsaris soror cum lectissimo foeminarum comitatu ad hilaritatem induceretur, nulla penitus amaritie perfundendas existimaret. Ad Cæsar ab ea mora dilationeque Gallorum, animis in ultiores spes opportunè traductis, contra ac plerique arbitrabantur Gandauum rectè contendit, præmissa Germanorum legione, adductisque secum Belgarum alis, quibus antea ut præstò adessent, locum diemque præscripserat. Gandauenses desperata Gallorum ope, quòd pacem cum Cæsare occultè confectam crederent, occulto metu, conterriti, & præoccupati celeritate Cæsaris, in pompæ morè gratulantes se effuderant: sed ea erat apud salutantes recētis facti conscientia, & contrà is oris habitus portam intrantis, ut hic non natalis soli urbem, & patriam altricem pueritiæ, sed inuisa & prorsus inimica mænia tectaque subire uideretur: illi porrò, quum in oculis Cæsaris dubiam lenitatem agnoscerent, tristi uultu, & summissio murmure se penitere faterentur, quòd non pro patriæ armis fortiter desumptis, portas ab initio clausissent: ne que enim ui subigi, expugnarique poterant, quum amplissima ciuitas, uel subitario tumultu supra quadraginta hominum milia facile armaret, sed Gandauenses, cum iuri suo, tum uiribus au-

dacijs confisi, grauiorem quàm putassent contume-
 liæ noxam subierant, eorum consuetudine, qui ubi fa-
 cinus admisserint, ut id demum extenuent, culpam sua
 potius quàm aliena conscientia metiuntur: si qui tunc
 uti memorauimus, tanquam liberi & immunes Ma-
 riæ reginæ, quæ Belgis præerat, pecuniam in Gallicis
 belli sumptus imperanti, insigni contumacia resiste-
 rant, adeò, ut paratam uistoriam interpellasse uide-
 rentur. Ad facinus altè admodum & grauiter in pe-
 ctus Cæsaris descenderat, quòd ab ea ciuitate, in qua
 esset natus, initium detrectandi imperij exortum ui-
 debat, summo quidem rerum suarum periculo, quan-
 do in eadem causa prouinciæ omnes perpetuis tribu-
 tis exhaustæ, ad non dubiam rebellandi occasionem
 Belgarum exemplo uocarentur. Nam Hispania om-
 nis dudum conferendis pecunijs fessa, & ob id con-
 sternata animis, in conuentu liberæ uoces edide-
 rat. Insuæbre quoque ex opulentissimis ad egestatem
 redacti, diuque uel in pace immaniter uexati frustra
 apud surdas Cæsaris aures, præsidium acerbitatem
 querebantur. Neapolitanum uerò regnum, quo ni-
 hil spoliatius unquam fuit, euersum, ex utroque omni
 pristina dignitate conciderat, & in Sicilia cum an-
 nuis tributis, tum nouis rei frumentariæ uectigalibus,
 & frequentibus Hispanorum astiuis hybernisque e-
 uastata, occasio potius rebellandi, quàm consensus de-
 esse uidebatur. Itaque Cæsar ulturus iniuriam, quum
 iam pacato planè animo uideretur, dispositis per ur-
 bem custodijs, multos uno tempore comprehendere iu-
 bet. Nouem ex his, quos turbido ingenio aut facun-

dia insigni & militari præsertim audacia compere-
 rat, iudicio damnatos uti reos maiestatis interfecit,
 his paucos post dies sexdecim desiderio libertatis, &
 populari potentia suspectos addit, de quibus pariter
 in foro, conterritis omnibus, supplicium est desum-
 ptum. Ab hac reorum poena, ueteres demum ciuitatis
 immunitates uno edicto abrogat, leges dissoluit, to-
 tum id ius abolet, quò magistratus creabantur, in-
 gentique pecunia ciuitatem multat, quæ in sum-
 ptum edificandæ arcis transferretur. Instituebat e-
 nim per amplam arcem opportuno urbis loco, insi-
 gne templum atque cœnobium diui Beonis memo-
 riæ dicatum complexus, ut Gandauenses iugum ser-
 uitutis ex merito ceruicibus impositum sentirent.
 Erant qui in eos aliquanto grauius, quàm expediret
 animaduersum arbitrarentur, quòd peruicacis ac in-
 domitæ gentis is esset animus, ut ui subactus, conspe-
 cto semel cruore odium iræque reconderet, nec ul-
 lis subinde lenimentis flecteretur, ut ex tuto demum
 in uindictam exercendæ seuitiæ locum aperiret.
 Damnarant in primis seueritatem Cæsaris, totius
 Germaniæ liberæ ciuitates, horrebantque in primis
 impositæ arcis nomen uti nouum, & maximè infe-
 stum libertati, ita ut Gandauensibus tanquam socijs
 si Cæsarem casu aliquo fortuna desereret, recuperan-
 dæ libertati maturam opem laturi uiderentur. Sub id
 tempus Ferdinandus ad Cæsarem uenit, expectaba-
 tûrque sollicitis legatorum animis toties inita nec un-
 quam tamen confectæ pacis euentus. Venerat per eos
 dies sub fide publica Vilermus Cleuensis regulus, affi-

mitate ac amicitia Gallo regi arctè coniunctus, is à Ca-
 rolo Gheldrio, qui sine liberis decesserat, hæres testa-
 mento scriptus Gheldriæ regionem sibi finibus coniū-
 ctam obtinuerat, inuito iratoq; Cesare, qui suo Augu-
 stali iure dicendi instituendique principis authorita-
 tem sibi ereptam indignabatur. Cupiebat enim eum
 conciliare obligarèque certis beneficiarij principa-
 tus legibus, ut quod erat in intimo sensu, conducendi è
 Germania milites Gallo regi facultatem eriperet. Nā
 è Menapijs atq; Sicambrijs, qui hodie Cleuenses Ghel-
 driq; uocantur, nunquam Gallo regi mirifice cohortes
 legionesq; proposita mercede defuerant. Nihil Vi-
 lermus de pacis euentu dubitabat, Gallumq; ex com-
 modo suo, neglectis socijs atque clientibus, modò Me-
 diolanum reciperet, cuncta facturum arbitrabatur,
 ob id se conferre ad authoritatem Cesaris, eiq; pro
 Gheldria sacramentū dicere, Christiernamq; (ea Fran-
 cisco Sfortiæ nupta fuerat) ex Cesaris sorore genitam
 uxorem ducere paratus erat, sed Gheldriæ ducis, &
 principis nomen, dum uita maneret, concedi conserua-
 riq; sibi beneficio Cesaris postulabat. In ea re tribuen-
 da, Cesar nihil unquam, nisi ex maiestatis dignitate
 facere aut pati solitus, quàm expediret, durior est in-
 uentus, quum præfecturam tantum abrogato princi-
 pis nomine se concessurum respondisset: adeò enim de-
 coris erat tenax, ut futura commoda facile contem-
 neret, modò præsentia uel ancipiti periculo tueretur,
 sed pari ingenio & Germanica constantia Vilermus
 quum speciosi susceptiq; simul tituli honore spoliari
 nollet, pro quo armis certare, & nauiter occumbere

minimè recusaret, se consulturum prouinciales suos dixit & sub ea qua uenerat fide, intra fines est reuersus. Iam enim paratè pacis metus, multorum dierum mora refrixerat, & Galli eum opportunè monuerant ne quid temere transigeret, quum uarijs coniecturis non infirmas modò, sed penè extinctas esse spes pacis significassent. In eodem quoque metu fuerat Henricus Britannie rex ab inexpiabili iniuria, qua reginam repudij dolore ad mortem adegerat, Cesari auersus. Summæ enim dignitatis legatos in Belgium miserat, qui in rem Cesaris multa pollicerentur, ut tutum, si pax fieret, ad eius amicitiam receptum pararet. Commouerat & ea colloquij fama Solymanon usque adeò ut indignabundus inconstantis ingratiq; animi Gallum regem incusaret, iamq; timere inciperet, ne in se à coniuratis regibus Christiana arma uerterentur. Ob id Antonius Rinco legatus atrocis supplicij percussus metu, speculatorium nauigium occultè parauerat, quo se per noctem celeri fuga in Portum eriperet. Germani quoque principes, qui Francisci studia secuti, cum Austria domo graues infestis armis simultates susceperant, non obscure admonebantur, ut priuatim rebus suis consulere: quas enim ulteriores spes ipsis relinqui, ut dignitatem & denique penates tuerentur, si Gallus commodo suo conciliatus Cesari ipsos desereret, atq; irato merita poena plebidos obijceret. Iam enim Cesar & Ferdinandus ostentato pietatis studio dederant operam per idoneos homines, ut principum liberarūq; ciuitatum legati Hanoam in Tribocibus mitterentur, ut ibi colloque-
 do di

do disceptandoq; de placitis & uero dogmate rerum diuinarum, maior demū & augustior conuenus apud Vangiones indiceretur, quo Lutheri de religione con- trouerfiam finirent. Erat hic præclarus admodū præ- textus, sed in recessu animi Cesaris graue consiliū in- cubabat, quo scilicet potētie suæ maiores opes astru- eret. uicabat enim Germania regulos multa & ma- ximè liberali indulgētia, dissimulationeq; earum rerū quæ religionis causam moresq; respicerent, & multa deniq; lenitate alliciendos. Sic enim ab amicitia Gallo- rum auerti posse, sic dissolui occultas coniurationes & clientelas, nullariq; certo atq; expedito præsidio Galliam rebatur, hæc in arcanis erant, palām uerò cō- munis omnium concordia, & consensus in religione et digna Germanico nomine ingentia auxilia aduersus Turcas petebantur. Cæterum Cesar diu cū fratre col- locutus, quòd diutius extrahere moras, suspensasq; ho- minum uoluntates incolumi pudore tenere nō poterat conceptum antea inconcussi animi decretum protulit misitq; ad Franciscum regem cum mandatis Pelusium familiarem suum, qui Ioannem Lothoringium cardina- lem, ipsumq; Anneum Memorantium conscribendis pa- cis conditionibus antea delectos euocaret. Summa mā- datorum hæc erat, Casarem nihil lubentius complecti quàm pacem, quanquam Reip. potius quàm sibi pro- futurā, proinde multo ampliora augustioraq; quàm Franciscus expeteret, communis concordie causa cō- cessurum. In primis asciturum sibi in generum Caroli Francisci filium, eundemq; sororis suæ priuignum, atque eum ex iure Augustæ maiestatis, & dotali no-

mine Belgarum regem effecturum, quo nihil honorificentius atque beattus exoptari posset: quando Franciscus in sua domo, alterum è duobus liberis iam regem Gallie designatum, alterum nouo & maxime decore florentis & contigui regni diademate insignem esset habiturus, qui mutua fraternaq; ope, coniunctisq; sensibus opulentissima regna tueretur. Neq; remotas spes maximarum rerum, quæ in abditis fatorum essent, obiter spernendas uideri, quando eas sapientissimi uiri præalto alendas consilio, & bonis euentibus commendandas semper existimarint. Posse enim fortunam, quæ suapte libidine mortalium uotis illudendo, uarietate casuum magnopere gauderet, Philippo pariter & Henrico inuidere prolem, & quod Dijs penitus auerterent, immaturæ etiam ætatis uitam abrumperet. Tian enim Carolum aut certè ex eo communis sanguinis stirpem, totius serè Europe regna, legitimo hereditatis iure, & rara felicitate complexurum. Quod uerò ad Gallie Cisalpinæ imperium pertineret, quæ sibi Ferdinando fratri ineptum simul ac infans uideri inde decedere, sicuti antea, cum totius Italia precibus aliquid dandum arbitraretur, liberali animo decessisset: nihil enim aliud esse, quàm Italiae humeris detruncari caput, quo reliqua eius imperij membra regerentur. Periniquæ autem malignitatis esse, quod regna plerique mortales fortune suæ penitus inuiderent, quæ nequaquam quæsita armis, aut impotentibus cupiditate, sed quodam humane sortis iure atque ordine oblata collatæque ad manus felici hereditate peruenissent. Porrò non esse ex usu iuris & æqui, ob-

strui sibi aditum, & portus ab Hispania in Liguriam
 uenturo, quum Genuenses commodo suo Mediolanen-
 sis imperij fortunam subsequantur, subindeq; etiam
 tolli tutum atque expeditum iter in Germaniam, quæ
 sibi pro maiestate nominis nequaquam alieni arbitrij
 beneficio repetenda uideretur. Ad ea Franciscus quã
 quam uis spe opinioneq; deceptis plerunq; accidit, ue
 hementer animo commoueri uideretur, pacato tamen
 sed remidenti uultu respondit se gratias agere Cesari
 quòd multo ampliora speciosioraq; quàm ipse speras-
 set tributurum incredibili benignitate polliceretur:
 ceterum se usq; ad eò non esse inuerecundum, ut illi a-
 uita regna & deniq; natale solum eriperet. Proinde
 potiretur Belgicis regnis, quæ optimo iure sua es-
 sent, eaque posteris possidenda transmitteret: itaque
 equum uideri, ut de compositione loqui desinerent,
 postquam ipse aliena non cuperet, & ea tantum quæ
 antiquo & multiplici iure sibi deberentur, uti fortu-
 næ casibus intercepta repetisset, empturus etiam e-
 graui pretio, & magno Cesaris emolumento, ut af-
 flictis utriusque imperij gentibus certa, & maxime
 diuturna pax cum publica laude redderetur. Erat e-
 nim noua atque inexpectata conditio, quæ offereba-
 tur, multum aliena à rationibus Galli regis, oppor-
 tuna autem Cesari, qui publicæ pacis cupidus existi-
 mari uolebat, quum iam totius ferme Italiae imperij
 compos factus, e certis ueluti opibus cuncta, quæ ani-
 mo conciperentur, sibi facilia fore prospiceret. Hæc
 autem à Cesare tanto silentio tegebantur, ut ne Far-
 nesio quidem legato comunicanda iudicaret, quòd hæc

cle ingenuo pioq; principe indignum non insulsis ui-
 deri poterat, quando ille in tanta conuentus opportu-
 nitate ab auo Pontifice gratulatum missus, uel infesta
 hyeme, & niuosis alpibus in Galliam peruolasset, sa-
 cras enim opes conciliandæ paci, cunctasq; item Põri-
 ficij imperij facultates obtulerat, si fœdus pacẽq; per-
 cuterent, atq; obiter de componenda religione, & de
 indicendo sacro bello digna ipsis consilia flagrãter ex-
 pẽdirẽt. Sed legatus auito ingenio iuuenis cuncta, uel
 ex colloquijs illustrium sceminarum planè didicerat,
 ita ut in Granuelium totius arcani Cæsaris conscium,
 cuncta illiberali silentio suppressentẽ, enudando que
 ipse rescisset, ut pudorem intempestiuè taciturnitatis
 exprimeret, salsa comitate iocaretur. Ceterũ id quo
 que legati animũ ualde pupugerat, quòd se incõsulto
 ad Haganoam legatorum Germaniæ cõuentus esset in-
 dictus. Quid enim uel ad dignitatem religionis, uel ad
 Germaniæ salutem, uel ad Christiani orbis prest-
 dium, auspiciò consuli, perficique posse sine autho-
 ritate sacrosancti Pontificis? qui earum rerum sum-
 mus arbiter, & disceptator esse deberet: postquam
 eximia pietate, illustrique studio insignem semper
 dedisset operam, ut disidentes componeret, neque in
 quam in tantis nauigationum ac itinerum incommo-
 dis grandæuus senex etati aut uitæ pepercisset, pro-
 fectò malis artibus de pace agi, quando ruente Rep-
 ad confirmandas tantum, augẽdasq; priuatas opes con-
 nium studia uerterentur. Nec multò post, quòd dis-
 tius manere nequaquam suæ dignitatis esse statu-
 bat, in Urbem redijt, relicto apud Cæsarem Marcello

Ceruino eximie grauitatis & fidei familiari, cui paulo ante Pontifex senatorij ordinis ornamenta transfusa ferat. His etiam rumoribus admonitus Badoerius Venetus legatus, qui Byzantij Solymano aderat, pacem conficere maturauit: quæ tametsi periniqua erat, concessis urbibus (quando nullus nisi admodum infelix & luctuosus suscepto bello exitus foret expectandus) apprimè tamen necessaria in eo grauiore rerum periculo uidebatur. Scio me aliquando liberius quàm deceret totius præsertim orbis gesta perscribentem, in explicandis principum consilijs, quibus haud dubiè perituri sumus, ab instituta breuitate discessisse, sed certè boni mortales in hac publici doloris, & iam propinqui luctus causa longius profecto, facilem omnino ueniam dabunt, quum intelligent, quanta insania summi reges præclaram occasionem non propulsandi modo uerum ingenti uictoria delendi eius hostis amiserint, qui accersitus ultrò in ceruices nostras cruentum gladium securus exercet, exercebitq; tandiu insolenter atq; feliciter, quandiu uigebunt reges, qui nulla pietate & summa uecordia perdendo orbi nefarijs inter se armis depugnent: scilicet ut postquam mutuas uires attriuerint, occidentis quoque imperium cuncta iam extuto fidenter inuadenti Barbaro fœdè relinquunt. Enudato Caesaris consilio, ac ob id desperata concordia, quum induciæ ubiq; uigerent, exortum est in Pannonia bellum repentina morte Ioannis regis, qui tum in Transyluania prouinciæ præfectos minus dicto audientes armis persequabatur. Sed quoniam ab hoc initio perpetuas nobis clades lubet ominari, quum dissen-

fionis nostræ nullum finem uideamus, ut cuncta suo ordine clariora legentibus fiant, paulò altius coepti belli causas repetemus. Confecerant inter se pacem Ferdinandus atq; Ioannes pari desiderio quietis & ocij, ambobus certè utilem, sed ex eo rerum statu necessariam potius quàm honestam, maximè autem exoptatã Hungaris, quibus uel diductis in partes cauebatur, ut fortunæ incolumes manerent, uel his, qui antea exules Ferdinandum secuti, solum uertissent, urbes quoq; oppida uicos, arces, quæ tum in potestate esset, suo quisq; præsidio tueretur: Ioannem uerò Ferdinandus regem appellaret, quum eum antea sermone, ac literis Vaiuodam à uetere Transyluaniæ præfectura uocare esset solitus. In tabulis autem conscripti obsignatiq; scæderis discretè fuerat appositum, subscribentibus nonnullis Hungarorum principibus, ut si Ioannes uita excederet, Ferdinandus totius Pannoniæ imperio potiretur. Ea tum conuictio in arcanis habita suppressaq; est metu Solymani, cuius id regnum esset, tanquam belli iure captum, & beneficiario tantum nomine Ioanni liberaliter attributum. Neq; enim erat putandum, si id resciret, ut ille natura fortunaq; sua plurimùm superbus insolensq; omnis contumeliæ, id regnum tantis sumptibus atq; periculis partum defensusq; ingrati hominis testamento, ad inimicæ gentis heredes transmitti pateretur. Quum de concordia enim Ioannes ageret, consuleretq; super ea re Solymanum, is non probarat modò, sed humaniter etiam amiceq; suaferat, ut ærumnoso ac ancipiti bello certam ac honestam pacem præferret, utpote qui contra Parthos in Asiã traiecturus, ullam omnino noui belli

ui belli materiam in Europa relinqui nollet, sed in tan-
 te rei arcano, sincera silentij defuit fides. Ferunt enim
 Hieronymum Laschum pro Ferdinando suscepta lega-
 tione, Constantinopolim contēdisse, detexisseq; omnia
 Solymano, publicatis inter Bassas purpuratos crimino-
 sissimis legibus, quibus pacem duo reges inter se conse-
 cissent, ut inde longè maximum ac inexpiabile odium
 Ioanni conflaretur. Tantum uir ille multis alioqui exi-
 miæ uirtutis ornamentis ualde conspicuus, iniuriæ do-
 loriq; dederat, quum à cæde Gritti, sicuti suo loco me-
 morauimus, custodia traditus, uixq; dimissus Sigismun-
 di regis precibus, à Ioannis amicitia discessisset. Exin-
 de Solymanus Ioanni uehementer iratus, ut eum sum-
 mæ contumeliæ nomine cumulatè oneraret, ingratum
 appellauit, conuersusq; ad Luphtibeium, quàm indi-
 gnam, inquit, insidis capitibus Christiani hi duo reges
 coronam gestant? postquam impostores longè turpissi-
 mi nullo hominum pudore nulloq; Deorū metu deter-
 rentur, quin ex commodo mutuæ fidei sacramentum
 dissoluant. Ceterū Ioannes re cognita sibi uehementer
 timens, per idoneos homines operam dedit, ut eius fa-
 cti calumniam multo auro multisq; donis opportunè
 dilueret: sed tantam postea contumeliam, quæ non su-
 am modò sed Reipublicæ salutem in discrimen deuo-
 caret, à Ferdinando sibi indignè impositam apud prin-
 cipes grauiter est conquestus, missò ad id Statilio Al-
 bæ Iuliæ Episcopo, qui ad Venetos Paulumque Pon-
 tificem ac; denuum ad Franciscum in Galliam probro-
 sum eius iniuriæ nomen detulit. Nec multò post
 Ioannes, regno in spem antiquæ felicitatis singulari

diligentia restituto, Budáque præsertim admirandis operibus opportunè communita, uxorem duxit Isabellam Sigismundi Sarmatarum regis filiam, uirili eruditoq; ingenio puellam, & quod alliciendè animi multum interfuit, Italico lepore, & uenustate Polonica per amabilem. Abhorrebat à nuptijs Ioannes, uti iam in eo ætatis flexu ualetudine tentatus, sed procerum Hungarorum precibus id dederat. Suadebant enim amicorum præcipui ac ipsi familiares, ut celibatum abrumperet, daretq; operam liberis, ut Hungarici sanguinis proles legitimo & maximè illustri coniugio pararetur, quæ regnum exciperet, renouaretque Zapolia familiae nomen, quod esset in ea domus orbitate periturum. Nam Georgius regis frater, quem Mugaciana clade cum Ludouico rege cecidisse meminimus, nullos reliquerat liberos, accedebat & uetus cognatio cum Sigismundo: nam is in priore coniugio Ioannis sororem habuerat: apparebat enim finitimi regis noua affinitate amicitiaque res Hungaricas maximè confirmari. Probabat & has maximè nuptias Solymanus, qui antea in Ioanne celibis uitæ statum religiosa uoce damnauerat, quòd eas ex amicissimi socij; regis sanguine expetitas uidebat: sed non æquè placuerat Ferdinando, quanquam & ipse Sigismundi filium regem Sarmatiæ designatum sibi generum asciuisset, ut pote qui liquidò profpiceret Hungaros, præcipuo contemptu atque odio externæ gentis superbos, si puer ab his nuptijs susceptus foret, extemplò in sui sanguinis prolem studia conuersuros. Ceterum Ioannes iam noua nuptia

in spem uirilis prolis aluum gestante, expeditionem
 aduersus Transyluaniae praefectos suscepit. Erant ij
 Maylatus Gritti caede celebratus, & Balassus, quem
 ipse Maylato collegam addiderat, quum fallaci arro-
 gantiq; ingenio hominem suspectum haberet. Is enim
 fastidito praefecturae nomine, stabilis imperij certas
 opes & noui deniq; regni decus affectabat. Pari nanq;
 ambitione atque perfidia petierat à Solymano, ut ex
 eius auctoritate Transyluaniae rex appellaretur, uete-
 re Decebali Dacorum regis exemplo, qui à Traiano
 Cesare bello uictus, in eadem prouincia regnarit: id si
 impetraret, sacramentum Ottomannis imperatoribus
 se dicturum pollicebatur, quotannisq; pensurum tri-
 buti nomine certum auri pondus, cuius non parua co-
 pia in beato ac admirabili Transyluaniae solo frutican-
 te natura sponte nasceretur. Verum Solymanus infidi
 hominis impudentia commotus, quod eum antea Grit-
 ti & Turcarum caede cruentum oderat, totius negotij
 literas ad Ioannem misit, ut uel inde moneretur, quo-
 rum hominum fidei, summæ opportunitatis ac opulen-
 tiæ prouinciam commendasset. Ita Maylatus contume-
 liosè reiectus à Turca, Ioanniq; detectus, commutata
 consilij ratione ad Ferdinandum se conuertit, ne post-
 quam regni spe decidisset, praefecturae quoq; honore,
 uindicante id facinus Ioanne, cum perfidiae nota pelle-
 retur. Erat tum in partibus Ferdinandi Thomas Nada-
 sus, erudito nobiliq; ingenio uir Hungarus, qui soro-
 rem Maylato nuptui dederat: is certa prouinciæ pa-
 rtione, propinquum suum in partes facile traduxit,
 egitq; ut Maylatus Transyluanos ad defectionem oc-

cultè concitaret. Idem etiam Balassus ipse facturus putabatur, quem Ferdinandus per Melchiorum illius fratrem ad transeundum antea sollicitarat. Sic enim nutabant apud utrumq; regem iura pacis & fœderis, ut uerbis amicitiam colere, animis autè liuore atq; odio turgidis bellum parturire uiderentur. Nam Liscanum Hispanorum peditum præfectum, summa licentia ueteranorum more in Italia prædari solitum, agrestes Hungaricum cum maxima cohortis parte ad Cassouiam trucidarant: quum eis uindemiarum & messis collectos fructus impotenter eriperet, multisq; demum maleficijs utrinq; editis transcensiq; limitibus fœdera uiolarat. Accidit autem peropportune turbandis rebus, ut Ioannes Transyluanis pecuniam imperaret, qua Solymano tributa biennio intermissa penderentur. Id erat nouum peracerbumq; ualidæ ac indomitæ genti, quæ uel ob id iniuriam ferre non poterat, quòd aurum enatum patrio in solo ad immanes Turcas proprios ipsorum hostes indignè deferretur. Itaq; consternati ad arma, non obscure imperia detrectabāt, Maylato scilicet Balassoq; rem proclinatam adiuuantibus. Dicebant enim ea pecunia summa decem annis sustineri posse inimica Turcarum arma, nisi patriæ uirtutis honos, concessis ultro & traditis omnium fortunis, adeò fœdè & turpiter prodere tur. Igitur Ioannes ubi uidet eorum contumaciam rebellionis proximam ad arma spectare, serpentis malis inijs occurrendum esse statuit, præmissisq; Valentino Thuracco, Petroq; Pereno, & Petro Vicchio summæ dignitatis ducibus, ipse quanquam ex recenti morbo tenui adhuc ac infirma ualetudine, in Transyl-

uaniam

uaniam rheda peruolat. Commendarat autem regiam Ioanni Staro aulae magistro, res urbanas Aconi praefecto urbis, arcis custodiam & regiam suppellectilem Benedicto Baioni, summa uero belli & pacis consilia Gregorio Peschenio seni fortissimo, qui antea Budam cum Gritto contra Germanos insigni cum laude defenderat. Itaque diuisis inter se copijs, regij duces diuersas uno tempore regionis partes inuasere, circumlatoque terrore belli, atque ostentata clementia regis, qui cum adesse nunciaretur, ita rem gessere, ut plures, qui praefectorum impulsu defecerant, ad officium redirent, nonnulli contumaciae poenas darent, & pauci denique praefectos iam plane coniectos in fugam sequerentur. Maylatus enim uiribus impar, & ex conscientia salutis plurimum timens, nusquam in pugnae casum se obtulerat, incertis itineribus euagabatur, modo percurrerat campos, & syluis improviso erumpens, modo se notis uallibus atque nemoribus occultabat, ut persequentibus nequaquam abiecti, sed constantis intentique animi uestigia relinqueret, ad extremum errando fessus, quum undique urgeret hostis, & Balassus longius abscessisset, in oppidum Fogaras se contulit: in id opere naturaque munitum, thesauros Grittae praedae condiderat. Itaque per cupidum regis admotis castris, prolatisque tormentis obsidere atque oppugnare coeperunt. Consulerat Ioannes ad Sabinium per amplum Misiae oppidum, quod itinere unius diei distat a Fogaris. Ibi in consilium aduocatis prouinciae honestissimis, qui uel in magistratu essent, uel dignitate ingenioque praestarent, quum de Maylati perfidia grauiter esset conuestus, docuit quantae neces-

sitatis esset Turcarum amicitiam tueri, à qua nisi ma-
 gno cum incommodo & certa clade discedere non
 possent, propterea quum Barbaris tributum esset ex-
 oluendum, ad tranquillitatē opulentiamq; prouinciae
 pertinere, ut praesenti non admodum graui damno,
 spem certam futurae utilitatis anteponerent: quando
 ea pax legitimo tributi nomine parta, ad amplifican-
 das priuatorum opes, uberrimos demum rerum om-
 nium prouentus manifestè promitteret: se itaq; uenisse
 ut inspectis prouincialium fortunis, imperatae pecu-
 niae onera leuaret, moderaretur exactio-
 num rationes uectigaliaq; minueret, ac inopibus parcendo plurimum
 indulgeret. Hæc salubri æquitatis ac imperij tempera-
 mento administrantem, quum Transyluanorum ani-
 mos ad obsequiū flexisset, acrior inuasit morbus, quem
 inter suscepti belli curas, à solstitio grauis æstus, & lon-
 gi itineris citata uectatio, non planè sanis & diu quas-
 satis uisceribus attulerant. Obsidebatur interim May-
 latus, quum decumbenti, & affectis tremore membris
 remedia paranti, allatum est reginam felici partu mi-
 ræ indolis puerum edidisse. Tum uerò Hungari incre-
 dibili letitia exultantes, regiam complent, ad regem
 gratulatum irrumpunt, tormenta de more displo-
 duntur, adueniunt è castris duces, gaudium in exercitu di-
 spensatur, paraturq; conuiuium, in quod uel inuitus
 rex ipse procerum cohortantium manibus infertur, id
 ei omnium letissimum atq; supremum fuit. Nam quum
 festæ hilaritati & perpotantibus amicis deesse nollet,
 incautius ac liberalius genio indulset, exinde reuocata
 est febris, quæ iam planè defecerat, cuius uim diu susti-
 nere non

nere non potuit. Quum uerò finem uitæ adesse conspi-
 ceret, filium testamento reliquit hæredem, Georgiūq;
 Varadiensem antistitem propter eximiam fidem, &
 Petrum Vicchium sanguine sibi coniunctum, tutores
 instituit, obtestatusq; est singulos proceres per antiquū
 Hungarici nominis decus, ut sui sanguinis potius quàm
 externæ atq; inimicæ gentis regem in Pannonia regna-
 re paterentur. Futurum enim esse, ut Solymanus regni
 tutelā susciperet, si ad eum legati cum muneribus pro-
 perè mitterentur, qui puerum ex eius autoritate re-
 gnaturum paterna conditione reciperent. Fuit Ioan-
 nes pacato clementiq; ingenio, & ad beneficentiam
 equitatemq; maximè propenso. Aberat enim illa innata
 Hungaris ferocia militaris, quum literarum studio
 & multis utriusq; fortunæ casibus eruditus, nequaquã
 uirium impetu, sed accurata consilij ratione regere-
 tur: nemo enim eo cautior, & uigilantior in negotio,
 nemo, quum animum remitteret, in otio urbanior atq;
 iucundior fuit. Is uirorum fortium clientelas perpetua
 hospitalitate & beneficentia partas, & certos princi-
 pum thesauros esse dicere erat solitus, quòd grati &
 memores una sæpe forti fideiq; opera omnes sumptus
 cumulatè persoluerent, ingrati uerò cum ignominia
 alienæ uirtutis testimonium ferre uiderentur. Suppressa
 est tantisper mors eius, dum cum Maylato de composi-
 tione transigeretur: significarant enim regem in tanta
 suscepti filij lætitiæ pristinæ gratiæ locum, & deniq;
 ipsum præfecturæ munus ei liberali clementia relictu-
 rum, si in suum filijq; legitimi futuri regis nomen iura-
 ret. Non detrectauit conditionem Maylatus pluribus

malis circumuentus: atq; ita cadauer à Sibinio, comitante magna parte exercitus, delatum est Albam regalem, ubi sepulchra regum uisuntur, solēniq; die, ac insigni cerimonia noui reges coronantur: sed priusquam à Sibinio mouerent castra, consilio habito, eādem, quæ ornata instructaq; uiuente rege fuerat, legationem ad Solymanum decreuerunt, iereq; confestim summæ dignitatis legati Ioannes Exechius Quinque Ecclesiensis antistes, & Stephanus ipse Verbetius iam natu grandis & scrinij regij magister, quem Romæ sub Leone legatum uidimus. Tulere munera pateras ex auro eximij operis decem, cæ lato autem argento inauratas centum. item sericas purpureas & amethystinas, aureasq; textili opere figuratas, more Barbarorum, in talares uestes quadraginta, auriq; simul Hūgarica nota signati quinquaginta pondo, quæ biennalis tributi nomine penderentur. Ita à Sibinio rectis itineribus, relicta ad leuam Valachia, superatoq; in Triballis Danubio, per Traciam Byzantium peruenere. Interea apud Albam regalem insigni pompa apparatusq; regis funus est celebratum, impositaq; infantis capiti solennibus ceremonijs antiqua illa ex auro corona, quæ Stephani Hungarorum primi regis fuisse dicitur, asseruabaturq; religiosa admodum custodia in arce Vicegradensi. Neque enim Hungari satis ritè factum legitimumq; regem arbitrantur, qui eam publicè delatam capite non gestarit. Propterea & regi infanti leto auspicio, dum sacro fonte ablueretur, Stephani nomen indiderant, renouata memoria antiquissimi regis, qui id regnum felici uirtute condidisset. Cæterum ius imperij isabelle

bellæ reginæ communi procerum studio delatum, ea lege, ut in publicis literis filij matrisq; nomen præscriberetur, eodemq; titulo regia moneta cuderetur: sed in Georgio summa imperij potestas eminebat, præerat enim arario, tesserasq; arcium tenebat. Porro arma, milites, uexilla penes Valentinum uisebantur. Medius inter hos Petrus Vichius, quòd regem sanguine contineret, tutorq; esset adscriptus, neutri suspecta & proinde stabili nominis authoritate florebat. Sed quoniam Georgij nomē hoc funesto bello, quod scripturi sumus, perillustre fuit, operæpretium putauī aliqua de ingenio eius enarrare, ut quibus artibus gestum sit bellum, nobileq; id regnum Hungarorum insania ad Turcas deuenit, posteris prodatur. Natus erat Georgius in Croatia, citerioris Pannoniæ Illyriciq; finibus propinqua, educatusq; ab ineunte ætate in domo Ioannis, apud quem uirtuti ac industriæ certissimus erat receptus, quum antea sacris temere initiatus, uitæq; duriciem serò pertæsus, à suscepta professione discessisset. Itaq; miro obsequentiq; ingenio Ioannem regno pulsum exulantemq; secutus, tantam in dubijs asperisq; rebus fidei, pietatis, ac expediti consilij laudem promeruit, ut Cibaccho Gritti scelere ad Braxonium interfecto, Varadiensem episcopatū sit adeptus. Exinde ualidis opibus confirmata authoritate, aulam regnumq; regis commodo semper fidus circumegit, atque feliciter rexit, sed tanta erat naturæ diuersitate, ut quum in omni actione expediti præstantisq; uiri personam indueret, compositus ex contrarijs moribus & ad omnia natus esse uideretur: in peragen

dis enim sacris feriarumq; ieiunijs Christianae discipli-
 nae tristitiam demisso uultu sermoneq; ita implebat aut
 effingebat, ut is idem esse credi non posset, qui in graui-
 bus demum belli pacisq; negotijs, tantam uim erecti ar-
 dentisq; ingenij gnauiter afferret. Optimorum siqui-
 dem equitum turmas alere, thoracatus in aciem prodire,
 frequentibus conuiujs atq; muneribus milites conciliare,
 magnorumq; ducum more poena & praemio dignitatis
 nomen tueri erat solitus. Nemo praeterea eo diligentius
 regni opes inspexit, nemo uectigalia, aurifodinas,
 pastiones, salinasq; utilius locauit, nemo subtilius
 cogendae pecuniae rationes adinuenit, qua una re certis-
 simus apud reges gratiae locus paratur: usq; adeo, ut
 Ioannes praecipua se eius uiri industria regnare fatere-
 tur, & ipse Ferdinandus hostis saepe diceret, nihil se
 prorsus inuidere Ioanni, quam unum cucullatum, qui
 galeatis decem milibus tuendo regno potior haberetur.
 Igitur Georgius suscepta pueri tutela, in omni ciuili
 militariunq; rerum officio multus esse, providere ingenti
 cura, ut in unum Hungari consentirent, ne ullus
 alicubi nouarum rerum tumultus oriretur, quo infirmi
 adhuc regni initia turbarentur. At Ferdinandus
 nunciata morte Ioannis, repetendae Pannoniae cupidus,
 nihil dubitat, quin arma paret, ac eam omnino occasio-
 nem, quae a Dijs immortalibus oblata uideretur, festinan-
 ter arripiat. Aderant enim pleriq; reguli ducesq;
 Hungari eius secuti partes, & ante alios Alexius Tur-
 so, Ferentius Gnarus, & Petrus Bachithius Pauli fortis-
 simi ducis frater, cuius morte Turcarum uictoriam
 ad Exechium nobilitatam fuisse docuimus, itemq; Bal-

thasar Pamphilus, Franciscus Capolnaus, & Ioannes
 Castlamphus, qui à Varania principe Camertium do-
 mo stirpē ducebat, & ipse deniq; Seredus Gaspar, uir-
 tute bellica illustris, sed latrocinij & multiplicis rapi-
 næ infamia notatus. Si omnino unum illud esse tempus
 docebant, quo in patriā cum dignitate reduci possent,
 & eo quidem autumno confici posse bellum, si matura-
 rent, quando Turcarum aduentum propinqua hyems
 excluderet, nec planè in unum consentirent Hungarī
 proceres, qui reginæ studia sequerentur. Non enim ad-
 duci posse uiros nobiles, ut Georgio cucullato deserto
 risacri ordinis deseruirent, postquam ille uarijs simu-
 lationum artificijs, deprauato reginæ ingenio, præoc-
 cupatisq; thesauris, solus regia potestate potiretur.
 Iphis porro, qui rectè sentiendo exules facti uiderētur,
 patere locum nō honestæ modò, uerumetiam peram-
 ple dignitatis & gratiæ apud reginā, hortatore præ-
 sertim sponseq; Georgio, si ad infantis pueri aulam,
 & deniq; ad propinquos, paternosq; lares redire uel-
 lent, sed dedisse fidem uel externo regi, qui uirtute fi-
 deq; præstaret, altero scilicet repudiato, qui uel gratis-
 simum Hungarici sanguinis nomen prætulisset. Proin-
 de Ferdinandum imperitè ingrategq; facturum, si ea,
 quæ adesset, prætermissa occasione suscipiendi belli
 consilia traherentur. Quid enim scēdius accidere posse
 magno regi, atq; eidem Cæsari designato, quàm si ui-
 ros strenuos fidelesq; ipsius auspicia nomenq; secutos
 turpi cunctatione desereret? qui mirificas equitum alas
 ductantes, insignem ante alios in ipsis præliorum peri-
 culis operam pollicerentur. Nec minore studio Ger-

mani duces bellum suadebant, utpote, qui militiae dediti, aut primos honores, aut alarum & cohortium praefecturas in exercitu se adepturos speraret, unde stipendia primum ac inde laus, praedaeque praesertim, praecipua laborum ac uulnerum praemia peterentur. At Lascus uir Sarmata, belli pacisque artibus abunde instructus, consilio potius quam armis repetendum Pannoniae regnum summa oris libertate praedicabat. Nouerat enim ille regum omnium ingenia, moresque gentium, quum totum penes terrarum orbem, regiasque omnes uarijs legationum muneribus functus percurrisset. Summa sententiae eius haec erat, ut regnum a Solymano peteretur, eo beneficiarij iuris nomine, quo id dono datum Ioannes accepisset. Posse enim supplicando aduulandoque facile impetrari ab homine generoso, & ab insita Barbarorum animis uanitate, inepte saepe gloriam affectanti, quod ui atque armis minime posset extorqueri. Abundè se nouisse Solymani spiritus, & praetumida purpuratorum ingenia, illum contemnere opes, & tot regna fastidire, hos uero inexplebili auaritia & arrogancia ingenti, nihil magis optare ac suadere, quam bellum. Proinde cauendum esse, ne eo repentini belli strepitu, parata atque intenta Turcarum arma exciderentur, quibus resisti non posset, nisi coactis totius occidentis uiribus bellum inferretur. Id autem uno omnium consensu expediri posse, sed ne id uideant, fatali caligine suffundi regum oculos, atque ita Christianorum concordiam longè lateque deploratam, à Dijs superis in meliora tempora reseruari, postquam reges nuper à mutuis complexibus infecta pace discessissent.

An non, inquit, Gallus elusus spe sua, ac uti cupit existimari mirè traductus ad hanc nouam peracerbi doloris offensionem, recrudescente antiquo uulnere, implacabile odiū resumet? Faceſſat omnis ſimulatio magnis inimica cōſilijs, atq; omnem prorsus adulationem, uel ingrata regijs auribus ueritas anteuertat. Ille proſectō non degeneris animi, uti cæco dolore conuulſis plerumq; accidit, iratè atq; inimicè dabit operam proſuſo atro, quo multum abundare dicitur, ut grauiores difficultates Cæſaris cōſilijs innectat, designatos Germania conuentus perturbet, principum diſtrahat uoluntates, ſibiq; eos in primis largitione obnoxios reddat, qui Romani imperij decus æqua ſorte uirtuti ac meritis dari diſpenſariq; ſolitum, Austria domui uehementer inuideant, uti quaſitum hæreditate, quando iam in hac tot Cæſarum perpetua ſerie, uti ab longa conſuetudine, legitimi iuris nomē induerit. Occultè itaq; conſpirabunt naturaq; ceſſatores eximij, nullam omnino, aut certè ſeram opem ferent, quum Turcarum auxilia ad tuendum puerum regem aduolabunt. Neque eſt cur quiſquam finitimos præfectos ſperet huic cauſæ uel retardante hyeme deſuturos. Honeſtam enim & planè decoram ſerendæ opis ſpeciè præferentes, haud dubiè pupilli & uiduæ iniurias defendent, ut occultè cupiditati ad occupandandū regnum aditus paretur. Contraçto nanq; ſemel certamine, uel ſi fortuna primis auſibus noſtris arrideat, eternū proſectō tibi erit bellum cum eo hoſte, qui inexhauſtas opes, inuicta robora hominum, indomitos ſpiritus, & deuotos in necem noſtram militum animos, ſit allaturus. Ita fiet, uti

auguror, & utinam sim falsus uates, ut si Pannonia p̄tatur armis, tibi demum de Austria, auitoq; imperio sit dimicandum. Ad ea rex respondit, uera esse quæ diceret Laschus, sed in arcano consilio si proferretur, aliquid residere, quo adduci posset, ut existimaret omnino mouenda arma. Illud uerò magnopere probare, ut Solymani animus illustri legatione tentaretur. Neminem uerò potiore ipso Lascho, qui Barbaro gratus, familiarisq; purpuratis omnibus, eandem ferè superiore anno legationem suscepisset. Non recusauit illud munus Laschus, & paratis rebus omnibus quæ in negotio opus erant, à Vienna Byzantium est profectus. Sed Ferdinādus nihil à priore sententia discedit, bellū parat, presentis fratris opibus subnixus, nec obscure diffidens Hungarorum ingenijs, quibus ea transfugij causa satis honesta semper fuit, quæ presentis contumeliæ speciem prætulerit. In primis Nicolauū Salma, quem Cæsar uirtutis opinione in illustriū equitum ordinem cooptatum, aurei uelleris torque donauerat, ad reginam mittit, qui tabulas nouissimi fœderis proferat, hortetur eam, ut regno decedat, quod recēti pactione ad eam iuris esset factum. Porro etiam atq; etiam moneat, ne suas & pupilli pueri spes morando & tergiversando corrumpat. Concessurum enim puero Ferdinādum Sepusianam prouinciam, uti antea disertè ex tabulis ambo reges conuenissent, & ipsi quoq; reginæ per annos redditus, & quicquid in dotale nomen obueniret. Quòd si ea legitimi fœderis obliuisci uellet, ei tum opportunè denunciaret, neq; Carolo Cæsari, neq; Ferdinando regi defutura arma, quibus regnum repeteret.

tanquam antiquo iure, & nouo multorum Hungarorum consensu Austriae domui contributum. Exceptus Budae Salma egrè impetrauit, ut ad reginam admitteretur. Georgius enim & Vichius muliebri ingenio diffidentes, denegatum colloquij officium nimio reginae dolore & lachrymis excusabant, quum se de peculiari munere mandata audire referreque paratos esse diceret postquam uiduae reginae regisque pueri tutelam demar dante, obtestanteque Ioanne rege suscepissent. Sed eam regina de se imbecilli iudicij opinionem, quam tutores conciperent, ad contumeliam reuocabat, quum Sarmatico & Sfortiano sanguine progenita, non uiriles modò, sed planè regios gereret spiritus, diceretque sibi in necem manus se allaturam, nisi legato aditus in cubiculum daretur. Id erat atratum obscurumque, utpote quod de more caelestem lucem excluderet, ipsa ignobili in strato residebat, neglecto ornatu, & pallida facie, sed oculis nihil tum in lachrymas proclinat, uoce tamen & ceruicis gestu ita composita, ut diuturno defesse luctu exaruisse potius lachrymas, quam discessisse ex animo maerorem ostenderet. Foeminae siquidem mentem regnandi cupido iam inuaserat, atque ita possidebat, ut omnia imminentis belli pericula contemneret, ac ipsos denique Barbaros, ut regium nomen tueretur, omnino euocandos existimaret. Itaque Salmæ cum multo uerborum honore mandata explicanti, demisse respondit, eam esse Fortunam sexus ac ætatis suæ ut orbata rege coniuge, & diuturnis corporis ac animi doloribus perturbata, neque suscipere, neque terminare consilium queat, quum in re longè grauissima

Sigismundum patrem omnino consulendum existi-
 met, eius autem regis tantam esse uirtutem atque iu-
 stitiam, ut Ferdinandus nullo alio disceptatore atque
 arbitro in ea controuersia uti uelit. Proinde se pe-
 tere spatium ac idoneum tempus, quo pater consuli
 posset. Se enim ab eius sententia minimè discessuram,
 ac idem facturos proceres Hungaros arbitrari, quòd
 si id moræ spatium denegetur, atque armis agendum
 putent, egregiam certè laudem non ferent, inquit, Ce-
 sar & Ferdinandus, si uiduam fletu cōsumptam, & ua-
 gientem in cunis puerum regem oppugnatum adue-
 nerint. Salma eo modo dimissus, quum ad Ferdinan-
 dum rediisset, reginam in potestate Georgij esse, nec
 eam agere aut effari quicquam, nisi prius ex ore il-
 lius ac nutibus acceptum retulit. Illum enim re-
 gnare cupere, reliquos uerò Hungaros partiri inter
 se honores & præfecturas, postremò homines qua-
 stus & potentie auidos, infantis regis nutritios & re-
 gni procuratores esse malle, quàm assecras & specta-
 tores magni atq; externi regis, qui præstroccem gen-
 tem lingua moribusq; dissimilem, & Hungarico nomi-
 ni prorsus inimicam, in Pannoniam condendis passim
 colonijs esset adducturus. Hæc se audisse explorasseq;
 propterea sibi uideri spem omnem positam in armis
 sed celeritate utendum, ut imparati & à Byzantio
 legationis euentum expectantes, penè priusquàm arma
 caperent, aut consilium expedirent, Buda pellerentur.
 Neq; enim temere reginam, totam spem pacis ad arbi-
 trium Sigismundi patris reiecisse, qui tum in ultimâ
 Lithuaniam ad Moscouitarum usq; fines abscessisset.

Ita enim integrum circumagi posse annum, priusquam
 responsa uel per celeres tabellarios referrentur. Inter
 rea parari praesidia exciriq; posse Turcas, ac inde con
 flari bellum multo maius & grauius, quam putarent.
 Proinde si in Pannonia regnandum arbitraretur, abie
 cta omni alia cogitatione, parare classem & copias co
 gere maturaret. Nec mora Ferdinandus, suppeditante
 pecuniam Cesare, conscriptis cohortibus, ac euocatis
 equitibus, congestoq; in naues satis amplo comineatu,
 iustum exercitum secundo amne Danubio Strigo
 nium demittit. Ea urbs Pauli antistitis, constanti studio
 erga Ferdinandum, Ioannis imperia, & bellicos co
 natus semper eluserat. Praeerat Austrianis copijs cum
 imperio Leonardus Velsius e Rhætia superiore Tridē
 tinis Alpibus propinqua. Is ad Germanicum animi ro
 bur, perspicacis ingenij uim addiderat, multisq; de cau
 sis aperiendum iter ad Budam arbitrabatur. Occurre
 bat enim à Strigonio euntibus Budam, medio fermè i
 tinere Vicegradum: id in supercilio editi montis ar
 cem habet, cum sua altitudine, tum pulchritudine o
 peris longè lateq; conspicuam: despectat enim pra
 terlabentem Danubium, ripamq; fluminis perpetua
 munitione sibi coniungit. Nam ab arce per decliuens
 praeceptamq; crepidinem deductus est murus, isq; ubi
 in extremam ripae marginem desinit, egregij operis
 turrem habet, quae tormentis instructa, nauigantibus
 opponitur, claudit quoque & ipsum terrestre iter,
 quum portae immincat, per quam inuito custode nemi
 ni aditus patet. Intra portam autem, angusta sed oblō
 ga planities aduerso flumine se extēdit, ubi uilla regia

uisitur, ad uoluptarios secessus inchoata antiquitus à Sigismundo Cesare, absolutaq; demum ingenio Mathie regis, qui uirtute & gloria Hungarorum regum ultimus fuit. Ab his ædificijs hortisq;, Velsius tormeta promouit, oppugnauitq; perpetuis diebus nouem, resistente acriter præsidio, cui præerat Valentinus cognomento Litteratus, inter Georgij clientes fide & constantia insignis: sed ea uis erat ingentium tormentorū, ut perrupto muro propugnaculi interiora nudarētur multosq; propugnatores testudinis tectiq; ruina obrutos, nihil cessantibus tormentis, opprimeret. Tum uerò Litterati pertinacia periculo uicta, atq; obiter accensiuorum cæde Germani milites, inter deditiois significationes irruerunt, primis interfectis, reliquis captis Litteratus ipse seruatus est, ut ueteres captiui Budæ custoditi, permutatione facta reciperentur: in ea expugnatione, Velsius ad ducentos milites impigros desiderauit. Tum demum à Vicegrado profectus classe, cui Budensis numero & magnitudine nauium inferior nihil obstiterat, annem transgreditur, Pestumq; occupat ab hostibus desertum, & ad Vacciam eadem celeritate contendit eamq; sine uulnere redigit in potestatem nec mora ad citeriorem ripam conuersa classe reuertitur, promotisq; inde castris ad Budam est profectus, ut per colloquia Budensium animos tentaret, exploraretque reginæ consilia, & ex propinquo ostentatis copijs atque tormentis, ciuitati terrorem incuteret. Iam enim Perenus ipse inter Hungaros nobilitate atq; opibus facile princeps, quanquam filium Solymano fidei obsidem dedisset, ad Ferdinandum transierat one-

ratus scilicet ingentibus promissis: nam ab ipsa statim uictoria, regij scrinij, sigilliq; magister in locum Verbetij futurus erat, dabanturq; ei dono aliquot opulenta oppida, quæ ambiguo iure in potestate Thursonis erāt. Defecerant etiā à regina Stephanus Rascaius, & Franciscus Francapanes Agriensis antistes summo loco natus, pietatisq; studio & seueræ uitæ disciplina mirabilis, quem conciliandis regibus ad Cæsarem cū Brodarico suscepta legatione Neapolim peruenisse docuimus. Is magnam professione religionis auctoritatem secum afferebat, quasi integro iudicio Ferdinandi causam probasset, sed ei postea Georgius intempestiui ambitus leuitatem, criminosis epistolis obiecit, quòd purpurei galeri honorem commendatione Cæsaris affectasse uideretur. Caterùm Velsius obsessurus potius quàm oppugnaturus urbem, ad Aquas Calidas castra locauerat: eæ uergunt in occasum, distantq; à mœnibus stadijs fermè duodecim; mirabilis autem earum natura fertur, quum scaturientis aquæ tantus sit feruor, ut pedæ uix tentari possit, & in eam à lanijs proiecti sues faciliè depilentur, nec ranæ tamen intereāt, quæ frequentes innatare conspiciuntur. Agebant undiq; prædas Germani, idq; iniquo animo à socijs Hungaris ferebatur, quum pleriq; aut sua aut propinquorum pecora diripi, ac incēdi pagos, & trahi uinctos imbelles agricolas uiderent, ita ut saepe cum Germanis deprecando, prædamq; extorquendo, armis contendere cogentur. Ex altera parte Budenses equitum alas emittebāt, quibus Germanos egressos castris inuadebant, & finitimos uicos ab iniuria hostium tuebantur. Nam Valen

tinus Thuracus, uirtute bellica nemini secūdus, qui militare imperium obtinebat, mirificum leuis armaturæ equitatum in urbē acciuerat. Summa eius consilij erat, ut nihil in discriminē adduceret: expectabat enim alacriter, ut Germani promotis castris ad oppugnandū, portis appropinquarent, aut si Velsius cunctaretur, spatiumq; præberet, interea Turcarum auxilia superuenirent. Dum eo modo ad Aquas Calidas Germani sederent, Balthasar Pamphilus inter Hungaros duces admodum clarus, quum progressus à castris ante portam urbis euagaretur, postulauit à custodibus potestatem sibi fieri cum Valentino colloquendi: cupere etenim plurimum salutare ueterem amicum, & aliqua deserre, quæ ad commune Hungarici nominis decus pertinerent. Nec mora, concedente Valentino, cum turma suorum est receptus, aliquantoq; post in castra redijt, asserens se cum ducibus comiter ac hilariter compotasse, collustrandoq; urbem, inspexisse præsidia, tormenta, aggeres, quibus Budā, nisi ampliore apparatu, & comodiore anni tempore, ac multo maioribus copijs, expugnari non posse crederet. Ea res Velsium uehementer commouit suspicaci ingenio Germanorum more, de externæ gentis fide uti lubrica incertaq; magnopere dubitantem usq; adeò, ut iratè succensendo Pamphilum castris excedere iuberet, quòd iniussu Budam intrasset, ac insolenti priuataq; libidine, cum hostibus colloquendo adaugendoq; eorum uires, totius exercitus animos fracta spe uictoriæ debilitasset. Itaque Velsius nihil tentata oppugnatione discedens, ad Vicegradum iterum se conuertit, ut præaltam illam ar-

cem, & regie coronæ custodia celebratam, tormentis expugnaret, nec diu Hungari præsidio impositi uim ingentium pilarum tulerunt, quum eadem ruina, quæ turris ad Danubium adaperita conciderat, nobilissimi ædificij testudines pinnaeque & propugnacula, nihil intermissis ictibus concussa frangerentur. Eo modo interfectis aut in deditionem acceptis Hungaris arx capitur, minore aliquanto militum iactura, quàm turris inferior paulò ante fuerat expugnata. Nec multò post ad Albam regalem contendit, ut per colloquia ciuium principes tentaret: nã Perenus, cuius apud Albanos insignis erat authoritas, per idoneos homines adhortãdo pollicendoque immunitates ac præniã, nonnullos perpiculerat, ut à regina deficerent: dicebant enim in consilijs & coronis calamitosum ciuitati fore, si infantis regis adolescentiam omnino expectandam arbitrarentur, postquàm Ferdinandus cum suis tum ualidissimis Cæsaris opibus innixus, in proximo spectaretur, qui apud ipsos legitime coronatus, iure potior ac armis atque fortuna superior, stultæ ipsorum pertinaciæ iniuriam euastato agro ulturus esse uideretur. His sermonibus celeriter est effectum, ut ciuitas, quæ ui armisque expugnari non poterat, multa cõsiliij ratione mollibusque colloquijs ad Ferdinandi fidem redierit, præsidiumque acceperit: nam, quum eò Valentinus aduolasset, occlusisque portis non admissus, ac ob id grauiter iratus, suburbana popularetur, Albani Perennianos equites acciuerunt, quorum præsidio non urbem modò, sed proximos etiam pagos tuerentur. His rebus gestis, Vellius ad Strigonium castra reduxit, uel ob id, quòd Ger-

mani cum Hungaris rixas miscerent. Vtraq; gens enim ab innata feritate & truci contumacia, quum in implacabilem iram cruentis semel armis exardeat, deprecantium ducum imperia facile cōtemnit: nam per eos dies adeo atrox certamen inter se ab leui causa contraxere ut quum præfecti intercurrerent, ducesq; ipsi dirimendo prælio corpora sua opponerent, Perenus lapide ictus, & Velsius in crure uulneratus, ab ea contentione discesserint. Verum ad hæc, grauior quoq; in Pannonia bellū gerentibus hyems suberat, & turbidis uocibus à milite gregario stipendia petebantur: quas ob res Velsius, renum etiam morbo uehementer affectus, in hyberna copias dimisit, Pestunq; in primis præsidio imposito & nouis erectis munitionibus firmauit, propterea quod frequentibus nuncijs, nec incertis rumoribus afferebatur Turcas in propinquis eorum limitibus arma parare, ut Budensibus auxilio festinanter aduenirent. Nam ubi regina à Ferdinando copias cogi, nauigijs tormenta imponi, ac expediri commeatus certius cognouit, decernente Georgio, nihil ad salutē opportunius habuit, quàm à finitimis Turcarū præfectis maturam opem implorare. Ii erant Vstrephus Bosniensis, & Mahometes Belgradensis, & Amurathes, qui trucidatis copijs nostris, & Clissia supra Salonam capta, in Dalmatiæ finibus constiterat. Vstrephus præfecturæ honore, ceteros Europæ Sanzacos anteibat. Illyrici siquidem uexilla omnibus præferuntur, cuius amplissimus est equitum numerus, & regio longè latissima. Is locum beneficio potius quàm uirtute fuerat consecutus, quoniam Baiazetis filia in matrimonio eius fuit, eratq;

eratq; tum in senium uergens, ac inertio otio præpin-
 guis, tuebaturq; præfecti nomen singulari uirtute alū-
 ni sui Amurathis, qui ad Iaderam armatū Venetorum
 equitatum subita incursione profligarat. Propterea fa-
 cile reginæ postulatis respondebat, se copias inconsul-
 to Solymano minimè finibus educturum. Eadem ferme
 responsa erant Mahometis, nam prouincia pedem ef-
 ferre iniussu imperatoris nefas esse dicebat, sed is ex iti-
 nere à Lascho præoccupatus magnis promissis atque
 muneribus, ut nihil se commoueret, diuq; cessaret, pro-
 lixè quaestui, atq; item æmulationi seruebat. Vstrepho
 enim homini ignauro parère, ac eius signa sequi uir lon-
 gè fortissimus ac ætatis honore superior indignabatur.
 Neq; Amurathi tutum erat à Gradisca Illyrica discede-
 re, ubi erat in statione aduersus Crouattos, nisi iussa si-
 gnaq; præeuntis Vstrephi sequeretur. His de causis re-
 gina diu frustra, ut opem ferrent, Turcas præfectos ob-
 testata, ad legatos qui Byzantij erant, omnium difficul-
 tatum suarum articulos perscribebat, ut per eos Soly-
 manus imminentis periculi certior redderetur. Non-
 dum peruenerat Byzantium Laschus, morbo scilicet
 currendi diligentiam subtrahente, sed præmiserat Pto-
 lemæum Ariminensem medicum ad purpuratos, Lu-
 phibeiumq; in primis familiaritate sibi coniunctum,
 magnisq; antea excultum muneribus, per quem omnia
 se impetraturum sperabat, sed frustra fuit Ptolemæi ad-
 uentus, tanetsi suspendendis Barbarorū consilijs, cum
 Bassa, ac ipso deniq; Verbetio collocutus, opportuna
 nec ingrata auribus attulisset. Solymanus enim, qui ius
 suum ac beneficium defendere suæ dignitatis esse sta-

tuebat, magno sibi commodo ac magnæ item gloriæ futurum rebatur, si ostentato pietatis studio, uiduam pupillumq; in tanta calamitate protegeret. Itaq; aduocatis legatis, tribusq; purpuratis assistentibus, se eo animo Ioanni regnum concessisse dixit, ut ad liberos eius transmitteretur, tandiuq; posteri eius stirpis Pannoniæ regno potirentur, quãdiu accepti beneficij memoriam retinerent. Proinde ad declarandam liberalitatis suæ constantiam, se arma sumpturum, daturumq; operam, ne Germani hostes illati belli exitu letarentur: tradiditq; demũ legatis, puero regi deferenda, firmatæ amicitie, susceptæq; tutelæ insignia, purpuream auro intertexto regalis cultus togam, & clypeum elaborato umbone rotundum, ferream item clauam manubrio aureo, & incuruum gemmata uagina gladium: exinde Vstrepho Mahometeq; præfectis seuerissimè perscripsit, ut extemplò e ductis copijs reginæ opem ferreturarent, nec ulla aduersæ hyemis excusatione uterentur, quòd si tarditate aut negligentia detrimentum acciperetur, ipsos continuò capite pœnas duros. Vix dum Hungari legati, cum donis præ letitia Budam redire festinantes, discesserãt, quum Laschus Byzantium peruenit, ibi edoctus è Ptolemæo de successu legationis Hungariæ, quum mandata exponeret, & æquâ conditione regnum petere pergeret, multũque in ore eius esset Carolus Cæsar, uti fratrem excitis totius Germaniæ copijs adiuturus, commoto ad id Solymano, custodiæ traditur, obiurgantibus itidem purpuratis, Rostanèq; præsertim Solymani genero, iuvene elato atque iracundo: dicebat enim ultimo
supplicio

Supplicio dignum, qui insolenti orationis libertate se-
 reni uultus maiestatem offendisset, ludificatusq; regem
 regum amicitiam peteret, quum interim impudenter
 in Pannonia bellum gereretur. Interea Mahometes
 & Vstrephus nihil deterrente hyeme, dispersos in hy-
 bernis equites ad signa uocant, nauales socios conqui-
 runt, classemq; Drauo & Sauo fluminibus in Danu-
 bium deducunt. Neq; enim peritè & commodè in Pan-
 nonia bellum unquã geritur, nisi subsidio magnæ clas-
 sis tormenta, commeatus, impedimentaq; ad opportu-
 nitates utriusque ripæ conuehantur. Sed tantus per
 eos dies adulta hyeme & diu perflante Borea rigor
 extitit, ut astricto præalta glacie Danubio, cuncta na-
 uigia ad Tolnensem ripam uadis inhæserint usq; adeo,
 ut tollendam nauigationem marginibus latè gelu con-
 cretis, ut uix in medio tātus annis, quum iam planè in
 ipso cursu pigresceret, apertus & liber profluere spe-
 ctaretur. Ea res magno incommodo Turcis fuit, tar-
 dauitq; eorum aduentum, quum, necessariò ad tuc-
 dam classem consistere, atq; ibi castra ponere, ferreq;
 sub tentorijs præduræ hyemis asperitatem squalenti in
 solo cogerentur. Incredibile dictu est, quum inde disce-
 dere flagitiosum, & capitale quidem putarent, quan-
 ta animorum pertinacia & patientia corporum, re-
 rum omnium difficultates superarint, uel equis, qui
 bus nihil apud eos carius existimatur, frigore ac ine-
 dia consumptis, & concepto inde morbo passim in-
 tereuntibus. Sed mitescente hyeme aperuit sese annus,
 Fauoniusq; primo uere inuecto, Aquilonibus succes-
 sit, exoptatus Turcis reginæq; lætissimus. Nihil enim

cunctatus Mahometes remiges supplet, pedites Martellosios ex Illyricis motibus accersit. Ii sunt latrones eximij, pari feritate pernicitateq; speluncis & cauis arborum pro domibus utetes, parua secure et breui spiculo armati, sed Numidarum more duces habent, & stipendio muneribusq; trahuntur, ita ut facile compendia uiarum ac montium fluminumq; naturam exercitiis demonstrant. Idem quoque facit Vstrephus, ambo busq; Valentinus e Buda obuiam profectus, cum ualida Hungarorum manu coniugitur. Regina prefectos muneribus colit, commeatū suppeditat, aenea tormenta, quibus inimica oppida expugnent, haud cunctanter attribuit. Itaq; inuito consilio Danubiū copias traducunt, & ad Vaccia deferuntur. Ea urbs nequaquam militariter defensa capitur, trucidatisq; nonnullis Barbarorum more protinus incenditur. Inde Pestum oppugnatum ire pergunt, & ab occasu castra locant. Præerat Pesto Barcocius Hungarus, prætoriane ale prefectus, sed aderat pleriq; Hungari duces, & in primis Germanorum dux Otho Fotiscus, cum decem cohortibus. Ab his quum Turcæ tormentis murum quaterent, equitatuq; circumeundo urbem magnum terrorem obsessis incuterent, oppidum egregiè defenditur. Nam Turcæ in equo pugnare soliti ex propinquo aggredi murum, ruinasq; subire, & contemnere hostium tormenta (conspecta præsertim intus hostium phalange) stultum ac miserum putabant, quod Ianizeri pedites, quorum uirtute cuncta facile perumpant, nulli aut paucissimi in castris essent: Illyrici uerò Triballij, classarij pedites, & quos diximus, Martellosij, rudes

ad id p

ad id pugnae genus, ac ingenio prorsus armisq; inhabi-
 les uiderentur. Equestribus tamen praелиjs certabatur,
 quum saepe Hungari erumpendo uagantibus Turcis
 occurreret. Erat in oppido Marius Spicecasius e Nea-
 poli militaris architectus, is aduersus hostium castra,
 more Italico, quadratum aggerem multa conseptum
 materia ad instar latissimae turris erexerat, in summita-
 teq; tormenta collocarat, quibus Turcarum munitiones
 atq; tentoria ab editiore loco petebantur. Simili ra-
 tione, & ab arce Budensi interiacente fluuio ad Pesta-
 na aedificia pile ferreae uolitabant. Regina interim par-
 tibus comitatum Turcis praebat, utpote quae sibi an-
 nonam, nisi parca metiretur, priusquam frumenta ma-
 turesceret, de futuram timeret, quoniae Caesar e Belgio
 in superiorem Germaniam profectus ad Ratisbonam
 conuentum habere, nouosq; exercitus parare nuncia-
 batur. His de causis, & quod multi equi conceptis an-
 tea morbis agminatim interirent, Turcae re infecta, tra-
 iecto rursus Danubio restitutisq; egregia fide tormen-
 tis, intra fines redierunt: sed in receptu non desuere
 Hungari, quin erumperent, & nouissimos cadendo ad
 multum spatium persequerentur, Ferentio Gnaro in-
 primis impigre rem gerente. Eo enim die Achanates,
 qui cogendo agmini praerat, insignis inter aliarum au-
 ces, ab insequentibus Hungaris est interfectus. Eadem
 hyeme in Vangionibus totius Germaniae legatoru ha-
 bitus est conuentus, in quo Beronottus Granuelius in-
 signi grauitate pietateq; religionis casum deplorauit,
 obsecrando Germanos nomine Caesaris, ut tantis atq;
 adeo diris dissensionibus speratam toties & nunquam

impetratum finem imponerent, quibus diuinæ humanæq; res pudenda miserabilisq; insania in præcepta traherentur. Miserat eò Paulus Pontifex Thomam Campesium Feltrensem episcopum, atq; item perillustres theologos, qui de sacrarum literarum interpretationibus disputarent aduersus Lutheranos. Si nouum sibi nomen induerant, Protestantesq; appellari malebant: Horum princeps erat Philippus Melanthon, qui Latine facundiæ deditus, noua & ipse placita publicarat. Pro catholicis stabat Ioannes Ecchius, uetus atq; admodum robustus sanæ eruditionis propugnator, et Iulius Pluggius præsul designatus Numbergensis. His unis datus est loquendi locus in consensu legatorum, præsidente Granuelio, alternisq; diebus dixerunt ac responderunt. Iamq; de peccato originali Protestantes se cedere fatebantur, utpote qui astuto consilio cum dociles, tum ueræ doctrinæ cupidi existimari cupiebant, ut conceptam insaniam obstinatæ dissensionis effugerent, & tum de mum in reliqua ueterum sanctionum capita, ad conuellendam Romani Pontificis auctoritatem, seuius atque liberius grassarentur, si in re nequaquam leui à priore sententia discessissent. Sed eam alternæ disputationis contentionem, Granuelius quasi iam bonæ spei plenus, quòd aliquid pio pacificatore non indignum consecutus uideretur, ad Ratisponensem conuentum reiecit. Primo enim uere Cæsar à Rheno ad Danubium profectus, Ratisponam Germaniæ regulos liberarumq; ciuitatum legationes euocarat. Perueneratq; eò ab Roma legatus Cardinalis Gaspar Contarenus, eximia uirtute atque doctrina clarissimus.

Nec multò post affuere pleriq; reguli antistitesq; Germani, & ante alios Albertus Cardinalis Maguntinus, omni officio ac pietate catholici dogmatis & Pontificiæ potestatis causam complexus, è diuersoq; Philippus Lantgravius Chattorum princeps, Austriae familie non obscurus hostis, qui inexorabili peruicacia, tanto ferocis ingenij spiritu Lutheranorum uela inflabat, ut Caesar, ne rem summæ spei ad publicam salutem feliciter inchoatam ulla animi commotione perturbaret, Bucerum damnata sectæ theologum in illius porticus concionari pateretur. Eminebat enim in Cesare studiū ueræ pietatis, idq; semper exactis Christianæ uitæ ceremonijs ostenderat, sed humanarum rerum curis plurimum angebatur: propterea dissimulandum indulgendumq; in præsens obduratis cæco errore, & longa impunitate corroboratis hominibus existimabat: ut eos mollissimè conciliatos, in his quæ religionem respicerent, ad patrum maiorumque suorum instituta reduceret. Id enim ad optimi nō modò pijq;, sed & longè etiā maximi principis nomen parandum pertinebat. Nam si ipso authore disceptatoreq;, ea de religione contentio, atq; omnis discordia tolleretur, compositis statim Germaniæ rebus, nemini dubium aut difficile futurum erat, quin Turcarum armis egregiè resisti, Pannoniæ regnum recipi, & Gallorum contundi spiritus, & denique firmus atque peramplus in Italia dominatus constitui posse uideretur. Itaque magno consilio Caesar Augustani conuentus formulam ex conscripto atq; edito libello subsecutus, constituit ut à ternis utrinque theologis Christianæ legis ueritas indagaretur, q̄

fuere à catholicis, ipse in primis Ecchius, Iulius Plug-
 gius, atq; Groperius. Defendebantur autem protestan-
 tium partes à Bucero, Melanthe, atq; Pistorio, quo-
 rum disputationibus delecti præsidebant, Federicus Pa-
 latinus uir magnitudine probitateq; animi inter Ger-
 maniae regulos facile excellens, quem uniuersis impe-
 rij copijs ad Viennam præfuisse meminimus: huic ade-
 rant principum ac liberarum ciuitatum studio apposi-
 ti aliquot sacrarum literarum professores, qui auscul-
 tantis Cæsaris auctoritate regebantur. Quum in hunc
 modum ad Ratisponam religionis causa iactaretur, Fer-
 dinandus de Pannonicis rebus discessuq; Turcarum cer-
 tior factus, alacri animo ad eandem spem obtinendi
 eius regni continuo redit, Caroloq; fratri facile demon-
 strat nequaquam incepto absistendum, postquam for-
 tuna satis felicibus initijs arrideret, nec reuersuri es-
 sent Turcæ, qui aduerso conatu asperitateq; hyemis
 & comæatus inopia fatigati, deserta regina intra limi-
 tes concessissent. Itaq; nouæ copiae in supplementum
 Velsiani exercitus antea conscriptæ, quum id de Tur-
 carum aduentu crebri rumores postulassent, è Norico
 in Pannoniam mittuntur, præficiturq; eis Vilermus
 Rochandulfus regie aule magister, qui dudum ut Pe-
 stanis opem ferret, Posonium usque descenderat: is ni-
 ridi admodum senecta, ore militari, constantiq; inge-
 nio, grauissimi ducis habitum præferbat. Nam Ven-
 to bello antè triginta annos cum laude ordines in Ita-
 lia ductarat, Pannonicæq; regionis peritus habeba-
 tur, quòd tutante se moenibus Ioanne rege, Budam uel
 infeliciter oppugnasset. Velsius enim non armorum

usu, aut studio militum, sed etatis tantum ac officij dignitate inferior, locum facile concedebat, quod lacescente morbo uideretur inutilis, inuisusq; esset Hungaris, & à Pereno contracta similitate dissentiret, sed nihil quoq; in oppugnanda urbe strenue facturum credebatur, quod antea apud deliberantem regem, oppugnandæ Budæ consiliū exquisitis disciplinæ rationibus improbasset. Fit enim sæpiissime militiæq; præsertim malignitate atq; superbia humani ingenij, ut pleriq; uinci malint, quam uictoria potiri, quæ alieno cõsilio parta susceptæ semel ex aduerso prolataq; opinionis famam ad dedecus extendat. Nec mora Rochandulfus trium ferè mensium commeatu, qui secundo amne deferretur, diligenter instituto, muralia tormenta à Viennensibus mutuatur, itemq; à Bohemis & Slesitis atque Morauis auxilia accersit, ueteresq; exercitu inspecto acceptoq; Budam profectus eam obsidere oppugnareq; cõstituit, sed ab alijs omnino locis secus ac ipse antea animo cõcepisset. Immutata enim erat urbis facies: nam ingentia propugnacula peritissimè constructa, nouarumq; turrium moles admirabatur, quas Ioannes architecti Bononiensis ingenio fretus muniendis portis addiderat. Inprimis ab ea parte, qua ipse Rochandulfus decem antè annis magna edita murorum strage mœnia uerberarat, admirabilis è lapide cõstructa munitio uisebatur. Ea nobilium Horsacorum ædes complexa in Corum uentum prominebat, obtusiorq; angulo ac insigni proiectura, cui tormentariæ inerant fenestræ, diuersa utrinque mœnia defendebat, ita ut longè omnium facilimus ad oppugnandum aditus

demonstrato periculo tolleretur, ab ea enim parte excelsus atq; perpetuus collis, in quo Buda opportunè posita conspicitur in planiciem desinit, quum ab aquilone orienteq; aestiuo, unde Danubium despectat, accessus maxime arduus ac impeditus, per angustis & tortuosis callibus ostēdatur. In Sabatina quoq; porta, quæ Budam ueterem ad leuam Vicegradumq; perducit, iustæ amplitudinis propugnaculum erat eductum, quod directa in meridiem moenia libratis sedulò tormentis ad altitudinem scandentium hostium facillè raderentur. Ad orientem porrò solem, ubi arx est sumptuosissimis tot regum operibus, ad latissimum undiq; prospectum ædificata, lapideam per amplam turrem medioerititudine opportunè construxerat, quæ ita iungebatur adhaerebatq; arci, ut exterius cum ponte portam haberet, qua liber egressus descensusq; tutissimus ad flumen per fossam concisa rupe excavatoq; solo, uel septenis in acie armatis nō incōmodè præberetur. Neque enim antea ab arce, nisi per urbem, magno circuitu ad Danubium aditus patebat, sed mons præ altus ex aduerso arci urbiq; imminens, intercedente ualle, atque ea quam diximus, fossa ita assurgebat, ut media montis arcis fastigium æquarent, summo autem cacumine, regiones, plateæ, interioraque urbis tormentorum ictibus subiecta spectarentur. In eo templum erat diuo Gerardo, à quo nomen ducit, dedicatum, cuius numen pestilentia rite inuocantibus salutare esse, pictæ imagines, & persolutis uotis appensa donaria, cumulatè testantur. In hunc montem Rochandulfus, quòd cum ad oppugnandam arcem terra

damq;

dānque reginam idoneum rebatur, tormenta perdu-
 xit, uehementēque ad eō quassauit nouam turrem, ut
 ingentibus disrupta pilis colapsura uideretur: summa
 enim corona pinnæq; deciderant, sed triplex erat ar-
 cis murus, durioresque ob id expugnandi atq; inua-
 dendi, intercedente præsertim ualle difficultates osten-
 debat, uerū nēmini dubium erat, quin summæ ar-
 cis ornomenta præaltaq; testudines, uti ad Vicegra-
 dum acciderat, refringi diruique posse uiderentur: sed
 Rochandulfus, suo an regis consilio incertum, nobi-
 lissimæ regie parcendum existimabat, quum exorna-
 tas porticus & perpicta laquearibus aureis cœnacula
 breui concasura conspiceret, quæ ab ipsis demum ui-
 ctoribus, neque desiderari, nisi magno cum dolore ina-
 nis pœnitentiæ, aut instaurari, nisi immenso auri pon-
 dere, & longo temporis spatio censerentur. Ceterū
 per præcones, quibus ad commeandum induciæ per-
 petuæ inuiolabili iure gentium manebant, reginam
 hortabatur ut seruitutis compedes abrumperet, quas
 Georgius intestinus hostis, simulato tutelæ nomine i-
 plius & pueri cruribus innexisset, paratum enim esse
 amplissimum principatum liberalitate regis, in quo i-
 ipsa cum dignitate ad securitatem conquisceret, pue-
 rumq; nutrirēt: quod si ea omnino munera, uti mentis
 inops ac ignara periculi, repudianda arbitraretur,
 ac imminentis calamitatis casum obstinatē contem-
 neret, se cōtinuō daturū operam, ut maioribus tormen-
 tis ac ingentibus mortarijs, quæ in sublime casura, de-
 mum ad excidiū tectorum marmoreas ingētes pilas ex-
 euterēt, totius arcis ac regie cōtignationes exitiabili

cum fragore frangerentur. Ad ea Georgius respondit non esse adeò insulso ingenio reginam, ut Pannoniæ regnum Sepusiano principatu permutare uelit. Rochandulfum uerò, sibi ualde delirum ac insanum senem uideri, quòd quum antea in hisdem fossis grauius uapularit, id modo stolidè quærat, ut ad perniciem cumulatæ temeritatis pœna multetur. Proinde uiros fortes pro patria regeq; Hungaro aduersus temulentia agnina sobriè propugnantes terrere desineret: nihil enim eos immanium globorum strepitu commoueri, uerum se unum ex omnibus à Rochandulfo priuatæ humanitatis iure comiter postulare, ut tormenta aliquanto mitius disploderet, esse enim sibi scrophâ domi unicam prægnantem, quæ tot sclopis & bombis exterrita abortum magno conuiuiarum suorum dolore factura uideretur. Erat enim Georgius perurbanus & dîcax, atq; adeò Germanorum contemptor, ut quum ex his duos milites, regijs in hortis ædificia succedentes, à Budensibus interceptos supplicio affecisset, in eadem furca totidem pariter porcos ad ignominiam suspendiderit. Nec multò post Rochandulfus à mōte Gerardo ad sepulchra Iudeorum, nihil loci nomen abominatus motis repente castris, omnem tormentorum apparatus transtulit. Is locus à Iudæa porta inter Orientem atque Meridiem non iniquus, quantquam sensim acciuis ad proxima uineta protenditur: sed longinquam & propterea periculosam habebat aquationem, quæ intentis semper ad insidias, & repentinis Valentini equitibus, Danubius magno circuitu peteretur. Sed Germani dispositis custodijs, certoq; præsidio aquatoribus

ribut adiuncto, egregiè cunctis difficultatibus occur-
 rebant. At Georgius ubi hostem ad sepulchra castra-
 metatam uidit, nihil de solita urbanitate ad iocandè
 remittens, à Rochandulfo petijt, ut errati ueniã daret
 quòd cum nuper falso delirum senem appellasset, quo-
 niam in equiora loca traductis castris sapiens omni-
 no mentisq; integer euasisse uideretur: postquam pro-
 prio in loco, & ipsi exacte ætatis seni, multumq; irri-
 to labore fatigato, & damnatis pariter copijs aptissi-
 mo consedisset. At Rochandulfus ferream curulem ca-
 ueam, uti feræ beluæ Georgio comminatus, à duabus
 simul partibus ad distincndos hostes oppugnare con-
 stituit. Hungari Pereno duce atq; his adiunctæ Bohe-
 morum cohortes, inter Horsacam munitionem, & Sa-
 batinam portam tormenta protulerunt. Ipse cum Ger-
 manis à Iudæa porta ad arcem, qua regij uisuntur hor-
 ti, tanta uigilantia murum, ut pars concussa perfræ-
 ctâq; procideret, pars uerò premente atque impellen-
 te interno aggere, quem intus Budenses subitaria mu-
 nitionis causa mœnibus adstruebant, inexpectato casu
 in exteriora laberetur. Ea res propugnantes magno-
 pere conterruit, quòd dijs ueluti aduersis ipsorum di-
 ligentia secus ac sperassent, irreparabili damno repē-
 te edito nouum periculum attulisset. sed tantæ occa-
 sioni desuit Rochandulfus, siue re nequaquam satis li-
 quidò perspecta, quum inter perpetuam tot dissolis
 utrinque tormentis sumi caliginem, elatq; abruina
 pulueris densissimam nubem, omnia conderentur, siue
 quòd pro ingenio cunctantius & suspiciatius cuncta
 administranti expediti consilij uini omnem morâ fata-

lis eriperet, nec Germani statariæ pugnae assueti facile adduci possent, ut in extraordinarijs & repentinis oppugnationum casibus, Hispanorum, ac Italarum, Gallo-
 rumq; more, alacriter atq; celeriter murum subiret. Ceterum usque adeo moenia tormentis ad aperta prostrataq; cernebantur, ut in longitudinē unius ferè stadij eminente tantum ad altitudinem staturæ hominis antiquo aggere, uel breuibus scalis se facile scansuros ac in urbem irrupturos milites dicerent. Iamq; nox aderat apud Germanos curandis corporibus, quam rei gerendæ aptior. Ex uetere etenim gentis disciplina, tenebras ac insidias perosi, decora tantum ea uulnera existimant, quæ spectante exercitu in præclara luce susceperint. Itaque aliquot prolatae sunt scalæ, & per tenebras magno silentio iuxta ruinas appositæ eo consilio, ut sub auroram compositis ordinibus conferti milites subirent. Ceterum Budenses ab hostili mora spatium nacti incredibili diligentia, omnisq; generis sexusq; hominum frequentia, nouum intus aggerem protinus erexerunt, animaduersisq; hostium scalis, eas continuo rapuerunt. Porro Germani sub auroram instructa acie per accliuia subeuntes, tanta uim munitiones sunt adorti, ut Otho Fotiscus in perruptam domum, quæ muro coniuncta erat, audacissimè penetrarit, cæteræque cohortes, quam præeuntem quemque militem succedens humeris subleuaret, in ruinis uexilla præfigere niterentur, sed Budenses mira constantia irrupentium impetum tulerunt, cohortante, propugnantēque Georgio, qui deposita cuculla, galeatus toto aggere uolitebat. At Germani, quum
 aliquan-

aliquādiu periniquo loco multis acceptis uulneri-
 bus irrumperere conati essent, nec armis modò, quibus
 acerrimè quominus cædebantur, sed ualida etiam
 corporum impressione scutatis à fronte uehementer
 incumbentibus urgerentur, nullo ordine se recipere
 cœperunt, sed receptus perturbatos in fugam conse-
 ssim uertit, atque eo quidem maiore cum incommo-
 do, quoniam ut uidere licuit, quanto longius à mœ-
 nibus recedebant, tanto atrocius atque frequentius
 omni missilium genere, & tormentarijs maximè gla-
 dibus sternebantur. In eo tumultu Rochandulfus su-
 pra octingentos milites amisit: nam quicumque pau-
 lò grauius sauciati in castra seretulère, incuria, &
 contemptu uulnerum putrescentibus facilè plagis in-
 teribant. Perijt & paucos post dies, distracto ui tor-
 menti, resilientèque lapide, haudquaquam ab initio
 lethaliter ictus Hieronymus Iadarensis Austriacæ
 classis præfectus. Pari quoque euentu, sed minore ac-
 cepto detrimento, Berenus ad Sabatinam portam re-
 pulsus, ab oppugnatione discessit. Exinde Budenses a-
 deò animos despectis hostibus sustulerunt, ut erum-
 pere sepius auderent, ignauiamque exprobrantes,
 contumeliosis significationibus è muro Germanis il-
 luderent. Tentauère demum Austriani duces effos-
 sionibus, atque cuniculis murum subruere, inditò-
 que, ac demum succenso intus tormentario pulue-
 re, ad apertisque mœnibus subitarium in urbem a-
 ditum parare, quòd plerique adessent milites è Ræt-
 tia argentarijs sodinis assueti, Bohemique præser-
 tim insecturis metallorum operam nauantes: sed Bu-

denses deprehensis hostium consilijs atque operum
 inijs, nota atque instituta ratione, dum fossas, in-
 trorsus ex obliquo pertraherent, certaque eruptu-
 ris incendijs spiramenta relinquerent, diligenter at-
 que feliciter occurrebant: urgebantur tamen tan-
 ta uariarum rerum inopia, ut nequaquam paulò lon-
 giorē obsidionem pati posse uiderentur, & fame
 laborantis populi querelis locus esset usque adeò, ut
 urbana multitudo tumultuarijs uocibus imponen-
 dum esse finem inediæ, publicòque periculo, & de-
 ditionem omnino faciendam succlamaret, sed tan-
 ta inerat Georgij ingenio authoritas cum summa in
 omnes casus urgentium rerum industria, ut quum
 concionãtì similis in forum prodiret, quò uellet, uel
 corruptos alienatòsque ciuium animos impelleret,
 parum tamen absuit, quin urbs ipsa, quæ ui capi non
 poterat, intestina fraude proderetur. Erat inter Bu-
 denses uir Hungarus in iure dicundo prætoria fun-
 ctus potestate, nomine Bornemissa, is Georgium ue-
 hementer oderat, quòd in iudicio & ciuili contesta-
 ta lite, à Iudæo decoctore multus stetisset, qui astu-
 ta consilij simulatione, nequaquam suo, sed Borne-
 messe malo, susceptæ mercaturæ rationes conturba-
 rat. Itaque liuoris plenus, uindictæque percupidus,
 Frãscio Reualio, qui in Austrianis castris ius dicebat
 se daturum ad ingressum exoletam portulam promi-
 sit, ea erat in sepulchretis solennis templi Dei paræ
 uirgini cognomento Germanicæ dedicati, eratque u-
 sui pacis tempore per decliua petentibus flumen
 rem igitur ad se per Reualium delatam, ita proba-

ait, Rochandulfus, ut nihil tamen Hungaris in tantæ
 spei negotio committendum arbitraretur, secus ac ip-
 se Bornemissa præcipuè deposcebat, ut pote qui sine
 sanguine tot infontium ciuium, quorum salutem pri-
 uato facinore proderet, rem patrare, exulibusque om-
 nino Hungaris uti uellet, quibus erga patriam, &
 propinquos notosque ipsis pietatem & clementiam
 minime defuturam spectaret, quando Germani per se
 crudeles, totque incommodis & contumelijs irritati,
 noctu præsertim irrumpentes, ne pueris quidem &
 foeminis parsuri uiderentur. Caterùm Rochandul-
 fus more gentis, ad inane prudentiæ nomen, nemini in-
 tegram fidem præstare solitus, ut exclusis Hungaris
 solus conceptæ uictoriæ famam usurparet, usurum se
 Hungarorum opera simulat, Reualiumq; decipit, à
 quo etiam filium obsidem acceperat. Nam ad consti-
 tutam horam intempesta nocte, omnibus nihil sese
 per castra commouere & conquiescere iussis, dele-
 ctas quatuor Germanorum cohortes silentio ad por-
 tulam præmisit, Condeo filio cum ala Germanorum
 equitum in statione constituto, ut quum à receptis in-
 tra urbem Germanis proditoribusq; uti conuenerat,
 maior & militaris uie porta refringeretur, confestim
 cataphractos equites induceret. Nec Bornemissæ in ip-
 sa perfidia fides defuit, ad aperta enim portula, quam
 diximus, cohortes magna ex parte suspensis uestigijs
 sunt introductæ, sed quum Bornemissa singulis intrã
 tibus Reualium summissa uoce requireret, neq; alio
 quàm Germanico fremitu responderetur, intrepido
 alioquin animo, uti plerunque accidere, deceptis soles

improuisus obrepsit pavor, ita ut anceps atq; incertus consilij, nec praeuentibus ignaris scilicet quem primum urbis locum occuparent, dux esset, nec Germani contento iam gradu in tenebris fraudem suspectantes, alacriter procederent, quum respectare, ac ab ultimis itineri & gerendae rei signiferum petere cogerentur. Non sefellit Budensium excubias incedentium agmen, quum uel leuiter calcata humus, offensaq; arma perstreperent, accensiq; sclopettorum funiculi late spectarentur. Itaq; petito nec ab hoste reddito tessere nomine, ad arma conclamatum sed id serò erat, ià semicapta urbe, nisi diu Budae tutelares deprehensis & errantibus aduersi, tanti iam patrati facinoris audaciam in subitum metum uertissent: tanta enim animorum consternatione regredi, portulamq; repetere tumultuosius, quam Germanos milites deceret properarunt, ut in angustissima porta affluctarentur, impedireturq; exitus hastarum strue, quam primi proiculis armis effecerant, ut leuius ac expeditius in castra profugerent. Urbanus Bacianus, qui uigilias ea nocte circubabat, primus cum expedita cohorte euadentibus superuenit, adductaq; eò sunt à Vichio, late iam cognito auditoq; tumultu, ualidae peditum atq; equitum manus, quae more militiae in foro ad incertos belli casus excubabant: ita audacissimi Germanorum, qui primi irruerant, cum nouissimi agminis facti in fugam se conuerterent, trucidantur, capiunturq; nonnulli, & in his Bornemissae familiares: nam ille inter primos euaserat. De his autem Reualijq; item amicis, à Georgio quaestiones habitae, erutaque est uarijs cruciatibus to

eius proditiōnis series, & de confessis fœdi crudelisq; spectaculi supplicium est desumptum, Reualio in castris se ingrâtè malignèque proditum conquerente, et lugente plurimum Bornemissa, qui parto proditoris patrie cognomento, omnè substantiam amicis ac affinis miserè perditis amisisset. Itaque Rochandulfus, quod consilia & conatus omnes fortuna praeuerteret & totis castris inconsultè peruicacisq; superbiae, uel gregariorum militum iudicio damnaretur, nec dolorem ac infamiam corrupte tantæ occasionis atque uictoriae animo suslineret, reliquas belli cogitationes ad obsidendos hostes conuertit. At Solymanus his rebus, quæ à Cæsare fratremque eius aduersus reginam parabantur, opportunè cognitis, tuendi proferendiq; imperij rationes explicat, hostium consilia & facultates expendit, adhibetque in consilium purpuratos Bassas, ac ingenti animo, diuisis copijs, delectisque ducibus, uno tempore locis omnibus statuit occidendum. In primis Solymanus Acarnan Eunuchus in Mesopotamiam mittitur, qui Babylone consistat, Tamma sumq; Persarum regem à Tygridis ripa deterreat. Is nuper Aegypto praefectus, multis edificatis triremibus, enauigatoq; Arabico sinu, & superatis Rubri maris angustijs, in Indiam peruaserat, interfectoque Ademi rege, Lusitanos ad Diu emporium uehementer oppugnat: Mahometem uerò purpuratum, natione Dardanum, qui obsessæ reginae opem ferat, in Pamoniã proficisci iubet, deligitur et Vstresus ex Illyrico quartus ordine purpuratus, qui Mahometè subsequatur, subsistatq; Belgradi intentus ad ferendâ operis

si Mahometes ualidiores hostes inueniat. Attribuitur & sua classis Hariadeno Barbarussæ, cui antea maris imperium erat delatum, ut daret operam, ne quid detrimenti in Græcia atque Epiro ab Auriã classe reciperetur. Paulò enim ante Auriã Siculis Neapolitanisq; triremibus sibi adiunctis, Turcas & Pænos Turcis fauentes, Clupea, Neapoli, Adrumento, Russina, Tapsoq; & deniq; tota ea Africæ regione, una excepta urbe Lepti, quæ Mahomedia à Pœnis, Africa à nostris dicitur, ad Mamicis usq; insulæ Syrtis depulerat, Muleassisq; Tunetani regis imperio parere coegerat. Eæ urbes hodie sunt Calibia, Susa, Mohomta, Monasterium, Sfaxia, & Africa quæ Pœnis Mehemedia dicitur: Tum enim Auriã ingentem exornabat classem, ut ad expugnandum Algerium in Mauritaniam transfretaret. Et quoniam Solymanus Maylatum in Transyluania Ferdinandi rebus studere, bellumq; moliri didicerat, aduersus eum Mustapham Nicopolitanum præfectum superato Danubio, contendere iussit, imperauitq; Petreio Moldauro Valacchorum principi, ut Mustaphæ bellum gerenti præstò adesset. Is Turcarum copijs triginta milia suorum equitum adiunxit, magnoq; astu Maylatum, ut mox dicemus, in potestatem redegit. Ipse autem Solymanus plus æquo Christiana arma ueritus, Cæsarisq; in primis consilia, & totius Germaniæ facultates, non absurda, quàm tum maxime uana ratione, animo reputans, Hadrianopolim proficiscitur, tertium ex propinquo exercitum, si opus foret, subsidio duobus præcuntibus purpuratis allaturus, retento secum Rostane genero

quem inter Bassas asciuerat, Luphtibeio scilicet gra-
 du pulso, relegatōque in Macedoniam, quōd uxori,
 quæ Solymani soror erat, desertum sibi relinqui coniu-
 galem thorum per acerbè conquerēti, obiectantiq; dis-
 solutas libidines in lignè ac insolenter manus inieci-
 set. Igitur Mahometes rei gerendæ pariter ostenden-
 dæq; uirtutis cupiditate incensus, iustis confectis itine-
 ribus, paulò post solstitium in Pannoniam peruenit,
 adiuncto sibi ex itinere altero Mahomete Belgraden-
 si, accitisq; itè Bosnensibus copijs, quibus Vstrephus
 dudum fato functus, Pestano bello præfuerat. Huic in
 præfectura successerat Vlamanes Persa. At Germani
 ubi de aduentu Turcarum certius cognoscunt, uarijs
 inter se dictis sententijs decertāt: disputatur enim in
 consilio, præstet ne obsidionē soluere, an contraire ho-
 stibus præloq; certare, sed impellētibus fatis, ut Tur-
 cæ Pannoniæ regno potirentur, Rochandulsi senten-
 tia uincit. Is nihil tutum, quod esset indecorū putabat
 Pestum nanq; traicere, aut Vicegradum, Strigoniūq;
 redire, uti aliqui suadebāt, adeò flagitiosum turpeq;
 rebatur, ut ingenio tot aduersis conatibus perturbato
 urgenteq; Fortuna, uinci atq; emori, incolumi constan-
 tia laude, quā exercitum seruare malle uideretur.
 Castra itaq; in aduersam urbis partem ad Gerardi mō-
 tis radices transferuntur, qua mons inter Budam &
 castra positus, recedensq; à flumine latam ab oriente
 planitiem relinquit, eo consilio, ut aduentantes Tur-
 cæ, quos nihil à classe flumineq; discessuros uidebat,
 contra rectam tormenisq; munitam castrorum fron-
 tem procedere, & periniquo loco transitum tentare

cogerentur. Ea enim erat natura loci, ut castra hinc
 praeralta imminentis montis crepidine, illinc uero ad la-
 uam praeterfluenti Danubio munirentur, intergo au-
 tem praualidus agger erat erectus, contra portam tur-
 remq; quam Budenses, quod flumine abluatur, Aqua-
 riam uocant. Nam ab excelsa urbis arce, duo brachia
 pinnati muri per decliues praeruptosq; descensus ad
 flumen deducta erant, tantumq; loci in una ripa inter-
 cipiebant, quantum in summo tota arcis amplitudo
 complectebatur. In eo spatio, cum stabulis regijs uete-
 ra erant naualia, binisq; portis ac turribus praeclude-
 batur id iter, quod iuxta flumen haud multum lata
 praemargine in campos perducebat. Porro in dextra
 ab ipsa fronte Rochandulfus perpetuam munitionem
 in aduersum montem erexerat, ibique minora castra
 in quibus erant Hungari, editiore loco posuerat. Par-
 ua quoque insula ponte constrato castris iungebatur.
 in ea erat lunatus agger maioribus tormentis egregie
 munitus, quibus et subeuntia hostium nauigia, et ea
 quam diximus, lata planicies ex obliquo peterent.
 Cogitabat etiam stabili atque perpetuo consertis in-
 ter se nauigijs ponte constructo, Pestanis in castris ca-
 stris committere, indeque nouas copias opperiri, ad-
 uentantis hostis impetum sustinere, diuturnaq; maxi-
 me obsidione Budenses premere: nam tantus comes-
 tus, tantusq; rerum bellicarum apparatus ad Pestum
 fuerat institutus, ut uel in multam hyemem abunde
 sufficeret. Caeterum appropinquantibus Turcis, Ve-
 lentinus cum duobus milibus equitum, legati munere
 functus occurrit, quid hostes parent, quales, quantumq;
 sint,

sine, utrumq; Mahometem diligenter edocet, opportu-
 na ponendis castris loca demonstrat. Itaq; Mahome-
 tes Bassi: audacter promotis agminibus, quinq; ferme
 stadiorum spatia ab hoste confedit, circumdatq; sese
 celeriter ingenti fossa per Asappos pedites, quibus in
 opere faciundo Turcæ plurimum utuntur, totamq; eã
 planitiem tabernaculis innumeris complet. Belgradẽ
 sis uerò Mahometes rei bellicæ peritissimus, per col-
 les, qui sese molliter inflectunt, Gerardoq; monti reli-
 cta planitie coniunguntur, editiorem capit locum, Hã-
 garorum magis quàm Germanorum castris propin-
 quum. Tum uerò legati Turcæ ducum nomine ad salu-
 tandam reginam urbem intrant, magnam maioris mi-
 norisq; pecoris multitudinem, ex Hungarorum tamen
 pascuis abactam dono dant, mirantur subitarios agge-
 res, terrificosq; hostium conatus, Budensium constan-
 tiam laudant, profitenturq; se eorum iniurias celeriter
 ulturos, excultiq; donis discedunt, Budamq; demum
 pariter ac ipsa castra mutua securitate commean-
 bus utring; Budensibus & Turcis patuerunt. Tanta
 autem apud utrumque Mahometem, cum uerbis, tum
 omnibus officijs, humanitas atque prudentia specta-
 batur, ut nequaquam simulata aut temporaria inter
 Turcas & Hungaros amicitia, cuius nomine ad se-
 rendam opem aduenissent, sed maximè sincera &
 diuturna, uel ab astutis pueri nutricijs crederetur.
 Grauibus enim dictis sententijs, Georgio in primis,
 Vichioq; & Valentino suadebant, ut deposita simo-
 lante, reuocare exules uellent, communicareq; e eis
 solitos honores, & denique in unum Hungarici sap-

guinis corpus consentire: omnes enim, nisi desisterent, dum rex Stephanus adolefceret, securè atque beatè regnatos, & denique, postquam sub tutela præsidioque maximi atque iustissimi imperatoris tuti essent, Germanica arma facillè contempturos, quæ neque ualere per se possent, neque omnino commoueri, nisi concitantibus Hungaris, quibus patriæ desiderium satis iusta belli causa uideretur. Ceterum binis utrinque eo modo constitutis castris, binæ quoque classes accedebant, in Austriana erant biremes uiginti quatuor, maiores minoresque Nasadae, quarum formam nauali prælio ad Strigonium facto supra retulimus circiter octoginta, onerariæ uerò naues, & magni lintres paulò minus centum. Turcarum uerò classis omnis generis nauigijs dimidio minor censebatur. Hanc tortuosi littoris cubitus in altum exporrectus effecto intus latissimo sinu, opportunè ab hostium tormentis protegebat, pari quoque ratione prominentis ripæ. Austriana in altero consimilis profluentis flexu, deligatis ad ripam proris tutissimam stationem obtinebat, actuariæ autem obiectu parue insule tegebantur. Nam Turcæ proximam huic Cepelliam insulam è regione castrorum occuparant, in superiorèque parte, ubi Danubius ueluti rostro scinditur, munitionem erexerant, indeque paribus tormentis parue insule aggeres, & commentia nauigia diligenter infestabant. Cepellia quadraginta amplius milibus passuum in longitudinem extenditur, pagis ædificijsque referta, ac ideo opportunè ut si eam ab initio Rochandulfus, sicuti indicabant

Hungari, occupandam muniendamq; suscepisset, appa-
 reret Turcas nequaquam castrametandi facultatē ha-
 bituros, aut omnino relicturos classē, si ad occidentē
 abi antea Rochandulfus constiterat, magno circūiti
 castra ponere uoluissent. Quid enim eo consilio insani-
 us, ac exitu calamitosus amissa classe Turcis accidere
 potuisset? sed nemo uel exactē prudens cūcta prouidet
 quum euentus supra cladis incommodum infelicibus
 reprehensionis etiam grauem notam relinquat. Non
 putabat enim diuidendas esse copias, priusquam noua
 ē Norico auxilia superuenirent, quum frequenti-
 bus praelijs & graui autumnō ingruentibus morbis,
 uehementer attenuatē, nequaquam Turcarum mi-
 numerum adequarent, & Budenses totis copijs diuerso-
 que latere ad omnes Turcarum motus erupturi uide-
 rentur. Pugnabatur quotidie minutis praelijs circa
 planiciem ab equitatu, & ad superiores munitiones
 ac in monte ab extraordinarijs peditibus. Nam
 Mahometes Bassa præter sagittarios Asappos, egre-
 giam etiam Ianizerorum manum & Belgradensis il-
 lyricos & Triballos adduxerant, sed equites utriusq;
 pari alacritate pugnam ciebant, quum promptissimus
 quisq; aut paulò nobilior eques, ad ostendendam uir-
 tutem ex aduersa acie parem sibi eum, qui armis ac in-
 signibus conspicuus obuersaretur, ad singulares con-
 cursus prouocaret, usq; adeò iucundo pugnae genere
 ut militari comitate per aliquot horarum inducias,
 cessantibus bona fide sclopettarijs, ut uera uirtus emi-
 neret, hastis tantum & gladijs certaretur. In his exer-
 citationibus Germani sæpius inferiores Turcis euade-

bant, utpote qui robustis atque prægrauibus equis ad ob id statariæ præsertim pugnae assuetis more gentis uterentur, quos si procurrere, aut deniq; refugientem hostem consecrari uellent: segnius omnino quam oportet incitarent, & tum facillimè eludendo breuem eorum impetum, Turcæ agiles è manibus elaberentur, nati scilicet ad liberas excursiones è uetere disciplina, in qua celeriter insultare, ac euitandis ictibus equorum cursum inflectere, reuertiq; demum, & cum dispersis cominus pugnare consueuerunt, sed similes edocti artes Hungari exules paribus armis ac animis uel multo plures Turcas facillimè sustinebant, quum latis protecti scutis, ualidisq; pariter ac pernicibus equis insidentes loricati galeatiq; magna ex parte Turcarum inanes hastas sagittasq; contemnerent. Erat inter Germanos duces insignis Raisciacus Sueuus, huius filius impiger adolescens, quum ignaro patre in aciem prodisset strenueq; decertans spectante ante alios atq; admirante uirtutem patre, à cunctis uel ignotus effusè laudaretur, priusquam se explicaret à circumfusus hostibus interfectus. Tum uerò Raisciacus casu equitis uehementer commotus, ignarusq; suæ sortis, conuersus ad alios duces, omni, inquit, laude perornandus uidetur hic quisquis sit equitum longè fortissimus, ac omnino publici funeris honore tumulandus. Id quum ab omnibus pari pietate probaretur, infelicis filij ad longè misserrimum patrè cadauer est relatū, uerioresq; tum omnibus abortæ sunt lachrimæ, sed in patre repetitus dolor profundius ad uitalia peruasit, atq; ita ille paulo post, quum rigentibus oculis stetisset nihil effatus, in-

terijt. Exinde Roch andulfus graui edicto quenquã pugnandi causa castris exire uetuit, adeò seuera lege, ut unũ atq; alterum egredi pugnareq; ausum in furca suspederet, cõtinẽdos enim milites existimabat, quòd Germanicus equitatus omnibus rebus esset inferior, quòd Ianizeri sclopettarij mirificè pugnarent, quòd expectare nouas copias oporteret, quæ res adeò suorum animos imminuit, & Turcarum spes in immensum adauxit, ut contemptius ac insolentius Germanorum munitiones aggredi auderent, ac intra castra proximos uallo, sagittis & glandibus uulnerent. Germani siquidem quum castris perducerent fossam, imperitè excauantes ac exterius omnem glebam proiicientes, alterum prope aggerem, intercedente fossa, hostibus uilem effecerant. Inde enim superiore loco improuisi nec planè conspecti in stationem iaculabantur. Solæ Pereni turmæ ab editioribus castris sæpius in committentes à Buda Turcas crumpebant ita ut paucis tantum insidiarentur: & quum Turcæ aut Valentini equites ualida manu urgerent, intra munitiones & ad maiora castra se reciperet. Iam transferant multi dies ab aduentu Mahometis, magisq; ac magis Turcis atq; Budensibus animi uiresq; crescebant. Porrò apud Austria nos, ad nõ dubiæ cladis omen, debilitata uirtus, attritæ uires, inexplicata consilia, & deniq; quo uno subsidio res humanæ bellicæq; præsertim constant, spes fractæ uisebantur: sustentabant tamen animos frequentes literæ Ferdinandi, per amplaq; existimatio Cæsaris, nequaquam in eo rerum discrimine fratri germano copijs atq; pecunia defuturi, atq; ipsa demum ducis con-

stantia, quæ apud eum omni ratione potior erat, ut in
 de celerius in sua fata traheretur. Eo modo quum u-
 trinq; quotidie tormētis maioribus atq; minoribus cer-
 taretur, Turcæ ab editioribus locis & è proximo Ce-
 pellæ promontorio conspicati segnes in insula Ger-
 manorum stationes, communicato inter se consilio, et
 è duobus castris uno tempore diuersas hostium muni-
 tiones inuaderent, inalbescente cælo, in insulam cum
 expeditis nauigijs aduolarunt, adortiq; magno silentio
 semisopitos penè priusquam sentirentur, aut sese Ger-
 manum captis armis conglobarent, supra sexcentos mili-
 lites trucidarunt, reliquis uerò ex repentina clade tan-
 tus incidit pauor, ut quum perfugerent in castra, nec
 perturbatos angustiae pontis facile caperent, multi u-
 trinq; decedentes profluente mergerentur, transuen-
 tes uerò, è Barbarorum classe, quæ in aduersum pon-
 tem proras adegerat, confixi sagittis interirēt. Turbul-
 tuatum est uehementer totis castris, quum Turcæ pla-
 ribus simul locis, magno clamore edito, & ingenti stre-
 pitu tormentorum munitiones inuasissent, pariq; me-
 tu atq; periculo, à reliquis Germanis Bohemisq; ac i-
 psis Hungaris desperato penè subsidio certaretur. Sed
 ad recuperandam insulam, neq; his Germanorum co-
 hortibus, quæ in extremo ad flumen aggere in statio-
 ne constiterant, neq; socijs naualibus, aut expediti con-
 filij celeritas, aut presentis animi magnitudo desie-
 rit. Nam cohortante Herbestulfo castrorum magistro, et
 à Barbaris Christiana signa atq; tormenta rapi poter-
 tur, Marioq; simul Neapolitano, qui tum classi præ-
 rat, biremes maioresq; Nasadas propugnatoribus præ-

naues ad insulam appellente, tanta ui Turcis cadauera
 spoliantibus, ac, ut tormenta capta protinus auererēt
 ad naues propellentibus, incubuerunt, ut trucidati cō-
 pulsūq; in naues, ac à terra simul & à circumfusis bire-
 mibus profligati, tormenta simul ac insulam uictori-
 bus æquata clade reliquerint. Ferunt ea die Barbaro-
 rum classē deleri potuisse, si nostri uictoria utentes,
 adiutiq; secundo cursu atq; impetu tanti annis, in pup-
 pes fugientium rostratas proras adigere, commixtiq;
 descendere uoluissent. Sed tormenta, quæ in ipsa Cepel-
 liæ fronte, & in aduersa castrorum ripa à Turcis erāt
 constituta, anceps omnino descendentibus periculum
 ostendebant, facile enim multa demum post confectum
 subitæ rei certamen animaduersa sunt, quæ in ipso cō-
 moti discriminis articulo opportunè prouideri nō po-
 terant, quum uel expeditis atq; fortissimis ducibus, ple-
 runq; consilium ac mentem repentini casus eripiant.
 Barbarorum tamen Nasadæ quatuor demersæ sunt, et
 tres captæ, multiq; in eo tumultu aut tormentis discer-
 pii, aut absorpti flumine perierunt. Herbestulfus ipse,
 quum ante signæ fortissimè dinicaret, tribus sagittis
 per apertam galeam receptis grauiter uulneratus di-
 scessit. Sequentibus autem diebus Turcæ, tametsi ulla
 in parte munitiones expugnare nequiuerant, propu-
 gnaculoq; Bohemorum semicapro inde multis acce-
 ptis uulneribus expulsi fuerant, magis tamen ac magis
 trepidatione nostrorū alacriores facti, tanto contem-
 ptu ex omnibus locis laceffendo prouocandoq; infesta-
 bant castra, ut nullum ferè quietis spatium succeden-
 tibus in stationē cohortibus reliquerent, & nostri diu

tius castra se tueri posse, crescentibus præsertim hostiū
 copijs, atq; animis desperarent. Nam Vstrefus Bassa à
 Belgrado recētes quotidie milites, receptis ad se ægris
 atq; saucijs suppeditabat, & Valentinus adiuncta sibi
 delecta Turcarum manu Ianizerisq; scelopettarijs, è su-
 perioribus castris Perenianos equites depulerat, occu-
 patoq; Gerardo mote ad eum usq; locum, ubi ingens li-
 gnea crux erecta conspicitur, multis hostium stratis ita
 peruenerat, ut auersa castra ad Aquariam turrem uer-
 gentia audacter inuaderet, magnusq; totis castris tu-
 multus oriretur, quum nostris undiq; circumfuso hosti
 esset repugnandum. Sed præter singularem Germano-
 rum Bohemorumq; in omni labore atq; periculo per-
 seuerantiam, magno usui fuerunt Pestanorum tormen-
 ta, quibus Valentini copiae intercedente Danubio pete-
 bantur, sic ut plerosq; equites libratis ad descensum ma-
 ioribus colubrinis interficerent, & reliqui in tutum se
 recipere cogerentur. Ferunt ea die Valentinum nihil
 Hungaris exulibus, sed Germanis maximè insensum,
 certo iure priuatae humanitatis ac amicitiae, per fidum
 equitem Pereno suasisse, ut se Hungarosq; omnes fe-
 stinanter imminente clade eriperet, quoniam bellua in-
 gens, quæ uniuersos uno hiatu deuoraret aduētare nū-
 ciaretur. Solymanus enim cognitis rebus, quæ à Cæsa-
 re Ferdinandoq; pararentur, ratus eos ad Budam cum
 magnis copijs descensuros, statuit tantæ occasioni, quæ
 nobili prælio, glorioseq; uictoriæ casum aperiret, ma-
 gnis itineribus occurrendum. Itaq; Perenus apud Ro-
 chandulsum ducesq; liberè locutus, quæ accepisset
 retulit, testatusq; est, nisi de receptu decerneretur, sibi

atque Hungaris ad salutem esse consulturum. Quum sententia uariarent, sed omnes tamen Pestum noctu perfugiendum arbitrarentur, unus Rochandulfus fatali obstinatione pernegabat se iniussu Ferdinandi regis à Buda discessurum. Itaq; Salma celeri myoparone Viennam mittitur, qui regij iudicij decretum referat. Interim urgente metu, frementeq; Pereno, statuunt noctu silente luna quatuor comitatibus ad Pestum trajcere. In primo tormenta maiora & Hungaros, in secundo equites Germanos atque Bohemos, in reliquis peditatum omnem cum castrensibus impedimentis collocabāt. Toti autē nauali negotio præfecti sunt, qui sine tumultu transucherent, Barcocius Hungarus, & à Germanis Balthasar Pocanius. Neq; enim Danubius, uti antea se facile perfecturos crediderant, perpetuo ponte iungi potuit: nam eo iam cæpto & penè contabulato, uis tanta uentorum & tempestas oborta est, ut amnis ingentibus excitatis fluctibus scæuus, tot nauigiorum dissoluta compage, iuncturarum trabes uiolenter effringeret, atque inde magui lintres abruptis ancorarijs funibus, profluentis impetu raperentur. Itaque primis & secundis transeuntibus fortuna non defuit. Nam tametsi coeuntia in unam partem nauigia, Budenses Turcæq; per diem ab editis locis despectantes, id quod erat facile suspicarentur, & uarias quisque pro ingenio noui motus causas adduceret, nihil tamen de repentina hostium fuga prouidebant, sed ea comitantium nauium frequentia, intentos & diligenter speculantes diu nequaquam fessit. Nam Vsarones duo per fugam, ad Georgium Valenti

numq; instituta fuga consilium detulerunt, ab his ex-
templo certiores facti duo Mahometes, totis penè co-
pijs ad oppugnanda castra contendunt, tormenta cu-
rulia producuntur, praeuentibus Ianizeris ceterisq;
peditibus iuniores equites dimissis equis succedunt, ter-
ribiliq; ululatu edito, stationes adoriuntur, tum uerò
Austrianis detecta ipsorum fuga animus concidit, resi-
stunt tamen acriter Bohemi, pariterq; ij Germani, qui
iuxta flumen ad insulae pontem excubabant. Tumul-
tuatur autem totis castris, & in ripa maximè, quum
quisque pauore concepto naues conscendere, nullo or-
dine nulloq; pudore, uel per mutua uulnera propere-
ret, cuncta enim terribiora, uel fortibus uiris redde-
bat nox intempesta, & nubilo tum caelo perobscura.
Rochandulfi autem in tenebris, tatoq; fremitu suorum
ac hostium clamore, reboantibus undiq; tormentis, nul-
lum erat imperium. Is tum supra aegritudinem animi
admirabili & prorsus fatali casu uulneratus decumbe-
bat, quum forte literas ad regem perscribenti, ex ho-
stium castris ferrea falconis pila tabernaculo incidens,
arcamq; oppositam ictu perfringens, resilientis tabulae
fragmentum in laeuum eius humerum grauiter adegisset.
Ceteri porrò peditum duces, quum iam transue-
ctis equitibus felicem fugam, quae sibi eriperetur, ue-
hementer inuiderent, uti proprio occupati metu, nec
publicum discrimen priuatae saluti praeserentes, here-
bant potius, quam irruentibus hostibus repugnabant.
Itaq; superiora primum castra, ubi Perenus constite-
rat, a Belgradensis Valentiniq; copijs occupatur, Ger-
maniq; toto Gerardo monte praecipiti fuga dispalantur.

tur. Neq; interim Budenses parata occasione ad inter-
 cludendos hostes defuere, quin ab Aquaria turris por-
 ta, & per eam fossam, quam à Ioanne rege perductam
 ad flumen diximus, confestim erumperent, & ab ad-
 uersa castrorum parte stationes iam planè desertas in-
 uaderent, coniectisq; in hostes igniuomis globis tento-
 ria incendere niterentur. Georgius autem tam subito
 quam felici consilio ad stabula regia pabuli strues suc-
 cendit, tantaq; inde latè resurgens flamma repente emi-
 cuit, ut quum Danubius nitido undarū æquore igneæ
 lucis splendorem exciperet, repercussuq; diffusum ad
 Pestanam usq; ripam diurno lumini persimilem cuibra-
 ret, tota ea, cum terrestris tumultus, tum naualis fugæ
 foeda facies spectaretur. Tum uerò tormenta undiq; in-
 fugientem classem directa contortaq; sunt, ut nō solū
 ab Aquaria turre, summaq; arce à Budensibus, sed à bi-
 nis etiam Turcarum castris, & è Cepellia, uel ad incer-
 tos ictus confurbata nauigia peterentur: tanta quoq;
 locis omnibus inuecta luce, Cassonus, qui classi præ-
 erat, expeditiora nauigia, remis per aduersum flumen
 contendens, in latus hostilis classis incitauit. Itaq; cōser-
 to nauali prælio, quum à nostris iniqua ubiq; fortuna
 certaretur, lintres onerarij aliquot militibus pleni ca-
 piuntur, nonnulli tormentis perforati demerguntur,
 repletur totus amnis cadaucris, miserabiliq; præser-
 tim turba nautarum & militum enatare conantium.
 Nam quum inferiorem munitionem Ianizeri, stratis
 primis cohortibus perrupissent, reliquiq; Germani
 per pontem in insulam persugerent, ac in tergo falca-
 tis ensibus caderentur, horæ æ mortis metu in annis

gurgitibus turpissimam mortem querebant, quum aut
 præaltis rapti uorticibus, aut à nauigijs hostium armis
 repulsi detrusiq; crudeliter interirent. Trecentis ea no
 ãte nauigijs incredibili conturbatione inter se cõmix
 tis & aliquandiu hærentibus, totus penè annis uno ue
 luti ponte constratus apparuit, sed Austrianæ biremes
 maioresq; Nasadæ desperatis rebus incolumes sese ce
 leriter è manibus Turcarum explicâtes, à puppiusq;
 hostes tormentis submouentes, ad Comoran ascende
 runt. Terrestris uerò copiae in castris eandẽ fortunam
 tulere, sed decoro maximè uitæ exitu Bohemũ impau
 dè repugnantes, & Othonis Hechijq; summi peditum
 ducis cohortes, aduersis uulneribus conciderunt, non
 nulli autem per iuga Gerardi montis euadentes, quum
 instante hoste ad crepidinem, quæ castris imminabat,
 peruenirent, obscuritate & metu animos confundente
 præcipites decidebant. Multi etiam à Decumana por
 ta, quum Budensibus occurrerent, & quisq; hostiũ ua
 rio ingenij habitu clementiam aut crudelitatem exer
 ceret, cæsi aut seruati sunt. Vbi uerò sol oriens nostro
 rum stragem Barbarorumq; uictoriam detexit, circi
 ter tria milia hominum omnis generis, quæ accliuu tu
 mulo more militiæ sese ad Gerardi templum erectis ue
 xillis conglobarant, à circumfusa multitudine trucidã
 ta sunt: eorum tamen pars serè tertia, quum proiectis
 ad terram armis salutem peteret, deditiõnem fecit, ut
 maiore demum uitæ ludibrio, ad spectaculũ ipsa mor
 te turpius seruaretur. Eodem quoq; tempore Cassonus
 uictrice classe ad Pestanam ripam delatus, tantum ter
 rorem his qui euaserant, tueriq; mœnia facile poterat,
 uel solis

uel solis clamoribus & tormentorum bombis intulit,
 ut equitatus trepida fuga, quum se portis effianderet,
 in angustijs affligeretur. Vsque adeò enim Germani
 pristinae uirtutis obliti, ad Turcarum nomen trepida-
 bant, ut quum in nauigijs lindeata capita conspicerent
 relicta mensarum argentea supellectile, ac omnibus
 charissimarum rerum sarcinis & curribus desertis, at
 toniti inermesq; profugerent. Hæserè tamen Vsarones
 Hungari, apud quos omni metu mortis præda auidi-
 tas præualebat, diripiendis mercatorum tabernis occu-
 pati: nam omnis mercimonij nobile ac opulentum em-
 porium Pesti fuerat institutum, confluentibus scilicet
 undiq; mercatoribus in tutam sedem muniti commodis
 simiq; oppidi, quod extra belli periculum, militaresq;
 tumultus, modico faciliq; traiectu castris iungeretur.
 Ceterum Cassonus nemine menia aut portas defenden-
 te protinus irrupit, prædantiq; aliquot cecidit. Tan-
 ta autè feritate peruagando oppidū, Christiano cruo-
 re letatus est, ut ne ægris quidem, quorū magnus erat
 numerus, & foeminis lixarum more Germanorum ca-
 stra sequi solitis parceretur: omnes enim promiscuè
 Barbari trucidabant, nisi quos aut ad seruitutem for-
 ma & robur, aut teneræ ætatis flos, ad spem libidinis
 reseruarent, ita ut eo bello supra uiginti milia Chri-
 stianorum capitum uarijs casibus interempta tradan-
 tur. Capta autem sunt Pesti & in castris, insulaq;, &
 in nauigijs in ripam nordum exposita exactæ pulchri-
 tudinis muralia tormenta triginta sex, minora autem
 quæ canterijs & curribus imponerentur, centum &
 quinquaginta. Porrò tormentarij pulueris pilarumq;

ferreariū ac armorum atq; telorum & parati commea-
tus in totam hyemem, adeo ingenti copia potitus est
hostis, ut ea præda multo maxima pars uictoriæ Bar-
barorum æstimatione censeretur. Sed nostri, qui iudi-
cio prudentiaq; ualerent, nihil uel tantæ opulentia iæ-
cturam, quando sarciri instaurariq; mediocri pecunia
posset, reputabant: quum uerum detrimentum, ac in-
sanabile susceptum uulnus, uel tacitis animis agnosce-
rent, quo Germanicæ uirtutis ac disciplinæ existima-
tionem, inuiolatam antea Romanis imperatoribus,
una atq; altera ad Exechiū, & Budam, pudenda Chris-
tianis omnibus fuga, sine uulnere hostium penitus ami-
sissent. Ipse autem Rochandulfus, quum expugnata
munitione medijs in castris pugnaretur, & concidi in
tabernaculo quàm tantæ cladi superesse mallet, uel re-
nitens & fremens, à medico, cubiculiq; præfecto, qui
iacentem deserere nolebant, sublatus nauiculæq; im-
positus, ad Comaram insulam ascendit, atq; ibi paulo
post, Samario in uico, uulneris ac animi dolore
extinctus, funestam diræ obstinationis
atq; superbiæ suæ memoriam Ger-
manicæ populis reliquit.

PAVLI IOVII NO-
VOCOMENSIS EPISCO-
PI NV CERINI HISTO-
riarum sui temporis

LIBER XL.

T Solymanus, qui maioribus,
quàm unquam antea, confectis
itineribus aduentabat, ubi de
suorum uictoria certius cogno-
uit, institutam properandi dili-
gentiam remittens, quintis ca-
stris Budam peruenit. Nam tan-

ta celeritate contēderat, ut prætorianæ cohortes, præ-
ter eorum disciplinæ consuetudinem, festinantis equi-
tatus cursum adæquare cogerentur. Cupiebat enim in-
teresse prælio, neq; Augusto mēse uolebat excludi, qui
mensium omnium, occulto quodā auspicio, sibi in pri-
mis patriq; Selymo militiæ felicissimus extitisset. Nam
& magnum Hysmaelem in Calderanis cāpis, & Cam-
psonem Gaurium Memphiticum regem ad Singam, et
postremò Ludouicum atq; Hungaros ad Mugacium
ulimis Augusti diebus acie deuictos memorabant.
Quum & pleriq; duces eodem etiam mense à Baiaze-
te Methonem expugnatam meminissent. Consedit au-
tem in aduersa ad Budam ueterem regione, offensus
odore cadauerum & feditate amnis tot corpora per
omnes ripas euoluentis, ut purius atq; nitidius aquare

tur, & Strigoniensibus ex propinquo terrorem incu-
teret: nam Tartarorum agmina magno à castris inter-
uallo præcurrere solita, ad Vicegradum extendeban-
tur. Victore itaq; exercitu ad se traducto, atque unis
omnino munitis castris, ante omnia utrunq; Mahome-
tem impensè collaudat: sed Belgradensem, cuius eximia
uirtute consilioq; sine iactura militum administratum
& confectum bellum fuisse didicerat, totius Græciæ
equitum magistrū dicit, alios pro merito adauctis sti-
pendijs ditat, uel ad præfecturas prouehit. Exinde ca-
ptiuos produci iubet, erāt circiter octingenti, qui præ-
longis uincti restibus, ante ora ducum instructosq; or-
dines ludibrij causa trahebantur, ex his notos duces no-
bilesq; aliquot, quibus parceretur, delecti sunt, & an-
te alios Balthasar Pocanius, quem funesta ea nocte,
transuehendis copijs præfuisse docuimus, & Tayscus
dux uetus, eo bello uigilū præfectus, reliquos ad unum
omnes barbarus imperator, alioqui clementiæ laudem
querens, & nunquam antea in nostros crudelior, è
conspectu abductos tyronibus trucidandos dedit, truci
nutu & sæua uoce prolocutus talem eos omnino mere-
ri pœnam, qui quum per legatos nequaquam sincere
de pace agerent, astutè bellum intulissent. Eminebat
inter captiuos excelsæ proceritatis Noricus miles,
hunc in contemptum Germanicæ gentis, pomilioni,
qui erat in delitijs filiorum, capite præalta capituli
genua uix adæquanti, occidendum tradidit, ita ut indi-
gnæ necis iniuriam crudeli contumelia cumularet, cū
diu incuruo puerili acinace, per lusum risumq; cæsis
cruribus prostratus uir ingens iugularetur à nano,

qui inter adhortationē ludibria repetitis ictibus, dum
 agrè perfoderet, eo spectaculo principum oculos satia-
 rat. E captiuus autem, unus omnino Bursichius Bohe-
 morum dux nobilis, incolumis euasit, reginæ benefi-
 cio & Mahometis indulgentia paulò ante redemptus.
 Patrata ea ignobili & seua cæde, Solymanus regi pue-
 ro dona misit, phaleratos tres equos eximiæ pulchri-
 tudinis, frænis habenisq; aureis & gemmatis ephip-
 pijs exornatos, totidemq; ex auro textili regales ue-
 stes, proceribus autem Hungaris præter singulas tala-
 res togas, aureos etiam torques. Legati, qui munera
 tulere perhumaniter à regina postularunt, ut pue-
 rum regem cum proceribus in castra mittere, omni-
 que dubitatione deposita, cuncta sibi ac filio secunda
 atque felicia sperare uellet. Ea enim magnitudine
 animi esse Solymanum, qui reges omnes non modò
 potentia fortunaq; sed pietate atque iustitia supera-
 ret, ut puerum, quem semel paterno iure tutela sua
 ac amicitia dignum omnino defendendum suscepe-
 rit, comprobante demum uictoria non modò con-
 seruatum uelit, sed amplioribus antiqui regni spa-
 tijs adaugendum existimet. Proinde cupere regiana
 prolem coram intueri, agnoscereq; paternam indo-
 lem, infantemq; de manu amplexandum tradere libe-
 ris suis, ut bene auspiciatis renouatæ tutelæ initijs, per-
 petuo tenore cum Ottomannis firmæ ac ideo immor-
 talis amicitia fundamenta iacerentur, ipsam uerò fi-
 liæ nurusq; loco incolumi dignitate semper habitu-
 rum: quòd eam autem secus ac amanter cuperet, non
 inuiseret, prohiberi eo humanitatis officio antiquis

Ottomannorum institutis, quibus principes suos ad alienas mulieres in alienis tectis intrare uetuisent. Porro Solymanum non usq; adeò temperantiæ ac honesti decoris esse oblitum, ut socij beneuolentiſſimiq; regis filiam, eandemq; beneficiarij ac amici regis nuper uxorem, & in similem regie fortunæ maiestatem crescentis pueri matrem, ætate formaq; florentem, in castra atque adeò in intimum tabernaculum admitti pateretur: ne integrum eius pudicitie nomen, quod in reginis unica & perillustri cura esset tuendum, ullis suspicionibus inuolueret. Ad ea tum regina, non occulto metu teneros sensus in materno affectu facile confundente, perplexè admodum respondit, sed monente demum obtestanteq; Georgio, ne dubitantis suspicionem leui & nihil profutura cunctatione Barbarorum animis iniiceret, puerum regalibus crepūdij exornatum carpentoq; aurato impositum cū nutrice lectiſſimiq; matronis in castra misit, comitantibus cunctis fere proceribus, quibus dona legati detulerant. Excepere aduentantem progressæ aliquantū è castris honoris causa ornatissimæ turmæ equitum, et inter castrenses uis prætorianæ cohortes, illatumq; in tabernaculum Solymanus humaniter inspexit, perblandè cum nutrice colloctus, liberos suos qui aderant cōplecti atq; exosculari lætè uagientem iussit, certo amoris pignore obligantes, quem beneficiarium atq; amicum, quum pariter adoleſceret, essent habituri. Nè erant Selymus & Bazetes Roxolana matre geniti, aui & pro aui nomine referentes. Mustapham enim Circhasia priore uxore susceptum, regio & planè militari spiritu iuuenem,

ueluti ablegatum ad Magnesiã in Ioniæ præfectura
 reliquerat, quum ingenio uiribusq; uigentem & non
 obscuro militum studio subnixum iam planè metuen-
 dum existimaret: inductus enim, uti planè uxorius, Ro-
 xolanæ blanditijs, aut sicuti plerique ferebant, per
 Trongillam Iudaicæ sectæ nobilem magam amatorijs
 ueneficijs deprauatus, Selymum, excluso Mustapha,
 successorem imperij destinabat: quòd Mustaphas in-
 tempestiua atque nefaria cupiditate nimis sera fa-
 ta patris, cui Selymi exemplo præuenturus esse uide-
 retur. Ceterum Solymanus, quum Hungari proce-
 res cum purpuratis pranderent, certos duces, quibus
 antea negotium dederat, per simulationem uisendæ ur-
 bis immisis cohortibus Sabatinam portam occupari
 iussit, usq; adeò tacitè & dissimulanter, ut nec custos
 satis otiosus commeantis turbæ spectator, portæ adi-
 tum alienæ potestatis factum sentiret: nam quum fre-
 quentes sedato passu manipulatim intrarent, multi e-
 tiam ex composito, ut patranda rei suspicionem a-
 uerterent, ueluti iam lustrata urbe, in castra redi-
 bant. Eo modo plateis foroq; & compitis omnibus ce-
 leriter occupatis, & nusquam tumultu edito, præto-
 rianorum præfectus per regiones pronunciari iussit,
 ut Budenses omni timore deposito limine se contine-
 rent, matureque, si uitam ac libertatem & denique
 fortunas incolumes uellent, arma traderent: paruè-
 re imperio ciues, prolatisque armis in fidem rece-
 pti, Turcas hospitio receperunt. Tanta autem ex-
 titit Barbarorum tranquillitas atq; modestia ex seueri-
 tate disciplinæ, ut nemo hospitem a superiore dicto fa-

Etoue sit uiolatus. Tum uerò Solymanus, ubi renun-
 ciatum est, pacato & nihil resistente populo, urbem
 in manu esse, puerum, quanquam nox incumberet, ad
 reginam remisit, retentis apud se proceribus. Erant
 ij Georgius ipse Varadinensis antistes, arario prae-
 ctus, & Petrus item Vichius regis propinquus, Ioannis
 testamento tutor relictus, Valentinus quoque copia-
 rum dux summus, & Stephanus Verbetius epistola-
 rum & scrinij regij magister, & Bacianus Vrbanus,
 custodiae praesidijsq; urbis praepositus. Ea uis impoten-
 tis Barbari inopinantibus improuiso illata, singulo-
 rum animos magnopere conterruit: auxere etiam pa-
 uorem minus familiares purpuratorum uultus, uer-
 baq; intempestiuis querelis inuoluta. Nam perductos
 in confessum, tam seuerè, quam impudenter interro-
 gando criminandoq; iustae prope quaestioni subiecerunt
 ita ut grauissimarum rerum consiliorumq; omnium
 rationem reposcere uiderentur. At regina, ubi urbem
 serio doloq; occupatam, & proceres in castris reten-
 tos uidet, metu et dolore perturbata, supplices libellos
 ad Solymanum perscribit, orat, ut fidei datae, quam re-
 centibus mandatis prolixè ac humaniter confirmari,
 & deniq; pristinae suae lenitatis & clementiae obliuisci
 nolit, ideoq; proceres ob egregiam fidem fortemq; o-
 peram, de se, Turcicoq; nomine benemeritos, incolu-
 mes remittat. Agit haec per Rostanem, atque eum mi-
 neribus explet, missa etiam è suo cultu corolla perin-
 signi ex unionibus cum gemmato emblemate, quae e-
 ius uxori Solymani filiae mitteretur. Exinde per qua-
 tuor dies de Pannoniae regno apud Solymanu pugnauit

tibus sententijs disputatum ferunt: Mahometes & Cu-
 strephus parum inter se diuersi, puerum regie prolis,
 principesq; gentis, Byzantium abducendos censebant
 committendam autem Budam prefecto, non tam acra
 quam moderato prudentiq; , qui molliter imperando
 indulgendoq; , Hungarorum animos seruitutis metu
 liberaret, conseruatisq; omnium fortunis, paulatim
 ferendo iugo insuesaceret. At Rostanes, ingenio mi-
 tior, atq; eo, quod uti gener firmiore gratia ualebat,
 ab omni uel cupiditatis uel adulationis suspicione re-
 motior, totius deliberationis summam ad decus reuo-
 cabat, quum diceret longè maximo atq; optimo prin-
 cipi, qui nullo unquam dedecore nominis famam one-
 rasset, nihil omnino esse turpius, quam contra ius &
 æquum susceptæ antea tutelæ ac defensionis, parta de-
 mum uictoria foemine pariter ac infanti puero fidem
 fessisse. Ex aduerso Mahometes Belgradensis, qui Ia-
 haoglis uocabatur, nūquam nisi peracerbus in nostrū
 nomen & maximè truculentus, leniora consilia uehe-
 mēter improbat. Erat enim Turcici sanguinis, patre
 nomine Iaha Bassa, Mahometis quondam purpurato
 progenitus, exercueratq; Hungarica arma per mul-
 tos annos ab Illyrico limite, sub Balibeio præsertim fra-
 tre, quem Mugaciana acie claruisse meminimus, sed
 demum ex calamitate nostri exercitus ad Exechium,
 & hac quoq; ad Budam Germanorum infelicitate, tan-
 tam militaris consilij ceperat opinionem, ut extra or-
 dinem, in cōsiliū cum purpuratis admitteretur. Is ro-
 gatus sententiam, scio, inquit, Solymane, quum postre-
 mo loco sententia dicitur, dissidentis nomen inuidiæ

expositum uideri, neq; proinde fieri posse, quum pla-
 nè dissentiã, quin oratio mea uestris auribus ac animis
 grauis molestaq; sit, sed nõ recusò uel arrogãtis nomẽ
 modò malignitatis & ignorantie notam deuitem, dum
 ea recolo quæ ex usu presentium rerum tuis cõmodis
 tuæq; amplitudini mirificè conducant. Cõcedi enim ali-
 quid etati meæ, & si dicere liceat, etiam rebus gestis,
 iure postulo: quum bellando dimicãdoq; in Pannonia
 senex factus, ea de statu atq; opibus huius regni, inge-
 nijsq; hominum didicerim, quæ prolata in medium,
 magno usui esse possint, ut de hac re, quæ decreti peni-
 tentiã non recipit, rectissimæ statuatis. Quinque iam
 per hos uiginti annos armatus in Pannoniam uenisti,
 & ego non obscurus omnino aut dux aut miles, omni-
 bus non modò bellis, sed prælijs interfui, puto, ut uin-
 dicares iniurias, imperij fines proferres, & deniq; o-
 ptima pace potirẽre: quæ certa esse non potest, nisi
 armis atq; uictoria paretur. Itaque Belgradam in-
 fame domicilium asylumq; latronum immanium &
 quondam funestis maiorum nostrorum conatibus no-
 bilitatum, fortiter expugnasti, quũ inde Hũgari per in-
 ducias, patre tuo Parthicis occupato bellis, Mysorum
 & Illyricorum fines impunè uexauissent. Eosdem por-
 rò quintum post annum, quòd nefaria crudelitate &
 teterrimo supplicij genere legatos nostros interfec-
 rant, una acie cum rege ipso trucidasti, Budaq; poti-
 tus, ut præclarum magnitudinis animi tui, uel remo-
 tissimis nostri nominis hostibus specimen daretur, de-
 legisti ex reliquijs profligatæ gentis, quem diademate
 protinus ornares, nõ regio quidem ortũ sanguine, &

nullo hercle alio merito cognitum, quàm quòd dudum
 & priuatus & publicus hostis extiterat, quum ualidis
 sumas contra te è Transyluania adducens copias, fratrem
 uirum ipso fortio rem gladio nostro interfectum ami-
 sisset. Exortus est demùm nouus hostis rex Noricus, qui
 Hungarum beneficio tuo regnantem expelleret, atq;
 ita aduersus Germanos tertium bellum suscepisti, usq;
 adeò uehemens, ut reducto statim rege fugatisq; hosti-
 bus, non modò Viennæ mœnibus, sed interiori etiam
 Germaniæ terrorem intuleris. At biennio uixdum ex-
 acto, idem rex neq; pacem pati neq; bellum ferre soli-
 tus, quum præsentis Caroli fratris opibus inniteretur,
 Budamq; nostro defendente præsidio frustra oppugnasset,
 te iterum exciuit, iniurias cœdibus ac incendijs uin-
 dicantem, quòd tuæ dignitatis esse statuebas, cum tueri
 armis, quem inuisitata liberalitate regem effeceras, ma-
 ximeq; optares cum duobus fratribus de occidentis im-
 perio, nobili pugna edita, decertare. Sed illi, quum uren-
 do uastandoq; auita eorum regna percurreres, aduen-
 tantis fremitum non tulerunt, secutaq; demum pax est
 inter Hungarum atq; Germanum te indulgente pro-
 banteq; quum aduersus Persas ire properares, sed eam
 Germanus ita fregit, ut nisi ego ad Exechium delecto
 ingenti eius exercitu, perfidiam opportunè uindicaf-
 sem, tu omnino Babylone accersendus uiderère, sicuti
 modò Byzantio, multis itinerum superatis incommo-
 dis, aduolasti, ut nobis maturam opem ferres, daresq;
 supremam operam, sicuti planè sperauerim, ut rebus
 in Pannonia firmisimè constitutis, tot laborum ac sum-
 ptuum incommoda, pro alieno commodo quinquies

suscepta, finiantur. Nisi uti uideo aliquos optare, nunquam tibi tutelam hanc pupilli & uiduæ censes dimitte-
 tendam, infiniti scilicet laboris atq; periculi plenam, cui par pretium non sit ea gloriæ species, quæ animo tuo excelso honestiq; semper decoris auido, ab his uti arbitror, nimis sapientibus obtenditur. Verum hanc, uti planè rudis, sapientiam gloria redundantem non intelligo, quæ in ipso cursu uictoriæ neruos elidit, nec in castra à peritis imperatoribus unquam admittitur, quo fit, ut te maioribus tuis, qui duo de uiginti regna in hoc imperium contulerunt, quum feliciorem omnino cupiam, sapientiorè esse nolim: quid enim insipientius dici potest, quàm semper esse stultum? hoc est aliena curantem, sua omnia, salutem, opes, dignitatem, in discrimen sepiusimè deuocare. Satisfecisti, uti arbitror, & cumulatè quidem officio pietatis et fidei, atq; etiã gloriæ, si ea potius mansuetudine, clementia, lenitate, quàm inuictò consilij robore, pertinaciq; uigore militaris animi comparatur. His enim instrumentis ardens semper & inuicta uirtus Ottomannos prouexit & extulit. Illæ autem, uti mihi uidentur, adumbrate laudis imagines otiosorum & desiderium regum animos delectent, armatis certè nunquam maioribus tuis, nisi post debellatos hostes, triūphosq; actos, ac erecta trophæa placuerunt. Sed hæc arbitrio iudicioq; tuo, cui maiora ingenia concedunt, tribuantur. Ego certè, si bellorum casus & non incerta rerum momenta longè prospicio eam minimè, quam animi libido suadet, consilij rationem sequar, quum ipsa, quæ cunctis rebus dominatur, & me uehementer urget, multo meliorem necessitas ostendat.

ostendat. Ante omnia Hungari, ut ipsis minimè confidamus, præclare nos admonent, quum rapinis, transfugijs, atq; perfidia infames, inter se dissentiant, nec eorum exules desint, qui Germanos concitent, & continenter bellum gerant: reginæq; item & pueri opes infirmæ, quæ tantæ esse non possunt, ut præpotentem propinquumq; hostem sustineant. Necessè ergo erit alienum regnum nostris tueri auxilijs, quæ minora iusto exercitu, sine magno nostro discrimine detrimentoq; adduci nequeunt. Magnis porrò, uti solemus, peditatu, tormentis, classèq; instructis exercitibus, singulos per annos, tanti itineris & laboris expeditionem suscipere, extremæ dementiæ opus uidetur. Neq; enim ex Ottomannici nominis dignitate putauerim, quotannis ad plorantis petentisq; opem foemine preces commoueri, nisi arma sustinere quàm inferre utilius atque nobilius putes. Itaq; censeo hoc regnum, uti iure belli toties captum defensumq;, more maiorum in prouinciam redigendum, reginam patri remittendam, puerum alendum Byzantij intra septa regiæ, nostrisq; legibus imbendum, proceres necandos, euertendasq; eorum arces, ac ex omni regione familias insignes, quæ ferociores spiritus gerant, in Asiã traducendas, reliquam porrò multitudinem, quæ agros colat, atq; urbes inhabitet, impositis præsidijs conseruandam. Hoc uno siquidem decreto Solymane, & Hungari se perdomitos intelligent, & Germani, nisi temere utique ac infelicitè de Styria atq; Austria dimicare uelint, Pannoniæ sinibus abstinebunt. At Solymanus, priusquàm de re tanta decerneret, sacrificandum ratus, tertio calendas

Septembris, qui dies Mugaciana uictoria erat insignis Budam cum liberis intrauit, delecto celebri templo, quod Deiparae uirgini erat dicatum. Illud enim antea sacerdotes Mahometano ritu expiantes, diuorum scilicet nostrorum sublatis altaribus, imaginibusq; deletis, Deo maximo consecrarant. Nec multò post eo tempore decreto edidit, ut singulorum sententias appositè moderatus, parem omnino uiam securitatis simul ac dignitatis tenere uideretur. Budam enim Turcico praesidio custodiendam censet, reginamq; obiter monet, ut aequo animo urbe atq; arce excedere uelit: ipsam enim cum puero ultra Tybiscum in Lippa regnaturâ, regione admodum pacata atq; opulenta, & quod non mediocri etiam solatio esse possit, Sigismundi patris finibus propinqua, donec Stephanus puer agnoscendo regno feliciter adolescat. Eosdem porrò cum tutores atq; nutritos habiturum, Vichium quoq; Temesuarensis praesecturæ Sanzachum maximè illustrem atq; potentem fore, Verbetium uerò senem, uti legum totius regni urbanarumq; rerum peritissimum, Budæ Hungaris ius dicturum, se uerò daturum comites è praetorianis alis, currusq; & sarcinaria iumēta, quibus mundus muliebris, gazaq; omnis regia in Lippâ auerentur. Itaq; regina uel cū lachrymis & tacito gemitu, tyranni perfidiâ detestata, sed tum necessitati dissimulante cedēs, arce atq; urbe excessit, ea à Barbaris imposta lege, ut tormenta aenea, & quicquid militaris instrumenti armamentarijs inerat, & commectus in horreis omnino relinqueret. Proceres quoq; unâ profecti sunt qui tametsi peracerbo rerum euentu tristes incedebāt,

recepta

recepta tamen libertate saluteq; de qua per triduum
 desperarant, perquam effuse letabantur. Solus om-
 nium Valentinus antiquum Barbarorum odium præ-
 senti perfidia sensit, in castris sub custodia retentus,
 quod circa Balatonem lacû præualidas opportunasq;
 arces obtinebat, quod nouem ante annis ad Neocrici-
 ui memorauimus, in profligatos Cassoni equites cru-
 delissimè defecisset, quod uir ingenio maximè pugna-
 ci, indomito, liberali, Hungarorum multitudinem mili-
 tandi studio sibi deuinctam, quò uellet impellere pos-
 set. Eius enim uiri uirtus spectata militiæ, cum Turcis
 omnibus, tū ipsi maximè Belgradensi, qui eū ambiguis
 criminibus obiectis, odiosum reddiderat, omnino formi-
 danda uidebatur. Emanarat quippe fama, neminem ex
 Hungaris exulibus equitibusq; Germanis euasurum
 fuisse, nisi Valentinus Perenum hostium ducem, ut sese
 imminenti clade cum suis celeriter eriperet, opportu-
 nè monuisset. Neq; id ille uel captus pernegabat, quum
 generosa & contumaci fronte, idem semper se factu-
 rum sateretur. Quid enim, inquit, nobilius esse potuit,
 quam nostræ nationis auxilia, quæ cognationis & san-
 guinis priuatæq; beneuolentiæ necessitudinem inclu-
 dant, externis uerisq; hostibus detraxisse? Vt hi scilicet
 minore nostro cum periculo uincerentur, & illi clade
 erepti superessent, qui ad referendam gratiam inspera-
 ti, ac ideo insignis beneficij memoriã retinerent? Egit
 tamen regina sedulò, quanquam proprio mœrore oc-
 cupata, ut Valentino libertas impetraretur, & id qui-
 dem à Rostane per Agorchum Sigismundi patris lega-
 tum, uirum inter Sarmatas genere & bellica laude il-

lustem, qui uictoriam de Germanis partā gratulatum
aduenerat. Sed id tantum humaniter est impetratum,
ut Solymanus, quum nihil Valentino se nociturū pro-
mitteret, non incertæ libertatis spem præbere uideret-
tur. Dum hæc Budæ fiunt: Ferdinandus belli euentum
Viennæ expectās, ubi suos sedē profligatos, & ducent
mortifero ictum uulnere in Comaram euasisse, aduen-
tareq; Solymanum didicit, Leonardum Velsium, quan-
quam seua diuturni morbi tabe afflictum, quòd paulò
ante non infelix dux oppugnandæ Budæ consilium im-
probarat, in Comaram descendere iubet, qui reliquias
fusi exercitus excipiat, fugientes undiq; sistat, spæq; au-
xiliorum commeatus atq; stipendij territos, & rerum
omnium imopes confirmet. Optimum quoq; ratus ui-
ctori Solymano moram iniicere, qui Viennam usq; re-
pentina incursione peruasurus esse credebatur. Lega-
tos ad eum mittit, qui oblati nouis conditionibus pa-
cem peterent: ij suère Nicolaus Salma, quem felici sua
forte, pridie quàm castra à Turcis caperentur, ab exer-
citu legatum ad regem missum fuisse docuimus, & Si-
gismundus Lithestanius præclara nobilitate togatus se-
nex. Tulère munera, excelsum Germanico more ex au-
ro poculum, lectissimis exornatum gemmis, eruditæq;
insuper admirationis argenteā machinam, in qua non
horarum modò spatia, sed errantium etiam syderū mo-
tus, menstruiq; Solis ac Lunæ coitus, exactissima ratio-
ne monstrabantur, intus scilicet tentatis rotis certisq;
ponderibus, admirabili momēto, uel in multam euum
minutissimas temporum mēsuras dispensantibus, quum
inter celeres tardosq; orbis, in tam uario inæqualiq;
polorum

polorum ordine, audaci quadã supremi motoris emu-
 latione cuncta congruerent. Ea à peritissimis astrono-
 mis excogitata perfectaq; Maximiliani Cæsaris fuisse
 dicebatur, cuius ingenium, nobili semper studio, nec de
 terrente unquam sumptu, rara atq; admiranda concu-
 piuit. Cæterum legatos appellentes egressosq; nauigijs
 Cassonus oblati equis quibus ueheretur, in castra per-
 duxit, deditq; eis conspicuo in loco tabernacula picta
 eximijs tapetibus constrata, missaq; sunt à Rostane ca-
 stræsis lautitiæ munera, uinumq; in primis nobile, tam
 ipsis lege uetitũ quàm nostris, Germanisq; præsertim
 expetitum. Purpurati postero die, dum Solymanus non
 procul in prætorio pranderet, legatos prandio excepe-
 rant, ita ut in gratiam nostri moris non in solo, uti so-
 lent, collectis cruribus, sed altiore in mensa cathedris
 humilioribus purpura contectis sedentes una discum-
 berent, solus Belgradensis extra ordinem uirtutis ac
 ætatis honore admissus in puluino infra purpuratos
 assedit. Legatorum uerò comites ex singulis natio-
 nibus iuuenes generosi spectandi studio famulantes,
 apud tetrarchas epulati sunt, numero quadraginta
 sex, hos Turcico nomine Sanzachos uocant, hoc est
 signiferos, quòd militari cum imperio prouincijs præ-
 sint: singulis enim pro insigni, equina cauda hastæ
 præfixa ante tentorium figitur, prodeuntiq; in aciem
 sericis demum uexillis uario colore turmas atque
 alas distinguuntibus, illa eadem passis crinibus niuea
 cauda præfertur. Epula Barbarorum è Danubio faci-
 le potantium una oriza unisq; omnino ueruecinis car-
 nibus cœptæ finitæq; sunt, adeò simplici astrictoque

apparatus, ut non obscure nimiã luxuriam nostris ex-
 probrare uideretur, qui mensarũ decus, quo uno præ-
 cipue nobilitatem ac insaniam ostentamus, nequaquam
 nature desiderio, sed immensa gulæ libidine diffusiã,
 ut obiter non sit mirum, eos consilio atq; armis inui-
 ctos & semper uictores euasisse, quum talem uolupta-
 tem, quæ in hac nostrarum gentium uita longè potissi-
 ma censetur, uti capitalem bellicæ uirtutis hostem do-
 mi & foris penitus abdicarint. Igitur remotis mensis,
 legati ad Solymanum sunt introducti, ita ut singulis
 bini purpurati in medio arreptis brachijs, quadam ho-
 noris specie sustentantes ad dextræ osculum perduce-
 rent, neq; enim Turcæ externos homines ad tyrannum
 aliter admittunt, quàm ut sinum scrutentur, an ferrum
 sub ueste lateat, implicatisq; eo modo brachijs commo-
 uendæ manus potestatem facinus ausuris dissimulante
 eripiant, quanquam & assideti in thoro circumposita
 parataq; ad manum clypeus cum acinace clauaq; stri-
 rea, ac item arcus & sagittæ conspiciantur. Illata quoq;
 est illa machina succollantibus duodecim seruis, quæ
 Solymani animum & Barbarorũ oculos admiratione
 compleuit. Adduxerant enim artificem, qui solutis ma-
 chine fibulis interiora admirabili rotatione circum-
 acta repanderet: is libellum quoq; detulerat, attrita
 uel luxatæ machine remedia continentẽ, tradentemq;
 præcepta, quibus tot orbium cursus nunquam interu-
 ra ratione regeretur. Ea enim ingenij subtilitate Soly-
 manus fuit, ut non modò sacris literis, quibus supersti-
 tionis suæ leges continentur, esset eruditus, sed astro-
 nomis cosmographiæq; præsertim curiosè operanti de-

ret: Hat

yet: Hammone medico ex Bætica oriundo perdocen-
 te, quum uir acutus singulas terrarū regiones, sinusq;
 maris in membranis depictisq; orbibus demonstraret,
 ut inde regius animus per ocium utili & per amœna
 delectatione caperetur. Petebant legati, ut Pannoniæ
 regnum Ferdinando concederet, hisdem serè conditio-
 nibus, quibus id paulò ante Byzantij Laschus petijisset
 Tributum enim sicuti Ioannes pendere consuesset, quo
 tannis se pensurum pollicebatur, adducturumq; in ea-
 dem pacis ac amicitiae fœdera Carolum fratrem, ut in-
 tergo ab omni bellico metu liber, quod maximè percipi-
 pere uideretur, exemplo Selymi patris ad orientē im-
 perij fines extenderet. Neq; enim ipsum, dicebant, uel
 generosè uel rectè facturum, si Ioannem fato functum,
 uel infantem eius filium, qui hæres minime putaretur,
 ulla in re Ferdinando regi compararet, quòd ille neq;
 uirtutis neq; officij merito, sed alienæ fortunæ benefi-
 cio sublatus, alieni iuris locum inuasisset: non cum her-
 cle regem impotētibus armis ritè factum uideri, quum
 nec procerum omnium consensu rex acclamatus, nec
 legitime coronatus fuisse uideretur. Præclara siquidē
 iura Austrianorum principum uigere, quāquam tum
 oppressa armis, eaq; aliquando ualitura, quibus freti
 Pannoniæ hereditatem feliciter adirent, nisi iniquitate
 fortunæ intercepta raperentur. Caterum dimisso anti-
 quo iure, nihil se potius habere, quo illati bellī nomen
 excusarent, quàm recentis inite pacis tabulas, quibus
 Ioannes solenni tot procerum astipulatione Ferdinan-
 dum regni successorem reliquisset. Illum profectò certè
 iuris cōscientia permotum, uel ipsum authorem defers-

foremque sue dignitatis præiudicio uehementer offendere, quam Christiani non uinis causam impie proderet maluisse, quum præuacatione turpissima, beneficiarij iuris oblitus, fidem sacramento interpositam, tam ingrati quàm astute sefellisset: ut ipse qui inter reges potentia magnitudineque animi excelleret, & bello paceque in stitiæ nomen tueri uideretur, postquam ingrati hominis contumeliam neglexisset, Ferdinandum tantis affectum iniurijs amicum & beneficiarium mallet, quam perpetuum hostem. Nihil enim ei, uel ad æquitatis famam honestius, uel ad diurnæ pacis securitatem utilius, uel ad liberalis animi laudem omnino gloriosius futurum, quàm si antiquissimæ stirpis regem, uirtute si deque præstante, delectum à Bohemis, ab Hungaris exoptatum, à Germanis autem Romani imperij Cæsarem designatum, summique imperatoris germanum fratrem tributario nomine Pannoniæ regem appellaret. Solymanus iucundo uultu laudatis muneribus, biduo post per Rostanem respondit, ultimam hanc esse pacis ac amicitie conditionem, ut Ferdinandus urbes, oppida, arces, quæ in ditione Ludouici regis antea fuissent, continuo redderet, ac in posterum Pannoniæ finibus absterneret, se uero, qui toties bello lacesitus, graues sumptus grauesque labores subisset, leui poena contentum fore, eam esse, ut ad conseruandum inuictæ maiestatis decus, Austriæ tributum imponeret, tum uero inita amicitia solenne foedus percussurum. Quod si ea conditione grauarentur, obiterque bellum, quam pacem mallet, se adnixurum continuis armis, ut Pannonico regno adempta, euasatis Austriæ regionibus, uindicaret. At legati, quos

Et, quanquam ad tributi nomen tanto fastu tantaq; Bar-
 barorum arrogantia inductum, quum summæ poten-
 tiæ summæq; dignitatis fratres indignè contemni que-
 rerentur, in iustam prope iram exarserant, ut susceptæ
 legationis propositum tenerent, afflictiq; rebus spa-
 tium daretur, inducias postularunt, per quas Ferdinandus
 atq; itidem Carolus Cæsar consulerebantur: sed nec
 id impetrari quoq; potuit, quum inducias astute peti
 perspicerent, quibus gerendarum rerū inclinante iam
 autumno uertenteq; se in iuges pluuias, occasio tota de-
 periret. Petiuere demum, ut Balthasarem, Tayscumq;
 duces captiuos, pretio redimere liceret: hos enim in ca-
 tenis uiderant. Ad id Rostanes respondit, eos, si pax, ea
 que dicta esset conditione pararetur, sine pretio dimis-
 surum, porro si bellum foret, non defutura occasionem
 ut captiuorū permutatione redderetur. Licuit autē le-
 gatis circumducente monstranteq; Rostane, opulen-
 tiam atque ordinem castrorum intueri, sed quum mu-
 nimenta, quæ intra fossam clitellatis camelis perpe-
 tua serie catenatis, curulibusque tormentis consta-
 bant, atque item stationes attributæque distinctis mi-
 litum generibus tentorium spatia mirarentur, si-
 lentium ante omnia peræquale atque perpetuum in
 tanta frequentia stupendum fuit: neque enim aliter
 quam significatione manus & nutibus parati inten-
 tique milites regebantur. Solymani porro insigne
 prætorium, uti par erat, cunctis excelsius & sum-
 ptuosius, quum quadratæ arcis effigiè exprimeret, acis
 los pulchritudine & maiestate operis adimplebat: à
 quatuor enim angulis totidēq; medijs ab omni latere

fastigiatis pinnatisq; turribus cingebatur. Intererant ad commeandum latissimæ porticus, sic ut area in palestræ modum, in medio ad domesticas exercitationes relinqueretur. Interiora quoq; papilionum uelamenta, Babylonici operis acu picta, sericiq; funes, quibus tenderentur, usque adeò elaborata pretiosaq; fulgebant, ut æstimationis nostræ modum excedere uiderentur. Adnotatum quoq; est omnium ordinum tabernaculis, tentoriola esse coniuncta, quibus latrinæ inerant, eo institutæ ordine, ut nouæ scrobes quotidie fierent, repletæq; statim arena iniecta tegerentur. In macellis quoq; pariter profundæ fossæ uisebantur, in quibus lanij totius exenterati pecoris exta sedulò tumulabant. Ita fiebat, ut castra nullo odore tetro afflata, non ad salubritatem modò, sed ad iucunditatem repurgatis omni in parte regionibus non Barbarorum, sed eorum qui militiæ disciplinam condidissent, castra censerentur. prædamnatis hac in re statuius nostris, in queis præter ingratam naribus atq; oculis multarum rerum foeditatem, pestilentes enasci morbos sæpissime uidemus. Legatis multiplici ueste, pecuniâq; donatis atq; dimissis Solymanus Belgradensem, latè longeq; citra Danubium Austriæ fines populari, ac incendere, Cassonum uerò uoluntarijs equitibus præpositū in Morauos, qui Marcomanni antiquitus fuerant, excurrere iussit: sed prædabundos, magno insperatoq; earum gentium commodo, plenis imbribus inflati annes opportunè morati sunt. Exinde uir Hungarus, nomine Solymanus, qui ætate bello captus Mahometis sectam sequebatur, à Solymano Budæ cum imperio præficitur, qui

Eum Verbetio daret operam summa æquitate ius dicēdo, popularesq; quondā suos familiariter alloquēdo, in spem diurnæ tranquillitatis adduceret. His rebus cōfectis, dies circiter uiginti, ex quo uenerat, Budæ commoratus, in Thraciam redire cōstituit, quòd autumnales pluuiæ maturæq; hyemis frigora suberant, & magnitudine multorum annium, quibus Pannonia ex omni parte ad difficultates itinerum irrigua præcinctaq; est, intercludi posse uereretur. Ex itinere autem Laschum legatum, subuectum nauigijs liberaliter dimisit. Eum enim priuato uirtutis eius ac amicitie nomine in gratiam receptum, Byzantio secum adduxerat, sed demum noua offensus iniuria custoditum reliquerat Belgradi, quum ex speculatorum literis, Antonium Rinconem ueterem apud se Byzantij legatum, remittente cum mandatis Francisco rege è Gallia redeuntem, in Pado à Cæsarianis interfectum cognouisset: sed Laschus per literas præclare ostēdit Ferdinandi regis nullum esse in Italia imperium, easq; regiones Caroli fratris præsidijs teneri, potuisseq; Rinconem, hostilis terræ in flumine temere nauigantem, ita re capi ac interfici, quando ei tanquam exuli capitis poena damnato, quòd natale solum in Hispania uertisset, ad hostesq; transfugisset, omnibus Cæsaris imperij finibus esset interdictum. Sed Laschus diu eo beneficio uti non potuit, regressum enim in Sarmatiã conceptus antea uehemens oppressit morbus, ita ut pleriq; ex aula Germani, fatum ad inuidiam uertentes, non tabifico quidem fluentis alui uitio, quo diu laborasset, sed lentis tyranni uenenis omnino sublatum conten-

derent, quum uir ille omni uirtutis ac elegantia laude
 insignis, & longiore uita dignus, in ea reipublica for-
 tuna uel ab ipso rege lugeretur. Ceterum redeuntis
 Thraciam Solymano, ad Drauum annem nunciatur
 Stephanum Maylatum Ferdinandi secutum partes,
 ac ex professo Turcarum hostem, dolo comprehensum
 in Petri Moldaui potestatem deuenisse, pacatamq; ex
 omni ferè parte Transyluaniam in fidem concessisse.
 Ea re Solymanum magnopere letatum ferunt, May-
 latum enim hominem bellicosum, ingenio contumaci,
 regnandi cupido, pronoq; ad mutandam fidem uehe-
 menter oderat, quum ab eo Gritum & Turcas inter-
 fectos meminisset, Transyluanosq; indomitam gentem
 ad arma natam, dubioq; bello potius quam certa pace
 gaudentem, ab eo concitatos perspiceret, quos mode-
 rato benignoq; imperio pacare quam iusta ui ac ar-
 mis subigere malebat. Sed quoniam in Petri Mol-
 daui perfidiosi cruentiq; hominis mentionem inci-
 dimus, operæ pretium putauimus, quo dolo Maylatum cepe-
 rit, & qua fortuna seuitiaq; in recuperando regno u-
 sus sit, breuiter enarrare, ut sicuti iam planè tempus nos
 admonet, ad Germaniæ conciliū, consiliaq; Cæsaris, ni-
 hil intercisura rerū serie, opportunè redeamus. Solyma-
 no in Pannoniā contendente, Moldauius aduersus May-
 latum euocatus, uti supra memorauimus, cum Acho-
 mate Nicopolis præfecto castra coniunxerat. Erant
 enim præter pedites, quorum numerus more gentis e-
 rat exiguus, supra quinquaginta milia equitum: nam
 & suas quoq; Trāsalpinus alter Valacchus imperabat
 antea copias præmiserat. Maylatus multitudinem hosti-
 um

circumuentus imparq; uiribus, desperatis auxilijs quæ
 à Ferdinando maiore belli mole occupato frustra po-
 stularat, uti superiore æstate prementibus regijs feliciter
 accidisset, in oppidum Fogaras confugit. Ibi enim
 uti loco natura atq; arte permunito, totius substantiæ
 & bellici quoq; apparatus instrumentum, ipsaq; præ-
 fertim Gritteæ prædæ spolia seruabantur, admotis co-
 pijs Achomates, postquam ui atq; tormentis, non nisi
 multo temporis spatio, multoq; labore arcem expu-
 gnari posse uidet, dolo ac insidijs uincendum ratus le-
 gatos ad Maylatum mittit, hortatur, ut Solymano se de-
 dat, appellariq; ab eo amicus, quã iudicari hostis malit
 cuncta enim ab eo prospera atq; secunda sperari pos-
 se, qui uel hostibus regna dono dare sit solitus: se uerò
 qua polleret authoritate apud imperatorem, amicè da-
 turum operam, ut eius clementiæ & liberalitatis fru-
 ctum sentiret, ornareturq; ipsa Transyluaniæ præfe-
 ctura, quam paulò ante sibi concedi tributi nomine cõ-
 cupisset, tãtis siquidem copijs circumfesso nihil esse tu-
 tius, quam honestis conditionibus pacisci, idq; salubre
 consilium celeriter expedire, quo præter certam salu-
 tem, opes conseruet, dignitatemq; retineat. Aduentare
 enim cum uictore exercitu Solymanum, qui inanens
 spem sustinendæ oppugnationis certo supplicio uindi-
 caret: si eius imperijs parère præferoci uel obstinato
 animo intempestiuum esse uideretur. Ad ea Maylatus,
 qui pacis atq; concordie consilia dubio bello potiora
 prouidebat, se neq; pacem abnuere, si non iniqua con-
 ditione pararetur, neque Solymani imperia, quæ sum-
 me æquitatis esse consuessent, detrectare grauiter

respondit. Proinde si obsides darentur, se colloquendi causa, ut de conditionibus coram ageretur, in castra venturum. Postulabat autem, ut filius Achomatis impiger iuuenis pro obside traderetur: id quum se facturum pater negaret, quod filius a pueritia Solymano de more dono datus, paterni iuris potestatem euasisset, pro uno insignes quatuor alarum praefectos daturum pollicetur. Accepit conditionem Maylatus paratæ fraudis ignarus, magnoque ac ornatissimo comitatu educto, Griteas exuuias superbe ostentans, in castra hostium contendit. Exceptus est comiter atque magnifice: sed ex prima salutatione colloquium, ut non incipi modo, sed comode etiam finire possit, in sequentem diem differitur. quo Moldauus notum sibi hospitem solenni epulo exceptum comprehenderet. Eo modo Maylatus feruente conuiuio, in rixam arridente dolis fortuna pertrahitur: ex composito enim a Moldaui compotoribus importuni primo sermones, ac inde maxime criminosi adeo proteruè ac petulanter inducti sunt, ut uel obseruare contumeliam uir insolens, et natura quidem iracundus, minaci dextra gladii capulum perstringens è mensa se proriperet, ita insurgentibus conuiuibus frustra fremens, sequens proditum in clamans comprehenditur. Nisi mora concursu Moldauorum tabernacula diripiuntur, comitatusque eius omnis, qui pretioso cultu amentis oculos ad praedam illexerat, armis, equis, et aliisque rebus omnibus exuitur et capitur. Vociferantis adhuc Maylato superuenit Achomates, tam acerbè quam simulanter Moldauum reprehendit, quod hostis talis mensae iura cunctis intemerata gentibus, immo

ni fa
ritat
nis
cont
cepiss
ad qu
iniur
tis ob
dis, q
berta
tio, d
rum
tus, q
decus
fædè
sed pe
nerun
cõced
nomen
mteq
trigim
dona
Georg
dissit.
nis He
mum
tiam a
mox r
urgens
condid

ni facinore edito subuertat, quòd ab se præstitam secu-
 ritatis fidem uiolet, fortissimosq; uiros Turcici nomi-
 nis obsides ad necem prodat. Ad ea Moldauus, specie
 contemnentis, respondet, se graui de causa Maylatum
 cepisse, eumq; porro incolumē Solymano seruatorū,
 ad quem omnino pertineat sententiam ferre, iure an-
 iniuria captus fuerit. Nec multò post arx ipsa liberta-
 tis obsidibus deditur, incertum metu an perfidia custo-
 dis, quòd de salute Maylati, totiusq; eius comitatus li-
 bertate sollicitus, aut non obscure magno inductus pre-
 tio, deditionem maturasse diceretur. Ita duo Hungaro-
 rum longè nobilissimi duces, Valentinus, atq; Mayla-
 tus, qui uni omnium antiquum illud Hunnici sanguinis
 decus, intestinis primò odijs, & mox Turcarum armis
 sædè proculcatum erigere possent, inuicti certè armis
 sed perfidia decepti, in potestatem Barbarorum deue-
 nerunt. Occupatis Fogaris, Transyluani serè omnes,
 cōcedente demum Solymano, in Stephani pueri regis
 nomen inclinatis animis iurauerunt, quòd iustum
 miteq; imperium Ioannis patris in ea prouincia per-
 triginta sermè annos fuisse meminissent, tulèreq; sæpe
 dona puero fidei pignora, quum Isabella mater cum
 Georgio Vichioq; tutoribus in Lippa regione conse-
 disset. Eam multarum rerum abundantem Maros an-
 nis Hercynijs saltibus effusus interfuit, præcipitiq; de-
 mum cursu in Tybiscum euoluitur. Hunc pleriq; Serge-
 tiam antiquis uocatum asseuerant, in cuius auersi &
 mox reducti fluminis uado, Decebalum Daciæ regem,
 urgente uictricibus armis Traiano Cæsare, thesauros
 candidisse ferunt, quum Barbarum in ea rerum despe-

ratione se ipso crudelior, ne latebræ secreta proderentur, artifices atq; operas ad unū omnes in uestigio perfecti operis necauisset. Cæterum ad confluētes Marum atq; Tybiscū, Segadino celebri in oppido, noua à Turcis præfectura constituta est, quā eo nomine salutarem ominamur, si donec adolescat puer, obtinendi regni prerogatiua uideatur, quod minimè credi par est, in hac perditū uel insanientis seculi fortuna, postquam in mani Galli regis & Cæsaris dissidio, dū Germani cunctatores eximij, turpissimè bellum gerunt, non Pannoniæ modò regnum, sed uniuersam quoq; Christiani nominis remp. Barbaris hostibus impiè prodi conspiciamus. Cæterum de Petri Moldaui ingenio, uti supra polliciti sumus, ex rebus ab eo gestis liquidius patebit, si ali qua de Valacchiæ regno, regionisq; situ, & gentis moribus, uti ignota multis, ex instituto operis referantur. In primis Valacchiæ regulos antiquissimæ stirpis ferunt repetita origine à Flacco præside Romano, qui illustri uirtutis argumento, suum nomen prouinciæ reliquerit. Ab eo enim tempore, Mysiam, quæ ultra Istrum ad Scythicas gentes extenditur, Flacciam appellari ceptam constat, quam demum corrupta sensim uoce in Valacchiā abiisse perspicimus. Apud Valacchos enim, non Romanæ modò disciplinæ certi mores & leges uigent, sed ipsa quoque Latine linguæ uocabula seruantur. Ea gens equitatu pollet, nam quisque uoluentissimus domi equum alit, quo prædatur & militat: scuto, hasta, gladio, uti Hungari solent, & nonnunquam lancea missili, atque arcubus rem gerunt. Equi eorum pectorosi robustiq;, non pernicitate qui

tate qui
ximè
scind
nec m
les be
stun c
nion
memo
rus &
regis,
erto
hoc D
periu
ximè
fami:
quam
metitu
certus
Valaco
stingui
Danub
gens a
mirabi
ruente
sum ha
Pruthe
Latè sta
septent
directi
dum re

tate quidem in cursu, sed perseverantia & uiribus ma-
 xime probantur, proinde tenellis mos est nares pro-
 scindere, ne angusta respiratione fatigentur: quando
 nec mediocris equi sit laus triduo, uel per aestiuos so-
 les bellicae agitationis laborem pertulisse. Deum Chri-
 stum colunt, sed Graecorum ritus secuti, deceptiq; opi-
 nione, a nostris dissident. Apud eos patrum nostrorum
 memoria regnauit Dracula belli pacisq; artibus cla-
 rus & diu Turcarum hostis, sed ex calamitate Ladislai
 regis, qui ad Varnam ab Amurathe superatus interiit,
 certo inito foedere, tributum pendere coactus est. Ab
 hoc Dracula Petrus pronepos, qui hodie regnat, im-
 perium accepit, uir ingenio quidem militari, sed ma-
 xime turbulento, crudelitateq; simul atq; perfidia in-
 fami: nam cum finitimis belli pacisq; studium nequa-
 quam stabili fide, sed in diem occasione & commodis
 metitur, suaq; pariter ac aliena arma nemini unquam
 certus hostis, sed improuisus semper exercet. Ceterum
 Valacchia omnis in duas partes, duoque imperia di-
 stinguitur. Altera ad meridiem uergit terminata
 Danubio, atq; item ab occasu Transyluaniae fines attin-
 gens ad oppidum Seuerinum, ubi Traiani pontis ad-
 mirabiles pile triginta quatuor, nequaquam totas ob-
 ruente Danubio uisuntur. Ab oriente autem pisco-
 sum habet lacum, quem Hierassus amnis ab accolis
 Pruthes uocatus, efficit, suisq; demum aquis adauctum et
 late stagnantem relinquens, in Istrum euoluitur. Ad
 septentriones autem finitur Hoyna ignobili flumine, &
 directis ad Istrum terrestribus terminis, curuata admo-
 dum regionis fronte, contra Peucem insulam, spargent

te se tum primum in ingentes ramos profluente Istro,
 antiquis scriptoribus notam, quam hodie Barillanam
 dicunt. Hæc Valacchiæ pars à nostris Transalpina, à
 Turcis autem communi utriq; nomīne, quòd nigrum
 frumentum ferat, Carabogdana minor uocatur. Regu-
 lus qui in ea hodie regnat, regiamq; habet Ternoui-
 zam, continuo parēdi obsequio Turcarum amicitiam
 tuetur, aureorumq; nummūm myriadem tributi nomi-
 ne quotannis pendit, ac ea uel indecora pace perfrui-
 tur, quòd impunè fidem mutare nequeat, quum in op-
 posita Danubij ripa, Seruiæ Bulgariæq; præsidia in
 antiquis Triballorum Mysorumq; sedibus spectentur.
 Coluit & per amplis annuis muneribus Ioannē regem
 cuius præsentī ope adiutus rebellantes Transalpine
 proceres oppresserat. Altera Valacchiæ pars agrorū
 & pastionum amplitudine maior, armentisq; & mili-
 taribus equis opulentior, ab amne, qui mediam inter-
 secat, Moldauiā dicitur. Is ortū habet paulò infra Hie-
 rassi fontes è Transyluaniæ montibus, quibus antiquæ
 Dacia ad ingentis theatri similitudinem, obuersa in oc-
 casum scena, præcingitur, delapsusq; Zuchauiam Pe-
 tri regiam præterfluit, atq; inde uiolentus Hoynam,
 Dobouizam, Argiamq; paruos sed perennes annica-
 los secum trahens, in Oltham effunditur. Oltha uerò,
 qui antiquitus Alutas fuit, non Transyluaniæ modò, cu-
 ius partem ab aduersis montibus descendens rigat, sed
 Moldauiæ & Transalpinæ minora flumina in orientem
 reflexus, ad Nicopolim in Danubium rapit. Om-
 nium uerò amplissimus Tyras, qui ab indigenis uoca-
 tur Nester, ab Aquilone Moldauiam terminat, ortus
 enim

enim è Carpato Sarmatiæ mōte, & rectà in Euxinum
 contendēs, Russiæ, Podoliæ, & Tartariæ demū fines at
 tingit. Tenuère autem has regiones antiquitus Roxola
 ni, Arpij, & Tauroscythæ, ita Moldauiā ad pontū usq;
 protenditur, tantumq; oræ maritimæ ad orientem in
 tercipit, quantum ab ultimo Istri ostio, quod antiquis
 Lithostomū fuit, à Tyra profluente relinquatur. In hoc
 litoris tractu, Moncastrum insigne oppidum, in uesti
 gio Harmonacti antiquæ urbis conditum, Ottomannis
 paret, Moldauiā multis antè annis ademptū, quum Tur
 carum arma ad expugnandum Theodosiam, quæ Cas
 sa dicitur, in Tauricam penetrassent. Sed pro Monca
 stro, quod uel ob id amissum uideretur, quoniā à Chri
 stianis Dracula stetit, Matthias rex, ut eius Draculæ
 fidem uoluntatemq; redimeret, Cizouium & Chechil
 lam oppida dono dedit. Ea sunt in extrema Transylua
 niæ parte, qua per saltum Moldauiæ iungitur. Sed in
 Petro proferendi imperij libido ingens, his omnino fi
 nibus nūnimè terminatur. Cum Sarmatis in Podolia re
 pentinis incursionibus bellum gerit, quum id totum,
 quod intra Tyram & Hierassum Moldauiæ inseritur,
 suæ ditionis esse contendat, quin & Transyluaniæ
 quoq; animum adiecit, quum Ioanne & Ferdinādo di
 micantibus, in contrariāq; studia diductis proceribus,
 Pannoniæ regnum alternante fortuna iactaretur. Con
 fugerat Ioannes ad Sigismundum Sarmatiæ regem.
 Ferdinandi armis Buda pulsus, & desertus ab Hunga
 ris, quibus natura mos est insitus cum fortuna fidē mu
 tare, quod nihil indecorum, modò utile sit, arbitren
 tur, nec rerum suarum consilia in spem longinquam,

sed ad presentis commodi casus expediant. Ita Petrus
 Perenus, Valentinusq; Thuracus, precipui Ioannis du-
 ces ad uictorem transierant, & ut externo regi operam
 fidemq; probarent, oppida Transyluaniæ, quæ Ioan-
 nis praesidio tenebantur, circumductis copijs expugna-
 bant. Sed Moldauus, foedum id facinus praerupte
 fortuna, inexpectatus hostis in Transyluaniam irrupit,
 utpote qui Cizouio Chechillæq; timendum putaret: quæ
 oppida ab Vladislao, Ludouicoq; regibus repetita atq;
 oppugnata menūnerat. Ferdinandum quoq; Germa-
 niæ copijs & Caroli fratris opibus fretum, longè ma-
 ximum, sibiq; obiter metuumdum, Pannoniæ regem fu-
 turum existimabat: uel ob id maximè, quòd Solyma-
 nus Persici belli cogitationibus occupatus, nequaquam
 graue bellum pro Christiano rege suscepturus esse ui-
 deretur. His de causis Moldauus Austrianos oppida
 passim expugnantes, non longè à Braxouio in Barze
 campis adortus, tumultuario atque improviso pugnae
 genere prosligauit, & quo maior & clarior uictoria
 redderetur, omnibus etiam tormentis exiit. Nec mora
 Ioannes ea hostium clade magnopere letatus, per lega-
 tos inexpectati atq; ideo summî beneficij Moldauo gra-
 tias agit, postulatq; magnis precibus atq; promissis, ut
 sibi ad repetendum regnum adesse uelit. At ille succes-
 su rerum seipso ferocior, nequaquam alieno commo-
 do uictoria utendum ratus, inuadendæ Transyluaniæ
 consiliū capit, confisus maximè tormentis de hoste
 captis: nam æneis atq; muralibus antea caruerat, quum
 exilibus & ferreis rudiq; artificio fabrefactis uteretur
 quæ circa oram Ponticā nauigantibus extorta, aut par-
 uo empta

no emptā pretio comparasset. Primo atq; impetu Ve-
 stricium insigne oppidum occupatum est, atq; eodem
 terrore pagi aliquot in potestatem sunt redacti: postre-
 mō ij omnes, qui irrumptenti, denegato commeatu, ho-
 stiles animos ostendissent, grauibus affecti incommodis
 infesti uictoris uim atq; sēuitiam senserunt. His extem-
 plō cognitīs, Ioannes ditionis suae iniurias deprecatur,
 id nisi incepto absistat Solymānum iniquo animo latu-
 rum ostendit, sibiq; demum reddi Vestricium postulat,
 sed id quidem humaniter. Neq; enim tum grauius suc-
 censendum existimabat, ne ferocis importuniq; homi-
 nis uim iniquissimo rerum suarum tempore acrius exa-
 gitaret. Ad ea autem ingenio suo utens Moldauus, ami-
 cē quidem respondere, prolixē admodum aduentus sui
 causas referre, & quo demum periculo pro aliena sa-
 lute atq; potentia conflixerit, iactanter enarrare. Po-
 stremo dicere se eius animi non esse, ut cuiquam uel in-
 signe beneficium obiectari uelit: uerū à regia digni-
 tate minimē alienum arbitrari, si Ioannes in uictoriae
 prēmium beneficij; memoriam id oppidum ab se ma-
 nu captum, Cizouioq; propinquum condonaret, uel
 ipsius Solymāni exemplo, cuius liberalitate Panno-
 niae regnum acceperit. Sed paucos demum post dies
 Moldauus, siue quod supra spem ea expeditione pro-
 fecisset, uel quod Solymāni nomen in ea causa offende-
 re uereretur, abacta ingēti omnis pecoris praeda in Va-
 lacchiam redijt, conuersusq; demum in Sarmatas, qua
 cum gente de finibus, uti supra diximus, sapissimē dimi-
 cabat, Pocchutiam uastabundus percurrit. Ea est re-
 gio inter Hierassum & Tyram ultra Chamenecium

Podoliae emporium, in ulteriore Polonica ditionis ripa, contra Zuhannam Tyræ impositū. Neq; enim ueteres termini, de quibus ambigere exercēdo arma, quam ex equo et iure disceptare, aq; otium pati Moldaui malunt, Cheronio uado finiuntur. Id enim locus est ad Hierassi annis traiectum longè facilimus. Nec Sarmate aduersus improuisum hostem numerofo equitatu et terrore tormentorum cuncta quatientem, consistere audebant, priusquam suorum auxilia superuenirent, sed aduentu demum Ioannis Tharnouij, qui prætorianas cataphractorum alas adduxerat, ad Obertinum castellum se conglobarunt. Erat Tharnouius militaris discipline peritia, et consilij grauitate antiquis ducibus exequandus. Moscos enim ad arcem Starodubam ingenti prælio superarat, sepeq; Tartarorum irruptiones felici uictoria uindicatis iniurijs represserat. Is in temeritate hostis, uictoriae spem reponens, perpetuo carrorum munimento castra uallauerat, magnaq; timoris simulatione, suos continebat. Tum uerò Moldauius, qui pugnae audus cum tota mole copiarum aduolarat, ostentare aciem, pugnam ciere, exprobare inbelles animos, et circum munitiones magno clamore edito, decurrere: postremò quum nemo in aciem prodiret, prolatis tormentis munimenta castrorum uerbere atq; prosternere. At Tharnouius, qui aliquandiu singulari patientia, ut in contemptum deueniret, militum ardorem monendo obtestandoq; represserat, ubi uidet currus maioribus globis diffringi, indeq; perturbari ordines uallo proximos, grauiq; fremitu à tota acie, ne multa ac ignobili morte cadendum foret, præ-

lium deposci, confestim ab hostium temeritate suorūq;
 periculo erumpendi consilium capit, constanti atq; le-
 tissimo uultu insignes quosq; equites nominatim atque
 signiferos adhortatur, ut acerrimo impetu in latrones
 suo more contra uim fuga uti solitos, erumpant, maxi-
 mē conferti pugnent, intentisq; mucronibus inermia
 pectora perfodiant. Erant circiter septem milia equi-
 tum, quorum maior numerus fulgentibus armis prote-
 ctus uisebatur, in tres omnino acies distincta, totidemq;
 castrorum obuersa portis, ita signo dato Decumana
 porta panditur prima acies, in quam dux moris hostiū
 peritus, non temere pugnacissimum quemq; contule-
 rat, in Moldauos erumpit, magna editur cædes, totisq;
 agminibus tumultuatur: neq; enim insolentes Barbari
 tante uirtutis facinus Sarmatas ausuros crediderant,
 sed mox adcurrente & cohortante Petro uniuersa Va-
 lacchorum multitudo circumfusa in perrumpentes Sar-
 matas conuertitur. Nec occasione deest Tharnouius, à
 dextro enim læuoq; latere castrorum duabus adaper-
 tis repente portis, instructas ad id secundā & tertiam
 acies in latera hostium inducit: ita Moldaui intermes à
 cataphractis triplici certamine distracti circumuētiq;
 in medio conciduntur, & in fugam uertuntur, sequen-
 tibusq; per opportunē equitum uictoriam peditum co-
 hortibus, uniuersa tormenta capiuntur. Petrus ipse,
 qui acerrimē dimicando totam penē primam aciem
 opprefferat, cum globo delectorum equitum sese è ma-
 nibus hostium eripiens, suscepto uulnere profugit. Ea
 praelio Valacchorum quatuor millia cecidēre, nobiles
 uerò notiq; duces supra quadraginta capti, in queis

fuere Clogoffetes consilij & scrinij magister atq; item
 familie præfectus, & pari nobilitate ac forma iuuenis
 pocillator, quorum desiderio & cladis & uulneris ma-
 gnopere dolorem intenderat. Hos omnes & tormenta
 circiter quadraginta octo, in queis Ferdinandi regis
 gentilitia insignia æri incisa uisebantur, Tharnouius
 ad Sigismundum regem Cracouiam perduxit, eiusq;
 pugnae atq; acti triumphii similitudinem egregie depi-
 ctam ad memoriam posteritatis in templo dedicauit.
 Exinde Petrus tanto accepto incōmodo, amissisq; præ-
 sertim Austrianiis tormentis, quibus subnixus se formi-
 dandum finitimis ostentarat, aliquandiu conquiescere
 est uisus, ita tamen, ut Moldaui à latrocinijs nihil cessa-
 rent, nec à Transyluanis, uel ipsis quoque Tansalpinis
 suæ gentis finibus abstinerēt, sed antiquo recētiq; odio
 Polonis infesti, in eandem Pocchutiam incurrendo præ-
 dandoq; indomita arma sæpius exercerent. Quibus de
 causis Sigismundus, ne semper aduersus repentinas di-
 uersasq; uagatium incursiones iustus exercitus magno
 & inutili sumptu cogendus foret, inuadendæ atq; de-
 lendæ penitus inquietæ gentis consilium suscepit. Nihil
 tamen prius conādum ratus, quàm Solymani animam
 exploraret, quòd Petrus Valacchiq; omnes in cliente-
 la Turcarum essent, quorum amicitia atque præsidij
 tuti uiderentur, Byzantium legatos misit, qui quotidia-
 nas propè aduersum se Petri & Moldauium iniurias
 deferrent, ac antiqua limitum documenta literis & pi-
 cturis ostenderent, peterentq; demum, ut sibi liceret,
 amicitia incolumi saluisq; foederibus, immanium la-
 tronum iniurias uindicare: se nuper ea tantum poena,

quam ipsi nefaria ac ob id infelici temeritate ad Ober-
 sinum contraxissent, contentum fuisse, quum Polonæ
 facile persequendo, ac in intima Moldaviæ penetran-
 do, profligatos cum scelerato principe ad internicio-
 nem delere potuissent. Ad ea Solymanus respondit,
 Ottomannici moris esse clientes suos, qui probè im-
 perio & dicto audientes sint, ab externa iniuria con-
 stanter tueri: eosdem porrò si humani iuris obliuiscan-
 tur, arroganterq; delinquant, grauius punire. Pro-
 pterea Sigismundum huic ab se fidelis amicitie fructus
 relaturum, ut nullo suo cum labore atq; periculo ho-
 stem, qui uel toties humaniter castigatus furere non de-
 sineret, merita pœna multatum uideat. Oderat enim
 Petrum Solymanus, uti uiolentum indomitoq; ingenio
 ubi arma ualere, cuncta perturbantem: utpote qui
 Gritum ab eo abrupta fide deceptum atq; obtrunca-
 tum, insontesq; demum eius liberos in Moldauia cru-
 delissimè necatos meminisset, sed nec tributum quotan-
 nis pendere solitum ab eo Byzantium mittebatur, cuius
 officij nomen adeò arroganter contemnebat, ut quum
 nulla ambigua libertatis signa forti regulo præfere-
 da prædicaret, se bellica uirtute immunem factum pro-
 fiteretur. Stephanus quoq; per id tempus Petri ger-
 manus frater, tanquam imperij amulus, superbè domo
 expulsus, detectis multis sceleribus, inuisum antea fra-
 tris nomen apud Turcas infame reddiderat. Nec mul-
 to post Solymanus cum ingentibus copijs è Thraciis
 profectus, Istro ponte iuncto, iuxta Peucem in Valac-
 chiam peruasit, cuius aduentu territus Moldauus,
 quod uiribus esset impar, & à suis desereretur, cum

paucis per nemora & solitudines in fugam se coniecit.
 In arce siquidem Zuchæ, quam munierat, obsidionem
 ueritus se continere, aut in cāpis coactō equitatu con-
 sistere minimè ausus, errando fallendoq; insecutos ho-
 stes, in Transyluaniam cursum intendebat, quum Tran-
 salpinus imperio accitus in id bellum à latere incumberet,
 & armata Polonorum manus in finibus spectaretur,
 diffusaq; Turcarum agmina undiq; perurgerent,
 & ad Ponticam oram appulsa hostium classis naua-
 lis effugij facultatem eriperet. Itaq; diu circumeundo,
 quum magna aliquot flumina incomparabilis equi uir-
 tute feliciter tranasset, ad Aluiam amnem, tum maxi-
 mè imbribus inflatum, sæuis uorticibus natandis equi
 uires superantem, peruenit. Erat usq; adeò lassitudine,
 inedia, doloreq; perditarum rerū & foedæ mortis me-
 tu consternatus, ut mergi fluctibus mallet, quàm ab in-
 fenso fratre, uel à Turcis ad supplicium capi. Sed hæc
 animo uoluntanti, non defuit fortuna extremis mortali-
 um casibus illudere solita: oblatu enim est piscator
 Transyluanus, qui fortè admota nauicula ripam subie-
 rat, ab eo siquidem magnis promissis & precibus im-
 petrauit, ut traiceretur, atq; eo duce pedibus per syl-
 uosos notosq; tramites Cizouium duceretur. In eam
 enim arcem, cognito Turcarum aduentu, uxorem &
 paruos liberos carioremq; supellectilem ut quàm tu-
 tissimè seruarentur, paulò ante præmiserat. At Soly-
 manus, ubi Petrum ex certis fugæ uestigijs per
 solitudines euadentem, Valacchiæ finibus excessisse
 incompertum est, Moldauos in fidem recipit, eos om-
 ni timore liberat, Stephanumq; Petri fratrem Molda-

mie regem constituit, sed quum ad ueteris tributi sum-
 man nihil adderetur, certam agri partem adimit, quæ
 Moncastro proxima uidebatur, atq; his confectis re-
 bus in Thraciam reuertitur. Interea rex Ioannes ad
 Solymani motum excitus, cum triginta milibus equi-
 tum in Transyluaniam peruenit, in speciem quidē ut
 studium suum ostenderet, tanquam in id bellū uires su-
 as additurus, sed occulto cōsilio, ut prouinciæ fines tue-
 retur: nam magnopere timendum putabat, ne Turcæ
 per simulationem petendæ Moldawiæ reflexo cursu in
 Transyluaniam penetrarent. Secundum enim eam pacē
 quam cum Ferdinando rege secretis conditionibus in-
 tam fuisse docuimus, quòd legatus Laschus priuato do-
 lori nimium indulgens, Byzantij cuncta prodidisset,
 usq; adeo se inuisum suspectūq; apud Solymanū fuisse
 meminerat, ut cum multis legationibus eius facti suspē-
 cionem agrè diluisse uideretur, uix multa largitione
 apud purpuratos gratiæ nomen sustentaret. Itaq; ea
 sollicitudine liberatus, ubi Petrum desertum à suis, ac
 exutum regno in Cizouium confugisse didicit, ad ob-
 sidendum eum festinat: ratus aduenisse tempus, quo ue-
 teres iniurias ulcisceretur, grauisimamq; inde operā
 Solymano præstaret, & Stephani quoq; animum eo
 beneficio promerendum arbitraretur. Pro inconstan-
 ti enim & turbulento alterum fratrem noua imperij for-
 tuna cōtentū, ac in tutela Solymani quiescentē, regno
 finitimū exoptabat. Durauit obsidio supra quatuor
 menses, suppetebātq; obsessis alimenta, idemq; animus
 nullis fractis incommodis Petro aderat, ut ad supre-
 mas spes usq; fortiter obduraret. Sed non eadem erat

constantia in defensoribus: ij erant partim Transylua-
ni, partim Moldaui, qui ex uxoris comitatu in oppidi
custodia remanserant, facileq; dissentiebant, quā nō u-
na omnium persistendi causa uideretur. Rex nanq; om-
nibus extrema supplicia denunciabat, nisi postquam
effugia perpetuis stationibus circumsepta conspicerēt,
uti iam undiq; desperatis auxilijs, triduo ad certam ue-
niam se uictos deditioe faterentur: ea res in Moldaui
contumaces spiritus fregit. Itaq; uir acutus, eorum mo-
re, qui ex ipsa necessitate periculi, habile ingenium ad
prudentiam flectunt, prius quā suorum dissensio in
apertam cruentamq; seditionem erumperet, maturan-
dum ratus, liberali facta deditioe, portas aperuit, id
tantum præfatus, ideo se ipsum uxoremq; & oppidum
fortunasq; omnes dedere, quod planè sciret Ioannem
regio prorsus animo, aliquanto facilius iniuriarum o-
bliuisci, quā ullius beneficij memoriam deponere
consuesse. Proinde se tantam spem nequaquam te-
mere desumpsisse, ut planè consideret sibi misero apud
eum, qui in persimili calamitate aliquando miser fu-
isset, humanitatis & clementiæ locum minime defu-
turum. Ioannes hominem complexus, consolatusq;
bono animo esse iussit, confirmauitq; data fide se Ci-
zouio contentum fore, quod oppidum uti Pannonice
deditioe superiores reges repetissent: ceterum arcis
possessionem apud ipsum uxoremque uno tantum ma-
tato præsidio permansuram, in qua tuti ad iniuria,
certique salutis meliorem rerum euentum expecta-
rent. At Stephanus, ubi fratrem deditum in potesta-
te Ioannis esse didicit, per legatos Solymanum orat,

ut Petrus

ut Petrum sibi tradi imperet: eo enim uiuo, Moldauiam nunquam dicto parentem, nunquam pacatam, nunquam externo aut intestino bello uacua fore. Nec mora Solymani literis frequentibusq; nuncijs deposcitur. Ioannes ius & equum datæ fidei proponit, negat se tantum sceleris admissurum, ut miseri sponteq; dediti salutem prodat: id autem Solymano imperio, cui parendum esse fateretur, se daturum, ut Petrus, quo omnis amittendi regni metus Stephano demeretur, tandiu quam Solymanus uellet, in eadem custodia permaneret. Postremò, quum seuerioribus literis repetereur, quòd iam purpurati ea cunctatione ledi maiestatem existimarent, medium, ac ob id Petro admodum salutare consilium sumpsit, rescribens se Petrum non captiui more, sed legati nomine Byzantium cum insigni comitatu trāsmisurum, ut coram obiecta crimina diluat, & si fas sit, ueniam quoq; impetret, modò Solymanus à magnitudine animi erga prostratum, seq; in primis religione datæ fidei obstrictū, non incertā clementiæ & lenitatis spem præbeat. Non discessit ab humanitate Solymanus, utpote qui seruandæ fidei necessitudinem honestissimo excusationis nomine apud regē uel tacitus probaret, nobilemq; illū expetitū magnis regibus, sed rarò oblatum à fortuna, clementiæ laudis fructum excerpere cuperet. Itaq; non obscura significatione confirmatis amborum animis, Petrus suis opeibus studioq; Ioannis exornatus, Byzantium mittitur, commendatus præ cæteris purpuratis Luphtibeio cui ampliora dona detulerat, ut præpotentem ex aula patronum sibi in dicenda causa compararet.

Dedit & gemellos uniones superbi pyri magnitudinem adæquantes, qui ex Grittea præda fuisse dicebantur, ut his, pro inauribus Solymani filia Rostani despo-
 sata in nuptijs ornaretur. His sibi conciliatis, ubi admissus est, ad eò luculenter causam dixit, ut quum susceptorum à se bellorum causas atq; successus, ærarij inopiam, Gritti casum, fratris & procerum dolos, ac antiqua iura finitum cum Polonis enarrasset, ueniamq; supplex petisset, indignè multatus à fortuna uideretur. Erat enim eius uiri excellens bello uirtus, quanquam ingentibus uitijs atq; sceleribus æquaretur, militaribus Turcarum animis ad admirationem spectata grataq; usq; ad eò, ut purpurati uel nulla largitione corrupti, uirum fortem tantis illustrem casibus, neq; impotenti fortunæ inuictum animum concedentem, omnino defensuri crederentur. Verum Solymanus suspensio iudicio neq; damnauit reum, neq; penitus absoluit, ne Ioannis nomen abruptæ fidei contumelia suggillaret, uel ipse parum sceleribus infensus abiecta seueritate uideretur. Itaq; Moldauus in Peram Ligurum coloniam est relegatus: beneficio quidem ingenti quum ibi nequaquam obuersantibus Turcis, ad leniendum exilij dolorem alendamq; spem recuperandi regni cum Christianis hominibus uersaretur. Erant ei præter numerosam familiam, plures Hungari comites liberaliter instructi. Græci quoq; quibus cum religionis ritus erat communis, & mercatores Italici, Turcæq; item ut epulando uinum potarent, domum eius frequentabant, ita ut uir ille comitate cunctis obuius, principalis æulæ speciem referret. Nec diu uoto eius fortuna defuit:

Stephanum

Stephanum enim auarius ac iniquius quàm putassent regnantem, populares obruncant. Fit magnus in Moldavia tumultus, quum sublato rege, multitudinis studia in Petrum uerterentur, & contra nobilitas ei uehementer infensa, quemcunq; alium præferendum putaret: nequaquam temere meritas pœnas pertimescens, si iratus & seuius ab exilio uocaretur. Sed Boiaries, qui sunt ex ordine optimatum, ipsa populi multitudine auctoritate atq; opibus potentiores, adolescentem Moldauicè nomine Alexem regie stirpis, qui diu in Podolia inops exularat celeriter euocant, principem constituunt, in Zucauaq; regia appositis præsidijs confirmant. Hæc ubi Byzantij nunciata sunt, Petrus animos attollit, purpuratos nouis muneribus aggreditur, prehensat omnes, sed in Lupthibeio recuperandi regni summam spem reponit. Interim Moldauorum legati à Boiariibus instructi Byzantium perueniunt, postulantes ut Alexes regij sanguinis, uti omnium expetitus uotis & publico consensu rex acclamatus, postquam Stephanum facta sustulerint, Solymani liberalitate confirmetur. Tum uerò Petrus purpuratos obsecrare, ut nihil de pseudo regulo eumentente regiam stirpem temere crederent, illius nomen & genus antea incognitum testari, idq; inductum commento & malignitate Boiarum discurrere, ut ipse auita regni sede per summam iniuriam excludatur. His de causis, Moldauis minus æquis auribus auditi sunt, uel ob id, quòd nequaquam modeste & reuenter in deligendo creandoq; rege properantes, Solymani liberalitatem atq; iudicium præuenissent. Itaq; legati continuo ad suos domum perscribunt, angustas om-

nino spes sibi ostendi, ut quicquam pro Alexe impetrari posse credant: praecipuas enim esse purpuratorum uoluntates occultis magnisque muneribus, commouereque sese uehementer Petrum, atque contedere, ut per Turcas reducat. Proinde sibi difficiles aditus praebere, frigidaque ab omnibus et plena pudenda dilationis responsa reddi. His cognitis, Boiars, ut tyrannum ueluti non dubiam cladem ipsis allaturum nouis consilijs regno penitus excludant, legatos dissimulato habitu, ad Carolum Caesarem, Ferdinandumque regem mittunt, qui doceant quo in statu periculoque Moldaui noui principis res sint, peditum auxilia implorent. Ea si impetrentur, Moldauos isto foedere promittant Christianorum regum socios et Turcici nominis perpetuos hostes futuros. Rem autem praesentis necessitatis in eo occasionis momento uerti, ut si decem milia peditum submittantur, ipsi cum quadraginta milibus equitum omnem uel maximi Turcarum exercitus impetum sustinere audeant. Sed Ferdinandus fratre Caesare peragendis conuentibus occupato, quod multas longum id iter difficultates habere uideretur, nec conducendo militi pecunia suppeteret, ei negotio, quod maxime liberalis officij celeritatem exigere uidebatur, adesse non potuit. Ceterum ea legatio, quae diu celari non poterat, per speculatores Byzantij nunciata, usque adeo in Petrum Turcarum studia accendit, ut Solymanus supplicem ac adiutum purpuratorum precibus, clientemque se et denique fidelem seruum Ottomannici nominis iurando profitentem, in gratiam receperit. Nec multo post Himbrachor stabuli magister dignitate et uirtute belli

tute bellica illustris, qui Petrum regis ornatum insignibus in Moldauiam reduceret, est delectus, paucisq; inde diebus coacto exercitu ad Danubium ponte iungendum contendit. Tum uero Boiares metu percussi, quum desperatis Christianorum auxilijs multitudinem consternatam, & magnopere Turcarum arma formidantem conspicerent, summo concepto scelere obtruncandi Alexis consilium desumunt: neq; enim antiquæ rebellionis noxam, nisi immani aliquo perfidiæ facinore deleri posse iudicabant. Nonnunquam enim accidit, ut mortaliū animus scelere semel occupatus, quum in presenti periculo timor ingruit, faciliè uel inusitati sceleris infamiam contemnat. Ita insontis ac intempestiui principis coniuratorum concursu paratur cædes, accumulataq; feritate iacenti caput deciditur, ut Boiares ueluti expiata uetere perfidia atrocem aduersum se tyranni animum eo cruento munere mitigarint. Arrisit Petrus exoptata dona ferentibus; placatiq; animi speciem præbuit, quum diligentiam maturati beneficij simulata oratione laudasset, ut pote qui seui ultorisq; animi decretum recondere uellet, donec abiret Himbrachor. Is egregia omnium uoluntate passim receptus, Petro Zucchauie regia in sede constituto, acceptisq; muneribus, in Thraciam redijt. Nec mora Boiares circiter uiginti, detegente odium tyrāno, alius alia de causa comprehenduntur, & securi percutiuntur non iniquo quidem iure, uel ob id supplicio damnati, quòd ueterem iniuriam apud tyranni animum recenti beneficio persari posse existimarint. Hæc sunt quæ de Valacchia, uno scribendi tractu sub unum aspectū prodenda cen-

fuimus, nihil in hoc temporum seriem rebus gestis ad
 equantes, ne maiora bella quæ imminent, concisa in
 partes, & uariè passim intermixta, quòd maximè fu-
 giendum uidetur, confuso planè ordine, ac ob id disti-
 pato historiæ lumine referantur. Hisdem fermè diebus,
 quibus Rocandulfus ad Budam cum Turcis Budensi-
 busq; Hungaris bellum gerebat, & Solymanus aduen-
 tare dicebatur, Carolus Cæsar Ratisponæ conuentum
 dissoluit, confestimq; magnis itineribus in Italiam est
 profectus. Is autem Germanorum conuentus, qui Chri-
 stianæ religionis commodo, ad sanandas Lutherano-
 rum mentes indictus fuerat, hunc habuit exitum, ut po-
 stulante Cæsare, Germani proceres & liberæ ciuitates
 decreta perscriberent, quibus Guillelmus Cleuensis re-
 gulus, quòd neglecta Augusti imperij autoritate, Gbel-
 drensium principatus hereditatem adijisset, hostis iudica-
 retur: contra uerò Carolus Sabaudius, qui Gallorum
 armis regno exciderat, publico totius Germaniæ con-
 sensu sumptuq; uti iam receptus in clientelam, reduce-
 retur, seuerissimoq; obiter edicto caueretur, ne quis-
 quam Germanici nominis miles Gallorum stipendia
 mereret, fratri uerò ad Budam cum Turcis rebellibusq;
 Hungaris bellum continuum alenti auxilia præberen-
 tur. Hæc ut facilius impetrari possent, Carolus totas
 eas conceptæ heresis opiniones Lutheranis nihil pi-
 saniq; consilij ad animos admittentibus condonauit,
 ita ut cunctis quæ uellent de diuinis rebus & placitis
 impunè sentirent, donec indicto celebratoq; sacrorum
 antistitum concilio, omnis oborti erroris controuersia
 supremis disputationibus tolleretur. Id autem Cæsar,
 ut intra

ut intra biennium fieret, cum Paulo summo Pontifice curaturum promittebat, ita ut, uel abnuente Contareuo legato, cōcilio locum in ipsa Germania delecturus esse crederetur, uel exitiali praeiudicio Pontificiae auctoritatis, damnoq; Gallicarum nationum, quae salutem ac libertatem inimicae gentis arbitrio commissuræ minimè uiderentur. Propterea Cæsar discessurus è Germania, obnixè postularat à Pontifice, ut sibi in Italiam uenienti ac in Africam traiekturo, ad Lucam occurrere uellet, quòd mutuis colloquijs deliberando de tota ratione consilij statuendum esse uideretur. Erant qui dicerent, eò uerti consilia Cæsaris, ut concilij nomine, quo sacri imperij dignitas in discrimen uocaretur, Paulo Pontifici non ambiguum terrorem incuteret, atque ideo sollicitum in officio ac amicitia quàm arctissimè contineret, & Germani obiter, siue concilium cuperent, siue ex conscientia neglectæ perturbataq; religionis iuris & æqui iudicium formidarent, præclare admoneretur totius negotij summam ipsius arbitrio atq; sententia contineri. Nec Paulus eius colloquij aut loci conditionem abnuerat, pristinae suæ pietatis & constantia tenorem secutus, utpotè qui semper antea concilij censuram ultro deposcere, neutrumq; se & sincera utrinq; fide medium inter dimicantes reges profiteri consueuisset. Non desuère Germani proceres, gliscente fama de aduentu Solymani, Rochandulsiq; secordia, qui discedentis Cæsaris nomen tam falsè quàm improbè lacerarent. Qua in re Philippus Lantgrauius ironice lepore multus erat, ut qui non temere Cæsarem oderat, neque Romani imperij fortunam ex aequo

antea uirtuti egregie expositam, dignissimis proceribus exclusis, in Austriae domus hereditatem concessisse pateretur: dixisse enim eum in conuiuio ferebant, Carolum mirè fortem ac impaudum imperatorem uideri, qui tanta esset animi magnitudine, ut Turcas quanquam multos, uti inermes imperitosq; militiae facile contemneret, & nobilioris uictoriae triumphum in transmarina prouincia querendum arbitraretur, dum Solymano Ferdinandus frater obsisteret, cuius tam expedita & uehemens uirtus, & tam parate facultates forent, ut in Austria domo, uno tempore geminata uictoria parari posse censeretur. Alij porro apertius ac indignantius dictitabant, neq; constantem, neq; strenuum imperatorem uideri, qui urgenti à fronte nobilissimo ac insensissimo hosti terga daret, patrimoniumq; Barbarorum incendijs expositum, atq; inde fratrem accepta clade perterritum, impiè foedèq; desereret, ut de immanis piratae spadone seruo uictoria leuis in terra Africa quaereretur. Nihil enim profici, uel ad ipsius laudem, uel ad Germaniae salutem ac dignitatem, si quum Italorum ac Hispanorum cohortes accersendae in Noricum forent, è Norico detractae Germanorum legiones in Africam ducerentur. Caesar enim Hispaniae precibus adductus, expeditionem susceperat aduersus Asanagam Tunetano bello illustrem, qui Algerij cum imperio à Barbarussa fuerat relictus. Apud eum praedones Turcae coibant, Hispaniaeque littora praedabantur, tanto ora maritima damno metuque, ut Hispani à Gadibus ad Pyrenaeos montes, dispositis in ora speculis atque praesijs, al

incertis

incertos casus excubare sublata navigatione cogeren-
 tur. Propterea Caesar classem parauerat, cohortesq;
 in Italia, Sicilia, ac Hispania conscripserat, totusque
 animo in Africam ferebatur, utpote qui antea Soly-
 manum minimè uenturum putasset, & satis uirium ad
 expugnandam Budam in Rochandulsi diligentia &
 felicitate fratris positum arbitraretur. Fuere qui exi-
 stimarent Caesarem constantiae suae ac innatae uirtutis
 nunquam oblitum, eos tum aduersos de se rumores
 aliquo certè cum pudore, sed insigni patientia con-
 tempnisse, quum uir eximie prudens, neque salutem,
 neque existimationem suam Turcico bello implican-
 dam putaret, in quo uerae dignitatis ex infelici cona-
 tu iacturam facturus esse uideretur, si temere ac im-
 portunè consistere, & uanitate pugnacis animi potius
 quàm certa uirium fiducia inductus, cōgredi uellet cum
 eo hoste, qui immensis copijs ac opibus subnixus, uel to-
 tius armatae Germaniae impetū multitudinē equitatus
 esset elusurus. Consilia enim cogendi magni exerci-
 tus, qui uictoriae spem praeferreret, tempus ipsum, & ma-
 turatus Ratisponensis concilij exitus excludebāt: quan-
 do nec decreta pecunia, nec expediti commeatus, nec
 satis explicatae procerum uoluntates forent, usq; adeò
 ut non incertum esset aliquos ab impio liuore calami-
 tate potius quàm Caesaris uictoria gauisuros: uerum
 multo grauiore cura Caesar angebatur, ne si in Panno-
 nia nequaquam pari spe utilitatis, & metu incommo-
 di occupatus haereret, Galli arrepta occasione Cisalpi-
 nam Galliam inuaderent, quum interceptis legatis indu-
 cias uiolatas esse quererentur, ac in alijs demum Italiae

partibus bellum erūperet, cuius enata iam semina spectabantur. Nam per eos dies Ludouicus à Bononia Armeæ familie iuuenis turbido ingenio, uel ancipitem nominis famam querens, apud Senenses multa usus largitione egerat, ut consilio malefana deprauatâq; moribus ciuitas, ad Gallos à Cesare deficeret: sed fluxa eorum fide, qui dum muneribus explerentur, defectionis initium se facturos promiserant, bellè proditus in potestatem Hispanorū deuenit. Contendens in Italiam Caesar, in Tridentinis Alpibus, Octauium Farnesium, miræ indolis adolescētem, adscitum sibi generum cum insigni comitatu obuium habuit, moxq; ad Athesim Alfonso Vastium, qui Insubrum nobilitatem insigni armorum cultu exornatam, ac item delectos ex Hispanis ueteranos adduxerat, ut comitatus è Germania per se exiguus, intentusq; itineri, ea illustri auctus frequentia, dignus Cesare spectaretur. Affuit properati supra Veronam, insignis legatio Venetorum, præbitaq; sunt præter gratuitos comæatus munera magnis hospitibus in itinere dari solita, nihilq; inde Caesar Cremona Laudiq; Pompeiæ commoratus, Mediolanum contendit, exceptusq; est incredibili studio ciuitatis, nec leui quoque sumptu reliquarum urbium, quum nihil augustius & opulentiùs in ornamenta triumphalis pompæ excogitari præstariue potuisset, tegeturq; obiter coloratis uelis uniuersæ regiones, quibus à Romana potestate adtemplū maximū & in ueterem Vicecomitū principum curiam, tanto hospiti parem, sub umbella aurea duceretur, sed ipse atra in penula uilique pileolo spectari uoluit, multis lugubrem habitum adhibentibus.

rantibus, quum foeminarum & plebis curiosa simpli-
 citas, pictam ex auro trabeam & fulgentem gemmis
 in Caesaris capite coronam expectaret. Nec dissimilis
 animi habitus in graui parumque hilari eius oculo no-
 tabatur, ita ut cladem, quæ pridie accepta ad Budam
 fuerat, præſagire uideretur. Reuocauit tamen eum à
 ſeuers cogitationibus Maria Aragonia ipſius Vaſtij
 uxor, cunctas ætatis ſuæ foeminas excellentis formæ,
 præclaræq; uirtutis, & fauētis fortunæ muneribus an-
 tecedens: nam quum ſæpe antea illuſtrem pudicitie ſa-
 mam felici focunditate nobilitaſſet, tum forte marem
 pepererat. Huic ſummi honoris cauſa, Cæſar, quum
 ſacro fonte lauaretur, humaniter præſtito Chriſtiane
 pietatis officio adeſſe uoluit, cumq; de nomine Caro-
 lum appellauit. Ita ut mox comier in ea feſta hilari-
 tate nobiles matronas ad tiliarum modulos ſaltantes
 ſpectaret. Aduenere demum legati ſingularum ciuita-
 tum, menſtrui tributi onera peracerbe afflictiſ populis
 impoſita deprecantes, ſed eas preces uel iuſtis querelis
 ſuppliciter additas ita audiit, ut parum clementer in
 aliud tempus reiiceret, triduoq; poſt nullam indulgen-
 tia ſpem, ſed eundem & quidem ab ipſa remedij de-
 ſperatione grauiorem miſeris gemitum relinquens,
 Genuam contendit, ubi ex Ferdinandi fratris literis
 de Germanorum clade, Turcarumq; uictoria, & So-
 lymani aduentu certius cognouit. Quo nuncio addu-
 cti Vaſtius atque Auria, dictis ſententijs ſua debant,
 ut petendæ Africæ conſilia in uernum tempus dif-
 ferret, & cum his quas conſcripſiſſet Italicis cohorti-
 bus & Germanorum legione quam adduxerat, in

Italia moraretur, ut inde ad opem fratri ferendam de-
 terrendosq; Barbaros, reuersuri speciem præberet,
 tuereturq; interim Italiam aduersus Gallos, quos nul-
 li omnino occasione defuturos prospicerent, si aliquod
 fortè incommodum, aut ui Pœnorum, aut iniuria tem-
 pestatis acciperetur. Nihilo secius Cæsar stabili propo-
 sito constantiæ nomen, uel magno discrimine retinen-
 dum ratus, in Africam, abnuente etiam fortuna, trans-
 fretare constituit, ut Turcas in Pannonia bellum ge-
 rentes contempnisse potius, quàm timuisse uideretur:
 conuersus enim ad eos qui in consilio erant, magna
 inquit, ratione, ut in Italia permaneam suadetis, sed
 multo maiore arbitror in Africam contendendum:
 nam si substitero, è Germania certè reformidatis Tur-
 cis diffugisse uidebor, cuius admissi dedecoris opinio
 tolli non poterit, nisi susceptis innixi consilijs, exoluen-
 do pronusis fidem, & maturè traiciendo, iudicij at-
 que animi nostri famam bono euentui commendemus.
 Fortunam enim, quæ nos terra deserit, per fluctus for-
 titer audendo experiri lubet, quum Algerium multis
 de causis, priusquàm maria hybernis aquilonibus clau-
 dantur, expugnari faciliè possit, cuius uoti si me Di
 compotem fecerint, contemnemus certè Gallorum
 minas, atque his profecto clasibus & copijs, qui-
 bus stipendia graui sumptu persoluta uidetis, si teme-
 re sese commouerint, ultro eorum audaciam retun-
 demus. Interea Paulus Pontifex ab Roma æstuoso iti-
 nere Cassiam emensus, Lucam peruenit, improbantibus
 medicis, quòd lethale foret, nisi pleno imbre in-
 fractis caloribus ab Urbano cælo discessisset. Sed is mel-

exactæ ætatis senex, certo semper ingenij uigore, & temperata ob idq; felici uitæ disciplina, ita fallebat annos, & cuncta ætatis pericula, quæ publicam salutem includerent, facillè contemneret. Quid enim mihi uitæ opus est, sæpe dicebat, nisi ut hæc suprema officia, quæ unam omnino sacri nominis personam respiciunt, cadenti reipublicæ optima fide persoluamus: quandoquidem diuinis ita monemur satis, ut pietati & uoto publico uel morte ipsa satisfacere, quàm infami desidia uitæ cupiditatem extendere malimus. Quod si insanire principes pergant, & magnus Deus à salute Christiani populi penitus auersus, susceptis uotis adesse nolit, natura quidem uel in otio, uel in labore non intempestiuum uitæ finem asferre poterit, præclari certè studij perpetuæq; uoluntatis honestam famam, nulla uis inuidiæ nobis eripiet. Nonnulli quoq; senatores euntem retentare conabantur, in primisq; Francisci regis legati, qui in nullam spem pacis ituro, postquam ab ea Caesar auersus obduraret, nō modò ualitudinis incommodum, sed parum etiam sinceræ æquitatis calūniam imminere differebant, quoniā timerēt, ne Caesar honestissima petitione in belli Punici sumptum pecuniā impetraret, quæ demū occulto consilij exitu ad excidium Narbonensis Galliæ uerteretur. Magnorū enim principū cōgressus atq; colloquia, absentibus semper suspecta, in alienamq; perniciem uerti occulta cōspiratione existimantur. Propterea Franciscus, ne se incauto atq; imprudente Prouinciam admota classe repentinus hostis inuaderet, ad Massiliam & ad Rhodani pontes, legionarios Gallicæ disciplinæ pedites, & ueteranas,

equitum alas, ut præsidio forent, maturare iusserat. Sed Paulus uti frustra aliàs ad Nicæam recrudescentie pereuntis Reipublicæ uulnera omnino Cæsari detegenda, indicandaq; uitia serpentis pestis existimabat, non uno concordie remedio sanarentur, ac præclare Dijs ac hominibus testatum foret, neq; ardens studium, neq; uehementes preces, neq; in summo uitæ contemptu diligentiã in optimo sacrorum principe defuisse. Ea quoque de causa, ut ire pergeret, magis ac magis accedebatur, quòd suborta erat inter Franciscum & Cæsarem noua similtas, ueluti inducijs Rinconis atq; Fregosij cæde uiolatis, ueterisq; odij flamma, compressa aliquandiu induciarum fide, in multo atrocius quam antea belli incèdium exarsura credebatur. Egerat per aliquot annos Byzantij Antonius Rinco, Francisci regis legatus apud Solymannum, uti sæpe diximus, remissusq; à Barbaro paucis ante mensibus in Galliam ad regem peruenerat, comitante eum ala equitum Cæsare Fregosio, ne per Bergomatiũ fines & Volturenauallẽ ad Curiam Rhetiarum transeunti, à Cæsariensibus insidiæ tenderentur. Cæterum acceptis nouis mandatis à rege, quæ ad confirmandam amicitiam pertinebant, rediturus Byzantium, superatis Pœniniis Alpibus in agrum Taurinum inter præsidia Gallorum descenderat, ut inde se Venetias proriperet, ac demum tutissima nauigatione in Epirum adueheretur. Placebat Rinconi per se obeso, & fortè ceruice ac humeris ex stillicidio laboranti, ut iactatio uitaretur, duobus nauigijs secundo Pado deuehi, frustra improbante Fregosio, qui uel in publica induciarũ fide, cum regij com-

modi, tum priuatæ salutis rationem, Hispanorum inge-
 nijs minimè committendam ratus, per easdem uel aspe-
 ras Rhetorum Alpes reuerti, aut certè noctu pernici-
 bus equis Placentiam peruolare mallet. Sed fatalis il-
 lius pertinacia, huius prudentiam facile peruicit, ut
 amborum interitu, dirus Christiano nomini casus inci-
 deret, quo intestinis affecta malis Respub. nihil iam
 non ausuris in perniciem nostram Barbaris prodere-
 tur. Ab Hispanis enim, qui per speculatores cognita co-
 rum nauigatione in insidijs terra pariter ac flumine di-
 ligenter excubabant, quum meridie ad Ticini ostium
 peruenissent, ab armatis lintribus, qui tecti fronde
 ex occulta statione repente prodierant, circumuen-
 ti iugulatique sunt. Perijt cum Fregosio Bonifortius
 centurio, seruatus autem est Camillus Sessulanus Fre-
 gosianæ alæ præfectus, isq; cum omnibus nautis, ne
 patrata cædis fama certo indicio uulgaretur, Cre-
 monam deuectus est, & in arce custoditus. Alterum
 porrò nauigium, in quo erant comites cum scrinijs
 multaque pecunia, occupatis hostibus in aduersam ri-
 pam intactum feliciter euasit, indeque uectores simul,
 & nautæ terrestri itinere per nemorosos calles occul-
 tati Placentiam, allato rei gestæ nuncio, peruenerunt.
 Ceterum cadauera post duos menses elapsi custodia
 nautæ, iuxta confluentes Padum & Ticinum semise-
 pulsa; ob idque discerpta feris, & tabe consumpta
 monstrauère, ita ut Fregosij manus ex antiquo uul-
 nere uno manco digito facile nosceretur, ac augen-
 dæ representandæq; iniuriæ causa, ad Franciscum, ab
 uxore, quæ casum deplorarat, auulsa cadauere & lo-

culo cōdita deferretur. Scio Gallos non inepta suspicio
 ne, nequaquā eos statim interfectos putasse, sed prius
 in questione cruciatos, ut arcana legationis tormentis
 elicerentur: sed de hac subtili coniectura, quum nihil
 adhuc compertum sit, rem utiq; dubiam in medio relin
 quemus. Verum ab eo atroci facinore, Alfonso Vastius
 qui Cisalpina Gallia cum imperio præerat, incredibili
 inuidia deflagrauit, quod inducias in nouem annos
 ad summam spem pacis Nicææ indictas, uiolasse & cō
 tra naturā generosi eius ingenij, in humana cæde cru
 entus euasisse uideretur, tanquam famæ suæ minime
 parcendo putarit, modò apud Cæsarem, uel ignobili
 & criminoso officij genere gratiam mereretur. Sed
 Vastius eius impostæ contumeliæ notam, uel iure uel
 præscriptis, ac ideo publicatis libellis ita diluit, ut id
 postquam iure cognosci non poterat, uel singulari cer
 tamine, si dignitate cōpar offerretur, diluturus esse cre
 deretur. Cæterum complures Rinconem iure cæsum
 existimarunt, quod inuidiosissimæ legationis munere
 suscepto aduersus Christianum nomen Barbaros con
 citare, occasionesq; gerēdi belli, indicatis Cæsaris con
 silijs demonstrare diceretur. Fregosio autem immereti
 ti, uitam malignitate atque odio ereptam dicerent,
 quod uir bellicosus & acer, ad Genuæ totiusq; Ligu
 riæ principatum aspiraret, uigente adhuc apud popu
 lum non ingrata Iani patris memoria, qui Genuesium
 princeps extitisset. Itaq; Pontifex Lucam uenit, præmi
 sitq; Alexandrum Farnesium Cardinalem, qui Cæse
 rem ad Viæregiæ stationem trirenibus adpulsum, uen
 nientemq; ab octauo lapide exciperet. Ad portam an
 tem q;

tem affuere Cardinales ac antistites, atq; item ordo Lu-
 censis, qui intrantem sub umbella deducerent. Curia
 prætoria, ubi decuriones sedent, Cesari data, Pontifex
 ad antistitis domos templo maximo coniunctas diuer-
 tit. Ter Cesar ad mutua colloquia Pontificem adiit, ille
 Cesarem semel. Introductusq; est Moninius Gallie re-
 gis legatus, ad id tum missus, ut qucereretur Fregosium
 atq; Rmconem captos, atq; eos sibi reddi postularet:
 neq; enim tum interfectos esse constabat. Cesar ad id,
 apud se ius induciarum inuiolatum esse inuiolabileq;
 mansurum respondit, quicquid uero illis dissimulato
 habitu nequaquam nomen profitentibus, dum in Pado
 nauigarent, præter spem accidisset, iniussu suo & so-
 ignaro penitus accidisse: proinde si admissi facinoris
 auctores indicarent, eos omnino comprehensurum &
 ad supplicij pœnam Gallis traditurum. Res uti in Pa-
 do acta erat, per nautas indicata, non obscuram habe-
 bat coniecturam: neq; Paulus induciarum, quarum
 ipse ad Nicæam auctor extitisset, disceptator esse
 poterat. Quoniam de his an starent, uel eo scelere
 uiolata essent, iudicium ferre intempestiui, atque om-
 nino ancipitis negotij res fore uideretur. Facile de-
 mum fuit Pontifici optimis literis ac humanis rebus
 uehementer erudito, apud Cesarem in tanto præser-
 tim recentiq; ad Budam accepti uulneris dolore sin-
 gulas plagas, quas nobis Barbarus hostis inflixerit, e-
 narrasse, ostendisseque pericula, quæ affectæ ruenti-
 que Reipublicæ de cælo imminerent, postquam in-
 fami contumacia ad exitialem insaniam, dum pri-
 uatas rationes intestinis armis tuemur, ruina publica

oppressi perituri simus. Erant nō iniquæ pacis conditiones, & Carolo quidem Sabaudio longè gratissimæ quibus Franciscus pro Carolo filio Mediolanense imperiū, præcipuo Cesaris munere deposcebat: cū inde demū cunctas Gallie facultates, & copias sacro indicto bello collaturū profiteretur. Contra Cesar iratus Gallo toties uicto, ac tum indomitos spiritus gerenti, quid antiqui & recētis sui iuris, quid deniq; sue securitatis ac dignitatis foret grauisimè differebat, inuidere prorsus fortune sue Gallū ceco liuore corruptū, qui perturbare omnia, impedireq; uictorias solennibus uotis piè conceptas, & deniq; Barbaris ad cōmune excidiū irrupturis uia sternere mallet, quā ipsum pati uerè esse Cesarē, Augustoq; in Italia imperio potiri ad quod nō ambitiosis armis, sed optimo iure, & præclara atq; inopinata quidē hereditate peruenerit. Neq; se adeo Italicarū rerum imperitū, aut ignarum Gallicæ cōsuetudinis, ut si Mediolano liberaliter deccdat, minime timendū existimet, quin à Gallis noua semper ac immoderata cupientibus, reliqua Italia atq; Siciliae imperia protinus inuadantur. Eam enim, inquit, pacē semper optauerim, quæ ad honestum decus persequendis Barbaris occasionem aperiat, non quæ ad insignis ignominie nomen intempestiuè liberalem auitis regnis expositiret. Pontifex ubi nihil de pace impetrauit, suadere conatus est, ut quas in Africam copias esset traiecturus, postposita nauigatione Turcis opponeret, ad fratris Austriaeq; præsidium, si ea recenti uictoria Solymanni uteretur. Sed Cesar fatali innixus consilio, in sententia permansit, nihilq; magis eo colloquio decretum est

quam ut

quàm ut concilium, quod petebat *Cæsar* & *Pontifex*, ut rectâ peragi posset, exoptabat, potius quàm sperabat, in annum sequentem indiceretur. Id uerò decretum pleriq; diuinarum ac humanarû rerum usu periti & libero uoto publica tantâ commoda respectantes intempestiue atq; præposteræ uoluntatis esse iudicabant, quando nihil absurdius uideretur, quàm unum in locum atq; consensum totius Christianæ professionis antistites euocare, qui de sacris dogmatibus morumq; censura constituent, priusquàm inter reges, positis odijs, humanarû rerum controuersie finiâtur. Expetendam enim prius atq; parandam pacem, maturè demum salutarem synodum felici foetura parituram. Propterea non temere ueteris seculi patres regesq; illustri pietate ad cælestia bona potius quàm terrena ingentibus animis anhelâtes pacemq; optimam optimæ & iustissimæ synodi parentem appellauisse, quâ tranquille & securæ pacis beneficio coeuntibus regibus, plures sublatas hæreses infinitaq; Reipub. uulnera, cõcilijs ubique terrarum celebratis, obducta atque sanata meminissent. Quas enim uel odiorum nubes, uel bellorum tempestates, *Claramotensis* synodi serenitas nõ disiecit & depulit? quem demum dignitatis, amplitudinis & gloriæ prouentum Christiano nominis non attulit? Sed tum in sacro sancto Pontifice summa uigebat authoritas, religiosa populorum omnium ueneratione conciliata, corroborataq; maximorum regum obsequijs, ac ardentibus studijs, ita ut illi *Gottifredum* ad *Hierosolymas* sacra uadentem uia subsecuti, uerè Christi Heroes, *Federicus Aenobarbus* imperator, *Lu-*

douicus Gallia, Richardus Anglia, & ante eos Boemius
 dus Apulia reges, milleq; alij reguli magnitudine ani-
 mi maximis pares, auita regna facile contempserunt,
 de iure suo decesserint, lites & grauissimas ultro simul
 tates Reip. condonarint, quae sita scilicet pacis laudem,
 odiorum libidini tactis religione animis praesentes.
 Quoniam haud dubius in caelum aditus mirifica pieta-
 te, & decora bellicae uirtutis monumenta aeternis eo-
 rum nominibus pararentur. Sed illi non ideo ad Nicæam
 de Turcis, de Persis ad Antiochiam, & de Saracenis
 ac de Aegyptijs ad Hierosolymas Christiana trophaea
 defixerunt, ut cum summo dedecore pudoreque hu-
 ius seculi, successoribus suis dementiam, impietatem
 atque secordiam exprobraret: quando ab illis glorio-
 se parta, & iam pridem foede amissa recuperari posse
 diffidimus, nec iam in tanta nostra desidia, tantoq; Bar-
 barorum audaciae successu, auersis a pietate atq; con-
 cordia omnium animis patrimonia, aras, & penates
 satis alacriter tueamur. Ceterum Pontifex Deum ma-
 ximum diuosque omnes de more, ut nauiganti Cesa-
 ri feliciter aspirarent, suppliciter precatus, quum
 Octauium Farnesium ad ponendum militiae rudimen-
 tum in soceri Caesaris contubernio, studij sui atque
 beniuolentiae obside collocasset, per Pistorienses mon-
 tes Bononiam contendit, atque inde per Aemilianam at-
 que Flamianam modicis itineribus in Urbem est reuer-
 sus. Interea Caesar Italicis cohortibus, quas Cani-
 lus Columna, & Augustinus Spinula subituario delectu
 conscripserant, atq; item sex milibus Germanorum,
 quorum duces erant Georgius Ratisponensis, & Ba-

Vo Seisnecus natalium claritate nobilior in onerarias
 naues distributis, è Lunensi portu soluit cum triginta
 quinque rostratis nauibus, edixitq; magnarū nauium
 magistris, ut ad Baleares insulas cursum intenderent.
 Sed in altum prouectas, quum oborta tēpestas in con-
 spectum Corsicæ detulisset, atq; ita cōsuecisset, ut per bi-
 diuum aberrarent, Caesar mitioribus demum uentis in
 Syracusanum portum, quem hodie ab oppido præci-
 sarupi imposito Bonifacium uocant, classem intulit.
 Id oppidum in extrema parte insulæ Sardonio fretō
 imminet, despectatq; Sardiniam modico traiectu in au-
 strum exporrectam. Collectis demum nauibus & pa-
 cato mari ad Hypsitanas aquas fluminis Thyrsō por-
 tuq; et Algarensi noua urbe nobiles prouectus est. Eo,
 quo appulit die, bicipitem uitulū agrestis mulier Cesa-
 ri dono obtulit, auersantibus cunctis id monstri omen,
 postquā in primo cursu uenti instabiles ostētate sereni-
 tatis fidē improbè sefellissent. Inde quoq; cūm Baleares
 peterent, alterā ab Africo subijt procellā, prima quidē
 labore atq; periculo seuiorē, quum fractis quorūdam
 antennis uelisq; discerptis per aduersos fluctas longa
 uehementiq; remigum defatigatione in minoris insulæ
 portū Barchini Magonis nomine celebrē, cōtēdissent.
 Ab hac demū Caesar in maiorē Balearē totā classem tra-
 iecit, singulari affectus letitia, quod Ferdinādus Gōza
 Sicilia præfectus, per opportunē cū Siculis triremi-
 bus onerarijsq; Italicis centū quinquaginta nauibus ap-
 pulerat. Is nautici præsertim panis et reliqui cōmeatus
 ingentem copiam, uel longo bello suffecturam attule-
 rat. Expectabatur autem ab Hispania cum sua classe

Mendocius, sed ille Cori flatibus coactus, quum impetratæ navigatione cursum tenere nequiuisset, ultimi consilij propositum ad tempestatis occasionem flexit felici compendio Algerium recta contenderat. Ita Caesar diligentie Mendocij nihil diffusus, ratusq; id omnino euenisse quod acciderat, hortante Auria secundo uento uela dedit, biduiq; navigatione Algerium peruenit. Quum appropinquaret classis, admirabiliq; ordine expansa atque directa in conspectu hostium constitisset, duæ prædonum biremes, quæ ab Oriente Algerium petebant, à promontorio oram legentes, imprudenter in sinum delatæ sunt. Earum maiorem Viscontes Cicada trierarchus rostratæ suæ nauis ictu demersit, altera ueloci remigio incitata intra portus molera incolumis euasit. Mendocianæ interim triremes promontorium Apollinis, quod hodie Cassineum uocatur superantes, magna letitiæ significatione displotis omnibus tormentis, Casarem salutarunt, & subsequentem Hispanicam classem non procul abesse nunciarunt. In ea erant Cantabricæ Belgicæq; naues magnæ supra centum, sed multò plures lenunculi, quos Hispani Scapinos uocant. Sustulerant autem præter peditem cohortes magnum equitum numerum ex totius Hispaniæ iuuentute. Nam plerique nobiles, neq; conscripti, neq; nominatim euocati, sed priuato sumptu armis & equis liberaliter instructi, ut Reipub. operam prestarent, naues summa alacritate conscenderant. His præerat Ferdinandus Toletanus Albæ regulus, non modò sua uirtute superioribus bellis inclytus, sed priuato & quidem pernobili uoto perillustris: ingenti
nanque

nanque pietate magnitudineq; animi excitus, Garciae
 patris mortem ultum ire properabat: hunc enim in
 Moenice insula ad Girapolim, contra Pœnos occubuis-
 se docuimus, Cæterum hæc omnia nauigia uelis age-
 bantur, neq; ex malacia promontorium superabant,
 Iam enim uenti summa serenitate inuecta, perflare de-
 sserant, sed à recenti tempestate mare commotum &
 uehementer adhuc fluctuosum, ita planis littoribus al-
 lidebat, ut nullo pacto exponi milites in siccū possent,
 nisi umbilico tenus marinis undis abluerentur, quo
 incommodo milites affici nolebat Cæsar, ne per se tæ-
 dio maris atq; nausea confectos repentinis ac audaci-
 bus Barbaris etiam madidos atq; rigentes obijceret,
 & Hispanos quoq; duabus de causis expectandos iudi-
 cabat, ut uniuersis admotis copijs cum maiore ui, tum
 maiore etiam spe uictoriæ oppidum inuaderet, & cō-
 municare integram rei gerendæ laudem Hispanis uel-
 let, quorum precibus studioq; & insigni liberalitate
 adductus, bellum suscepisset. Sed ea uel bidui tantum
 fatali mora, quanquam recta atq; honesta ratione du-
 ceretur, non exploratam modò uictoriam interpella-
 uit, uerum ingenti nostrorum incommodo seuituræ
 fortunæ occasione aperuit. Interea Cæsar idoneum ho-
 minem ad Asanagam cum mandatis misit. Is significa-
 tione facta pariterq; à Mauris reddita (excusso enim
 linteolo fiebat, ut colloquendi causa in portum tutò de-
 scendi posset) humaniter admissus postulauit, ut oppi-
 dum ui & fraude ab Horruccio occupatum, & de-
 mū ab Hariadeno Barbarusis fratribus ad perniciem
 humani generis communitum, extemplò dederet Ca-

rolo Cesari terrarum domino, qui immanium predo-
 rum ultor aduenisset. Id si faceret, & Turcis abeundi
 quò uellent, & Mauris incolis incolumi omnium fortu-
 na, suis legibus uiuendi potestatem fore: ipsum porro
 ingentia bello paceq; præmia laturum, modò se in Sar-
 dinia natum & sacro ablutum baptismate meminisset.
 Pulcherrimam enim offerri occasionem, qua ad ueri
 numinis cultum redire, maximiq; obiter imperatoris
 fidem & liberalitatem complecti posset: ut de crudeli
 tyranno exactæ uirilitatis iniuriam uindicaret. Quòd
 si cunctandum, & uim tanti apparatus expectandam
 arbitraretur, inclusos proculdubio eundem perina-
 ciæ exitum laturos, quem fenestæ exëplo ad Tunetum
 pertulissent. Ad ea Asanagas respondit insanum omni-
 no sibi eum uideri, qui oblata ab hoste consilia sequere
 tur, interrogauitq; renideti ore, quàm fiduciam addu-
 ctus Cesar, oppidum expugnare posse consideret: quum
 ille exëplo, hoc, digito ostendens classem, quem uide-
 tis, tormentorum apparatu, ueteranorumq; peditum
 ac equitum uirtute, respondisset: & nos quoq; in ri-
 sum effusus subiecit Asanagas, pari præsidio atq; arti-
 ficio moenia defendemus, ut locum binis iam uestris cla-
 dibus nobilem, noua Cesaris calamitate clarissimè red-
 damus. Erat enim uulgatum Algerij anum grædeuam
 magicis artibus & mirabili uaticinio maximè cele-
 brem, quæ antea Didaci Verræ & Vgonis Moncate
 naufragia & clades prædixisset. Algerianis publice di-
 xisse, ita ut oraculo tempus præscriberet, quò Christia-
 nus imperator oppugnare oppidum ausus, ab infeli-
 ci conatu, magnam terræ & mari calamitatem esset
 aditurum.

aditurus. Eius autem uaticinij famam, in spem secun-
 di euentus confirmandæ multitudini opportunam, ita
 alebat ac excitabat Asanagas, quanquam magicas ua-
 nitates astuto militarique ingenio non admitteret, ut
 non iam erigere suorum animos, sed nostrorum quoq;
 mentes, quum se importuoso in littore in hyemem con-
 iectos perspicerent, terrere uideretur. Erant in præsi-
 dio Turcæ tantū octingenti, sed magna ex parte equi-
 tes, summe spei sumnuq; roboris manus. Ad paucos
 enim Asanagas erat redactus, nam multi uiri fortes
 Mendociana, ut diximus, nauali pugna perierant, mul-
 ti cum Draguthe archipyrata, ab Aurianis in Corsica
 capti fuerant: deleuerant & aliquot eorum nauigia
 marijs in locis Rhodiæ, Neapolitanæ, Siculæq; trire-
 mes, sed multo plures etiam desiderabantur, qui tum
 forte ipsius permissu aberant, & apud Sciriphum in-
 terioris Mauritaniæ regem religionis autoritate
 ac armorum gloria florentem, aduersus Lusitanos
 ad Atlanticum Oceanum militabant. Reliqua mul-
 tudo uix quinque milium numerum implere fere-
 batur. Constabat autem partim ex Mauris indigenis,
 partim è Granata Beticæ oriundis. Accedebant &
 multi è Balearibus insulis, qui superioribus tempori-
 bus cepta rebellionem, ob idq; poenam timentes ad Ma-
 hometanos ritus confugissent. Sed Numidarum duces
 magnum equitum & peditum numerum effecerant,
 qui extra urbem uagi patentibus in locis noctu ac in-
 terdiu laceffentes, nostrorum agmina perturbarent.
 Hos diligenter Asanagas proposita mercede misis-
 que muneribus ad optime spem prædæ suo pte ingenio

nobis insensos, è proximis regionibus euocarat. Neq̄
 cuiquam uel paruos liberos uel uxores ex oppido in
 tutiora loca & remotas arces educere, aut ulla omni-
 no signa timoris dare liberum fuit, indicta scilicet sup-
 plicij pœna, si quis animo consternatus parū alacrem
 in periculo ostendisset uultum, aut minus uirilis con-
 silij uocem edidisset. Cæsar per Auriam exploratis lit-
 toribus ab occidentali parte, quæ frequentibus scopu-
 lis erat incommoda, & superioris naufragij recorda-
 tione infausta uidebatur, ad tutiorem ab Oriente sta-
 tionem classem applicuit: eo ad descensum ordine con-
 sûtuto, ut sexaginta rostratæ oncrarias subeundo de-
 mittētes se milites exciperēt, exceptosq̄; statim scaphis
 actuarijsq̄; nauiculis imponerent, à quibus in littus cō-
 tinuò deferrentur. Tanta autem fuit in obeundo mane-
 re omnium diligentia expeditaq̄; celeritas, ut quum
 insipientium multitudini plures scaphæ, inter se alacri-
 ter officijs certantes, abunde suppetere, pedittat
 omnis, nihil præter arma ferre iussus, momento tem-
 poris in littus descenderit. Cæsar quiete & cibo recrea-
 tis militibus, tres acies numero militum pares instituit:
 erant enim præter equites, & euocatos, ac officio &
 uoluntate auctoritatem atq̄; Fortunam Cæsaris secū-
 tos, circiter uiginti milia descriptorum peditum: singu-
 lis autem aciebus terna curulia tormenta ad deterren-
 dos prokursantes Numidas attribuit, progressusq̄; in-
 de aliquot stadia non procul ab oppido confedit loca
 tuto atque opportuno: nam castra ea ratione locata
 erant, ut binis utrinque fossis natura munirentur,
 quas delapsi iugis torrentes, sicuti repentine aquæ

ferti impet

fert impetus, adeò profundè excauarant, ut subter ex-
 sis defractisq; marginibus neque equiti neque pediti
 commodus nisi per pontem transitus daretur: ad le-
 uam porrò ita assurgebat collis, ut eductis in uerticem
 tormentis, interiora oppidi ædificia dirui atq; infesta-
 ri posse uiderentur. Algerium olim Iubæ regia uti alio
 loco diximus, à Romanis Casarea Iulia uocata, in ter-
 go asperos & excelsos habet montes, directa autem
 muri fronte ad septentrionem mari alluitur. Insula ue-
 rò parua, arce nuper insignis, eam Hispani Pinnonem
 uocant, obiecta oppido portum efficit, sed neq; tutum
 à Borea, neque multarum nauium capacem, quan-
 quam Barbarussa, uti alibi meminimus, crepta Hispa-
 nis arce atq; ea diruta, ad insulam egregio conatu mo-
 lem adiecerit, ut continenti iungeretur, quum transla-
 tis in id opus è classe Christianis remigibus, ingentes la-
 pides è Tipasæ ruinis asportasset. Caterùm oppidi mœ-
 nia sensim educta in colles ad meridiem, ita molli flexu
 cuneantur, ut erecti trianguli faciem procul ostendant
 in summo enim fastigio propugnaculum inductæ cal-
 cis albo conspicuum, ad paruæ arcis & specula simili-
 tudinem exurgit, priuata autem introrsus ædificia,
 quum à planiore iuxta littus regione sensim recedant,
 in montem ueluti gradibus extenduntur, decenti uel
 ob id serie, quòd supra tecta singularum ædium, alic-
 nis extantibus fenestris subiecta maria despectantur.
 Curuatur autem littus lunato flexu ab oppido ad pro-
 montorium Matasusium, in quo antiquæ urbis Tipasæ,
 quondam à Romanis Cesaribus Latij iure dona-
 te, extantes adhuc reliquæ uisuntur. Toto autem eo

tractu oblonga, sed angusta planicies extenditur, nam ubi à litore aliquot stadijs recesseris, sensim evascentes tumuli desinentem planiciem excipiunt: inde enim tota regio innumeris collibus intumescit, absceditque sensim augente natura in altissimos montes, qui longa serie oppidum à tergo præcingunt. Vltiora ad Numidas pertinent, qui more suo diuagantes translatis armentis atque mapalibus non infertiles agros, concessis ad annuam quietem glebe induciji, feliciter arant, & multo pecore, quo uno summe eorum opes censentur, herbidi soli campos depascunt. Cesar tribus per nationes distinctis castris, ab oriente oppidum complexus, in maximam spem ueniebat expugnandi oppidi, quòd sibi ad eã partẽ tormenta producere atque acriter oppugnare statuẽti, classẽ magnam usui futuram iudicabat, quum è triremibus summisq; malis atque carchesium magnarum nauium, propugnantium hostium latera ex obliquo tormentis peti posse prospiceret: murus enim per accliuia perpetuo collis dorso erectus, uno extructo aggere, sicuti planis in locis opportunè fieri uidemus, neq; protegi neq; defendi poterat. Hispani sub præaltis montibus editiora loca tenuerunt, circa medios colles Germani iuxta prætorium confedẽre, Itali autem planioribus locis ad mare, ac ideo portæ oppidi magis propinquas. Interim dum tormentorum apparatus, administrante Petro Coua, qui ei negotio cum imperio præerat, nauibus educiti & equi per trochleas moliendo suspensi demissi; fanibus exponuntur, Numidæ in summis montibus supra Hispanos magno clamore edito se ostenderunt,

omni telorum genere de super subiectos facile ferien-
 tes: notis enim montium tramitibus se demittebant un-
 dique ueloces & repentini, sed more gentis procul la-
 cessendo potius quam cominus urgendo pugnam cie-
 bant, quibus præliolis toto integro die ad noctem usq;
 certatum est, nullo quidem periculo, sed longa Hispano-
 rum defatigatione. Nam inductis etiam tenebris
 Barbari, alij alijs succedentes, neq; à loco quem inse-
 derant, neq; ab instituta iaculandi consuetudine disces-
 serunt. Vbi enim exaltati ignes uisebantur, in eas con-
 tinuò partes magna uis telorum lapidumq; præsertim
 modo grandinis effundebatur, cui incommodo nostrò
 extinctis repente ignibus occurrebant, silentio expe-
 ctantes lucem, ut tandem collato pede certaretur. Ita
 sub exortum solis, cohortante Aluaro Sandeo castro-
 rum magistro, Hispani uel per ardua atque impedita
 foriter enitentes, deiectis pulsisque Numidis, montium
 uerices occuparunt, nactiq; pastorales casas, ad quas
 in speciem munitionis se reciperent, conglobati consi-
 terant. Eo die tanta confluit Numidarum multitudo,
 ut nostri penò circumuenti, quum duas acies fecissent,
 in orbem pugnare cogerentur. Sed Siciliensium cohor-
 tum uirtute, Numidarum audacia premebatur: hastati
 enim fulgentibus galeis atque thoracibus muniti, ia-
 cula facile contemnebant, & selopettarij à lateribus
 insultantes, plumbeis emissis glandibus auertebant.
 Numide pedites è iuuentute deliguntur seminudè
 promissa cæsarie, nihil præter iacula gestantes, equi-
 tibus se permiscant, atque ita mutuo confisi præsidio
 rem gerunt, tantaq; pedum uelocitate congressus no-

strorum deuitant, ut à statarijs non facile uulnerentur.
 Equitum uerò prælongas & præfixo utrinq; ferro an-
 cipites lanceas, ad auersos etiam ictus arte mirabili
 quassantium, ea erat agilitas, ut nemo nostrorum acie
 excederet, quin statim interceptus lethali cuspide fige-
 retur: scutis ad effigiem cordis è corio oblongis & le-
 uibus sese atq; equum in occursum receptuq; usq; adeo
 habiles protegunt, ut exiguo summi periculi premio
 ad condictum proposito, septena iacula intorquenti se
 offerat, singulaq; uel hastæ celeri commotionem detor-
 queant, uel scuto in obliquum exporrecto certissima
 declinent. Interea dum Numidæ in noctem usq; ex om-
 nibus locis decurrendo, ante castra uolitarent, & can-
 tæ apud nostros, quæ bellica ratione institui explora-
 riq; poterant, egregiè prouisa uiderentur, fortuna Chri-
 stiano nomini multo quàm unquam antea grauior ac
 infestior, spes Caesaris interrupit. Ipso siquidem tormen-
 ta, equos, commeatus, ac impedimenta exercitus expe-
 ctante, imber à prima statim uigilia maximè gelidus ac
 procellosus, adeo intempestiue & grauiter est effusus,
 ut quum tota nocte nihil remitteret, totus exercitus in-
 genti accepto incommodo perfunderetur, turbulenti-
 maq; obiter tempestas mari repente orta, classem iacta
 tam immensis fluctibus, compulsamq; uehementi uen-
 torum turbine, miserabilis naufragij periculo in litus
 adigeret. Excubabant extra castrorum fossam, quam
 lapideo ponte iunctam diximus, tres Italicæ cohortes,
 quas Camillus Columna medijs fermè spacijs ab oppi-
 do & ponte, inter accliuos tumulos ficus arbutus
 confitos ita collocarat, ut sensim per ardua collu ex-
 ceptis

tensis manipulis ad Germanos usq; pertinerent. Eæ, quum densissima pluuia sæuiq; frigoris iniuriam tolerantes, integram noctem instatione perstitissent, tot malis usq; adeò confectæ sunt, ut nec afflicti corporibus animos nec corpora languentibus animis sustineret: neq; enim uel stare, uel humi procumbere facultas dabatur, cū eius soli plana pariter atq; ardua præalto lubrico coeno, quòd ad suras usq; impressa uestigia deuoraret aut eluderet, impedita tenerentur. In has cohortes inalbescente cælo Turcæ equites, Mauriq; pedites intermixti, qui summa uigilantia nostras stationes obseruabant, intellecta occasione celeriter eruperunt, tantaq; ui undiq; magno clamore edito, sagittis iaculis & multò maximè lapidibus adorti sunt, ut quū iam à pluuia extinctis funicularum ignibus, lagunculisq; sulphurei pulueris madefactis, sclopettorū usus penitus esset ereptus, pauci hastati ingruentium impetum sustinerent, & reliqui omnes in fugam uerterentur. Sed cōsistere ausos ab longa utiq; uigilia, ac inedia semuiuos algoreq; trementes, Turcæ celeriter obruncarunt, interfectoq; signifero Cellesiæ cohortis, uexilloq; discerpto fugientium tergis insisterūt tanta audacia persequēdo, cadendoq; ut quū trepidos in castra compellerent nonnulli hostium fossam superarint, ad tabernaculaq; peruenerint. Ex his præferocem Maurum cominus congressum, Lucidus Romanus quanquam sauciatus fortiter interfecit. Exaudito fugientium tumultu, Camillus à Cesare missus protinus eò deuolarat, conglobatasq; aliquot cohortes ultra pontem in hostes eduxerat, Barbariq; iam confirmatis nostrorum ani-

nis repulsi atq; impetum remittentes, ueri aut certe simulati timoris & tumultuarij receptus signa dabant: quum Ferdinandus Gonzaga, cuius prima secundum Casarem in exercitu erat authoritas, iratus cohortibus loco pulsus superuenit, cohortatusq; uiros fortes, ut fugæ dedecus nobili conatu diluerent, in hostes impetum facere atq; acriter persequendo intra portas compellere iussit. Id uerò Columna nisi magno cum periculo fieri posse testabatur, sed Gonzaga generosi ardoris plenus, uel iniqua sorte grauiq; periculo ignominiam Italæ omnino demendam existimabat, irrumpendi in oppidum occasionem dari posse ratus, si coniectis in fugam Barbaris intermixti, tutiq; ob id à tormentis ad portam incitato cursu conuolarent. Nec mora, cohortes duce Augustino Spinula magna alacritate magnoq; impetu hostes inuadunt, in fugam concitatæ cadendoq; terga intra portam compellunt, tanta uiceleritateq; ut nostri obductas repente ualuas in porta contingerent, & multi hostium exclusi, notis itineribus ad aduersam portam, & in montes elaberentur. Tum uerò Barbari ex ipsa muri corona in temere progressos omnis generis tela & tum maximè lapides lacere, sauciare, sternere, terrereq; clamoribus, & illi qui extrinsecus refugerant, ad pugnam reuerti: porro qui portam clauserant, rursus erumpere, & herentes nostros aut se recipientes adoriri. Neque Italæ, quum calentibus animis aduenissent, uigoris constantia deerat, si tutam ad receptum uiam fortuna reliquisset, missilibus enim obruti stratique tormentis, uti in ipso conatu spe deceptis facile accidit consilij inopes,

ora atque animos in fugam uerterunt, non confer-
 tis quidem, sed per diuersos calles dissipatis agmini-
 bus. Erant enim tyrones collectitij generis subita-
 rio delectu festinante Cesare in unum coacti, ita ut
 milites inter se ignoti essent, nec in una legione à quo-
 quam alienæ cohortis centuriones atque signiferi no-
 fcerentur. Ita peropportunè crumpens Asanagas,
 qui ex oris habitu cultuq; regio facile nosci poterat,
 immisis Turcarum turmis & Mauris peditibus, no-
 stros in fugam præcipites egit: uni ferè omnium Rho-
 dij equites, qui sub nauali uexillo pedibus pugnabant,
 egregiè repugnando per sinuosas conualles constan-
 tissimè se receperunt, amisso signifero atque aliquot
 fortissimis uiris, qui Punicea in ueste candida cruce
 prætexta galeati thoracatiq; in postremo agmine con-
 stiterant, sed persequentium E rbarorum uim ac inso-
 lentium paucorum ueteranorum mirifica uirtus retar-
 dauit. In his fuère cum ipso Spinula Franciscus Balne-
 us nobilissimæ stirpis, è togata Gallia cohortium præfe-
 ctus, Titus item Amerinus, & M. Antoninus Porreta-
 nus, qui ad ligneum pontem (is nõ longè à porta dista-
 bat) intrepidè consistentes, excepta thoracibus iacula
 in hostes remittendo, hastisq; maioribus prouectos &
 inermes fodiendo, aliquot acceptis illatisq; uulneribus
 spatium fugæ, & ob id multis salutem pepererunt, sed
 ea erat inæqualis & lutulèti loci diuersitas inter cauas
 uias & tumulos ad mare decliues, ut Barbari regionis
 usu periti, undique ualide ac intemperanter urge-
 rent, intermixtique nostris & à suis interclusi, ubiq;
 tumultuosissimo & nostris iniquissimo pugne genere

uersarentur. Erant Barbari cum numero peditum
 telorum genere, tum locorum notitia opportunitateq;
 pluuia, & tato casu oborta tempestatis, ac ipsa deniq;
 fortuna nostris superiores, quam sclopetarijs in quibus
 ad non dubiam hostium perniciem certa spes uictorie
 posita uidebatur, ab imbre displodendi facultas esset e-
 repta, & pedites Mauri ballistis arcuferreis, more iam
 apud nostros exoleto, ueruta uel loricatoris lethalia, &
 arcubus frequentes sagittas intorquerent, pauoreq; et
 cursu pariter exanimati nostri pedites ab insultante
 Turcarum equitatu sternerentur. Eo modo nostri, qui
 ab initio audacius procurrerant, quum nouissimi a-
 gminis in receptu facti essent, caedente terga hoste, quin-
 que stadiorum iter ignobili cadentes morte cadaueri-
 bus compleuerunt, atq; hi ante alios, qui ad mare ex
 fuga deflexerant. Ibi enim a Numidis, qui conspecto
 classis naufragio ad praedam deuolarant, circumuenti
 trucidatiq; sunt. Sed prima nostrorum agmina tanta
 trepidatione ad lapideum pontem & ad castra fugam
 intenderant, ut nemo ducum in tanta & repentina re-
 rum iniquitate, publicae salutis & militaris consilij ra-
 tionem perturbato animo retineret, & Dijs iratis
 cuncta ad summam cladem terramariq; uno tempo-
 re deleta crederentur. Verum ipse unus omnium Ce-
 sar, aduersus omnem urgentis fortunae contumeliam
 inuictus & intrepidus, sibi atq; alijs eo die summus im-
 perator fuit quum perditis propere rebus opem ferens,
 opportunissimo tempore cum Germanorum legione
 decurrisset, praemissis e legione tribus uexillis, quibus
 fuga sisteretur, & castra certo recentiq; praesidio ultra
 pontem

pontem firmarentur, sed tantus fugientium animos pa-
 uor occuparat, tantusq; erat incumbētium Turcarum
 impetus, ut Germani non temere aliās terga hosti dare
 soliti, tanquam linteata capita formidantes, neq; aspe-
 ctum oculis neq; arma hostium firmis pectoribus susti-
 nerent, sed continuo fœdè conuersi eodem fugientium
 agmine raperentur. Tum uerò Cæsar prouectus equo,
 districtum tenens gladium & fugam increpitans, pha-
 langem promouit, oreq; maximè celfo ac impauido,
 Germanica utens lingua: Quando, inquit, commilito-
 nes insultanti hosti frontem ostendetis, si quum in uesti-
 gio pro dignitate Christiani nominis, Germanicæq; gē-
 tis gloria, & pro salute omnium sit dimicandum, præsen-
 te Cæsare, paucosne & inconditos inermesq; Barbo-
 ros timetis? Nec mora quum hæc diceret, ad non dubij
 pudoris motum exorto alacri fremitu, indignabunda
 legio, quòd ad præstandam operam cohortatione indi-
 gere uideretur, sese contra hostes effudit. Eius aduen-
 tu permoti Barbari, & quòd iam nobilium ducum uir-
 tute italica acies planè restituta spectabatur, subsistere
 pedemq; referre cœperunt: seu ueriti tormenta curu-
 lia impressionemq; nostrorum, seu se satis eruptione
 profecisse iudicantes, quum ad summam confecti belli
 uictoriam, horribili tempestate quassatam, classem pe-
 rire conspiceret, & multi, Mauriq; presertim, ad spem
 certioris prædæ, ubi nullum omnino periculum ab ho-
 ste foret, ad subiecta littora properaret. Inusitata enim
 & planè fatali diuersorum uentorum coniuratione,
 ad ciendam atrocissimam tempestatem usq; adeò mare
 commotum intumuerat, & totis littoribus immani flu-

Auum repercussu frangebatur, ut iactatæ naues nutantibus malis, atq; inter se proris aduersis ac puppibus feruente aestu concurrētes, ancorarios fines & quosq; ualidos rudentes abrumperent, collisq; demum atque diffractæ spectante exercitu mergerentur. Eundem quoq; tempestatis casum tulere Hispanicæ naues, & ad unum Scarzapini omnes, quæ Cassineum superare nequiuērant. Ita ut totum id littus ab occasu ad Cercellum usq; oppidū, quod paucis ante annis Andree Auriæ infelici conatu nostris cognitum, à Turcisq; possessum suo loco diximus, eictarum nauium fragmentis ac hominum & equorum cadaueribus sterneretur. Numidæ enim alij atq; alij pariter è mōtibus, conspecta nostræ classis calamitate, celeriter se demiserant, neq; inermibus eiectitijs neq; sceminis parcentes, secus ac Cercellani Turcæ, qui enatantes uel auarè, uel humaniter ad seruitutem conseruare, quàm interficere malebant. Periēre paucissimis horis circiter centum & quadraginta nauigia, quæ sine remigio quadratis uelis agerentur. Rostratæ porrò, quum à media fermè nocte in multam diem pertinaci remigum contentione, & magistrorum diligentia in ancoris perstitissent, neq; diutius tempestatis iniurias ferre possent, obruiq; timerent, iacturam triremis facere ac sese in littus remis & uelis uehementer incitare minimè dubitabant. Sed enatantes à Numidico equitatu totis discurrente littoribus, semiuui & frustra se dedentes in ipso salutis limine cadebantur. In his Lazarus Amareus è Genua nobilis trierarchus est est interfectus, uidereq; erat omnis generis liberos oblata seruitute seruis remigibus Bar-

baris salutem cum fletu commendantes, ut illorū, qui modo conuersa Fortunæ conditione catenas ad transtru reliquerant, & ad libertatem exultanter enatabant, significatione & uocibus à Numidarum seuitia tegerentur. Eratq; spectaculum diuersis casibus ualde atrox, & ubiq; maximè funestum, quum quisque pro animi habitu, natandiq; peritia, in ipso certæ cladis ancipiti metu, dum genus mortis præoptat aut refugit, uel mersus undis, uel hostili lancea transfixus, ad suum omnino uitæ finem destinante fato raperetur. Nemo tamen erat, qui non maximè cædem & uulnera perhorreret, nauisq; discrimen & tempestatis euentum expectare, quàm præuenire uitæ exitum mallet. Eo modo facile accidebat, ut eadem inmanis hostium seuitia, uti uehementer reformidata nautis atq; uectoribus multas triremes, quæ ad naufragium decreto atq; incitatione pauentium littus appetebant, aliquandiu conseruaret. Sed postquam rostrata insignis, qua Ianettinus Auria uehebatur, uti maximè propinqua littori, coherentiumq; triremium pulsata ictibus, propelli ac arenis impingi conspècta est, non sustinuit Caesar, ut spectatæ uirtutis iuuenis, & præfectura multarum triremium clarus, nullo ferente opem, in oculis ipsius auunculi Auria à Barbaris trucidatus interiret: statimque Antonium Aragonium cum tribus Italarum cohortibus ad littus misit, quarum aduentu, coniectis in fugam Numidis, ille quidem ita seruatus est, ut eius salutem aliquot triremium iactura sequeretur. Multi enim Numidarum timore liberati, confisq; præsidio, ut se quoque maris periculo & tot tempe-

statis incommodis expedirent, proras in littus intulerunt: ac nisi aliquot intrepidi nauarchi damni dolore ad acerbitatem & contumacia ingenia uertentes, districtis gladijs per foros discurrendo & mortem comminando, nisi remos inhiberent & se continerent, uectores & remiges deterruissent, maxima pars rostratarum exemplo superiorum omnino deperisset. Ipse Auria non tam sibi quàm Cæsari iratus, qui discipline naualis rationem & certos inclinantes autumnii dies, nauigantium obseruatione prædamnatos neglexisse uideretur, incredibili animo contra tempestatem indomitus permansit, suadentiumq; preces, ut se conseruaret, ad eò fortiter reiecit, ut eos acerrimis uerbis tanquam publicæ salutis proditores ad imam carinam descendere iuberet. Pari quoq; perseuerantia, Virginij Vrsini Anguillarij quatuor triremes, totidemq; Rhodiæ earum emulatione, uincente metû pudore, & Sicule aliquot ac Neapolitanæ atq; Hispanicæ cuncta tempestatibus incommoda feliciter pertulerunt. Eo casu quindecim omnino triremes desideratæ sunt, quarum detrimento supra tot nauium onerariarum naufragia, etiam tum se uiente uentorum rabie, tātus tum luctu dolor, tantaq; rerum desperatio, in ualde lugubri supremæ cladis expectatione, totum exercitum occupauit, ut nedum tyrones & milites de sua tantum uita solliciti, sed longe fortissimi duces de publica salute cogitantes, animos desponderent. Nunquam enim ab ulla annalium memoria ulla bello copias grauiore calamitatum concursu, uel seipsa seuior fortuna perculerat: quum cibarijs omnibus eo triduo consumptis, nullus, quo tantisper in-

diem fra

Non ferrent, commeatus adesset, tabernaculaq; dec-
 sent, quibus in tanta perpetui imbris iniuria, & lutu-
 lentæ regionis fœditate, ad quietem, labore, inedia, fri-
 gore, uulneribus confecti milites tegerentur, in tan-
 tisq; demum incommodis ingens cura & præterito
 metu quidem acerbior, omnium mentes magnopere
 conturbarat, reputatione immanis naufragij, quum tot
 amissis nauibus, exoptatus in patriam reditus, in ter-
 ran Africam proiectis & miseris, fato Caesaris inter-
 ceptus esse crederetur. Afflictorum tamen spes, quas
 apud mortales nulla sortis iniquitas penitus abruptit
 constãtia Caesaris egregiè sustentabat. Ipse enim mirabi-
 li alacritate cuncta munia prouidentia militaris ac hu-
 manitatis officia cunctis inuictus malis & cõspectu ma-
 ximè serenus adimpleuit: nã postquam castra, cõstitu-
 tis præsidijs atq; uigilijs cõtra obstrepentes Barbaros
 firmata sunt, defatigatis ducibus in primisq; Albanio in
 ipso pugnae tumultu magnopere fesso fœdecq; madenti
 ut sibi parcerent, quietiq; se darent imperabat, solaba-
 tur saucios, ac in ea tabernacula, quæ fortè substiterant
 (nam cuncta penè uis uentorum euerterat) referri fo-
 ueriq; curabat: ut quum sibi ipsi loricato madefactoq;
 non parceret, pleniore cum laude uoluntates militum
 promereri uideretur. Desiderauit eo die hostili occisos
 manu milites circiter trecentos. In his cecidère præfe-
 ctus, aut noti centuriones, Ioannes Calaber, Pancratius
 à Neapoli, Cancinius Ligur, Mirabilis Insuber, & Ia-
 cobus Strasoldius è Foro iulio: è numeroq; Rhodiorum
 equestris ordinis, Didacus Hispanus, Georgius Aruer-
 nus, & Guido Roscius Neapolitanus. Vulnerati autem

multo plures ducentis, & in his Sulmonensis princeps Philippus, Caroli Lanoij filius sub ilio sagitta ictus. Sed maximum in demersis nautis detrimentum acceptum esse censebatur, quorum iacturam innumerabilia tormenta enea mari hausta plurimum augebant, & ob id cumulatione damno, quod in potestatem Barbarorum quum pacatum mare urinantes admitteret, ad publicam perniciem peruentura prouiderent. Nec multò post Andreas Auria, uti erat in presentendis tempestatibus unicus naturæ maris & cæli, nubiumq; spectator, diffusus loco, ad Matafusium promontorium cum classe se proripuit, quod tutiorem ibi stationem & sine crepidine littora ad consensiones militum commodiora didicerat, commonesacto Cæsare, ut illuc ter restri itinere contenderet. Ita Cæsar comprobato consilio, ad subleuandam inediatam, equos & primò quidem iugales ab initio trahendis tormentis ante omnes classe eductos, ac demum militares interfici iussit, cohortibusq; diuisit: nam ad excitandos ignes ex naufragijs ligna affatim suppetebant, fortuna ueluti uno beneficio tot iniurias compensante. Postridie Cæsar ab Algerio discedens, quum triplici agmine, & agris atq; faucijs in medium receptis, septem milia passuum confecisset, persequente & circumfuso undiq; Barbarorum equitatu, ad torrentem, quem Punica lingua Alcaraz uocant, peruenit. Is imbris ualde inflatus, retroq; ad ostium uentis pariter ac irati maris fluctibus compulsus, tantum excreuerat, ut qui paulò ante humilem uel infirmo pediti uadum præbebat, propter aque rapiditatem ac altitudinem, nec à ualido quidem equi-

te transfiretur. Castra itaq; eo loco atq; ordine necessa-
 rio posita sunt, ut quum trianguli formam referrent,
 eius duo latera utrinque mari & flumine, reliquum ue-
 rò perpetua armatorum statione munirentur: neque
 enim à mari tanquam à certo ad leuam munimento,
 querendis humilioribus uadis erat discedendū. Quam
 obrem multis tranare ausis cursūque annis celeri-
 ter abreptis, Caesar ex reliquijs nauium malos ac anten-
 nas passim nactus, subitarij operis pōtem perfecit, atq;
 eo non omnino incommodè Italos atq; Germanos tra-
 duxit. Hispani enim in superioribus locis, uix suras ad-
 equantia profluētis uada repererant. Neq; postea Tur-
 cae, qui insequerentur, conspecti sunt: reuocarat enim
 eos Asanagas, persecuendi & lacessendi negotiū Mau-
 ris & Numidis relinquens, qui quum iam à sclopetta-
 rijs curulibusq; tormētis, quæ unicuiq; agmini gentiq;
 ad presidium attributa fuisse diximus, egregiè peterē-
 tur, in egros maximè debilitatosq; uulneribus à nostris
 destitutos, atrocissimè sauebant. Nulli enim erant, qui
 inter angustas spes salutis proprio metu occupati, alie-
 ne calamitatis misericordia mouerentur. Sequenti
 porrò die, superato alio minore flumine, ita ut milites
 summa aqua pectoribus extarent, tribus tandem ca-
 stris ad classē est peruentum, quæ quum Matafusij
 promontorij modico flexu tegeretur, exercitus omnis
 in Tipasē antiquæ urbis ruinis iuxta mare confedit,
 loco ita opportuno, ut cadentium murorum reliquæ
 ad admirationem Romanorum operum adhuc extan-
 tes, aduersus Barbarorum audaciam non inutile mu-
 nimentum præberent. Iam mare remissioribus flucti-

bus agebatur, uentiq; perflare desierant, ac ea erat cō-
 secuta tranquillitas, ut exercitus in naues imponi ac in
 Europam reportari commodè posse uideretur. Itaque
 Cæsar letis omnibus edixit esse nauigandum, eo præ-
 scripto ordine, ut primò Itali, deindeq; Germani, ac Hi-
 spani demum, peculiare ipsiq; notas naues conscende-
 rent. Sed tot nauibus naufragio absumptis, quum on-
 rarie naues tantam militum multitudinem uel angu-
 stè collocatam capere minimè posse censerentur, pro-
 nunciatum est gubernatoribus dominisq; nauium, si
 equos ad unum omnes in mare proijcerent, quòd pie-
 tate Cæsar's indignum foret, uel generosos & incom-
 parabiles equos gregariorum militum aut deniq; luxu-
 rum saluti prætulisse. Ea res procerum dominorumq;
 præsertim animos uehementissimè perstrinxit, nò pri-
 uari enim modò se ad belli usum inestimabili carissima-
 rum rerum instrumento, sed militarium equorum flo-
 rem, nequaquam suprema necessitate ultro interciti,
 & in reliquum tempus extinctis admissarijs, irrepara-
 bilem, orbata Hispania, præcellentiu equorū sobolem
 interire prædicabant. Spectabantur itaq; cum dolore
 ac inani misericordia generosi & militares equi, toto
 pelago elatis ceruicibus ad proximas quasq; naues ir-
 rita spe salutis tanquam ad littora contendentes, quum
 demum longa defatigatione superati consumpto spiri-
 tu mergerentur. Sed uixdum dimidia pars militū con-
 scenderat, quòd scapharum inopia uel cupidè prop-
 rantibus tarditatem attulisset, quum Vulturius & B-
 rus, alijq; mox uenti in orbem conspirātes, secundū
 penè prima uehementiorem tempestatem excitauerunt.

Quo casu nihil expectatis imperijs unaqueq; nauis,
 sublato plena milite, ne in scopulos adigeretur eò dire
 xit cursum, quò uis ipsa uentorum plenis uelis per
 alta maria rapiebat. Abicere quidem celeriter è conspe
 ctu disiectæ penitus in contrarias regiones, naufragij
 famâ ac penè omniũ interitũ cõmemoratione pericu
 li in omnes insulas ac Italiæ portus deferentes. Sed nec
 quæ à multis narrantibus audiui, superata pericula, et
 mirabiles casus, susceptaq; pro salute uota in templis
 deorum immortalium suspensis imaginibus religiosè
 persoluta narrauerim: quum astrictæ breuitatis studio
 quo in explicanda grauißimarum rerum ueritate in
 tanto uolumine maximè tenemur, legentibus ad inc
 eption ingenij gloriam amœna diuerticula quæsuisse
 dispudeat. Eum tamen tempestas habuit euentum, ut
 aliquæ naues iam planè quassatæ, sensimq; absorptæ in
 conspectu aliarum perierint: ex alia autem promptio
 res scapham occupantes, pereuntium sociorum testa
 menta supremasq; preces ad uxores & propinquos
 retulerint. Sed mirabilem casum duæ naues Hispanis
 militibus plenæ subierunt, quum in primo cursu reflat
 tibus uentis ad Algerium detortæ, magnisq; rimarum
 hiatis integros fluctus admittētes fatali in littore de
 sedissent. Concurrerat ad littus Numidarum equita
 tus, subsequente Maurorum multitudine, ut ciectos &
 desertos à fortuna trucidaret. Non enim Barbari spon
 te se dedere paratos, & nihil præter salutem sub fide
 publica postulantes recipiebant, sed expedito sangui
 ne circumuenire & uulnerare magnopere contende
 bant. Qua feritate atq; insolentia permoti Hispani, ui-

vilibusq; animis indignantes, quod apud Punicam gentem neq; iura humanitatis, neq; militiae leges ualerent, auaritiaq; eorum omnis, quae apud inopes rerum omnium ac egentes summa semper esse consuevit, immensi crudelitate uinceretur, arma protinus expediuerunt, densatoq; agmine in orbem pugnantes, ad oppidum contenderunt, usq; adeo constanter & fortiter emenso spatio, ut coronam hostium multis illatis uulneribus a fronte sepius effringerent, & a lateribus inuectos praelongis hastis egregie summouerent. Tum uero effundentes se Turcas appellarunt, & per eos, si uita incolumi reciperentur, Asanagae in seruitutem se dedere nunciarunt, quod in homine Sardo Christianis orto parentibus, & tot praecipue libertis & familiaribus Hispanici nominis stipato, neque humanitatem neq; fidem omnino defutam sperabant. Ita prodiens Asanagas praclaro iure uoluntarijs seruis fidem praestitit, depulsisq; Numidis, ad unum omnes humaniter conseruauit, quum solerti ingenio uel semiuir, e tot mancipiorum tanti prouentus lucrum, cum honesta etiam clementiae laude coniunctum, secus ac Barbari mirum in modum aestimaret. Ipsis autem Germanis ea terra mariq; accepta incommoda, contagiosam penes pestem attulerunt, quoniam montani homines & e mediterraneis regionibus ad non conspecta ante maria deducti, neq; perturbantis nausae, neq; diuturnae iactationis tormenta tolerarent, quod & antea corruptis uisceribus profuuiuo laborare coepissent, quum ex inedia toto eo triduo quo ad Tipasam est deuentum, palmularum bulbosis radicibus & cepis agrestibus uescerentur, quibus malis

& aliquae

Et aliquot demum naufragijs effectum est, ut ne tertia
 quidem eorum pars incolumis in Germaniam redierit.
 Sed unius magnæ nauis longè durissimus euentus, om-
 nium funestus casus miserabili calamitatis exitu supera-
 uit. Hæc enim, quum in ea quadringenti fermè omnis
 generis milites ueherentur, inusitatis atq; diuersis er-
 roribus ita Mediterranei maris sinus atq; insulas om-
 nes circumiuit, ut quum portus appeteret, noua sem-
 per uentorum commutatione, è conspectu ipsoq; limi-
 ne tutissimarum stationum ac urbium raperetur, homi-
 nesq; paulatim consumptis edulijs fame tabescentes,
 ad insolitam in uiuis corporibus maciem oraq; liri-
 da peruenirent. Post quinquagesimum autem diem,
 quum serò admodum nauis exoptatam terram attigis-
 set, alimentisq; se milites resouere contenderent, neque
 ullis omnino cibus ueluti iam extincto calore profice-
 rent, paucissimis diebus ad unum fermè omnes alius
 alio celerius aut tardius omnino perierunt. Ceterum
 Cesar, obtestante Auria atque imperante, inualescen-
 tem procellam effugiens, cum rostratarum classe præ-
 teruectus Africæ littora ad orientem, in Holcachitem
 sinum se intulit, in quo sita est Buzia, antiquitus Vzi-
 catha Ptolemæo dicta, quam suo loco ab Hispanis duc
 Nauarro manu captam atq; direptam fuisse memora-
 uimus. Castellum tribus munitum turribus in ea parte
 urbis, quæ mari alluitur, paucorum Hispanorum præ-
 sidio tenebatur, urbs autem ipsa paulò ante gymnasio
 et mundinis ac Horucij Barbarussæ, qui dextram ibi
 manum tormenti ictu abreptam reliquit, calamitate
 percelebris, ab ea clade deletis incolis penè tota præ-

rierat. Nec Hispani plus suburbani agri possidebant, quam quantum tormentis & armis aduersus obsidentes Numidas tuerentur. In praesidio autem perexiguus omnino comēatus est repertus, sed maioris minorisq; pecoris non ingrata, quanquam tenuis copia uiros insignes recreauit. Quum uerò in maximam spem comēatus deuenisset Caesar, quòd Ligustica nauis cognomento Furnaria commeatu onusta, letis omnibus in conspectu se dedisset, tempestas inualuit, nauisq; arantibus uada ancoris, in littus ad naufragium eiecta est. Ita tamē, ut eiectionis & salsa alluuione semi corruptis rerum penē omnium cibarijs, excipiente ea confestim nauali turba, crescentem inopiam opportunē subleuaret. Interea Caesar, quum plures iam dies inflato mari, ac alternantibus uentis conturbato, in multa idonee ad nauigandum tempestatis expectatione substitisset, & spe noui comēatus omnino decideret, nec habite supplicationes uotaq; suscepta diuorum iracundiā mitigaret, Siculas duce Gonzaga Rhodiasq; triremes ab se dimisit. Boreas enim in Corū se uerterat praebentē spem ad experiendam mari & fluctibus fortunam, omnium cunctatione tutiorem. Ita quanquam turbulenta felici tamen nauigatione, in Vticae portum, qui Farina hodie uocatur, celerrimē delatae sunt, ibiq; praesto fuit Muleasses rex Tunetanus, Gonzagamq; plurimū exoptatis esculentarum rerum muneribus liberaliter adiuuit. Atq; inde demū incolumes ad unā omnes Drepanum traiecerunt. Nec multò post à Cucchio montanorum Poenorum regulo, legati ad Caesarem uenerunt, intra paucos dies commeatum affatim & magna

item auxilia aduersus Turcas pollicentes, sed eos Cæsar, Punicæ fidei liberalitatiq; diffusus, amicæ uoluntatis ac officij nomine pecunia donatos remisit, quæ legatio demum euulgata per Barbaros, magno incommodo paucos post menses regulo cessit. Nam tanquam amicus Christiani nominis Punicq; hostis, ab Asanaga regno fuit expulsus. Iam defatigatis planè uentis usq; ad eò resederant tempestates, ut mare sedatum atq; tractabile uideretur, & periti nauæ, cum metu periculorum imminentium, tum præteritorum tædio nauigationi se committere minimè dubitarant. Disputabatur omnibus prope horis in concilio nauarchorum, sententijsq; dictis, quum alij in Sardiniam aut Corsicam, alijq; eodem lecto Africa littore, & tutiore cursu Siciliam petendam esse dicerent. Tandem aspirantibus Euis Cæsar ad Baleares cursum direxit, diuæ etiam Catharinæ maligno sidere tràquillam nactus tempestatē, atq; inde demū ad nouæ Carthaginis portum appulit, tantis acceptis detrimētis seipso uel admiratione suorum uel inimicorum iudicio planè maior & augustior quum durissimis terra mariq; iniquæ sortis casibus inuicto semper animo conflictatus, suæ propriæ, nec ulli ducum aut militum communitate laudis triumphum de deuicta fortuna reportasse uideretur.

PAVLI IOVII NO-
VOCOMENSIS EPISCO-
PI NV CERINI HISTO-
riarum sui temporis

LIBER XLI

NDVCIIS Rinconis atq; Fre-
gosij morte sublatis, Franciscus
uti maximè decuit, longa pacis
expectatione deceptus, suæ di-
gnitatis esse statuebat, quam pri-
mum ulcisci iniurias, ac uno
tempore summisq; opibus, non
modò Subalpinis oppidis in Italia, sed ipsis quoq; cite-
rioris Hispaniæ, Belgarumq; sinibus arma inferre ne-
que prius absistere incepto, quàm honesta pactione
Cisalpinae Galliae imperio potiretur, aut postremò su-
peratus, & Galliae exutus regno, in eadem aduersa
belli fortuna concideret. Omnes enim inennda coti-
cordiæ cogitationes abiecerat, quum præclaris admo-
dum coniecturis, Caesaris ingenium stabili decreto, &
ea rerum compositione, quæ Mediolanum eriperet,
penitus auersum esse deprehendisset, graui quidem
incommodo ac infamia Annei Memorantij magistrum
equitum, cuius consilij, ut aliqui dicebant, parum su-
ceris, se totum rex adaperitus, nec de æquitate Cæsa-
ris desperans, traducendum fallendumq; tradiderat.

Ille enim induciarum author, & expetite pacis interpres, quum summa gratia intemperanter abuteretur, ex sermone Caesaris ad regem cuncta secunda ac exoptata retulerat, siue id ex fide colloquij crederet, siue publico Galliae commodo mentitus, quod ea toties fuisset euentu damnata belli causa aliquando deserenda uideretur, postquam Franciscum ab occulto fato Caesari minime parem, tot bellorum exitu, fortuna iudicasset. Sed Galli proceres adduci non poterant, ut quicquam à Caesare de reddendo Mediolano prolixè uel liberaliter promissum existimarent, quum nihil ab eius ore nisi graue ac insigni sobrietate definitum excidere consuesset. Dicebant enim Memorantium conciliasse sibi Caesarem parum fidelibus officijs, idque unum non occulto astu contedere, ut regem decoris auidum, iustaque ob id & necessaria arma meditantem, ad turpe exitum legem otium deuocaret, certaque subinde indoles, & innata uis bellica filiorum regis, sublatis armis, desidia & uoluptatibus eneruanda proderetur. Eo modo, qui militiae atque aulae maximis honoribus potens, totum regem unus occuparet, diutissime regnaturum. Itaque rex priuato iudicio conuictum, & publicam inuidiam aegre sustinentem, in Centeliam uillam, manentibus honorum titulis relegit, eam ipse in Bellouacis regio sumptu ad maximae fortunae uoluptarios secessus extruxerat. Nec quisquam omnium repertus est, qui ruenti opem ferret, quod non modo filios regis & proceres, qui facile, ubi ex toto nocendi locum aduersae sortis casus ostendit, uel leuis contumeliae meminisse decorum existimant, sed illustres quoque aulae foeminas inexorabili uindicta

libidine gaudentes, propensissimo in eas rege, uarijs
 offensionibus alienasset usq; adeo, ut eum Ludouici
 decimi graui exemplo, qui Aloisium Luxemburgum
 capite puniuisset, tollendum censerent. Quoniam eo
 damnato inuidiosum illud summæ equitum præfector
 ræ nomen tolleretur, quod propter nimiam, ob idq; sa
 nis regibus suspectam potestatem, non temere antiqua
 tam, struendæ ambitiosi hominis potentiae reuixisset.
 Sed Franciscus in omni re clementiæ laudem querens,
 mitissimo pœnæ genere contentus fuit. Cur enim rex
 generosus uel ingratum & inuisum acerbius uulnera
 ret? Cur deniq; Solymani Barbari principis seuitiam
 imitaretur? qui Habraimum pari suspectæ fidei nomi
 ne pariq; odio muliebri, ac hisdem ingenij moribus &
 immesæ gratiæ fortuna Anneo similem occidisset? Cur
 deniq; uel magna delicta spectatis uirtutibus minore
 non duceret, in eo præsertim, qui secum ab adolescen
 tia familiariter educatus, uigilantia, sobrietate, inu
 stria, militariq; laude cæteris Gallorum ducibus supe
 rior haberetur? Amoto Memorantio, rex ipse consilia
 rum omnium summam, præparato animo ad gerendū
 bellum, sibi desumit, grauisimarum rerum literas, sibi
 breui ac ob id fallaci compendio offerri solitas, in
 ta cura perlegit, suoq; fretus ingenio responsa nota
 rijs dictat, ararij rationes excusis questoribus dilige
 ter inspicit, in omniq; obeundo munere, noua dilige
 tia nouoq; labore ueteris incuriæ nomen emendat. In
 tempore Langeus, qui Taurino Gallicisq; præfuit
 in Italia præerat, solerti ingenio dabat operam, ut
 creti belli consilia tegerentur. Si qua enim cōtrouersia

etiam Caesarianis de finibus ac iniurijs oriretur, cōpres-
 sis suorum armis, per legatos apud Alphonsum Vastium
 de iure militari ex praescriptis conditionibus disputa-
 bat. Ita induciarum imaginem sustentare conabatur, ut
 quum occasio rei bene gerendae adesset, in hostē impro-
 pisa arma proferrentur. Nā statim a Rinconis atq; Fre-
 gosij caede, u. h. menter fuerat intentus sollicitandis ad
 defectiōnem oppidis, quae hostium praesidio teneren-
 tur, inclinatis multorum animis ad mutandam fidem,
 quum aestiuis ac hybernis Caesarianorum militum ad
 extremam redacti inopiam, mitiora omnia apud Gal-
 los futura existimarent. Sed Alexandriae detecta prodi-
 tio incertam adhuc induciarum fidem exoluit, & de-
 prehensi cum literis speculatores, suspecta utrinq; con-
 silia atq; arma reddiderant. Quibus de causis Daualus
 nouas cohortes conscripsit, ut maiore praesidio propin-
 qua hosti oppida confirmaret, dubiae incolarum fidei
 parium credens, & saepe insidias à Langeo suspectans,
 quem contra Gallorum morem, eruditus pacis belliq;
 artibus instructum, ingenio semper excubanti para-
 toq; non temere cauēdum intelligebat. Quina utrinq;
 oppida, quae gerendo bello maximè opportuna didice-
 rant, paribus praesidijs tuebantur. Regij Taurinum, &
 in proximo Montemcalerium descensu regis ab Alpi-
 bus interceptum, Sabinianum item, Penarolumq;, &
 cinctum palude Varulengum: Caesariani autem, pre-
 ter Astam coloniam & Vercellas urbes, Vulpianum
 Taurini ceruicibus impositum, Fossanū item, felicium
 Antonij Leuae operū supremum, & Cherium, & Cla-
 rascum, & Albam, quae ab initio belli nequaquam te-

mere à Gallis occupata, sed neque fortiter demum ac
 feliciter defensa, Daualum magna ui terrefactis super-
 ratisq; præsijs recepisse docuimus. Minora porro
 oppida, uti inclusa certis limitibus, quos inducia in mu-
 tuos cōsensus antea præsijs ripsissent, rarò aut certè nul-
 lo stabili milite tenebātur, quòd ea uel una incolarum
 fide, & domestico præsidio satis custodita existimari.
 Clarascum cum tribus cohortibus alaq; una Cremo-
 nensi tuendum susceperat Hieronymus Sangrius Nea-
 politanus. Is à Daualo per literas monitus, ut ab ho-
 stium insidijs diligenter caueret, uigilias circuibat, &
 præsidia idoneis locis collocabat, sed quum militū ani-
 mis, propter rei frumentariæ causam, minus propen-
 sis uteretur, Galli intempesta nocte à tribus simul par-
 tibus scalis oppidum ceperunt ab eo loco, quo Centa-
 lius Allobrox ascenderat: nam ab ea parte, qua à Da-
 ualo quassatum expugnatumq; oppidum diximus, Va-
 sconum cohortes fortiter repulsæ fuerant, & Blan-
 dratus excitatis hostium custodijs irritò conatu ad por-
 tam hæserat. Quum irrumpentium Gallorum clamor
 audiretur, Sangrius, qui in medio foro submittebat,
 quò periculum uocaret, præsijs aliquandiu constite-
 terat, desperatis rebus in arcem se recepit, milites di-
 midia ex parte capti sunt, reliqua manus, ut profuge-
 ret, ex muro occupatis hostibus se demisit. Fuere qui
 putarent non desuisse occultæ perfidiæ suspicionem
 his manipulis, qui nullo prope accepto uulnere, statu-
 nis locum negligentia & metu reliquissent. Caterum
 biduo post Sangrius, quòd nullum antea comœtum
 pararat, quanquam iumenta aliquot onusta cibariis
 sub prelo

sub præsidio Tanarum uado traiſcientia, quæ Pyrrhus submittebat, in proximo ſpectarentur, certa pactione, ut inde ſaluis rebus & duodus tormentis abiret, arcem reliquit. Sed alia Gallorum manus, quæ eadem nocte ad tentandam Albam contenderat, diſſimili euentu audaciæ ac diligentia ſuæ periculum fecit. Adorta ſiquidem urbis muros, eximia Franciſci Landriani cohortium, quæ intentæ excubabant, uirtute depulſa eſt, Albanis incredibili ſtudio atq; animo propugnantibus, ahortante præſertim pro ſalute patriæ decertantes, eorū antiſtite Hieronymo Vida poeta celeberrimo. Sub id quoq; tempus, duce Ludouico Birago, quatuor Gallorum turmæ, quæ ſclopettarios celeritatis cauſa in equis conſeſſores acceperant, Varulengo, ad oppidum Verucã, quod Pado imminet, profectæ, alam, quæ Epirota dux Zucerus abeſſet, negligenter æſtiantem oppreſſerunt. His rebus cognitis Daualus, quod Gallorū conſilia iam planè abruptis inducijs ad gerendū bellū uertentur, imperata urbibus pecunia, Germanorū cohortes mercede conſtituit, ex Inſubrū iuuentute delectū habet, profectusq; Mediolano ultra Padū ad ueteres copias contēdit, eius aduentu permoti Galli in eadē oppida, in queis æſtiant, maturè cōceſſerunt. Ipſe autem deductis et coactis in unū omnibus ſerè præſidijs, in minora oppida impetū facit, quoniã Clarascū ualido uigilantiq; tutum præſidio nō niſi magnis copijs magnoq; apparatu expugnari poſſe didicerat. Itaq; celeri curſu ad duodecim oppida in poteſtatē ſunt reſta, in queis fuere Villanoua, Raconiſium, Carmagnola, Caramanum, quorum acceſſione Daualus, tametſi Gallorum

audaciam abundè compresserat, nequaquã tamen Clau-
 rasci amissi iacturam uel captis tot oppidis æquasse ui-
 debatur. At Franciscus, qui ante initium renouati in
 Italia belli, cuncta, quæ longo grauissimoq; suscepto
 certamini abundè sufficerent, inexhaustis ad id Gallie
 opibus, insigni cura compararat, inferendi belli munia
 liberis dispertit, peritosq; rei militaris duces, qui eta-
 tem consilio manuq; regerent, attribuit. Generosi et-
 enim iuuenes, matura iam indole etateq; florentes,
 unum illud ingentibus animis, quod tantæ fortunæ de-
 erat, bellicum decus querebant: nec eorum alacritati
 nobiliq; uoto rex decrat, utpote qui tenero gaudio
 persusus, præclara cupientes emittere & famæ osten-
 tare percuperet. Henricus tacito ingenio, pallida fa-
 cie, grauibusq; oculis, materni aui spiritus gerebat. Ca-
 rolus uerò patri similior, fulgore rosei uultus, uigoreq;
 liberalis animi, ac eruditis apertisq; moribus, amari,
 quàm metui malle uidebatur. Hic Belgarum fines inua-
 dendos desumpsit, illi Hispania citerior decreta est. Sed
 huius consilij famam silentio cõpressam uolebant, ut si
 mulatione Italici belli deceptus Cæsar, et Daualus ambi-
 guo distractus metu, ubi opus foret, periculumq; uoca-
 ret, nequaquam maturè expeditis præsidijs occurre-
 rent. Henricus enim, cum citra Rhodanum milites co-
 geret, in Italiam per Coctias Alpes transituri speciem
 præbebat. Interea Belgarum fines diuersis & repenti-
 nis Gallorum incursionibus uexabantur. Incumbebat
 enim è Morinis Arthesiæ prouinciæ Vandomius adole-
 scens, ad quem certo stirpis ordine, si Francisci soboles
 interiret, Gallie regnum redibat. Is adiuncto sibi Obie
 fio, jo

flo, totius regionis equitum præfecto, magnum terro-
 rem ad apertis hostiũ uicis intulerat. Forteq; dum Ter-
 uanã urbem, Britannico bello clarã, commeatu &
 nouo item præsidio munitet, Belgarum equitum aliam
 profligarat. Ea erat Hadriani Beureni, aulæ Cesaris
 magistri, cuius imperio eius tractus præsidia regebantur.
 Carolus autem Aurelianus cui aderat Claudius
 Guisus Lothoringiæ reguli frater, de Germanis Lu-
 theranæ factionis nobili uictoria clarus, superato Mo-
 sa flumine, ad Lucenburgum Leucorum olim urbem
 penetrarat. Ea regio ab urbe metropoli nomen ducit,
 perinetq; ad Arduennam syluam, atq; hinc ad Eburo-
 nes, & illinc ad Treuorum fines extenditur. Nec Lu-
 cenburgenses ualido ac improuiso hosti diu resisterũt,
 quin se dederent, quòd eæ copię, quæ à Maria Cesaris
 sorore cogebantur, nondum aduenerãt, & tantus erat
 apud gentem nequaquam pro uetere gloria belli satis
 peritam urgentium Gallorum metus, ut mutare fidem
 quàm belli clades subire mallerent. Ita nullum ferè oppi-
 dum fuit, quod Aurelianum ad apertis portis non reci-
 peret, præter unum Enuosium, quod præaltæ fossa la-
 toq; muro, & à tertia ferè parte palustri aditu muni-
 tum, Germani milites præsidio imposito tuebantur.
 Sed Aurelianus nihil earum rerum difficultate deterri-
 tus, magna ui oppugnare cœpit, quassatusq; aliquan-
 diu murus est, & repetito militum conatu fortiter ten-
 tatus: egregiè repugnante Germano milite, ita ut op-
 pugnatio alacriter cœpta, quum opinione durior ac
 asperior euaderet, militumq; uires ac animos hebeta-
 ret, omittenda uideretur. Id consilium iuuenis dedeco-

ris metu, & spe laudis adductus non probabat, uel sus-
 dente Guisio, & patre rege per literas reuocante. Is
 enim secundis aduersisq; rerum suarum exemplis dux
 peritus, & uetus miles, filium monebat, ut pertinacie,
 quæ exitiali insanie esset persimilis, finem imponeret,
 nec se longius à rationis finibus cæca cupiditate abdu-
 ci pateretur. Fortunam enim, quæ eius belli iniitijs &
 medijs benignè comulateq; fauerit, æquo animo seren-
 dam esse, etiamsi conuersa nequaquam postremus suc-
 cessibus arrideat. Itaq; abscedere incepto turpe ratus,
 locum mutare, & in tumultū tormenta transferre con-
 siliuit, quibus singulari militum studio laboreq; subue-
 ctis, tanta ui propugnacula deiecta, defensoribusq; nu-
 data sunt, ut percussis metu oppidanis, Germani mer-
 cenarij milites pacti, ut sibi sub uexillis abire liceret,
 atq; omnium fortunæ incolumes præstarentur, deditio-
 nem fecerint. Eo successu Aurelianus magnopere leta-
 tus, cum Germano milite liberaliter egit, oppidanos
 uerò ad spem immunitatis excitatos in fidem recepit,
 summa quoq; cura adhibita, ut Guisio docente ac ad-
 ministrante, oppidum nouis adiectis operibus inexpu-
 gnabile redderetur. Dum hæc ad Lucemburgum fieret
 Guilermus quoq; Cleuensis regulus, Martino Rosse-
 nio duce, in Brabantia bellum excitabat. Is enim, uti su-
 pra retulimus, cum à Cæsare tum nimis duro seueroque,
 ut Gheldriæ princeps appellaretur, impetrare nequiu-
 issset, ad Franciscum in Galliam se contulerat, percuss-
 soq; solenni fœdere, ei Franciscus sororis filiam ex
 Henrico rege Nauarræ susceptam desponderat, ut
 geminata propinquitate quàm arctissimè iungeretur.

Ludouicus enim Francisci socer, eius nominis rex Gal-
 liae duodecimus, ex magna Cleuensis amita natus erat:
 ab hac affinitate societateq; maximi regis Guilermus
 in spem ueniebat, ut Gheldriã, quæ sibi ex Caroli auun-
 culi testamento in hæreditatem obuennisset, uel non fe-
 rente Cesare, facile tueretur, atque eo quidem felicius,
 quòd ei foederi socius adscriptus erat Daciæ atq; Nor-
 uegiæ rex Christianus, qui Christierno, propter nefa-
 riam eius crudelitatem impiosq; mores in carcerem
 ad uitæ exitum coniecto, opportunè successerat. Hu-
 ius erant dittonis Cymbri in Chersoneso continentis
 siti (eos indigenæ Holsatios & Danos uocant) terri-
 biles quondam Romanis, sed bina eade Marianisq;
 uictorijs deleti, hoc demum seculo celebres esse desie-
 runt. Promittebat Christianus, mutua ope tuendis
 regnis armatum equitatum, armatasq; fortissimarum
 gentium legiones, & quam magno usui futuram
 crederent, ualidam classem, quæ secundum Frisio-
 rum & Batauorum littora duceretur. In intimo enim
 sinu eius peninsulae, in Gothicum pelagus excurren-
 tis, Lubecum portu nobile emporium, innumerabili-
 bus mercatorum nauigijs frequentatur. Inde siquidem
 ad Gothorum & Suecorum regna, per insulas ur-
 bibus refertas, uasto maris anfractu, Liuoniæ Sar-
 matiaeq; & postremo Moscouiæ quoque littora classi-
 bus petuntur. Fauebat Caesar damnatæ Christierni
 cause: quanquam hominem rabidæ feræ persimilem,
 & ideo caueæ inclusum oderat, hortabaturq; Federicũ
 Palatinum, illis transmarinis imperijs ab eximia uirtu-
 te dignissimum, ut ingenti animo ea regna capefferet,

quæ sibi certa uxoris hereditate prouenirent. Duxerat enim Palatinus Christierni filiam, ex matertera Cæsaris genitam. Propterea nouus rex Christianus, firmando regno adaugendisq; opibus, nouas amicitias nouasq; societates sibi ineundas existimabat. His constitutis rebus, ac animo ad bellum parato, Cleuensis cum regia pecunia domum reuersus, per Rossenium è Menapijs atque Sicambris lectissimas copias coegit. Erat enim celebre gratumq; militibus Rossenij nomē, quod dux uetus & impiger prædæq; auidus, cuncta ea uel aspera factu, quæ astuto grauiq; ingenio secum agitaret, manu fortiter atq; feliciter conficere consuesset. Excitari siquidem uetus disciplina uidebatur Francisci Cechingi, cuius memoria apud ueteranos rapinis assuetos adhuc erat insignis: quum ille, uti suo loco docuimus, in summa licentia & latrociniorum impunitate, ad corroborandam infamis militiæ disciplinam, exactæ seueritatis leges inuenisset. Propterea pleriq; etiam nobiles, qui inueterata maiorum consuetudine sese, clientesq; suos latrocinijs alere nequaquam turpe ducunt, ad Rossenij signa auidissimè confluēbāt. Nec erat quisquam, qui uel belli causam, uel omnino quo duceretur sciscitando perquireret: cuncta enim ad uictoriam ac opimam prædam diligentissimè prouisa milites putare, nihil fore inuium arbitrari, ac eos deniq; iure optimo hostes cēsere, aduersus quos dux ipse uexilla uel in certis auspicijs explicaret. At regina Cæsaris soror, quæ Belgis præerat, ubi fama perlatum est à Rossenio tot copias cogi, ad Guilelmmum legatos mittit, qui eius animum explorent, coactique in ipsius finibus tanti

exercitus causam perquirant, ille ambigua respondet: putare scilicet eam militum manum ab initio, ut cōtra Turcas duceretur, à uarijs ducibus conductam, ac ideo finibus excessuram, ipsi porrò nihil opus esse copijs, cum undique bona pace cum finitimis utatur. Populis autem ad arma natis liberam semper fuisse potestatem eorum auspicia sequi quorum uel occultato nomine stipendia præberentur. Nec multò post Rossenius, motis castris in Eburones, ad Legionem clarissimam urbem quam hodie Leodium uocant, iter intendit, ut consilium altè conceptum compressumq; silentio diuersitatis simulatione tegeretur. Ad immensas enim opes Antuerpiæ urbis tacitus anhelabat, neq; arduum rebatur opulentissimo totius occidentis emporio potiri, si populos, qui iam pridem à patrum memoria finitis bellis pingui otio & mercaturæ studijs dediti nunquam arma, nisi in ipsis spectaculis induissent, imparatos & nihil hostile timentes improuisus inuaderet. Petebat ab Eburonibus, ut sibi in Galliam copias ducenti transitus daretur. At illi armatis externorum copijs sponte iter, commeatumq; præbere, ex dignitate eius gentis esse pernegabant, cuius amplissima urbs & nomen & claritatem ex calamitate Romanæ legionis, integrâ adhuc bellicæ uirtutis gloria, retineret. Itaque Rossenius, quod à uetere proposito discedere nolebat, in læuam iter flectens, ad Mosam singulari celeritate contendit, repudiatis humilioribus uadis, ut Brabantinorum custodiæ fallerentur. Nam regina uirilisi animi mulier atque emula fraternæ uirtutis, quot potuit equitum præsidia & subitarias item cohortes irruptu

ro hosti periculosis in locis obiecerat, quibus rebus solerti coniectura prospectis ac exploratis, Rossenius ad Rauastenum pertendens, lintres atq; nauiculas nactus flumen traiecit, populatusq; Toxandriam regionem, tantum toti ferè Brabantie terrorem intulit, ut pagis fortunisq; relictis & dispersis pecoribus, agrestes in munitiora oppida confugerèt, ac urbes quoq; ipse inuisitato pauore complerentur. Eo modo, qui sine maleficio ierat, direptis ac incensis pluribus uicis, capta aut in miserabilem fugam coniecta magna hominum multitudine, ad Roiam insigne oppidum peruenit, quo capto direptoq; ad Verembecium & Horscoiũ progressus, atq; inde passim uastabundus per Berliam descendens, ad Hostratum castra promouit. Id est oppidũ inter Belgas arcis ac mœnium structura, domorumq; elegantia, & denique rerum omnium amœnitate pulcherrimum: in id ingens fœminarum & pucrorum turba confugerat, multi quoq; nobiles undiq; carissimarum rerum sarcinas comportarant, sed quod magnopere deposcebat Rossenius, in eo magna uis pilarum & tormentarij pulueris seruabatur, qua una re plurimum indigeret ad expugnandam Antuerpiam. Id enim in uoto erat, idq; unum ad susceptæ expeditionis finem explendis infinita præda militibus ante omnia petebatur. Hostratenses præsentis instructiq; exercitus minis territi (omnibus enim cædem atq; ignem tectis ni extemplò se dederent seuus hostis truculenta uoce denunciabat) desperata defensione, animos ad maturandam deditionem inclinarunt, atque ita, quum fœminarum ac imbellium deprecationes fortium uirorum consilijs officerent,

offerent, danti fidem Rossenio portas aperuerunt,
 nec in latronum duce præclara defuit fides: nemine
 enim uiolato, nihil ademptum est, præter ea, quæ in
 ipsa deditiois conditione postularat, sulphurei scilicet
 pulueris cados centum, pluresq; item ferreas pilas, &
 quatuor tormenta muralia: hæc enim ad expugnandas
 urbes circumferendumq; terrorē magnopere pertine-
 bant. Quum ad Hostratum milites plenissimi oppidū
 copijs recrearet Rossenius, per exploratores didicit
 Renatum Aurantium Nansoi filium summæ inter Bal-
 gas potentie iuuenē, Breda paterno nobili oppido cæ-
 ualidis copijs exiisse, ea mente, ut Antuerpiensibus au-
 xilio accurrens, hostium aduentum celeritate præue-
 niret: iam enim Rossenij consilia non inanibus conie-
 cturis noscebantur, omnesq; uni præsertim Antuer-
 picæ Ambuaritorum olim colonie, cauendum putabāt:
 qua urbe defensa gentium omnium fortuna seruaren-
 tur, neglecta uerò & perdita, reliquæ Belgarum ciui-
 tates eandem summæ calamitatis cladem subirent. Ne-
 cesse erat utriq; diuersa & pari propè uia Antuerpiā
 contendenti, Brisicotum petere, quod erat castellum se-
 ptem milium spatio urbi propinquum, ad id uie milita-
 res in unum coibant, Rossenius expediti & durati in
 armis exercitus studio, & diligentia feliciter usus, ut
 hostibus iter præcideret, ea celeritate præcurrit, ut Au-
 rantiani magna ex parte tyrones, uti ad laborem so-
 lemq; ferendum insoliti, uix tres post horas pari emen-
 so iueneris spatio peruenerint. Erat ante Brisicotum la-
 ta planities, Rossenio minimè opportuna tendendis in
 fidijs, quod arboribus tumulisq; careret: is enim ado-

lescentem pugnae avidum, & nihil præter alacritatem
 pugnacis animi ad conferendas manus afferentem, quo
 nam astu eliceret & circumuenire posset, intentissime
 cogitabat. Igitur inepta ad id, quod perfici posset, re-
 gionis soliq; natura commentum nouitate mirabile à
 solerti ingenio desumit. Legiones enim toto cæpo pro-
 nis pectoribus procumbere iubet, & equitatum, cui
 præerat Longaualles ipsius Cleuensis equitum magi-
 ster, ad aduersam castelli partem diligenter occultat:
 duabus tantum turmis uia militari præmissis, alæque
 demum una grauis armaturæ constituta inter raras ac
 humiles arbusculas, quæ sub oppido ad anœnitæ con-
 sitæ, ociosis tenuem umbram parabant. Ductabat Bel-
 gas equites uir impiger, nomine Libertus haud magno
 spacio ante peditatum prouectus, quum raram & exi-
 guam apud hostes equitum manum, ac inter arbusculas
 non multos equites & pedites uersari conspiceret, an-
 tecursores tantum aduenisse, grauioraq; agmina tar-
 dius sequi ratus, & profligari posse paucos, & castel-
 lum præoccupari facile iudicauit. Nec mora à pluri-
 bus res ipsa, uti conspecta iudicataq; fuerat, ad Auras-
 tium defertur. Is cohortes ad properandum cohorta-
 tionibus incitabat, miro autem assensu Liberti consi-
 lium probatur: nec ille sibi ullam omnino moram af-
 fert, quin extemplo galeatis equitibus ad inuadendos
 hostes procurrat. At Rosseniani primum impetum for-
 titer excipiunt, sed mox uti fuerat imperatum, dant ter-
 ga tanquam impares: cæterum in fugam coniectis ex-
 templo fert opè ala grauis armaturæ, quæ inter arbo-
 res constiterat, editurq; insignis pugna: crescentibus

uerò Belgis Rosseniani partim consilio, partim neces-
 sitate atq; impetu urgētis hostis, laxatis habenis lōgissi-
 mē fugiunt, eodemq; cursu Belgæ intemperāter terga
 cædentes ad arbusculas pertrahuntur: eas enim Rose-
 nius hastatis hostiū cataphractis, magno impedimētō
 futuram antè prouiderat. Festinabat Aurātius cū pedita-
 tu, ut uictoriæ equitū interesset: cū dāte signū Rossenio
 legiones ueluti nouo miraculo terra editæ, repēte pro-
 siliunt, attolluntur uexilla, tympana crepitant, et quo
 maximè terreri hostis potuit, erectarum hastarum in-
 gens sylua conspicitur, prodeuntq; simul cum Longa-
 ualle equites ex insidijs, et in terga lateraq; hostiū alas
 recuruāt. Tū uerò Belgæ perterriti, ac indagine ueluti
 inclusi, neq; uiribus neq; animis pares undiq; profligā-
 tur. Libertus temeritatis dat pœnas & capitur, cohortes
 ne tētato quidem certamine, ad terram arma proij-
 ciunt. Aurantius ipse, quum inter confertos hostes uer-
 saretur, erumpente equo fuga elapsus, certū suæ cladis
 nunciū Antuerpiam tulit. Incredibile dictū est, quantū
 eius aduentus ciuitati per se antea metu consternatæ
 terrorē attulerit. Ex ea enim re malè gesta, desperatis
 auxilijs, pleriq; ciues ad graues armorum tumultus in-
 soliti, in ipsis custodijs pallentia ora præferebant. Sed
 respub. in consules egregiè fortes inciderat, Lucium
 Ursulum & Nicolaum Schemerium, creatiq; fuerant
 uirtutis eximiæ præfectus urbis, dicundiq; iuris præ-
 tor, & Marchio summus omnium signifer, qui darent
 operam, ne ullus omnino uel negligentie uel exercen-
 dæ perfidiæ locus inquilinis aut malis ciuibus relin-
 queretur. Externos enim opifices, genere Sicambros

atq; Menapios, ad dicendum conceptæ erga Cæsarem
 fidei sacramentum adegerant, expulsis, qui dicere re-
 cusassent, omnes qui arma ferre possent, in cohortes
 descriptos priuatis aut publicis armis instruxerant,
 ad hæc pomerium cum multa priuatarum ædium ac
 hortorum strage fuerat dilatatum, nouusq; agger institus
 tus, ubi uetustate collapsæ mœnia desinebant. Quoti-
 die etiam magna uis priuati æris ex domesticis uasis ad
 fabricanda tormenta constabatur, per singulas quoq;
 urbis regiones, certam tormentarij pulueris mensu-
 ram dictim conficiendam uicomagistris imperarant,
 cauèrantq; seucro edicto ne quisquam è custodia sta-
 tionisq; loco, uel in fortuito incendij discrimine, ui-
 mos erat, ad restinguendum ignè discurreret: fraudè
 enim atq; perfidiam suspectantes, omnes excitandi tu-
 multus causas accuratè sustulerant, ut ne horæ quidem
 nocturnis diurnisq; officijs spatia populo nunciantes,
 ullo in loco pulsarètur, edictoq; sublatus esset in sacris
 turribus campani æris sonitus, ne coniuratis ad patrū-
 dum facinus signum daretur. Nam suspectos aliquot
 & cogitatæ proditiōis ex questione reos, custodia
 ad pœnam tradiderant. Sed tantis custodijs quum urba-
 na multitudo in tanti ambitus urbe minimè sufficeret,
 nec, uti imperita, bellicarum rerum operum labores
 atq; uigilias alacriter ferret, peregrini mercatores rei
 publicæ fortem fidelemq; operam nauarunt. Italico-
 rum prima liberalis atq; promptissimi studij laus fuit,
 in his eminebant Ambrosius Bustius insuber, & Pauli-
 nus Fundrius Lucensis, qui in Italia ordines duxerant,
 & tum maximè ad componendas acies instruendosq;

tyrones, spectato grauiq; munere fungebantur, horum
 emulatione, Lusitani, Germaniq;, & item Britanni
 negotiatores longè ditissimi uexilla sustulerat. Magna
 quoq; praesidio aderant tres urbanae societates, quae
 antiquitus institutae per dies festos uoluptatis causa, mi-
 litaribus armis exercebantur, quum in certamine ad
 proposita praemia arcubus ligneis ex disciplina Bri-
 tannica sagittarent, alij praepilata ueruta arcuferreis
 ballistis emitteret, alij autè ualidioribus sclopettis ute-
 rentur. His forù diuisis excubijs erat attributù, ut inde
 dubijs in rebus contra hostem per tesseram, consulum
 iussu duceretur. His rebus ad urbis custodiã summa cõ-
 sulum diligentia cõstitutis, ac inter spem & metum ere-
 cta ciuitate, Rossenius sine suorù uulnere & sine cae-
 de hostium opimã spolijs uictoriam cõsecutus, ad urbem
 castra promouit. Nec mora regio more araldus cum
 mandatis in urbem mittitur: hunc uel arroganter & a-
 cerbè proloquentem, ne uerbo quidem, uiolare fas est.
 Postulat, ut in fidem Galliae Daciaeq; regum se dedant.
 Horum auspicijs Rosseonium multis uictorijs illustren-
 bella gerere, nec quicquam durius à ciuibus petere,
 quàm insurandum: leges enim illis ac immunitates ue-
 teris libertatis praecclare & liberaliter adauctas per-
 petuo incolumes futuras: quòd si uim experiri, quàm
 sanis consilijs parère mallent, daturum operam ut
 prolatis tormentis, immissoque ueterano ac inui-
 cto milite, funestum contumaciae exitum quàm maxi-
 mè lugerent. Ad ea consules grauissimè responderunt,
 ciuitatem ea esse dignitate atque ea uirium existima-
 tione, ut fidem mutare longè turpissimum putet, ea

uerò potentia atq; animi magnitudine, ut latronum
 immanium castra despiciat, breuiq; iecirco Rosseniū
 si congregaretur mœniāq; subiret, merito supplicio
 tot scelerum poenas daturum. Iratus itaque Rossenius
 frumentarias molas quæ latis rotarum radijs excepto
 uento uoluebantur latè disiecit. Confederat ad Don-
 num uicum, non longè ab urbe, intererantq; frequen-
 tes suburbanae arbores, ita ut prospectum adimerent,
 ac earum densitate castra tegerentur, quòd è moenibus
 qui in statione erant, uel ad incertos ictus tormenta
 displodere nunquam cessarent. Crescente periculo, cre-
 scebat metus, suspensaq; ciuitas noctis euentum expe-
 ctabat: quum ualde timeret, ne tormenta occultata de-
 fensaq; tenebris ad mœnia proferrētur. Propterea po-
 pulus metu sæuus, cum magno pudore consulum &
 summo dolore nobilitatis postularat, & quòd necesse
 fuit quanquam indignum maiestati tantæ urbis, etiam
 impetrarat, ut per ampla sacratarum uirginum cœno-
 bia, Carthusianumq; uenerabile templam, quòd subes-
 sent mœnibus, iniecta flamma delerentur, ne edito ob-
 idq; opportuniore tormētis loco potitus hostis, tutius
 ac audacius in oppugnatione uersaretur. Acciuerant
 etiā consules è Flandra regione, quæ est secundū Scal-
 dem urbi propinqua, circiter duo milia ualidorū agre-
 stium. Horum turbā, quòd esset inermis, thoracibus,
 lanceis, atq; securibus instruxerant, ut populo tot no-
 ctium dierumq; labore atq; uigilijs fatigato, requies
 daretur. Nec multò post Rossenius ab eo singulari ex-
 ternorum & ciuium consensu & diligentia, occupan-
 dæ urbis consilio depulsus discedere, ne tentata quidē

oppu-

oppugnatione, constituit. Paratior enim quam antea
 credidisset hostium animos, & firmiora praesidia repe-
 rerat, & tum maxime mirabatur nullum triduo popu-
 larem editum tumultum, nullam abortam seditionem,
 nullumq; omnino excitatum incendiū. Quis enim ple-
 bem inopem in tanta urbis opulentia, alienae felicitatis
 inuidam, praedae appetentem, in fide ac officio perman-
 suram putasset? Sed eam profecto cladem fortuna urbis
 auerit, serunt enim Rossenium attonito similem pecu-
 nia corruptum, inuitis & improbantibus cohortium
 alarumq; praefectis, de uictoria nulla ratione desperas-
 se: quum non uno in loco, nondum perfectis aggeribus
 ea inuictorum militum robora, ad primos impetus in
 urbem peruasura crederentur. Erant enim supra duo-
 decim milia delectorum peditum, & armatorum equi-
 tum duo milia, nec amplio rem numerum se deposcere
 Rossenius dicebat, ut cum duplo maioribus copijs ad
 certam spem uictoriae aperto in campo confligeret.
 Itaq; discedens concrematis miserabili incendio subur-
 banis delicijs, Louanium Grudiorum olim clarissimam
 urbem iter intendit. Nec maleficijs ac incendijs finem
 imponebant, Ransfo & Dufella oppidis ex itinere di-
 reptis, Lira urbe nequaquam tentata, quum praeter-
 euntem Lirenses emissis pluribus tormētis auertissent:
 Louanienses quoq; & ciuium multitudine, & muni-
 tione urbis, & peregrinae iuuentutis praesidio confir-
 mati, hostis aduentum atq; impetum fortiter tulerunt:
 in eam enim urbem liberalium artium gymnasium cla-
 rissimum, magna hominum multitudo confluxerat, sa-
 ma tamen ualuit, ciuium primates salubri consilio, ne

patriam in discrimen publicæ salutis adducerent, sese multo auro à latronū iniuria redemisse. Cæterum Rossenio Brabantia fines euasante, Henricus Francisci regis filius, sicuti decretum erat, Narbona profectus, ad Pyrenæos montes perrexit, ut Perpennianum, quod est in aduersis montium radicibus occuparet. Id minore cum inuidia peti uidebatur, quod nostra memoria Gallicæ ditionis fuisset. Eam enim urbem à Marco Perpenna Sertorij percussore conditam, Carolum octauū Ferdinando Hispaniæ regi tradidisse docuimus: quum hic maioribus suis bello ademptam repeteret, ille uerò inuadendi Neapolitani regni cupiditate incensus, in Italiam deferretur, nec eius litis occasione quicquam hostile ab Hispania timere uellet. Recepta itaq; est ab Hispano, aut infami, aut certè parùm honesta conditio ne, quum eius belli se spectatorem fore, nec ideo Aragonijs gentilibus consanguineisq; suis opem laturū promitteret, et tum fama esset, Turpenium questorem in fido uenaliq; ingenio hominem, lagenis argenteis moneta aurea repletis corruptum, qui inconsultæ regie liberalitatis auctor extitisset. Erat Henrico spes omnis occupandæ urbis in celeritate posita, ut priusquam auxilia conuenirent, inopinantes ac imparatos inuaderet: neq; enim Gallorum consilia diu tegi potuerant, ipso præsertim Alfonso Daualo sepius ad Cæsare perscribente, ut Hispaniæ finibus caueret, illac enim irrupturos compererat: quod nunquam ei, cum in omni re semper liberali, tum in hac utilissima militiæ parte maxime profuso, ad exploranda hostium consilia, uel certissimi nuncij, uel audacissimi speculatores defuissent.

præoccupare enim officij merita per amplis donis, & larga dænum secretaq; manu præmia soluere erat solitus. Tantus uerò quibusdam Cesariane aulæ proceribus ab elato animo Gallorum inerat contemptus, ut nihil de eorum aduentu credendum putarent, responderetq; propterea Daualo, ut de alieno periculo sollicitus esse nollet, ipseq; potius prouideret, ne conuerso ad Italiam hoste, rebus suis timere cogeretur. Sed ubi leuis armaturæ equitū ala intra fauces penetrauit, Perpermano tantus incidit pavor, ut ciues, quæ à multis annis pacem colendo, arma nunquam induerant, paruos liberos ac uxores & pretiosiora supellectilis in munitiora oppida comportarent, & de salute magnopere dubitare uiderentur. Erat enim murus uetere structura per se tenuis & infirmus ad uim tormentorum perferendam, & propugnacula antiquitus aduersus ballistas erecta, his maximè fenestris carebant, quibus accedentium ad fossam hostium latera ferirentur. Ceterum Henricus modicis confectis itineribus, parū utiles moras trahens, muniendo firmandoq; oppido spatium hostibus dedit. Expectandas enim Heluetiorum legiones existimabat, quæ superato Rhodano ardentissimis solibus confectæ, tardius sequebantur, ut tota mole exercitus intra hostium fines irrumperet, utpote qui de celeritate remittere, quàm equestribus & expeditis cohortibus tantam rem aggredi mallet, ne si parū felici conatu tentaretur, imminuta dignitate Hispanos primo successu letos à concepta formidine ad animi constantiam reuocaret, sed quantum existimationis ac uirium, & in omnes etiā casus certæ securitatis

ea cunctatione querebatur, tantum pulcherrimæ occasionis ad exploratam uictoriam deperibat: coactis enim in unum copijs, Henricus aliquanto serius, quam prima consilia in festinatione posita requirebant, Perpennianum peruenit. Mouerat à Leucata, quod est ultimum Gallie Narbonensis oppidulum, transieratq; inter stagnum & Pyrenæos mōtes, ut Salsas castellum antiquis Salsulas uocatas cuitaret. Petitur enim Hispania uia militari inter mare & stagnum exaggerata, cui eximie munitionis id castellum imminet, tanta loci opportunitate, ut inde, si Hispani custodes uelint, quæq; tormentis accessu facile prohibeant. Id Carolus, Perpennianum fraude sibi ereptum indignatus, uti memorauimus, interfecta in expugnatione citerioris Hispanie nobilitate, diruerat. Resecerat statim Ferdinandus, adeoq; firmo presidio munierat, uti Ludouicus demū, exorto Neapolitano bello, id frustra uel maximis uiribus oppugnari. Præcurrēte Italico equitatu ac obuia in prædam uertente, magnus terror hostili prouincie est illatus, prima scilicet excursionē interceptis aliquot illustribus fœminis, quæ Perpenniano excedebant, ut in munitiora castella confugerent. Henricus ad urbem castra promouit, perductæq; sunt fossæ ad altitudinem hominis depresso tortuoso notoq; opere, ut milites à tormentis hostium protecti, erectis demū uimineis plateis tutissimè commearent, tormentaq; producerent, quibus confectis ad arcem, pinnarum corona, editioraq; propugnacula petebantur, nec consistendi in muro, & propugnandi hostibus potestas foret. Sed Galli firmiora omnia paratioraq;, quam antea putassent,

apud hostes reperiebant. Magno enim incōmodo Gal-
 lis cessit, Heluetios expectasse, securitatiq; potius, quā
 festinationi studuisse, & quod minus expediret, traxis-
 se etiam moras inutiles expediendis omnis generis cō-
 meatibus: nam Gallorum consuetudine, nō ad inediā
 modo uel opulenter auertendam in hostili terra, sed ad
 conuiuiorum quoq; apparatus à Tolosatibus remo-
 tisq; populis uina affatim & sumptuosa obsonia pete-
 bantur. Inter has igitur Gallorum moras, Albanus re-
 gulus in urbem uenerat, & Maciucca, Cerbellioneq;
 notis in Italia ueteranis, munitioni custodiaq; præposi-
 tis, ad cogendas cohortes Gerundam discesserat. Men-
 docius quoq; castris præfectus ad orā urbi proximam,
 sociorum naualium egregiam manum duce Bezerra
 uiro impigro, & tormēta cum peramplo pilarum &
 sulphurei pulueris apparatu peropportunè & dilige-
 ter aduexerat, commotaq; uniuersa Hispania, Cæsar
 edixerat regulis omnibus, ut quāmaximæ peditum
 & equitum copiæ pararentur. Neq; Daualo ferendæ
 opis cura defuit: cum Andrea enim Auria collocutus,
 ueteranas quatuor Hispanorum cohortes ex Subalpi-
 nis præsidijs, triremibus in Hispaniam aduehendas de-
 duxerat. Legionemq; item Germanorum unam, quæ
 onerarijs nauibus imponeretur, misso etiam Petro Ge-
 nara rei bellicæ admodum perito, qui instruendis re-
 gendisq; tyronibus uetere suo castrorum magistri mu-
 nere in Hispania fungeretur, iniunctumq; fuerat Anto-
 nio Aurie, & Garcia Toletano, ut cum Neapolitanis
 Siculisq; triremibus Africanas cohortes è Sicilia atque
 Sardinia in supplementū earū, quæ ex præsidijs detra-

Etæ essent, Saouanam transportarēt. His cognitis rebus
 Henricus perplexo tentatiq; similis, an oppugnanda
 urbs foret, cum ducibus disputabat: nondū enim maio-
 ra tormenta protulerat, quibus mœnia grauissimè qua-
 terentur. Aderant ante alios summæ auctoritatis Hane
 baldus, & Brissaccus, qui peditatui præerat, Paulusq;
 Rērij Ceritis filius, leuis armaturæ peditum præfectus,
 & Stampeijs genere & regis gratia pernobilis, qui
 honoris causa Heluetijs erat præpositus: quod uir opu-
 lentus liberaliter epulando largiendoq;, auide genis
 studia promereri posse uideretur. Hi ab ipso statim ini-
 tio sententijs inter se discreparant, quum Paulus diuer-
 sam muri partem (ea erat à conspectu arcis remotior)
 ualde quassandā non inepta ratione censuisset, reliquis
 Hanebaldo libenter assentantibus, cui minime decorū
 foret à sententia discessisse. Fit enim plerunq; militie, ut
 duces uanissimo iudicij genere deteriora, quæ sua sint,
 consilia sequi malint, quàm probare meliora, quæ ni-
 deant: quod alienis ingenijs credere turpissimum pu-
 tent. Ataq; tormentorum magistri, ex Hanebaldi consi-
 lio in decutiendis pinnis nihil omnino profecerant:
 quum ex aduerso Hispani & ab arce, & à portæ pro-
 pugnaculo, pares pilas in ora tormentorum hostilium
 certissimis ictibus contorsissent, rotasq; currum cum
 nece proximorum opportunè perfregissent. Eam enim
 portam, quæ Elnensis dicitur, ita obstruxerant, ut ante
 muralis turricula, ubi pons ligneus subductilis erat,
 multo cespite, multaq; arena ad altitudinē præalte cō-
 signationis compleretur, è qua demū tormentis impo-
 sitis ac in solido collocatis, hostiū castra atq; opera pe-
 terentur.

verentur. Acciderat quoq; sed aliquanto maiore ludi-
 brio, quam damno, ut quum cohortibus, quæ operibus
 atq; tormentis præsidio erant, tardius in statione succe-
 deretur, proptereaq; ieiuni in sextâ horam milites ar-
 dentissimisq; solibus perusti, sensim ut pransum iretur,
 locum tanquam periculo uacuum relinquerent, Ma-
 ciucca repētinus erumperet, paucos fugaret, potitusq;
 tormentis, ea ferreis sillis in spircaula coniectis, ita ut
 minime displođi possent, configeret. Sed id patratū fa-
 cinus abducere etiā tormenta conantibus nequaquam
 lenitie fuit: superuentu nanq; Vasconum Italicarumq;
 cohortium, Hispani intra portam cum cæde compulsi,
 Brisacco ante alios, uti ducem decuit, uehementissimè
 dimicante, felicitis audaciæ laudem tardi receptus cruen-
 ta poena æquatam ipsorum confessione retulerant. His
 casibus euenerat, ut nemo esset in cōsilio, qui disceden-
 di sententiam non maximè probaret: adiuuabant rem
 proclamatam alarū duces, quòd consumpto undiq; pa-
 bulo, equi nobiles macie confecti, cum summo dolore
 equitū aridissimis in locis interirent. Suberat etiā non
 occultus pavor, nec temere quidem ex tanto Caesaris
 apparatu conceptus. Is enim maturare nūciabatur, et
 aliquot iam cohortes ab Albano præmissæ (has uetera
 nus Oliuar ductabat) nullo prohibente in urbem per-
 uenerant: quarum accessione tantus iam erat Gallo-
 rum contemptus, ut pecus ab initio intra urbem rece-
 ptum, sub mediocri præsidio in proxima prata, pastū
 emitteretur, integrisq; gregibus, frustra insidiantie ac
 insultante hoste, in urbem reduceretur. Verim id adeò
 licenter impuneq; facere obsessos non diu passi sunt

Sanpetrius Corsus, & Ioannes Thurinus. Nam conditis in conualle cohortibus, Hispanos quotidiana consuetudine armentis praesidio audacter prodeuntes, improuiso acriq; impetu adorti, multis interfectis & captis, ipso spectante Henrico, intra urbem compulerunt, qui Sanpetrium uirtutis causa aureo torque, & cohortem pecunia donauit. Hi quoq; duo praefecti Paulum Rentij filium cum delecta manu equitum excurrentem ad Helnam, quae Eburya olim fuit, secuti, Hispanos circiter ducentos obsessis auxilio uenientes, in itinere peracri edita pugna deleuerunt, in qua Vicinij Vrfini iuuenis uirtus enituit, quum ei equus ab hoste suffossus fuisset. Ceterum Henricus, postquam omnia in dies difficiliora fore prospexit, abunde officio uotoq; satisfactum ratus, si incolumi exercitu in Galliam rediret, Miglijs & Hillia oppidis ex itinere direptis, ad patrem est reuersus. Is ad Volcarum urbem, Monpelertum hodie uocatum, citra Narbonam confederat, ut ex propinquo communicatis consilij in omnem occasionem ferendae opis paratus adesset. Porro uenientem & quodam nobili pudore perfusum, quod coeptis fortuna defuisset, complexus festiue admonuit, ne fraternae laudis obtreptione plus equo angeretur, si fortuna coeptis suis minus alacriter arrisisse uideretur (aderat enim Carolus rebus prosperè gestis à Belgis reuocatus) scitis eum his coeptis claritatis & nominis esse consecutum, postquam Hispaniae fines euastasset, rediissetq; incolumi exercitu, & nullo accepto detrimento: ut in secundis demum uotis Fortunam constantis animi uirtute speraret. Redeuntibus copijs enata est controuersia

dicitur militaris, quum Hispani captarum nobilium foeminarum propinqui, eas sibi liberaliter reddi postularēt, negantibus Italis iure belli captas sine pretio dimissuros. Suffragabantur Hispanis ipsa ratio humanitatis, et mos antiquus, quod imbelles genus omni uexatione indignum censeretur. Proderat autem Italis recentis Romanae cladis exemplum. Constabat enim non matronas modo, sed infantes etiam pueros summa Hispanorum acerbitate multo auro redemptos fuisse. Sed rex apprime liberalis donatiuum militibus ex merito per questorem dari iussit, exultasque muneribus foeminas dimisit. Eadem quoque liberalitate usus est erga Germanos, quos fluctuante nauigio ad Stoechadas è Genua delatos, Virginius Vrsinus admotis triremibus, numero ferme trecentos ceperat, et eo quidem maiore clementiae laude, quoniam Caesariani multos Subalpino bello captos, ad triemes atroci cum iniuria relegassent. Fuisse qui existimarent, inuadendae Hispaniae consilium in occulta spe uenturae Turcarum classis ab initio fuisse collocatum. Barbarussa enim ea astate se Hispaniae littora uastaturum promiserat. Eo autem in mare nostrum prouecto, nemini dubium uideri poterat, quin obses portubus, Aurianae navigationes interclusae tollerentur, Hispaniaque duplici petita hoste uires distrahere cogeretur. Propterea Henricum classis expectatione suspensum, neque ab initio maturasse iter, neque demum, quin celeriter se reciperet, oppugnandae urbi haerere uoluisse, patre itidem reuocante, quum Dexius è Rhodia militia trierarchus ad euocandam classem Byzantium missus, indeque reuectus Massiliam, certum negat.

classis nūcium retulisset. Quomodo autem ea res, quæ
 Francisco non mediocrē inuidiam apud quosdam Ce-
 sariæ factioni addictos peperisse uidetur, Byzantijs
 agitata sit, operæpretium erit explicare. Interfecto
 Rincone, Franciscus Antonium Polinum, qui institu-
 te legationis munere fungeretur, ad Solymanum mi-
 sit. Is erat ex Langæi disciplina sobrio solertiq; inge-
 nio, & quod intererat, corpore ad perferendos itine-
 rum labores egregiè subacto. Militabat enim Subalpi-
 no bello, legatiq; nomine ad Alfonsum Daualum con-
 firmandis inducijs sæpius ierat: quo suscepto munere,
 eam excellentis industriæ opinionem erat adeptus, ut
 Daualus prudentiorem eo neminem Gallum se nouis-
 se testaretur. Itaq; Polinus per deuios tramites Vene-
 tiæ delatus, atq; inde enauigato sinu Sibinicum usque,
 quod antiquis Sicum celebre oppidum fuit, transuersis
 itineribus per Illyricum in Misiam ad Solymanum Da-
 da redeuntem peruenit. Munera ei allata sunt, quæ
 nemini sine dono ad Barbaros aditus pateat. Euerē o-
 perosæ supellectilis, ad usum ornamentumq; abacti, et
 gentea uasa sexcentorum pondo. Purpuratis uerò pre-
 torijsq; præfecto, atq; item ianitoribus, sericæ omnis
 generis, aut ex cocco laneæ talares uestes quingenta
 Solymanus perlectis literis, auditisq; mandatis, quæ
 Rinconis casum grauiter ferre uideretur, Polino pro-
 misit, se regi Gallo, iusta arma propter uiolatas indi-
 cias aduersus hostem Carolum paranti, neque mari
 neq; terra, quin opportunè opem ferret, defuturum,
 de his autem rebus nihil explicari posse apud prope-
 rantes, tum uerò quum Byzantium peruenissent, pur-

paratos ad postulata ex communi consilio responsu-
 ros. Petebat ante omnia, ut classis, Hariadeno Bar-
 barussa duce, ad oram Prouinciæ, excipienda Gallicis
 portibus, futura æstate mitteretur, peteretq; Solyma-
 nus à Venetis, ut cum Gallo rege contra Carolum fœ-
 dus percuterent, & socia arma in communem om-
 nium hostem uerterentur. Non intermisit studium
 Polinus, quin sibi ad rem impetrandam, toto itinere
 purpuratorum animos ampliorum quoque spe mu-
 nerum propitios pararet. Quum uerò ante calen-
 das Decembres Byzantium esset peruentum, Soly-
 manus, quæ antea promiserat se præstaturum polli-
 cius, Polino persuasit, ut in Galliam cum literis re-
 uerteretur, atque inde à rege suo inferendi belli ter-
 minata consilia referret: interea se missurum ad Ve-
 netos Iunusbeiu, saepe antea eo legationis munere per-
 functum, curaturumq; ut quam amplissima classis pa-
 raretur. Polinus eo responso maximè lætus, dona re-
 tulit, binos insignes equos, & gladium gemmatum,
 miræque celeritate ad regem contendit. Is tum conse-
 derat ad Abelleium Fontem in uilla, agresti in loco,
 ad uenationes suo ingenio, & regio quidem sumptus
 edificata. Eo usus otio Franciscus per triduum Poli-
 no operam dedit, descriptisq; locis atque temporibus,
 quibus arma inferre statuerat, datisq; amplissimis ma-
 datis, cum nihil remissa festinatione, Byzantium re-
 uerit iussit. Polino Venetias delato, Iunusbeius nondum
 applicarat. In ea autem expectatione, ut nihil tempo-
 ris ad maturandū deperiret, Pellicerius uetus legatus,
 & cū eo nonnulli ex Gallica factione Veneti homines

adire tentareq; senatum. Apparebat enim Venetos, commodo suo consilia metientes, ad incundum foedus, hortante praesertim Solymano, facile descensuros, quam Maranum oppidum ad Venetas paludes, citra Aquileiam in ipso Venetiaru limine positum, percussi foederis praemio cessurum uideretur. Id ante triginta annos Austriani Germanis proditum, Beltrandus incola, ad iuuante Turchetto centurione, Germanis fraude electis, occuparat, sublatoq; Gallico uexillo Petru Strozam Florentinorum exulum principem, ad praesidium cum cohortibus circa Venetias conscriptis euocarat. Id patratum facinus ita senatui displicebat, ut in spem recuperandi oppidi deueniret, & ipsi Galli non imprudenter euulgarant, si Venetus Francisci regis amicitiam repudiaret, ac ideo percutere foedus nollet, id oppidum finitimis potius Turcis dono daturus, ut Barbarorum classibus receptus foret, quam passuros ut Germanorum armis repeteretur. Venetijs autem nihil molestius ac omnino perniciosius incidere poterat, quam e Veneto portu spectare ambiguae suspectaeq; fidei Barbarorum nauigationum suaru cursus infestos reddentes, admixtis scilicet praedonibus, quibus ex composito oneratis calpae nomine maleficia tegerentur. Itaq; Polino senatus daturis Francisci regis causam luculenter agit, interfectorum legatorum casum deplorat, Caesaremq; tanquam conceptae inchoataeq; tyrannidis inuidia oneratum grauiter perstringit. illum enim nequaquam uera uirtute ac animi magnitudine ad summam potentiam niti, sed multo furo multisq; fallacijs secus ac superiores Caesarum res contenderint: illos namq; tyrannis electis ciuitates

seruata

seruitute liberasse: hunc liberis pręgrauę iugum impo-
nere, & dissimulanter quidem, ut imperiti rerum, uer-
borum lenitate adducti decipiantur. Per hunc modum
Cisalpinae Galliaę ciuitates primò licentia militari, &
ea semper impunita, crudelissimè directas, & demum
immanibus tributis deformatas spectari, & occupa-
tis arcibus, Etruriaę compedes iniectas esse. Senenses
sub Hispanico pręsidio seruitutem ferre, quum ciuili
dissensione libertatem amiserint, Lucensibus ita liberta-
tem relinqui, ut eam quotannis pecunia redimere co-
gentur. Siciliaę uerò atque Neapolis tantę modò di-
gnitatis ac opulentiaę regna, usq; adeò spoliata esse for-
tunis omnibus, uti opportuna pręfectorum auaritię
ut Turcarum imperia ad miseriarum finem exoptent,
ipsum porrò Venetos, qui rerum omnium periti sua-
rumq; pręsertim actionum accuratè memores esse cõ-
suescent, quãtam fidem ex Neapolitano fœdere Cesar
pręstiterit, satis pręclarè confiteri, uel ob id quòd ine-
dia subactis, ea quę paulò ante Barbarus uel ex pro-
fesso Christiani nominis hostis humaniter dederat, uitę
alimenta denegarit. Proinde senatum tempestiuè, si un-
quam antea, & sapienter ad eum se recepisse, apud
quem data fidei ac humanitatis iura seruarentur, quę
in socio parum a quo astutoq; ueteris inuidię & cupi-
ditatis documenta prospiceret, ad inuadendas scilicet
eas urbes, quas fatali bello ereptas, Francisci demum
ope recepisset. Quibus autem artibus Cesar, quum per
mediam Galliam summis exceptus honoribus in Bel-
gium pertransiret, regem deceperit, ipsos nouisse, quę
ab ea promissę pacis ostentatione, affirmante coram

Daualo, ut ad traducendum legationi maior inesset au-
 ctoritas, par propè discrimen rerum suarum adierim
 eiusq; rei fabula, quòd in ea scitè agenda Cæsar totum
 maicstatis pudorem consumpsisset, orbem terrarum fa-
 ma compleuerit. Propterea Franciscum uindicãdis in-
 iurijs intentum, contra Cæsarem bellum parare, ut do-
 nec sua recuperet, aliena continèter inuadat, orare Ve-
 netos tanquã ueteres socios amicosq; Gallici nominis,
 ut sibi adesse uelint. Ipsis hercle uno consensu bella ge-
 rentibus, ea que optarent uictoriæ præmia minime de-
 futura: quòd si forte abnuant foedus, & sedere neu-
 trumq; iuuare uilius putent, ambos proculdubio diu-
 dicante fortuna grauius offensuros: ut demum à ui-
 ctis odium reserant, & à uictoribus iniuriam expe-
 ctent. Decreto autem initoq; foedere, quòd plurimum
 interesset, Solymano rem longè gratissimam facturos.
 Eum enim ualde commotum lacesitumq; recentibus
 iniurijs, in Pannoniã cum innumerabili exercitu prof-
 cisci statuisse, pariterq; exiturũ cum ingenti classe Bar-
 barussam aduersus communem hostem, quibus confi-
 lijs communicandis, Iunusbeius Venetias mitterent.
 Nec de belli euentu quicquam dubitandum uideri,
 quum ipsi uni Veneti proprijs usi uiribus, satis esse u-
 deri possint, ut Cæsarem exosum populis, & rapinis
 milites alentem, à duobus potentissimis totius orbis re-
 gibus undiq; terra mariq; petittum, Cisalpine Gallia
 impotenti dominatu celeriter detrudant. Ad ea So-
 nusbeius applicaret, grauius respondit, amicitium
 Francisci regis, quam studiosè percolerent ornamentum

sibi non oneri esse debere: parem quoq; obseruari cum
 Casare, à quo discessisse uideri nolint, tametsi fastidito
 eo graui fœdere, quo se Neapoli parum feliciter imple-
 uissent, ad Solymanum eius hostem amicitia repetita
 contulerint: proinde patres cōscriptos ac omnes ciui-
 tatis ordines è republica existimare, tueri pacem,
 uti multa duris temporibus incommoda perpeffos,
 quæ uel serò tranquillitatis otio sarcirentur. Ceterum
 si explicata signa & planè inchoata bella conspiciant
 tum maturè deliberaturos, tuerine pacem expediat an
 bello permisceri, quum trium maximorum totius or-
 bis principum amicitia perfruantur. Appulerat inte-
 rea Iunusbeius, publicaq; domo lautè instructa, exce-
 ptus fuerat. Is petebat, ut leges renouati fœderis à Ba-
 doerio Byzantij conscriptæ senatus auctoritate sanc-
 rentur, Francisciq; regis causam ita senatui commen-
 dabat, ut nihil plus peteret, quàm ut eam amicitiam,
 quâ cum Gallo tuerentur, propensiore studio nouisq;
 officijs adaugere uellent, postquam ipse Solymanus,
 fratrem appellatum, gratia atq; opibus iuuandum ad-
 uersus Carolum Hispaniæ regè suscepisset. Nihil enim
 ut fœdus percuterent, aut arma caperent postulabat,
 secus ac Polinus & Pellicerius uehementissimè cupie-
 bant: utpote qui seruidè instando denunciandoque
 cuncta facile impetrari posse crederent, ob idq; Bar-
 barum frigide proloquentem, auro corruptum suspi-
 carentur, uerum, ut postea pro certo constitit, tanta e-
 minebat in mandatis ac literis Solymani alioqui super-
 bi, æquitatis atq; modestiæ ratio, ut nihil ab inuitis e-
 xigi uellet, quod ex commodo prestari minimè posse

uideretur. Itaq; Polinus frustra contritis apud Venetos aliquot diebus, trireme publica Ragusum deuectus, ac inde mox discedens magnis itineribus Byzantium contendit. Quum festinaret, Achomati magistro equitum in Pannoniam properanti, in Thraciæ finibus occurrerit, hunc de Germanorum apparatu ceptoq; itinere, & de Francisci consilijs edocet. Vbi uero Byzantium est peruentum, cuncta spe sua duriora apud Barbaros inuenit. Pernegabant enim purpurati educi posse classem, quod serius quam oporteret, ad rem impetrandam aduenisset. Verni certè aestiuq; temporis ad nauigandum aptissimi, tres iam menses effluxerant: ita ut Polinus ingenti cura doloreq; uehementer angeretur, quod neq; Venetijs neq; Byzantijs, in tractando utroq; negotio, satis felix aut tempestiuus extitisset. Aduenerat etiam Dexius trierarchus, ut aduentantis classis nuntium in Galliam deferret. Is in Belgarum fines latè penetrasse, & Hispaniam inuasisse regios liberos cum ingentibus copijs enarrarat. Proinde Polinus, uti aliena fide deceptis ac inanis industriæ suæ successum deplorantibus facile accidit, sese grauius afflictare, peruersos ac instabiles Barbarorum mores execrari, implorare fidem Solymani, cõuentosq; priuatim singulos purpuratos obtestari, ne regem spe classis in Hispaniã prouectum, & Belgarum fines inuadentem desererent. Ea enim cessatione neq; honesta ipsis neq; utili, sui regis decus prodi, interpellarique uictoriam, que iam explorata partaq; è manibus emitteretur. In his autem obtestationibus adeò multus erat ac assiduus, ut fastidio quàm gratiæ propior uideretur, iudicaretq; Solymani-

nus eunuchus eius querelæ causam graui oratione fi-
 niendam, atq; ita euocato in prætorium Polino, assi-
 dentibus collegis, quibus ipse quoq; Hariadenus, pro-
 pter præfecturæ maris dignitatem addebatur, ad eum
 conuersus: Hic, inquit, locus, uiri Galli, expediendis gra-
 uissimarum rerum consilijs optimi imperatoris iudicio
 fidelibus seruis datus, uti decet, quotidie ingredienti-
 bus beneuolentia atque odio uacuos excipit, & præclarè
 quidem admonet, ut liberè loquamur. Neque uelim ut
 hæc oris libertas nuncia ueritatis, atq; ideo fidelis ami-
 citiæ custos, auribus uestris acerba molestaq; sit. Nana
 postquam rex uester Ottomannici nominis socius, atq;
 amicus est appellatus, neq; remittere amoris officia,
 neq; amicitiam uestram fastidire iam possumus, quum
 uos mirificè amet imperator, uosq; suis opibus uehe-
 menter adauctos, deuictisq; inde hostibus potentia &
 dignitate maximè florentes uelit, sed postulatis uestris
 nulla inest æquitas, nulla modestia, ita ut uos iniquos
 inuerecundosq; uocemus, alij uerò minus beneuoli, ue-
 ris nominibus importunos ac impudentes appellent,
 postquam uti nimis improbè procaces, amicitiae ratio-
 nes ineptissimè conturbatis. Foedera enim paribus com-
 modis, ex æquatisq; sumptibus, & mutuis periculis cõ-
 firmantur. Quòd si studia atq; officia negligendo nihil
 rependeris, celeriter obsolescunt. Ita uobis euenit, uiri
 Galli, qui in nostro periculo semper obliuiosi supiniq;
 in uestro semper erecti & egregiè memores, nequa-
 quam factis certisq; auxilijs, quum opus fuit, sed inani-
 bus tantum literis atq; legationibus amicitiam colui-
 stis. Dicite obsecro, quod unquã studij uestri, uestreq;

operæ signum apparuit, quo saltem hostium nostrorum animus uel ambiguo metu distineretur? quum Carolus totius occidentis copijs instructus in Pannoniam uenisset, atq; interim in Græcia, Corone, Patræq; hostili classe quaterentur, Tunctumq; demum, tantis pettum classibus, caperetur. Sed hoc uobis condonamus, illud certè uix ferendum uidetur, quod nec tantis iniurijs nostris, uti par erat, indoluitis, quum cruento communi hosti tot nostri nominis crudeliter interfecisset, officiosè gratulandum existimaueritis. Peruenit demum ad Aulonem noster imperator, magno uestro commodo in Italiam traiecturus: sed nec tum, quæ à uobis iactanter largeq; promissa erant, Apulorū erga uos studia in appulsu uestræ classis reperta sunt: nec uos in superiore Italie parte ualidè incumbendo commouistis: ita neq; nobis opportuni, neq; uobis unquam tempestiui uel utiles, bene gerendarum rerum occasionem semper amisistis: sed neq; tum neq; postea uestro consilio & consociatis armis unquam egiuimus. Venetus enim suo malo, & uim pariter, & fidem nostram expertus est, & reliqua Mars iniuriarum nostrarum præclarus ultor secundissimè confecit, quum arbitrio uestro inducijs cum communi hoste confectis ad nos inuadendos, eius uela tam iniquè quàm impudenter inflassetis. Ceterum sine uestra ope tantos hostium impetus egregiè retudimus, quum hic ipse Hariadenus & classem ad Ambraciam profligarit, & latrones Hispanos ad Castrum nouum felicissimè trucidarit, indeq; receptis nostris irribus alienas ceperimus. Nullius ergo meriti causa uobis tenemur, sed harū rerū obliuisci malumus

quā

quam vobis semel in amicitiam receptis deesse. Factis enim fidem tuemur: sed spectare tempora, pericula meriti, occasiones agnoscere eius est, qui non temere Fortune aliquid committendum existimet. Tardius quam oporteret, ut classis educeretur, aduenisti. Præcipiti namq; æstate pestilens imminet autumnus, ita ut neque mature conscribi remiges, neq; in naues contruditi tuto liceat. In longissima enim nauigatione quis nauale turbam, ad insoliti cæli mutationem morbo tentari solitam, uitæ periculum minimè adituram credat? quis nauis fragia uel in reditu non pertimescat? quum hic ipse Hæriadenus Augusto mense tantus in re nauali magister ad Acroceraunios scopulos illisus tot triremes amiserit. Hyeme refici, uere adornari atq; educi classis debet æstate nauigatur tuto, bellumq; geritur. Id ut fiat, reipublice causa, imperatori persuademus. Neque enim amissa semel classis uel multo auro, quo uel immenso, & per tot secula congesto, Ottomanica domus potitur, restitui potest. Tu hæc amicè dicta, si sapias, æquo animo feres: imperator porrò ipse uiderit, an tibi sit indulgendum. Illi certè & nobis libero uoto satisfacimus. Hæc uerba ab eunucho seuerè pronunciata, cograuius Polini animum perculerunt, quòd ex ore Solymani mitti uidebantur, & is quoq; auscultasse omnia credi poterat. Imminabat enim à tergo confidentibus purpuratis fenestra arcis obseptæ clauis, & obtenso uelo protecta, ut ipse imperator, quum uellet, nec omnino sentiretur, gentium omnium querelas & lites audiret, notaretq; ingenia iudicantium, quorum ex eo metu æquitatis atq; iustitiæ cura multò intèrior redderetur.

Nec Polinus ab hac repulsa purpuratos detestatus se
 abiecit, deditq; enixè operam, ut per Capiagam iamito
 rem largitione conciliatum ad ipsum Solymanum sibi
 aditum pararet. Præstitit officium Barbarus: atque ita
 Gallus, quod paucissimis nostrorum hominum antea
 licuerat, in intimum prætorium est introductus. Ade-
 rat Bederius interpres, per quem acclitata recensendo
 magnis precibus rogabat, ne regem triplici bello hos-
 tes inuadentem, ea promissæ classis expectatione fru-
 straretur. Ad ea Solymanus clemèti ore & paucis ad-
 modum uerbis, non sua uoluntate, quæ esset stabilis,
 atq; mirifica, sed ipsius tarditate, ac æstatis inclinatio-
 ne occasionem educendæ classis elapsam respondit, pol-
 licitusq; est, se primo uere duplo maiorem, quàm pete-
 ret, classem amico fratriq; suo regi aduersus Carolum
 communem hostem, sine dubitatione transmissurum.
 Cum eo itaq; responso Dexius trierarchus in Galliam
 reuersus, uti supra docuimus, effecit, ut Franciscus ex-
 templo filium ab Hispania reuocaret. Redeuntibus au-
 tem copijs, quum hybernorum subesse tempus, nec in
 Belgis propter anni tempus, quicquam ultra moliri
 uellet, Heluetios sermè omnes, atq; item aliquot signa
 Germanorum persoluto stipendio dimisit, Italias au-
 tem cohortes Hanebaldò tradidit, quæ in Italiam ad
 Subalpinum bellum ducerentur. Prouinciã enim, quã-
 quam fructuum omnium copijs abundantè, comitean-
 tium tamen militum frequentibus affectam incommo-
 dis, hybernorum uacatione subleuandam existimabat,
 & in Italia alendum omnino bellum rebaratur, uel ob id
 quòd & Germanorum integram serè legionem, & ut

teranas Hispanorum cohortes in Hispaniam subsidio
 missas intelligebat. Itaq; Hanebaldus durissimis niuo-
 sisq; Alpium itineribus in Italiam profectus, ad oppu-
 gnandum Cuniium oppidum contendit. Id ad radices
 Alpium in plano situm, præcinctumq; duobus paruis
 annibus in Tanarum confluentibus, magnam habe-
 bat opportunitatem ad gerendum bellum, quòd Fossa-
 no proximum esset, Monteiucoq; finitimum. Oppida-
 ni præclaro studio Cæsari fauebant, sed ut præsidium
 acciperent nunquam adduci potuerant uel admonente
 obstante q; Daualo, ut à Gallis maximè caueret. Tan-
 tus enim erat metus Cæsarianorum militum, summa li-
 centia ac impunitate sociorum fortunas in prædâ uer-
 tentium, ut uim hostium minore cum periculo sustinen-
 dam arbitrarentur. Sed ubi aduentum hostium certius
 senserunt, non de uano cõceptus pauor usq; adeò apud
 infirmos uiribus creuit, ut quod antea repudiarant, à
 Daualo militare præsidium postularent. Misit itaq; Pe-
 trum Portum à Vicentia, nobilem strenuumq; de præ-
 fectum. Is cum sexaginta galeatorum equitum manu,
 acceptis in clunes totidem confessoribus sclopettarijs,
 usus tenebris per stationes hostium ad oppidum pene-
 trauit. Eius aduëtu Cuniates bona parte metu liberati,
 impositū extruëdi intus aggeris munus alacriter susce-
 perunt. Nec multò post, quum Daualus de oppidi salu-
 te sollicitus, ad Petrum Ciconium, qui Fossanum præsi-
 dio tuebatur, sepe perscriberet, ut Cuniatibus maturè
 opem ferret, Blasius Summanus cum cohorte una, ea-
 dem felicitate, qua Portus ierat, per medios & semi-
 sopitos hostes ad oppidum peruenit, amissa tamen cir-

xiter dimidia militum parte, quum alij obscura in no-
 ste rectum iter tenere nequiuissent, alij periculo terri-
 ti segniusq; sequentes retrò per deuia dilapsi, amisso in
 tenebris pudore uexilla reliquissent. Hanebaldus ad-
 motis maioribus tormentis magna ui murum quatie-
 bat, pinnarum ruina fossam compleuerat, duosq; adi-
 tus ad irrumpendum parabat. Portus & Blasius diru-
 ta mœnium obiectis lanarum saccis, congestaq; omnis
 generis materia & gleba sarciebant. Omnibus propè
 horis certabatur, impigrè populus militibus intermix-
 tus propugnabat usq; adeò pari omnium studio, ut sex-
 mine nequaquam tormentorum ictus formidantes, cõ-
 portando onera corribus, & militi cibaria ministran-
 do uirilem operam prestarent. Galli instauratis per
 triduum prælijs conscendere murum conati semperq;
 repulsi, multis suorum occisis, pluribus uulneratis, de-
 sperata expugnatione oppidi discesserunt. In postre-
 mo certamine Guilermus Blandratus, qui antea ut di-
 ximus Casalem urbem Gallis prodiderat, glande traic-
 ctus interiit, Sanpetrius Corsus in aduersum os lapide
 excepto deformiter uulneratus, Ioanniq; Turino bra-
 chium scalarum ruina debilitatum, uiri fortes supra
 centum desiderati: & in his Italorum & Vasconum
 signiferi quatuor & insignes nonnulli equites Galli,
 qui pedibus pugnare iussi alacriter subierant. Quum
 se reciperent Galli, & maledictis incesserentur, hone-
 sta quædam alioqui mulier, sed tum nequaquam inte-
 gro pudore, ut abeütibus illudcret, nudatos clunes sub
 lata ueste feriendos è summis mœnibus ostentauit. Cu-
 riuates spectatæ uirtutis merito, Portum & Blasium pe-
 cunia do

cuncta donatos dimiserunt: nec multò post Hanebaldus,
 in illi cceptis arridente Fortuna, reuocatus in Galliã,
 in Alpibus niuium procella obrutus penè interiit, mul-
 tis ex comitatu & in his fratris filio multa mole niuiũ
 miserabili mortis genere sepultis. Nec multis inde die-
 bus Langeo, ab rege in Galliam euocato profectoq;,
 Caesar Maximus à Neapoli inusitatae calliditatis dolũ re-
 perit, quo Taurinũ belli arcem Gallis eriperet. Disces-
 su siquidem uigilantissimi ducis minus intentas diligen-
 tesq; custodias futuras ratus, quatuor agrestes carros,
 per quos uenale scœnũ in urbes conuehitur, adeò soler-
 ti ingenio concameratos fabricarat, ut quum exterius
 uidentis foeni speciem præberent, interius seni loricati
 milites conderentur, qui demum ingressis portam car-
 ris, in medio aditu laxatis machine fibulis repente
 prosilirent, hastis que hostium correptis, quæ ad parie-
 tem per rastrella dispositæ ad manum essent, custo-
 des confoderent, & tandiu angusto in aditu carrisq;
 occupato locum tuerentur, donec instituta ad suc-
 currendum una atque altera ualidorum atque perni-
 cium sociorũ manus adcurreret. Franciscus enim Iscla-
 nus, Hispanusq; Mendocius, modico interuallo ido-
 neis in locis occultati fuerant, ut carros ingredienti-
 bus celerrimè consequerentur. Sed his aut animus, aut cer-
 tẽ Fortuna, quæ dolis illudebat, importunè defuit: cum
 primus enim carrus ab ignaris doli bubulcis feliciter
 esset introductus, erumpentibusq; armatis insidiæ nu-
 darentur, cataracta à fabro ferrario, qui fortè aderat,
 opportunè demissa subsequentes exclusit. Ita primi fru-
 stra socios expectantes, decurrẽte ad excitatã clamorẽ

Buterio duce, à Vasconibus sunt interfecti, uno tantum
 capto conseruatoq; ab Italis, Alexandro Magio nobi-
 li Insubre, ut auctorem atq; ordinem insidiarum aper-
 ret. Isclanus quoq; qui ad patrandum subite rei faci-
 nus, sed non in sua fata serus adcurrerat, è muro glan-
 de percussus interijt: milites uerò tormentis pariter pe-
 titi è cōspectu sese celeriter eripuerūt. Ea res uti nouo
 insidiarum genere instructa atq; perducta penè ad exi-
 tum, Gallorum animos magnopere conterruit, admo-
 nuitq; ut nullam omnino custodia diligentia aduersus
 Maxij ingenium superfluan putarent, quum ab eo ad-
 tendendas insidias parato paucis ante annis, ipso etiam
 agrè defendente Buterio portæ eiusdem propugnacu-
 lum noctu scalis captum meminissent. Ceterum Lan-
 geus, qui iter in Galliam susceperat, niuosis in Alpibus
 concepta graui pituita, citra Lugdunum interijt ut
 animi uirtute, ac optimarum literarum notitia Gallis
 omnibus ea atate superior, & dignus hercle longi-
 mo uite cursu, quum supra Bellaiæ nobilis fami-
 liæ nomen, sobrij & maximè constantis in-
 genij mores, quod paucis eius gen-
 tis uiris militaribus conti-
 git, ad bellum at-
 tulisset.

PAVLI IOVII NO-
VOCOMENSIS EPISCO-
PI NV CERINI HISTO-
riarum sui temporis

LIBER XLII.

VB ID tempus Germaniæ
omnis excitata Ferdinandi re-
gis precibus, grauiſſimisq; Hū-
garorum procerum obteſtatio-
nibus permota, aduerſus Tur-
cas bellum ſuſcepit. Nemo enim
erat, qui animo dolorē ac igno-
miniam ferre poſſet: poſtquam propinquis & fratri-
bus ad Exechium ſœda in fuga trucidatis, & nuper ad
Budam Rochādulſi exercitu turpiſſimè fuſo deſetoq;,
ueterē belli gloria decidiffent, nec quiſquam erat, uel
Auriæ domui grauiſſe inſenſus, qui acceptum dede-
cus nobili auſu ſarciendum, Budamq; omnino repeten-
dam eſſe non duceret. Admonebantur, & deſides non
dubio uicini periculi metu, quoniam apparebat Tur-
cas nuſquam uinci ſolitos, perpetuoq; bellandi ſtudio
& conſuetudine procedendi, prædam & prolati impe-
rij famam quærentes, occupata Pannonia minimè quie-
tuos, breuiq; futurum ut Germani, niſi Hungaris diro
bello obrutis opem ferrent, irrupente uictore Barba-
ro iniqua domi conditione pro focis ac uxoribus & li-
beris certare cogèrentur. Celebris tum erat Nurnm-

bergæ regulorum, & legatorum omnium propè gen-
 tium conuentus, diuq; in eo Pontificij cum Lutheranis
 de Christiani dogmatis ueritate contenderant, sed ea
 contentio eum habuit euentum, ut Lutherani insigni
 contumacia placita sua defendentes, concilio locum in
 ipsa Germania deligi postularent. Nunquam enim illi
 concessurum Pontificem rebantur, ne Constantiensis
 concilij exemplo dignitatis atq; salutis aleam subiret.
 Sed id petentibus, uti mox dicemus, Pontifex probita-
 tis ac innocentie suæ fiducia, publicæ concordie no-
 tū secutus, liberaliter indulxit. Cæterum decreto bello,
 imperata adductaq; sunt à regulis & liberis ciuitati-
 bus ad triginta milia peditum, & equitum armatorum
 septem milia Germanici nominis, in his eminebat Mau-
 ritius Saxo nobilissimæ stirpis regulus. Legionibus ma-
 gna bellicæ uirtutis opinione præerat Conradus Hes-
 sius, direpta urbe Roma ingentes diuitias consecutus,
 & Volfangus Theodoricus è Sueuia nobilis. Supremi
 autem militaris imperij nomen delatum est Ioachimo
 Brandeburgensi regulo, quem Turcico ad Viennâ præ-
 lio interfuisse docuimus, ita tamen, ut summa consilij
 potestas ad octouiros pertineret. Hos natu grandes re-
 rumq; peritos in consilio delegerant, qui imperatori
 non multū foris in militia uersato adessent: Ioachimus
 enim uti parum efficax nihil serè præter generis nobi-
 litatem & regij cultus instrumentum liberalesque con-
 uictus in castra detulisse uidebatur. Vbi Viennam est
 deuentum, accessere Ferdinandi regis copie: nam
 præter Austrianos nominatim euocatos, Hungaro-
 tus Styriæ præfectus circiter decem milia equitum ef-
 fecerat.

fecerat. In his erat Illyricorum ala, Bartholomeo
 Croato duce impigro, cultu insignis uirtuteq; mirifi-
 ca, & Nicolaus Sdrinius caede Cazxianeris hospitis
 aequè laudatus & infamis: Hungaricus autem equita-
 tus quindecim milium numerum efficere dicebatur.
 Nam Gaspar Serecius uir impiger, laudis & prae-
 auidus, cis Danubium multos Vsarones rapinis assue-
 tos, ad signa conuocarat, alia quoque ualidior manus
 Andree Bathoris uexilla sequebatur: ueteranas uerò
 turmas, quae circa Agriam ultra Danubium hyema-
 rant, ductabat Perenus Petrus auctoritate, potentia,
 usq; militiæ Hungarorū nobilissimus. Nec ipse Geor-
 gius Varadiensis antistes, quem à Solymano in tutela
 regis pueri reginaeq; in Transyluania ad Lippam reli-
 ctum diximus, tanto excitatus apparatu, Christianæ
 causæ defuturus esse credebatur: sed astuto constantiq;
 uir ingenio, quum nihil sibi ante belli euentum temere
 premoliendum arbitraretur, ita sollicitantibus regis
 amicisq; ueteribus uerba dabat, ut transcundi spem
 preberet, nec obligaret fidem ullo lierarum testimo-
 nio, quo Turcis inita consilia proderentur. Paulus
 quoq; Pontifex, quod erat mirifica uoluntatis & libe-
 ralis officij munus, tria milia delectorum peditū Vien-
 nam ad exercitum misit, hisq; ducem attribuit Ale-
 xanarum Vitellium, expetente rege magnis precibus,
 ut is præcipue mitteretur, qui spectatis operibus
 pugnacis & egregij ducis famam quæsiisset. Italos
 enim duces & milites rex ipse, uti maximè idoneos
 expugnandis urbibus quærebat: nam paulò antè
 Philippum Tornium cum aliquot cohortibus mer-

cede conduxerat, & Iacobus Medices Danubiana clas-
 sis præfectus, alterum iam annum in Pannonia secu-
 da nominis fama militabat. Sfortia quoq; Palaucinus,
 summæ spei summæq; nobilitatis adolescens, per eos
 dies ornatissimam sexcentorum equitū alam circa Pa-
 dum conscriptam, in Pannoniam adduxit. Descensum
 est secundum dextram præterlabentis Danubij ripam
 miro quidem ordine, sed admodum modicis ac intermissis
 itineribus, ut Itali Hungariq; duces iam adulte ætatis
 meliorem partem gerendis rebus opportunam segni-
 ac inutili mora absumi testarentur, fremebatq; ob id
 ante alios Medices, qui multum antea regem fuerat ad-
 hortatus, ut ad prima ueris signa, prius quam Turca-
 rum præsidia adaugeri & confirmari nouis militibus
 possent, expeditas copias cum classe demitteret: futurū
 enim esse, ut strenuè atq; celeriter inuadendo, non Pe-
 sto tantum, uerum & ipsa quoq; Buda potirètur, quod
 Solymanus Budæ præfectus, quem natione Hungarum
 & professione Turcam conciliandis Budensium ani-
 mis à Solymano imperatore relictum diximus, pestilen-
 tia absumptus interisset, eumq; pari fato subsequutus es-
 set Stephanus Verbetius, qui propter summum in Ger-
 manos odium, Turcarū beneficio apud suos ciues præ-
 toria potestateungebatur. Sed ea consilia peritè atq;
 salubriter oblata, Ferdinandus aulæ suæ principibus
 immodicè credens, in eam maximi apparatus occasio-
 nem distulerat. Mos enim erat amicorum intimis, ob-
 trectare alienæ uirtuti, improbè suspicari mentiriq;
 & neminè in aula pati, qui certa uirtute ad regis gra-
 tiam niteretur. Hisdem artibus nulloq; pudore, omni-
 bus et

bus ararij fisciq; opibus immaniter direptis, summe
 benignitatis & clementiae regem, auitoq; ingenio bel
 licae laudis appetentem, militari existimatione spolia-
 rant. Nunquam enim eorum adulatione circumuento
 hostilem aciem uidere licuerat, quum per legatos ge-
 rendae bella & regij nominis maiestatem nequaquam
 manu, sed consilio procul à periculis tuendam suasis-
 sēt recenti quidem exemplo fortunae Cesaris, qui per du-
 ces tot trophaea de Gallis hostibus erexisset, quum duo
 Pannoniae reges temere in aciem progressi occisiq;
 ipsorum genti & nomini ualde insignem calamitatem
 attulissent. His de causis Ferdinandus in una securitate
 prudentiae nomē reponens, tam procul à periculo quā
 à fructu speratae laudis remotus, Viennae substitit expe-
 diendis comineatibus, qui nauigijs secundo flumine in
 castra deferrentur. Iam enim Ioachimus, quum tantae
 tarditatis infamiam aegrè sustineret, uel maxime lentis
 itineribus ad Strigonium usq; peruenerat. In promo-
 uendis castris talis ordo perpetuo tenore seruabatur,
 qui tamen si nullo usui fuerit, & ad periculum facien-
 dum euentu caruerit, prodendus tamen, quia optimus
 exemplum posteris uidetur. Triginta sub signis Hun-
 garorum turmae, moris hostium locorumq; perite ex-
 plorandis regionibus anteibant. Pontificiae cohortes se-
 quebantur, eae siquidem primi pedestris agminis fron-
 tem obtinebant, Vitellio letanter & alacriter Ger-
 manis ducibus gratias agēte, quod sibi potissimum, uti
 primis obiecto periculis, nobilem ostendendae uirtutis
 locum dedissent. His, uti par erat, Sfortiani splenden-
 tis armaturae equites ad mutuam opem ferendam e-

rant coniuncti. Succedebant continenti ferè ordine,
 tres distinctæ maiores alæ, prima Pereni & Bathonis,
 secunda proregis Hungaroti, tertia Germanica gra-
 uis armaturæ, deinde modico interuallo peditū legio-
 nes quadratis agminibus. Apud has tormenta leuiora
 falcones & minores colubrinæ ad campestres usus su-
 pra quinquaginta equorū iugis trahebantur. In dextro
 latere legionū ad equitabat imperator cū robore Ger-
 manorum equitū, qui fulgentibus protecti armis (nati
 & pleriq; ferrea tegumenta equorum pectoribus &
 clunibus indiderant) insuperabilis & longè pulcher-
 rimi agminis speciem præbebant, longa uerò series
 carrorum atque rhedarum, quarum apud Germanos
 infinitus erat numerus, extra aciem ducebatur, ita ut
 irrupturis hostibus esset obiecta, intercedente duorū
 stadiorum spatio, quo explicari posset equitatus. In-
 clinante sole castra ponebantur, ea instituta ratione, ut
 lunato circuitu cōnexis curribus et pluribus simul tor-
 mentis, Germanici nominis copias circumuallarent, re-
 liqui omnes Itali atq; Hungari excluderentur, & una
 tantum Germanorum equitum manus extra muni-
 menta pernoctaret. Ob eam rem Vitellius ut contra sa-
 bitas hostium incursiones tutior foret, editos colles, &
 nemorosa loca sedulò quæritabat. E singulis autem
 legionibus singulæ cohortes, quæ circa rhedas in sta-
 tione consisterent, sorte ducebantur, & si quis hosti-
 um incursus tumultum excitaret, duo milia equitum
 descripta erant, qui dimissis equis, pedestri ordine,
 cohortibus opem ferrent, uallamque defenderent, ad
 leuam, reliquum castrorum latus alluebat, amnis &
 qua. iombat

quationibus & in omnes comitantis classis commoditates opportunus. Nunquam enim à Danubij ripa discedendum esse didicerant, superiorum ducum exemplo, qui in Pannonia militassent, & recenti monitu Ioannis Tarnouij Sarmatæ, qui Moldauica uictoria clarus, uti summus bello dux eo exercitu multorum iudicio uotóque ad certam spem uictoriæ, longè dignissimus habebatur. Is enim inuitatus à rege, quum tanti muneris operam præstare nollet, ne Sigismundum regem suum, in uetere Turcarum amicitia quiescentem offenderet, salubre cõsiliu dederat: præclare monens, ne unquam à ripa discederent, nunquã se uel à refugientibus & perturbatis hostibus ad pugnam in campos elici paterentur. Nihil enim aliud Turcas omnibus ludificandi artibus instructos eo bello quesituros, quàm ut nostri auiditate conferendæ manus progrediantur, à flumineq; discedant, quo se celeriter ad ripam insinuent, circumfósoque innumerablem equitatu & laxatis latissimè turmis cataphratorum impetus eludant, & demum intercluso cõmeatu nostros etiam, uti Ludouico regi miserè accidit, aquatione prohibeãt: quod ad Budam uerò pertineret, seuera uoce dixit, bis antea parum feliciter tentatam, tertio etiam periculo tentari posse, capi q; sed existimare munitiones adauctas, & Turcas aliquanto Hungaris constantiores, ad interitum usque pugnatuos, quo animorum decreto nostris militibus insuperabiles iudicaret. Nec de inuicta gẽte, quæ ueterano & maximo polleret equitatu, magnam insignemq; uictoriam ratione cõcipi & rectè sperari posse, nisi beneficia

Deorum immortalium parta concordia, omnes totius Christiani nominis equites & opes in unam aciem coegerentur. Erat enim fama edita in uulgus, Solymanum cum ingentibus copijs amittendæ Budæ periculo exci- tum in Pannoniam rediturum, aut si ipse subsisteret, missurum auxilio Europæi equitatus magistrum, qui suo more commoueri minimè possset, nisi equitum sexaginta milia ducerentur. Sed eius consilij euentus, se- cus ac putarant, ancipitem casum tulit. Nam sicuti ad decernendas cogendasq; copias magnopere conside- rat, ita ad descensum cōtinuò maturandū magno incō modo fuisse uidebatur. Grauis enim nec insolitus de Turcis timor, quanquam magnificis uerbis egregie te- geretur, Germanorum animis incesserat usq; adeò, ut planè rudis imperator, quanquam ingenio fortis, mini- mè festinandum putaret, ne suæ gentis exercitus in ea loca demitteretur, à quibus aduerso demum flumine nisi parta uictoria difficilis esset receptus. Ex arcano enim consilij decreto statuuisse ferebatur, nullam pro Pannoniæ regno, uel dimicationis uel certi periculi- aleam subire, sed tueri tantum Noricos fines, & Ger- mania uires ostentare, quibus deterreri possset Barba- rus, si ueluti concessa Pannonia minimè contētus, Ger- manos quoq; laceessere cogitaret. Sed certi demum spe- culatores è Samtāaria reuersi, quum eos omnes de Tur- cis falsos rumores extinxissent, tanti dedecoris tardi- tatem sustulerunt. Nam uix mille lanizeros pedites & bis totidem equites Budam aduenisse, & classem numero generæque nauium regie multo inferiorem esse nunciarant. Valebat & plurimum ad timorem

minuendum cunctationemq; tollendam Hungarorum
 opinio plena bonæ spei plenaq; rationis atq; iudicij, af-
 firmante præsertim prædicantēq; Pereno, nullam Tur-
 carum manum, quæ uel mediocris & exigui exercitus
 nomine digna uideretur, ad Budam inuenturos, si con-
 tinuò descenderēt, nihilq; amplius iam penè corruptæ
 occasionis insigni flagitio, perdi paterentur, quòd So-
 lymano alternis æstatibus bella gerere solito, is annus
 stæte quietis & otij foret, nec ullam omnino ualidæ iu-
 stæq; expeditionis suspicionem adduceret. His de cau-
 sis, quum omnium militum animi ad profectiōem ere-
 sti uiderentur, & iam ipse Ioachimus abrumpendam
 moram putaret, Danubium transire constituit: id non
 probabat Medices, qui quum Strigonij integrum an-
 num in præsidio fuisset, Turcasq; sæpius ad portas ex-
 currere ausos, multis interfectis & captis, latè repres-
 sisset, rebus Budensium diligenter exploratis, petendū
 regni caput esse differebat, monstrabatq; iter expedi-
 tum, quò faciliè in conspectum Budæ biduo perueni-
 rent. Idem erat Pereni iudicium, eadem Hunganoti-
 uoluntas, sed cum ducis, tum consultorum omniū mens
 erat, ante omnia Pestū oppugnare, quod minore cum
 labore minoreq; periculo fieri posse uideretur, atq; in-
 de demum perspectis hostium consilijs cognitisq; uiri-
 bus ad ueteris Budæ ripas reuerti: tū enim milites mul-
 to alacrius expugnandæ Budæ pericula subituros, si
 Turcas, quod bono omni foret, in prima contentione
 deuicissent. Hæc opinio magnopere probabatur ipsi
 Barcocio, Othoniq; Fotisco, qui paulò ante Pestum cō-
 tra Mahometem insigni cum laude defenderant, loco-

rumq; naturam & moenium uitia, & quicquid instituta
 tis ab se nec perfectis munitionibus deesset, exactè no-
 uerant. Ceterum ea res aliam quoq; moram attulit: nã
 Danubius in insulã sancti Andreae, & inde ad Vaccia-
 nam ripam traiecturis gemino ponte & laborioso qui-
 dem opere iungendus erat. Vno demum atque altero
 ponte flumine constrato, petenda erat Vaccia urbs an-
 tea nobilis, sed Mahometis bello, uti antea diximus in-
 censa, & demum euastata, à nostris copijs penè tota
 corruerat. Nec erat quisquam qui ante alios adire atq;
 explorare locum uellet, occultatas enim in tectis atq;
 ruinis insidias timebant: quòd nemo adhuc hostium es-
 set conspectus, nec ulla subesset causa, cur astuta &
 promptissima gentis cõsiliu, ad metum potius quàm
 ad dolos ac insidias referrent. In ea cunctatione, adhor-
 tante Ioachimo, Vitellius alacriter id munus suscepit,
 ita ut fidem daret imperator Germanorum cohortes
 postero die secuturas. Itaq; Vitelliani celeriter confecto
 itinere urbem ab incolis desertam intrant, nec quen-
 quam hostium, qui se in conspectum daret, inueniunt,
 ita uniuersus exercitus ab insula in ulteriorem ripam
 est traductus. Descendit & uno tempore Medices or-
 natissima classe, ut aliam minorem insulam à fano di-
 uae Margaritæ nũcupatam (ea est paulò supra Budam)
 occuparet, nec obstiterè hostes, qui tota ripa sese diffu-
 derant, è Budaq; uetere minoribus tormentis classem
 transitu prohibere conabantur. Sed classis singulari
 militum alacritate, & contentione remigum incitata,
 adiutaq; plurimum secundo rapidissimi fluminis cursu,
 paucis acceptis uulneribus, insulam apprehendit, clas-

semq;

semq; hostium subeuntem coniectis in eam maioribus pilis ad suburbanam Budæ stationem compulit. Porro inter insulam & continentis ripam, ubi iam pontem effecerant, in spatio duorum stadiorum erecta quadrata munitione, parua castra, quæ septem cohortiũ præsidium acciperent, constituta sunt, ut onerariæ naues duplici defensione præsidio, nihil timerent, & qui sub sarcinis in castra contēdebant, securè commearent. Nam & interdum aliquot turmae equitum cohortibus addebantur. Quum magno circuitu, uitandis Budensiũ tormentis, ad Pestum ire pergerent, ex transfugis reperiebant Balum Epirotam, qui mortuo Solymano Hungaro urbis præfecturam excepisset, in præsidio habere circiter duo milia equitum, tria uerò ex Illyrico Vlammanem Persam adduxisse. Is deserto Tammaaso Persarum rege Solymantum secutus, uti supra memorauimus, in expugnatione Castri Noui ad Rizonicum sinum, insignem operam nauarat. Ad hos accessisse mille equites Amurathe Dalmata duce, Obroatijs & Classe cladibus nostris claro. Aduenisse autem Byzantio ex numero prætorianorum Ianizeros pedites mille, quibus præerat Segemenes Acarnan, eximia uirtute chiliarchi locum meritus. Reliquos pedites ex genere latronum agrestium Martelosios aut Mysos remiges esse, quos faciundo operi potius quam exercendis armis idoneos exigua mercede conduxissent. Classẽ uerò constare paulò plus sexaginta Nasadis, decem biremibus, paucisque magnis litribus, quos undiq; educta sponda crassis asseribus conabulassent. Imperasse autem cunctis Solymantũ, ut

Budæ & Pestū cæteris omnino neglectis oppidis, summa ui defenderet, propositaq; esse præmia fortibus, & supplicia ignavis, si quid porro propugnantibus durius accideret, Achomatem magistrum equitum (Bel-lerbeyum ipsi uocant) è Triballis accerferent: conseruasse enim eum ad Sophiam urbem, ut maturè opem ferret, monuisseq; Sanzaccos, ut parati profectiois imperium expectarent. His rebus exploratis, castra ad oppidum promouentur, Turcæ conspectis nostris Vaccina porta erumpunt, Hungari singulari alacritate equos incitant, tumultuario prælio concurritur, sed paucis utrinq; cadentibus pari successu uires experti, Turcæ in oppidum, Hungari in castra reuertuntur. Vitellius à Septentrione, qua una in parte oppidum tutò oppugnari posse uidebatur, propinquum muro locum cepit. Germani uallatis castris paulò remotius tetenderunt. Oppidi mœnia quadratam figuram efficiunt, & à Meridie profluente Danubio & per angustam ripæ marginem relinquente, opportunè muniuntur. Vtrunq; autem latus ab Oriente pariter ac Occidente, tormenta maiora, hinc ab arce Budæ, illinc à Gerardo monte, ad certos ictus constituta, ita detergebant, ut sine certo exitio, neminem nisi imperitum & insanum usq; ad eò infestis in locis castrametari posse perspicerent. Budæ enim editis collibus imposita, dirimente Danubio Pestum in plano situm contra respicit, dominanturq; latè campis longo prospectu, ita ut nullam partem à tormentis metu uacuum relinquat, præter eam, quæ ad Agrianam portā obiectu oppidi protecta spectantibus eripitur. Postero die quum Vitellius, ut statim

nis tormentis locum exploraret, cum tribus cohorti-
 bus et duabus Sfortianis turmis ad mœnia processisset,
 nec quisquam hostium conspiceretur, Turcæ repenti-
 na eruptione è duabus portis nostros inuaserunt, ini-
 tumq; est certamen paribus primò animis ac uiribus,
 sed postquam noua manus peditum & equitum substi-
 dio suis aduenit, nostri pedites primò, mox & equites
 perturbati dissipatiq; Ianizerorum uim ferre nequiue-
 runt: secus enim ac nostri crediderant, Ianizeri summa
 agilitate, suspensa ad utrunq; latus anteriore tunica pe-
 ritissimè longioribus sclopettis utebantur, celeritateq;
 mirabili, ubi aliquis è nostris concideret, aut occiso
 equo sterneretur, iacentibus capita detruncabant. Nec
 lato scuto protectus eques, longioreq; hasta præuali-
 dus, & graui gladio aut claua ferrea galeas pertundēs
 armatum nostrum equitem timebat. In ea pugne ini-
 quitate perterritis militibus, Vitellius conglobata co-
 horte una, accensisq; pudore suorum animis, insolent-
 ter urgentes Ianizeros graui impetu summouit atque
 dissecit, quibus pulsis quod decorum Vitellio fuit, per-
 opportunè seruati sunt Vistarinus nobilis adolescens è
 Laude Pompeia equitū præfectus & Ludouicus Tre-
 chius à Cremona, primus Sfortianæ alæ uexillifer, qui
 uulneratis & cadentibus equis sub multo armorū pon-
 dere in manibus hostium iam penè colla cædentiū pro-
 ciderant. Sed Laurentio Camerti cohortis præfecto
 opem ferre non potuit: eademq; fortunam tulere Maz-
 za Cortonensis uir egregiè fortis, & duo cum totidem
 signiferis ex Umbria centuriones. Explicante se Vitel-
 lio & suos recipiēte, apparuit Turcas, si ampliore exis-

sent numero, maioreq; impetu incubuissent, nostros ad unum prius quam succurri posset, delere potuisse, sed in eo repentini praelij tumultu, quum uires ad conandum Barbarorum audaciae defuissent, non usque adeo animi nostrorum sunt imminuti, ut esset quisquam qui ad abolendum dedecus in aciem produci non cuperet. Ita Vitellius ad sarcium in commodum dolore uehementer incitatus, satis iam cognita natura hostium et perspecto pugnandi more, confirmatis accensisq; militibus, hosti insidias parare constituit, ante alios Perennum admonet, ut occasione gerendae rei paratus et intentus esse uelit. Considerabat Vitellius in hortis regis muro praecinctis, qui aequali mille passuum spatio a maioribus castris et ab oppido distabant, ex his hortis duodecim cohortes sub signis educit, reliquas intra septa consistere iubet, progrediturq; magno circuitu ad inferiorem fluminis ripam. Nec hesterno successu elati hostes, quicquam morae sibi afferunt, quin conspecto nostrorum agmine Orientali porta Flumentanaq; pariter crumpant, et ad nostros magna alacritate deferantur. At Vitellius suo periculo cautior factus, ut statuerat ac optarat, Turcarum impetum densatis ordinibus excipit, sclopettarios ab hastatis protectos, et sese in dextrum genu proclinales, displodere iubet, uehementi strepitu praelium miscetur, multi cadunt, et Turcae pertinaciter audacia inuecti cuneis nostrorum aciem effringere conantur, sed cohortes fortissime resistunt. Interim, quum iam Turcae equites atq; lanizeri frequenti multitudine portis exissent, et multi pariter a Buda contemplati certantium agmina, ut ni-

Floriæ interessent, transuecti nauigijs citeriorè ripam
 compleuissent, Vitellius opportunè timorem simulat,
 sensim seà conferta acie se recipit. Tum uerò hostes cla
 morem tollunt, et uehementius ex omni latere nostros
 perurgent, & equites ad cædenda terga discurrunt. Id
 Perenus attentè conspicatus, ubi iam satis magno spa
 tio Turcas insequendi cupiditate abductos, à portis di
 scessisse uidet, expeditas turmas inter oppidū & auer
 sos hostes inducit, celeriter turmæ locum occupant, &
 regressurū hostem portis intercludunt. Adcurrit cum
 reliquis Perenus, ualidaq; Germanorū equitum manus
 duce Mauritio Hungaros consequitur. Tum uerò Tur
 cæ animaduerso periculo, pedem referre, indagine se
 clausos intueri, in fugam ora atq; animos conuertere.
 Nec consilio uotoq; Vitelliani desunt, promoti enim
 hastatorū agmine et utrinq; sclopettarijs in cornua ex
 pansis, Barbaros inuadunt, eos undiq; circumfusæ Hun
 garorum turmæ & occurrentes Germani equites in
 medio trucidant. Tantus erat conuersis & fugientibus
 illatus terror, ut pleriq; præcipiti cursu ad portam de
 lati intentis hastis suorum terga configerent, illisq; in
 angustijs & mox cadentes sequentibus ingressum ob
 struerent. Multi quoq; quum è ripa, propellente equi
 tatu, in flumen præcipites agerentur, & naues in tan
 ta perturbatione conscendere nequirent, aut interfe
 cti, aut abrepti flumine perierunt, Nasadaq; una nuda
 ta renigibus in littore capta demersaq; est. Eo die Se
 gemenes Ianizeros supra cætum desiderauit, quum ex
 reliquis ad quadringentos omnis generis amisisset. Hu
 ius editi facinoris summa laus ad Vitellium peruenit,

qui egregiè atq; feliciter structis insidijs suorum caeli
 celerrimè uindicaret, secunda omnium confessione da-
 ta est Pereno, qui peropportuno tempore & acuti &
 pugnacis ingenij insignem operam præstitisse scireba-
 tur. Spectata quoq; est & nobilis uirtus in Mauritio,
 qui inuictus acriter in hostes, & ab his circumuentus
 equoq; deiectus tanto periculo fortiter se eripuit. Ab
 hac uel parua uictoria, nostris adeò creuerunt animi,
 ut Ioachimus proferri tormèta, & continuò quatinus
 rum iuberet. Itaq; erectis uimineis corbibus, quos mul-
 ta gleba ad altitudinem staturæ hominis replebant, ut
 pluteorum more tormenta protegerent, productus est
 omnis tormentorum apparatus, sed longius quàm o-
 porteret, tormenta à Germanis constituta murū quan-
 quam ueterem, nec plus quinque pedibus latum, langu-
 dissimè feriebant. Quòd si paulò demissius aut æquo di-
 tius librata essent, facillè accidebat, ut pile uanis uir-
 bus solo inciderent, aut trans Pestum ad Budam usq; in-
 cerentur. Animaduerso uitio Medices atque Vitellius
 monendo docendoq; à Germanis impetrarunt, ut pro-
 pius admouerentur. Eo modo, quum murus quadra-
 ginta maioribus tormentis assiduè quateretur, magni
 hiatus ad ingressum patefacto, repente corruit. Nec da-
 bitauit Vitellius se primùm profiteri, qui primū peri-
 culi locum atq; discrimen subiret, si Germani cum re-
 pedita legione, ascendentes Italicas cohortes à latere se-
 querentur. Annuère Germani, atq; id se facturos suble-
 ta manu promissere, segni mox ac indecora cunctatio-
 ne à fide discessuri. Plerunq; enim accidit, ut qui ante
 periculū fortem operam pollicentur, in ipso demum di-

scrimant

Scrimine turpissimam præstent. Ab alio autem latere
 Hungari pedites, agreste hominum genus, & cæteris
 audacior equitum iuventus, quæ ad æquandum pari
 uirtute bellicum decus dimissis equis pedibus pugnare
 minimè recusabat, locum desumpserunt, truciq; ulula-
 tu edito, quo præstandæ operæ studium ostentabant,
 Italos tumultuario pro cursu ad subeundum murū in-
 uitarant. Expectantibus cunctis, ut ineundæ pugne si-
 gnum daretur, Vitellius non pluribus uerbis suos co-
 hortatus, quàm ut se in Italia natos in conspectu fortis-
 simarum gentium pugnatueros esse meminissent: ipsis
 enim & patriæ maximè decorum fore, si antè alios no-
 bili ausu ad hostem prouecti, præcipua uirtutis laude
 potirentur. Neq; enim de pugne euentu feliciq; uicto-
 ria dubitandum, quum pro superis & dignitate Chri-
 stiani nominis, cum inermi atq; fœdissima gente dimi-
 carent: manere uictoribus amplissima præmia ab opti-
 mo liberaliq; Pontifice, egregiè autem fato functis, uti
 optarent, æternæ felicitatis in celo sedes. Simili modo
 deuectus ueteranosq; socios nauales, quos è nauibus
 eduxerat, Medices accendebat. Perenus Hungaris,
 Germanis Hesiis aderant. Mauritius Saxo, & Tor-
 niellus ad tormenta cum magna manu equitum & pe-
 ditum in statione constiterant, ut si hostes more suo erū-
 perent, munimenta tuerentur. Erat mirum apud hostes
 silentium usq; adeò, ut nonnulli traiecisse flumen &
 Budam effugisse hostes crederent: Segemenes enim ex-
 acte disciplinæ ueteranus, compresso omni strepitu ta-
 cè cuncta administrabat. Is nouum ab Vlamine præ-
 sidium acceperat, fossamq; intra murū præ altâ decliui

utrinq; margine perduxerat, interiore autem in labro uiminos corbes more nostro, atq; item uinaria dolia arena cespitèq; repleta collocarat. Post eam munitionem Ianizeri considebant. Secundum eos sagittarij, & demum equites hastati scutatiq; qui pedibus pugneri iussi erant: ad utrunq; uerò fossæ caput fenestratum aggerem erexerat, ut qui è nostris conscenso per ruinas muro in fossam se demitterent, non maioribus tantam tormentis ab utroque latere emissis discerpti, sed flamma etiam ex puluere sulphureo aridisq; uirgultis repente excitata, ad unum omnes correpti delerentur. Signo dato quatuor signiferi, sequentibus cohortibus, audaci cursu in murum per ruinas euolarunt, sed dum uexilla desigunt, & fossam munitionesq; hostium mirantur, & pari spe metuq; ad descensum animos parant, repentina grandine sagittarum & glandium obruuntur. Nihilò secius adhortante Vitellio, alij atq; alij intrepidè succedunt. In his eminet Carolus Meliteus nobilis adolescens, cui Vitellius erat auunculus, et cum eo præfecti aliquot, & strenui centuriones. Ceterum Germani pedites neq; spe uictoriæ, neq; sociorū periculo permouentur. Hæsius alienæ cladis spectator, contra legione sub mœnibus cōsistit. Hungari quoq;, qui die criter procurrerāt, nec conspecto quidē hoste a mœnibus recedūt. Ita fortuna, iam pridē Italicæ uirtuti pluriimum infesta, nostros deserit. Meliteo humerus glancæ traicitur, præfecti cohortiū Rufus & Fiolla Tiphernates cadūt, occisisq; signiferis uexilla deseruntur. Nec Turcæ occasione desunt, partim è propugnaculo, quod biennio antea Barcocio ac Othone Fotisco defendebatur

erectam

erectū diximus, partim à transuerso aggere profiliūt,
 & tota muri corona diffunduntur, spirantibus spoliis
 detrahunt, & capita detruncāt, & mox glandibus, sa-
 gittis, & multo maxime lapidibus deiectos, nec se reci-
 pientes nostros incessunt. Eadē quoq; telorū uis legio-
 ni Germanorū incidebat, ita ut multo plura, quàm quæ
 nihil audendo, uti egregia cunctatrix, uulnera deuita-
 rat, ab ignobili demū constantia exciperet. Pudore si-
 quidem locum tenebat, ne quæ turpiter sub mœnibus
 hæssisset, si se prima reciperet, secundi dedecoris infā-
 miā subire uideretur. Idē spectans sed diuersa ratione
 Viuellus, nullū timoris, nullum receptus signū dabat,
 utpote qui uniuersas cohortes multas sterni, quàm ul-
 lum uel minimæ laudis locum legioni relinqui mallet,
 quū se ab ea desertū, et penē proditū, maiore ira quàm
 dolore quæreretur. Audita præclare uox est Turcæ
 Italica lingua proloquētis, cur uobis Itali uiri fortes nō
 parcitis, nec segnibus Germanis pugne locū relinqui-
 tis? mens una nobis est Italici parcere, & Germanis uti
 maxime ignauis temulentia excutere, ne amplius nos
 laceffant. Tum uerò Hestius, pertinacia multis uulneri-
 bus expugnata, legionē reduxit, et cohortes Italicæ cō-
 tinuō se receperunt, ad eō dissipatis omniū ordinibus,
 quum à tormētis hostiū celeri fuga se eriperēt, ut mul-
 torum opinione cōstaret, si Turcæ omnibus portis eru-
 pissent, magno detrimēto nostros affici, et castra ad sin-
 gularem ignominiam conturbari posse uiderentur. Eo
 conatu potius, quàm prælio septingētos è nostris desi-
 deratos ferūt, sed aliquanto plures ex fœditate uulne-
 rum, nullis aut certe absurdis ad ea remedijs, toto de-

mum itinere perierunt. Medices quoq; dum ad cohortandos milites discurreret, immanis tormenti afflatus potius quam ictu humi cum equo prostratus, summam uitæ periculum adiit. Quum in muro pugnaretur, Iochimus ipse & Hunganotus usq; adeo infami consilio & loco ab omni tormentorum discrimine subducti, pugnæ euentum expectabant, ut Torniellus atq; Fottiscus ad eos accersendos non obscura eius flagitij cum oblatione contenderint, ut confirmandis militum animis collocadisq; præsidij, qui uni summæ imperij potestatem tenerent, adesse & conspici uellent, sed nostris firmiter repulsis Barbari nihil se commouerunt, ita in castris sublatus est omnis tumultus, & curandis uulneribus militi quies data. Sub noctem uerò Ioachimus duces in consiliū uocauit, disputatumq; est grauibus sententijs, an abscedere incepto quam expugnandi oppidi discrimen iterum subire satius foret, quum à plerisque Germanis ea, quæ tutissima, uti longè optima, probaretur. Tum Vitellius, an hoc, inquit, turpe sit uos ipsi uideritis, uiri Germani, qui uobis præcipuum militaris disciplinae decus perpetua laude ab inuictis maioribus uestris traditum, nō iniquo iure uindicatis. Quis enim uel gregarius miles est, qui Christianæ militiæ nomen, si pari cum ignominia tam propere reuertimur, quam tardè descendimus, non in præsens modò (tanto scilicet admissio dedecore) quam in reliquum tempus existimatione spoliari non uideat? exultabit certè Barbarus, uiam aliquot inflatus uictorijs, et Germaniæ uires, Romanis olim gentium uictoribus formidabiles, inani tantum fama constare conspiciet. Ego quidem & cohortes meæ,

tes meas, uel accepto incommodo, alacres & praelium
 poscētes uideo, nec oppidum posse capi diffido, si uno
 atq; altero in loco murum quatiamus, paribusq; ani-
 mis ac uno simul tempore, triplici constantiq; acie in-
 uadendos hostes arbitremur. Neq; enim fortis, uel exi-
 mius imperator esse potest, qui non omne uel iniquæ
 fortis periculum contemnit, ut publicæ dignitatis &
 priuati nominis decus defendat. Hæc dicente Vitellio,
 introductus est speculator qui Achomatem superato
 ad Belgradū Sauo, ad Drauum peruenisse referebat.
 Huius aduentu uel astute simulato, uel inaniter credi-
 to, Germani deliberationibus finem imponunt, atq; in-
 de mouenda castra, redeūdumq; Viennā censent, quod
 præcipiti autumnō matura hÿems suberat, quod mul-
 ti ex legionibus uulgatis morbis deperibant, quod ma-
 xime timendos imbres diuturna serenitas præuncia-
 ret, quod deniq; fossa interior, ante spem conceptæ ui-
 ctoriæ nostrorum cadaueribus replenda uideretur,
 nec tutus demum receptus foret, si Achomates expedi-
 ta suorum agmina de more præmissurus, ad Tolnam,
 traiecto Danubio, hærentibus in oppugnatione oppi-
 di superueniret. Erant militum omnium animi, si iterū
 moenia quaterentur, ad præstandam supremi conatus
 operā intenti paratiq; sed dux ipse reputatione peri-
 culi, ab omni sua parata laude discesserat, uti ignarus
 belli, aut certè, quod potius de generoso credi uelim o-
 ctouir ali iudicio circūscriptus: quanquā hesternō cer-
 tamine, dum cūcta armis tormētisq; perstreperent, ita
 eruento spectaculo subtractus fuerat, ut nusquā cōspi-
 ceretur, uno fermè ex omnibus iugulis Mauritio Sa-

xone excellenti uirtute Germanorū decus tuēte. Ob id
 ueteres pleriq; Germani milites, eius ignobilis consilij
 dedecus, confusis tristū pudore animis non ferebāt, atro
 ci quodam fremitu indignantes paucorū ignauia publi
 cū inuictę gentis nomen prodi, et Hungari quoq; feris
 ululatibus amissam spem recuperandę patrię deplora
 bant, incusantesq; Deos atq; Germanos, de infesta ipso
 rū genti fortuna querebātur usq; adeò, ut tāti roboris
 exercitu dignus imperator in anibus uotis optaretur.
 Maximilianus quidē Caesar Germanis, Matthias uerò
 Coruinus Hungaris, qui iam pridē consummata belli
 gloria fato sancti posterorum ignauię locum reliquis
 sent. Ceterum Ioachimo decreti propositum tenente,
 Itali duces, qui discessum dictis sententijs improbarant
 agrē impetrarunt, ut sequenti die in speciem renouan
 di certaminis, tormentis mœnia quaterentur, nihilq;
 milites ad iter pararent, sed sub signis, nullo tumultu
 edito, in statione cōsisterent, quo susceptę profectionis
 consilium tegi posset, & distineri hostis, qui nullam ad
 insequendū morā factururus esse uidebatur. At Segeme
 nes, ubi nostros tanto fortissimarū cohortium detrimē
 to perterritos uidet, prima luce equitatum omnē et us
 lidas peditū manus, quę refugientibus equitibus profi
 dio forent, audacter emittit, pluribus in locis cum Hun
 garis pugnatur, nec uirtute, aut eludendi arte nostri
 hostibus cedunt, resq; eò deducta erat, ut in conspectu
 Germanorum ac Italicorum indictis inducijs singulari
 certamine, ex utraq; acie conspicui & promptissimi
 quiq; infestis hastis concurrerēt usq; adeò fide integra,
 ut uirique Barbari Hungaris, & Hungari Barbaris

Inuiolata comitate miscerentur, nostriq; duces tan-
 quam ludicro spectaculo uirtutis ac ignauiae iudices in-
 teressent, acciditq; ut insignis dux Turca Vitellium si-
 bi ostendi posceret, atq; ad eum (nam armis satis erat
 conspicuus) uirtutis nomine amplexandum procure-
 ret. Eo die supra quingentos equites nonnullis utrinq;
 interfectis ac uulneratis concurrisse constat, sequenti
 porrò nocte, reducto omni tormētorū apparatu, exer-
 citus ad classem ripanq; Danubij iter extendit. Tum
 uerò Barbari nostros discessisse conspicati, sese omnes
 effuderūt, clamoreq; sublato, quo nostris turpē fugam
 exprobrarent, postremis agminibus insiterunt. Traie-
 cerat & ipse Vlamanes, premebanturq; ad eò nostri, ut
 nisi magno accepto incommodo sese explicare & a-
 gmen consequi posse uiderentur, nisi Vitellius uexilla
 sisti, cōuertiq; ordines suos iubēs monuisset Hungaros,
 & secundum eos Germanorū cataphractus, ut impetu
 facto & densatis turmis urgentem hostem impeterent.
 Ita armatus equitatus intentis hastis inuectus non sum-
 mouit modò hostem, sed proturbatum & frustra terga
 dantem latè cecidit. Nam postrema Turcarū agmina,
 uti procul à periculo nec perspecta nostrorū acie, quæ
 repente se conuerterat, nondum equos ad oppidum
 conuerterant, ita primi intemperanter urgentes præ-
 cipitis audaciæ poenas dederunt. Durauit ea tumultuo-
 sissima hostium fuga pugnaq; in multam noctē, quum
 clausis portis exclusi hostes ad Danubium usq; secun-
 dum moenia cursum intenderent, nostriq; auidè per-
 sequerentur, & cuncta tormentis undiq; emissis, in cō-
 muni periculo perstreperent. E nostris autem ducibus

suprema insignis uirtutis opera egregiè nauata interijt
 Iacobus Truces nobilissimæ stirpis Valpurgæ regu-
 lus, qui Sueuorum equitatu præerat. Is quum equo
 ex uulnere procumbente oblatum alterum conscende-
 re conaretur, interfectus est, caputq; eius hastæ præfi-
 xum ad Vlamanem miles detulit. Trunco autem nostri
 potiti sunt, qui demum Vacciæ omni funeris honore
 collato tumulatus est, hoc ipso publicæ pietatis officio
 dignissimus, quod eius sacri suscepti belli præcipuus
 adhortator extitisset. Eo accepto incommodo multisq;
 desideratis Vlamanes equitatum continuit, patuidq; in-
 de expeditum iter nostris insani festinatione Germa-
 niam repetentibus, quibus magno usui classis fuit. Me-
 dicis enim præfecti diligentia, tormenta omnia in na-
 ues sublata sunt, egrorum tamen per ampla manus se-
 gniter extremum agmen subsecuta, classem conscende-
 re nequiuit, ita ut superuentu Barbarorum septingen-
 ti serè Germani semianimes, crudelissimè in oculis no-
 strorum obruncarètur. Duces uerò nostri iam tertio
 ac infelici ad grauem ignominiam conatu Turcarum
 uim atq; peritiam experti, amissum militare decus tri-
 sti cogitatione deplorabant, quum iam Pannonici re-
 gni obtiniscendum, & pro salute Germaniæ consilia
 capiendâ faterentur, postquàm summi reges, oblitè ue-
 ri decoris uerèq; pietatis, dum priuatis odijs decerant,
 rempub. Barbarorum commodo, eneruandam perden-
 damq; immani animorum obstinatione suscepissent. I-
 talis ab rege dimissis, redeuntibusq; in Italiam egregia
 fide stipendia persoluit. Angelus Medices præfecti clas-
 sis frater, quem Pontifex ob singularem industriam Vie-
 cellio

tellio quaestorem dederat, ut fratrem Vitelliumq; hisdē sensibus coniunctos in amicitia contineret. Ab rege autem, cum multa uirtutis commendatione, Vitellio atq; Angelo aurata pocula dono data. Sed eas copias per Villacum & Carnicas Alpes atq; Venetiam domū iter habentes lentus potius, quam seuius morbus à castrensi illuue, ac alieni celi, & pestilentis autumnii iniuria conceptus, uehementer afflixit usq; adeò, ut serè dimidia pars militum desiderata sit, & Tiphernates principem ciuem, cum merita laudis laurea redeuntem ex domesticis funeribus atra in ueste susceperint. Sfortiani quoq; equites, cunctis sermè equis macie enectis, pedibus in patriam redierunt. Ceterum ut rei malè gestæ scædus exitus, ad minuendam insaniam auertendosq; hominum sermones alicuius insignis facti nouitate tegeretur, Perenus Petrus affectati regni suspicione, regionumq; liuore circumuentus in arce Strigonij à Liscano Hispano iussu regis capitur, traditurq; extemplo Medici præfecto classis Viennam deducendus. Quū caperetur, auarè ac inhumaniter agēs Liscanus aureum torquem collo detraxit, exiitq; ueste quæ pretiosis Sebelinarum pellibus suffulta erat. Id factum, uti clarissimo uiro atq; infanti indignum, adeò Hungarorum animos contumeliæ dolore consternatos perturbauit, ut supra duodecim milia equitū maledictis Germanicum nomen incessendo sublatis continuo signis domum redierint. Per eos enim dies nunciatū erat, Pereni filium ex aula Solymani à Rasciano seruo felici astu eductum in Transyluaniam euasisse. Is admodum puer Solymano fidei obses datus intra septa regiæ cum nobilibus

coetaneis adoleuerat. Nam Perenus pater deuictio sub
 latoq; Ludouico, quum Ioannē nequaquam regia stir-
 pe progenitum, Pannoniæ regno potiri uehementer in-
 dignaretur, ad Ferdinandum uti summæ nobilitatis
 principem, Cæsaremq; in concilio Germaniæ designa-
 tum transierat, ea spe, ut primum sibi post regem in
 Pannonia potentiæ locum pararet. Sed pari quoq; in-
 genij mobilitate, quod omnia apud Ioannem sub maie-
 state Solymani tuta atq; felicia, apud Ferdinandum au-
 tem dubia ac infirmissima spectarentur, cogente pado-
 re (ne Germanis æternis hostibus Hungarico sanguini
 imperij decus erepturis fauere uideretur) auctore Ha-
 braymo Bassa, cum Ioanne in gratiam redijt, agrè ut
 reciperetur impetrante Solymano, quum Ioannes Pe-
 renum fluxa fide, uario instabiliq; iudicio hominem te-
 staretur, proindeq; iterum ab se defecturum esse prædi-
 caret. Ad ea Solymanus in hanc sententiam grauissimè
 respondit, sicuti ab his qui sermoni interfuerunt didici-
 mus. Quid tu igitur, Ioannes, ad gloriam maius à Deo
 magno, si sapis, exoptare potes, quàm ut Perenus à fide
 discedens, dum ingrati atq; improbi nomen subit, gene-
 rosæ clementiæ decus tibi relinquat? Exinde Perenus in
 honore habitus integra fide regem coluit, sed mortuo
 demum Ioanne ad ingenium redijt, quum Georgiū tu-
 torio nomine regnantem ferre non posset, & à Ferdi-
 nando sollicitatus eadem ambitiosè affectata transfugij
 præmia inani spe præsumeret. Itaq; filius Byzantio su-
 ga clapsus, quum incredibile gaudiū afferre uideretur,
 summam calamitatē misero patri attulit: à regijs enim
 ignauisq; hominibus, quibus aliena uirtus oneri, & ca-

lina uirtutis odio genita magno questui semper fuit,
 excitatus erat rumor, Perenum adolescentem simulata
 fuga elapsum, cū Solymano transegisse, ut pater Hun-
 garos propositis rerum omnium immunitatibus ad Tur-
 carum studia traduceret, præmiumq; illi foret Panno-
 nici regni præfectura, in spem quoq; propinquam re-
 gij nominis, si fata Stephano infanti Ioannis regis filio
 adolescentiam inuiderent. Perenus quoq; non leuem
 aut obscuram uim famæ suspitioniq; præbuerat, quum
 per hybernorum tempus ab Agria cum præfectis Tur-
 carum comiter & liberaliter agēdo amicitiam mutuis
 magnisq; muneribus coluisset, & id quidem aliquanto
 studiosius & luculentius quàm deceret, cum eo præser-
 tim hoste, cum quo nullum esset ab aduersa religione
 commercium, nec ulla tum publicæ ad otium induciæ
 uigerent. Sed tantus inerat Pereni ingenio fastus &
 splendor propè regius, ut ei fermè centum generosi &
 militares equi, uacui sessoribus præducerentur, ob idq;
 Ferdinando regi parum cultu decoram aulam, aut cer-
 tè exhaustas opes exprobraret, quum ille usquequaq;
 à familiaribus suis immaniter direptus tenui appara-
 tu, agrè regij nominis splendorem tueretur. Ea luxus
 ostentatio regionum animos nefariæ direptionis con-
 scientia percultos, ita altè perstrinxerat, ut cuncti ad
 opprimendum Perenum coniurantes eum digito com-
 monstratum, olere diadema regium, nec priuatum
 pati nomen posse prædicarent, adeò pronis & suspi-
 cacibus ad id Ferdinandi auribus, ut quum uera testa-
 taq; de familiaribus minimè crederet, genio deceptus,
 falsa de alienis libentissimè ad animum transiit.

Eam quoq; affectati regni nutantisq; ingenij suspicio-
nem uehementer auxerant literæ, Pereni ipsius manu
ad quosdam duces Hungaros scriptæ, proditæq; regi à
Francapane Agriensi antistite: hic enim Pereno ualde
insensus erat, quòd ille militari licentia totius Agrien-
sis sacerdotij per amplios redditus alendis suis equitibus
intercepisset, his autem literis opima nouaq; stipendia
suam auctoritatem sequentibus polliceri uidebatur.
At Perenus cum omni honore uerborũ à Medice Vien-
nam perductus, quum portæ appropinquaret, audi-
retq; obuiam Medici aduenisse Philippum Tornellũ,
rogauit ut sibi ad aperta rheda alloqui uiros fortes ge-
nerososq; liceret. Id uerò facile concessum est, quòd tã-
ta uiri claritas & spectatæ uirtutis studium non custo-
dia modò & carcere, sed nec ambiguae fidei suspicione
digna uideretur, isq; ad eos conuersus: Me miserum, in-
quit, quem in fontem immanis inuidia circumuenit, sed
multò miserior Ferdinandus, cui domestici latrones &
fortunas, & amicos, & deniq; regium decus eripiunt.
Ita enim fit, ut hac præcipiti delati nominis mei iniuria
Hungaricam gentem à studio fideq; penitus auertat,
ac ob id de Pannoniæ regno non temere desperet: post-
quam mihi claritate natalium nulli secundo, & iam tri-
bus bellis fortis fidelisq; nauatæ operæ præmia ab in-
usto rege promerenti, de filio Barbarorum seruitute ere-
pto letari non licet, quum pro incomparabili gaudio
iniqua mea sorte, non dubius uitæ metus ante oculos
obuersetur. An delatores ignauitæ suæ conscij, in ipsa
de me calumnia præcipui testes, capto custoditoq; par-
cent? qui nec fame unquam regis pepercuerunt: clariss.

mus enim quisq; uel criminis insons, quum capitur, nō
 conceptæ quidem noxæ poenas, sed aduersam fati sui
 sortem subit, me tamen animus integer scelerisque in-
 sons, quod unum Dij certi iudices calumnia circūuen-
 tis & miseris solatio relinquunt, hac cura liberat, libe-
 rabitq; hoc crudeli infamiæ onere Ioachimus impera-
 tor, cui oborta suspitione tale mihi periculum immine-
 re prædixerim, & me obiter insontem interfici malle,
 quàm iudicio coram non adesse confirmarim, & tum
 quidem, quum tantis meis septus copijs nullius uim ti-
 merem. Hæc obsecro nobilis officij uerba Ferdinando
 renunciate, ut in discrimine mei capitis maturè gene-
 roseq; deliberet, & quantum inter amicos & delato-
 res interfit, suo non alieno ingenio fretus intelligat. Ni-
 mis profecto miseri sumus duces, si re malè gesta ita ple-
 ãtimur, ut præuertisse belli Fortunã uideamur. Deser-
 ti certè ad Exechium, scædeq; amissi exercitus Cazia-
 ner iustas fortasse poenas dedit, quum inusitato oppres-
 sus metu imperij munus desereret, nec in ipso duce de-
 decoris quàm mortis metus grauior esse uideretur.
 Ultrò enim sese custodiæ dedens, ita concepti pauo-
 ris crimine damnatus est, ut desperatis causæ suæ
 præsidijs effracto carcere, tam scelesto quàm infelici
 consilio ad Turcas transfugerit. Sed neque summum
 imperium apud me dudum fuit, neq; nos uicti sumus, si
 non uicimus, quòd nobili certè receptu persequentis
 hostis insolentiam egregiè represserimus. Pannoniæ au-
 tem regnum affectare, & tum promereri beneficio So-
 lymani facile potui, quum Ioanne rege morte sublato,
 expedienteq; arma Ferdinando, clientelæ opesq; meæ

Hungarorum in studia, non leui ad uictoriam
 momento, ualitura spectarentur, nec absurdam ob id,
 uel intempestiuam spem consilij uiro Christiano indi-
 gnis afferrent. Pugnaui igitur, pugnaboq; dum uiuam,
 contra Turcas, si se æquum Ferdinandus in hac calu-
 nia inimicorum malignitate constata iudicem præste-
 rit Perorantem Medices, ut in clementia æquissimi re-
 gis spem reponeret, humaniter adhortatus est, moxq;
 fidele officium præstitit, ipseq; demum Torniellus ue-
 nantem nactus regem, ne quid durius de Pereno statue-
 retur, opportunis precibus molliuit. Nec multo post
 Perenus, quum in dicenda causa, ut palàm audiretur,
 impetrare nequiuisset, in ciuitate noua custodiæ tradi-
 tur, uel nouæ perfidiæ, uel, ut credi par est, antiquæ le-
 uitatis diuturno carcere pœnas daturus. Ita tres omni-
 no reliqui antiquissimæ stirpis Hungari principes pro-
 merendo Pannoniæ regno pares, Valentinus atq; May-
 latus, ac ipse Perenus, paribus propè insidijs uirtutis
 inuidia circumuenti, omnem spem excitandi Hungari
 regis discordi ac ob id afflictæ ipsorum genti sustule-
 runt: quum hic fera instabilis iudicij sui pœnitentia sor-
 tem lugeat, illi uerò ad Euxinum Pontum, in catenis
 mortem miseriarum finem expectent, grauiore tamen
 Pereni conditione, quum illis à religione desciscenti-
 bus, maximi militiæ honores à Solymano liberaliter of-
 ferantur, hic uerò nihil à deprauato rege mitius expe-
 ctet, quàm ut in carcere mœrore ac illuuiæ confectus
 intereat. Hunc habuit euentum id bellum ex concilio
 Germaniæ aduersus Turcas susceptum, quod magna
 cladis plerisque æquandum uidetur, quum Ferdinan-
 dus à

dū a Boemis & Slesitis atque Morauis, qui militum
 delectum collata pecunia redemerant, subsidia instan-
 tis belli nequicquam absumpserit, amissaq; existimatio
 ne Germaniæ uirium, uti iniuriæ expositus, ac iner-
 nis, audaces alioquin Barbaros, & tum ab ipsa uictoria
 insolentes aduersum se concitavit. Sub id tēpus Pau-
 lus Pontifex suo uetere indicendi concilij proposito in-
 mixtus, Tridentum tanto conuentui maximè opportu-
 num delegit. Cupiebat enim satisfacere Cæsari, indulge-
 req; his Germanis, qui ab auctoritate Romani Pontifi-
 cis Christianisq; ceremonijs desciussent, ac tum maxi-
 mē illam urbem extra Germaniæ fines ipsi tutam aut
 commodam fore pernegarent. Eo autem, uti pleriq;
 putabant, audaci periculosoq; decreto, Pontifex ele-
 uandam omnem timoris suspensionem existimabat, quo
 celebri edicto, si qua omnino aut cæci metus, aut im-
 probe cunctationis nota superioribus Pontificibus
 inhaesisset peculiari sua cum laude penitus detergi atq;
 aboleri uideretur. Ita enim fiebat, ut Tridentinos
 Germanica loquentes lingua in ditionēque Cæsaris
 constitutos, nec ipse quidem Lutherus reformida-
 ret, quum patrum memoriam, Vicleffium & Hus-
 sum, impietatis nomine damnatos & Constantiæ
 concrematos audisset. Sed postea præclarè comper-
 tum est Pontificem hac in re Cæsari in spem priuati
 commodi obsequi uoluisse. Igitur circiter calendæ
 Nouembres anno à partu Virginis supra millesi-
 mum quingentesimo & quadragesimo secundo, Pon-
 tifex ex senatusconsulto, tres senatorij ordinis
 Cardinales Tridentum misit, qui bene auspiciatō

inchoandæ synodi, futuræq; tot gentium frequentia se-
dem pararent, Paulum Parisium diuini ac humani iu-
ris professione insignem, Reginaldumq; Polum Britan-
num, qui supra regie stirpis claritatem, & latine sacra-
diæ laudem nemini ferè felicius partam, perfectū Chri-
stianæ uirtutis habitum præferebat, Ioannemq; ite Mo-
ronum, secunda morum atq; doctrinæ fama per om-
nes Germaniæ conuentus legationis munere persan-
ctum. Hos secuti sunt aliquot præclari nominis episco-
pi: nam Pontifex ad representandam eius ordinis di-
gnitatem excellenti ingenio doctrinæq; supra centum
descripserat, qui de ueritate rerum diuinarum salutem
labantis Reip. in confessu gentium omnium disputa-
rent. Venientes Christophorus Madrucius Tridentinus
episcopus, pari splendore humanitateq; uir liberaliter
excepit: nec multos post dies Peronotus Granuellus
ab Hispania Genuam tremibus delatus, profectusq;
inde Tridentum inchoatæ synodi famam excitauit. Ce-
saris enim occultè mandata detulerat, quibus iudici
concilij decretum locumq; ad eam celebritatem oppor-
tunè atq; rectissimè delectum approbat, testabaturq;
eo usurum esse Cesarem maximo Reipublicæ commo-
do. Quoniam ipse ad prima ueris signa naues consen-
surus, ut corrigendis publicis moribus censuram age-
ret, impiasq; aut certè obscuras in religione opiniones
inuenta uera luce reuelleret, concilio adesse statuisset,
nobili pioq; Sigismundi Cesaris exemplo, qui Constan-
tiæ rebus ritè compositis terrarum orbem diris erroribus
& pestilentissimo schismate liberasset. In eam quo-
que sententiam Antonius ipsius Granuellij filius, præ-
cellenti

excellentis ingenij iuuenis, Atrebatum antistes, luculentā
 habuit orationem, non obscure emissis quibusdam acu-
 leis in Pontificium nomen, quòd sacrorum principes
 perpetuis ludificandi artibus, tandiu tergiuersando,
 necessaria atq; ideo suprema publicæ salutis remedia
 distulissent. Negauere tres legati se quicquam publicè
 de mandatis audituros, ne uno eius aduentu synodus ri-
 tè coopta crederetur. Eam enim grauissimarum rerum
 & dogmatum cognitionē ad uniuersas Christianæ pro-
 fessionis gentes pertinere, expectandosq; propterea sa-
 cratos uiros, qui ab ultimis Hispaniæ Galliæq; finibus
 & à Germanico Sarmaticoq; Oceani littore uenturi
 crederentur. Tum enim de Rep. optimè sperandum ui-
 deri, quum saluberrimo omniū consensu ad impetran-
 dam pacem sanandosq; mores, & decernenda pia ar-
 ma aduersus Solymanum, ingenia, studia, ac uniuersæ
 denique omnium opes conferrentur. Eò enim Granuel-
 lus tendebat, ut Pontifex terrore concilij iniecto, ab
 instituta sacrosancti parentis ac iudicis æquitate disce-
 dere, proferreq; arma aduersus Gallum pro Cesare co-
 geretur: cum immeni enim hoste foederatū, exitiosamq;
 in immensum Christiano nomini Barbarorum amicitiam
 colentem, eo titulo maioribus quondam eius ma-
 ximè specioso, quem præferret, indignum dicebant. Pu-
 tarat etiam ab initio Caesar, uetere suo incensus odio
 aduersus Gallos Pontificem in partes facile perductu-
 rum, uti maximis obsequijs atq; muneribus deuinctum
 concessa paulò ante Nouaria, prælataq; demum Farnes-
 sia domo, in qua (repudiatis aliquot illustribus gene-
 ris, ipsoq; præsertim Cosmo Etruriæ principe exclu-

so Iunicam filiam, Mediceas opes dotali hereditate se-
 cum trahentem, nec tum Octauio quidem coniuge ad
 nuptias satis maturo liberalissimè collocasset. Quibus
 de causis amarior factus Cæsar, legem in Hispania pro
 mulgarat, ne cuiquam externo pensiones, auctoritate
 Pontificum sacerdotijs impositæ, soluerentur, Michæ-
 lemq; Syluam Lusitanum Cardinalem legatum, piam di-
 gnasq; periculo cohortationes afferentem contumaci
 contemptione reiecerat, quum Syluæ collega Sadole-
 tus Cardinalis in Gallia perhumaniter esset auditus.
 Certissimis enim speculatorum nuncijs ac literis com-
 pertum habebat Pontifex, Solymanum ea quæ immine-
 bat æstate terra mariq; atrox bellum Christianis illatu-
 rum, & tum quoq; circiter quatuor Hispanorum mi-
 lia ad extremos Sabinorum fines hyberna protulerat,
 imminebantq; ita per Valeriam uiam Tyburtinis mon-
 tibus, ut quum non longè à Pontificijs finibus Fabri-
 tius Colūna, & Fræciscus Vrsinus (ille paterna ditione
 exutus, hic iudicio rerum capitalium absens damna-
 tus) exules uersarentur, non inanem metum Romanis
 incuterent, omnino similes ex funesta memoria ualde
 Columniorum & Cæsarianorum casus facillè timenti-
 bus. Sed in Pontifice ad nulla unquam terricula trepi-
 danti, & Reip. nunquam oblito, ea inerat æquitatis at-
 que iustitiæ cura, ut priuato nomine ingratus, quam
 publico incommodo parum grauis disceptator, Chri-
 stianiq; officij prorsus imperitus existimari mallet.
 Prouidebat enim Franciscum, præclaro recentiq; suo
 & superiorum Galliæ regum studio de Pontificio no-
 mine benemeritum, nequaquam temerè alienandum,

ut pote

ut pote qui laceſſitus iniuria, à Romani Pontificis au-
 thoritate indignanter diſceſſurus eſſe uideretur. His de
 cauſis pleriq; ſenatores in contraria ſtudia diducti, uti
 antea capti ſacerdotiorum muneribus magnæ partis
 ſenatus cum pudore ac infamia diuēditæ libertatis Cæ-
 ſari & Gallo diuerſis ſententijs fauebant uſq; adeò in-
 temperanter, ut Dionyſius ex ordine ſeruorum cucul-
 latorum in ſenatum traductus, Franciſcum auito Chri-
 ſtiſſimi cognomine ſpoliandum, perſequendumq; ar-
 mis & diris imprecationibus diceret, obſtrepente ſena-
 tu intēpeſtiueq; ſacundie inſolentiam reprehendente,
 quum Dominicus Cuppius Romanus ſenatus princeps
 interrogando reſpōdiſſet, in cuius ergo tutela rei Ro-
 mæ ſalus & dignitas erit: ſi pro Cæſare, à quo prodi-
 ti perditiq; ſummæ calamitatis incōmoda pertulimus,
 contra eum quem inſigni merito liberatorem urbis ſa-
 temur, diuina ac humana arma neſario decreto expe-
 diamus: non inſacetè quoq; alius ſenator ad proximos
 conuerſus ſubiunxerat: Parcite, inquit patres, non in-
 quo enim iure latrat, qui fameſcit: ad opimum enim ſa-
 cerdotium inops Dionyſius quum anhelaret, libe-
 ratitatem Cæſaris peracri ſtudio prouocare niteba-
 tur. At Pontifex ſermones graui admodum aure ex-
 ceptos, ita contracta uel remiſſa fronte tranſmitte-
 bat, ut nihil ea patrum contentione grauari putare-
 tur, ingenio ſiquidem egregiè composito, & per
 omnem etatem ſenatorijs artibus exaggerato, maxi-
 mam prudentiæ munus exiſtimabat, detegere homi-
 num ſtudia, nudare uoluntatas, ſcrutari atque intro-
 ſpicere ſenſuum reſceſſus, in magnos ſcilicet uſus pu-

blicarum actionum, quæ omnia tum solerter adsequeretur, quum in negotio dissentendi materiam simulata consultatione præbisset. Hinc collecta paratæq; habebat responsa, quæ legatis daret, excusationeq; legitima in alternos usus opportunè translata, utriusq; principis offensiones eruditissimè deuitaret. Detexerat et tum latè profundeq; principum animos, tametsi eos antea tanquam à concordie nomine plurimum abhorrentes, satis habebat exploratos: quum fortè Caesar ad eum uti communem omnium parentem, sacrosanctiq; iure omnis humanæ litis disceptatorem, literas perscripsisset, quibus in Franciscum uehementer inuectus superiorum temporum iniurias, ruptaq; toties fœdera, et concitatum ad Christiani nominis perniciem Solymanum querebatur. Nec ideo dubitasset Franciscus, quin publicato ad defensionem insigni uolumine obiecta confutaret, adeò ut binis criminosis libellis ad inexpiabilem contumeliam editis, utrinque regij honoris fama immaniter dilacerata spectaretur, eaq; obiter arcana prodita, iniustæq; diæ factorum notæ omnes spem conciliandæ pacis excluderent. Ea siquidem male dicta in grauissimo momento læsæ maiestatis insanis peruicacibusq; animis, uti uerè propria ducebantur, quando omnis calamitas conflagentis orbis non ad ipsos, sed ad miseræ alienasq; gentes pertineret, quum integro pudore tueri regium decus uellent, et tamen hoc duorum et uiginti annorum curriculo supra decentas urbes euastatas, castella amplius tria milia deleta, totaq; ea contentione ducenta milia hominum Christiani sanguinis interfecta faterentur, et subinde nihil

permoti uel acerbissimo humani generis odio, Deos ipsos uti nunquam miserorum precibus affuturos, abdicata pietate contemnerent. Cæterum Granuellius Tridento profectus, eadem, qua uenerat, celeritate ad Germanos peruenit, qui conuentum ad Nurumbergā indixerant. Deserebat enim certissima Cæsaris animi decreta, quibus grauissimarum rerum munus expediret. Ante omnia Guilermus Cleuensis regulus ad auctoritatem Cæsaris erat traducendus: cohortandæ liberæ ciuitates, ut Ferdinando regi tuendo Pannoniæ regno adessent: Saxonum, Chattorūque principes Henrico Brunswicensi conciliandi, quorum armis propter sacerdotij controuersiam ditio nuper esset expulsus, prouidendū ne Germaui milites impune ad Galorum stipendia transfirent: & commouenda deniq; omnium studia ad concilium celebrādum, qua in re Lutheranorum uoto potius, quam æquissimæ Pontificis causæ fauere uidebatur. Neq; enim concilium liberogentium omnium concursu celebrari poterat, nisi prius pax ipsa regumq; concordia pararetur, atq; ita fiebat, ut promissiones Cæsaris, quibus Lutheranorum animos promerebat, nec ambigua ad id Pontificis uoluntas, tanquam inanes & nihil ad causam profuturæ à plerisque irriderentur. Quis enim ab Hispania clarus antiistes (quum in Gallia Georgius Maximiliano Cæsare genitus Valentinus episcopus, in itinere sub ipsam Rinconis atque Fregosij cædem esset interceptus, & Oceani Mediterraneiq; maris nauigationes Punicarum & Gallicarum classium metus sustulisset) Tridentum omnino eundum esse arbitraretur? Quis

denum è Gallia insignis uir sacratus per Rheticas Ad
 pes in eam urbem se conijcere auderet? quæ ad unum
 buccinæ cantum in potestate Germanicæ multitudinis
 futura crederetur, uel nolente obstanteq; Ferdinando,
 cuius eximiam fidem in ipso periculo implorasse fru-
 stra esset. Nemini enim in dubium uerti poterat, quin
 legitimum atque solenne concilium ipsa pace natura
 posterius censeretur, quoniam sublatis undique bellis
 humanas res tranquilla pace constitutas rerum quoq;
 diuinarum concordia sequeretur. Sed hæc cunctis
 exoptata parari minimè potest, nisi uiri Christiani de
 interitu religionis ualde solliciti, pacem ante omnia ab
 obstinatis principibus uel coniurantes exposculent. In-
 terea tantis in Belgio detrimentis affectus Cæsar, et ue-
 hementer indignatus Gallos ab se toties deuictos, se
 præsentè Hispaniæ fines intrare ausos ingens bellum
 parabat. Coniunxerat enim sibi nouo fœdere Henri-
 cum Britannicæ regem, ut eius gentis auxilijs, quibus
 Galli antiquitus magnopere terreri consueuissent, di-
 tissimiq; regis auro adiutus, multo quàm antea ualido
 re impetu Galliæ fines ingrederetur. Fuit ea societas in-
 grata suspectaq; Pontifici, utpote quæ sacrosanctæ ma-
 iestatis nomen maligna contemptione suggillaret. Vix
 eam enim homines qui pacem sperarent, non initam
 modò sed ne tentatam quidem credebant. Mirum e-
 nim plerisque uidebatur, Cæsarem tanta pietate, tan-
 taq; honesti decoris existimatione præditum, summis
 iniurias animo deponere, inexpiabilisq; odij penitus
 obliuisci posse, utcū in Gallum atroci odio deferretur,
 atque ei omnino grauissimè nocere uellet nullam uel
 pontifi-

Pontificiæ dignitatis, uel obligatæ fidei rationem habendam putaret. Henricum antea Clemens Catharinã uxorem, quæ Cesaris erat matertera, per iniqua animi libidine repudiãtem, filiamq; subinde, uti spuriam à regni successione procul abdicantem, postulante urgenteque Cesare sacris interdixerat, iusta quidem sed intempestiua scueritate: quum ille contumelia perturbatus ab auctoritate Romani Pontificis repente discesserit, sacrorum imperium & templorum opes inuasit ac immani demum truculentia Rossensem Cardinalem & Morum Christianæ uirtutis exempla, multosq; item sacros ac insontes uiros occiderit. Non se fellerat quidem eximie alioqui prudentiæ Pontificem eius ancipitis iudicij euentus, sed Cesari iusta petenti, prolixeq; item pollicenti, nunquã se cum Hënrico sine auctoritate Pontificis in gratiã rediturũ, supremæ potestatis officium diuino iure uel negari uel differri non poterat. Itaq; exiuias ea simultas, causa commodoq; Cesaris suscepta eò recidit, ut Henricus omnem iracundiæ suæ impetum in Pontificium nomen uerteret, consumptoque eò id uetere odio, Cesari iungeretur, repudiata paulo ante Gallorum amicitia, quòd Iacobum Scotiæ regem antiquo ipsis iure foederatum, ascitumq; à Francisco generum, contra Anglos de finibus contendentes adiunxissent. In ea autem contentione quum æquatis cladibus esset dimicatum, Iacobus florenti corporis specie insignis (ueneno an fato suo incertum) subito certè correptus interiit, defecitq; in eo Stuardæ familiæ generosa progenies, quæ à Roberto rege, eodem nomine quinq; Iacobos reges non intercisa stirpis

serie tulerat. Sed occulta & admirabili sorte id regnum
 decus singulis maximè funestum fuit, primò scilicet à
 coniuratis in cōclavi trucidato, secundoq; demum dif-
 fracti tormenti, dum id probaretur, uiolentia discer-
 pto: quum mox tertium parricida filius, iusta acie ad
 Sterlingum occiderit: ut is demum ordine quartus, no-
 bis memoriæ prodeutibus, ab Anglis ad Floddon præ-
 liq; cæsus meritis sceleris pœnas daret, quintoq; filio
 eadem infaustæ domus damnata regni hereditas para-
 retur. Eo mortuo, regnum rege orbatū, ambiguis pri-
 mo hæredibus, uagiente scilicet in cunis regia prole ac
 mox uictoris Henrici arbitrio gubernandum cessit.
 Scotorum enim proceres, & in his Maxuuellum regu-
 lum auctoritate insignem, exoptata libertate, multoq;
 insuper auro donatos, eo consilio in Scotiam dimiserat
 ut Anglicam factionem excitarent, cuius auspicijs rex
 nouus eoq; beneficio Anglis astrictus, qui ad Henrici
 nutus imperaret, corruptis comitijs crearetur, pulso
 ante alios Dauide Betonio Cardinale qui Anglis æ-
 ternis hostibus prodi patriam paucorum flagitio pati
 non poterat. Is non multò post, uti suo loco dicemus,
 cum Grimano Patriarcha, Pontificis legato, qui è Gal-
 lia in Scotiam traiecerat, communicatis consilijs An-
 glicos conatus fregit Gallorum ope, & fortissimarum
 gentium auxilijs reductus, quæ prisce uirtutis ac in-
 nocentiæ decus tuètes, Picti olim dicti, hodie Syluestres
 appellantur. Is Scoticarum rerum tumultus Henrico,
 cur à Gallis discederet, non inanem causam præbuit,
 parauitq; inexpectatam occasionem Cesari, qua recē-
 tis inimici opibus fretus antiquos hostes Gallos perse-
 queretur.

queretur. Itaq; Cæsar, cum Britãno ietis foederibus, & ad gerendum bellum tempore constituto, Hispania excedere ac in Italiam ut in Belgas properaret, ad nauigare constituit: ante omnia Philippum filium sextumdecimum ætatis agentem annum, Hispaniæ regem appellat, ei totius regni ciuitates per legatos sacramentum dicunt, deligitur ipse Franciscus Couos, qui adolescentis ætatem regat, & negotiorum omnium summæ præsit, Ferdinandus uerò Toletanus Albanus regulus militariibus copijs præficitur. Peractis autem conuentibus, in quibus multa Cæsar, supplicibus libellis subscribendo indulgendoq; liberaliter concesserat, supra quadraginta myriades aureorum nummum conferuntur, rexq; Lusitaniæ Ioannes grandi pecunia Cæsaris tantos ex futuro bello sumptus subcuntis inopiam subleuat. Erant enim uno tempore conscribendæ cohortes quæ secum nauigarent, & quæ præstò essent, ut eas Marimus Corduba, Alcaudetus regulus aduersus rebellantes Tremisenios in Mauritianiam transportaret. Postremò quæ per Oceanum in Belgas ad Gallicum bellum ducerentur, earum numerus duodecim milium Hispanici generis peditum summam implebat. Germani uerò ab Genua superiore autumnò ad Perpennianum transuecti, Hispaniæ præsidio relinquebantur. His administratis, & confectis rebus Cæsar Auriæ per scripsit, ut rostratas naues ad idus Apriles Barcinonem adduceret, ut quum onerarijs equitatus esset impositus, expeditè conscensuro nulla omnino mora ad nauigandum afferretur. Non desuere pleriq; proceres, qui eo discessu Cæsaris, uti minimè redituri, nõ ob-

scurè gauderent, quòd sub nimis magno principe, im-
 minuta licentia scipsis minores facti uiderentur. Nos
 enim erat Hispaniæ regibus eos indulgenter observa-
 re, à quibus coli quàm metui mallent. Ita fiebat, ut no-
 bili pudore potius, quàm terrore regiæ potestatis ad-
 ducti imperijs & legibus parèrent, quum inciden-
 te bello, rogati humaniter liberali studio grauique
 sumptu operam nauare consuessent. Elata enim
 generosâque ingenia certam fidem præstant, nec
 ab æquitate discedunt, at si contempseris facillè coniu-
 rant. Propterea Cæsar Padillianæ rebellionis tantiq;
 tum popularis periculi memor, liberâs quorundam uo-
 ces indignas regijs auribus, famososq; item libellos, &
 atrox Mendocij Insantastorum reguli facinus, mira
 prudentia deuorarat, ut Philippo conciliata tranquil-
 laq; omnia traderentur. Mendocius enim, quod ad
 exemplum memoriæ prodendum uidetur, in ipso lu-
 dorum equestrium spectaculo præfectum rerum capi-
 talium, sceptro turbam superbè dimouentem, quòd
 nec sibi parceret, discissa gladio facie uiolarat. Is con-
 spectus cruor proiecti ad pedes, ac iniuriam deplo-
 rantis usq; adeò Cæsarem commouit, ut quum in reum
 lege acturus uideretur, uniuersi Hispani proceres spe-
 ctaculo ac ipso denique Cæsare deserto, ad Mendocij
 domum accurrerent, uel contra prætorianos, si uis af-
 ferretur, ianuam defensuri. Sed Cæsar graui iudicio
 totum iustæ uindictæ impetum ad dissimulationem re-
 uocauit. Hispania enim eo tempore, quanquam non
 infida Cæsari, aliena tamen ab eius consilijs, quibus bel-
 la ex bellis seruebantur, uideri poterat: quòd perpetuis
 pecunijs

pecuniæ collationibus uarijsq; delectibus per tot annos grauissimè fatigata, magnum incommodum publicè sentiret: tanta siquidem uis auri contra legem commeanibus præsertim Ligusticis triremibus fuerat exportata, ut illa grata oculis Ferdinandi ac Isabellæ aurea numismata nusquam comparerent: Nihil enim ad publicas opes pertinere censebatur, si qui milites, aut quæstuosos in prouincijs gerentes magistratus, conuecta in priuatas domos peregrina præda diuites euasissent, et publico malo uirorum passim in oppidis numerum, ipsa foeminarum multitudo superaret, nec requiescendi coalescendiq; prouinciæ auri atque hominum seraci ulla spes, exercente Christiana arma Carolo, relinqueretur: quum Hispanorum legiones singulis propè annis, non in omnes modò Europæ regiones, bellicose gentis uictorijs atque sepulchris claras, et totam denique Africam, sed ad beatas quoque noui orbis insulas in tanta siti gemmarum et auri condendis colonijs aduehantur.

PAVLI IOVII NO-
VOCOMENSIS EPISCO-
PI NV CERINI HISTO-
riarum sui temporis

LIBER XLIII.

AGNVS & nunquam antea
gravior Orientis undique belli
metus, usq; adeò desperata pa-
ce, Europam inuaserat, ut ne-
mo esset, qui non maximè timè-
dum putaret, ne Solymano clas-
sicum canente, concursuris in-
ter se uesano impetu nostris regibus, humana diuinàq;
omnia miscerentur. Conspecta quoq; naturæ prodigia
quæ non temerè maioris semper mali prænuncia cre-
duntur, multorum mentes nouæ cladis expectatione
suspendierant. Rubentes enim locustæ, satorum dira per-
niciës, stupendis agminibus ab Oriente per Illyricum
in Italianam conuolarant, quo itinere Turcarum aduen-
tus portendi uideretur. Tanta autem famelicis eroden-
di rabies inerat, ut præter absumptas segetes, præta
quoq; uel rigua, uiriditate graminis, & magnas fron-
dosasq; arbores, ocissimè toto foliorum honore spolia-
rent. Tremuerat etiam in Etruria iuxta Florentiã Ma-
gellus ager in radicibus Apœnini, qua Seua fluuius de-
currit, cultura, amœnitate, frequentia nulli secundus.
Ea subita clade, quæ noctu circa solstitium incidit, Scit

pariam

pariam oppidum totum serè prostratum, aut magnis
 deformatum hiatibus uidimus: quum septingentæ nobi-
 les aut rusticanæ domus in eo tractu centum stadiorū
 oppressis multis mortalibus miserabili ruina corruis-
 sent. Læto tamen Cosmi principis augurio, quum tot
 edificijs circumquaq; laceratis & haustis, una ipsius
 Trebia uilla stupente populo illæsa constiterit. Qua de
 causa Paulus Pontifex cognito Cæsaris decreto, ac ex-
 ploratis Solymani consilij post indictas supplicatio-
 nes Vrbe profectus Bononiam iter extendit, uel niuoso
 ueris initio atque eo maximè senibus maligno. Neque
 enim grandæuus princeps uel in præsentis uitæ pericu-
 lo committendum existimabat, ut de pace desperasse ui-
 deretur. Maturata siquidē profectio Cæsaris aduen-
 tum præoccupare, atq; item Tridentinis actionibus, si
 frequentes episcopi undiq; cōuenissent, ex propinquo
 uenturi sanam præbere cupiebat, sed arcani consilij
 aliæ grauioræ causæ suberant, quum Mediolanensis
 imperij dominatum affectaret: quòd præsentis pecunia
 comparari posse uideretur ab egente Cæsare, & ad
 Belgicum bellum properante. Quo suscepto itinere
 uia Romanorum obtestationes, detrimenta uectigaliū,
 propinquorum preces, & quorundam senatorum in-
 commoda contempsit, ne suo peculiari officio deesset
 ut alterutro euentu certam laudem petere crederetur,
 quum propositus esset amplissimus laborum fructus, si
 ipso pacificatore atq; auspice reges ad concordiam re-
 dierent. Quòd si illi fatali correpti morbo insanire per-
 gerent, nihilo secius uirtute & pietate æquè magnus
 & felix esset: cum sua saltem illustri conscientia, tum

bonorum omnium iudicio, postquam uel obscuri uel
 desidis animi suspitione atq; onere liberatus, totū que
 sita pacis euentum Dei optimi prouidentia reliquit.
 Discedente Pontifice, Rodulfus Pius Carpenſis Ro-
 mae legatus, eximia uirtutis atq; prudentia Cardina-
 lis, urbanarum rerum curam suscepit. Alexandro au-
 tem Vitellio, qui praesidijs bellicisq; operibus praerat,
 Leoninae urbis muro cingendae munus impositum, ut
 postquam Roma ad orientem solem uasta intus et an-
 tiquis utiq; moenibus a frequentiaedium remotis, re-
 cte communiri non poterat, uel paruis copijs defendi
 certum saltem, et temporarium ad salutem perſugium
 in repentino periculo per Aelium pontem ad Vatica-
 nas aedes populopararetur. Id opus insigni iudicio sum-
 ptuq; Nicolaus quintus, inter optimos Pontifices lite-
 rarum amore perillustriſis inchoarat, intermiserat suc-
 cessor Pius, scribendi potius quam aedificandi laudem
 sequutus. Paulus quoq; Martianae suae domus amoenitate
 captus, confususq; longiori uita distulerat. Inde Six-
 tus inuidiose pertinuit, ne ad auctorem primū, si per-
 ficeretur, coepti simul et consummati operis gloria re-
 diret. Innocentio autem defuit uoluntas, quum Vatica-
 nae domus elegantiae quam securitati studere mallet.
 Alexander porro inaurasse testudines, arcemq; Ha-
 driani insigni corona nobilitasse contentus, ut uel Dijs
 inuitis filio imperium strueret, aliō quam oporteret
 ingenium detorsit. Iulium item excelsa ac admiranda
 passim insanis propē sumptibus inchoatem, exorta bel-
 la ab ea cogitatione reuocarunt. Nec Leo extractis in
 Vaticano praestis porticibus, et portu ad Centum-

cellas magnificè repurgato, in ea aurea rei Romanæ tranquillitate, qua beatus uideri poterat, de imminente clade dubitauit. Ab Hadriano autem ad uitæ exitum properante urbs ipsa neq; planè cognita neq; tota comspecta est: ut ipse demum Clemens appetente quidem ingenio, sed deterrente sumptu, dum fatali negligentia destinatum ad publicam salutem id opus differt, molienti urbi exitium Fortunæ limen aperiret. Hisdem fermè diebus quibus Pontifex Roma discedere maturabat, Ptolimus Galliæ regis legatus hyemantem Hadrianopoli Solymanum, appetentèq; uere in Pannoniam graue bellum parantem secutus, accuratis precibus impetrauit, ut Ottomannica classis Hariadeno Barbarussa præfecto Massiliam mitteretur, quæ inimicis littoribus infestè distraheret opes Cæsaris, ualida belli mole Gallia finibus incumbentis, interclusoq; Tyrreno mari insularum ac Hispaniæ nauigationes impediret. Ea res multis purpuratorum deliberationibus agitata graues difficultates habuerat, contradicente præsertim obstanteque eodem Solymano eunucho, qui post Lustibeium uxoris iurgio dignitate exutum, Bassarum ordinis princeps euaserat, ualebatq; ingenio & ingenti auctoritate, Indicis Parthicisq; bellis quæsita. Is non obscure oderat Barbarussam, obrectationeq; laudis omnem eius existimationem tantis laboribus mari partam, otio nauali conuellere contendebat, ita ut perorando nullam aliã educendæ classis causam, quam ut imperator uel periculo publico priuatis Hariadeni commodis indulgeret, se uideri testaretur. Nec desuere qui cum à Cæsarianis, & Venetis pecunia inductum putarent:

nam postea literas à Ferdinando Gonzaga Siciliae præfecto, sibi scriptas Polino tradidit, quibus ille per idoneum hominem Hispanum promissis muneribus petebat, ut eius ingenio solertiq; opera Solymanus cum Carolo Cæsare honestis amicitiae legibus iungeretur, & ipse quoq; Barbarussa quatuor aureorum nummorum myriades ab Hieronymo Zanio legato Veneto sibi oblatas iactanter retulit, si ea æstate minimè nauigaret. Erat enim formidanda Veneto Barbarorum classis, potius maris impotenti imperio superba, quæ assuesceret littoribus Christianis, & magni sumptus necessitatem adduceret, si ornauda classis foret, quæ Adriaticum sinum & insulas tueretur. Itaq; Polinus, qui inter curarum æstus, desperata classe animum desponderat, nuncio decretæ classis exhilaratus Solymano gratias egit. Is enim, auditis & graui iudicia repudiatis suorum sententijs, datam fidem præstare suæ dignitatis esse iustuebat, uel cum discrimine tantæ rei, cuius iacturâ uel immensum auri pondus minimè resarciret. Biduo post Rostanes gener, ac ipse demum Eunuchus, quod ita cordi erat Solymano, Polinum honoris causa solennibus epulis exceperunt, amicitiam & gratiam eo classis manere benignè adauctam gratulantes. Polino demum dono datæ sunt pretiosæ ex auro textili talaris togæ, ueni quoq; insignes equi eximiè phalerati, & pocula quot argentea. Dignioribus uerò ex eius comitatu senecæ uestes impositæ. Discessuro autem Solymanus, classem ut incolumem præstaret atq; reduceret magnopere commendauit, eiq; literas in hanc sententiâ conscriptas ad Franciscum regem deferendas dedit, præ-

H
 ptis q
 sem, q
 siman
 tumq;
 obtem
 tam ge
 bus fel
 tuis me
 ne te it
 pacis n
 dabit, c
 ufferis.
 sem ab
 bus fue
 reperit
 das Ma
 stium p
 ni inde
 exorna
 perata
 Lacon
 Tenar
 uerfis
 da dem
 atq; in
 mium
 xerant
 uenit. C
 baruff
 gini de

ptis quidem glorioso fastu tot regnorum titulis. Clas-
 sem, qualem quantamq; petisti, omnibus rebus ornatif-
 simam Polino fraterna liberalitate concessi. Impera-
 tumq; est Hariadeno maris praefecto, ut eius consilijs
 obtemperet, ac arbitrio demum tuo cum hostibus bel-
 lum gerat. Tu uerò rectè amiceq; feceris, si classis re-
 bus feliciter gestis Byzantium reducetur. Cuncta autem
 tuis meisq; uotis prosperè cedent, si grauisimè caueris
 ne te iterum Carolus rex Hispaniae aeternus hostis tuus
 pacis mētionē decipiat. Tum enim aequissimam pacem
 dabit, quum regiones eius omni belli clade uastatas ex-
 asserit. At Polinus extemplò Byzantium reuersus, clas-
 sem ab Hariadeno, qui diu noctuq; multus in nauali-
 bus fuerat, egregiè resectam instructamq; remigibus
 reperit, tanta adhibita celeritate, ut ad quartum calen-
 das Maias conscenderint, petita primò Eubœa ad Cari-
 stium promontorium, quod hodie Mantelium uocant,
 ut inde coniuuctis sibi aliquot triremibus, quæ tardius
 exornatæ sequebantur, ad Maleam contenderent. Su-
 perata autem Malea, tota classis, reslantibus Etesijs, in
 Laconicum sinum coniecta, Matapanium caput, quod
 Tenarum antiquis erat, superare non potuit. His ad-
 uersis uentis allata mora est nouem dierum, sed secun-
 da demum tempestate Hariadenus Methonem adiit,
 atq; inde cum classe centum & decem triremium, bire-
 mium uerò circiter quadraginta, quas praedones addu-
 xerant, Ionium praeteruectus ad Messanae fretum per-
 uenit. Conspecto Rhegio praedones descenderunt, Bar-
 barussa ad idoneam stationem classē promouit. Rhe-
 gini deserta urbe profugerant, sed Didacus Gaetanus

Hispanus arcē tenebat. Is Polino colloquū petēti, quā
 nihil respōderet, & in subiectis collibus prædones spe-
 ctarentur, tres Turcas tormentis interfecit. Eo sociorū
 casu accensi prædones urbem irruerunt, & quōd iu-
 nes essent domus incenderunt, egrē id ferente Polino,
 & Barbarussa incēdiarios ad pœnam à trierarchis de-
 poscente: Inde quoq; tormenta muralia in aduersum
 arci tumulum comportata. Ea paucis ictibus ita Hispa-
 num, lacrymante uxore, terruerunt, ut se atq; omnia
 dedens muro demiserit. Ei Barbarussa, orante Polino,
 uxoriq; & liberis libertatem concessit. Reliquis autem
 in templo ab iniuria custoditis, arcem militi diripien-
 dam dedit: in his fuere circiter septuaginta Hispani mi-
 lites, & multò plures Rhegini ciues, qui in seruitutem
 abducti sunt. Sed demum Didaci filia, eximie uenusta-
 tis uirgo, in quā senex Barbarus procaces oculos con-
 iecerat, ad prætoriam nauem sic perducta est, ut eam
 ilico Mahometanis initiatam sacris legitimæ uxoris lo-
 co habuerit, & Didacum patrem aliquot post menses
 ad portum Herculis inuisentem filiam, tanquam socer-
 rum humaniter, liberaliterq; suscepit. Hisdem fern-
 diebus circa solstitium, quibus Barbarussa magnæ Græ-
 ciæ, & citra Messanæ fretum Brutiorum oram percu-
 rebat, Carolus Cæsar, aliquot cohortibus, & septin-
 gentis circiter equitibus in onerarias naues distributis
 cum quadraginta triremibus è Barcinone Genuā per-
 uenit, tardiore ob id nauigatione, quòd onerarias ex-
 tra conspectum rostratæ classis minimò relinquendas
 existimabat, ut si mare tranquillum, & solstitiali ma-
 lacia constratum foret concidentibus omnino uentis,
 rostratæ

prostrate demum onerarias, uel immobiles remulco, ad
 conficiendum cursum protinus adiuuarent, elusa &
 despecta Gallorum classe, quæ tutissimo in portu, ut
 errantes aut uento destitutas inuaderet ad Massilienses
 insulas excubabat. Exceptus est Caesar ornatissimo Au-
 rianæ domus apparatu, prestoq; ei affuere Alonsus
 Daualus, & Ferdinandus Gonzaga, ipseq; mox è Flo-
 rentia Cosmus Medices, ac è Bononia missus à Pontifi-
 ce Petrus Aloisius Farnesius, Octauij Caesaris generi
 pater. Hic adolescens diu in Hispania socero comes ea-
 dem uectus prætoria naui in Italiam redierat, iturus
 ad uxorem, quæ Ticinum usq; progressa patrem, &
 maritum expectabat. Cæterum Farnesius qui ea de causa
 uenerat, ut ad explicanda maximarum rerum con-
 siliâ, colloquio dies & locus diceretur, ad id prædu-
 rum, atque difficilem Cæsarem reperiebat. Erat enim
 tam Caesar contracto uultu sermoneq; factus amarior,
 quod Hispanico simul & Belgico lacebitus bello, nul-
 lam opem ab affine Pontifice, atq; eò sæpius ab se ami-
 citæ ac liberaliter exulto, contra Gallos impetrasset.
 Propterea minimè, uti aliàs, familiaris, nihil sibi in Ger-
 maniam properanti colloquio opus esse respondebat,
 ne reliquum æstatis tempus, Sicambrico destinatū bel-
 lo, inuiti mora deperiret, quando recentibus iniurijs
 affecto nullus conciliandæ pacis locus esset relictus,
 nec decorū Cæsari uideri posset de cōcordia cogitare,
 nisi prius uindicatis iniurijs, tū demū matura & certa
 pax ab ipso uictore peteretur. In hanc quoq; declinan-
 di colloquij sententiam abruptè filiam à Bononia lite-
 ris acciuerat, ut eam ex itinere apud Ticinū inuiseret,

postquam Pontificem minimè uisurus esse uideretur. His cognitis Pontifex Cæsarem reipub. causa demulcedum ratus, Alexandrum Farnesium Cardinalem magnis itineribus Genuam misit, breuiq; eius iuuenis maxime illustri solertiq; ingenio, quum summa quoq; ad persuadendum inesset auctoritas, Cæsar adductus est, ut ad Buxetum cum Pontifice iungeretur: id est oppidum Palauicinæ familiæ inter Cremonam atq; Placentiam, sed ea conditione, ut triduo plus colendo audiendoq; Pontifici se daturum negaret. Fuere qui existimarent Cæsarem ad id se inuitum trahi uideri uoluisse, ne Britannæ regem, dudum non obscuro fœdere contra Gallos percusso sibi coniunctum offenderet. Hominem enim ingenio suspicaci repentinoq; eo congressu alienari posse putauerat, quoniam ex diuini iuris censura impietatis crimine damnatus, Pontificium nomen immani odio persequeretur. Sed Cæsari arma parandæ cogenda in primis erat ingens pecunia, quæ expectari posset à Pontifice, si Octavius gener, ut fama ferebat, Mediolani princeps Augusta auctoritate crearetur. ea res uideri poterat decora Cæsari, honesta Pontifici, & Venetis longè gratissima, quòd ille sese, eo liberato facto, affectate summæ potentiæ inuidia liberaret, filianq; obiter tanto dotali munere supra Alexandri Medicis titulos ornatam, beatiorem efficeret: hic uero singulari cum laude exoptatam afflictis gentibus pacem pararet, ut inde expedita arma Turcis inferretur, & Veneti Neapolitano fœderi sincerè satisfactum esse iudicarent: quum in conditionibus prolixè caussent, ne quisquam Austriani sanguinis Mediolani prin-

ceptus à Cesare diceretur. Apparebat quoq; Franciscū
 Gallie regem, qui pari iudicio Sfortiam Mediolani
 principem tulisset, ac eum deniq; à Cesaris iniuria ma-
 gnis opibus defendisset, haud grauatè expectationi Ve-
 neti senatus, & uoto Pontificis assensurum. Quid e-
 nim commodius Gallo quæri, uel exoptari melius pos-
 se, si attenuatis atq; defessis Gallie uiribus expedita re-
 quies quæreretur, quàm ut Gallia Cisalpina Hispanis
 atq; Germanis militibus exonerata, Carolus Sabaudi-
 us reliquis Subalpinis populis ac Octavius Insubribus
 imperarent: quum ille dimidio exutus regno ab infir-
 mis opibus, opportunus iniuriæ fieret, nec Octavius, si
 fata Cesari longiorem uitam inuiderent, hostium Gal-
 lorum impetum esset laturus. Verum tantæ rei negoti-
 um magnas ad explicandum difficultates includebat:
 quod præalto consilio Cesar, si transigendum foret,
 suis omnino præsijs munitas arces tueri uellet, nec im-
 pli Pontifici, pari solertia rationes subducēti, expedire
 pecuniam placeret, nisi omnino libera atq; integra di-
 tionis possessione potiretur: nec aliter quoq; Venetus
 senatus Octauij tutelam esset suscepturus. Huic consi-
 lio unus omnium Alfonso Daualus uehementer in-
 cambebat, quum diuersi Gonzaga atque Auria gra-
 uissimè dissentirent. Is enim præclaro studio Cesari si-
 mul atq; Pontifici gratum facturus eò tendebat, ut In-
 subres, apud quos in honore militari uiginti annos fu-
 isset, pietatis & clementiæ nomine ab acerbissimis tri-
 butis ad inopiã reductos inuecta pace subleuaret. Pro-
 pterea in eam spem à Cesare missus, Parmã ad Pontifi-
 cem uenerat. Sed Cesar uetere suo innixus consilio, ne-

Mediolano unquam excederet, in itinere cum Cosmo de redimendis arcibus opportunè transegit, ita ut supra ducēta milia aureorum nummūm in bellicos sumptus soluerentur. Florentinæ quoque arcis, ac item eius quæ est ad Liburnum præsidia, nutu & sacramento Cæsaris tenerentur. Eas inimici Cæsaris, ad cumulandam concepti dominatus inuidiam, & hostes Cosmi ad eleuandam eius existimationem, Etruriæ compedes appellabant: quasi Cosmus temporario beneficio regnare uideretur, & Cæsar dissimulanter, ac ideo lentis passibus ad Italiæ principatum contendens, & tempus idoneum expectans, quo Etruria in prouinciam redigi tutò posset, Cosmo Fortunam, atq; potentiam, uti a liūde ab initio partā, inuideret. Ea itaq; celebri liberalitate Cæsar, insignem benefici moderatūq; animi laudem tulit, quum malignis suspicionibus extincta inuidia inexpectatus occurrisset. Nec minore præstātis ingenij iudicio expetiti muneris beneficio Cosmus respondit. Deductis enim omnibus Hispanis, qui in arcium præsidijs erant, non Italis demum, uti pleriq; crediderant, sed Germanis ac Hispanis ab se delectis custodiendas arces attribuit, ad declarandam gratissimū & maximè fidelis animi magnitudinem, ut aliquanto ceteris beneficio nobiles animos obstringi, quàm metu contineri Cæsar agnosceret. His de causis Pontifex, cum personæ, tum Reipublicæ dignitatem domesticis commodis anteferre non dubio pudore ceteris, priuati eius consilij cogitationes penitus abiecit, in eamque unam omnino curam totus incubuit, ut Cæsar, representato Ferdinandi fratris periculo, &

propositis æquissimis de pace conditionibus, ab instituto bello contra Solymantum uerteretur. Pontifex prior Buxetum uenit. Postero autem die, occursum totius aulae Caesar exceptus est, complectente demum Pontifice, & honoris causa supra medium conclaue summa arcis coenacula tanto hospiti concedente, ita ut bina cohortium et equitum praesidia, sub signis pari prope numero, pariq; uigilia, arcis ac oppidi portas aequali securitate custodirent. Ceterum Paulus uel tridui colloquio, quanquam singulari memoria summæque prudentia & pietate, ea sedulo commemorasset, quæ graui momento ad impetrandam pacem pertinerent, praedictum inueteratoq; odio à Gallorum amicitia penitus abhorrentem expugnare non potuit. Totus enim Caesar iratissimus in Cleuentem intento ad uindictam animo ferebatur, tanta uehementis ingenij contentione, ut cum Austriam Barbarorum incendio breui arsuram crederet, nihil se eam patrimonij miserè deflagrantis flammam respecturum esse testaretur. Indignum enim esse nomine Caesaris, à subditis imperio beneficiarijsq; suis contumeliam ferre, nec ulcisci eos, qui malignitate atque perfidia inducti, nullaq; prouocati iniuria genitæ scelere, & ab se legitimo Augustæ potestatis imperatore, & quo nihil flagitiosius patrari posset, ad insidiosissimos hostes defecissent. Francisci porrò regis amicitiae nunquam se confisurum, quod ille toties ruptis foederibus fidem fessisset, quod more gentis inmodicos ac aliena semper appetentes spiritus gereret, nunquam pacem pati posset, nec toties fracta, atque perdomita arma deponeret. Cesare pacem

abnuente, Pontifex postulauit, ut postquam ipse hortando nihil profecisset, senatores Cardinales de cōcordia Reipub, Christianæ commodo disertè uerba facturos audire minimè grauaretur. Pertinere enim plurimum ad eleuandam, uel parùm æqui, uel omnino pertinacis animi opinionē, si in senatu libera uoce proferret, cur à communi cōcordia dissentiret. Id uerò Caesar honori senatus facillè tribuit, nec multò post uocatis Cardinalibus, Marinus Grimanus eius ordinis princeps, ita locutus est. Nisi longè maximum, quod Reip. diuturnis affectæ malis discrimen imminet, Auguste Caesar, omnium animos uehementissimè commoueret, rem profectò toties actitatam, rursus agere maxime absurdum putassemus. Sic enim hic frequens senatus, cum pristinae tuæ constantiæ, tum modestiæ suæ meminit, ut priuatis colloquijs uigilantissimi atque optimi Pontificis officio grauissimè satisfactum intelligat. Sed dirus hostis in limine crudelia arma cōcutit, mareq; lōnium magnis eius classibus constratum esse nunciatur, & tu tanta animi magnitudine, tantis opibus, & tanta deniq; fortuna summus imperator, neglecta Pannonia deserto fratre, Italiæ, Siciliæq; littoribus Barbaro penè proditis, auersus in Belgas contendis, scilicet ut quæ ignobili uindictæ studio rebellantem regulum debellaris, peruersæ laudis famam quæras: quasi rectissimæ, et perillustris laus aliunde, quam à confecta pace, susceptoq; sacro bello petenda uideatur. Aequo igitur animo tuleris, Auguste, si decreti tui nouitatem non insulsi homines admirantur: nam quum in periculo publica sit salus, occultas consilij tui ratione excutiunt, omitti

uictoriam, parari cladem, religionem altius reuelli ma-
 xime dolent, agnatasq; Cæsaribus, & tibi proprias uir-
 tutes requirunt, ueræ scilicet gloriæ cupiditatem, dede-
 coris metum, & præsentis animi pietatem, quarum re-
 rum, quum tibi esses omnino persimilis, præclara non
 uuo in loco, & quidem imitanda posteris documenta
 reliquisti. Sed in te una maxime pietas resulsit erga
 Deum diuosq; immortales, qui te hac incedentem uia,
 & ritè uota nuncupantem nusquam sefellerunt. Nosti
 enim quanta euentus felicitate responderint, quum in
 Pannonia Solymanum tantarum uirium tumentem
 fustu, solo propè castrorum tuorum fremitu prosliga-
 sti, Barbarussamq; acie deuictum ac exutum regno, ter-
 ra Africa depulisti. At illi tibi demum ad intestina bel-
 la, si non iniquè, importunè tamen conuerso, minus ar-
 riserunt, scilicet, ut salutem tuam, non uictoriam sibi cu-
 rare esse ostenderent, & præclare monerent, ut à Chri-
 stiano sanguine temperares. Rediisti siquidem è Prouin-
 cia incolumis, quum tertia fèrè pars exercitus, non ho-
 stili gladio, sed tæbe consumpta perierit: uerum aliquã
 to certius deorum numen apparuit, quum è Germa-
 nia, Solymano ad occupandam Budam aduentante, in
 Africam traicere properasti, quum à te supplex frater
 opem imploraret, retentarent Germaniæ proceres,
 moxq; Hungari tuo discessu se proditos quererentur:
 traicisti scilicet durissimo anni tempore, ut cuncta ter-
 re marisq; pericula, ad exiguam nec satis nonini tuo
 decoram uictoriæ spem subires: neq; enim & Eunu-
 chus & seruus Asanagas cum ipso nobilissimo impera-
 tore hoste, tum præsertim Christiana terga immaniter

cedente, uideri poterat comparandus. Sed te, nosq; tecum omnes, capitis tui aleam subituros, Dijs superi preclara miseratione conseruarunt usque adeo clementer ut tibi in eo calamitatum omnium concursu, incomparabile trophæum de deuicta Fortuna concesserint. Ergo si tam grata, quàm pia mente, Deorũ beneficio commoueris, te ipsum hodie profectò uinces, quod certè magis pulchrum decorumq; fuerit, quàm fortunam rerum omnium dominam admirabili constantia superasse. Hæc quidem agnoscis, Cæsar, & quæ tua iudicij atq; memoriæ uis est, ad gloriam tuam, & seculi felicitatem pertinere confiteris: sed cum Gallo nunquàm stabilem amicitiam, nunquàm securam pacem parari posse contendis, quòd tibi ea gens è summis regni optibus facillè infrænis, alienæ ditionis appetens, noua spe, noua libidine semper inquieta uideatur. Hæc certè suspicantem à communi concordia auertunt, auertentiq; semper. Nulla enim grauior pestis humano ingenio insidet, quàm altè concepta suspicio. Ea enim quum temere semel irrepserit, ægerrimè uel maximè illustratione conuellitur. Noli, generose, pieq; Cæsar, ullo modo pati, ut in te uel minima suspicacis ingenij nota resideat. Pàtere autem si quid prædurum in intimis sensibus obcalluit, ut id totum Christiana pietate molliatur. Honestissimis siquidem nominiq; maximè decoris conditionibus, quas prudentium & reipublicæ amantiſsimorum hominum iudicio descriptas dudum perlegisti: rex Gallorum pacem petit, affinitatem, opes, copias offert, occupata restituit, ut Mediolano tua liberalitate, beneficiarij; iuris nomine recuperato, communem

hostem

hostem Barbarum, coniunctis armis persequatur. Ut nihil porro, uel occultæ fraudis, uel parum sincere fidei pertimeas, qui nihil unquam inuicti animi fretus altitudine timere didicisti, cuncti ferè principes, in ita societate fœderum sponsores, uadesq; aderunt, ut iustis armis sanctas pacis leges, iuraq; omnia tueantur. Hæc à te pacis conditionem ante alios orat & exigit Carolus Allobrogum regulus, innocentia tantum sua depulsus regno, & quod longè miserrimum uidetur, per septem annos ancipiti duorum propinquorum iniuria fatigatus. Hanc item Veneti, tanquam ex fœdere debitam, reposcunt. Eandem regna tua, perpetuis tribuitis eneruata, tuorumq; præsertim, ac hostium rapinis crudelissimè diuexata, suppliciter efflagitant. Valeant aliquid, obsecro Caesar, fraterna pericula, Hungarorum supplicantium lachrymæ, senatus preces: Valeat ipsa sacrosancti Pontificis auctoritas, pijs, atque optimis nunquam spreta regibus, ut Christianus orbis, luctu, miserijs, & Barbarorum metu liberatus, post impetratam tuo incomparabili munere pacem atque concordiam secundissimè reflorescat. Ad ea Caesar, ut à uetere consilio discederet, nihil omnino, uel amplissimi uiri facundia, quæ in Grimano summa censebatur, uel eius sacra-
 ti ordinis dignitate permotus, grauitè respondit. Nihil à se in toto uitæ cursu uel ad gloriam, uel amplitudinem comparandam publica pace commodius & melius concupisse, quàm ut exoptata seculi securitas, cum tranquillitate rerum omnium pararetur, nihilque demum antiquius habuisse, quàm pace potiri, ut

inde aduersus Barbaros arma distringeret, cuius uoti ac instituti sui præclara exempla, in Pannonia, Græcia Illyrico, & tota denique Africa rebus gestis ostenderit: sed laceffitum Gallorum iniurijs, retractumq; à nobili incepto bella conficere nequiuisset. Nemini enim tutam pacem, utiliorē, charioremq; uideri, quàm ei ad quem iure optimo ex sacri belli uictoria, cum speciosissimi spes triumphum, tum inusitatae laudis prouentus obuenerent: sed Gallos semper, noua odia ex antiquis simultatibus serentes, ipsius semper, maiorumq; suorum obretractasse laudibus, ac potentiae, amplitudini, & legitimis regnorum hereditatibus inuidisse, quòd rite nuptas leuissimas uirgines impudentissimè repudiarint, sacramenta foederum abiurarint, nihilq; unquam sanctius habuerint, quàm quum ex commodo luberet, à fide ac amicitia defecisse: id præclare perspectum esse planeq; cognitum imperatorijs comitijs, quibus multo auro suffragia præuertere conati, ambitiosæ malignitatis, atq; stultitiæ graui sumptu ignominiam retulerint. Postremò ab ipsis concitatos Menapios atq; Sicambros, ut Brabantiorum regionem incenderent, euocatumq; nefaria crudelitate ad omnium perniciem Solymanum, ut Austrianae domui quàm maximè noceretur, quum nunquam antea in eam maleficio & contumelia temperassent. Ab his autem obiectari sibi inducias Rinconis atq; Fregosij cæde uiolatas, cuius patrati facinoris ipse prorsus fuerit ignarus, & pœnam denique Georgio patruo pecunia redempto nuper exoluerit. Proinde nunquam se ad animum concordiae mentionem admissurum, nisi Belgarum suorum iniurias de rebellibus incendis-

incendiarijsq; latronibus uindicaret. Id enim dignum uideri Cæsaris maiestate, omnia belli detrimenta æquo animo perferre, sed nullam dignitatis pati contumeliam. Sibi autem, & summi Pontificis, & totius deniq; senatus gratiam, honori, ac emolumento esse debere, non detrimento atq; dedecori: quid enim in re sua potius quàm aliena sapienti, & satis superq; Gallorum fidem experto, absurdus atq; dementius, quàm iniqua pacis conditione, Cisalpinæ Galliæ imperio spoliari, ut Francisci regis minori filio, Britannia ceterioris hereditate penitus excluso, nouum ex alieno patrimonium paretur, quo demum Galliæ augeantur uires in Italia, & suæ protinus minuantur? Ea quoq; insana aut certè preposterâ liberalitate, liberas nauigationum, ac itinerum sibi eripi facultates, quum repetere Hispaniam & Germaniam inuisere singulis propè annis necesse foret. Malle se Augustæ dignitatis penitus obliuisci, & acclamatum Cæsaris nomen ultro deponere, quàm indignanter pati, ut terra mariq; portus, hospitia, transitus, à dubijs uel ingratibus impetranda uideantur. Postremò Cæsar sensim exardente facièdia, eadem ferè commemorauit, quæ superioribus annis, cum Romæ, tum Nicææ etiam & Lucae expetentibus pacem responderat, quum eã causam disertè atq; accuratè perorasset. Ad eò enim constanti ingenio, presentis potentie suæ iura defendebat, ut remotas etiam spes amplioris fortunæ solerti ratione tueri, proferreq; non imperitis rerum non obscure uideretur. Ita uerò flagranti animo in Cleuensẽ iracundiam intenderat, ut Solymani impetum facillè cõtemneret, neq; multum fratris

periculo commoueretur, & mihi demum, quod minime prætermittendum uidetur, ipsius discedentis manum osculanti, alacri familiarique uultu diceret. Expedire te, inquit, Ioui calamos oportet, ut quæ iam gesta sunt in historijs tempestiue perscribas: nam hoc armorum motu, magnus profectò tibi noui operis labor paratur. Ceterum Pontifex, quanquam conciliandæ pacis consilio deiectus, rationem & studium æquitatis, ueræq; gloriæ decus, alioqui semper eximium in Cesare, cæca obstinatione superari mirabatur, Ferdinandi tamen regis pericula, Reipublicæ pariter ac amicitie causa se minimè neglecturum Cesari confirmauit. Nec multò post, Baptistam Sabellum prætorij præfectum, & Iulium Vrsinum cum triginta cohortibus tuendo Norico ad Pannoniæ fines transmisit. Quinque diebus eo colloquio frustra consumptis & Cesare in Germaniam contendente, Pontifex pari digressu Bononiæ est reuersus, ut festum diem, Petro Apostolorum principi dicatū, solenni cerimonia celebraret, quo die Barbarussa à Pontijs insulis ad Tarracinesium littora delatus, Ostiam peruenit, tanto terrore hominum ab ora in montes refugientium, ut populus Romanus subito metu concitatus in fugam, Urbem omnino deserturus esse uideretur, nisi à Polino literæ ad Rodulphum legatum conscriptæ perlataeque Romam per Tarracinesium prætorem tumultum magna ex parte compressissent. In hanc enim sententiam ille perscripserat: Classis, quæ à Solymano ad præsidium Gallie Barbarussa præfecto mittitur, ex præscripto mihi paret, ut nemini, præterquam hostibus nostris noceat, itaque edicto

Romani,

Romanis, ceterisq; Pontificiæ dittonis oram incolenti-
 bus, ut nihil hostile à nobis timeant. Nusquam enim fi-
 dem ab eorum imperatore mihi præclare datam Tur-
 ca uiolabunt, & uos pro comperto habetis Fræciscum
 Galliæ regem nihil habere antiquius, quàm ut rem Ro-
 manam non incolumem modò, sed maximè florentem,
 acideo ab omni impiorum iniuria defensam uelit. Ea-
 dem quoque usus diligentia Polinus Neptunianis ac
 Ostiensibus adeò animos confirmauit, ut expetentibus
 Turcis uenale pecus, & reliqui commeatus copiam ad-
 ducerent, & ex nauigijs Campano uenali uino onu-
 ftiis, quum ea in portu hæssissent, trierarchis aliquot
 amphoræ, in usum seruorum remigum præsentì pecu-
 nia uenderentur, acciditq; ut nonnulli quaternis arieti-
 bus aut binis iuuentis singulos ex Brutijs captiuos à
 prædonibus impetrarent. Sed ciuitas nocturno præser-
 tim metu consternata, uel ipso legato ex aliena promif-
 sione propriam obstringente fidem, & uultu interrito
 animi securitatem in eo periculo præferente, ut quic-
 quam de salute publica Barbaris crederet, adduci non
 poterat, quanquam & P. Antonius prætor, cum præ-
 fectio uigilum, multis accensis funalibus ad coercendam
 fugam, per omnes regiones discurreret, passimq; abire
 classem nemini infestam, & nihil propterea metuen-
 dam prænunciando, timore in fugam præcipientes reten-
 tare conaretur. In Sabinū enim agrum et Tyburtinum
 trepidæ mulieres cum paruus liberis effundebantur,
 eratq; eius nocturni tumultus facies, sicuti mox dece-
 dente periculo ridenda iuuentuti, ita tum omnibus for-
 da & miserabilis, quum matronæ, nobilesq; puellæ,

& sacratae quoque uirgines e claustris in publicum
 proriperent, oblitae pudoris, ab obuiuo quoque in tene-
 bris, ut ad proximas portas iter monstraret, lumenque
 praeferret luctuosis uocibus exorantes. Romani inter-
 rim ciues, & diuites inquilini concursu ad legatum
 facto, apud quem erat Vitellius ad ferendam opem op-
 portunus, ut praesidia pararet acciretque ad Urbem co-
 pias, flagitabant: nullae enim erant in Urbe ad custodiam
 cohortes, quum antea nihil ab ea classe hostile ueritor,
 non temere ad inanes metus aerario parcendum iuu-
 caret. Sed ita demum euenit, ut quum salua Urbis digni-
 tate praesidium negare uix sibi tutum foret, subitaneae
 cohortes e proximis Tuscis, & abeunte iam classe, in
 Urbem graui ac inutili sumptu uocarentur. Barbarossa
 autem ad ostium Tyberis aquatione longe optime
 nactus, triduo post inde discessit, Etruriamque oram atque
 Liguriam sine maleficio praeteruectus, Massiliam relictam
 contendit. Eodem quoque tempore & ipse Solymanus
 ab initio maturandum sibi ratus, ne ultra Budam pro-
 uecto, aestatis tempus ex natura Pannonij caeli in plu-
 uias autumnales praecipis, in cursu gerendarum rerum
 deficeret. Itaque Sauro flumine ponte traiecto, Amura-
 them Dalmatam, Persamque Vlamantem, ad expugna-
 dum Valponium praemittit, hos quoque Achomate Euro-
 paei equitatus magistrum subsequi iubet. Erat id op-
 pidum ad Draui fluminis ripam positum, non longe ab
 Exechio, foeda Austriani exercitus fuga, et Bacchitij
 Pauli, Ludouicique Lodronij fortissimorum ducum ca-
 de, percelebre. Tuebatur autem locum praesidio ex eler-
 tibus imposito, Petri Pereni uxor, eadem & Alexi
 Tursoni

Tursoni
 uirilem
 egregie
 Amura-
 menti o-
 rent, pr-
 lade uer-
 dum ex-
 rime, in-
 plus du-
 rum hos
 bores ca-
 firmissi-
 ualis a-
 muro So-
 tus susti-
 Valpon-
 bertaten-
 paction-
 spondit,
 fecit, ut e-
 quam in-
 oppidi f-
 manus e-
 tis exple-
 terrestr-
 nium cor-
 arcis cus-
 uum, ut
 bus suis i-

Turfonis soror, quæ marito ab rege custodia tradita,
 uirilem animum induerat, sed defensores, quanquam
 egregiè munitum erat, uim Turcarum non tulerunt.
 Amurathes enim Hungaros omnes in deditiōem cle-
 menti consilio accepit, seruauitq; ut, qui agros cole-
 rent, proposita libertate in prouincia relinquerentur.
 Inde uerò ad Soclos Perennianæ etiam ditionis oppi-
 dum exercitus ductus, ubi aliquandiu & quidem acer-
 rimè, inuadentibus Turcis repugnatum est, quòd am-
 plius ducenti nobiles Hungari, uti erant ueri Turca-
 rum hostes, multitudinem incolarum ad perferendos la-
 bores contemnendaq; pericula cohortando, ante alios
 fortissimè Turcarum audaciam propulsarent: sed ubi
 multis acceptis uulneribus, territaq; & recedente à
 muro Soclensium turba, irrupentium hostium impe-
 tus sustineri non potuit, in arcem confugerunt, ut inde
 Valponiensium exemplo, facta deditiōe salutem ac li-
 bertatem impetrarent: sed his iratus Amurathes, nulla
 passione, sed arbitrio se dedentes egredi passurum re-
 spondit, atq; ita exeuntes porta ad unum omnes inter-
 fecit, ut ea crudelitate reliqui, qui spem in armis potius
 quam in Solymani clemētia reponerēt, collata utriusq;
 oppidi fortuna terrerentur. His cognitis rebus Soly-
 manus capta oppida Amurathi dono dedit, & para-
 tis exploratisq; rebus omnibus, è Buda cum uniuerso
 terrestri naualiq; exercitu ad expugnandum Strigo-
 nium contendit. Erant in præsidio Liscanus Hispanus,
 arcis custos, senioris Liscani propinquus, qui ad Casso-
 nium, uti supra docuimus, ob ereptas fruges ab agresti-
 bus fuit interfectus, uir cogendo auro aptior, quàm bel-

licis muneribus obeundis. In urbem autem missus ab re-
 ge Salamanca pariter Hispanus, non admodum peri-
 tus belli, & ante periculum uanissimus hostium con-
 temptor. Is præter paucos Hispanos eius amicitiam fa-
 miliaritatemq; secutos, Italicas cohortes duas effecerat
 ex his militibus, qui Medice præfecto classis, Alexan-
 droq; Vitellio in Italiam redeuntibus, in Pannonia re-
 manserant, Alexij Nardoi & Vicentij Matricij signa
 sequentes. Ad hos accesserant uexilla duo Germano-
 rum, quorum duces erant Tristanus Fortaler, & Fran-
 ciscus Munechius, qui militum omnium numerus mille
 & trecentorum summam efficiebat. Paulus autem Stri-
 gonienfis antistes, præclaræ erga Ferdinandum fidei,
 in pacatam regionem abierat, quod à desperata uenia à
 Solymano certum cruciatum expectaret, quod eo de-
 precatore in gratiam Ioannis regis semel restitutus, ite-
 rum ad Ferdinandum defecisset. Strigonium in præ-
 ta ripa arcem habet, indeq; Danubium subterlaben-
 tem latè prospicit, ex aduerso editum habet collem, qui
 portæ urbis imminet, moenibus autem extantia propu-
 gnacula desunt, per quæ emissis tormentis subeuntium
 hostiū latera feriuntur. Is structuræ mos antiquis erat,
 quum nondum reperto bombardarum artificio, arcei-
 bus & ballistis ingentibus & turribus ligneis urbes
 caperentur. Propterea Vitellius & Torniellus supe-
 riore anno ad inspiciendam loci munitiōnumq; natu-
 ram à rege missi, ægerrimè defendi urbem à maximis
 præsertim copijs oppugnatam retulerant, quod à eo
 colle tormentis statuendis à Barbaris occupato, cun-
 cta introrsus supernè conspecta ferirentur, & ea ef-
 fecerant.

H
 set natu
 derent,
 possent
 qui Stri
 occurre
 et abund
 tes, Soly
 rus hosti
 lesq; om
 periter e
 spectant
 ni feroc
 ci, quan
 stibus, at
 posito m
 auxit qu
 erum tres
 ad Maho
 spanum,
 constare
 interpre
 tanque a
 se dedent
 titutūque
 tremā sup
 feris præ
 tateque p
 neque m
 nas spes
 dierunt, e

set natura moenium, ut quanto propius hostes succe-
 derent, tanto tutius protecti ab imo subruere murum
 possent: quibus difficultatibus, ueteres peritiq; milites,
 qui Sirigonij præsertim hybernarant, nouis operibus
 occurrebant, magnaq; alacritate ante periculum, ut ia-
 stibus accidit, mirifica uirtutis operam pollicen-
 tes, Solymani aduentum expectabant. Sed ubi Barba-
 rus hostis undique promotis castris latè campos col-
 leq; omnes erectis tabernaculis occupauit, classemq;
 pariter ornatissimam aduerso flumine subeuntem pro-
 spectantibus ostendit: nemo erat qui non deposita ani-
 mi atrocità magnopere de salute dubitaret, quòd pau-
 ci, quanquam eximia uirtute, cum numerosissimis ho-
 stibus, atq; his pertinaci admodum deuoti animi pro-
 posito mortem petentibus, pugnaturi uiderentur. Ad-
 auxit quoque metum legatorum aduentus: Solymanus
 enim tres prætorianos è gente Christiana iam pridem
 ad Mahometis sacra traductos, Italum scilicet, & Hi-
 spanum, atque Germanum, cum præsidium ex his
 constare didicisset, ad urbem miserat, ut quisque sine
 interprete suæ nationis homines alloqueretur. Hi
 namque admissi per ampla præmia atque stipendia
 se deditibus ita promiserant, ut quum prolata con-
 stitutaq; iam essent tormenta, abnuentibus ex-
 tremis supplicia denunciarent. Ad ea quum à signi-
 ficis præclara uoce responderetur, milites fide uir-
 tateque præstantes, neque præmijs turpiter capi,
 neque minis ac ignominia terri solitos, extre-
 mas spes in armis habituros, Turcæ in castra re-
 dierunt, eodèque die tormenta in collem imminen-

tem urbis summa celeritate subuecta sunt, & delecta
 toto ambitu ad oppugnandum infirmiores mœnium
 partes, tanto quidem Barbarum iudicio, ut neq; peri-
 tius, neq; opportunius quicquam ad nocendum excogi-
 tari potuerit, uel ab his, qui cuncta interius diligenter
 explorassent, ita ut credi par sit, non fortuna non modo
 Christianis hominibus, sed fidem quoq; aduersus Bar-
 baros omnino defuisse. Salamanca diffusus suburbanis
 munitionibus, secus ac antea iactanter nequaquam se
 deserturum prædicatorat, in urbem se recepit, quæ ho-
 die Castelli nomen habet: superioribus enim hyberni
 exteriores Strigonij partes antiquitus muro ciuitas,
 usq; adeò milites, naualesq; socij deformarant, ut subla-
 tis ad usum ignis tabulatis & contignationibus, semi-
 cadentia tecta spectarentur: ea frequenti tractu per de-
 cliuia ad flumen usque pertinebant, ubi tabernæ & no-
 biles quoq; domus à fortunatis Hungarorum regibus
 extructæ uisebantur. Ceterum Achomates, Europæ
 equitatus magister eam ad oppugnandum muri partem
 accepit, quæ episcopalibus hortis annectitur. Valanti-
 ni autem per se data est quassanda subruendaq; ea tur-
 ris, quæ portæ Budanæ imminet. Is enim ingenio solet-
 ti horumq; operum maximè perito ea merita laude su-
 mam apud milites fuerat cōsecutus: quum in expugna-
 tione Castrinoui ad sinum Rizonicum cum Barbaris
 sa, admirabilis artifex extitisset. Asappi ad opus facien-
 dum idonei, gregatim à singulis ducibus ad perducen-
 das fossas, attollendosq; aggeres ducebantur. Incredibi-
 le dictu est, quanta ui tormenta displodi coepit: inco-
 nstanti nanq; ordine nusquam cessabatur, & erant co-
 Inbrina

labrine ingentis magnitudinis, quarum ictibus non
 modo superiora moenium decussis pinnis nudaban-
 tur, sed turris ipsa, de raso iam fastigio quassata in-
 ferius ac immanibus pilis perforata, nequaquam de-
 fensores, uel adire, uel consistere ausos admittebat,
 adeo ut proximus ex tantis coronæ murus omnis cum
 ingenti fragore prorueret, & terribili continuo ter-
 remotu cuncta quati uiderentur, nec consistendi in-
 muro propugnantibus facultas erat. Nam Iani-
 zeri sclopettarij, aut perfossas subter summa obiecti
 aggeris labra dispositi, aut è superiore loco protecti
 equitum scutis, quum maiora tormenta cessarent,
 excitatusque inde fumus subsideret, certissimis icti-
 bus apparentium capita seriebant, & multi interius
 in statione perseuerantes, incidentibus ab alto sa-
 gittis uulnerabantur, sed multò grauiorem cladem
 fragmenta lapidum nostris inferebant, dum disru-
 pta minutim, dissipataque tormentis, euitari non
 possent, illisq; membris militum inutiles redderent
 quos attigissent. Quibus malis adducti milites, de-
 serta exteriori corona, interiores munitiones celeri-
 ter erexerunt, ut minore cum periculo in defensio-
 ne uersarentur. Nec animus Barbaris desuit, quin
 audacter subirent, ter enim instaurata pugna ma-
 gno clamore edito in urbem irrumpere conati, ad
 congressum usque nostrorum peruenerunt, sed den-
 sissimæ phalangis frontem prælongis hispidam sa-
 ribis, Barbarus hostis leuibus hastis equestribus, &
 grani gladio, aut parua tantum securè armatus per-
 rumpere non potuit, locòque detrusus multis acceptis

uulneribus se recepit. In ea contentione Baltaces Scythiarum
 limbræ quæ ad Pontum est, nobilis Sanzacus, quum
 suos ad irrumpendum uehementer urgeret, inter-
 fectus est. Subiecit ad eam ripam, quam diximus,
 Turcarum classis, ac omnia, quæ ad oppugnationem
 pertinebant, tormentorum instrumenta, commea-
 tumque affatim à Buda subuehebat, nostrisq; uehe-
 menter occupatis classiarij milites & remiges ad su-
 burbanas domos tanquam in foro rerum uenialium
 ociosè uersabantur. Id nostri ab arce despeccantes,
 impunè fieri non tulerunt, conglobatisque repente
 ex sua quisque cohorte singulis centurijs, Michael
 Rauaspurgus Germanus, Nardoùsque Italus erupe-
 runt. Tantus fuit eorum impetus, ut Turcæ impro-
 uiso hostium superuentu perterriti, quum pars ar-
 ma capere, pars ad classem cursu se proripere uel-
 let, tumultuosissimo pugne fugæque genere, aut in-
 tercepti caderent, aut adnatantes rapti flumine mer-
 gerentur. Sed qui in classe erant, opportunam pla-
 nè profligatis & perditis opem tulerunt: sagittis
 nim & glandibus in nostros coniectis, ita incum-
 bentium impetum retardabant, ut iam admotis un-
 dique nauigijs, aliquanto quietius, quàm paulò ante
 & tutius suos exciperent. Perière è Barbaris cir-
 citer ducenti, & ipse Zirmar natione Persa, cuius te-
 rat classis imperium, ut eius audacis facti nomen ma-
 ximè celebre redderetur, quum in eo discrimine per-
 turbatis opem ferens, & fugam increpitans, præ-
 toriam biremem admouisset, glande traiectus in-

terij.

bus effo-

uulatio

tenderen

acceptis

speration

artificio

fugit.

sem præc

diarex d

tato præ

tur. Is

tisque di

naturè p

expugna

in extren

dificiòque

nationis a

flum uarij

nam Nasa

ad aque l

commodo

cardum m

tum metu

nus Eurie

his tormen

comatu ci

statuendis

Terrent e

si, direc

terij.

terij. Dum hæc fierent, & Barbari stratis mœni-
 bus effosisque cuniculis, quibus turris excinderetur,
 validiore in dies impetu expugnandæ urbi vires in-
 tenderent, & contra nostrorum animi cum multis
 acceptis incommodis, tum una maximè auxiliij de-
 speratione frangerentur, senex Calaber è Crotone
 artificio tormentorum assuetus ad Barbaros trans-
 fugit. Eius autem nefarij impijque facinoris cau-
 sam prædicabat, quòd plura sibi seni & inopi stipen-
 diarex deberet, ac ideo liberalis militiæ dominus, ui-
 tato præsentis uitæ periculo, adeundus esse uideretur.
 Is benignè susceptus à Solymano, interroga-
 tique diligenter à purpuratis, si urbe Strigonio
 mature potiri uellent, Aquariam turrim omnino
 expugnandam esse perdocebat. Erat ea turris
 in extrema ripa, sub ipsa arce Strigonij, loco, æ-
 dificiòque Budanæ persimilis, quum eodem machi-
 nationis artificio aquam exorbendo è flumine hau-
 serunt uarijs siphonibus in arcem effunderet: ab ea e-
 rit Nasadæ subeuntes onustæ commeatu, directis
 ad aquæ libram tormentis, magno Turcarum in-
 comodo ita petebantur, ut noctu tantum, & se-
 cundam ulteriorem amnis ripam pilarum uolitan-
 tum metu solliciti nauigarent. Hanc Habrai-
 mas Eunuchus, Asiatici equitatus magister, admo-
 ni tormentis expugnandam susceperat, sed irritò
 conatu cuncta moliebatur, quum ripæ margines
 statuendis tormentis perangustæ magnas Turcis
 offerrent difficultates, & milites præsidio impo-
 siti, directis ex aduerso falconibus constantissimò

repugnarent. Monstrante itaque transfuga insulam
 in Danubio desertam, quæ contra frontem turri obie-
 cta spectabatur: in eam Vlamanes noctu scaphis traie-
 cit, erectoq; subitario aggere, conuectisq; eò tormen-
 tis, nonnullos ex defensoribus interfecit, iudauitq; eo-
 rum latera, ita ut Asiatici, non apparētibus præ metu
 nostris, murum subire auderēt, & scalas expedire pro-
 perarent. Interea Turcæ è maioribus castris exteriora
 urbis undiq; maximis tormentis uerberare, prægra-
 dibus uerò globis per ænea mortaria in sublime iectis
 ut cum ruina tectis inciderēt, interiora deuastare, sub-
 terq; magnos cuniculorum specus, sicuti aliàs in expa-
 gnanda Rhodo perfecisse docuimus, excauare non ce-
 sabant, in quibus Barbari, corpore pariter ac animo
 aduersus omnes bellici laboris asperitates indomiti,
 interdium noctuq; cibum & somnum cum multa nostro-
 rum admiratione capiebant. Accidit autem, ut ænea
 crux inaurata, ob idq; percussa solis radijs latè respu-
 gens, qua maximi templi fastigium ornabatur, a Barbaris
 collimantium Barbarorum studio contortis in campis
 reuulsa, atq; deiecta frangeretur, qua cadente Soly-
 manum felicitis ictus casum, more gentis ad letum au-
 gurium facile uertentem exclamasse ferunt, expugna-
 tum esse Strigonium, postquam signum inani supersti-
 tione à Christianis hostibus adoratum è templo deie-
 disse: neq; id omen pro uano à nostris acceptum esse
 defessis enim territisq; militibus, quibus nulla gleba sa-
 xeo in solo, ad extruendas munitiones suppetebat, Le-
 scanus & Salamanca de rerum exitu timide delibe-
 rates, & secretò demum inter se collocuti, seruare se

et dedit
 rum milit
 gesto au
 ni constar
 seruum p
 sus erat in
 peculij, la
 maxime d
 nus occul
 potuit, qu
 pars, aut
 debilitata
 batur. Sati
 di posse m
 gustri, pr
 bus à Soly
 neci, & n
 ditionem
 pugnan d
 cessitas id
 post noct
 terpretem
 ditione de
 exiens ad
 rie turris
 urbem se
 multu eua
 la fuga, E
 qui tardie
 recte con

et deditioem facere decreuerunt. Erat Liscanus pa-
 rum militiae uersatus, et multo ex continua praeda co-
 gito auro praediues, sic, ut sibi plane opulento, pro ina-
 ni constantia laude, Barbarico caedi gladio nimis mi-
 seruum putaret. Idem quoque effugiendi periculi sen-
 sus erat in Salamanca, apud quem certa salus, et bona
 peculij, labore ac industria castrensi parta, omni, uel
 maxime decora laude potiora ducebantur. Ceterum
 eius occulti consilij fama adeo adstrictè contineri non
 potuit, quin ad milites emanaret, quorum tertia ferè
 pars, aut interierat, aut aegra morbis, et uulneribus
 debilitata decumbebat, una tamen omnium uox audie-
 batur satis adhuc uirium superesse, ut interiora defen-
 di posse minimè desperarent. Sed centuriones atque si-
 gnifri, praefectis adulari soliti, si honestis conditioni-
 bus a Solymano fides praestaretur, omnium certissimè
 neci, et nihil demum Ferdinando regi profuturae, de-
 ditionem praeferebant. Fortibus enim uiris, aut egregiè
 pugnando cadendum esse, aut postquam suprema ne-
 cessitas id ferat, honestissimè paciscendum. Nec multo
 post noctu demissus è muro signifer, acceptaq; per in-
 terpretem fide, Salamancam exiuit, ut is equiore co-
 ditione de deditioe transigeret. Nec mora occultè
 exiens ad Achomatè contendit, admonitis prius Aqua-
 ric turrensibus defensoribus, ut inde ad salutem celeriter in
 urbem se reciperent: sed eo nuncio territis, et cum tu-
 multu euadentibus nostris, Turcae intenti, animadu-
 erse fuga, protinus irruerunt, interfectis quibusdam,
 qui tardius elabentes efferendis sarcinis occupati inho-
 nestè conciderant. At Salamanca ad purpuratos dedu-

ctus, quum accuratè loquendo multa sibi concedi pos-
 sulasset, nihil explicatius aut mitius impetrauit, quàm
 ut maturè se dedentes, cūcta quæ salutem libertatemq;
 respicerent, ex liberalitate clementissimi imperatoris
 expectarent. Itaq; Hispanis acri iudicio Turcarum in-
 genijs diffidens, nec tamen desperans, quum redire ve-
 taretur, Liscano quæ retulerat perscribit, monetq; si
 saluus esse uelit, extemplo & maximè liberaliter sese,
 atq; urbem dedat. Acceptis literis, Liscanus ad milites
 prodicens, deditionis necessitatem, & propositam spem
 uitæ & libertatis cunctis exponit: nec mora ambigunt
 & fremente adhuc milite, Halis aperiri sibi portam,
 ex deditione in castris facta, læto potius quàm feroci
 uultu postulat, eaq; statim patefacta à Liscano introda-
 citur, clauèsq; traduntur. Ianizeri pacato agmine in-
 gressi, munitionem, totanq; muri & aggeris coronam
 occupant, milites nostros secedere iubent, imberbes ex
 his ad unum secernūt, reliqui hastas deponere, & sclo-
 pettos in unum aceruum projicere coguntur. Nemo
 est omnium qui recuset, edictoq; non pareat. Improvi-
 so nanque & contra spem minis accelerato pratoria-
 norum introitu terre facti, seipsos demissis pudore ocu-
 lis intuentes, pristinam animorum ferociam exuerant,
 nihilq; nisi ualde sæuum à Barbaris expectabant. Id
 enim deceptis, & circumuentis facile euenit, quibus
 expediendi consilij ratio omnis & uirtutis usus ex-
 cutitur. Intendit quoque nostris pauorem casus in-
 solitus, nam quum milites, uti imperatum fuerat,
 ipsas etiam cum sclopettis sulphurei pulueris lage-
 nas in aceruum coniecissent, ab accenso sortè funica-
 lo, exci-

lo, exci-
 corripui-
 ut non
 fecerint:
 casu fact-
 ipsoq; H-
 ua signus
 uerò Hal-
 terpretes
 pendia, a
 humanum
 ta, ex or-
 tionem a-
 nentes, e-
 & crucia-
 bant. Hos
 ximus, de-
 si, reliqu-
 arcem, eq-
 nus, qui u-
 sequenter
 re neglex-
 insolent-
 quam illu-
 comitate
 namentur
 reliquæ su-
 sed auaro
 insignes e-
 ucheretu-

lo, excitata repente flamma, earum rerum cumulum corripuit, usq; adeo consternatis ira metuq; Barbaris, ut non temere insidias ueriti, è nostris nonnullos inter fecerint: sed deprecantibus præfectis, & nihil dolo, sed casu factum, oris & manuum gestu significantibus, ipsoq; Hali facile persuaso, & celeriter commota claua signum dante, Ianizeri à cædibus temperarūt. Tum uerò Halis, compresso tumultu, apud nostros per interpretes pronounciari iussit, parata fore per ampla stipendia, ac honesta militiæ loca his omnibus, qui ad Solymanum transire uellent: nec plures quàm septuaginta, ex omni natione milites reperti sunt, qui conditionem acciperent. Barbarorum enim perfidiam timentes, & de uita solliciti, abnuentibus parari cædens & cruciatus, propter naturæ immanitatem, existimabant. Hos Halis comiter allocutus, & cum his, quos diximus, delectos impuberes nauigijs deuechi Budam iussit, reliquos ab omni defensus iniuria ad repurgandam arcem, æquato cum Turcis labore delegauit. At Liscaus, qui ut aurum seruaret, admissi flagitij de decus subsequenterq; ob id pœnā ac ignominiā contrito pudore neglexerat, aureum torquem, quo tam auarè quàm insolenter Perenus fuerat spoliatus, dono dare cogitur quum illum Halis alioqui per uim erepturus militari comitate, tanquam nouum apud Turcas ceruicis ornamentum expetisset. Eo nanque munere Hispanus reliquæ suæ prædæ periculum redimi posse cogitauit, sed auaro inbelliq; fortuna nihil indulxit: nam quum insignes equos aleret, ut his arce excedens in pacatum eueheretur, signatumque aurum in ephippijs subter-

puluinos accuratè condidisset, ei postremò Barbarus equos iam ephippiatos conditumq; simul intus aurum, ridendo ademit, quòd nauigaturo nihil equis opus esse diceret. Atq; ita duces, militesq; omnes exuti præsertim galeis atq; thoracibus, ac ad naues deducti traiectiq; incolumes in ulteriorem Danubij ripam, Posonium pedibus contenderunt. Ibi autem Salma iussu regis Liscanum & Salamancam proditionis accusatos custodiæ tradidit, & cum his laxiore tamen custodia Matricium, Alexiumq; Nardoum, & Tristanum Germanum, ut quomodo deditio cœpta, patrataq; esset in ipso de reis iudicio testarentur. Occupato Strigonio, Turcæ ægris nostris ac uulneratis, qui unà proficisci nequuerant, omnia pietatis officia usq; adeò diligenter præstiterunt, ut quum recreati demum, dimissiq; ad Torniellum in Comaram peruenissent, reliqui milites tantam in Barbaris humanitatem extitisse mirarentur. At Solymanus expiato templo, & uti Buda fecerat, ad sacrorum suorum cerimonias traducto, superis gratias egit, quòd eo præsertim die, quo Baiazetes auus Methonem cepisset, Strigonio capto, se quoq; similis uoti compotem fecissent. Erat is dies Augusti mensis decimus, diui Laurentij memoriæ consecratus. Nec mora accitis Buda fabris, atq; omni propè genere militum ad opus coacto, admirabili structura celeritateq; urbem restituit atq; muniuit, tanto quidem studio apparatusq; uti in posterum Christianis recuperanda urbis spem omnem adimere uideretur, exprobrata hercle seignitie ac imperitia Germanis & Hungaris, qui per quatuordecim possessam annos pingui semper in otio

manere

munire nesciissent. Nec multò post Solymanus Ossai-
 mo uiro impigro Strigonij custodiae præposito, emis-
 sisq; ad læuam Tartaris Scythis, qui ad Albam Rega-
 lem prædabundi excurrerent, ad expugnandam Tat-
 tam, quæ olim Theodata fuit, iter intendit. Id oppi-
 dum ualde exiguum, arcem dixeris, distat à Danubio
 introrsus, contra Comaram, paucis miliaribus Hunga-
 ricis, ei Torniellus Annibalem Tassium Bononien-
 sem & Antium Germanum cum octoginta militibus
 præfecerat. Hi siquidem ante alios id munus sibi dari
 deposcentes, quòd quæstui simul ac laudi futurum re-
 bantur, omnem uim Turcarum se contempturos affir-
 mabant, siue quòd Strigoniũ egregiè defensum iri cre-
 derent, siue quòd Turcas ad ignobile castellum, cum to-
 ta mole copiarum minimè deflexuros putarent. Sed ca-
 pto demum Strigonio, & aduentantium hostium con-
 spectis castris, & Achomate, qui præcedebat, si uim ex-
 perirentur, grauissimos cruciatus denunciante, quin se
 extemplò dederent uti uiribus impares & uitæ cupi-
 di, nullam expediendo consilio morã fecerunt. Excun-
 tes Solymanus, & scripto abeundi fidem accepturos,
 de more sericis uestibus donauit atq; omnes dimisit. Tat-
 ta uerò funditus euersa est, uetere Ottomannorum in-
 situo, quum raris, sed ualidis omnino præsidijs partas
 bello prouincias, minoribus passim deletis arcibus, tuẽ
 das existiment. Torniellus autem, ipsum Annibalẽ fru-
 stra humani iuris æquitatem pro salute implorantem,
 aliquanto seuerius atq; turbidius, quàm ea ualde lugu-
 bris rerum conditio postularet, capitali supplicio affe-
 cit. Eo enim pergraui disciplinae exemplo intelligi edi-

ciq; uolebat cunctis, qui muniti loci custodiæ præessent
 turpissimæ mortis metu egregiam constantissimè pro-
 pugnando mortem minimè fugiendam. Antium por-
 rò, quòd erat Germanus, ad Ferdinandi regis arbi-
 trium reiecit, quum præclarè similem de Liscano &
 Salamanca, uti grauiora meritis, sententiam ferre ui-
 deretur. Sed rex ingenio mitis ac facilis & nunquam
 cruentus, de Hispanis leuissimè statuit, & diuturni tan-
 tum carceris pœna contentus fuit, quum Antium ad
 parem cum Tassio supplicij sortem atroci Tornielli
 iudicio reliquisset. Aequata solo Tatta, Solymanus ad
 expugnandam Albam profectus, circa lacum paruum
 aquationi maximè opportunum positis castris, non
 procul ab urbe confedit. Ea urbs ob id Regalis cogno-
 nentum tulit, quòd ibi perantiquo solenni q; gentis ri-
 tu noui reges coronentur, ac eodem in templo prisco-
 rum regum sepulchra cum rerum gestarum titulis ui-
 santur. Cæterum Buda Strigonium, & Alba Pannoni-
 ci regni nobilissimæ urbes, paribus ferè interuallis in-
 ter se distantes, trianguli figuram efficiunt, cuius ambi-
 tu, dimensisq; lateribus, miliaria circiter centum inclu-
 duntur. Albam, reliquas duas alluente Danubio, per-
 petua palus undiq; præcingit, situ quidem aduersus ho-
 stes ualde mirabili, nisi per æstatem consumptis hyema-
 libus aquis, decrescenteq; palude foret insalubris. Ab
 urbe tres lati, præalti q; aggeres (iacentis rotæ radios
 dixeris) ad extremam circumfusæ paludis marginem
 porriguntur. Hi longorum pontium similitudinè red-
 dunt, habentq; suburbanas domos, & utrinq; hortos,
 intercedente lata regione, qua uiatores incontinentem

deserunt

deferuntur: ad extremam uerò frontem, ubi desinit palus, ac inde exitus atque aditus in urbem datur, erecti firmi aggeres singulas portas communiunt, quas Albani, suspectis tantum belli temporibus, obserare noctu solent. Suburbanae itaque domus his portis, ab hostibus sunt tutae, quum interiecta pontibus spatia palus latissimè inundet, propter coenosa uada omnino inaccessa equiti, praepedientibusq; iuncis & calamis natandi plurimum importuna. Vrbs autem interior, muro satis firmo, & praecalta fossa, quae paludem excipit, ad circumum praecincta, assidilem habet oppugnationem. Quibus de causis, aduentante Solymano, in eam praemetu, tanquam in arcem longè tutissimam, magna hominū, agrestiumq; praesertim multitudo praese actis pecoribus confugerat. Albanis praesidio erant uexilla duo Germanorum, & ducēti fermè equites, ex eorum numero, qui in custodia à Leonardo Veltio relictis fuerant, quum Albani mutata fide à regina defecissent. Ad has quoq; copias accesserant quingenti Hungari equites, ex his qui in pace, quum bellum desit, latrocinij se exercent, infamiq; nomine Vsarones appellantur. Sub ill uerò tempus, quo Turcae Strigonium oppugnabant, Torniellus cum Italicis cohortibus Iauarimū peruenerat. Hunc Ferdinandus, de Strigoniensium fortuna sollicitus, & Albanis quoq; rebus uehementer timens, literis ac nuncijs hortabatur, ut tuēdae Albæ munus susciperet: ipse enim tum cogendae pecuniae intentus, in Boemia conuentus peragebat. Id se alacriter suscepturū pollicebatur Torniellus, sed graui, uti regijs uidebatur, adiecta conditione, Quippe dux uetus &

periculorū casuumq; militiæ cautus estimator, ea præsidia postulabat, quæ opportuna forent capeffenti iter, ac in primis ituro per infesta loca Tartarorum incurfionibus, & demum defensuro urbem aduersus eos hostes, qui nunquam irritò conatu cœptis abscessissent. Hæc omnino erāt Germanicæ cohortes quatuor, alaq; una equitum grauis armaturæ, & tormenta decem, atq; item centum currus, quibus de more apertis in locis castra permuniret, & ante omnia trimestrem pecuniam petebat, ne tractu longæ obsidionis, inter tot linguarum milites, uti plerunq; accidit, tumultus efflagitatis frustra stipendijs oriretur. At regij togati homines quibus ærarij facultates erant pertenues, quoniam pecunia omnis superiore anno à Boemis contributa, Pestano bello cōsumpta perierat, ante omnia periculum profectiois eleuare, situm urbis atq; munitionem extollere, incolarum & militum, qui in præsidio essent numerum augere, polliceriq; non defuturos diuites Albanos ciues, qui pecuniam conferrent, liberaliq; studio milites inter se distributos priuatim alerent, postremo confirmare, testariq; non magno discrimine ab his insignem gloriam peti, qui clarissimam urbem omnino defendendam conseruandamq; susciperent. Ad ea Toruellus, ut quicquam de ea re statuatur, priusquam singula exploret, adduci posse negat, mittiturq; Albā Orestianus Scrosactus Insuber, qui post Pestanum bellum in Pannonia remanserat. Is felici usus profectioe redituq; retulit Albam inexpugnabilem reddi posse, si aliqua excogitata, atq; ante prouisa inchoatis operibus adderentur, pleniq; imbres inclinante autumnò mi

nimè defuturi ad augendam paludem, replendasq; ex-
 teriores fossas opportunè deciderent. Tantam uerò cõ-
 meatus, & maioris minorisq; pecoris copiam è uicinis
 pagis in urbem esse conuectam, ut famem, uel tota hye
 me minimè tinendam putaret, & eam esse præsidij ac
 urbanae multitudinis alacritatem, ut hostes iam planè
 despici uiderentur. Fortè enim Albani sustulerant ani-
 mos paruo admodum successu, quum excurrentibus il-
 lac Tartaris, in eorum postrema agmina, aliquot inter-
 fectis, erupissent. His cognitis Torniellus, nihil temere
 de se constituit, nec sibi ullo modo eundum censet, me-
 diam tamen consilij uiam tenet, mittitq; Albanis auxi-
 liò quatuor præfectos, ante omnes nauandæ operæ cu-
 pidos cum singulis cohortibus. Hos cum ala equitum
 Barcocius sequitur, apud quem iussu regis suprema
 erat militaris imperij potestas. Vbi Albam est peruen-
 tum, extemplò Solymanus non procul abesse nuncia-
 tur: itaq; Barcocius præfectos centurionesq; omnes in
 concilium uocat, unà etiam conuenit Birrous Albano-
 rum prætor, cum toto ordine decurionum. Disputatur
 appositè atq; acriter, an suburbana ædificia, quæ dixi-
 mus, deserere atq; incendere præstet, quàm tueri, ut te-
 cta Barbaris desint, & urbs interior paludis circumfusa
 se munitione tutissima, minore militum labore, mino-
 req; periculo defendatur. Conclamant repentè Alba-
 ni, nec se passuros dicunt, ut suburbia tot templis & ædi-
 ficijs magnitudine urbis æquata, euersis subinde multo-
 rum ciuium fortunis deleantur. Quid enim tam defor-
 me ac miserum cogitari posse, quàm ad incitandã Bar-
 barorum audaciam extremi timoris significatione da-

re, ac ea ultro subditis flammis excindere, quæ forti ma-
 nu, nisi animis turpissimè deficiant, egregiè tueri pos-
 sint? Fauebat Albanis Octavianus, uti cæteris eius
 urbis ac regionis superiore anno sæpius exploratæ,
 usu peritior, docebatq; pari conditione periculi, et ur-
 bem et suburbia defendi posse: quandoquidem pari
 paludis beneficio munirentur, nec etiam, si quid extra
 pugnantibus ab hoste durius accideret, defuturus esset
 tutus atq; certissimus in urbem receptus, quo demum
 temporis spatium, inclusi urbe, supremi consilij delibera-
 tiones expedirent. Postremò exurgens, cū suo tum pu-
 blico impulsus fato: Quod inquit, uiri fortes, uirtutis
 specimem dabitis? quàm uel demum nauatæ operæ lau-
 dem feretis? si tantæ claritatis urbem suburbijis tanquàm
 brachijs ante periculum detrūcatis deformatam ultro
 et nimis celeri desperatione deuasatā defensuri estis?
 Nihil certè uel ad utilitatem regis, uel ad spem gloriæ
 profeceritis, nisi Alba, si Dijs placet, incolumi atq; in-
 tegræ, integrum ab animi magnitudine decus petatis.
 Hæc eo dicente, cuncti consurgunt, prudentes gnariq;
 militiæ imperitis atq; ferocibus parent, ipseq; Barco-
 cius, ancipiti suspensus cura, uanissimoq; aliorum iudicij
 cioplanè uictus, fatali sententiæ accedit. Fit enim sæpius,
 ut qui pericula ratione solerter expendunt, ac ob id de
 rerū exitu timidè deliberant, et fortiores plerunq; pu-
 gnacibus sententias dicant, quum alienæ temeritatis co-
 mites esse, uel ad non dubiam mortem, quàm ab igno-
 bili decreto minus fortes uideri malint. Eo modo Bar-
 cocius, nouæ uel simulatæ spei plenus, et repente fa-
 ctus alacer ad milites egreditur, cur suburbia defen-
 denda

dena
 ro con
 tem en
 victori
 supra p
 uentum
 persolu
 rum an
 obstrin
 concep
 ceter ex
 lues hal
 militum
 instrum
 stidiæ d
 tribuum
 tantum
 que situ
 ficcioe
 ubi uald
 penitus
 duabus
 ludis hu
 dos cess
 Persp
 nosq; on
 Hungar
 que Alb
 succeder
 educere

benda censuerint, edocet, ac hortatur, ut parem deco-
 ro consilio uirtutis operam prestare uelint, ipsum au-
 tem enixè curaturum, ut opportunè parentur, quæ ad
 uictoriam pertineant, & fortissimè propugnantibus
 supra perennem facti laudè, & triplicis stipendij pro-
 uentum, honesta mansuraq; ipsis ac posteris præmia
 persoluantur. Hæc leto ore prædicabat, ut Albano-
 rum animos eo beneficio in seruanda fide uehementer
 obstringeret, tegeterq; timorem nequaquam temere
 conceptum, utpote qui sæpius Turcarum uires infeli-
 citer expertus, minimè dux fortis & strenuus apud mi-
 lites haberetur. Itaque promiscuo concursu studioque
 militum ac urbanæ multitudinis suburbia muniuntur,
 instruunturq; idonea loca maioribus tormentis, & cu-
 stodiæ diurnæ nocturnæq; diuisis spatijs, certis ducibus
 tribuuntur. Sed Turcæ appropinquantes, Budanæ
 tantum portæ suburbij incubuerunt: explorato nan-
 que situ, & per speculatores Hungaros facillè cognito,
 sicciorem ab ea parte paludem reperiabant, solumq;
 ibi ualde sabulosum, & cespiti atque aggeri faciundo
 penitus importunum esse didicerant, quum à reliquis
 duabus portis terra nequaquam arida, sed deuexæ pa-
 ludis humore crustosior, & latas passim glebas & soli-
 dos cespites ad opus egregium largissimè præberet.
 Perspecto hostium consilio, Barcocius Italos Germa-
 nosq; omnes à reliquis portis ad Budanam traducit,
 Hungaros agrestes, qui in urbem confugerant, itém-
 que Albanorum iuuentutem in deducti præsidij locum
 succedere iubet, institutumq; antea propugnaculum
 educere atque perficere aggreditur. Id erat inter bina

templa diuo Francisco, & Deiparæ uirgini dedicata,
 prominebatq; exterius nota ratione, ut bina utrinque
 munitionis latera, directis tormentis contra subeuntes
 Barbaros defendi possent. Hæc parante administran-
 teq; Barcocio, quum prima Turcarum agmina in con-
 spectum se darent, atq; procurrerent, Vsarones, & se-
 cundū eos Germani equites, adiunctis peditibus Italis
 alacriter eruperunt, confertaq; leui pugna, utrique ad
 suos se receperunt, eodemq; modo ac ordine per tri-
 dum est decertatum, nullo tamen memorabili euenta.
 Nam duces proximam portæ regionem, certo breuiq;
 spatio, ad procurrendum nostris præscripterant, &
 Turcæ prouolantes celeriter cedendo gyros dabant,
 incautos, aut graues armis Germanos longius elice-
 rent. Vbi uerò Solymanus aduenit, complexusq; late-
 urbem, spectantes admirabili, atq; stupendia castrorum
 specie conterruit, nostri obstructis repente portis, om-
 nes exitus sustulerunt. Ea res Vsarones, liberis excu-
 sionibus assuetos, tempestiuè admonuit, ut sibi conside-
 rent, nec se munitionibus includi paterentur. Ita quam
 missionem peterent, nec tutò retineri possent, frustra
 deprecante Barcocio, & reiectis Albanorum preci-
 bus, nocturno syluestriq; itinere protinus abierunt. In
 terea Turcæ, confectis pluribus uineis more nostro,
 perductisq; sinuosis fossis ad munitiones intra sagittæ
 iactum processere: tecti nanq; antè præfixis frondibus,
 ita opus ex tuto faciebant, & summam aggeris coro-
 nam sagittis & glandibus detergebant, ut nemo unquam
 nostrorum conspici posset, quin binos ternosq; simul
 graues ictus ostensa parte corporis exciperet: & ea us-

erat in
 nem pi
 texen
 vulner
 Asapp
 serenæ
 humore
 bus are
 exercit
 dutes in
 sa, tum
 stris ira
 pertinæ
 bari auc
 pere, si
 tracto fi
 solida co
 teq; astr
 sed ad in
 timadue
 culo obu
 exitu, pr
 phureus
 ti ex no
 perierim
 triplici a
 Præced
 ducibus
 planas ta
 am corijs

erat ingentium tormentorum, ut totam planè munitio-
nem pilæ perforarent, fractisq; & per aera dissipatis
textentis materiæ stipitibus, uel distantes inde milites
mulnerarent. Ob ea nostrorum pericula, subeuntibus
Asappis tutum erat implere fossam, uti ualde siccata
serenæ æstatis solibus, abscessuq; paludis omni penitus
humore destitutam. Id fiebat multis uirgultorum fasci-
bus arena seriatim superiniecta. Perpetuò enim totius
exercitus labore, quum equites lignatum irent, & pe-
dites in opere uersarentur, in omnes usus, cum frondo-
sa, tum solida pariter materia suppetebat, & Dij no-
stris irati, expectatos imbres cælo & nubibus suspēsos
perinacissimè denegabant. Exæquata itaq; fossa, Bar-
bari audacter subeuntes propugnaculum ab imo scal-
pere, suffoderèque cœperunt, ut agger interior sub-
tracto fundamento concideret, quòd nequaquam ex
solida constructus gleba, sed ea ualde sabulosa fluen-
tèq; astringentibus tabulis & tignis, non ad robur,
sed ad inanem ferè speciem esset erectus. Verum a-
nimaduerso hostium conatu, ita à nostris pari cuni-
culo obuiam est itum, ut quum infelici cœpto, atque
exitu, preparatus intro ad Barbarorum exitum sul-
phureus puluis fortuitò flammam concepisset, mul-
ti ex nostris, nemine hostium concremato, fœdè
perierint. Post id factum Turcæ, uera uì nitentes,
triplici acie instructa propugnaculo successerunt.
Precedebant Asappi, uti minimæ iacturæ homines, à
dubius primis periculis obijci soliti: hi pro scutis
plamas tabulas, ostiorum ualuīs similes, recentibus bo-
um corijs protectas, ne deiectæ muro cuppæ arden-

tes nocerent, in capita elatas bini terniq; testudinis modo præferebant. Sequebantur ex equitū ordine scutati pedites cum equestribus hastis, aut districtis incuruis gladijs, ab his Ianizeri tegebantur, qui dextro genu supplicato sclopettis longioribus ad destinatos istum rem gerebant. Singulis autem ordinibus suus dux adhortator, & uirtutis ac ignauie testis aderat, sepe ferrea claua segnes castigans, uulneratosq; subducens, & recenti milite fessam aciem reparans, & id quidem mira celeritate, cum ad circumductæ clauæ signum omnes intentis oculis obedirent. Certatum est amplius tribus horis, pari spe uirtuteq; sed ad extremum Turcæ, multa iniquæ pugne uulnera perferentes, occisis & deiectis nostris propugnaculum ceperunt, ac expedito statim consilio tres in eo paruos falcones statuerunt, ut utrinque è tota munitione propugnantes & discurrentes nostros deturbarent. Eodem quoque tempore bina templa ab irrupentibus occupata sunt, eorum parietibus usque ad eò quassatis & perforatis, ut per hiantes rimas & pilarum uel patefacta foramina, ex occulto conspecti nostri sagittis & glandibus peterentur. Verum munitiones cohortium Italicarum mira constantia, adiuuantibus etiam fœminis cucullatisq; sacerdotibus egregiè eo die sunt defensæ. Uenerat diuo Ioanni Baptistæ decollato dedicatus, quo Barbari Belgradum expugnatum, & casum in aëre Ludouicum regem meminerant. Ob id rebantur augurij & dierum sortibus dediti, auspicato mense & festi die, oppugnare adortis uictoriam minime desaturam. In eo certamine, quod minimè prætermittendum uidetur,

uidetur, excelsæ staturæ Hungara mulier, conscenso inter milites aggere, uirilis audaciæ facinus edidit, quum prægrandi scenaria falce, scandentibus duobus Barbaris uno icu colla secuisset. Vnus autem ante alios Carolus Rufus è Brixia, qui componendis ordinibus apud cohortes officio fungebatur, aduersus laborem atq; pericula indefessi atq; inuicti prorsus corporis ac animi laudē tulit. Signiferi etenim plures præstitiq; ac ipse quoq; Barocius de euentu prælij magnopere dubitantes, ut celerius in urbem se reciperent interiore in loco sub ipsa munitione constiterāt. Ferūt Solymanum ad se in prætorium uocatos, Habraimum Achomatem, & Halim grauißimis castigasse uerbis, quod propugnaculo fortiter atq; feliciter occupato, nulla demum peracri facta impressione, & quod pudentum esset, nimis celeri receptu partæ prope uictorie defuissent, iussisseq; minaci uultu, ut tridui spatio cuncta quæ usui forent, diligenter pararent, nec ad se, nisi Alba capta, reuerterentur. Ad ea duces nihil plus responderunt (neq; enim uel culpa uacantibus excusare sese licet) quam ut confirmarent breui futurum esse, ut uoto ipsius & militum uirtuti fortuna responderet. Itaque in unum supremi certaminis conatum electis accensisq; militibus, postridie calendas Septembris, prælij signum dederunt, terribiliq; impetu ab omnibus partibus munitiones adorti, magnum terrorem stationibus nostris intulerunt: nacti enim matutinam crassio rem nebulam, uti palustribus acciti in locis, non prius à nostris in dubia luce conspiciti sunt, quum nec ab inusitato eorum disciplinæ

silentio sentiri possent, quàm ad congressum peruene-
 rint. Pugnabatur maximo tumultu, clamoreq; edito
 ad diui Francisci templum, sed uehementissimè ad eam
 munitionem, quæ est inter propugnaculum, ut dixi-
 mus, ab hostibus occupatum, & Deiparæ uirginis e-
 dem, quoniam ualida Ianizerorum manus in eum ma-
 ximè locum incubuerat, qui ad tuendum Germanis e-
 rat attributus. Si densata acie, descensum Turcarum ex-
 pectantes, ita per accliuem aggerem inclinatas hastas
 cõtinebant, ut extantes earum cuspides in summa mu-
 nitione conspicerentur, idcirco mirabili astu Barbari,
 ne temere desiliendo, irruendoq; sese hastis induerent,
 oblonga tigna capitibus ferentes euadentesq; in sum-
 mum aggerem, transuersa ea supra hastarum seriem
 in subiectos Germanos prouoluerunt, casu usq; aieb
 repentino infestoq; ut primorum ordinum milites con-
 tuis manibus & brachijs hastas deferere cogerentur.
 Tum uerò Turcæ clamore sublato præcipiti agmine
 saltuq; proruerunt, nec quisquam fuit, qui ingruentiu
 impetum sustineret, eodem quoq; tempore Italice co-
 hortis, multitudine hostium potius quàm uirtute supe-
 rata deiectæq; toto aggere, terga uerterunt. Sed pau-
 cis festinatus ad salutem receptus profuit, quoniam per as-
 gustus ad cancellum, qui exteriorem portæ aream ue-
 stibuli modo claudit, aditus pateret, & Albani nulla fa-
 gientium misericordia permoti, muralis portæ postie
 sustulissent: natura enim plerunq; fit, ut præsentis peri-
 culi metus sine pudore perfidiam excuset. Per totam
 itaq; suburbanæ regionis spatium cædendo terga, in-
 nendoq; Barbarus processit. Cecidère in ea rerum per-
 turbatione

turbatio
 re inclin
 eo alio
 que, qu
 cidatus
 cius, qu
 nec ing
 rei; fru
 rrent, l
 ei manu
 tur. De
 guis, in
 tus inter
 gie forti
 stam uel
 dora pe
 ferere m
 portula
 banorum
 timant u
 se conie
 erat, qu
 tum con
 urbis ad
 excipere
 querent
 frienda
 suere C
 Vercelle
 in ipso t

turbatione egregiè propugnantes conantesq; retenta-
 re inclinatham in fugam aciem, Carolus Siccus, & cum
 eo aliquot centuriones atq; signiferi. Octavianus quo-
 que, qui uanitate consilij tantam cladem attulerat, tru-
 cidatus temeritatis suæ poenas dedit: ipse uerò Barco-
 cius, quum incitato equo ad portam se proripuisset,
 nec ingressus per cancelli portulā equiti daretur, ora-
 retq; frustra fugientes, ut maiorem cancelli ualuā ape-
 rirerent, lanizerorum superuentu conciditur, dextraq;
 ei manus multis gemmatis annulis adornata detrunca-
 tur. Dominicus etiam Tornicellus aurata casside insi-
 gnis, in eadem desiliendi cunctatione ex equo deturba-
 tus interijt. Hunc aliquandiu defenderat signifer egre-
 giè fortis, nomine Cecolinus, quum intorto circa ha-
 stam uelo serico, acri cuspide inermia Barbarorum pe-
 ctora perfodiens, honestè cadere, quàm præfectum de-
 serere mallet. Reliqua autem multitudo, quòd cancelli
 portulam occisorum cadaueribus obstructam ac Al-
 banorum malignitate sublatum pontem uidebat, ad ul-
 timam uitæ spem, in fossam præaltis aquis profundam
 se coniecit. Ea fugæ facies maximè foeda & miserabilis
 erat, quum pleriq; tranantes ab imperitis natandi cru-
 ram, complexu mergerentur: alij euadentes ad certos
 arboris aditus, capitibus ac humeris frequentes sagittas
 exciperent, alij uerò per cœnosæ paludis uada fugam
 querentes, deuoratis cruribus impliciti, per ludibrium
 ferienda sagittis & glandibus terga præberent. In his
 fieri Conradus Motta Nouariensis & Rapizonius
 Vercellensis nobiles adolescentes, qui sagittis confixi
 in ipso traiecto fossæ perierunt. Carolus autem Rufus,

desperatis rebus ad urbem feliciter enatauit. Erant in urbe Germanorum equitum præfectus, & Vscasales Cremonensis, qui ex uulnere domi substiterat. Hi confirmato animo reliquias militum colligentes, in muro præsidia posuerunt, tanta Albanorum impetitione, ut nullibi publico consilio locus esset, & prompta cibaria, quibus labore metuq; exanimati milites reficerentur, minimè reperirent. Iam enim conspecta nostrorum strage, Birrous prætor & senatores primarijque ciues animos desponderant, nec ab armis atque præsidio, sed ab una Solymani clementia petendam salutem existimabant. Nam multis ante diebus, priusquam noui præsidij cohortes à Iauarino mitterentur, Albani quidam (priuato an publico consilio incertum) ad notos ipsius Turcas nuncium miserant, pollicentes, si Strigonio potirentur, nullam denum, quin continuo se dederent, Albæ appropinquantibus moram allaturos: ob id facilem ueniam sperabant, parata excusatione, quòd id præstare præsidij regij metu, nequiuissent. Hac de causa fiebat ut defensionis studium tota urbe remitteretur, Vscasaliq; omnes & Ruso, ea manu quæ supererat urbem se defensuros ingenti animo pollicentibus, gratias agerent, & iam nequaquam perplexè responderent, cunctis omnino de conditione deditiois esse cogitandum. Prodituri enim uidebantur, & suam ipsorum salutem & totius uiciniæ fortunas, si desperatis auxilijs ab rege, apud remotas gentes occupato, exitabili defensione, superbos uictorésque Barbaros irritassent. Itaque Birrous de muro cum Turcis colloquitur, petit ut tutò liceat mittere legatos qui à Solymano deditiois

tionis conditiones accipiant: id facile concedit Achromates, quo cognito, nostri milites Rufum deligunt, qui non cum legatis eat, & coram de salute, libertateq; praesidij paciscatur. Legati ad purpuratos deducti, per Hungaros interpretes postularunt, ut in fidem sese deditibus libertatis & ciuitatis iura seruentur. Sed his ea data sunt responsa, ut non omnibus uenia dari uideretur, quod promissa deditiois iusurandum fecissent: minuebat tamen eorum metum, quod ad patres eius rei conscios ac authores poena perimeret. Rufus porro perhumaniter susceptus, omnibus uitam ac libertatem & res incolumes, & tutum deniq; ad Vienne reditum impetrauit: eandem conditionem obtinente Germanorum praefecto, qui Rufo comes adhaeserat. Quum uero datae fidei diplomata scriberentur, Solymanus Eunuchus purpuratorum princeps Rufum comiter inuitauit, ut Solymano imperatori militaret, proposito liberali stipendio, ac oblata quingenariae cohortis praefectura. Sed cum abnueret, quod sacramento militari praecipuus a rege, nondum militiae tempus impleuisset, purpurea ueste aureis distincta floribus, uirtutis ergo donatus est. Notus enim erat uel ipsis Turcis ab aenea barba, quod saepius in aggere spectatus, longe omnium acerrime dimicasset, indicantibus etiam Strigonensibus transfugis, qui tum aeterant Barbarico cultu conspicui, atque cum Eunuchi monitu uehementer hortabantur, ut honoratioris militiae certam spem dubijs atq; tenuibus stipendijs praeferet: quid enim forti ac egeno militi sperandum, si quum bellum uigere desineret, stipendia penitus interiret?

In his erant Ioannes Neapolitanus, Vincentius Venetus, & Hieronymus Fauentinus noti militiae, potius quam domi clari, qui admissi sceleris notam eo nomine protegebant, quod nequaquam ad Mahometis sacra defecissent. Legatis in urbem reuersis, ac omnia clementer & commodè impetrata narrantibus, ciuitas paulò ante percussa metu, ad spem salutis, & ueniae, pro quibus uota susceperat, extemplo redijt. Nec multò post Achomates per singulos linguarum interpretes in forum praemissos, pronunciari iussit Italis Germanisq; militibus, ut in crastinũ diem, ea quae profectiõni oportuna uiderentur collectis sarcinis expedirent, diligenterq; cauerent, ne quisquam Hungarus ipsorum agmini misceretur. Albanis uerò grauitèr imperatur, ut limine sese contineant, donec externi milites emittantur. Exiũre ad condictum Itali Germaniq; duce agminis Homare alicuius equitum praefecto, qui proficiscentes ab iniuria tueretur, & ad regiones fines integra fide deduceret, nec quicquam nostris ademptum est, praeter scilicet pettos paruos, quos nouo more hastati equites Germani ab ephippijs uti mortiferum atq; habile telũ suspendunt. Hos maxime concupiebant Barbari, nouitate capti, quòd ita mirum esset artificium, ut sine successo siniculo, quum luberet, per machinae paruae rotulam, percussio pyrite lapide, ignem repente conciperent, & celerrimè disploderentur. Barcoij quoq; currus, ab Homare sine tumultu retentus est, quòd interfecti ducis suppellex nullos haeredes respiceret, sed ipsos tantum uictores lege bellica sequeretur. Petijt etiã comiter Homar ab Vscasale, ut sibi non iniqua muneris per

mutatione

mutatione thoracem auratum plicatilem dono daret,
 quo alacriter exuto traditoq; , Vscasales contra spem
 ab Homare nobilem equum retulit . Per totum autem
 iter Tartarorū excursionibus infestum, nostros Ho-
 mar singulari fide laboreq; tutatus est. Euolabant enim
 Tartari passim è syluis, tanquam ad oblatam prædam,
 & in sarcinas præsertim impetū faciebant, & si quem
 tyronem imberbem, aut armigerum puerum uidissent,
 arreptos cursim celeriter asportabant, ita ut reluctan-
 tes in equi ceruicibus collocati captæ pecudis modo ra-
 perentur. Nostris erant auxilio Turcæ equites, quum
 intercurrento comminandoq; turbam aspectu foedam
 atq; terribilem abigere & fugare properarent: neque
 enim quisquam Tartarorum sagittas expediuit, aut
 omnino gladium eduxit: conspecto enim Turcarum
 presidio, non certam & cruentam, uti ab hostibus, sed
 à dubijs socijs, & negligentibus fortuitam prædam pe-
 tebant. Sed postquam ad regios fines est peruentum,
 Homarq; discessit, nostri in multo infestiores socios
 Tartaris hostibus, Hungaros inciderunt, qui iusta pro-
 pè pugna conferta laceffentes multis illatis uulneribus
 nullam propè euadendi spem nostris reliquerant, nisi
 regij equites è proximis castellis maturam opem cir-
 cumuentis attulissent. Alia porrò Albanorum condi-
 tio fuit: nam Solymanus, emissis, qui in urbem confuge-
 rant, & solitos agros colere iussis, eos, qui antea deden-
 de urbis spem dederant, conquisitos comprehendit,
 atq; eos pariter Albanos ciues, qui in magistratu fue-
 rant, quum ciuitas à reginæ infantisq; regis fide, intro-
 ducto Germanorum presidio defecisset. Ex eo numero

aliqui interfecti sunt, cæteris partim Budam, partim
 Belgradum relegatis, quod recentis perfidie nota uel
 alieno iudice punienda censeretur. Cæterum Solymanus,
 Balibeio Albæ præfecto, munireq; urbem iusso (sa-
 tis sibi gloriæ partum ratus, postquam duabus summa
 claritatis urbibus in potestatem reductis, Germanorū
 ac Hungarorum animos contudisset) Byzantium redi-
 re constituit. Iam enim non dubia ingruentis hyemis si-
 gna maturandum omnino reditum indicabant. Nun-
 ciabatur quoq; ab exploratoribus, Toruëllum in in-
 sula Comara Danubij sinistram partem ualidis subleuis
 in uado defixis, et cratibus intertextis subitura clas-
 seditum præsepisse, eo consilio, ut eius insulæ oppidum
 maius atq; ualidius, cum reliquis cohortibus tueretur,
 et iam Pontificiæ cohortes, quæ integræ ac ornatis-
 simæ legionis numerum implebant, Baptista Sabello et
 Julio Ursino ducibus Viennam peruenerant. Nec lon-
 gè aberat Ferdinandus, adductis Marcomannorum et
 Boemorum auxilijs, ut ascensuro hosti, et comestum
 atq; tormenta nauibus aduehenti, terra, et flumine ob-
 uitiam iretur. Sed qui perditis iam rebus opem latioris
 serò aduenerat, tempore demum exclusus, ut amissa re-
 cuperaret, nihil regio nomine dignum perficere po-
 tuit. Discedente autem Solymano, unus ante alios ue-
 tus imperator et nostris maximè cladibus insignis,
 Mahometes Iahaoglis (is à præfectura Belgradensis di-
 cebatur) graui iudicio delectus est, qui toti Pannoniæ
 cum imperio præsideret. Ab hoc prædabundis agmini-
 bus uehemèter uexata est ea regio, quæ ad Iauarinum
 et quinque Ecclesiensium fines pertinet, cui malo cū

à nostris

à nostris
 ciarum
 misit,
 to autem
 Stephan
 que pote
 hil se con
 gentis au
 riq; Mol
 pereret,
 præsidio
 quemdam
 cio uider
 in castra
 tas, inc
 Barbaro
 nomini c
 mittenda
 illum off
 è, quàm
 let. Tanto
 defuere, q
 tio uecor
 tarentur,
 die su
 ges

a nostris occurri minimè posset, quodam genere indu-
 ciarum impetrato, coactas copias rex utili consilio di-
 misit, & Pontificiæ cohortes in Italiam redierunt. To-
 to autem eo bello Georgius Varadinensis episcopus
 Stephani pueri regis tutor, qui summæ auctoritatis at-
 que potentie nomen apud Transylvanos obtinebat, ni-
 hil se commouit, quanuis eum Solymanus cum eius
 gentis auxilijs euocaret. Se etenim prohiberi distine-
 riq; Moldauorum incursionibus, quo minus imperio
 pareret, predicabat, quum prouinciam ipso custode
 presidioq; uacuam irrupturis hostibus minimè relin-
 quendam arbitraretur, & satis superq; satisfecisse offi-
 cio uideretur, postquam ingentem commeatus copiam
 in castra transmisisset. Ita uir ille eximie fortis & cau-
 tus, incolumi uel in speciem tantum apud subiratum
 Barbarum amicitia, sese atque prouinciam Christiano
 nomini conseruauit. Eam rem enim dissimulatione trās-
 mittendam Solymanus existimabat, ne inanibus minis
 illum offenderet, quem omnino amicum uel incerta fi-
 de, quam patefacto odio certum hostem experiri mal-
 let. Tanto autem in Pannonia accepto detrimento, non
 deficere, qui ab insigni publicæ pacis & sacri belli stu-
 dio uocordiam principum execrantes, magnopere læ-
 tarentur, quando nulla iam alia spes parandæ concor-
 diæ superesset, quàm ut dimicantes inter se re-
 ges ab extremo ignominie pudore ad pie-
 tatis decus reuocati, territiq;
 metu tanti hostis, in-
 sanire desine-
 rent.

PAVLI IOVII NO-
VOCOMENSIS EPISCO-
PI NV CERINI HISTO-
riarum sui temporis

LIBER XLIIII

EMPVS & ordo, quibus
unis rerum gestarum series, ra-
tioq; omnis totius historiae cer-
tissimè constat, & scriptor ex-
plicatus perpetui operis sui fi-
dem tuetur, nos admonent, ut
unde discessimus opportunè re-
uertamur. Neq; enim æmulatione pictorum fieri po-
test, ut quæ diuersissimis in locis uno tēpore gesta sint,
ea scriptor tanquam in tabulam collata, sciteq; depi-
cta, sub unum oculorum aspectum legentibus ostendat.
Igitur Cæsar ab Italia Pontificeq; discedens, ad Belgi-
cum profectus bellum ad Bonnam Vbiorum oppidum
iuxta Coloniam Agrippinam, copias coegit atq; recen-
suit. In his fuere Germanorum peditum quatuordecim
milia mercede cōducta, atq; item singula quaterna mi-
lia Italorum & Hispanorum. His præerant duo tribu-
ni, Aluarus Sandæus, & Ludouicus Peretius: illis uerò
Camillus Columna, & Antonius Auria, qui illos ex se-
bi notis ueteribusq; militibus in Italia conscripserant.
Ad hos quoq; Aurantius regulus Belgarum, peditum
duodecim, equitum uerò armatorum duo milia ad Ce-
sarem

HI
sarem p
parim S
tuor ma
re equit
Column
bello op
castroru
fecerat
to iam p
tuus uerò
sco Ates
frater. H
rabat Fe
mū tribu
copijs C
purpura
dam &
tius castr
bus, quo
sari obie
ruit, me
duplici
rioremq;
erectus,
coronari
quam co
ggeris
globis u
neq; sine
cedente

sarem perduxit. Aderant autem partim Germanici & partim Sequanici nominis galeatorum equitum quatuor milia, & Italici Epiroticiq; generis leuis armaturæ equites sexcenti. Cæsar diuisis muneribus Stephanū Columnam, auctoritate militari uirum insignem, ut eo bello operam nauaret à Cosmo Medice sibi traditum, castrorum magistrum effecerat. Tormentis autem præfecerat Iacobum Medicem, quem bellicæ uirtutis merito iam pridem dignitate Marchionem appellarat. Totius uerò equestris leuis armaturæ tribuerat Francisco Ateffino, qui erat Ferrariensis principis Germanus frater. His tamen omnibus uices Cæsaris implens, imperabat Ferdināus Gonzaga, cuius uirtuti Cæsar pluri mū tribuere erat solitus. Quibus inspectis ordinatisq; copijs Cæsar cunctis agminibus sese armatū, aurataq; purpura paludatum ostendens, adhortansq; ut ad prædant & laudem ire pergerent, ad Duram oppidum terijs castris peruenit. Id erat primum in Eburonum finibus, quod tanquam eximie munitiois aduentanti Cæsari obiectum, Guilermus opinione sua, uti mox apparuit, inexpugnabile rebatur. Id lateritio muro & fossa duplici ita erat præcinctum ut inter exteriorem interioremq; fossam perpetuus agger ea altitudine esset erectus, qua totius serè muri ambitus, usq; ad summam coronam protegeretur, appareretq; murum nequaquam commodè tormentis posse quati, nisi prius tanti aggeris deiecta atq; profcissa munitio, tormentorum globis uiam aperiret. Ea uerò neq; facile dirui poterat neq; sine certa inuadentium pernicie conscendi, intercedente præsertim priore fossa, quoniam toto aggere

opportunitis in locis propugnacula eminebant, in omnibus aspectus ad usum tormentorum aptissime fenestrata, quae Durenenses tormentis instruxerant. Vir quoque Menapius nomine Flattes, praesidij praefectus, qui validas cohortes in oppidum adduxerat, & Durensum iuventutem armaverat, se omnium salutem, & antiquum Sicambrorum decus aduersus Caesaris iniuriam constantissime defensurum profitebatur. Neque enim deerant ueteris historiae regionisq; periti, qui non longe à Dura, sub Titurio Sabino, & Caio Cotta, Iulij Caesaris cohortes olim concisas fuisse memorarent, nec eius gentis milites, tanquam astutos maximeq; pugnaces, Caesariani contemnebant. Nam biduo ante leuis et matura equitum alam exploratum praemissam, hostis egregia ineundae pugnae & mox fugae simulatione in insidias pertractam, subito prouolantes è syluis, & more Germanorum per equites sclopettarios rem gerentes, insigni illato detrimento perturbabant, quum ante alios ex praefectis Vbertum nobilem Mantuanum, & Marcum Buluanum, illustris nominis Epirotam, occidissent, Ioanne etiam Zucero uetere Graecorum duce intercepto. Caesar ex propinquo, nec sine periculo loci situm contemplatus, ut repentinum hosti metum inferret, primis conatibus celeritatem adhibendam iudicauit, extemploq; confici et promoueri uines, & tormenta produci iussit. Expugnandi autem, inuadendiq; oppidi negocium, pari conditione Hispani atq; Itali tanquam agilitate corporis, ac ingeniorum exedita ui promptiores, primaq; pericula contemnere soliti, desumpsere, quum in proximo Germani, gemina pha-

lange

longe constituta, quadratisq; totidem equitum agminibus instructis constitissent, ut oppugnationis successum aduentumq; exteriorum hostium, parati ad praelium, expectarent. Nam rumor increbuerat non longe abesse Martinum Rossenium, cum ualidissimis Menapiorum & Sicambrorum copijs, qui Caesarianos in oppugnatione oppidi occupatos adoriretur. Is Belgarum populis superiore anno, Antuerpiensibusq; presertim (ut diximus) profligato Aurantio, graue detrimentum, & multo maximum terrorem intulerat. Sed eos rumores de Resseij aduentu, nequaquam importune excitatos, uictoria Caesaris paucissimis horis extinxit: Namq; oppugnatio quadraginta maioribus tormentis ante auroram coepta, neque per totam ferè diem unquam intermissa, cum habuit euentum, ut deiectis ex corona defensoribus, & perfossis undiq; lateq; disruptis editoribus propugnaculis, milites Itali Hispaniq; pariter emulatione laudis, iniussu, nulloq; accepto signo terratim procurrere, prioremq; fossam, non superante umbilicum aqua transire, & in aggerem conscendere minime dubitarent, grauius primò id ferente Gonzage, sed mox eorum audaciam, quã imperio reprimere non poterat, bono euentui commendante. Erat enim atrox spectaculum, quum ij qui aggerem occuparant, expositi ad hostiles ictus, è muro assidua gladium procella, & maioribus pilis sternerentur, necessarioq; aut in exteriorem, aut in secundam fossam deturbati precipiterent. Verum qui audaciae & temeritatis poenas dabant, ne inulti caderent, incredibili animorum fortitudine in praeliam fossam sese gregatim intulerunt, hastis &

plicatilibus usi scalis, quas ad murū deferebant, & acri-
 tumultuososq; impetu ad conscendenda moenia transma-
 tarunt, quanquam multi grauari armorum pondere,
 pressiq; ab alijs incumbentibus absorberentur, atq; in-
 dem in transitu ab imminēte paratoq; hoste uulnerari-
 tur. Erat muro coniuncta excelsior domus, in qua Fla-
 tes cum delecta suorum manu uersabatur, magnaq; in-
 de hostium strages edebatur: nam & aggerem & sif-
 sam hostium cadaueribus compleuerat: quo animad-
 uerso detrimento magistri tormentorum demonstra-
 te iubenteq; Cesare, maiores aliquot in eam demum
 globos statim coniecerunt, præfractisq; tectorum con-
 tignationibus, & Flattem & reliquos omnes ingenti
 ruina oppresserunt. At Flatte cum promptioribus mi-
 serabiliter interfecto, Durensibus usq; adeo commina-
 ti sunt animi, ut iam languidius sese defenderent, atque
 ita eorum pristinus ardor remitteretur, ut Cesariam se-
 se subleuantes, reptantesq; per ruinas, in murum uex-
 la efferrent, cōtemptisq; ignibus inanium circulatorum
 ex resina & pice ardentium, uasorumq; huiusmodi fi-
 ctilium, quæ prouolebat hostis, muro atq; urbe incre-
 dibili celeritate potirentur. Durenses ad unum omnes,
 & præsidij milites, seuiente uictore trucidati sunt, eo
 acerbius, quòd ex Italis ac Hispanis sexcenti ferè aut
 in promurali aggere occupando, aut in superanda fof-
 sa periissent. Ex his longè promptissimos centuriones
 Facium Pisanum, & Sansuerinum Neapolitanum,
 qui ceciderant, spectator pugnae Caesar, uirtutis nomi-
 ne publicè laudauit. Quum uerò muralis coronæ de-
 cus præmiumq; duo ante alios signiferi peterent, alter
 Rando

Rando
 Gregor
 ceret, a
 res ad t
 lio susp
 borum
 tione a
 ab utrif
 entiam
 tum ur
 tam for
 repta, J
 tota con
 gni fasti
 mabat e
 disse, ut
 qua host
 nio sefell
 tholdium
 bantur, s
 eperueri
 sum clac
 salutis e
 Cesaris e
 que dedu
 ribus sup
 ne in gra
 nomine a
 Cesaris G
 drensibus

*Randolazus, natione Cantaber, & alter Ligur, cui
 Gregorio nomen fuit, & uterque testes suos produ-
 ceret, accensis utriusque gentis ad fauendum studijs,
 res ad iudicium Cæsaris delata est, qui graui consi-
 lio suspensa sententia, ut neutrum offenderet, am-
 borum spes longissimè extraxit, ne ex ea conten-
 tione auferentur odia iampridem multis de causis
 ab utrisque concepta, quæ non semel aliàs in cru-
 entam seditionem exarsissent. Eo modo Sicambro-
 rum urbs Dura, ad septimum calendas Septembris
 tam fortiter capta, quàm sæuè trucidatis ciuibus di-
 repta, subditis facibus aut sponte exortis incendijs
 tota conflagrauit, sic ut templum cum sacra turre, insi-
 gni fastigio conspicua, penitus cremaretur. Existi-
 mabat enim Cæsar eam cladem meritò rebellibus inci-
 disse, utpote qui Durensum acerbissimo exemplo reli-
 qua hostium oppida perterreri uellet. Nec eum opi-
 nio fefellit: nam proximæ urbes Ruremonda & Van-
 tholdium, quæ Guilermi præsidijs duce Cortopia tenè-
 bantur, admouenti iam castra Cæsari continuo portas
 aperuerunt. Nec multò post ipse Guilermus Duren-
 sum clade percussus, usq; adeò animum despondit, ut
 salutis & fortunarum suarum reliquas spes omnes in
 Cæsaris clementia collocandas arbitraretur, in castrâ-
 que deductus à Brunsuico atq; Aurantio deprecato-
 ribus suppliciter à Cæsare ueniam petijt, eaq; conditio-
 ne in gratiam est receptus, ut in posterum principis
 homine abstineret, præfectusq; tantum auctoritatè
 Cæsaris Gheldrensis appellaretur, eiusq; nomine Ghe-
 ldenfibus imperaret, & Gallicæ amicitie penitus de-*

bliuisceretur. Ei Cæsar ad Genua prouoluto, dedentiq;
 se nihil arrisit, quum infensi seueriq; oris habitum eum
 dignitate retineret, quanquam postea ei Ferdinandi
 fratris filiam nuptui dederit, quando ille iam pridem
 sponsalia dissoluisset, quæ cum Henrici Nauarræ regis
 filia suo loco celebrata fuisse docuimus. His pactionis
 legibus cognitis Guilermi mater uirilisi animi mulier
 concepto animi dolore indignabunda excessit è uita.
 Cæsar quoq; Martino Rossenio clementer ignouit, ac
 eum cum sua legione, tanquam rei bellicæ peritum a-
 cerrimumq; ducem, militiæ suæ adscripsit, & aduer-
 sus Gallos cū ingentibus copijs est profectus, inito per
 eos dies foedere cum Henrico Britannie rege, ut ex
 composito duobus exercitibus Gallie fines inuaderet.
 Quum pleriq; mirarentur, quòd Guilmus adeò pro-
 pere abiectis belli consilijs, uel pudendam pacem non
 indecoro dubij belli periculo prætulisset (quando
 cum frequentes tum exercitæ fidorum militum co-
 piæ, peritiq; duces Longualles, atq; Rossenius super-
 essent, quibus nuper Arescotum Belgarum ducem ca-
 stris atq; tormentis exuisset, & aliquot quoq; oppida
 castellaq; ad sustinendam uim hostium mirificè munia
 dicerentur, nonnulliq; item amicorum Francisci regis
 auxilia intra paucos dies superuentura differerent)
 reperiēbamus duas commutati repente animi causas
 fuisse, quarum altera ferebatur, quòd à quibusdam e-
 ius primatibus, qui Reipublicæ potius, quàm priuati
 Guilermi dignitati studerent, populares inductos affur-
 mabant, qui ingruentis belli incommoda formidantes,
 arma deprecari & pacem expetere liberis uocibus au-

di. r. m.

derent, quòd parum necessaria ipsis incolis, & ualde
 importuna Gallorum amicitia putaretur, propter
 quam princeps grauiter offenso Cesare, ad excidium
 totius prouinciæ bellum longè grauissimum inueheret
 alteram porrò fuisse Gallici auxilij irritam spem, Frã-
 cisco rege scilicet in continendis in fide Leucorum op-
 pidis, quæ ceperat, occupato. Neq; enim rex iustas co-
 pias, uti Sicambrorum pericula flagitabant, celeriter
 cogere atq; summittere potuit, quum minus expedita
 ipsius consilia uis ardens Caesaris, miraq; celeritas an-
 tresset. Galli per uernum æstiuumq; tempus superioris
 anni Carolo Aureliano in Leucis prosperè bellū gerē-
 te, & Vandomio inferiores Belgarum fines peruastan-
 te, graua detrimenta Cesarianis intulerant, Landre-
 siumq; oppidum, id metu deserentibus incolis occupa-
 rant, propinquum Cameraco, quod est urbs libera &
 immunis, mediãq; inter Gallos & Belgas, ut pote quæ
 pari studio Belgarum principum & Gallie regum a-
 micitiã colat. Cameracum antiquitus Samarobrinã,
 Julij Cesaris hybernis celebrem fuisse nonnulli existi-
 mant. Nos eam hodie sancti Quintini oppidum potius
 esse credimus, quod Sômæ fluuio adiaceat, & Samaro-
 brinæ cum oppidi tum præterlabentis annis nomen
 huius locorum peritis uideri possit. Landresium itaq;
 quod ad inuadendos hostium fines magnam opportu-
 nitatem esset habiturum, rex Franciscus ingenti studio
 communiendum existimauit, ut suis inde frequenter e-
 ripere, & facilis egressus, & tutissimus receptus da-
 retur. Regis studium proceres emulantur, suoq; sum-
 ma singula propugnacula, conductis undique operis

erigenda suscipiunt, usq; adeo feruidis singulorum ingenijs, ut intra paucissimos dies perpetuam muniti-
nem extruxerint, & sibi quisq; totius impensi sumptus
absolutiq; operis nomen, honestissimæ laudi cessurum
duceret. Perfectis aggeribus, oppidoq; egregie undiq;
permunito, Landa præficitur, uir apprimè fortis &
strenuus, cui collega & adiutor additur Deccius cum
expeditis equitum turmis. Landresio per hunc modum
in oculis Belgarum iustis Gallorum præsijs confir-
mato, proximi Cesariæ ditionis incolæ, utpote qui
quotidianis Gallorum iniurijs se expositos provide-
bant, magnis precibus à Cesare postularunt, ut ante
omnia Landresium ex hostium manibus eripere, regio-
nemq; graui incommodo atq; periculo liberare uellet
prius quàm in anteriora Galliæ peruaderet. Hoc idem
uehementer expetebat Arescotus peculiari incensus do-
lore, quòd Landresium eius ditionis fuisset. Indulsi fa-
cile Cesar æquissimis suorū precibus, q; erepta uindicta
re suæ dignitatis esse statuebat, coactoq; exercitu per
Cameracensium fines ad Guisam, non longè à Landre-
sio, profectus est. Subijcitur Guisa oppidum, antiquissi-
ma turre insigne, his à tergo collibus, è quibus Scaldæ
fluij fontes erumpere dicuntur. Non longè autem ab
oppido Gonzaga, positus ad Marollam castris compe-
dit. Hæc opulenti permunitiq; cœnobij uicus est, unde
Guisam, si ex commodo fieri posset, adoriri cogitabat.
Sed iam eum imminentem noui præsidij aduentus, &
Francisci Atestini casus facile auerterunt. Petrus enim
Strozza lectissimos sclopettarios numero ferè quin-
gentos, qui ad consociendū iter, ut integris uiribus re-
gerentur

gerentur
oppidum
incauti
te equo
leuis arm
sa, Ferdi
oppidum
familia su
piarum o
Apud eo
lia Germ
que ab H
tro Tole
Britanno
tinentem
fiterat.
parte cor
ti robori
armatur
pugnante
inter se c
in ipso au
erexer an
nem pro
rant. Inte
teria, qui
dem apud
pideis glo
ualetudin
aer sum e

gerent, singulis equis uehebantur, peropportune in oppidum introduxit: quum forte Atestinus exploratiue incautius procurrisset, conspectoq; hoste & concidente equo ferè inermis & pedes esset interceptus. Amisso leuis armaturæ equitum præfecto, nihilq; tentata Guisæ, Ferdinandus ad Landresium se cõuertit: ad id enim oppidum Arescotus, & Hadrianus Beurenus è Croia familia summi Belgarum proceres, Mariæq; reginæ cõpularum duces, multis ante diebus castra posuerant. Apud eos fuere, preter Belgarum copias, quatuor milia Germanorum, & Hispanorum tria milia peditum, quæ ab Hispania per Oceanum aduecta fuerant à Petro Toletano, cui Nocturno cognomen fuit. Iuxta eos, Britannorũ exercitus, qui ex fœdere paulò ante in cõtinentem traiecisset, duce Galoppo, uallatis castris cõstiterat. Britannorum copie ex sagittarijs magna ex parte constabant, quũ uix quarta pars hastis non multo roboris, aut alabardis uteretur. Equites leuis erant armaturæ, semiermes, exili lancea, aut leuibus iaculis pugnantes, qui seorsum à Belgis sua castra, connexis inter se curribus interpositisq; tormentis claudebant. In ipso autem castrorum umbilico paruam munitionẽ crexerant, in quam tormentarij pulueris copiam omnem procul ab omni incendiõrum periculo contulerant. Inter eorum tormẽta uisebantur patuli oris mortaria, quibus interiora hostium ædificia, more iam pridem apud nostros exoletõ, decidentibus è sublimi lapideis globis, diruerent. Gonzaga iussu Cesaris, qui ualeitudinis causa Canouo in oppido subsederat, uniuersum exercitum Landresio admouit, ab ea parte ca-

strametatus, qua decurrens amniculus sua castra à Belgicis atq; Britannicis dirimebat, sic ut inde tres exercitus aquarentur, & à triplici loco certatim ad motis tormentis Landresiana propugnacula uerberarent, maximeq; unam omnes lateritiam turrē, quæ muro prope coniuncta altius eminebat, diruere conarentur. Sed ueteris structuræ tanta erat firmitas, ut quū mediâ turris non caua & inanis, uerū solida terrenoq; repleta esset, omnē uim tormentorū facile perferret, elisaq; tantum incrustatione indomita persisteret. Qua in re peragenda Britanni simul & Belgæ pertinacius hærentes irritato conatu magnam uim tormentarij pulueris & pillarum, acerrimè sese tuentibus Gallis consumpscrunt, & Gonzaga studium operamq; omnē ab oppugnatione ad obsidionem, scalpendasq; subtus aggerum radices, uertendam censebat: quòd Landa uir indefessus & acer, rerū inopia potius, & auxiliorum desperatione, quàm ui tormentorum subigi posse uideretur. Sæpius enim eruperat, noctuq; semel egressus, graue tormentum sopitis Belgis & nequicquā demum experrectis ademerat, & impune per fossam uel profunda aqua redundantem ergatarum funibus extraxerat. Neq; Deceiani equites unquam cessarant, quin erumpendo pabulatores & lixas hostium intercipere niterentur. Per hūc modū, quum Belgæ, Britanīq; in ea oppugnatione multos dies cōtriuissent, & qui ab imo fundamēta operū subtrahere conati fuerāt, uti crebrò tormētis icti, nihil proficerent, Gonzaga sit certior, Franciscū regē, ut Lādæ opē ferat, aduentare, uisq; est Cesarianis sese offerri occasio (uti maxime cuperenter) cōsenda manus.

itaque pugnae avidus Arcscotum, & Beurenium, atque
 ipsum Galoppum opportunè admonet, hortaturq; ut
 motis castris, superatoq; flumine sibi se coniungant,
 quoniam Gallis aduentantibus is amniculus minimè erat
 superandus, & ipse ad excipiendum regis impetum fu-
 turus esset infirmior, nisi ad se in una castra copias tra-
 ducerent, quando disiunctæ singulorum vires nihil ad
 victoriam parandam prodesse possent. Sed viri inge-
 nio pertinaces inanibus inducti argumentis, neq; ani-
 mos ad salubre consilium admouere, neq; ulla ratione
 adduci potuerunt, ne in suis ueteribus castris permane-
 rent: sic ut Gonzaga spe sua deceptus imperitis & ob-
 stinatis parere mallet, quàm solus in dubie pugnae di-
 scrimen deuenire, atq; ita se sperni, amittiq; pugnae at-
 que uictoriae occasionem querens, ultra fluuiolum ad
 eos castra sua traduxit. Interea Franciscus sibi indeco-
 rum fore iudicans, si Landæ de se bene meriti salutem
 negligeret, sineretq; amitti oppidum tanto sumptu, tan-
 tisq; laboribus permunitum, generoso consilio totius for-
 tuna uirtutisq; suæ supremum periculum facere constituit,
 nihil reformidata pugnae alea, quàm proculdubio subito
 esse crederetur. Prouidebat enim summi discriminis
 esse, quando Caesar omnium serè gentium auxilijs confir-
 matus, numerosas & ex recèti uictoria præferoces co-
 pias, in aciem esset producturus. Sed antiquum Gallie
 decus tot aduersis amissum prælijs, ut aliquando reci-
 peretur, magnanimum & ad arma promptissimum
 regem plurimum accendebat, eiq; non incertam uicto-
 riæ spem faciebant Heluetiæ legiones, quæ Germanis
 disciplina pares, & equato numero, quibusdam etiam

rebus superiores forent: quando his lectissimæ etiam cohortes Italarum & Vasconum accessissent, & præter has noua legio Gallicæ iuuentutis ex ordine nobilium sponte gratuitoq; nomina dantium, decora armis plenaq; ingenuæ alacritatis insignem spectanti regi operam præstare percuperet. Equitatus quoq; ex omni Galliæ prouinciæ nominatim euocatus, se domum non nisi uictorem rediturum profitebatur, cui neq; animi uirtute, neq; equorum robore, neq; armorum peritia Cesariani equites comparari posse uiderentur. Ab hoc animi decreto Franciscus, uti erat egregiè pius sacris instauratis, religiosa lustratione sese & liberos ab omni criminum labe puriter expiat, & à Guisa oppido explicatis uexillis descendit, confectoq; decem miliarium spatio, acie instructa ita Landresio appropinquat, ut in conspectum hostium atq; obsessorum daretur. Primo agmini præerat Henricus Delphinus, secundo rex ipse duplici subsidiaria acie circumseptus, subsequebantur carri cõplures & sarcinaria iumenta, quibus magna uis comæatus obsessis importabatur, clauderat agmen Hanebaldus dignitate Ammiras. Quum rex appropinquaret, atq; hostes coniuncti in unum, instructisq; ordinibus parati ad pugnam nihil se commouerent, leuem armaturam equestrem, Brisacco atque Decarso impigris ducibus, emisit, qui excitatis diuerso in loco leuibus prælijs, hostes distinerent, uniuersaq; pugnae spem & speciem præberent. Non desuere Cesariani, qui pari pugnae studio incitati procurrentibus Gallis occurrerent, interkursuq; expeditorum pedum contracto tumultuosissimo certamine præliarentur. In

HI
terim Fr
peditum
comm
re atque
egroq;
summa
quum Fr
uniuers
rem loc
culpa so
describu
nij, & M
Francisc
ausu cor
frè stad
gros die
statem fr
ad exerc
senij &
lij, & in
menti ia
prodiem
stam exp
tam ad J
continer
cui sclop
nulli cao
& uari
neutri, a
accensi,

terim Franciscus dextro cornu latè extēto, præmissaq;
 peditum atq; equitum ualida manu, quos aduexerat,
 commeatus in oppidum intromisit, præsidiumq; labo-
 re atque uigilijs confectum recenti milite renouauit,
 egroq; & multum defesso Landæ Varminium suffecit,
 summa in his conficiendis rebus usus tranquillitate,
 quum Ferdinandus nisi lacefferetur, nequaquam sibi
 uniuerso prælio decertandum existimaret, quòd æquo
 reus loci situm, quem ultra flumen paulò ante tenuerat
 culpa sociorū amisisset, nec absente Cesare collatis pe-
 destribus copijs dimicare uellet, quem Martini Rosse-
 nij, & Mauritijs Saxonis copias expectare intelligebat.
 Franciscus totum id quod propositi sui fuerat egregio
 ausu consecutus, ad Cambrasinum uicum, inde centum
 ferè stadijs distantem castra uertit, moratusq; ibi inte-
 gros dies duos, Cæsarianis committendæ pugne pote-
 statem fecit: quandoquidem Caesar è Canouo oppido
 ad exercitum peruenerat, auctus his quas diximus Ros-
 senij & Saxonis auxilijs, usq; adeò audius ineundi præ-
 lij, & in eam occasionem intentus, ut intra minoris tor-
 menti iactum, castra castris hostium conferret, ipseq;
 prodiens cum imperatorijs insignibus equestrem ha-
 stam experiundo corripere, & uti mox concursurus
 eam ad femur alacriter coaptaret. Pugnabatur enim
 continenter omnibus horis & locis ab leuī armatura,
 cui sclopettariorum dispersæ manus miscebantur. Nō-
 nulli cadebant, multi uulnerabantur, præliumq; atrox
 & uarium alternante euentu passim edebatur, sic ut
 neutri, aut uindictæ cupiditate, aut nimia spe uictoriæ
 accensi, instante nocte facile dirimi, reduciq; possent,

Et legiones ex propinquo in acie constitutæ spectan-
 tesq; modò sociorum agrè sustinentium, modò hostium
 gnauiter urgentium alternos impetus, non diu quin
 gradum inferrent pugnamq; capefferent, contineri
 posse uiderentur. Et tum animaduersa fuerat à quibus-
 dam ducibus non iniqua occasio inuadēdi regis, si pro-
 ximos collium uertices undiq; hostibus circumiectos
 promotis castris occuparent, quod fieri non poterat,
 nisi copię omnes amniculum, quem diximus, transue-
 rentur, qui propter abruptas & coenosas ripas nequa
 quam commodè, transiri posset, ob id præsertim, quòd
 imita eius consilij ratio celeritatē exigeret. Non deerat
 tamen Castalius, in locum discedentis Stephani Colum-
 nie castrorum magister effectus, qui se nauiculis subite
 riatq; materia pluribus simul in locis angusti eius amnis
 ripas coniuncturum, & maturè copias omnes constru-
 to ponte transmissurum polliceretur. Cæterum Cæsar,
 quod diei serum esset, & uti hybernis & caliginosis
 diebus tum accidit, parum lucis superesset, in posterum
 diem eius consilij rem differendam censuit, ob id quoq;
 libentius, quòd equos leuis armaturæ, sclopettariosq;
 præsertim pedites, longo fessos prælio, si uniuersæ pu-
 gnæ casus posceret, nimio labore fatigatos nollet, per
 quos illustres sepe uictorias esset cōsecutus. Multi enim
 utrinq; cōsauciati fuerant: in partibus scilicet Gallorū
 Andouinus, Delphini gratia clarus eques, glande traie-
 ctus occubuit, apud Cæsarianos uerò Hieronymus Pa-
 cecius, Hispanorū tyronū, qui nuper ab Oceano ad Bel-
 gicam oram uenerant, præfectus. At Franciscus qui se
 eo consilio uenisse menūnerat, ut Landresiu obsidione
 liberaret,

H
 liberan
 quòd h
 da uig
 comme
 sentis e
 dilucef
 cidit ar
 Salaza
 ce spec
 loco, q
 tione c
 spectat
 dies del
 manor
 trunco
 rem ric
 stium d
 turam
 mens in
 tendens
 iter sylu
 rent, at
 ratam p
 sidijs in
 res fuit
 hostium
 turmas
 le cæse
 tum, q
 ardenti

liberaret, abundè dignitati suæ satisfactum esse ratus,
 quòd hostes pugnam detrectasse uideri possent, de secū
 da uigilia castra mouit, nōnulla impedimenta, & uarij
 commeatus uasa, ignesq; de industria relinquēs, ut præ
 sentis exercitus speciem hosti præberet, nec prius quàm
 dilucesceret, de eius discessu hostis certius cognouit. Ac
 cidit autem, quod minimè prætermittēdum uidetur, ut
 Salazarius uetus alioqui & astutus miles, dubia sub lu
 ce speculatum missus, renunciaret hostium castra eodē
 loco, quo interdum fuerant, Helueticasq; legiones in sta
 tione conspici, & maiora aliquot tormenta obuersa
 spectari. Verum non multò post eius errorem certior
 dies detexit: nam eas quas putarat hostium copias Ger
 manorum esse, & quæ tormenta apparuissent, arborū
 truncos fuisse compertum est, sic ut is diu apud Cæsa
 rem ridiculus & infamis extiterit. Per spectro itaq; ho
 stium discessu, Cæsar serius quàm oporteret leuē arma
 turam & expeditos pedites postremum abeuntium ag
 men insequi iussit. Verum Frāciscus ad Guisam iter ex
 tendens, Delphinum tueri terga, & idoneo in loco in
 ter syluas consistere iusserat, ut hostes si persequi aude
 rent, auideq; & festinanter more suo tanquam ad pa
 ratam prædam longius à castris prouherentur, ex in
 súijs inuaderet, atq; reprimeret. Nec inanis consilij
 res fuit, nam uti Franciscus præsenferat, quum plures
 hostium disiunctæ manus insequerentur, in Delphini
 turnas inciderunt, à quibus repentè facto impetu faci
 le cæse pulsæq; sunt, iniquiore sorte Germanorū equi
 tum, qui ex ala Brunsuici reguli fuerant: nam in eos
 ardentissimè res gesta est, à Græcis præsertim equiti-

bus, quos summæ peritiæ atq; uirtutis dux eorū Theodoros Bedenius Spartanus, ex insidijs in perterritos emiserat, eo pugnae euentu, ut nonnullis interfectis & captis, reliqui ferè omnes in facie fœda uulnera susciperent, mira Græcorum agilitate, qui in apertas subâueta buccula galeas transuersim graues gladios adigebant. Delphinus re bene gesta patrem est consecutus, qui iam totum iter quietissimè confecerat. Huius strenuè initi consilij, feliciterq; susceptæ expeditionis euentum ita pleriq; rerum periti laudabant, ut non immeritò inter præclara facta regis facta numerarent, quanquam hostes pleniorum ei laudem inde obuenturam fuisse dicerent, si se patrato negotio maturius explicasset, quando nequaquam cauti boniq; imperatoris fuerit, sese ex bidui mora, ad maximè periculosi certaminis discrimen ferocissimis & inuictis gentibus obiecisse. Quid porrò alienius à disciplina, quam propter inane ostentationis decus, non necessarium cum sepe uictoribus, æquato etiam uirium numero, pugnae casum subiisse? Cesar uerò, quòd hyems iam suberat, & lethales morbi ex uentris profluuiò uulgari inter corpora militum cœpissent, itineraq; maximè essent luttulenta, & cælum pluuia niueq; turgidum uideretur, nihil ultra sibi tentandum decernens, exercitum ferè totum dimisit, & à Cambresio ad Cameracum profectus est: ubi aliquandiu peculiare aule suæ copias in hybernis continuit, quòd ea ciuitas erga Gallos æquo propensior uisa esset, utpote quæ se toto eo bello grauià detrimenta à Cesarianis copijs perpeti quereretur. Sed primores senatus aduentanti continuo portas aperuerunt,

ab hisq;

ab hisq; factus est imtēpestiue consternationis author,
 & reus urbis antistes, cui quòd esset ex Croia familia,
 facile Cæsar ignouit, sic tamē ut leuis populi, qui nouū
 & inane neutralis (ut aiunt) studij nomen arroganter
 desumpserat, ceruicibus munitam arcem imponeret,
 qua se non dubij, sed Cæsariani iuris esse in posterum
 faterentur. Nec multò post Cæsar ad conuentus pera-
 gendos, quos Germanis indixerat, Spiram Nemetum
 urbem ascensurus, Ferdinandum, Gonzagam & cum
 eo Castalium, in Britanniam ad Henricum regem misit
 ut eum aduersus Gallos diu antea multis de causis, mul-
 tisq; legationibus concitatum, ad traiciendum in pro-
 ximam Gallie continentem adhortando sollicitarent,
 & quæ usui ad bellum terra mariq; gerendum uideri
 possent, sigillatim perdocerent. Grauißimum enim
 uterq; bellum, antiquis atq; recentibus odijs incitatus,
 aduersus Gallos moliebatur. Ferdinandus Gonzaga
 ad Cæsarem reuersus, Henricum regem, à quo elabora-
 ti argenti preciosa supellectile ad ornamentum abaci
 fuerat donatus, renunciauit suo pte ingenio aduersus
 Gallos uehementer esse concitatum, sequentiq; æstate
 proculdubio cum ingentibus copijs in continentē Gal-
 lie traiecturum, ut totius Britannici regni prolatis opi-
 bus, longè maximum Gallie bellum inferret. Neq; eum
 uel grauißimo sumptu posse deterreri, quo minus libe-
 raliter Cæsari expetenti in stipēdia militum pecuniam
 conferret, sicuti antea Maximiliano eius auo Neruio-
 rum & Morinorum bello largissimè suppeditasset. In-
 terim Cæsar omnibus consilijs ad Gallicum bellum in-
 tentus, operam dabat, ut quosdam Germanos proceres

in fide atq; amicitia contineret, qui per causam Luthe-
 ranae seditionis à uetere erga se Austriamq; domū offi-
 cio discessisse ferebantur. Id enim unum Cæsar sibi con-
 tendendum existimabat, ut quàm plurimos è bellicosis
 regionibus Germanos militiæ suæ adscriberet, nullos
 uerò, quantum per leges seuerissimi edicti fieri posset,
 inuitantibus magnaq; proposita mercede conducenti-
 bus Gallis relinqueret. Transseuntibus enim in Galliã,
 perpetui exilij, interceptis uerò ultimi supplicij poena
 imponebatur. Sed populosissimæ liberæq; gentis uiri
 militares, tanquam uberrimis inuitati præmijs, nullo
 poenæ metu deterreri, nullaq; custodiarum diligentia
 prohiberi poterant, quin in Galliam manipulatim inu-
 sitatis præsertim tramitibus transirent: tantū enim ua-
 lebat apud quosdam odium contra Austriam domum
 conceptum, tãtaq; erat uti certissima Gallici auri spes,
 ut cuncta edicta facillè contemnerent, & quisq; ex egè-
 tissimo longè ditissimum exiguo tempore se euasurum
 arbitraretur Guilermi Frustembergi exemplo, qui nu-
 per à rege repudiatus & exauthoratus, quòd legiones
 præde habuisse, regiamq; pecuniam interuertisse accu-
 saretur, inæstimabile auri pondus domum retulisset.
 Eiusdem anni Augusto mense, quo Strigonium in Pan-
 nonia à Solymano captum, & Dura in Belgis à Cæsa-
 re expugnata est, Hariadenus Barbarussa ad Nicæam
 Prouinciæ classem admouit. Premebat enim Barbarus
 quòd tantum maris spatium emensus, frustra uenisse
 existimari posset, cum iactura suæ dignitatis, post-
 quàm rex Gallus magno hostium suorum commodo,
 uita agitataq; toties consilia ad gerendum bellum ex-
 plicare

applicare terminareq; nesciret, & totius suscipiendæ ma-
 ritimæ expeditionis tēpus segniter effluere pateretur.
 Eius siquidem ignauie, uel ineptæ cunctationis, se in-
 primis reum Byzantijs futurum, Solymantum uerò, qui
 amicissimo regi opem ferre, eiusq; hostibus maximè no-
 cere percuperet, ægerrimè laturum, si tanto sumptu in-
 structa, & in extremas maris oras transmissa classe,
 inanem opem socio, & tum ualidis hostium armis cir-
 cumuento, tulisse diceretur. Ipsi uerò nequaquam segni-
 ter, quum tempus ferret, rerum occasione ad expediens
 da arma uti solito, multum existimationis & pristinae
 laudis deperiret, si tota iam æstas in autumnū præceps
 Massiliensi in portu, ubi cunctis per ignauiam torpe-
 serent manus, absumeretur. His de causis idem Poli-
 nus, qui à Byzantio classem adduxerat, & legationis
 munere apud Barbarussam fungebatur, ad regem con-
 tendit, expositisq; ordine rebus quæ in negotio opus
 ferrent, & Barbarussa superbo conuitio flagitaret, re-
 gis decretum ad classem retulit, quo Nicæam aggredi,
 & oppugnari terra mariq; iubebatur. Iudicabat enim
 rex, nequaquam ab æquitate discedens, ea quæ sue di-
 tionis antea, nec omnino dubij iuris essent, armis repe-
 tenda. Nicæam nanque urbem à maioribus suis urgen-
 tis belli necessitate, pecuniæq; inopia coactis, Sabau-
 dio regulo oppignoratam fuisse constabat, quam obla-
 ta eadem, amplioremq; pecunia, iustis primo præci-
 bus, & graui demum obtestatione, sibi reddi frustra
 postulasset. Neq; enim aliò Turcarū arma uertenda re-
 latur, quòd odiosum nomini suo, & infame prorsus fu-
 turum prospiceret, si inmanium Barbarorum classem

inexpiables & funestas allaturam clades, Christianis
 littoribus immitteret, quando infensi infestiq; sibi Casa
 ris iniurias, miserorum & nihil tale merentium popu-
 lorum detrimenta minimè subleuarèt. Præfecerat Gal-
 licæ classi Anghianum adolescentem, è Borbonia fami-
 lia regie stirpis, Vandomij reguli germanum fratrem,
 ut trierarchi, & nonnulli item Galli nobiles è classe,
 qui Virginij Vrsini tanquã externi ducis imperio pro-
 bè prudenterq; obedire nollent, nobilissimo suæ gentis
 præfecto obsequentissimè parèrent. Classis constabat
 uiginti duabus rostratis, & decè & octo nauibus one-
 rarijs, quibus imposita sunt octo milia peditum, præ-
 ter commeatus in multos dies suffecturos. Quaterna
 enim milia Polinus in Narbonensi Gallia, è Vasconi-
 busq; præsertim, altera uerò quaterna Scrocchius, Sa-
 baudio ex priuatis odijs factus hostis & exul, ex cite-
 riore Prouincia, gentibusq; Lemano lacui & Alpibus
 propinquis conscripserant. Classis è Massiliensi portu
 lambèdo oram in Monæci Herculis portum se intulit,
 biduoq; post eodem cursu Barbarussa cum centum &
 quinquaginta nauibus, quæ remis agerentur, subsecu-
 tus est. Primum omnium Polinus, iussu regis, Genuësibus
 scripsit, ut nihil timere uellent. Turcarum enim classem
 quæ regijs auspicijs regeretur, nemini præter quam
 Nicēsibus, ni se dederent, esse nociturã, & ut regie uo-
 luntatis decretiq; fidem faceret, nonnullos Ligures in
 biremibus catenatos à Turcis impetrauit, eosq; Ge-
 nuam remissos propinquis & parentibus insigni beni-
 gnitate restituit. Nicenses uerò humaniter est adhor-
 tatus, ut ueterem iustumque ipsorum principem, non

tantis liberalitate quam potentia inclytum suscipere,
 quam supremæ cladis discrimen subire mallet, eius
 egentis perplexiq; principis gratia, qui cum à Cæsare
 tam ab ipso rege, cunctarum propè regni sui urbium
 dominatu spoliatus, nullum omnino alium difficultati
 bus suis exitum reperiret, quam ut utriq; impotenter
 occupanti fortunæ suæ reliquum, iniquissimæ prædæ
 sciens & uolēs esse sineret. Nemo enim eo tēpore prin-
 cipum omnium ipso Sabaudio miserior uideri poterat
 quam eius regnum paulò ante opulentū, ultra citraq;
 Alpes auitæ atq; antiquissimæ hereditatis, à propin-
 quo rege pariter & ab affine amicoq; Cæsare indignè
 lacerari conspiceretur. Proinde Nicēses nihil omnino
 uel in præsentia tutius atq; salubrius, uel in posterum
 fructuosius ac honestius esse facturos, quam si necessa-
 riæ deditiōis consilium celeriter expedirent, quando
 ipsi ultro se dedentes summa beneficia publicè & pri-
 uatim expectare possent ab eo rege, qui idcirco eos ex-
 peteret, ut indulgentissimè complecteretur, & urbem
 Basiliensium coloniam nouis immunitatum commo-
 dis augetet & perornaret. Decuriones nihil se fide
 potius habere responderunt, quam tueri uellent erga
 Carolum Sabaudium, quòd eum putarēt legitimū esse
 principem, & æquitatis clementiæq; nomine longè o-
 pinum experirentur. Proinde literis & nuncijs ciues
 sollicitare desineret: se enim eos omnes qui se in conspe-
 ctum darent, pro hostibus habituros. Hæc eadem ora-
 tores à senatu ad Anchianum missi detulerunt. Itaq;
 Galli à cohortationibus ad uim consilia atque arma
 uertentes, expositis copijs, trinisq; promotis castris,

urbem oppugnare cœperunt. Nicæa excelsa adiacet promontorio, quod initium habet ab Alpibus perpetuôq; dorso descendens in mare excurrit. Huius extremo in iugo arx posita est, antiquorum prouinciæ regum opus, clarissimorum sepe ducum carcere, & misero uite exitu nobilitatum. Hæc subiecta maria late despectat, arduoq; calle urbi coniungitur. Subripe iuxta littus salubris aquæ copiosissimus fons erumpit, maximarum classium aquationi peropportunos. Moenia urbis, uti uetusti operis, non magnopere munita sunt, sed ea paulò ante Nicenses nouis propugnaculis adauxerant, docente atq; administrante Paulo Simeone arcis præfecto. Is magnum habebat militium usum, & uti erat Rhodiæ militiæ adscriptus eques, à prædonibus olim captus, Barbarussæ aliquandiu seruierat, hortabaturq; ciues, ut Turcarum uim constantissimis animis contemnerent. Hoc ut alacrius & pertinacius facerent, uxores eorum & liberos, imbellemque turbam, in arcem receperat, & quicquid militaris instrumenti præsens periculum deposceret, studiosè suppeditabat. Polinus ab ea muri parte qua uergit ad septentrionem, portamq; habet ad Villafrancham perducentem, oppugnabat. Anghianus intercedente amniculo, qui torrenti similis saxeo alueo nõ longè à mœnibus decurrit, subductus in accliuem locum tormenta cõtulerat. Turcæ uerò nõ longè à Polini castris admirabili celeritate atq; peritia productis operibus, constitutisq; tormentis, mœniũ coronam decusserant. Gallorum interea classis circumuecta promontorium, in urbẽ ita tormenta dirigebat, ut nonnunquam

præ cruo-

præteruolantes pilæ in aduersa Turcarum castra decé-
 deret. Quo animaduerso periculo Turcæ ad eam par-
 tem, quam Leo Strozza iuxta Polinum uerberabat,
 sese applicarunt. Id erat propugnaculum nequaquam
 durata calce confirmatum, uti paulò ante à Nicēsis
 edificatum. Itaq; tantum muri, tantumq; eius propu-
 gnaculi à Turcis uehementissimè rem gerentibus, di-
 rutam prostratumq; est, ut prælatis uexillis conscen-
 dere uiderent, pariq; audacia Etrusca Leonis cohors
 emulatione uirtutis Barbaros æquare conaretur. Ve-
 ro Nicenses magno præsentiq; animo propugnantes,
 multis interfectis & uulneratis, Turcas simul & co-
 horiem per ruinas depulerunt. Eo die captū est Turca-
 rum uexillum interfecto signifero, alterum uerò Leo-
 nis descriptum, quum eum tamen uulneratus uexilli-
 fer egregiè pugnas seruauisset. Perière ex Turcis, aut
 non, aut postea ex uulneribus, paulò minus centum, ex
 cohorte uigintiduo. Sed mox Barbarussa uim om-
 nem conferri iussit ad diruendam eam turrim, quæ
 parte imminēbat, maximeq; emissis inde tormentis op-
 pugnantibus nocebat: qua non diu quassata lacerataq;
 & prostratis non uno in loco mœnibus, Nicenses de-
 stratis auxilijs, præsidioq; suo militari, quod erat e-
 nguum, magna ex parte sagittis conuulnato, de de-
 more è muro proloqui cœperunt, eaq; conditione
 rogatus eos in fidem recepit, ut iureiurando con-
 maret, eos hisdem legibus sub rege futuros, quibus
 stentibus sub Sabaudij imperio fuissent. Veritus au-
 tem Polinus, ne Barbari trāsactæ deditiois pactiones
 impetirent, doloreq; amissorum commilitonum, &

spe prædæ irritati, in urbem irrumperent, ab Hariade no impetrauit, ut milites reuocaret, & ad classem redigi iuberet. Qua de causa non multò post Ianizeri u- ti fraudati sua spe, Polinum & Leonem à colloquio Barbaruffæ redeuntes interficere conati sunt. Vrbe in potestatem redacta, consultatum est de expugnanda arce, cuius consilij duæ rationes à Barbarussa proponebantur: quarum altera in custodia urbis posita uidebatur, ne eam ab arce improuisus hostis inuaderet & in tutãdis suburbanis cãpis, ne alicunde hostes in oppugnatione occupatis superuenirent. Altera erat posita in administratione tormentorum, ipsoq; quassandæ urbis negotio. Vtram mallent muneris conditionem accipiendam Barbarussa Gallis offerebat, se paratum professus uel adririri arcem tormentis, uel tutari campos. Visus est Polinus herere, quum non facile in aestigio quid sibi potius eligendum foret, explicare posset. Atque ita Barbarus nostrorum ingenia tanquam ad bellicum facinus audendum minimè prompta contemnens, explorato in loco & celerrimè suis aggeribus permunito, tormenta septem collocari iussit, in queis fuere duo eximia magnitudinis, quum reliquæ iustam more nostro amplitudinem non excederent. His summa arce propugnacula idoneaq; ad excubiis ædificia celerrimè perfregit, sic ut propugnatorum in corona consistere auderet nemo, & imbellem turbam uel impauido Simeone magnus inuaderet pauor. Galli etiam partiti inter se munera, ab alijs uehementer oppugnabant locis, singularèmq; cum summa agilitate Turcarum peritiam in producendis dirigendis tormentis

HI
tormenti
deuentur
piã, ut ha
sa petere
ro, quòd
sile mul
rijs nau
& ferox
se elusum
ij longè
candia,
qui eò ip
tionis iac
torum in
bus de ca
nũ indix
tò pro c
trierarch
aduocant
profectio
peritos r
polliciti
nunciatio
accidere
es depre
descender
Barbaruf
rorum ce
licendo: q
corruptaq;

tormentis admirabantur. Verum tot ictibus ad tantam
 deuentum erat tormentarij pulueris & pilarum ino-
 piã, ut hæc Polinus, aut mutuo, aut pretio à Barbarus-
 sa petere cogeretur, fremente atq; obiurgante Barba-
 ro, quòd in Gallia alieno apparatu indigeret, qui Mas-
 silie multis vini dolijs, quàm rebus ad bellum necessa-
 rijs nauigia onerare maluissent. Neq; enim uir seuerus
 & ferox à iaciendis probris abstinebat, querebaturq;
 se elusum spe rerum ingentium, quas Polinus Byzan-
 tii longè amplissimas promisisset, & tanta quidem ira-
 cundia, ut Polino catenas se iniecturum minaretur,
 qui eò ipsum à Byzantio perduxisset, ubi aut existima-
 tionis iacturam facere, aut classem consumpto tormen-
 torum instrumẽto inutilem reddere necesse foret. Qui-
 bus de causis uehementer Gallis iratus, repente diua-
 nũ indixit, id est militaris concilij genus, ad quod cre-
 cito pro castris tribunali alloquẽdi cõsultandiq; causa,
 trierarchi, præfectiq; omnes, signiferi & centuriones
 aduocantur. De reditu nanq; ad Orientem, maturaq;
 profectioe se decreturum dicebat, postquam apud im-
 peritos rerum, sæpeq; mendaces & ignauos, secus ac
 polliciti fuerant, cuncta imperata reperisset. Qua pro-
 nunciatione, Gallis, Polinoq; præsertim nihil grauius
 accidere potuit, sic ut mente percussus, ad infimas pre-
 ces deprecationesq; turpissimas adulando pollicẽdoq;
 descendere minime dubitaret, multa atq; opima, non
 Barbarussæ modò ipsi, uerum sigillatim cunctis Ianize-
 rorum centurionibus præmia ex regia liberalitate pol-
 licendo: quæ tota penitus essent peritura, si rege eluso,
 abruptaq; amicitia importunè discederent, cuius teme-

re facti nomen, grauem omnino molestiam Solymano, ipsis uerò non dubiam poenam esset allaturū. His promissis & precibus, ipsoq; præsertim Anghiano iratum senem lenissimè demulcente, non agrè est impetratum, ut in dictæ profectionis consilium abijceretur, nec ab instituta arcis oppugnatione discederetur. Sed uixdum pacato, & ad belli gerendi consilia conuerso Barbarussa, interceptæ sunt literæ Alfonso Vastij ad Paulum Simeonem arcis præfectum scriptæ, quibus eum prolixè hortabatur, ut tantisper hostium uim sustineret, donec ipse præmissis iam expeditorum militum cohortibus, cum toto robore grauis armaturæ superueniret. Se enim per maritimarum Alpium tramites iter facere, affuturumq; biduo, ut cum Turcarum cæde, ipsam atque arcem omni periculo liberet. Ex his literis celeriter in castris euulgatum est, Vastium, qui non procul abesset, cum iustis ad confligendum copijs aduenire, qua emanante fama, ad eò grauis & repentinus timor Turcarum pariter, & Gallorum animos incescit, ut quum fortè ea nocte ad consternandos nouo incommodo milites procellosus atque densissimus imber ingruisset, cuncti munitionis atque tormenta desererent, armæque relinquentes, per arduos calles superato dorso iugo præcipiti fuga descenderent, & ad classem confugerent. Sed dies, qui mox perterritis illuxit & nusquam conspectus hostis, & obortus inde pudor animos restituere. Nec multò post quum arx ipsa omnium prope iudicio, uti excelsa in rupe posita, egerimè tormentis quati, neque cuniculis subter rupem excauatis, nisi longo difficiliq; labore, atque item dubio euen-

bio euen
muni c
fica fu
Gallor
ris repo
qui cor
rentur
Barbar
celerite
seua in
cæa, q
hortati
gentes
modo,
reducer
se conco
Lerina
est Vast
Villafra
Vastius
triremi
binis pu
miles re
ne pro
tisque
apertur
montor
bis, ut
pedes ff
nes inte

bio euen

bio euentu, capi posse censeretur, reduci tormenta cō-
muni consilio cœpta sunt. Ea in re administranda, miri-
fica fuit industria Turcarum, qui non suo modo, sed
Gallorum agrè molientium quæque grauiora hume-
ris reportabant, non obscure his increpita segnitie,
qui corporibus atque animis nimis citò fatiscere uide-
rentur. In eo discessus decreto tumultuarioq; labore,
Barbari imperio contineri nequiverunt, quin in urbē
celeriter irrumperentes cuncta diriperent, & in tectis
seua incendia excitarent. Discessum autem est à Ni-
cea, quum iam Scrochius aliquot oppida regionis,
hortatu suo atque authoritate, qua multum apud eas
gentes ualebat, ad deditionem compulisset. Atque eo
modo, quum Anghianus ultra flumem Varum copias
reduceret, Barbarussa ad Antipolim cum uniuerſa clas-
se conceſsit, ubi quum stationem haberet ad insulam
Lerinam, quam Margaritam nauæ uocant, cognitum
est Vastium atque Sabaudium cum Auriana classe in
Villafranchæ portum peruenisse, cuius in ingressu
Vastius summum naufragij periculum adiit, quum
triremis, qua ipse uehebatur, exorta repentini tur-
binis procella iam sese scopulis illideret, nisi quidam
miles rei naualis non imperitus, sublato statim dolo-
re proram inflexisset. Eadem uis subitæ uehemen-
tisque procellæ quatuor triremes Aurianas, sese in
apertum mare eripere conantes, in rupes exesi pro-
montorij transuersus egit usque adeò uiolentis flucti-
bus, ut seruis ad transtra catenatis ad exuendas com-
pedes spatium defuerit, atq; ita submersi ad unum om-
nes interirent, & tormenta hiantes carinas grauantia

profundo mergerentur. Eo hostium periculo aduentu
 que cognito, Polinus tanquam explorata occasione de
 lenda hostium classis, Petrum Angelium Bargæu poe
 tam, uirum Græce peritum linguæ, ad Barbarussam le
 gatum misit, quòd ei usque à Byzantio notus esset, qui
 insignem ab hoste procellaq; oblatam pulcherrimi ede
 di facinoris occasionem demonstraret, studio seq; cum
 hortaretur, ut eximia laudis certissimiq; prouetus edu
 cta in hostem classe fructum percipere maturaret. An
 nuuit cõsilio Barbarussa, sibiq; ubi laus spectaretur, mi
 nimè defuturum promisit, sed quo minus id audacter
 expediteq; tentaret, perflâtes Euri prohibere uisi sunt,
 quibus tamen citò subsidentibus, quum fluctuosum ma
 re mitesceret, ipseq; educta classe cõtra consuetudinem
 consideratius & segnius proueheretur, circa Antipoli
 tani littoris uineta cursum suppressit, admirâtibus pri
 mò, & mox ridentibus trierarchis atq; Sanzachis usq;
 adeò liberè, ut per ironiam dicerent, æquum esse, ut Ha
 riadenus Auria tanquam fratri, & ex pyratica conspi
 ratione legeq; ad mutuam salutem foederato, nihil offi
 ceret, parq; illi beneficium optima fide redderet, quod
 aliquot ante annis ad Hipponam liberaliter accepis
 set. Ex his qui eam cunctationem carpendo ad inui
 diam uerterent, erat Cayeroglis Sanzachorum facilis
 princeps, eius Memphitici Cayerbei filius, qui prodito
 Campsone Sulthano, totius Aegypti præfecturam à Se
 lymo meruerat. Eius autem omisse rei nomen, & tam
 & Byzantij Hariadenus ita refellit & diluit, ut dice
 ret multa sibi exactæ ætatis duci, uel hebetibus oculis,
 elarius & certius quàm iunioribus uideri, & quom de
 Cayero

Cayero
 conuer
 mia ad
 co, posi
 nu obie
 re præ
 tulerit.
 ri, Sale
 totidem
 runt, p
 urinato
 tarum n
 sa uersu
 antiqui
 dio Nic
 cõsolati
 solertia
 miraba
 tasmodi
 scribent
 quas me
 ditis col
 est amp
 rbes, d
 tiorum
 miro egi
 insereb
 ctis torn
 adeò ue
 riam eni

Ceyrogle mentio inferretur, renidens inquit ad suos
 conuersus: ergo non dissimili ratione magna mihi præ-
 mia ab hostibus erunt expectanda, dū eis lubenter par-
 co, postquam pater eius ad Singam ab suo dextro cor-
 nu obiectos hostes Turcas non inuadens, cessantis ope-
 re premium Aegypti præfecturam, ab hoste uictore
 tulerit. Cæterum desinente procella, nutescenteque ma-
 ri, Salechus cum uiginti quinque triremibus, & cum
 totidem Gallicis Leo Strozza ad portum contende-
 runt, potitiq; sunt eius naufragij reliquijs, sic ut per-
 arimatores alligata funibus tormenta è profundo erga-
 tarum molimine extraherent. Nec diu post Barbarus-
 sa uersus Massiliam ad Tolonis portum, qui Taurenta
 antiquitus fuit, est reuectus. Vastius autem cum Sabau-
 dio Nicæam inuisit, laudatoq; Simeone miseros ciues
 cōsolatus est, & inspectis Turcarum operibus eorum
 solertiam ac artificium in construendis aggeribus sic
 mirabatur, ut nostros Barbarorum comparatione, hu-
 iusmodi in rebus multo inferiores sibi uideri nobis hæc
 scribentibus fateretur. Exinde Vastius cum his copijs,
 quas metu Barbarussæ conscripserat, aliquot etiam ad-
 ditis cohortibus ad oppugnandum Monteucum, quæ
 est amplissima & fertilissima ciuitas inter Subalpinas
 urbes, duxit. Nam in ea erant ualida Gallorum Helue-
 tiorumq; præsidia, quæ duce Carolo Drosio indigena
 uero egregie forti, frequentia incommoda Cæsarianis
 iusserebant. Itaq; magno sumptu magnoq; labore addu-
 ctis tormentis, urbs non uno in loco quassata est usq;
 adeo uehementer, ut muri undique collaberentur, ue-
 rum enixè & uigilanter descendente Drosio, res eò re-

ciderat, ut Vastius penè de expugnatione desperaret. Nam fortè continuis imbribus cuncta oppugnandi munia tardabantur, & uix miles aduersi cæli iniurias ferrebat, quanquam ex omnibus locis cohortes murum alacriter subirent, & inter ruinas acerrimè certarent. Sed deditio, quæ ab obstinatis hostibus ui atq; tormentis exprimi non poterat, dolo quodam, quod præmittendum non uidetur, expressa est. Implorarat sæpius opem Drosius à Buterio, qui summæ rei Gallicæ imperium apud urbem Taurinum obtinebat. Hoc ex difficultate periculòque hostium, interceptis eorū literis, Vastius didicerat. Quamobrem literas Biterij nomine Gallica conscriptas lingua effingit, quibus gemmæ eiusdem sigillum apponit exemptum ex ueteribus literis. Eæ erant in hanc sententiam, ut sibi consulere, neq; opem expectaret, quoniam rex Belgico bello occupatus, supplementa cohortium in Italiam submitenda non putaret. Idcirco, si rebus atq; opibus suis diffideret, nec defendi urbem posse his quas obtinebat militum & necessariorum rerū copiis arbitraretur, equa atque honesta deditio conditione accepta cum hoste pacisceretur. Has literas Vastius resignatas tanquam ab se interceptas, Drosio mittit, hortaturq; ut pertinaciæ finem faciat, ne sese totq; milites egregiè suo munere functos & imbellem ciuium turbam in non dubium summæ calamitatis discrimen deuocet. Se enim ad deditioem extemplo facienti ea omnia integra fide, quæ honesta conditione tribui possent, concessurum, ne sibi necesse sit multo sanguine uictoriam parare, quæ iam esset explorata. Drosius perlectis literis, Bu-

terij signum agnoscens, nec quicquam de earum fide
 subdubitans, multumq; in Vastij hostis clementi inge-
 nio reponens, uti multis rerum difficultatibus circum-
 uentus, deiectusq; spe auxiliorum deditiorem facere
 constituit, scilicet, ut urbanam multitudinem, copiasq;
 omnes & sese seruaret. Itaque paciscitur, ut sibi cum
 presidio saluis omnium rebus, sub uexillis egredi li-
 ceat. Id unum postularat Vastius, ut castellum, quod
 erat in proximo Drosij presidio custoditum, sibi dede-
 retur. In eo filium puerilis admodum aetatis Drosius ha-
 bebat. Verum abeunte iam Drosio, qui id se dediturum
 promiserat, & suas copias praecunte, quum custos ca-
 stelli, idemq; pueri nutricius, Caesarianos, qui eo ascen-
 derant, nequaquam admittere renuncicaretur, utpote
 quiesset in colligenda supellectile sollicitè & trepidè
 intentus, Vastius subito in iram exarsit, iussitq; nomi-
 natim quibusdam equitibus, ut Drosium continuo per-
 sequerentur, eumq; tanquam fidem fallentem retrabe-
 rent. Tanta autem fuit aliorum equitum, uel simul
 praestandae operae, uel (quod credi par est) praedae cu-
 piditas, ut integre turmae tumultuario prokursu, ul-
 tro se primis aggregarent, & quum Drosius per-
 nici equo uectus in fugam se extenderet, milites
 presidij, ipsosq; praesertim Heluetios lentius suo more
 iter habentes, nec tale quicquam ueritos hostiliter in-
 uaderent, multisq; occisis & uulneratis inusitatae cru-
 delitatis & auaritia facinus admitterent, uel reclaman-
 te Vastio, & unum tantum Drosium deposcente. Sed
 tanto tumultu inconsultè proruentium Hispanorum res
 coepta patratq; est, ut Vastius penè sero perturbatis,

& direptis, maleq; multatis opem attulerit. Id uerò
 præter spem, & secus quàm imperarat, Vastij animo
 molestissimum incidit, tanto cum dolore pudoreq; per-
 turbatæ mentis, ut omni benignitatis officio illata de-
 trimenta resarciri iuberet, occisorumq; propinquis et
 uulneratis dona conferret, opportuna placandæ ferua-
 ti eius gentis, quæ truculentis uocibus & minis contra
 ius gentium insigni se affectam detrimento quereba-
 tur. Hoc apud Vastium receptæ urbis atq; uictoria le-
 ticiam minuebat, sic tamē, ut nulla seueritate erga suos
 qui authores cædis fuerant, uteretur, quum Heluctio-
 rum dolorem, paucis capitis supplicio punitis, expia-
 re posse uideretur. Nec multò post diuisis per munici-
 pia ueteribus cohortibus, nouisq; dimissis, Astam con-
 cessit, indeq; instauratis copijs uicina oppida iam pri-
 dem occupata à Gallis in deditiōem recipit, Ludouic-
 cum Vistarinum, qui erat Cherij, cum omnibus eius
 præsidij copijs egredi, & Carmagnolam adoriri iubet.
 Is iussa facit, dedentibusq; se oppidanis, arci tormenta
 admouet, eaq; potitur. Gallis tum id erat consilij, ut de-
 ductis præsidijs uires cogèrent in tutiorem locum, in-
 firmioraq; oppida ita desererent, ut ea muro & muni-
 tionibus nudarentur, ne Cæsarianis paulò longioris
 moræ ad ea receptus foret. Itaq; Ossumius Vasco, &
 Vicomercatus Insuber, equitum præfecti, & cum
 his Azalius sclopettariorum cohortem adducens, Ca-
 rinianum uenerant ad munitiones euertendas expor-
 tandosque commeatus, quo in opere quum essent oc-
 cupati, Vastius cum globo equitum in aduersa Padis
 ripa se ostendit, monuitq; Vistarinum, qui non procul
 aberat,

aberat, ut equites suos Padum uado transire, abeūtesq;
 hostes aggredi imperet. Federicus Douaria, uir impi-
 ger, adhortante Vistarino nihil dubitat, quin tranan-
 do cum turma sua in ulteriorem ripam euadat, Gal-
 lōsque laceffat, eoq; audacius, quōd ei Vastius maturē
 opem se laturum polliceretur. Eius nanq; equites tur-
 matim ad ducem undique confluēbant. Iam accensa
 erat ardentissimē inter Ossunium atque Douariam
 pugna, quum Vicomercatus & Azalius, qui Vastium
 planē cum ex ipso cultu tum præclara uoce alloquen-
 tem cognouerant, Ossunium adhortantur, ut conten-
 tioni finem imponat & se recipiat, quōd in conspectu
 esset Vastius, qui multitudine suorum equitum ipsos ef-
 fet confestim inuasurus. Ossunius studio pugne incen-
 sus, quum delendi Douariæ cupiditate teneretur, nihil
 eius consilij ad animum adhibet, & multō uehementius
 præliatur. Illi suo innixi consilio se expediunt, & quō
 iter intenderant proficiscuntur. Nec mora laborantē
 Douariæ auxilio superuenit Hieronymus Sylua cum
 ala equitum à Vastio submissus, à quo Ossuniani equi-
 tes profligantur ipseq; equo deiectus capitur, & apud
 Vastium se à Vicomercato per ignauiam desertum que-
 ritur. Quibus ex uerbis superbē irateq; prolatis, dela-
 tisq; ad Vicomercatum, orta est capitalis odij contra-
 uersia, usque adeō accensa simultate, ut Vicomercatus
 Ossunium tanquam improbē mentientem, & iniquē
 contumeliosum ad singulare certamen prouocaret.
 Sed rex multorum testimonijs comperto eius bellici in-
 cursus euentu, litem autoritate sua diremit, decusque
 precipiti contumelia ereptum Ossunius Vicomercato

restituit. Re bene gesta, Vastius Carinianum intrauit, animaduersaq; loci opportunitate, quæ erat maxima atq; idonea ad perturbandos Gallos, oppidum munire, presidioq; confirmare constituit. Erat enim in umbilico medioq; prope sinu eorum municipiorum, quæ Gallorum presidij tenebantur. Probato ab omnibus consilio, restitutisq; operibus, & instituta noua munitione eius oppidi tutelam Pyrrho Stipiciano, cuius ingenio uirtutiq; multum confidebat, attribuit, & nonnulla inde oppida ad dditionem compulit. Nec multo post diuisis in hyberna copijs, Mediolanum est reuersus. At Barbarussa Tolone susceptus, quum ingenti regionum presidum studio & totius Prouinciæ copijs largiter aleretur, inspecta classe, uiginti quinque triremes delegit, quas prædatum ad Hispaniæ oram emitteret, attribuitq; eas Salecho, & Assani Celebo arcta propinquitate sibi coniuncto. Ii præteruerti Narbonensem sinum prædabundi, & Caput Illyberis oppidum antiquæ olim urbis uestigium, in eademq; ora Cadechesium, & Rhodam, quam Rosam uocant, hostiliter inuasunt, superatoq; promontorio Veneris, quod Creû à nautis uocatur, circa ueteres Emporias magna præda potiti sunt, nactiq; onerariam nauem, & triremem unam in portu, qui dicitur Palamos. His captis, Algerium, ubi imperatum erat, ad deponendam prædam, hyemadumq; traiecerunt, ut primo uere ad Barbarussam in Prouinciã redirent. Is ea hyeme quum partem classis reficeret & nonnullis armamentis renouato apparatu instrueretur, Genuensium, ipsiusq; præsertim Auriæ amicitia comiter utebatur, qui

quodam

quodam maritimo iure per causam redimendorum captiuorum, quæ usui forent Barbaro lubenter suppeditabat. Ligures enim omnes amicè conseruatos, & nusquam uexatos rex Franciscus præstabat, in id accepta à Barbaris fide, imperio atq; authoritate Solymani cõfirmata. Neq; enim Auria, exiguis in apparatus rei naturalis obsequijs importunè denegatis, hostilem animum ostendere uolebat, quanquam se Cæsaris ducè profiteretur, ne patriæ noceret, quã expositam tantæ Barbarorum classi ad omnem iniuriam conspiciebat. Hisdè ferme diebus, quibus Hariadenus Barbarussa legendo Italia oram, ut Gallie præsidio foret, Massiliam est profectus, Muleasses rex Tuncitanus in Siciliam traiecit, eo consilio, ut Cæsarem ab Hispania Genuam deuectum conueniret. Causa susceptæ nauigationis ferebatur, ut à Cæsare maiora præsidia aduersus Turcas impetraret. Nam Turcæ Hariadeni clientes aliquot opportunas regni urbes firmissimis uiribus obtinebant, in hisq; præsertim Constantinam mediterraneam urbem eximie munitiois, quàm antiquitus Cyrtham fuisse alibi ostendimus, & in ora Leptim paruam, quàm hodie Mahemediam Pœni, nostri uerò Africam appellant, atque item Adrumentum, quæ Mahometa hodie uocatur. Eo autem ordine ex Africa discessit, ut in regni tutela sibi maximè fidos atque acerrimos viros relinqueret, Mahometem in primis, qui urbi præsideret. Is tum erat in summo apud Tuncitanos magistratu, qui Maniphætes uocatur, & propter oris titubantiam Temtes appellabatur. In arce quoque constituit libertum genere Corsum, cui nomen erat Fares.

quod alacrem exprimit. Copijs Amidam filium præfecit, qui suburbanos campos ab hostium Turcarum & Numidarum incurfionibus tueretur. Afferebat autem Cæsari munera, præciosi operis tapetes, uariâq; ornamenta lectorum, atque item aliquot nobiles gemmas, & duos eximia proceritatis Numidicos equos. Verum quum è Sicilia soluisset, rectâ cursum Genuam tenere non potuit, aduersisq; uentis, Caietam primò, & mox Neapolim est reiectus. Ei prorex Petrus Toletanus, hospitalis munificentia munera, domumq; lautissima suppellectile exornatam contulit, Neapolitanis nouem gentis cultum, uescendiq; morem, & odoramenti omnium generis exquisitam luxuriam admirantibus. Cunctis nanq; dapibus insani sumptus unguenta infarciebant, constabatq; pauonem cum duobus phasianis à structore ex regia culinae disciplina conditum, centum aureorum impensam excessisse. Quippe non cenaculum modò, quum in mensa concideretur, sed domum uniuersam, nouo suauissimoq; nidore compleuisse ferebant tanta inhalatione, ut à tota uicinia huius inuisione & non citò euanescentis uoluptatis odor sentiretur. Exinde terrestri itinere ad Cæsarem proficisci constituit mare reformidans Barbarussæ hostis classibus occupatum. Iamq; Rodulphus Pius Romæ legatus, in gratiam Cæsaris, uel alienos colentem deos regem Barbarum, præmissis qui inuitarent laudatâq; hospitium offerrent, erat suscepturus, nisi eum Neapolim subsistere Cæsar iussisset. Erat enim uehementer intētus grauisimorum rerum consilijs, Buxetoq; in oppido cum Paulo pontifice collocutus ad Sicambricum bellum iustis itineribus

contendebat. Sed ego postea ab ipso Muleasse regno pulso, orbatoq; luminibus didici, eum supra illas quas diximus suscepta nauigationis causas, idcirco Africa libenter excessisse, ut magnum, quod sibi imminabat periculum effugeret. Nam uti erat astrologiae peritissimus, fatali astrorum influxu amittendi regni, et saeue necis cladem sibi portendi diuinabat. Quum unum uero maximè Barbarussam sibi timendum existimaret, propterea se facile credidisse eam classem, quae Byzantij ornabatur, aduersum se omnino parari. Quid enim absurdius uideri posset, quam Ottomannicam classem, non excidio sicuti soleret, sed auxilio Christianis aduenturam iudicasse? Atq; ita iudicio suo potius quam syderum monitu deceptum, in eam calamitatem fuisse precipitatum, quam tamen et exul, et inops, et utroq; captus oculo fortissimè perferret. Dum Neapoli moraretur Muleasses, intentèque spectaret, quorsum Barbarussae consilia euaderent, qui tanta instructus classe, irritò incepto ab oppugnatione Nicae discessisset, quid Solymanus Strigonio atque Alba Regia clarissimis Hungarici imperij urbibus expugnatis moliretur, quò denique Caesar post Duram urbem in Sicambriis manu captam, arma uersurus esset, certis ab Africa nuncijs didicit Amidam filium ex reperiua defectione regni Tunetani sedem inuasisse, interfectisque ipsius amicis atque praefectis, et gynaeceo incesta libidine profanato, arcem occupasse. Quibus cognitis rebus grauissimè perturbatus, in Africani omni postposita mora traicere, et perditis rebus uel sceram opem asserre constituit, ratus se excitare re-

bellionis initia, filiumq; prius oppressurum, quam ille collectis uiribus sese confirmaret. Illum namq; precipiti consilio asciturum sibi Turcas in auxilium putabat, qui ex Lepti, Adrumento, Cyrthaq; facile accersiri possent, ut Hispanis apud Guletam opponerentur, si ipsius Muleassis causam tueri uellent. Itaq; quanta potuit festinatione prolata pecunia milites conscribit, probante Petro Toletano prorege, & ueniam exulibus concedente, qui nomina darent, in Africamq; traicerent. Ad huius edicti famam, malefici, iudicijq; damnati homines, Neapolim confluxere adeo frequentes, ut ex eo genere hominum iustus exercitus conflare posse uideretur, quum quisq; stipendia facere, exilij nomē abolere, atq; experiri dubij Martis fortunam mallet, quam domo profugus & nemoribus mererās à conquisitoribus rerum capitalium teterrimam laquei necem expectare. His ducem se praeiuit è patritiorum ordine Ioannes Baptista Lofredius ingenio acer, gloriae militaris & certi quæstus ex præfectura impensè cupidus. Is cum Muleasse trimestre pactus stipendium, quod statim persolueretur, delectum habuit, conscriptisq; cohortibus, milites mille & octingentos nauigijs imposuit, retenta apud se magna parte pecuniæ profectus in Africam, cum rege ad Guletam applicuit. Quomodo autem Amida filius à Muleasse patre defecerit, & quis eius cruenta rebellionis fuerit exitus, non alienum erit ab instituto operis strictim enarrare. Erant apud Amidam summe auctoritatis proceres, qui iuuenem alieno consilio obnoxium facileq; parētem pro libidine regebant, & ante

alios Mahometes eius Bohamaris filius, qui regnante
 Mahomete fuerat Maniphætes. Huic Muleasses poti-
 tus regno, defectis uirilibus cõtumeliosam necem intul-
 erat, obtrectatione amatoria incensus, quod Rhabama
 nam incomparabilis formæ puellâ Abderomenis arcis
 custodis fillam, quam ipse deperiret, maturatis nuptijs
 præripuisset. Ab hac paternæ necis iniuria Mahome-
 tes capitale in Muleassem odium cõceperat, quod ideo
 multis compressum annis fuit, ut demum ex occasione
 patrandæ ultionis grauius erumperet. Secundum hũc
 erat uetere gratia insignis alter Mahometes cognomẽ
 to Adulzes ex Granata Maurus sclopettorũ mirus ar-
 tificex, quẽ Muleasses per contumeliã nequissimũ seruo-
 rum appellare solitus ab se totũ alienarat. U cum pau-
 ris conturantes, excitatis falsis rumoribus, effingunt
 Muleassem apud Neapolim fato concessisse, admissõq;
 supremæ impietatis flagitio, prius quam moreretur,
 ad Christiana sacra defecisse. Hac uerò fama repente
 permotum excitatumq; Amidam circumsistunt, adhor-
 tanturq;, ut ad paternam sedem propere aduolet, ne
 Mahometes frater, Christianis ad Guletam obses da-
 tus, studio fauoreq; Touarris, qui expeditas haberet
 uires, ipsi præferretur. Erat enim Mahometes duode-
 cingenti natus annos, toto ore atq; ingenio auum re-
 ferens, & propterea Tunetanis ab ea indole gratif-
 simus. Itaq; Amida nequaquam impiger ad capeffen-
 dam patris fortunam, citato cursu è statuiis castris Tu-
 netum contendit. Populus, qui nihil de regis morte au-
 dierat, ambiguus uultibus eum excipit, & quum pleri-
 que mirarentur, cur iniussu patris ad urbem temere

uenisset, prodijt ipse Maniphætes, ut diximus cognomento Temtes: hic Amidam seuera obiurgatione tanquam capitalis audaciæ facinus ausum uehementer increpitat, & ut in castra reuertatur suadet, restitatemq; occursum multitudinis extra urbem propellit. At Amida consilio deiectus, deceptusq; sua spe, ad Martiam regionem deflexit, quæ à portu Vtica ad promontoriū dirutæ Carthaginis pertinet, insignium ædificiorum frequentia, & regionum hortorum amœnitate pernobilis. Ceterum Maniphætes reiecto Amida, celerinauigio ad Touarrem se confert, ut si quid aduersi rumoris ex Sicilia allatum esset, ab eo certius exploratusq; cognoscat, & de Amida temeritate, intolerandaq; audaciâ conqueratur. Erant apud Touarrem dati obsides Abdalages, ipsius Maniphætis frater & Corfi Faræ arcis custodis filius. Cum his diu colloquutus Maniphætes, reuersusq; Tunetum in suspicionem uenit perfidiosi inuiti consilij, quum ipse auctore subleuitaq; Touarre, Mahometes obses paternum regnum assestare diceretur. Pœni siquidem suo pte ingenio mobiles, repentini, suspicaces, incertis rumoribus facile seruiunt, & quæ audierint sæpiissime etiam falsa temere interpretantur, pro cōmodo scilicet studioq; suarū factionū quibus pertinacissime sese addicunt. Exoritur itaq; per urbem rumor ambiguus, & gliscente suspicionis fama non leuis populi tumultus. Nec diu post huius turbulentæ commotionis casus, causaq; per quosdam ciues, quibus odiosum erat Muleassis nomen, ad Amidam Martijs in hortis crebro suspirio Fortuna sua indignantem, celerrimè defertur. Is ab eo nuncio re-

integrata spe, & certis augurijs confirmatus, Boha-
 maris et Adulcis, suorumq; omnium hortatu, Fortunæ
 rursus non semper incertæ bonoq; euentui occurren-
 dam ratus, Tuncetum reuertitur, patentiq; ingressus
 porta, ad Maniphætis domum decurrit, quo absente,
 propinquos eius & familiares crudeliter obruncat,
 patrataq; cæde cruento cum agmine ad arcem conti-
 nenti cursu protinus ascendit. Ingressurū Fares custos
 cancellata exteriori ianua, prohibere conatur, cõpre-
 hensiq; audacter equi habenis inuectum urgens retro
 avertit. Sed Fares ab Aethiope Amidæ promptissimo
 satellite, adacto per latus mucrone confoditur, renoua-
 toq; equi impetu, Amida per expirantis prostratiq; Fa-
 re corpus equum adigit & irrumpit, repertumq; Ma-
 niphætem extemplo iugulari iubet, & per hunc mo-
 dum unius horæ momēto, urbe, arce, regnoq; potitur.
 Exinde in minores patris liberos cædibus grassatus est
 usqueadè insolenter conturbatis rebus omnibus, ut
 patris etiam concubinas cruentus sine pudore constu-
 praret. Harum rerum, uti acciderant, Muleasses cer-
 tior factus, nihil differendum esse iudicans, cum tumul-
 tuarijs, ut diximus, copijs in spem recuperandi regni
 in Africam traiecerat. Igitur Franciscus Touarres re-
 ge atq; Lofredio appulsis, uti erat prudenti perspica-
 ciq; ingenio uir, ideoq; solerti ratione imminentes ca-
 sus expendens, regi suadere cœpit, ne his cum copijs
 Tuncetum ire properaret, prius quàm de Tuncetanis re-
 bus, ciuiumq; animis certius cognosceret. Suspectabat
 enim Punicam fidem, & uenaliū Arabum insidias.
 Eo autem grauius ac apertius Lofredium, ne ire perge-

ret admonerat, quod in mandatis, quæ discedenti pro-
 rex dedisset, discretè perscriptum erat, ne regi auidè ite-
 ro procedenti que parèret, nisi ualida Numidarum ma-
 nus auxilio uti promiserat aduenisset. Sed regem atque
 Lofredium in sua fata præcipites uehementer incita-
 bant aliquot Afrorum proceres, qui simulatione offi-
 cij egressi urbe præsto fuerant, eiq; solenni cerimonia,
 gladijs iugulo admotis more gentis, fidei militaris sa-
 cramentum dixerant, testabanturq; Amidam pudore
 metuque perterritum, ubi ipse in conspectum se da-
 ret, urbe arcèque arrepta fuga protinus excessurum.
 Nec mora Touarre frustra obtestante prædicenteque,
 ut à Punicis insidijs sedulo cauerent, Muleasses explica-
 tis uexillis ad Tunetum iter intendit, subsequente ala-
 criter Lofredio. Nec desuère nonnulli periti militia ex
 cohortium præfectis, & ante alios Cola Thomasius, &
 Iacobus Macedonius, qui Lofredio suadere niterentur,
 ne inexploratò progredi, & fallacissimæ gentis pro-
 misso incautè credere uellet, sed tantisper cunctaretur,
 dum promissa expectataq; ab rege propinquorum Nu-
 midarum auxilia superuenirent. Ad quos superbo ore
 conuersus Lofredius: desinite, inquit, qui foedo metu
 correpti estis, ea impudenter commemorare, quæ ui-
 ris fortibus animos comminuant. Tantum uerò ab-
 est, ut paratæ uictoriæ deesse uelim, ut rectius me
 facturum arbitrer, si uos ad consternandam mani me-
 tu multitudinem, quàm ad feriendum hostem prom-
 ptiores, ultimo supplicio puniendos iudicem. Ad ea
 Thomasius respondens: fortuna, inquit, Lofredi, non
 fera unquam temeritatis alitrix, breui ut uideo, utrius
 nostrum

nostrum testandæ uirtutis expeditum iter aperiet.
 Ego certè præfecturæ honori quem dedisti, non ignobi-
 li uitæ exitu honestè satisfaciam, tu uerò uideris,
 an tuo muneri, qui tuorum monita usque adeò super-
 bè fastidis atq; contemnis, malè consulendo inconsul-
 teq; pugnando satisfacturus sis. Antecedebat rex cum
 ala familiarium, uexilla regionum insignium præse-
 rens, subsequebantur compositis ordinibus cohortes,
 iamq; ad cisternas, ubi Cæsar cum Barbarussa paucis
 ante annis conflixerat, tertio ab urbe lapide erat per-
 uentum, quum magna celeritate Hispani equites à To-
 narre missi superuenerunt, nunciantes à Barbaris pro-
 culdubio instructas esse insidias ad oliueta, quòd multa
 Numidarum agmina in his condita ab exploratoribus
 referrentur. Sed hæc rex ipse atq; Lofredius facilè con-
 tempserè, quum in fata sua proruerent, & tam feruidè
 quam incautè ad eam portam prouerberentur, quæ na-
 ualibus portuiq; imminet. Tum uerò è mœnibus con-
 specto Muleasse, Afrorum equium ualida manus ho-
 stili impetu porta erumpit, & magnis clamoribus
 editis pugna committitur. Ala regia familiarium,
 erumpentes egregiè sustinet. Sed Muleasses impigre
 hastam quatiens, & obuios quosque saucians in fron-
 te uulneratur. Cruenta regis facies suos magnopere cõ-
 turbat, et terga uertere cogit. Nec mora ex oliuetis fre-
 quentes equitū alæ, peditūq; cohortes sese undiq; Lofre-
 dianis circumdant, in quos nostri aliquot minora tor-
 menta curulia emittūt. Verum his semel displosis ad ite-
 randos ictus spatium nostris deest. Tanta enim incurren-
 tium Barbarorū uis atq; celeritas fuit, ut nostris, ubi se cir-

cum uentos ac indagine clausos uiderunt, animi con-
 derent, & foedè abiectis armis occupante pauore in
 paludem se conijcerent, & enatando apprehēdendōq;
 nauiculas sese à Barbarorum gladijs eripere niteren-
 tur. Eæ nauiculæ magno usui fuere profligatis, quū in
 structæ minoribus tormentis Barbaros, admīssis etiā
 in paludē equis, nostros auidē consecutantes disspoden-
 do perterrerent, atq; ipsos adnatantes exciperent. Lo-
 fredius inopinato hostiū incurſu attonito similis, equū
 Thraicium natate solitum, in paludem adegit, ubi ne-
 quicquam per uoraginosā uada eluctante equo, ut in
 siccum rediret littus, ac honestius caderet, à Barbaris
 confossus atq; equo deturbatus in palude periit, & cū
 eo Carolus Toccus illustri Græcorum sanguine proge-
 nitus. Solus ferè omnium Cola Thomasius, uti prædix-
 rat, constantissimè occubuit, adhortatus notos centu-
 riones atq; præfectos, ut secum impigrè dimicantes de-
 coram pro dignitate antea actæ militiæ, mortempotius
 oppetere quā turpissimè in paludis cœno perire mal-
 lent, atq; ita multis Barbarorum confossis & obrunca-
 tis inter cadauera hostium non multi ceciderunt. In his
 fuere infaustæ uirtutis laude digni, Iacobus Macedo-
 nius, Antonius Grandillus, & Laurentius Monfortius
 Neapolitani honesti ciues. Reliquos hausit palus, aut ho-
 stilis gladius absumpsit, quum meliore sorte Franciscus
 instruendæ aciei magister, cum Antonio Buccaplana,
 & Lucio Brutio incolumis enataſset. Muleſſes suo
 cruore, & multo puluere foedatus, quum inter turbam
 terga uertentium profugeret, nulla alia re magis eum
 hostibus prodente, quā unguentorum odore, agnitus
 captusq;

captusq; est. Desiderati sunt ex ea cæde supra mille &
 trecenti, reliquos Touarres uestiendos recreandosq; cu-
 ravit, qui non multò post transportati in Siciliam, à
 Messanæ freto pedibus redeuntes, ab egestate squalo-
 resq; deformes, eam cladem Neapoli miserabilem fecê-
 re. At Amuda uictor nihil antiquius habuit, quàm ut
 patrem, adempto ei oculorum lumine, immaniter ob-
 cecaret, quod fiebat candenti scalpello, profossa utri-
 usq; oculi pupilla. Eandem fraternæ scuitiæ iniuriam
 tulere Nahasar & Abdalas cum Muleasse patre capti.
 Francisco autem Touarri significauit apud se seruari
 paucos, & hos quidem imberbes captiuos. Muleassi ue-
 rò patri atrociora promerito, uti ille fratribus suis
 olim fecisset, oculorum se usum ademisse, reliquisse au-
 tem uitam, ut cæteris crudelissimè seuiētibus exemplo
 foret, & ipse erga perfidiosum patrem à clementiæ no-
 mine non abhorruisse testaretur. Firmauit demum cer-
 tis conditionibus eandem, quæ cum patre fuerat, amici-
 tiam: quum eam sibi magno usui, in ea præsertim noui
 regni perturbatione, futuram existimaret, nihil asper-
 nante Touarre, quod præsentî commodo seruire pos-
 set. Nam percussis inducijs Amuda aliquantum pecu-
 niæ representauit, quæ stipendij nomine præsidiarijs
 Hispanis solueretur, reddiditq; nonnullos captiuos, &
 in his è Rabatinorum ordine circiter uiginti equites
 Christianos, quos custodiæ antea tradidisset, tanquam
 in fide patris contumacissimè perseuerantes. Ad hæc
 quoq; restituta sunt cuncta ad unum Lofredij uexilla,
 cadauerq; eius, adempto tamen capite, ad sepulturam
 remissum est. Dedit etiam obsidem Sebitem filium an-

norum nouem, quod nomen apud Pœnos bene fortuna
 tum significat, ea tamen cōditione, ut si ex his inducijs,
 quæ temporariæ uidebantur, pax esse non posset, atq;
 inde oriretur bellum, Sehitum sibi Touarres incolumi-
 tem continuò redderet. Impetrata quoq; sunt à To-
 uarre Lofrediana tormenta quorum iacturam quan-
 quam non magnificaret, Tunetanis tamen hostibus ali-
 quando profuturam iudicabat. Eæ induciæ quanquā
 non iniquæ & multis de causis necessariæ uideri pote-
 rant, ideoq; à multis probarentur, nequaquam tamen
 Touarres ex dignitate Cæsaris esse statuebat, quòd in-
 dignum foret eum potiri regno, qui immani perfidiā,
 nefarioq; scelere, id contra Cæsaris auctoritatem occu-
 passet. Quamobrem Touarres noua agitatur consilio,
 quibus uel ingrati, uel auari animi ratio inclusa uideri
 poterat, accersendumq; legitimæ hereditatis regē sta-
 tuit, qui nutu Cæsaris Amidæ iniuria uehemēter offen-
 si, apud Tunetum Christianis auspicijs imperaret. Erat
 apud Numidas Abdamelech exul ab eo tempore, quo
 Roscetem ad Barbarussam confugisse docuimus. Hunc,
 quòd esset Muleassis germanus frater, ad spem regni
 euocat, confisum Anemsehæ Numidarum reguli-
 opibus. Nam apud hunc benignè exceptus hospitio,
 diu permanserat, quum è Biscari mediterranea urbe,
 occupantibus eam Turcis, ad interiora Numidiæ pro-
 fugisset. Nec oblatæ occasione deest Abdamelech, hor-
 tante præsertim Numida, & prædicētibus iam pridem
 astrologis, cum proculdubio regem euasurum, & re-
 gni compotem in ipsa regia Tuneti excessurum è uita.
 Patrandæ autem rei peropportunum tempus aduenis-
 se uidebatur

se uidebatur, quod tum abesset Amida, uti compositis
 urbanis rebus, ad Bisertam profectus, ut ibi piscoli la-
 cus magnum uectigal exigeret. Itaq; Touarres, ut pa-
 citionis fidem tueatur, Schitem puerum nauigio Tune-
 tum remittit, excipiturque ab eo Abdamalech, qui no-
 ctu maximè confectis itineribus ad Guletam peruene-
 rat. Is celeritate speculatores prauertendos ratus, pau-
 carum horarum quietem equis recreandis tribuit, &
 cum globo Numidarum ad Barbasuecam Tuneti por-
 tam peruolat, ingressusq; confestim ad arcem conten-
 dit. Nec cum portæ custodes morantur, rati cum esse
 Amidam, qui à Biserta rediisset. Nam Abdamelech fe-
 lici dolo totam faciem linteis sudarijs inuoluerat Pœ-
 norum more, qui eo uelamento uti solent, ut ora à soli-
 bus puluerèque defendant. Eo cognito attoniti cu-
 stodes, quum ad arma discurrerent illico trucidantur,
 unusque ante alios aduersari ausus primæ custodiæ
 prepositus Nanserhalla natione Siculus confodi-
 tur, atque ita Abdamelech deterritis cæteris, & ni-
 hil præ metu se commouentibus, admissaq; in arcem
 Tunctanorum ciuium manu, rex salutatur. Is ante om-
 nia Schitem puerum custodiæ tradit, & in eandem
 formulam Touarri tributum pollicetur, qua Muleas-
 ses à Cæsare regnum accepisset, eique in partem
 supendij aureorum nummum sex milia dinumerat.
 Nec multò post in lethalem incidit morbum, & ut
 diuinantium mathematicorum fidem impleret, tri-
 gesimo sexto imperij die uita excedens, regio su-
 nere elatus est. Potentissimi autem amicorum &
 Tunetani principes, obnixè fauente cohortantèque

Touarre, Mahometem filium annorum fere duodecim regem crearunt, eiq; statim ad hæſere, qui ætatem eius regerent, muneraq; rerum publicarũ ex arbitrio obiret, Abdalages Maniphates, qui interfecti Temis erat frater, & qui tum erat Meſuar Abdelchirinus, quæ uox ſeruum exprimit liberalem. Secundum hos Scyriſus Mahometanæ peritus legis, ex Bugæa origine Maurus, & Ioannes Perellus ex equitum Rabatinorum ordine patria Tarentinus. His cuncta parebant, ſed Abdelchirinus intempeſtiuæ prohibitatis atque prudentiæ conſilium coquens, quum diceret Tunetanæ ciuitati ne quaquam puero rege eſſe opus, ſed ſtatæ ætatis maturiq; ingenij uiro, qui alienis conſilijs circumduci non poſſet, exitium ſibi citò peperit. Excogitans enim quonam modo regiæ ſtirpis regem efficeret, fruſtra circumſpiciens, nec conſilium maturè explicans, præoccupantibus collegis eſt interfectus ea crudelitate, ut nec propinquis eius nec clientibus parceretur. Eo ſublato, ceteri quos diximus, ſummæ potentiæ ueræq; tyrannidis triumuiratum condiderunt. Sed Perellus gynæceum inuaſit, quod ei tanquam profeſſione Chriſtiano tum licebat, & in libidinem effuſus, Amidæ concubinas ad unã omnes conſuprauit ſingulari cum dolore Amidæ, qui Tuneto excluſus, errabundusq; ad Leptim, atque inde nauigijs ad Sceccum Gyrapolitanum Moenicis peninſulæ regulum conſugerat, paſſim ab omnibus opem implorans ad repetendum regnum, quod à neſarijs hominibus ſumma perfidia occupatum indigniſſimè uoſtare tur, quum regi puero impotenter atq; improbè dominari, quàm ei ſyncera fide in adminiſtranda Republica

adesse malleut. Hæc eadem uera esse Tunetani sentie-
 bant, querebanturq; de Abdelchirini morte, qui opti-
 matum princeps paterq; patriæ, à perditissimis homi-
 nibus nefariè fuisset interfectus, neq; pati poterant ciui-
 tatem gubernari à triumuiris, qui nullum auaritiæ, libi-
 dini atq; seuitiæ modum imponerent, quorum domina-
 tus, si regis pueri maturior ætas foret expectanda, cre-
 scente in dies licentia, multo durior ac acerbior euasu-
 rus crederetur. Dum eo modo Amida notos sibi adiēs,
 et à singulis auxilia postulans, ciuitatum erga se uolū-
 tates excuteret, multisq; pollicitationibus nouas passim
 sibi amicitias parare contēderet, Muleasses pedore car-
 ceris, et suæ calamitatis deformitate miserabilis, à fra-
 tris filio rege impetrauit, uti arce egredi adireq; tem-
 plum sibi liceret Ameti Benaros uiri olim sanctissimi,
 quod apud Afros in urbe Tuneto asyli inuiolabilis no-
 mine augustissimum habetur. Nec diu post, quum Ber-
 nardinus Mendocius Hispanicæ classis præfectus ad
 Guletam applicuisset, expetente Touarre, è templo ad
 stagnum, atq; inde nauigio ad Guletam perductus est,
 ut consultationibus interesset, quibus arma aduersus
 Amidam, totiusq; eius oræ Turcas pararentur. Muleas-
 ses antea Tunetanorum sibi ualde infensorum gladios
 effugerat, mulierculæ inopis misericordia seruatus
 quæ eum anili pietate in scrobe multis allij fertis coo-
 pertum aduersus quæritantes abscondisset. Nec mino-
 re quoq; salutis sorte mortem effugit, quum opportu-
 ne ad Guletam esset aduectus, quando ei Amida uir se-
 uer, qui mox Tunetum repetijt, uel in augusti templi
 asilo, uti ipse referebat, minimè esset parsurus. Muleas-

ses paulò ante filiam nomine Meluccam, quæ uox Angelam exprimit, Touarre auspice, puero regi, uel improbantibus Tuncianis, desponderat. Ea res ciuium animos ita exacerbauit, ut Amidam euocare literis, nuncijsq; accersere maturarent, quibus ille confisus, ne occasione iam planè suo arridenti uoto deesset, è Gyrapoli profectus, biremibus Turcæ prædonis, cui debilitati cruris uitium Claudii cognomen fecit, Leptim aduehitur, atq; inde coacta equitum manu Tuncium peruenit, tanta celeritate, ut regi puero uix euadendi, et scapham conscendendi spatium daretur, cunctaq; ei paterent, nec quisquam arma corripere, aut hiscere auderet. Primum omnium Amida Perellum è latebra erutum omnibus tormentis excruciat, abscisisq; uiribus uiuum in foro comburi iubet. Nec Perello animi constantia defuit, quum oblato uitæ munere adduci non posset ut à Christiana religione deficeret. Nec multò post quæstione habita, Maniphætém, quem Adamelech crearat, interficit atq; item urbis prætorem, et secundum hos ex ordine Rabatinorum circiter quagringenta, quorum cadauera rex inhumane feritatis laceranda canibus obiecerat, aliàs solutus in uiuos etià homines mordaces molossos, diuturna q; fame, ut asperius fœuirent, effæatos immittere. In eo quoq; supra crudelitatem incesta libido uehementer efferbuit, quum nec sorori quidem parceret, et in omnem sexum, ubi forma ad geniũ responderet, improbißimè debacharetur. Ceterum Muleasses non diu apud Guletam subsedit, ut ipse aiebat, Touarris auaritia grauiter offensus. Querebatur enim ab initio depositam apud eum regiã ga-

hanc nequaquam integra fide tam iniquè à fortuna multato
 reditā fuisse, preciosæq; supellectilis partē cū insigni-
 bus gemis certoq; auri pōdere, sibi misero iniquissimè
 surreptam. Quū autē eius contumeliæ notā Touarres
 plaribus argumētis diluere properaret, eò res est per-
 uoluta, ut Touarres ab rege furti & peculatus apud Cæ-
 sarem reus efficeretur, & uterq; in Germaniam contēde-
 ret. Verum Cæsar ad æquitatē facti controuersia addu-
 cēs cōposita potius quā dijudicata lite, eo exitu utrūq;
 dimisit, ut Touarres ex Guletæ præfectura detractus
 sit, Muleasses uerò in Sicilia perduceretur, publico Si-
 culorum sumptu alendus. Filius autem eius Mahometes
 qui obses fuerat, ad ulteriores Numidas Lentigesia-
 niæ propinquos, ut fraterni imperij successum tutus ab
 insidijs expectaret, auis itineribus confugit. Quum ex
 itinere Muleasses Romā uenisset, excipereturq; conui-
 nio ab Alexandro Farnesio Cardinale, ita se ad uarias
 percūssationes humanū faculq; præbuit, ut insigni cul-
 tus & gestus grauitate ueteris fortunæ maiestatem tuere-
 tur. Nā ab elati ingenij more Barbaris insito, deductus
 ad Pontificē, nequaquam maiorem honorem impendit,
 quam ut ei genu tantū oscularetur, & qui oculorū or-
 bes lintea uitta occultatos gerens nihil intueretur, ob-
 stipa tamen & erecta ceruice regie superbia insolentiam
 referret. Ab eo demū narrante multa literarū me-
 moria digna, de recentibus bellis, Punicisq; rebus, &
 institutis didicimus, & quū non ineptè de philosophia
 sermones illati essent, quanquā per idiotas interpretes
 colloqueremur, perspicuè tamē eū Auerrois studiosum
 & sectatorem disputādo deprehēdimus. De natalibus

autem suis ita differuit, ut Chorree familie nomen, ex qua ipse pre alto stemmate natus est, ad Homarem Mahometis pseudoprophetae consanguineum atq; discipulum referret, cuius stirpis Tunetani reges, nihil inter-cisa, aut alieno sanguine deprauata serie per noningentos supra quinquaginta quatuor annos regnarint. Propterea affirmabat Tunetanum regem, augustiore cognomento, appellari Emir Mumenim, hoc est in religione optime credentium principem. Memorabant autem familiares eius neminem ei uirtute equestri peritiâq; armorum posse comparari, quum ex adulatione iactarent eum, quod ad uenatorie artis decus pertineret, non multis ex quo imperasset annis, ducentos amplius iubatos leones in syluis equestri lancea confixisse, quorum tergora siccata repletaq; paleis, ad imaginem uiuorum, testimoniumq; uirtutis, tanquam decora proximaq; militiae honestissimæ exercitationis trophæa, in per amplis hortorum porticibus spectarentur. Quibus de causis, Muleasses tam se uo dire calamitatis infortunio prorsus indignus nobis etiam uideri possit. Eodem hyemis initio, quo Muleasses ab aduersa fortuna acerbissime multatus est, & Barbarussa Nicæ et ce nequicquam oppugnata, ad Tolonem in hiberna concessit. Franciscus rex à Belgico bello honesta cum laude reuersus, quod Landresiano presidio opem fortiter attulisset, productaq; acie Cesari maximis gentium ferè omnium aucto copijs pugne potestate fecisset, noua copiarum supplementa in Italiam misit, ut amissi Motuici detrimentum Buterius nouo ausu resarciret. Leonem enim Hipporegiam tormentis adortus, eò presidium

Cesariani

Cesarianorum adduxerat, ut prostrato muro egerri-
 rime Gallorum impetum sustineret, & deditioem bre-
 ui facturum uideretur. Sed aduentu Anghiani noui du-
 cis ex Gallia, Buterius quum ab eo cessare oppeririq;
 se iuberetur, cum recentibus scilicet copijs appropin-
 quantem, ut praelio & expugnationi urbis interesset,
 indignabundus ita impetum repressit, ut hosti ad cri-
 gendos nouos aggeres, confirmandosq; animos spatiū
 daret, & partæ propè uictoriæ deesse mallet, quam e-
 ius propè confecti negotij laudem cum adolescente im-
 peratore communicare. Is erat regiae stirpis è Borbo-
 nia familia, quem Massilia Barbarussam excepisse do-
 cumus, cui Buterius uetus miles, & dux ingenio turbū
 do, nihil præter honoris nomen militiæ concedendum
 existimabat, amissæq; proinde uictoriæ euētū malignè
 letaretur, quā ille importuno imperio iuueniliq; libi-
 dine interpellasse uideri posset. Hoc enim ingeniorum
 habitu, & tum, & sæpe aliās Galli duces inter diras
 obreftationes bella administrare ita erant soliti, ut
 rempublicam post priuatum decus facillè haberent:
 neq; ob id pœnam à mitissimo rege uererentur. Galli
 etiam per eos dies Crescentinum oppidum tormentis
 quassatum & Desannam, sanctiq; Germani uicina op-
 pida Cesarianis ademerant, magno cum dolore Vastij
 qui frustra diu postulata à quæstoribus Insubrum pe-
 cunia, ut nouas conscriberet cohortes, imparatus, in-
 feriorq; multis rebus per hyemem bellum gerere cogē-
 batur. Procefferat tamen Nouariam usq;, quantis po-
 tuit coactis copijs, ut prouinciæ præsidio foret. Nam
 Galli intra Montisferrati, & Sabaudie ditionis fines

se intulerant, & circumfessuri Carinianum oppidum, quod est iuxta Padum positum, uidebantur. Id Vastius paulò ante occupatum. (ut diximus) ualidis aggeribus muniatur, præfeceratq; ei Pyrrhum Stipicianum summæ uirtutis atq; constantiæ uirum. Ei autem aderant Felix Archius, cum Germanorum cohortibus tribus, & Michael Hispanus cum totidem Hispanorū uexillis congestisq; omnis generis commeatu Gallorū impetū expectabat, quòd summæ opportunitatis esset id oppidum ad gerendum bellum aduersus Gallos, qui obiectu eius munitissimi loci magnopere tardabantur, ne ulterius proferrent uires, & liberius reliqua oppida tentaret. Gaudebat Vastius accessione eius oppidi multis de causis, eaq; præcipuè, quòd amissi superiore anno Claraschi par detrimentum hostibus rependisset. Itaq; obstinatis animis, & Vastius id tueri, & Anghianus obsidere atq; recipere contendebāt tanto studio, ut Anghianus lōgam obsidionem institueret, castris in cōspectu hostis positis, & Vastius è Germania in auxilium duas legiones accerferet. Tota namq; utriusque imperij, existimationisq; ratio in eius oppidi defensione, expugnationeq; posita erat, sic ut plerique facile prædicarent, uti mox euenit, eam contentionem uniuersæ pugne casum allaturam, quod antea per octo annos inter perpetuum gerentes bellum nunquam accidisset. Proinde futurum, ut una insigni pugna diuturno bello, intolerandisq; miserorum incolarum calamitatibus finis imponeretur. Iam plures menses Pyrrhus obsidionem atque inedia[m] fortissimè sustentabat, sic ut præsidij lectissimi milites ab inopia rerū ex-

iremag;

tremâq; desperatione auxiliij, de eruptione cogitarêt.
 Sed eos Pyrrhus animo corporeq; ad perferendas toti
 us inopiæ difficultates paratissimus, blandis honorifi-
 cisq; alloquijs in officio continebat, quum nullam edê-
 do prælio, si erumperêt, occasionē ad uictoriam osten-
 di differeret, proindeq; eum conatum felici euentu ca-
 riturum, quoniam Galli nequaquam temere, uti aliâs
 sese circumuallassent, multisq; tormentis atque e-
 quitatu essent instructi, sperarentque sine sanguine ui-
 ctoria potiri: quando etiam ab oppugnationis con-
 silio propter murificos aggeres, præstantisq; præsidij
 opinionem, non ineptè discessissent. Neq; demum de
 Vastij studio diligentiaq; esse dubitandum: eum enim
 & suæ laudi, & publicæ causæ, totq; militum obsessio-
 rum saluti magnificè atque impigrè satisfacturum.
 Propterea æquis animis uini desiderium tantisper
 ferrent, & his quorum copia adhuc superesset, uitæ
 alimentis contenti essent, postquam uiri fortes non
 ad fursures tantum, sed ad inusitati generis cibaria, pro
 commodo principum peculiariq; sua laude, aliquan-
 do descendissent. Ea quoque erat Pyrrhi comitas ex-
 ternis iucunda militibus, ut uini lagenas, quas sibi ex-
 petenti Anchianus hostis humanitatis causa dona-
 re uidebat, nequaquam sibi reseruaret, sed uiritim præ-
 fectis atq; signiferis quadam parui calicis libatione,
 quod pleno potui non sufficeret, hilariter disparti-
 retur, Germanique, uel natura uini appetentes, pati-
 enter & iucundè puteali aqua sitim lenirent, et cuncta
 obsidionis incommoda prius se fortiter perpessusos,
 quam indignum quicquam uetere gentis constantia de-

deditioe auribus admitteretur, per centuriones atq;
 signiferos confirmarent. Vastius quoq; eorum animos
 per literas, quum speculatorū facultas dabatur, bonæ
 spei implebat, salutemq; totius præsidij, & singulorum
 præfectorum decus summæ curæ sibi futurum pollice-
 batur. Eo tempore Cæsar ueteribus suis innixus confi-
 lijs, ingens agitabat bellum, quo Galliam ineunte æsta-
 te inuaderet, experireturq; maioribus coactis uiribus
 an Franciscus rex elici pertrahiq; posset ad summam
 dimicationem uniuersæ pugnæ, in spem amplissimæ ui-
 ctoriæ, quam sibi nuper ad Lædresium propositam, è
 manibus elapsam fuisse iudicabat. Hoc ut assequi pos-
 set, assiduè dabat operam per legatos, ut Henricus Bri-
 tanniæ rex in Galliam maturè traiceret, suopte inge-
 nio, & more gentis Gallico nomini infensissimæ ma-
 gnopere concitatus. Cum eo nanq; ita foedus percussit-
 rat, ut Gallie regnum certa conditione cum Anglis
 partiretur. Tantum enim Cæsaris odium ualebat ad-
 uersus Gallos ab auorum usq; memoria conceptum,
 ut grauissimarum offensionum ex repudiata adactisq;
 ad necem materteræ penitus obliuisceretur, nec in-
 quū & fide sua indignum existimaret, ad contumeliam
 Pontificij nominis, cum eo rege foedere coniungi, qui
 propter euersa sacra, despectamq; & conuulsam Ro-
 mani Pontificis existimationem, Christiano iure ana-
 themate à Romano senatu fuisset damnatus, ipso præ-
 sertim Cæsare id orante postulanteq;, quum se in Bri-
 tanni regis gratiam nunquam rediturum iurasset, nisi
 Pontificiæ dignitati Henricus satisfaceret, & ad uete-
 res sacrorum ritus, pristinamq; Romani Pontificis au-
 thoritatem

horitatem se conferret. Quod autem erat reliquum,
 fiduè inuigilabat, ne Germani milites Gallicis stipen-
 dijs allekti in Galliã transirent, propositis edictis atro-
 cibusq; pœnis, his, qui id ausi deprehensiq; essent. Pa-
 tri diligentia pagorum Heluetiorum principes aggre-
 diebatur promissis atq; muneribus, ut Gallorum dele-
 ctus in conscribendis cohortibus impedirent, aut retar-
 darent, quando in eius gentis auxilijs salutem Galliæ
 positam esse prospiceret, quæ Germanicis legionibus
 tanquam ex æquata uirtutis opinione opponi possent.
 Ne uerò Italiam negligeret, ipsumq; præsertim Medio-
 lanum nouis Anghiani copijs ad prædam expositum,
 Neapolitanosq; Barbarussæ classis reditũ extimescen-
 tes, duas Germanorum legiones in Italiam misit, qui-
 bus iniunctum est, ut Vastio operam præstarent, ac de-
 miam si ita usus posceret, mari Neapolim deueheren-
 tur. His præerant duo Scaligeri proceres, Christopho-
 rus, & Brennor, qui stirpis ueterum Veronensiu prin-
 cipum esse dicebantur. Harum spe legionum confusus
 Vastius, quòd erant ex delectu Vindeliciæ, Baioariæ, et
 Norici, splendentibusq; thoracibus & galeis Mediola-
 ni fuerant instructi, è Vercellis Astam se cõtulit, & ma-
 gnum inde sarcinariorum iumentorum usq; à Medio-
 lano, agrestiumq; carrorum numerum contrahi iussit
 quibus magna uis instituti & antea parati com meatus
 omnis generis, Carinianum ad obsessos conueheretur.
 Et quanquã non multi apud se essent Hispani, nec ple-
 ne admodum essent ueterum Germanorum cohortes,
 quas Baro Scisnechus ductabat, tamen non deterreba-
 tur quin prodiret, confirmatus præsertim Italicis co-

hortibus, quæ amplius sex milium militum numerum implebant, eorumq; magna ex parte scelopettariorum, qui assueti inueteratiq; perpetuis Subalpini belli expeditionibus, egregie exercitationis opinionem fuerant consecuti. His omnibus præerat Robertus Salsuerinus, princeps Salernitanus, cui adiutor & propè magister à Vastio fuerat attributus Cæsar Masius è Neapoli uetus peditum præfectus, quo nemo plura stipendia meruerat, quum per triginta annos Cæsari integra uirtutis & fidei fama operam nauasset. Vna tantum Vastius angebatur equitum paucitate infirmitateq;, quum uix septingenti galeati recenserentur, qui etiam leuis erant armaturæ comparatione Gallorum equitum, apud quos iusti roboris cataphractorum alas esse didicerat, quarum impetum Cæsariani apertis in campis nequaquam laturos uiderentur: ob id præcipuè, quòd illustres aliquot iuuenes, quorum principes erant Vidamius summo loco in Carnutibus natus, & Asscius Aruernus Galeo i totius Gallie tormentorum præfecti filius, pugnae studio è Gallia hortatu regis in castra uenisse, secumq; adduxisse plures extimæ alacritatis equites, exploratum habebat. Quibus de causis coactus est consurgere ad Cosmum Medicem, implorando ut sibi in tanto periculo, tantaq; exiguitate tēporis, nouos conscribere milites nequeunti, ab Etruria equites submitteret. Cosmus, tamesi cauendum sibi ab insidijs exulum, quas aduersus se parari audiebat, & tuendam à Barbarussa impetu maritimam oram arbitraretur, quando apertam iam uere Barbari ad nauigandum idoneum tempus habere uiderentur, Cæsari tamen, cui summa omnia debebat

bebat officia, & Vastio equa postulanti, cōmuni in re-
 rum discrimine deesse noluit, misitq; Rodulphum Ba-
 leonum Malatestæ filium cum insigni ala ueterano-
 rum equitum: cuius accessione Vastius adeò latatus est,
 ut in spem ueniret confirmadi equitatus sui, experiun-
 deq; prælii fortunæ, quum peditatu superior, aut certè
 per tuò cōstigare se posse speraret. Nam eo animo ho-
 stes, duce Anghiano, apud quem erant periti atq; acer-
 rimi duces Thermeus atq; Buterius, ad uillā Stalloniā
 castra posuerant, ut Vastium illac pertransire conan-
 tem, iusta edita pugna adorirentur. Erant nonnulli, to-
 gatiq; præsertim, qui pugnae casum Cæsarianis, tan-
 quam minus necessarium omnino uitandum esse prædi-
 carent, ob idq; ducendum quo quomodo bellum, ut Gal-
 lorum feruidæ gentis impetus, non collatis in aciem ui-
 ribus, sed uti sæpe aliàs, spatio, & mora, leuibûsque
 præliis frangeretur, nec tamen aduersas, quæ summæ
 erant in negotio, difficultates explicarēt, sic ut Vastius
 ea tanquam uetera, & in præsentī rerum momento pa-
 riam opportuna aptè reselleret, atq; eas quæ aliter eua-
 di nequirent, fortiter audendo superandas esse demon-
 straret. Nam præterquàm quòd receptus omnis, se-
 gnisq; cunctatio ignominia & durissimī exitus peri-
 cula ferrent, triplex etiam incommodum, quod immi-
 neret, cum magnopere de summæ rei euentu sollicitum
 reddebat, hortabaturque ut suscepti consilij propo-
 situm teneret. Primum erat pecuniæ inopia, instanti-
 bus iam stipendijs: quando per mensarios curata Ge-
 nnae uel magnis usurae impendijs ægerrimè represen-
 taretur, nec quæ erat Insubribus imperata, tanquam

ab assidue expilatis, facile exigi & comportari posset, sic ut non temere timendum foret milites posse dilabi, qui sine stipendijs, propinquo presertim ualido hoste contineri non possent. Secundum positum erat in salute tot fortissimarum cohortium, quæ cum Pyrrho, cui propter datam fidem deesse non poterat, extremam uitæ ac existimationis discrimen se adire, literis & uarijs significationibus ostendebant. Postremum erat defecturico commeatu timor: nam ex continua pluuia, durisq; subuectionibus per lutulenta itinera, penuria adeo creuerat, ut paratus ad subleuandos obsessos commeatu, in alimenta presentis exercitus absumeretur. Porro apud Gallos cuncta erant paratiora, & rerum omnium opulentia pleniora. Nam Anghianus, quanquam adhuc imberbis imperator, ueterum ducum suorum consilia secutus, Carinianum duplici fossa, perpetuaq; munitione circumuallaratus, binos in Pado pontes statuerat, lunatisq; aggeribus utraq; pontium capita munierat, per quos quotidiana omnis generis commeatu copia nusquam impeditus utebatur, & ad uillam Stalloniam, qui est uicus ultra Padum, positis castris, atq; his aggere & fossa permunitis (ut supra diximus) hostium aduentum expectabat. Erat in conspectu Carinianum, intercedente Pado, ad dextram relinquebatur Carmagnola oppidum, & ad leuam Montecalariu, quæ Gallicis presidijs tenebantur, ita ut Caesarianis inter castella presidiaq; hostium ab Asta mouentibus, iter esset habendum. Interim vastius missis ad Montemclaru Salernitano cum Itatorum cohortibus, quum illac se transiturum simularet, eo non multo post reuocato, ad leuam
per supe

per superiora uersus Summaripæ oppidum exercitum
duxit, eodemq; die Montatam castellum, quod ex itine
re occuparat, peruenit, ratus se postero die Summari-
pam, tertio Casalem, quod appellatur Crassum, quarto
Carinianum omnino peruenturum. Cuius suscepti iti-
neris rationes disertè explicabantur, quòd superiori-
bus locis Padũ uado transire, eoq; itineris flexu Tran-
spadanos hostium commeatus intercipere, & si hostes
superuenirent, erumpentis præsidij certissima ope, an-
cipitiq; acie inclusos, aut auertere, aut profligare solu-
ta obsidione sperabat. Verùm hæc uel appositè consul-
ta Fortuna irrisit, uti impotens bellicarũ rerum pro li-
bidine gubernatrix. Nam cælum densa nube turgidum
tantam uim imbrium iter habenti superfudit, ut riui
egrorum dudum sine aqua in speciem amniũ atq; tor-
rentium intumescerent, itinera præalto obsita cœno,
carrorum rotas deuorarent, equi tenaci luto semihau-
sti ad incessum cogi nequirent, & milites amissis calceis
egrè eluctando madefacti, iniquitatem itineris, nec de-
sistentem cæli iniuriam deiectis animis non perferrent.
Augebat tanta incommoda commeatus propè immi-
nens desperatio. Nam assiduo imbre infusus humor,
cruda pariter & cocta cibaria corruerat, tam foedo
tristiq; incommodo, ut milites quatuor dierum cibaria
secum ferre iussi, cùm publica tum priuata alimentorũ
iactura magnopere turbarentur. Tum uerò Vastius fru-
stra indignari infestæ fortunæ ab Asta noui cõmeatus
supplementum adduci iubere, consolari passim milites,
ut id pluiiæ detrimentum constanter ferre, & non du-
biam cæli serenitatem ad uictoriam expectare uellent.

Interim per Salernitanum Italicasq; cohortes castris
 Sancti Stephani expugnari iubet, grauioraq; duo tor-
 menta ibi deponit, quod ea, propter iniquitatem itine-
 ris, uel duplicatis equorum & bouum iugis perducinō
 possent. Cunctis difficultatibus remedia quae ferri po-
 terant diligenter adhibet, & cohortando milites spe
 praelij atq; uictoriae implet. Non deerat peritus locorum
 Vistarinus, qui ē Cherio per Federicum Douaria Vastium
 hortaretur, ut ommissa priore uia, ad se iter con-
 uerteret, quod Sanctanna amnis facile uado superari,
 & Cherij amplissimo oppido exercitus aliquantisper
 recreari posset, indeq; apparatus pontibus, obseis
 opem ferendi, & si hostis sese offerret, equiore condi-
 tione confligendi facultatem esset habiturus. Iam desi-
 gnati itineris quartus effluxerat dies, quum Montata
 nondum excessisset, grauissimis atq; inopinatis rerum
 casibus retardatus. At Galli de consilio itinereq; ho-
 stium non inani coniectura iudicantes, ē uilla Stallonia,
 ubi aliquandiu confederant, motis castris, ut hosti
 propinquiores essent, ad Carmagnolam oppidum se
 contulerunt, intentiq; & cuncta explorantes, ad om-
 nem pugnae occasionem corpora atque animos para-
 runt. Sequenti die Vastius, quum sol uel ambiguus cae-
 lum serenasset, uti statuerat, iter à Montata ad Summa
 ripam direxit. Ipse ad dextram cum manu equitum ad
 Stallonia castra unde hostis discesserat, & ad Carmag-
 nolam usque lustrando loca prouectus, reperit hostes
 contra consuetudinem ad leuia certamina elici non
 posse, eosque tormentis tantum instructos in muro
 consistere. Excepit tamen duos milites forte uagos, à
 quibus

quibus eadem, quæ de hostibus antea didicerat, cer-
 tius cognouit: paratum scilicet esse Anghianum præ-
 lio decertare, eumq; ornatissimo abundare equitatu,
 quo se certis rebus parem, hosti superiorem, & de-
 miq; uictorem euasurum consideret. Vastius inter-
 ca, quod magno usui fuit, ex itinere Ceresolam ui-
 cam à præeuntibus occupari iussit, eiq; Guterium Che-
 sidam corporis custodiæ præfectum, cum ducentis sclo-
 petarijs præsidio imposuit. Et quanquam ad Sum-
 maripam, quod magnopere cupiebat, peruenire con-
 tenderet, Ceresolæ tamen necessario castra ponere
 coactus est, quòd Germani tardius subsequerentur
 propter tormenta, quæ nisi difficili magnòque conatu
 pertrahi non poterant, & Hispani ad postremum a-
 gmen relictî, ingruente iam nocte, redintegratâque
 pluuia, à reliquis lōge abessent, ac Salernitanus Italos,
 varijs atque durissimis afflictos incommodis, extre-
 maq; lassitudine fatigatos adduxisset, quibus omnibus,
 si Summaripam petere uellet, uallis frequenti aqua-
 rum uoragine & alnis, multisq; huiusmodi arbuscu-
 lis impedita, per tenebras erat superanda, atque eò
 incommodius, quòd nisi ualde angustos & raros a-
 ditus ab agrestibus subdita materia constratos tran-
 siri præberet. Ultra eam uallem paulò ante ex-
 traordinarij recentioresque Itali leuis armatura pro-
 cesserant, ductante Cæsare Massio, coeptisq; & protra-
 ctis leuibus prælijs propinquo hosti speciem præsentis
 atq; instructi Cæsariani exercitus fecerant, sic ut Gal-
 li, qui densa acie incumbebant, aliquandiu sustinatti
 atque repressi, transeundæ uallis consilium abijcerent,

quam si transissent, *Cæsarianis* profectò magna & cer-
 ta clades erat expectanda, uti postea *Vastius* animadu-
 erso disijuncti imparatiq; exercitus sui periculo, confes-
 sus est. Is postero die à *Ceresola* discedens cunctū exer-
 citum tormentaq; traduxit, sic ut distincta suorū agmi-
 na aduentanti à *Carmagnola* hosti, patentibus in cam-
 pis ostenderet, & per leuem *Italorum* armaturam pu-
 gnam accendi iuberet. Nec defuerunt oblatae pugnae
Gallorum duces, qui se alacriter ad committendam pu-
 gnam accinxerant, eam multo tubarum clangore de-
 poscentes. Iam utrinq; leuis armatura disperso tumultu-
 uarioq; certamine pugnauerat, quum fortè *Itali* tor-
 menta duo audacius in aciem producta *Gallis* ademe-
 runt, indeq; clamor ingeminatae uictoriae sublatus est.
 Tum uerò *Anghianus* uniuersas copias hoc ordine cō-
 stitutas promouit: in media acie *Vascones*, & reliquos
Gallici nominis ueteres pedites optimè armatos, deco-
 ro cultu cristisq; fulgentes ita collocarat, ut eis *Helue-
 tiorum* iam pridem *Subalpino* bello inueteratorum, ual-
 lidam manum applicaret, quibus tota frons latè exten-
 sa & equata certo subsidio firmabatur. Dextrum cor-
 nu *Heluetijs*, qui nuper aduenerant, insigni animorum
 ardore pugnam poscentibus, attribuit. In sinistro autè
 cornu constitère *Gruerij* non multi usus, & subagreste
 militum genus. Hi erant ex regionibus quæ ad *Losan-
 nam* & *Geneuam*, *Lemanumq;* lacum pertinent, *Hel-
 uetijs* *Bernensibus* & *Sedunis* finitimi. His admixtae
 erant *Italicae* exulumq; præcipuè *Insubrū* & *Allobro-
 gum*, *Subalpinorumq;* aliquot cohortes, acies quidem
 magna multisq; uexillis conspicua, sed quæ ex tyronū

magna

magna ex parte diuersa utentiū lingua, & tumultuarijs delectibus conflata, nullam propè certæ uirtutis, aut firmi consensus opinionem præberet. Triplicē pedum aciem, triplex equitum agmē distinguebat: nam interualla, qua relicta erant inter utrunq; cornu, & mediam aciem, diuisi per alas equites occupabant. Inter hanc & Heluetiorum phalangem constiterat Thermeus, apud quem erat tota uis leuis armaturæ equitū, cuius cataphractorum alæ præsidio confirmata. Bute-rius cum reliquo equitatu Grueriorum apertum latus tueri iubetur. Ex aduerso Vastius hostium ordines cōspicatus integram Germanorum phalangem, quam in uicti roboris existimabat, mediæ hostium aciei, ipsisq; Vasconibus opposuit, eo ordine, ut in prima fronte Aliprandum Madruccium Tridentini Cardinalis fratrem ipso id ad decus deposcente, collocarat. Nam superiori- bus etiam diebus generosus & egregiè pugnax iuue- nis alacriter fuerat professus, se Heluetios, quorum im- petum nequaquam imperitè Vastius uereri uidebatur, cum suā tantum legione, quæ trium milium summam non implebat, inuasurum & strenuè prostraturum. Se- cundum eum Scaligeri fratres uexillis in mediam aciē collocatis suas cohortes confertis ordinibus ductabāt. Cornu dextrum Gruerijs oppositum, Hispanis conce- dit, sic ut his statariæ militiæ quinq; Germanorum co- hortēs, duce Scisnecho, adiungeret. In sinistro Italos o- mnes constituit, iussitq; ut sese in tianulum, qui à modi- ca ualle leniter exurgit, sensim tanquam in æquio rem locum erigerent, nec inde se commouerēt, ne inordina- ti ab Heluetijs, qui erant in aduerso loco, uti disciplina

impares funderentur, sed persistentes in acie Salernitani & Massij iussis obtemperarent, & uti sors prælij deposceret, per sclopettarios operam præstarent. Philippus Belga Lanonij filius, qui toti præerat equitum, eo spatio, quod inter Germanos & Hispanos intererat, consistere est iussus. Idem ut faciat Baleonus Thermeo oppositus, iubetur. Præcipit autem Carolo Gonzagæ, ut Buterianos contra instructos diligenter obseruet & inuadat. Eo modo constituta directaque utrinque acie, & displosis utrinque tormentis, signa cecinerunt, appropinquareque acies coeperunt, inter quas magno cum periculo uolitantium undique pilarum & glandium vastius obequitās, collustrando cuncta oculis, Germanos segnius quam uolebat progredi animaduertit, sic ut propius accederet, & præfectos ad intendendum gradum comiter hortaretur, in uultu Scaligerorum fratrum deprehendit non dubia, ab inusitato tristisque pallore, lethalis metus indicia. Proinde conuersus ad familiares Scalengum, Landrianumque, & Saiauedram, qui eum ad excipienda reddendaque per acies imperia sequebantur: Deus, inquit, magnus hoc omen auertat, & uti maximè indigemus, hodie præsentis numine nobis adsit, postquam in his Germanis in quibus tota spes & ratio parandæ uictoriæ posita est, quod antea nusquam accidit, præsentem prouocanteque hoste ad dimicandum nullam alacritatem conspiciamus. Primi omnium accepto pugnae signo, quod vastius suorum hortatu dederat, Thermei & Baleoni equites concurrerunt, usque adeo graui impetu, ut multi utrinque sternerentur, magnoque ardore post abiectas hastas clauis atque micro

his res gereretur. Ibi Thermeus, quū in pedites Italos
 procurrisset, ab his repulsus, uulnerato et cadente equo
 a tyrone pedite capitur. Baleoni autē ala, quæ numero
 equitū erat inferior, quanquā uirtute præcelleret, cata
 proactorū inuadentiū uim sustinere non potuit, sic us
 multi in eo per acri cōgressu in hisq; Iulius Actius, ty-
 ranni Tudertis filius, caderēt, ipseq; Baleonus suffosso
 et moriete equo oppressus uix eriperetur, et pedes et
 saucius ad Italos pedites se reciperet. At in altero cor-
 nu fortuna ludo quodā prælij euentū alternare solita, Hi-
 spanis et ueteribus Germanis arridere uisa est. Nā Rai-
 mundo Cardonio et Seisnecho ducētibus, exporrecta
 sclopettariorū ala, quā Manicā uocant, tanta ui Grue-
 rios inuasērunt, ut eorū aciem totam perturbarent, et
 in fugā uerterent, rusticaq; casa, ad quā se applicarāt,
 et aliquot tormentis potirentur, et alā Gallorū equi-
 tum fisis subsidio missam cruenta conditione perrūpe-
 rēt. Cecidēre in eo conatu Scrocchius et Carolus Dro-
 sius, qui in eo cornu summam nominis auctoritatem
 obtinebāt: Asscius quoq; summæ spei iuuenis feruidius
 irrumpens, Germanicis hastis ab ephippio deiectus, ex
 geminato uulnere triduo post interiit. Eo celeri quan-
 quam incerto uictoriæ prouētū, Hispani accēsi animis
 fisos ad multum spatium persecuti ita procurrerunt,
 ut cedendo capiendōq; ad Carmagnolam usq; cursum
 intenderent. Eodem tempore Germani, qui humi pro-
 cubuerant, ut tormenta uitarent, imperante Vastio
 consurrexerunt, collectumq; puluerem, quæ est uetus
 et religiosa eius gentis consuetudo, post terga proie-
 cerunt, quum ea cerimonia conciliari uictoriæ numen

arbitrarentur, promotisq; signis hastas inclinarūt. Aliprandus qui in prima phalangis fronte constiterat, paucis passibus extra aciem prodians, Molam in Gallia acie ducem, insignibus conspicuum, manu ad singulare certamen prouocauit. Nec detrectante Gallo ita concurrat ut mutuis ictibus ora perfossis ambo corruerēt, Mola quidem lethifera cuspide supra oculum ad oram galeæ recepta, & Aliprandus gena usq; ad aurem perforata. Cadentibus itaq; ducibus asperum & maximè cruentum prælium à primis ordinibus confertum est, quum utrinq; robor a lectissimorum militum & centurionum pro dignitate nominis & pro uictoria dimicerent. Aliprandi aciem ardentius promotam, Scalligeri aliquanto lentius quàm oportet secuti sunt, propter depressi & inæqualis loci impedimentum, quo neque haste æqua serie ferri, neq; aptè coherentes ordines densari poterant. Eodem temporis momento, quum inter utranq; mediam aciem commissa pugna ardentissimè certaretur, Cesariani equites sinistrum hostiū cornu, ubi cum suo agmine Buterius ad procurrendū paratus & intētus uidebatur, adorti sunt, alacri quidem sed inani, & mox uti apparuit maximè incommodo & fœdo procurso: nā profecti ad hostilē aciē, nulla facta impressione nec inclinatis hastis, sese in gyrū lunato cursu prouoluerūt, siue, ut leuē hostium armaturam equestre extra cataphractorum subsidia ad pugnam elicerent, siue quoddam aciem perpetuo rigentem ferro ipsi leuius armati tentare non auderent, siue adducti incerta uoce à Goito, ut dicebatur, præfecto edita, qua equos flectere iuberentur, quasi non collatis equorum pedibus

tribus & conferta acie, sed per iteratos incurfus & re-
 curfus Maurorū more cū cataphracto hoste foret dimi-
 candum. Ea sese præter spem inflectentium species ad-
 mirationem primò Gallis, & mox socijs non incertæ
 fuge suspicionem præbuit: sic ut repente Buteriani
 terga uertentium ualido procurso insequerentur, nec
 Casariani, clamante increpitanteq; Vastio sisti possent
 sed præcipiti cursu in transuersam Germanorum pha-
 langem deferrentur, eamq; paululum post signa laxa-
 tam ueluti adacto cunco totam aperirent atq; proscin-
 derent. Quo casu Galli hisdem uestigijs in hiatum per-
 ruptæ phalangis insinuati, cunctos eius postremos or-
 dines fœdè turbatos, quòd neq; galeis, neq; thoracibus
 aut anteriores, essent muniti, paruo negotio trucidar-
 runt, quum latis & prægrauibus gladijs, quos à ue-
 natorijs cultris non absimiles suspensos ab ephippijs
 gestabant, integros inermium artus facillè detrunca-
 rēt. Tum uerò Heluetij, qui Italis erant oppositi, con-
 specta Germanorum fluctuatione & cæde, neglectis
 onibusq; Italis, ad Germanos infesta signa uerterunt,
 ne pote quos ab naturali odio ueros propriosq; hostes
 ducerent, nec Italos per cauum & inaequalem locum
 adoriri possent, & deletis opportunè Germanis par-
 tam fore uictoriam iudicarent. Is repente suscepti con-
 siliij casus non dubiam salutē Italis, Germanis uerò cer-
 tissimā attulit cladem. Nam sicut illi armis & numero
 inferiores, conspecta præsertim suorum equitum fu-
 84, Heluetiæ impressionis impetum nequaquam diu-
 laturi uidebantur: ita Germani, qui à fronte Vascones
 & ueteres Heluetios summa ui certantes constantissi-

mè propellebant, inuadentium ex obliquo Heluetiorum recentem uim sustinere nequuerunt, sic, ut à socio equitatu uesana & miserabili irruptione perturbati, & à nemine adiuti, quum in tergo à Gallis equitibus caderentur, & in fronte urgente hostium pediatu amissis ducibus stratisq; uexillis terga uerterent, ad unum prope omnes interficerentur. Cecidère cum Scaligeris fratribus uiri illustres, aut uarijs militiæ honoribus clari, præfectiq; cohortium, ante alios Vulcanus Furstembergi reguli filius, Michael Preasinger in regenda ductandaq; phalange Brannoris Scaligeri legatus, & Antius Ursus multorum stipendiorum fama notus, & præter hos Hildebrandus Tunnius, Balthasar Chaldeus, Iacobus Figer, Martinus cognomento Bursa, Adamus Bralius, & Baro Grinistennius. Aliprædus uerò Madruccius multis uulneribus susceptis, inter suorum & hostium cadauera semianimis repertus, in Anghiani potestatem deuenit. Eam uerò cladem meritò Germanis incidisse tanquam impijs, Lutheranaq; superstitionis piaculo damnatis, multi prædicabant, quòd pridie, qui fuerat resurrectionis Dei Christi solènis dies, sacris interesse noluerint, talisq; sepe, quòd ad iactus leuigata marmora quæritarent, in altarium sacratis mensis lusissent, & ligneam Christi seruatoris statuam diris contumelijs, & multo demum cæno conspurcassent. At Itali, ubi strata phalangis uexilla, & equites iusto cursu in fugam extentos conspexere necessario & utili, uti mox apparuit, potius quam honesto consilio subducere se in tutum reformidato uictore, & per depressum, quem diximus locum, conseruatis

seruatis tamen ordinibus, se recipere cœperunt, nulla
 ualidiore hostium manu eos laceffente aut persequen-
 te, eoque modo ante mediam noctem Astam peruenerunt.
 Eo multò ante Lanocius cū suo equitatu integer appli-
 carat: sub occasum uerò Solis ipse Vastius superuenit,
 quum sclopetti glande per ferream ephippij frontem
 supra genu uulnus accepisset, aliquotq; clauarum icti-
 bus collisa casside nequaquam hosti cognitus, gladioq;
 se defendens, è medio aduersæ pugne tumultu se eripis-
 sisset. Tum enim secus ac aliàs soleret, non imperatorijs
 insignibus, sed atro & mediocri sagulo, ne facile agno-
 sci posset, usus fuisse dicebatur. Cur autem Italos Galli-
 cus equitatus nec inuasit, nec sit persecutus, hanc fu-
 isse causam reperiebamus, quòd amisso Thermeo duce
 sese dispersim ad opprimendum dextri hostilis cornu
 milites conuertissent. Hispani enim Seisnechaniq; Ger-
 mani, qui Gruerios latè profligarant, longeq; fusos fue-
 rant persecuti, quum redirent, persusi nauata fortiter
 operæ gaudio sociorumq; ignari cladis, suspensis stu-
 pentibusq; animis ad conspectam stragem, in uictores
 Gallos inciderunt: à quibus circumfuso equitatu tan-
 quam indagine clausi, propè sine uulnere capti sunt;
 quòd uiri fortes perditis rebus Fortune cedere,
 quam stulta exitiæque pertinacia repugnare sa-
 tius existimarent. Ante alios sese dedit Raimun-
 dus Cardonius, castrorum magister, eius filius qui
 cum Gallis, Gastonéque duce ad Rauennam impro-
 sperè coëssit, & cum eo Hispani clariores cohorti-
 bus præfecti, Ioannes Beamontius, Ludouicus Che-
 nada, Consalius Hernandus, atq; Cheuedius. Baro

autem Seisnechus, oblato sibi equo periculum euasit, & Carolus Gonzaga, quum pedites turpiter effugere conspexisset, ne id dedecus subiret, in Gallos irrupit, deiectusq; equo captus est. Pari etiam pudore, sed iniquiore honesti conatus sorte accensus Hercules Mariengus, illustri loco Brixiae natus, quum in confertam hostium acie cum ala sua sese, uti Vastij alumnus decebat, uehementer intulisset, cum Attilio fratre interfectus est. Pugnatum est ad Ceresolam postridie Idus Apriles, quarto & quadragesimo anno supra quingentesimum atq; millesimum Christianae salutis. Occisa autem referuntur ad duodecim milia hominum, sed multo maxima ex parte Germanorum. Neq; enim, quum in acie utrinq; equato ferè numero supra quadraginta milia peditum constitissent, omnino interuenta uictoria Gallis obtigit, sinistro praesertim eorum cornu magnis caedis & fugae detrimētis affecto, & aliquot ex illustri Gallica nobilitate desideratis, quorum cadauera Anghianus exquisito funeris honore prosecutus, in Galliam ad sepulchra maiorum deferri iussit. Dum Vastius acceptae cladis dolore, & totius summae rei periculo perculsus, seruatias uel ex turpi fuga copias colligeret & inspiceret, in spem uenit uictores Gallos his praesidijs posse sustineri dissimulabatq; nō obscura quorundam delicta, eo uultu, ut nemini palam succenseret & de una tantum Fortuna quereretur, Baleonum uerò eximia ornaret laude, quem ferè unum, fortissima edita opera, & Cosmo principi à quo erat missus, & paterno auitoq; suo nomini egregiè satisfecisse, attestante etiam Thermeo, differebat. Hortabatur autem

Lanoium, ut fatalis erroris notam noua uirtute abolendam existimaret. Salernitani quoq; & Massij consilia probabantur, qui in eo perangusto atq; difficili aduersæ rei momento cohortes Cesari magno usui futuras seruauissent. Verum eius iusto prælio inuicti antea lucis existimationem, præsentemq; omnem militaris prouidentie diligentiam, odium (ui sæpe fit) ex re male gesta repente obortum, & pleriq; ex amicis obtrectatores facti uehementer obterebant, iniqua hercule & planè misera imperatorum conditione, quòd saluberrimæ cunctationi periculosam pugnae aleam prætulisse diceretur, quasi flagitantibus quibusdam suorum, qui hostes arroganter despicerent, dimicando obtemperare, ne pristini sui decoris iacturam faceret, quam bono publico prælium uitare differreq; maluerit. Sed uti postea ex eius ore accepimus, nunquam futurum putarat, quin alioqui metuendam Gallici equitatus uim, per sclopettarios, sicuti ad Ticinum feliciter accidisset, sustineret & funderet, ipsoq; robore densata phalangis hostium peditatum egregiè superaret. Sed cuncta eo bello prælioq; uel rectissimè ordinata, unum, ut credi par esset, diuinum magni ultoris numen uiolenter euertisse, scilicet ut elatos uirtutiq; suæ insolenter confisos, & nihil de uictoriæ euentu dubitantes leniter castigaret, & Germani obiter sædo impietatis scelere contaminati grauissimè pleterentur.

PAVLI IOVII NO-
VOCOMENSIS EPISCO-
PI NV CERINI HISTO-
riarum sui temporis

LIBER XLV.

OST eam pugnam in subie-
ctis Ceresolæ campis à Casaria
nis male pugnata, Anghia-
nus uictor, quamquam effuse le-
taretur, sese tamen commouere
ultraq; progredi in Insubrum
fines, et deniq; uictoria uti non
potuit, quòd multis rerum difficultatibus esset circum-
uentus. Ante omnia ueteranæ cohortes, promptissimo
quoq; militum occiso aut uulnerato, uehementer at-
tenuatæ, orbatæq; multis centurionibus atq; signiferis,
nouo supplemento erant instaurandæ, & cuncti pari-
ter equites & pedites ex uetere militari consuetudine,
uti acie uictores, dignum fide & felicitate generosi no-
uiq; imperatoris donatiuum postulabant: quod tamen si
prolixa pollicitatione & datis uadibus differri extra-
hiq; posse uideretur, nihil tamen questorum inopiam
subleuabat: quoniam Heluetijs persoluedi stipendijs
dies aderat, quibuscum nulla excusatione utendum fo-
ret. Cuius negotij difficultates, neque facile neque cele-
riter poterant explicari, propter præsentis rei num-
marie defectum, quæ nequaquam commodè nisi ab ar-
gentarijs

gentarijs Lugdunensibus dissolui posse censebatur, & ob id aliquanto ægrius & tardius, quam temporis exiguitas & præceps occasio postularet, quum audendi procedendiq; ratio omnis in festinatione posita putaretur. Nouum quoq; expediendis consilijs impedimentũ attulerant Heluetij, quum in consultijs pagorũ suorum magistratibus se Cæsaris fines inuasuros pernegarent. Dicebant enim se ea præcipuè de causa in Italiam missos fuisse, ut Subalpinae ditionis oppida, quæ regijs præsidijs tenerentur à Cæsarianorum ui iniuriãq; defenderent, atq; obiter integra fide renouati sepe fœderis iurauerentur, quæ uigerent inter Heluetiam gentẽ, cui Grifones socij antiquitus essent annexi, et ipsas Medianensis imperij ciuitates, quibus tanquam uicinitate finium, & mutuo mercaturæ commercio amicissimè coniunctis inferre arma, neque ex fœdere liceret, neque ex commodo suæ gentis expediret. Sed quanquam Heluetij precibus & seuera obtestatione flecti, in sententianq; perduci posse uiderentur, illud unum præcipuè progrediendi tentandæq; iterum fortunæ deliberationes suspendebat, quòd relictis in tergo tot hostium præsidijs, nequaquam prius in Insubres signa ex tuto uerti possent, quam Carinianæ obsidionis euentum expectarent, propter quam multo susceptam labore, & singulari perscuerantia continuatam, summæ rei discrimen dimicando subire, quam inde irritò incepto abscedere maluisset. Quantum uerò qualeq; præsidium obsideretur, quantamque opportunitatem id oppidum si reciperetur, ad parandam uictoriam esset habiturum, peritiores Galli fa-

cilè intelligebāt. Itaq; Anghianus, qui mederi prius suis malis, quàm properantius quicquam audere moliriq; uolebat, Tesium, qui pedestribus præerat copijs, ad occupanda Montisferrati oppida, cum parte copiarum misit, & Carinianum arctius obsidere constituit. Pyrrhus enim, nihil aduerso Vastij successu terrefactus, hortanti comminantiq; Anghiano, ut dijudicata belli fortunæ cederet, desineret expectare nouam opem, & pertinaciæ finem imponeret, postquàm uirtuti existimationiq; suæ tandiu perpeffus in mediam cumulatè satisfecisset, elato animo respõdebat, ipsius atq; omnium militum, qui essent in præsidio, unum esse decretum, perferre cuncta obsidionis incommoda, donec extremæ alimentorum quisquiliæ superessent, his uerò consumptis, ad cruentam eruptionē corpora atq; animos parare. Ab alia quoque parte Vistarinus è Cherio sæpe erumpendo obsidendõque itinera, magna quotidie inferebat detrimenta, sæpe raptis impedimentis, & equis iugatis, qui tormenta conueherent, interceptis, aut ad suffragines, ut operi inutiles forent, grauius uulneratis. Hoc facilè Gallis accidebat, quòd se uictoriæ fama tutos rati, plerunq; remissa diligētia inexplorato & sine præsidio, inter amica hostiliãque oppida commeando, in prædatores inciderent. Certior etiam fiebat Anghianus Vastium integris Salernitani cohortibus, & incolumi toto ferè equitatu confirmatum, si ipse progredi inciperet, continuò prouehentis sese uestigijs institurum, aut adiuncto sibi Vistarino, & eductis coactisque in unum omnibus præsidijs, Pyrrhum obsidione liberaturum. Is tum ab Asta secundo Pado

do Pado ad Ticinum urbem descenderat, ut uulnus
 quanquam minimè seuum, & obortam inde poda-
 gram curaret, & ex propinquo Mediolanenses præsi-
 des, reliquarumq; urbium præfectos hortaretur, ut ti-
 mere desinerent, confirmarentque præsidia, & studio-
 sissimè, uti semper fecissent, in stipendia pecuniam ex-
 pedirent, sustinendo hosti, si fortè uel grauius affecto
 & semilacero exercitu, conari aliquid, & progredi
 auderet. Nec multò post Anghianus, ut captiuorum
 multitudine exoneraret castra, uberiorèque annona
 exercitus aleretur, generoso consilio omnes dimisit, ea
 conditione ut Hispani in Hispaniam, Germani in Ger-
 maniam, per Gallia fines reuerterentur. His præsi-
 diam est datum, quod passim inuiolatos præstaret atq;
 deduceret, edictoq; regio cautum est, ut comneatus
 transeuntibus pagatim præberetur. Ière Hispanici no-
 minis milites sexcenti & quadraginta tres, Germani
 uero supra mille, liberauitq; demum certa permuta-
 tione Raimundum Cardonium, & Carolum Gonzaga-
 gam, ut Thermeum, cuius uirtuti plurimum tribuebat
 pro duobus acciperet, quibus etiam liberaliter additus
 est Aliprandus, Cardinale Tridentino fratre eum accu-
 ratis precibus impetrante. Interea Vastius crebris spe-
 culatorum nuncijs certior fiebat, regem Franciscum
 uel huic consilio maximè incumbere, ut Anghianum
 nouis augetet copijs, & bellum multo priore acrius
 & intentius in Italia accenderet, ut Caesaris & Henri-
 ci impetum auertere aut retardare conaretur. Eos
 namque aduersum se refricatis odijs acerbissimè concita-
 tos bellum parare didicerat. Apparebat enim Cæsa-

rem, si amittendæ Cisalpinæ Galliæ periculo distineretur, remissione quàm statuisset uirium apparatu Galliam inuasurum. Quamobrem Petrum Strozam, qui Florentinorum exulum erat princeps, regiæq; domui arcta propinquitate coniunctus, per Rheticæ Alpes in Italiam misit, datis secretioribus mandatis, quibus Gallicæ factionis studiosos ad nauandam operam excitaret, quibuscum communicatis consilijs & coactis copijs, instauratôque prope bello Casarianos adoriretur. Erat Strozza elato ardentique ingenio, & optimis exculso literis, sed co plerunque infræni, & aduersus pericula prorsus indomito, quum ardua queque atque aspera tentando, excelsæ & immodicæ laudis famam appeteret. In nauandæ operæ cupidus, totius obeundi atque implendî consilij uim omnem in una maximè celeritate positam iudicabat. Itaque questores Gallos nihil expectandos decernens, ex sua pecunia circiter septem milia hominum conscribit, & apud oppidum Mirandulam cogit, quibus Georgius Martinengus nobilis Brixianus cum ala equitum adiungitur. Inde Venetias peruolat, ut cum Hippolyto Atestino Cardinale, apud quem instruendæ rei & consilij explicandi summa erat auctoritas, colloqueretur. Is acciuerat Petrum Mariam Roscium Italicis cohortibus Belgico bello præesse solitum, & Galeotum Picum Mirandulæ Comitem. Quum de tota itineris capiundi, faciundæq; irruptionis ratione disputaretur, Roscius id maximè iter rectâ per Aemiliam uiam probabat, quo paucis ante annis Cæsar Fregosius Guido Ragonus & Caninius Gonzaga ad oppugnandam Ge

lam Genuam contendissent. Futurū enim esse, ut prius
 Placentiam & Derthonam præterueherentur, quam
 Vastius pares numero expediret copias, quas ad præ-
 occupandū impediendumq; iter conferto agmine tran-
 sularis opponeret. Anghianum autem cognito socio-
 rum aduentu, minimè dubitaturum, quin illico partem
 equitatus, quæ aduentantes opportuno præsidio cõfir-
 met & excipiat, Tanarum annem trajcere iubeat. Al-
 tera erat quorundam opinio aliquanto maturior atq;
 securior, sed quam uel tantulæ expectationis mora plu-
 rimum infirmaret. Dicebāt enim eas omnino expectan-
 das esse copias quæ Romæ parabātur, iustisq; coactis ui-
 ribus uno cõsensu, grauiq; impetu bellū gerendū. Quē
 uerò ad Placentiā in una castra peruenirēt, si id perter-
 ritæ gētis Insubrū fama, & imparati hostis motus de-
 poscere uiderentur, superato Pado, rectā ad Ticinum
 urbem, & Mediolanum usq; signa promouerent, exci-
 ti scilicet ad cõmunē uictoriæ spem Anghiano. Quod
 si uel ille nihil se cõmoueret, uel urbes Insubrū opinio-
 ne firmiores forent, tū secūdi cõsiliij occasionē sequerē-
 tur, & continuato itinere per Aemiliam uiam conten-
 derent, coniunctisq; uiribus cum ipso Anghiano impe-
 ratore gerendarū rerū consiliū explicarent. Sed Stroz-
 ze cui omnis tum inepta tum aduersa audacibus eius
 consilij tarditas erat, se suo usurum consilio & bellum
 gesturum dixit, illacq; perducturū copias suo sumptu
 conductas, quæ eius suscepti belli fortuna iter monstra-
 ret. Proinde æquo animo perferrent, si non ignarus re-
 rum suarum ab aliena sententia dissentiret, & celerita-
 te sibi utendum arbitraretur, quādo ipse peculiari suo

periculo, quod salutem, famam, & opes respiceret, sui studij operam insignem regi esset probaturus. Hippolytus hæc Strozze deposcenti, enixeq; uolenti uel inuitus concessit, ratus eum ex arcano consilio quod detegi nollet, nequaquam temere, sed explorato aliqua tentaturum, quæ subsequenter copijs Romanis, apeririendæ uictoriæ initium præberet. Habebantur interrim Romæ, omnibusq; Pontificiæ ditionis regionibus militum delectus, pari studio Cæsarianarum & Gallicarum partium, quum utrinq; factiosi proceres, Cardinalesq; beneficijs obstricti pecuniam proferrent, in neutram partem inclinante Pontifice. Franciscus Vrsinus, magni Pitiliani nepos, & cum eo duo Sanseuerini familiæ reguli, exules Neapolitani, Sommeus, & Cappaccius, aliquot ueteranas cohortes ex factiosis, Guelphoq; nomini addictis, instruxerant, pariq; contentione Martius Columna, & Iulianus Cæsarinus ueteres suos milites, partiumq; studiosos ad signa uocauerant, magno armorum strepitu in Galliam Cisalpinam properantes: hi ut Vastio laboranti opem ferrent, illi uero ut Strozzeanis copijs iungerentur. Verum Cosmus Etruriæ princeps, expeditiore felicioreq; in Cæsari studio, labantem Mediolanensium rerum statum, & Vastium asperimis difficultatibus implicitum, opportunissimo tempore erexit atq; firmavit. Is enim post aduersum Ceresolæ pugnam, perspecto summæ rei discrimine, nihil antiquius habuit, quam extemplo delectas parare copias, quibus Vastij uires, quæ erant exiguæ atq; disiunctæ, perturbatosq; item metu Insubrum animos Etrusci auxilij noua spe confirmaret. Itaq; conte-

Otho maximè consilio, quid paret ad Andream Auriam
 perscribit, postulatq; ut sibi classẽ viginti remium
 ad Etruscum littus mittat, quòd ea auxilia, multò cele-
 rius ab Genua Mediolanum, quam alio itinere, peruen-
 tura iudicet. Probat̃ur ab Auria consilium, missisq; tri-
 remibus, duo milia ueteranorum peditum imponun-
 tur. Hi summa celeritate Genuam deuecti, minimamq;
 sibi ad quietem horam tribuentes, Apœnini iugum trã-
 scendunt, incredibiliq; festinatione, Pado, Graualone,
 & Ticino superatis, Mediolanum magna omnium ala-
 crite perueniunt, adducente Rodulpho Baleono, qui
 eis obuiam ierat, ut singulos ad conficiendum iter hor-
 teretur. Præerant cohortibus Otho Montacutus, Fede-
 ricusq; eius frater, & Iulianus Strozza egregiè uiri
 fortes. Hæc conspecta manus, quòd ex ueteranis no-
 tisq; militibus constabat, Insubrum iuuentuti, quæ iam
 animos, consilij & opis inops propè desponderat, pri-
 uam spem alacritatemq; restituit. Fama enim erat
 edita in uulgus ab his, qui Gallico nomini fauebant,
 Strozzaam multò maiores quàm haberet, trahere co-
 pias, & Gallos occupata Nouaria in Ticino pontẽ pa-
 rare, quo paucissimis horis Mediolanum peruolarent.
 Quibus falsis rumoribus, in tanto tumultu metuq; ur-
 banæ res erant, ut nonnulli senatores trepidè uasa col-
 ligerent, alij ciues opulenti cum liberis & uxoribus, se
 conijcerent in fugam, & Vastius ipse perterritis omni-
 bus egerrimè nomen imperij sustineret. Strozza enim
 sua usus celeritate, eductis Mirandula copijs, padum
 traiecerat, ad Casale maius oppidum, indeq; recrea-
 tis copijs oppidi commeatu, præteruectus Cremonæ

mœnia, Abduam amnem iuxta Castellionem nauiculis
 coniunctis ita superarat, ut in margine ulterioris ripe
 erecta statim munitione, primi qui transierant, dum re-
 liqui transueherentur, egregiè sese ab hostibus defende-
 rent. Eò nanq; Hieronymus Sylua cum duabus turmis
 equitum, & quibusdam Cremonensium peditum uexil-
 lis aduolarat, ut Strozzeanos amnis transitu prohibe-
 ret. Sed in ea contentione Sylua glande brachium tra-
 iectus, ab eo conatu sic discesserat, ut hostes quò uellent
 nemine qui resisteret inuento, iam adesse trepidis agri-
 colarum nuncijs crederentur. Timebat Vastius Laudi
 Pompeie, propterea eò Caldaronem Hispanum cum
 turma equitum miserat, qui Laudenses in fide conti-
 neret. Verùm Mediolano multò maximè timere cog-
 batur, quòd cum Strozza Pallauicinus Vicecomes ad-
 uentarat, qui apud insubres tanquam ex uetere prin-
 cipum stirpe ortus, magnas & illustres habebat cogna-
 tiones, multasq; popularium clientelas, quibus indu-
 ctis & cõcitatis, tumultus faciliè posset excitari in per-
 ampla ciuitate, quæ assiduis ac intolerandis tributis
 alienata: parata credi poterat ad nouandas res, ut in-
 uisum & prægraue Hispanici imperij iugum excute-
 ret. Sed postquàm Rodolphus Baleonus, ad quem an-
 tea Cosmus ad reparandam alam dono pecuniam mi-
 serat, Etruscis cohortibus obuiam profectus, redire
 atque adducere magni roboris auxilia nunciatus est,
 deserbuit in populo conceptus timor & trepidatio,
 miraque tranquillitas urbi dudum attonita reddita
 est. Nam callidè & compositè Baleonus cohortes cer-
 tis flexibus iteratò circumductas, ut amplioris multu-

tudinis

tudinis speciem facerent, ea ordinum celeritate popu-
 lo quidam oculis spectanti gratulantiq; ostentarat, ut
 tanquam conseruator publicæ salutis à quibusdam
 primoribus appellaretur. Quibus rebus cognitis Stroz-
 za, quòd Etruscarum cohortium celeritate se ui-
 ctum uidebat, nec sese populus, uti sperasset, com-
 mouere sentiretur, inanesq; omnino Pallauicini exu-
 lis spes esse conspiceret, ad leuam deflexit, Lambrium-
 que annem subitario ponte iunxit, eo quidem indi-
 guantius & properantius, quòd Anghianum, secus
 ac eum facturum crediderat, nihil sese in ea rerum
 occasione prouehere, sed Cariniano lentè obsiden-
 tem inefficacius & pertinacius quàm oporteret hæ-
 rere didicisset. Is nanque paulò ante præclarè auden-
 ti, atque expedita inferenti arma literis ac nuncijs
 significarat, se nullam rei ex composito bene ge-
 rendæ occasionem esse prætermisurum. Interim
 Vastius explorato, animaduersòque hostium itine-
 re, multum diuerso ab eo quod antea fuerat suspica-
 tas, tanquam liberatis metu insubribus, lectica se-
 se effèrri iubet, eductisque copijs Lanoium cum e-
 quitatu ad Belgioiosium oppidum præmittit, pede-
 stres uerò copias administrante Cesare Massio, idoneis
 in locis, quæ hostis impetum sustineant & motum ob-
 seruent, properè disponit, leuiaq; passim prælia ab ex-
 traordinarijs committi iubet. Sperabat enim se hostem
 magnis inclusum fluminibus, raptòq; tantum sese alen-
 tem planeq; irretitum, nullo negotio deleturum. Tum
 uerò Strozza, qui ad Orium uicum castra habebat,
 prouiso rerum suarum periculo, consillum, quod neces-

sitas afferret, repentè commutat, & ad Padum soluto
 Lambri ponte, ne per eum hostis insequeretur, signa
 conuertit. Id iter concepti timoris plenum, tumultuo-
 seq; fugæ simile, ac exitu perniciosum uideri poterat,
 nisi Petrus Aloysius Farnesius è Placentia aliquot li-
 tres ad parandum transitum per opportunè atq; ami-
 cissimè suppeditasset, sic ut eius matura opportunè
 ope Strozza subleuatus, summum quod instabat sa-
 tis discrimen euaserit, quum ex aduerso Vastius obli-
 tam delendi hostis occasionem insperato effugio sibi
 ereptam frustra quereretur. Erat eo tempore Farnesius
 alieno erga Cesarem animo, quòd à patre Paulo
 Pontifice, Parmæ atq; Placentiæ princeps & dynasta
 constitutus, nunquam id Pontificium munus uel in gra-
 tiam Margaritæ filiæ enixè orantis, Caesar Augustus
 auctoritate confirmare uoluisset. Hæc enim gemellus
 pueros rara felicitate, in spem auiti principatus Osta-
 uio pepererat, duriolemq; in ea re cõcedenda patrem
 Cesarem fuerat experta. Sed in Farnesio irritæ peti-
 tionis dolorem mirum in modum augebant multa ad-
 uersa, quæ de Cesaris animo nusquam sibi propensio
 nunciabantur. Nunquam enim eum uel in præscriptio-
 ne literarum, uel in legatorum colloquijs honestior
 titulo ducem, aut principem appellare uoluerat, ne uel
 inanis tituli præiudicio imperatorij iuris auctoritate
 abrogare uideretur. Qua contumelia offensus, suam
 suum ad Gallicas partes conuertisse credi poterat, non
 ignaro, aut dissimulante Pontifice, qui in omni actione
 Tridentini concilij Cesarianos præsides Pontificia
 dignitati grauiter maligneq; aduersos extitisse cogno-

iisset & Britannici fœderis contumeliã subamaro ani-
 mo toleraret, Cæsare id totum de Paulo Farnesioq; fa-
 cile suspicãte: cum aliquot in rebus nequaquam leuissi-
 mis, tum eò præsertim lintrium beneficio in Strozza
 collato grauissimè perstrictus, parem iniuriam Farne-
 sio aliquando se relaturum palàm dixisset. Ceterum
 Strozza circa Placentiam recepto, multis ex numero
 suorum militum dilabentibus, Petilianus, qui erat Far-
 nesio arcta propinquitate cõiunctus, sese cū Romanis
 quas adduxerat copijs Strozze coniunxit, ut secun-
 da suscepti belli consilia, postquàm eos prima fefellis-
 sent, nouo consensu sequerentur. Coniunctis apud ca-
 strum sancti Ioannis in una castra copijs, Strozza
 ad Padum se conuertit, occupatõque Riuosredo op-
 pidulo, quod est Padanæ ripæ finitimum, traiecturi
 speciem præbebat, ut hostes distineret & falleret. Nam
 cum Vastius Pitiliani auctum copijs, confisumq; Pla-
 centinorum nauigijs, id ausurum non temerè suscipia-
 tur, adiuncto sibi cum equitatu Philippo Lanoio, &
 adducta Germanorum & Hispanorum manu, ad tuen-
 dam Padi ripam, è Ticino sese contulerat (præmissõ
 ante Salernitano cum reliquis copijs ad Vicum, qui
 antiquitus non procul à Clastidio, iterobuium appella-
 betur, hodie uerò Stratellæ nomen habet Aemiliæ
 siue impositum) eo consilio, ut Salernitanus, ubi ar-
 ctior est uia, aditu conciso præseptoq; transuersam
 munitionem erigeret, tormentisq; in ea constitutis ad-
 uersarios illac perrumpere audentes deterreret, & lo-
 cum hosti iniquissimum summa suorum securitate tue-
 retur. Eius institutæ rei negotium Salernitanus ita op-

portunè atque celeriter exequutus est, ut Strozam
 cuncta explorantem suscipiendi eius itineris tota spe
 deijceret, proptereaq; hostis multus uersaretur in si-
 mulatione traiciendi amnis, quum ad ripam semel atq;
 iterum signa uerteret, & rursus copias in castra redu-
 ceret, utpote qui per asperos montes ad laeuam secu-
 dum Apœnini radices agmen ductare decreuisset,
 quòd omnino insanum arbitraretur, uel Salernitani
 munitiones aggredi, uel cõtemnere insequuturi hostis
 equitatum, si per loca plana id rectum iter esset habi-
 turus. Itaq; prouisis quatuor dierum cibarijs, silentio
 noctuúque se proripuit in montes arduumq; iter Pla-
 centinis usus ducibus insigni studio, & tolerantia mili-
 tum per impeditissimas conualles, & confragosa col-
 lium iuga, triduo confecit, sæpe lacepsitus in tergo, &
 in lateribus, ab his qui Salernitani iussu abeuntium ue-
 stigijs institerant. Is enim cognita hostium profectiõne
 Cesarem Massium, & Rodulfum Balconum, qui no-
 uissimos consecrarentur, Sfortiamq; item sanctæ Flo-
 re Comitem, & Sfortiam Pallauicinum, qui notis tra-
 mitibus, altioreque circuitu hostes antecederent, &
 circa saltus demorari, retardareq; contenderent cum
 expeditis equitibus, & sclopettarijs præmiserat. Ip-
 se uerò, ut imperarat Vastius, recto uie militaris iti-
 nere Vicum Iriæ & Derthonam præteruectus, agrè
 raptatis atque demulsis cohortibus, quæ tot itineri-
 bus fatigatæ certa stipendij subsidia flagitabant, ter-
 tijs castris ad Seriniam flumen peruenit. Id ex A-
 pœnino præceps datum, ubi Liguria rupes desinunt
 ad Sarauallum oppidum, uti per plana loca diffusius
 uocabile

hadabile se præbet, innominatumq; antiquis scripto-
 ribus, ab uno tantum Paulo Diacono Scriuia uocatur.
 Item Strozzeana uexilla conspici, appropinquareq;
 ceperant, quum Lanoius cum suo equitatu Salernita
 no se coniunxit, & ij qui per montes persecuti hostes
 fuerant, è iugis ad castra descenderunt. Nec mora le-
 uibus, & tumultuarijs prælijs certari coeptum est.
 Quam uerò Strozzeanæ cohortes amnis uadum su-
 perantes, ad accliuia uineta metu equitum se subduce-
 rent, & lentior ad uada amnis esset pugna, Cæsarianæ
 aliquot cohortes proximum hosti collem occuparunt.
 Id non ferentes Strozzeani, eas usq; adeò uehementè
 impetu adorti sunt, ut neq; consistere, neq; uim sustine-
 re possent, & compulsi in fugam, tormenta duo amis-
 si signis deserere cogerentur. At Strozza secundo suo-
 rum successu, tanquam oriente uictoria maximè lætus
 cohortante Matthæo Foro Semproniano præfecto au-
 daci potius quam perito, se continere nõ potuit, quin
 et uictis erumperet, ingeminatæq; uictoriæ clamore
 edito, Pitiliani agminis præfectos admoneret & accer-
 feret, ut cum phalange postrema subsequi intèto passis
 & ceptæ uictoriæ adesse uellent. Pitilianus ipse in-
 curare, suo an alieno gladio incertum, grauius uulne-
 ratus, Placentiæ subsiterat, sic ut apud eius copias, non
 unus sed plures imperij auctoritatem obtinerent, nec
 peritioribus præfectis, sed honore præstantibus regu-
 laribus milites parerent. Quamobrem exaudito uicto-
 riæ clamore, quanquam Sommeus, atque Capaccius
 celsa phalange, eundem esse ad uineta præciperent
 ueni milites contineri nequuerunt, quin dissolutis

ordinibus procurrerent, extenuatoq; agmine hostium equitibus occasionem irrumpendi præberent, cui non defuit Salernitanus, increpitis equitibus, qui aliquandiu infami segnitie cessatores, neq; equos tanquam suos acriter incitare, neq; alacriter phalangem adoriri uoluerant. Quando, inquit, acceptam dudum ignominiam prælio Ceresolæ, aliquo forti facinore aboleam existimabitis? si hanc fessi hostis laxatis ordinibus raram aciem ex transuerso non inuaditis? Erubuit eques, & extemplò uehementer equos incitauit, irrumpeatq; antè alios Bartholomæo Græco Volaterrane stirpis Baleoni alæ præfecto, perrupta est hostilis acies malè coherens, inuadenteq; demum ex omni parte equitatu, & consequentibus cohortibus, tota sæde profligata dissipataq; est, eo euentu, ut paucis occisis, integri fermè omnes caperentur, renouata memoria inuenta patrum nostrorum militiæ, nam Italus clementer deditis parcebat, spolio contentus. Nec aderant Germani Hispaniæ, quorum seuas manus cædibus gaudetes, pauci effugissent. Bona quoque sorte Sansuerini proceres Sommeus atq; Capaccius exules Neapolitani qui capitis non dubium discrimen adibant, dimissi sunt quum quisque miles Vastio & Salernitano sanguine coniunctos, humaniter potius dimittendos, quam seuerè ad necem teterrimam externo iudicio tradendos existimaret. Vnus omnium nobilissimi sanguinis, & summæ spei indolis adolescens Vlysses Vrsinus, in acie glande traiectus cecidit. Ipse Strozza cum Nicolo Pitiliani filio, Flaminioq; Anguillario in fines sociorum Gallorum proximos euasit, sepe detestatum

Tessij segnitiam, non obscura malignitate coniunctam
 qui uti promiserat, alam equitum è proximo Montis-
 ferrati oppido sibi obuiam non misisset, eius enim equi-
 tum præsidio famaq; hostes deterreri superariq; potuis-
 se multi prædicabant. Sed Tessius neque alam summit-
 tere sine pedestri subsidio, neq; idcirco è suis castellis,
 tanquam paratis ad defectione, præsidia deducere uo-
 lebat. Caterum rapaci in homine, expilandisq; Mon-
 tisferrati populis intento, publicum commodum priua-
 ti quaesitus messis opima superabat, quam aduentu tot
 Gallicarum cohortium steriliorem sibi obuenturam iu-
 dicaret. Nec multò post Strozza, qui in aduersis inui-
 ctos spiritus gerebat, experiri iterum Fortunam, inusi-
 tata, sed felici temeritate constituit. Confluentibus enim
 ad eum ex fuga militibus, conquisitisq; multis equis, &
 nemini communicato consilio, quod tutum sua celeri-
 tas faceret, inopinantibus hostibus rectà per Aemilianam
 Placentiam est regressus, quum rubrae crucis insi-
 gne militaribus sagis insuisset, ut passim iter habes, Cæ-
 sariæ alicubi speciem præberet. Eo modo acceleras, nec
 usquam conquiescens, ita obuios quosq; insolita ora mi-
 rantes fefellit, ut mox non obscure à quibusdam pro
 hoste notatus & agnitus, uix sesquihoræ spatio è mani-
 bus persequentium, multo sudore fatiscientibus equis,
 elaberetur. Is ad Placentiam receptus, milites collige-
 re, suoq; sumptu cohortes scribere cœpit, uel id con-
 silium nequaquam probante Anghiano, qui sollicitus
 de Gallici belli euentu, quando iam Cæsar & Henricus
 terra mariq; ex composito ualida inferrent arma, ni-
 bil ultra tentandum, perspecto Strozzeanæ expeditio-

nis fœdo exitu, iudicaret. Sed Strozza nihilo secius per
 timaci incitatus studio subleuãdam nouo ausu partium
 Fortunam ratus, inefficaciãq; Gallorum ducum consi-
 lia, nec ea quidem usquam tempestiue satis explicata de-
 spiciens, collegit copias, inusitatisq; trançibus per Li-
 gustica saxa, ad Mantoculum Flischorum castellum eos
 perduxit, atq; inde comœatu adiutus, in Pulciferam se-
 demisit uallem, eo tutius atq; facilius, quod sese Genuẽ-
 ses in neutram partem commouerent, pacatũq; iter
 transeuntibus præbere montanos Ligures iuberent,
 grauius idserente Figaroa Cæsaris legato, qui ciuita-
 tem eos quos Cæsar inimicos duceret, pro hostibus ha-
 bituram persuasum habebat. Eo enim tempore senatus
 Genuensis Gallicum nomen, quod in negotiationibus
 & mercaturis ipsorum nauigantium magnopere con-
 duceret, amice colendum esse statuebat. Itaq; Strozza
 intra Gallica præsidia sine ullo incommodo penetra-
 uit, Albanq; Pompeiam adortus, eiecto Capinio Man-
 tuano, qui urbi præerat, in potestatem redegit, amisso
 ibi Matthæo Foro Semproniano, quem intempestiuo
 hortatu suo uictoriam corrupisse ad Scriuiam supra
 docuimus. Hisdem diebus, quibus Strozza conscriben-
 dis cohortibus erat intentus, ut acceptum ad Scriuiam
 detrimentum aliqua ex parte resarcire conaretur, loa-
 nes Vega Hispanus ad Vastium ab Vrbe peruenit, ut
 collegæ nomine administrandis rebus esset adiutor. Is
 apud Paulum Pontificem Cæsarianæ legationis munere
 fungebatur, uir efficax & seuerè grauis, & quod
 reipublicæ intererat, partium maximè studiosus. Is
 conscribendis enim Italicis cohortibus, quas diximus,

conqui

conquirendaq; pecunia, enixè operam dederat, ut Vastio certa spe auxiliorum maturè confirmato Cisalpine Gallie succurreretur. Discesserat demum à Pontifice alienato planè animo, quòd illum à Gallica amicitia non abhorreere, Caesaris incommodo atq; periculo letari, cumq; grauibus diuersi belli difficultatibus implicari premi;q; percupere crederet. Eius aduentus quanquam Vastio parùm gratus, & Salernitano præcipuè gravis, non obscura honoris obtrectatione uidebatur, tamen in unum communicatis consilijs Caesaris causa consenserunt, Vega sese apertiore & equiorem præbente, quàm crediderant. Præferebat enim ingenium more gentis elatum, & uultum ab Italica commitate prorsus alienum, sed qui suas partes inspiciendis præsidijs, & parandis commatibus diligenter obibat. Neq; tamen Strozam per Apoceninum euadentem impedire, neq; per præmissas cohortes & equites eum consequi potuit, quanquã ex Strozzeanis multos dilabi, ducemq; deserere ex itinere coegisset. Conuertit se demum Vega ad oppugnandum Anxianum oppidum, quod eo euentu expugnatum est, ut oppidanos ad unum omnes cum præsidio trucidari sineret, seuas manus ad eam cædem præbentibus Hispanis & Germanis, qui seruatos ad Scriuiam hostes ab Italis nequaquam eo die sanguinarijs, ægerrimè ferebãt. Vega quoq; eius cruenti facti seuitiem inuidiosa seueritate cumulat, quum deditos præfectum præsidij & signiferum cum centurione, nonnullisq; militibus Insubri nominis, ad subgrundia porticus laqueo suspendi iussisset, quod aliquanto pertinacius & insolentius quàm deceret,

aduersus Caesarianos tanta ui oppugnantes propugnassent, uictiq; demū extrema necessitate sese ad arbitriū uictoris dedere, quā in ipso suscepti conatus uestigio constanter interfici maluissent, sic ut Itali iniquis animis eam Hispani noui ducis acerbitatē ferrent, quando ij, qui sese perseuerantius pugnando, cū fidei, tum militiæ decus tueri uellent, inhumano prorsus more laetronum supplicio punirentur, & eo quidem indignatius, quòd ipsorum cohortes post diu oppugnatum murum ex ipso cruento conatu Vega reuocasset, ut succedentibus Hispanis, qui recentes & integri fuissent, expugnati oppidi laus ipsaq; præda omnis pararetur. Sed Vega seuerioris eius facti inclementiam eo nomine excusabat, quòd transfugas & exules, apud Gallos stipendia facientes, tanquam Caesariæ ditionis iusta poena damnandos iudicasset. Ab hoc etiam terrore hostibus resistere paratis illato, Vega Andefanam oppidum sine uulnere recepit, ob idq; gratiæ ei actæ sunt ingentes à Carolo Sabaudio, quoniam ipsum Vercellis commorantem, propinquos urbi Gallos hostes, & perpetuis incursionibus infestos ultus, utroq; erepto oppido, in reliquum tempus non obscuro metu, & sumptuosa cura liberasset. Nec multò post his rebus gesti s Vega, ad suū susceptæ legationis munus Romam est reuersus, ipso Vastio disponente præsidia, & Carinianæ obsidionis successum, Anghianiq; motus obseruante. Nec multis inde diebus Pyrrus extrema alimentorum inopia compulsus, honesta conditione Anghiano deditionem fecit, ita annuentibus Germanis pariter & Hispanis, quos diu spe eruptionis sustentatos in officio continuerat. Ea

autem re transacta, Vastius Pyrrho uehementissimè succensuit, quasi falsò sibi enunciata cibariorum omnium penuria sollicitus, & properantius quàm necessitas periculo seq; prælij alæ casus flagitarent, sibi opem ferri postulasset, importuno maximè tempore, cæloq; pluuio, quibus tantum Cæsarianis partibus incommodum esset acceptum. Quadraginta siquidem amplius dies, postquàm ad Ceresolam fuerat dimicatū, obsidionem tolerarat. Quo spatio citra periculum inediæ concessio maturius & apparatus opem ferre, & cum hoste confugere potuisse Vastiū apparebat, Verùm priores difficultates noua plenioris commeatus copia sustulerat, reperta quidem in recōditis abstrusisq; oppidanorum horreis, satagentium & cuncta scrutantium militum diligentia, quanquam Vastius ex dolore accepti detrimenti succensus, eam Pyrrhi satisfactionem agrè acciperet, eoq; etiam grauius, quòd euedta esse Cariniano multa iumēta didicisset, quibus occisis, totius assumptæ frugis defectus tolerari potuisse crederetur. Cuius rei opinionem præclarè confirmabant obsessorum uultus, nequaquam, uti ab inusitatis cibus accidere solet, ulla macie, aut insolito pallore deformati, quum gregarij etiam milites ora saluberrimi coloris præferrent. His uerò conditionibus deditio facta est, ut Germani in Germaniam continuò redirent, Hispani extra ueteres Subalpinæ ditionis fines, quò uellent, demigrarent, neq; intra quartum mensem Cæsari militarem operam præstarent. Pyrrhus ipse sub fide dimissus, ad Franciscie regem in Galliam statim proficisceretur, & ab regia clementia libertatem peteret. Bellicus uerò apparatus

omnis qui Cariniani esset, Gallis cederet. Eo modo Pyr-
 rebus à Gallis Cherium deductus, non multò post ad re-
 gem se contulit, à quo singulari humanitate suscipitur:
 nam Franciscus uel in hoste ueræ uirtutis admirator, sa-
 cilè eum ad liberale stipendium inuitauit, abruentem
 affecit donis, & ut transiret ad Cæsarem, potestatem fe-
 cit. Sed præfectus Hispanorum, cui cognomen fuit San-
 ctus Michael, nequaquam sincera fide conditionibus
 stare uisus est, quòd nonnulla à Gallis sibi uiolata fuisse
 diceret, atq; ita conuiuente Vastio, secundo deuectus
 Pado, ad Brixellum Atestinorum ditionis cohortes ex-
 posuit, expeditisq; tormentis oppido ita potitus est, ut
 præfectum oppidi cognomine Bellingambum tormen-
 tis excruciatet, & oppidani gratuito uberioreq; con-
 uictu Hispanos alere cogerentur. Hoc indulgisse Va-
 stius non inuitus credi potuit, quòd eius oppidi copijs
 cohortes alendas putaret, atq; odium in Cæsarem Hip-
 polyti Atestini Cardinalis ulcisceretur. Is nanq; Galli-
 cas professus partes, omnibus rebus Strozam adiue-
 rat. Hisdè fermè diebus quibus hæc inter Cæsarianos et
 Gallos in Subalpina regione gesta sunt: honesto pioq;
 consilio rex Franciscus Barbarussam censuit dimitten-
 dum. Barbarus nanq; sibi satagere, undiq; prædari, ne-
 que otium pati solitus, querebatur se non sine contu-
 melia sui nominis retineri, utpote qui neq; Gallo uilis,
 neq; Cæsari hosti infestus foret, & sibi opportunum ad
 nauigandum tempus elabi prædicaret, quo minus flau-
 tibus Etesijs Byzantium reuerti posset, ideoq; exclu-
 di prorsus reditu, nisi discedere maturaret. Accede-
 bat ad hoc regij promissi fides, qua eodem anno ad So-
 lymannum

humanum se rediturum fuerat pollicitus. Ea porrò mo-
 ra Gallis inutili, sibiq; damnosa emarcescere ignobili
 otio remiges, hebetari naualem disciplinā, & sub alie-
 no celo Turcas mortiferis morbis absumi, conuiciofa
 noce dicitabat: addens, si iuberetur, & rex Cesariani
 implacabili suo hosti in Galliam irrupenti æquo iure
 nocendum putaret, se paratum fore, ut expedita &
 strenua excursionem totius Hispaniæ oram summis fer-
 ro atq; igne illatis detrimentis, à primo Pyrenæi pro-
 montorio ad Gaditanum usq; fretū peruastaret. Id con-
 silium rex ab insita sua pietate prorsus alienum, quan-
 quam amicissimè oblatum continuo repudiavit. Cur
 enim Christiani nominis gentes nihil tale meritas, pa-
 rentesq; tantum imperio Cesaris, immanibus Barba-
 ris delendas concederet? Cur in hoc tam atroci facto
 sui uetusti cognominis obliuisceretur? Cur deniq; usque
 adeò detestabilis & impiæ cladis inuidiosam sibi &
 posteris memoriam relinqueret? Admonebatur quoq;
 rex, ut provinciæ incommodis ac oneribus finem im-
 poneret, quòd Barbari lignatū cunctes, non modò consti-
 ta uastarent, sed uagos etiam homines insidiosè corri-
 pere, & ad transtra catenare dicerentur. Itaq; in sup-
 plementum demortuorum Turcarū condonauit ei rex
 Turcici Puniciq; nominis seruos omnes numero ferme
 quadringentos, qui essent Gallicis in triremibus ad re-
 num damnati, ipsoq; instruente omni genere commea-
 tus, multaq; insuper munera in ipsum Barbarussam
 congerente, Ottomannica clasissis oram soluit; tenuit-
 que rectà cursum à Leronijs insulis ad Vada Sabatia,
 qui est portus Saouæ propinquus. Ibi ab Genuensi

senatu multa tela serica, multisq; recentibus cibarijs be-
 nignè donatus est, indeq; exiens professus se in Ligu-
 ria nemini nociturum, ad Iluam insulam contèdit. Vbi
 uerò appulsa est tota classis, Barbarussa literas ad Ap-
 pianum eius insula Populiniq; regulum, in hanc sen-
 tentiam perscripsit. Scio apud te seruire adolescentem
 Turcam, Sinæ præfecti triremium cognomento Iudei
 filium, iam pridem Tuneti captum. Hunc uelim ut ami-
 cè restituas, quod munus ostendam mihi fuisse gratissi-
 mum. Nam hæc nostra ingens classis dum præteruehe-
 tur, ab omni hostili iniuria & maleficio integra fide
 temperabit. Quod si mihi obsequi hac parua in re gra-
 uaberis, scito eam cladem in ora ditionis tuæ esse expe-
 ctandam, quæ ab insensissimo hoste inferri possit. Ad
 eas literas Appianus ita respondit, ut dissimulare me-
 tum ostentatis in muri corona armatis hominibus, &
 munitioni loci confidere uideretur, diceretq; se, quo
 minus petèti obtemperaret, prohiberi religione, quod
 adolescentem Christianis initiatum sacris sine piculo
 tradi non posse sacerdotes confirmarèt. Cæteris autem
 in rebus cuncta humanitatis officia transeunti præsti-
 turum, & iuuenem nequaquam serui sed filij loco ab
 eius commendatione semper habiturum. Addidit etiam
 munera recentis comæatus, quibus minus grati respõ-
 si sui conditionem leniret. Hæc ubi à legato suo renun-
 ciata sunt, Barbarussa uehementer iratus Appiano,
 quòd cunctantius & perplexius quàm ipse cuperet, re-
 spondisset, occupatis cunctis insulae littoribus, ut mili-
 tes descensiones facerent, & ad prædam discurrerent
 pronunciauit. In Ilua, quæ Aethalia etiam dicitur, ge-
 nui sunt

mini sunt portus, procurrēte inter ambos enormi quo-
 dam concisi littoris anfractu, ad latioris isthmi similitu-
 dinem, cuius dextra pars in oblongā exporrecta fron-
 tem promotorium efficit, iuxta Magnetis rupes, quod
 Caput Liberum incolæ uocant. Huic introrsus subia-
 cet portus, quantumuis magnæ classis capax, sed Vul-
 turni & Euronoti flatibus expositus. Is propter sinus
 hiantis longitudinem, Longonis nomen obtinet. Alter
 uerò in diuersa insulæ parte, qui olim Argous fuit, &
 hodie Ferrarius uocatur, uergit ad septentriones, &
 aduersam Etruriæ continentem spectat, contra Bara-
 ctum antiquæ Populoniæ portum: Longone quidē tu-
 tior atq; nobilior, uel ob id, quod adunco mollioris pe-
 legi sinu profundissima atq; optima uel octoginta tri-
 remibus statio arctis adeò saucibus includitur, ut cate-
 na aduersus omnem impetum præcingi possit. Binis
 quoq; editis arcibus latè maria spectatibus, & portum
 aptissimè protegentibus, quas hodie Cosmus Medices
 opportuno inaccessæ utrinq; rupis supercilio impo-
 suit. Harum alteram ab ipsa radiosi ædificij figura Stel-
 lam, alteram ab excelsa structura Falconem appella-
 uit, ut portus usum Barbaris prædonibus metu immi-
 nentium tormentorum eripiat, eo etiam grauiore con-
 silio, quod magnis circumductis operibus peramplam
 coloniam ad tuti celebrisq; emporij nomen condat,
 maximè salubri in loco, piscosoq; littore, ad quam in-
 colis omnibus conspecto hoste tutissimus sit receptus.
 Primum omnium Barbari oppidum, Caput liberum de
 proximi promontorij nomine uocatum, ea celeritate
 aggressi sunt, ut oppidanos fermè omnes interciperēt,

effusiq; undiq; ad prædam incolas frustra in rupes sena-
uico sas, & nemorosa loca fugientes, uenantium more
consectarentur, conuersiq; inde ad Vulturaium excelsu-
m prærupta in caute castellum misilibus frustra ten-
tarunt, lateq; munita loca prædati ad classem redierunt,
qua suorum calamitate nunciata, Appianus, ne eius in-
sule, quæ sibi ferrariæ secluræ, multarūq; rerum uber-
rimum uestigial præbet, supremum excidium lugeret,
consilium mutauit, redditoq; adolescente pacem rede-
mit, non temere iudicans se tantæ classis uim non esse
laturum, si irati Barbari impetus esset expectandus,
quanquam Cosmus integræ cohortis præsidium sibi
præmisisset, id cum publicæ causæ facile tribuens, tum
priuatæ item amicitie, quum Saluiata ipsius mater-
ra in Appiani matrimonio esset. Itaq; recepto adole-
scente Barbarussa ab reliquis insulæ oppidis & malefi-
cijs abstinens, adolescentem, quem Salecus adduxe-
rat, Italica insigni adornatum ueste, tanquam fortissi-
mi uiri ueterisq; sodalis sui filium, paterna charitate
complexus est, gratiasq; agens Appiano, promissi fi-
dem nusquam ei postea iniurius impleuit. Hunc adole-
scentem honoris causa septem triremibus præfecit, sic,
ut postea mitteretur tanquam postliminio redditus ad
patrem Sinam usq; ad Suetiam Rubri maris portum,
Memphi urbi propinquissimum, qui antiquitus Arsi-
noes fuit. Ibi enim Sinas, propter naualis discipline pe-
ritiam, magnumq; usum in re militari, ædificandæ ad-
ducendæq; in Indiam classi aduersus Lusitanos à Soly-
mano fuerat præpositus. Verum senex inexpectatâ sin-
gularemq; ex recepto filio lætitiā diu sustinere non

potuit,

potuit, quum præ gaudio supremum animæ deliquium
 incurrisset. Erat Sinas, ut sæpe alibi diximus, ipsi Ha-
 riadeno opinione uirtutis ferè par, & ætate æqualis,
 prudentia uerò æquitateq; iudicij faciliè superior, uel
 ipso captiuorum testimonio, qui cum, Barbarussa uti
 sæpe iracundo atq; acerbissimo, mitiorem dominum ex-
 peri fuissent. Interim Cosmus per Græcū speculatore,
 quem opimo stipendio in ipsa Barbarussæ naue præto-
 ria diu aluerat, de profectioe arcanisq; etiam Barba-
 ri consilijs certior factus, sicuti Etruriæ principem de-
 ceret, frequentibus literis Senenses adponebat de ad-
 uentu Turcarum classis, hortabaturq; ut quàm maxi-
 ma possent præsidia per oram ipsorum ditionis accu-
 rate disponerent, ne aliquod repëtino Barbarorū im-
 petu detrimentum acciperetur, quòd Barbarussam in-
 tuere Etruscæ oræ portibus, & tutam sibi stationem in
 Italia parare uelle didicisset, Gallorum maximè horta-
 tu, impulsuq; etiã Leonis Strozze, quem rex Franci-
 scus cum aliquot triremibus Barbarussæ comitem de-
 deraat, unã iturum cum munere legationis ad Solyma-
 num. Propterea ad auertendam communẽ immanium
 hostiũ perniciẽ, quas ipse haberet paratas peditũ atq;
 equitũ copias illis offerebat, si eas intra fines reciperet
 ut eius oræ littoribus atq; hosti, quũ expediret, essent
 propinquiore. Cosmus nanq; cõmunicatis cū Step-
 hano Columna consilijs (hunc enim Etruscis omnibus co-
 piji præsecerat) in spem ueniebat, Turcas, si descensio-
 nes facerent, subito atque inexpectato impetu faciliè re-
 pelli ad naues, insigniq; illata clade perturbatos, in ma-
 re detrudi posse, quoniam tormenta triremium nulli

sui futura uiderentur, quæ nisi pari cum periculo in
 permixtos expediri disploidiq; nequirent. Sed Senenses
 nusquam sibi tempestiuè consulentes, uti homines natu-
 ra suspicaces, ueriq; & antiqui Florentini nominis ho-
 stes, ea tota consilia atq; præsidia repudiarunt, quod fi-
 nitimorum ualida arma intra fines recipere minus tu-
 tum putarent, stultaq; ratione proprijs uiribus Barba-
 ro resisti posse considerent. At Barbarussa Ilua ex-
 celsa, Telamonemq; delatus, expositis illico tormentis
 oppidum adoritur, iuxtaq; arcem, qua murus erat
 debilior, magna pinnarum strage edita, ingressum sibi
 parat, quo periculo territi, qui exiguo præsidio præ-
 erant Hieronymus & Ambrosius cum Verdone centa-
 rione, perforato muro ad aduersam oppidi partem ef-
 fugere conantes, à Turcarum circumfusorum corona
 capiuntur, oppidumq; ita diripitur, ut Barbarussa in
 domum Bartholomæi Telamonij igne desceiret, sepul-
 chrumq; eius paulò ante defuncti uiolatis ossibus dissi-
 ceret, quòd is superioribus annis Pontificiarium præ-
 fectus triremium prædabundus ad Lesbum in insulâ usq;
 prouectus, Mitylenæum agrum, paternasq; Barbarus-
 sæ possessiones euastasset. Eadem uiceleritateq; Barba-
 ri introrsus à littore octo milibus passuum distans Mon-
 teanum oppidum noctu peruènere, Monteansense;
 ad unum serè omnes miserabili captura oppressere, sic
 ut pauci tantum aratores & agricolæ, qui in opus exie-
 rant, seruariantur. His nuncijs territi Senenses, quam
 Barbarussam ad portus Herculis oppidum imperite
 inualidèque munitum, contendere serò prouiderent,
 Ioannem Lunam urbis præfectum cum manu Hispano-
 rum,

norum, & tumultuarijs ciuium cohortibus, ad mare
 descendere iusserunt, & quòd hæc præsidia infirmio-
 ra quàm periculum flagitaret fore perspiceret, ad Cos-
 mum tandem confugere coacti sunt, atq; ita Ambrosi-
 us Nucius legatus, mutatis ad celeritatem equis ad Cos-
 mum contendit, postulauitq; ut rem Senensem in sum-
 mū adductam periculum & prope oppressam, celeri
 ope præbita subleuaret. Cosmus, etsi eos indignos puta-
 ret auxilijs, qui nuper secus ac oportuisset, tanquā su-
 specta repudiaissent, tamen ne Reipub. quæ religionem
 et Cesaris cōmodum simul respiceret, deesset, ad digni-
 tatem Etrusci nominis obliuiscendū subagrestis contu-
 meliæ, & opem maturè ferendam censuit, sic, ut statim
 Stephanus Columna cohortes deduceret, & festinandi
 causa Cepinius Vitellius cum duabus turmis equitum,
 et expeditis sclopettariorū cohortibus præmitteretur.
 Sed interim Barbari singulari usi diligētia atq; incredi-
 bili artificio, e ductis in præaltā rupem tormentis sup-
 positam arcem ipsumq; oppidum tanta ui diuerbera-
 runt, ut Carolus Manutius Senensis, & Coranza Hispa-
 nus inusitato summæ cladis periculo territi, cum præsi-
 dio in seruitutē se dederēt, oppidū incenderetur à Bar-
 baris & Chisianæ magnificentissimæ domus delitiæ ua-
 starentur. Chisius enim Senensium uir elegantissimus,
 qui summæ opulentæ erat publicanus, hoc oppidum
 operosis edificijs exornarat. Fumante autem oppido
 Luna serus aduenit, & quū amissō deflagrantiq; oppi-
 do opē ferre nō posset, in oppidum Orbatellum, quòd
 in palude media situm est, se intulit. Is locus admonet,
 antiquis parū celebratus, ut eius regionis faciē breui

descriptione legentibus ostendam. In medio ferè totius
 Etrusci littoris spatium, à Tiberi ad Macram, nullum o-
 mnino maius atq; porrectius promotorium uisuri-
 pso Herculeo, quod hodie Argentariū uocant: ad præ-
 cisissimè undiq; cautium lateribus ita exurgit, ut tanquam
 naturæ circino circumductus sese reflectat introrsus in
 geminos sinus, qui ceruici extentæ, qua continenti im-
 gitur, aptissimè coherent & humani capitis affixi trū-
 co, corporis figuram exprimunt, non secus ac Pello-
 ponesus Corinthiaco isthmo Achaïæ connexus cerni-
 tur. In his cauis sinibus utriq; ad continentis hume-
 ros patefcunt gemini portus, ad ortum quidem solis,
 qui Herculis uocatur, ad occasum uerò Stephanus,
 ab antiqua æde sancti Stephani sic uocatus. In summo
 autem promotorio planicies latissimi prospectus pur-
 gatissimiq; aeris fontibus scatens, olea & palmis, lauro
 & myrto conuestita, in spatium centum ferè stadio-
 rum expanditur, condendæ prorsus magnæ & perbea-
 tæ urbis sedem ostendens, si regibus nostri seculi ineffet
 laudis amor & extendendæ famæ studiū, uti olim id in
 Græcis atq; Romanis, Gallisq; Transalpinis uiguisse
 perspicimus. Quando duo tutissimi portus, ad omnes
 mercaturæ inuentiones fructuumq; exportationes cō-
 modissimi, & ager intus frumentarius, & uberrime
 alendo pecori pastiones, syluæq; cædæ, & uitifera col-
 les urbi nondum conceptæ, neq; unquam fortasse na-
 scitura, rerum omnium copiam, & non dubiam to-
 to anni tempore fertilitatem repromittant, & supra
 hæc benigno naturæ munere argentarijs fodinis di-
 tescere possit, quum etiam in tergo piscosissimo lacu
 inter

inter utrūq; portum ditetur. In hoc lacu, qui à quibusdam olim Prilinus fuisse putatur, situm est media in insula oppidum Orbatellum angusto ponte continentē iunctum, contra omnem prædonum & hostiū vim munitissimum. In id, ut diximus, Luna cum præsidio se cōtulerat, Barbarussaq; inuasurus credebatur, quum ab expugnatione oppidi Portus Hercules, nihil eius peritiae & uiolentiæ imperuium fore constaret. Iam enim cesa materia parabat rates, quibus maiora tormenta oppido admoerentur. Quare animaduersa tantus Lunæ præsidioq; incessit timor, ut uno consensu, desperata defensione, inde perfugere cogitarent, & nemo uel Senensium ciuiū, quibus imperare poterat ex senatus autoritate Fantocius Senēsis, cōsistere auderet. Sed hunc terribilem metum opportunè sustulerunt aduentantes Cosmianæ copiae, præcunte Vitellio qui intrauit oppidum, mōxque, uti erat uir impiger, in hostes in littus expositos cum ipso Luna erupit, sic, ut productis equitibus, & sclopettarijs hostes præsertimq; Strozzeanos, qui audacius in littus exierant, in mare propelleret, et qui scaphatim accedebant Turcas descensione prohiberet. Quamobrem Barbarussa, quod sibi ab armato equitatu, quem turmatim augerē conspiciebat, militaribusque cohortibus, quæ sub signis in conspectum se dabant, non temere cauendum crastinaret, & capta iam passim multa præda satis in Etruria profecisset, ad Igilium se conuertit. Hec insula suauissimo uino celebris, duodecim miliaribus à portu distat. Itaque extemplo facta descensione, & expugnato tormentis oppido, magnum numerum

omnis sexus & etatis mortalium in seruitutem abduxit. Hoc subito, ac propè inexpectato Barbarorum discessu, Orbatellani non presenti tantum timore, sed grauioris etiam futuri incommodi suspicione liberati sunt, quòd Barbarus suoapte ingenio peracutus, edoctusq; impiè à nostris hominibus, uti quibusdam rerū peritis facillè ausurus credebatur, ibi sedem minimè figendam iudicasset. Cur autem rei aggrediendæ perficiendæq; occasionem oniserit, has fuisse causas reperiebamus, quoniam Byzantium eadem æstate omnino redeundum esse statuisset, ideoq; iusto maiorem morā nusquam trahendam, ne in dubias incerti autumnī tempestates incideret, quibus superioribus annis, nondum adulto autumnio bis naufragium, semel ad Acroceraunios Chimeræ scopulos, iterum in Propontide ad Cherronesum, quam Marmora uocant, multis anūsis triremibus fecisse meminerat. Neq; tum sibi satis paratos Gallos ut oppidum portus Herculis instaurare munireq; & firmo demum præsidio teneri possit prouideret, quāquam occultiore quodam grauioreq; consilio, una temporis exiguitate se excludi & detereri fateretur. Vir enim immense prudentiæ, ac imperij gloriæq; auidus, cogitarat (sicuti didicimus) ab ipso Stephano portu fossam ad altitudinem commeantium triremium, perpetuo seruorum labore perducere ad proximam Orbatelli paludem, quam inde non plus quàm ad sagittæ iactum abesse iam pridem nouerat, scilicet, ut ibi capacissimum & aptissimum tantæ classis portum efficeret ad infestanda maria, inuadendumq; totius Italiæ imperium, ad quod non obscure Solyma-

num aspirare didicisset. Quandoquidem nullis se inde
 aribus, uti gnarus nostræ infirmitatis atq; discordiæ,
 depelli posse confideret. Quum præterruheretur Li-
 narium promontorium olim Pyrgæum, quod supra
 Centumcellas eminet, eam urbem inuadere atq; incen-
 dere uelle comminatus est ex eadem causa, qua Teta-
 monem deleuisset. Sed deprecante Leone Strozza, ne
 tanta inde Francisco regi inuidia conflaretur, uix im-
 potenti iracundiæ obsistens, ab iniuria temperauit, in-
 deq; directo cursu in Aenariam delatus, odij sui ad Ni-
 ceam in Alfonsum Daualum concepti, omnem acer-
 bitatem effudit, quum nocturna descensione facta, un-
 diq; insulam complexus, omnes propè incolas, nequic-
 quam in altissima Aboceti montis culmina euadentes
 interceptisset, tresq; præcipuos eius insule pagos, Fo-
 rinum, Pansam & Varranium euastasset. ipsum uerò
 oppidum Pythacusas Dauali sedem, abrupto in colle
 disunctoq; à mari positum, quum tormentis egregiè
 esset permunitum, aggredi non potuit, exinde abradès
 Prochytam illato minore detrimento, quòd incolæ de-
 migrantes magna ex parte Pythacusas confugissent, in
 Puteolanum sese intulit sinū eo ordine, ut classis à Mi-
 seno ad Auernum toto Baiano littore extenderetur,
 tutaq; esset à tormentis eius excelsæ arcis, quæ est ad
 Baucos antiquis Hortensij oratoris delitijs nobiles. Tū
 uerò Salecum cum parte classis in aduersum littus tran-
 sire, & tormentis à mari Puteolana moenia ferire ius-
 sit, ut si quid de expugnatione effici posset, explorata
 urbis munitione tentaret. Magnus inceserat Puteola-
 nis timor, quòd nullo militari præsidio confirmarètur,

conscijꝫ; essent ipsorum inopia, nec eis in triduum vo-
 lita frumenta sufficerent. Accidit etiam importunè ad-
 terrorem augendum, quòd Hispanus Saiauedra uir mi-
 litaris, dum in muri corona discurreret, tormento suis-
 set abreptus, sic ut Puteolani ingenti periculo essent
 circumuenti. Sed prorex ipse Neapoli Petrus Tolcia-
 nus cognito Turcarum aduentu, nullam sibi moram at-
 tulit, quin Neapolitanos circuendo, singulas tribus ad-
 capienda arma splendidissimis adhortationibus excita-
 ret, statimꝫ; nihil recusantes, & pro patriæ dignitate
 saluteꝫ; armatos ad openi ferendam Puteolos adduce-
 ret. Fuere cum eo amplius mille galeati equites, & se-
 cundum eos tumultuaria strenuorum peditum manus,
 quorum multitudinem descendente è collibus conspi-
 catus Barbarussa, descensiones militum suorum inhi-
 buit, segniusꝫ; iam Puteolanos oppugnantem Salecum
 reuocauit: ne si, ut acrius murum feriret tormenta ma-
 iora in littus exponere, & militum uim admouere co-
 geretur, inermes turbæ naualis cohortes, tot armatis
 equitibus proculcandas obijceret, quod erat prorsus
 alienum à consilio, utpote qui improuisis tantum, &
 tutis sibi expeditionibus obuia tentare, nec exposito
 milite usquam cum armato hoste congregi statuisset.
 Atq; ita Barbarus uno tantū Hispano equite cataphra-
 cto iuxta proregis hortos intercepto, quòd ille auda-
 cius procurrisset, oram soluit, sub Capreis cursum diri-
 gens, quum in tergo Ioannes Auria cum rostratis uig-
 inti quatuor è Pauonis portu, Euripoꝫ; Nisite insu-
 le prosiliens, nouissimi agminis hostium nauigia tor-
 mentis procul impeteret, Superato autem Athenæo

promon

promontorio, quod nauæ Campanellam uocant, ea mente in læuam deflexit, ut urbem Salernum inuaderet. Verùm oborta tempeſtas, eam ab amœniſſimo litore perniciem auertit, eo euentu ut diſiecta claſſis inualeſcentis Cori flatibus ultra Palinurum raperetur, Brutijsq; littoribus & Carreato præſertim oppido, lucluoſa inferret detrimenta. E Brutijs demum multa onuſtus præda proſectus Liparas, quadraginta maiora tormēta expoſuit, eiusq; inſulæ urbem uſq; adeò pertinaci atque terribili oppugnatione concuſſit, ut Nicolai primarij ciuis meticuloſi hominis opera deditionem exprimeret, ipſoq; uno tantùm Nicolao conſeruato, cæteros omnes Liparitas comprehenſos in ſeruitutem abduceret, qui ſeptem milium humanorum capitum ſummam impluere. Hæc clades euerſo oppido longè omnium miſerrima uideri potuit, quum nefarius ciuis, uitam & libertatē ſuam publicæ ſaluti turpiſſimè prætuliffet. Tantam autem omnis generis mortalium prædam, qui in claſſe erant fuiſſe retulerunt, ut in toto curſu ad Byzantium directæ nauigationis, plura captiuorum eneçta fame, ſiti, mœrorèque corpora, uti erant in inſanis carinis inter naturæ ſordes anguſtiſſimè conſtipata, omnibus prope horis in mare proijcerentur, execrantibus cunctis immites Galliæ regis & Ceſaris animos ideo ſtudentes ueteribus odijs, ut ſubditæ ipſorum imperio gentes nihil tale merite plecterentur: quandoquidem ex ſua effræni obſtinatâque libidine, à communi abhorrentes concordia, tantis calamitatibus graui cum infamia cauſam præbere dicerentur. Hunc annum tot diuerſis clarum bellis ſubſequentus

est quadragesimus quartus supra quingentesimum atq;
 millesimum à partu Virginis, post grauissimū bellum
 inexpectata pace ualde insignis, quanquam ea uti ma-
 ximè exoptata, non ita firmis exæquatisq; legibus con-
 stituta esset, ut diu statura crederetur, utpote quam ne-
 cessitate potius, quàm sincera regum uoluntate expres-
 sam hi mortales iudicarent, qui rerum periti, gnariq;
 consiliorum & sensuum Caesaris atq; Francisci regis,
 nunquam fore stabilem arbitrarentur, nisi utriq; eorū
 aliquid seuera transactione demeretur, quod ab ambo-
 bus non planè conciliatis sponte præstari non posse in-
 telligerent. Caesar siquidē & Henricus Britanniae rex,
 antiquis atq; recentibus incitati odijs, aduersus Franci-
 scum ita conspirarant, ut consociatis uiribus uno tēpo-
 re diuersas Galliae regiones irrupturi, exuturiq; pro-
 culdubio eum magnae partis Galliae regno putarentur:
 nam imperitè prorsus & segniter superiore anno ad
 Landresium bellatum fuisse meminerant, existimabatq;
 Caesar Franciscum è manibus sibi elapsū, quum ille
 contempto ingenti conserendae pugnae periculo, post
 solutam Landresij obsidionem, tumultuoso quodam re-
 ceptus genere, congressum dimicaturi atq; insequentis
 hostis non temere deuitans, & obscurae noctis tenebris
 utens in pacatam Galliae regionē abscessisset. Tum ue-
 rò apparebat Gallos nequaquam tantas habituros co-
 pias, ut in diuersam regionem utriq; disiunctim irrum-
 penti iusto cum exercitu obsistere possent, quum hinc
 Caesar totius Germaniae atq; Hispaniae robora cum bo-
 na spe uictoriae in aciem esset producturus, inde uerò
 Britanni olim maximae partis Galliae imperio potiti,
 qui omni

qui omnibus ferè prælijs superiores ingètes Gallorum
 aliquot exercitus eorum etiam rege capto, prostrauis-
 sent, uulgo Gallis essent formidabiles, quippe qui ipsam
 Parisiorum Lutetiam, ubi arcem gloriosum uictoriæ
 suæ monumentum reliquissent, repetituri dicerentur.
 Eo autem Henricus cæteris regibus, qui unquã bellum
 Gallie intulissent, grauior atq; ualidior Gallos inuasus
 rus uideri poterat, quoniam sublato Scotiæ rege, qui
 Gallie regibus antiquo iure fœderatus esse consuesset,
 nulla omnino spes esset inferendi belli Britannicis fini-
 bus, quo minus audacter Angli in Galliam traïscerent,
 domestico metu atq; periculo retineri possent, quando
 quidem Scotici regni hæreditas ad uagientem in cunis
 puellam peruenisset, nec ullus ei certus adhuc adesset
 primarius tutor, cuius authoritas esset tanta, ut ad su-
 mendam arma inferendumq; ultro Angliæ bellum uali-
 tum putaretur: uiolatis præsertim inducijs, quas non
 temere Scoti in uniuersum recenti atq; funesto Iacobi
 regis exemplo admoniti, religiosè obseruandas duce-
 bant. Terrebat autem Gallos non mediocriter Anglus,
 auri potens, bellicosus & acer, præter opinionem mul-
 torum Cæsari conciliatus, fœdereq; coniunctus. Qua
 in re Paulus Pontifex Cæsare, aliquãto iniquius quàm
 Christiana pietas flagitaret & Pontificia maiestas re-
 quirere uideretur, Anglo adhesisse in contumeliam
 suam assidue prædicabat, quòd ille hæreseos notatus,
 ini sacrorum expilator & euersor, & super hæc in in-
 fontes probitateq; conspicuos crudeli seuitia infamis,
 ob idq; in gratiam ipsius Cæsaris à Clemente damnatus
 ab authoritate Romani Pontificis discessisset. Ita ut Cæ

far cum promissi sui, tum religionis obliuisci, quam con-
 cepto in Gallum odio non satisfacere maluisse uideretur,
 prædicaretq; se æquissimo iure contra Gallum arma
 cepisse, quòd ille accitis Turcarum classibus, Europæ
 littora peruastanda obijceret, qua noxa omne sæ-
 culus implere & superare à pijs hominibus credi posset.
 Cæsar è tota ferè Germania legiones quatuor lectissi-
 marum cohortium conscripserat. In his plurimùm emi-
 nebant duces, qui paulò ante hostes fuerant, Martinus
 Rossenius Flâdrico bello clarus, & Guilelmus ipse Fur-
 stenbergus, qui multos annos Gallica stipendia merue-
 rat, indeq; maximè diues factus, sed propter auaritiam
 malignitatemq; impij & ualde rapacis ingenij, crescẽ-
 te undiq; in eum odio, Galliæ finibus exactus, Cæsari se
 se applicarat, & secundum hunc Conradus Hexius Ita-
 licis bellis illustris, Mauritius quoq; Saxo nobilissimæ
 stirpis, cuius Pestano bello spectatam uirtutem fuisse
 meminimus, armatorum equitum ingentem alam addu-
 xerat, alteramq; ei parem uirtute, & numero Alber-
 sus Brandeburgus. Reliqui equites erant partim Bel-
 ge, partim Menapij, & Burgundiones, qui uarijs præ-
 fectis parentes, unum præ cæteris Maximilianum Bur-
 ran, singularis animi regulum, obseruabant. Veteres
 autem equites Italicis & Gallicis exercitati bellis, sub
 præfectura erant Francisci Atefani Ferrariensis, qui su-
 periore anno ad Guisam captus, non multò post à Frã-
 cisco rege in gratiam Hippolyti fratris Ferrariensis
 Cardinalis humaniter fuerat dimissus. Reliquæ copiæ
 Hispanicis cohortibus constabant, quæ septem milium
 peditum numerum implere dicebantur. In his duo pri-
 mores

mores duces, reliquos omnes autoritate nominis ante
 ibant, Aluarus ipse Sandeus, disciplinae militaris corre
 ctor acerrimus, tam bello militiæq; probatus, quam
 Hispano militi propter sæuam in exigenda pœna acer
 bitatem odiosus: secundum eum manebat egregia uirtu
 tis fama penes Aloisium Peretium, & Alfonsum Viue
 ssum. Eo bello Cæsar Italico pedestri subsidio incommo
 de caruit, quòd superiore anno Italici, quia stipendijs
 agrè sibi persolutis, nequaquam honestè atq; amàter
 habitis fuissent, ueluti indignantes ipsorum Romani du
 cis inclementiam, & subagrestes erga se contumelias,
 ad Gallica Britannicâq; stipendia tanquam uberiora
 certioraq; se contulerant. Nam tum apud regem gra
 tia maximè ualebant, qui Italicis obnixè studerent, Pe
 trus Strozza Florentinus, qui ualidam Etruscorum &
 ciuium suorum manum circum se habebat, & Petrus
 Maria Roscius sancti secundi comes, apud quem ex om
 ni Italie factiosa regione Gallici nominis studiosi mili
 tes facile coibant. Penes hos fortissimo cuiq; notoq; mi
 liti ad liberale stipendium erat locus, utpote, qui non
 in lucro interuersis militum stipendijs, sed in laude &
 gloria uerum militiæ fructum reponerent. Cæsar quo
 que ad suas lectissimi generis copias maiorem quàm
 unquam antea tormentorum apparatus adiunxe
 rat. Ante omnia autem quæ sui iuris antea fuissent
 manu repetenda iudicans, ad Lucenburgum, uti fe
 runt, urbem olim Leucorum rectà duxit. Eam Galli
 paulò ante Aureliani uirtute in potestatem redactam,
 magnis operibus additis, peregregiè munierant, &
 quum aliquanto post à Cæsarianis oppugnaretur,

ita per Sergianum Caracciolum Melpitanum regule
 quem rex conchyliato torque nobilitatis atq; uirtutis
 causa donauerat, omnium rerum copijs, ui facta, felici-
 ter illatis opportunè seruaerāt, ut in ea supra septua-
 ginta mediocris maiorisq; generis ænea tormenta re-
 linquerent. Sed non satis magnum aut ualidum armato-
 rum præsidium, quod moenia tueretur, ibi restitit, neq;
 tantum penuarij commeatus in urbe reconditum ab
 initio fuerat, ut obsidio diu sustineri posset. Atq; ita usu
 euenit, ut Cæsar celeritate usus, omnem hostium dilige-
 tiam præueniret, & inopia potius rerum premendos,
 quàm tormentis adactis uera ui subigendos esse statue-
 ret. Præerat præsidio uir nequaquam animo fortis,
 ideoq; aliquāto uitæ salutisq; cupidior, quàm egregie
 laudis. Is itaq; per sesquimensem, quo spatio annonæ
 egregiè suffecit, incorruptus est, sed mox ad eò ignobili-
 lem fecit deditiōem, ut territus amplitudine castrorū
 hostilium, & desperatis auxilijs, tormenta Cæsari atq;
 arma concederet. Lucemburgo per Gonzagam in po-
 testatem redactō, Cæsar qui in Medjomatricibus substi-
 terat, Arduennæ syluæ finibus egressus, & Mosæ flumi-
 ne superato, ad oppidum Comersium rectā duxit, pro-
 latoq; toto tormentorum apparatu & constitutis ui-
 ncis, grauem Gallorum oculis uti mox oppugnaturi
 speciem præbuit, quo terrore adducti qui erant in præ-
 sidio, quadridui spatio deditiōem fecerunt. His duobus
 oppidis foedè amissis, magnus illico Gallis omnibus in-
 cessit timor, ob id præsertim quòd Cæsar ipsorum opi-
 nione celerius coactis copijs, & confectis itineribus in
 Galliam perrupisset. Putabant enim Cæsarianos omniē
 adipiscen

adipiscendi cōmeatus spem & facultatem in eius presentis & nondum maturæ aut defectæ segetis esse posituros. Sed Cæsar omni superioris anni frumēto diligentissimè cōquisito, non nouo, sed uetere commeatu ideo sibi utendū censuerat, ut imparatos hostes, nec adhuc collectis aut reconditis frugibus perturbatos adoriretur. Quo admissō consilio apparebat etiā regē aliquāto tardius quā usus imminentis belli posceret, Heluetiarum legionum auxilia accersenda curauisse, quandoquidem penè improuisus Cæsar Lucenburgum occupasset, & Galliæ fines terribili expeditoq; exercitu prius intrasset, quā Heluetij, in quorum auxilio presentiq; manu regni constaret salus, nondum erectis uexillis ad profectiōem parati dicerentur, admirātibus plerisq; tanta in re uel ipsius regis incuriam, uel quæstorum segnitiam, qui cunctantius pecuniam in eius gētis stipendia de promendam existimassent, quæ una res non mediocre incommodum & dedecus Gallico nomini postea parasse uisa est. Gonzaga Comersio potitus, inde properè discedens, ad Ligninium castra posuit. Id oppidum satis frequens, uetereq; arce munitum, rex omnino defendendum esse censuerat, quòd Briennium & Rosinium è Lucenburgæ familia regulos, quorum ditionis erat oppidum, nouis auxilijs confirmasset, eò scilicet intromissis duabus Etruscis cohortibus, & totidem Gallicis, duce Sceneio Tintauilla iuuenē impigro. Gonzaga nihil spatij hostibus dandum ratus, Ioanne Iacobo Medice, qui tormentario negotio præerat, adpositè atq; celeriter administrante, à quatuor partibus tormenta mœnibus admouit. Is autem erat oppidi si-

tus, ut duobus aduersis utrinq; collibus subiectum, tan-
 quam media in ualle facillimè cum grauissimo etiam in
 teriorum ædificiorum detrimento uerberaretur, & à
 planioribus item locis directus murus tanto impetu
 quateretur, ut ingenti ruina edita, perãplus aditus non
 pediti modò, sed equiti ad irrumpendum paratus esset,
 nequicquã laborantibus Gallis, qui nouos aggeres in-
 trorsus erigere contendebant. Nam tanta erat uis inci-
 dentium undiq; pilarum, ut nemo in munitione consi-
 stere auderet, quum magna ipsorum pars tormentis di-
 scripta periisset, aut debilitata uulneribus tueri locum
 nequiret. Quibus rerum difficultatibus Galli duces fa-
 cilè perterriti, uti ex mutuo susurro deprehendi po-
 tuit, de deditioe cogitare cœperunt, ob idq; festinan-
 tius, quòd Hispanos iam ad irrumpendum paratos in
 acie conspicerent, quorum uim & multitudinem mul-
 tis de causis se nequaquã laturos esse fatebantur: quan-
 quam aliqui non deessent animo firmiore, qui indeco-
 rum cunctis, ipsiq; præsertim regi maximè detrimento
 sum fore testarentur cum hoste pacisci, priusquam eius
 uirtutis atq; audaciæ periculum facerent. Cuius senten-
 tiæ princeps erat Petrus Paulus Tosingus nobilis exul
 Florentinus, quanquam ei contradiceretur à Vincen-
 tio Taddeo collega, qui quanquam egregiè strenuus,
 in sententiam regulatorum, nihil ex uano hostis uim for-
 midantium inclinabat. Illi nanq; malesana periculosaq;
 in resistendo constantia publicam omnium salutem,
 suiq; patrimonij oppidum in summæ calamitatis di-
 scrimen adducere nolebant. Itaque Rosimius per
 auersam portulam ad colloquium Gonzagam sub si-
 de uoca

de uocauit, demisseq; se uictos confessus, & accuratis precibus molliores conditiones à uictore impetrare contendens, seuero & duriore quàm putarat in eare Gonzaga reperto, eo modo deditionem fecit, ut cuncta præter omnium uitam, uictoris arbitrio concederet. Nec mora Gonzaga cum familiarium militum caterua in oppidi possessionē manu ductus, Briennum ipsum atque Rosinium, ipsumq; Scencium iure belli captiuos fecit, & ad exprimendam grauiorem redemptionem, in castella Cesarianæ dittonis separatim custodiendos misit. Ea inexpectata scædaq; prorsus trium insignium oppidorum deditione Franciscus magnopere perturbatus, intentiore cura, quæ ad sustinendum bellum opportuna uidebantur, parare cœpit, ita ut nobiles quosque è singulis prope regni oppidis equites euocaret, & per eos extraordinaria usus opera, remotius conuehi frumenta, & quæ nondum in agris desecta essent, comburi & proprios hostium commeatus obsessis itineribus intercipi iuberet. Quibus curandis muneribus intentum, & incautè sese offerentem Surionum è Borbonia familia domui regie propinquum Cesariani equites interceperunt. Re feliciter ad Ligninium per Gonzagam gesta, Cesar singulari affectus lætitia, quòd nusquam Galli in aciem prodirent, & negligentissime singula oppida, per quæ transire hostes oporteret, permunisse uidebantur, castra promoueri iussit ad proximum oppidum satis munitum atque opulentum, à templo sancti Desiderij à Gallis Sandestrū appellatum. Id in satis magna purgataq; planicie si

tum, à Septentrionibus mediocri interiecto spatio Matróna annè permunitur, reliquis partibus circū datur densissimis syluis, murum autem habet nouis operibus auctū. Ibi nanq; Hieronymus Marinus, Bononiensis architectus, opportuno in loco mœnium propugnacula fenestratis lateribus accuratè perfecerat, nouasq; quotidie munitiones instituebat. Præerat presidio uir Gellus singulari uigilantia, fortitudineq; animi, nomine Landa, quem superiore anno cum insigni gloria apud Landresium binas uno tempore Cesarianorum & Britannorum oppugnationes pertulisse memorauimus. Ea autem uis oppugnantium fuit, ut à meridie subiecta tormenta à spatio trecentorum passuum incredibilem procidentium mœnium ruinam ederent, & duo turrita propugnacula ab utroq; mœnium angulo assidue colubrinis terebrata quassataq; prosternerent, sic, ut prius quàm à Gallis interior agger tutò erigi posset illac Hispani non omnino incommodè in oppidum per rûpere se posse dictitarent. Sed ea militum alacritas ducibus inanis & periculi plena uidebatur, quoniam tametsi oppidi in plano siti murus tormētis abrasus erat & solo penè æquatus, frequentior tamen ædificiorum pars in mollem tumulum, qui in medio oppidi paululum assurgebat, ita erat subducta, ut inuasuris denique ferè pedum scalis opus esse perspicerent, priusquam ad paratos in statione Gallos conserendis manibus perueniri posset. Hoc impedimento deterriti Cesariani duces, in labro fossæ quadratum & solidum aggerem, turris instar, è cespite glebaq; erigere cœperunt, in cuius superiore platea aliquot maioris generis tormēta edificanda

cenda constituendaq; censebant: ut his superante altitu-
 dine hostes depresso in loco cōsistentes uerberaret.
 Id uerò opus, quum ab hostibus inchoari Galli duces
 animaduertissent, præmonente demonstratēq; Mari-
 no, parem ex aduerso munitionem edificare cœperūt
 tanto animo, tantaq; industria frequentissimis tormen-
 tis propugnantes, ut multa quotidie hostibus detrimen-
 ta inferrent, nec ullam perterriti animi, aut demissæ
 spei significationem darent. Accidit autem Idibus Iu-
 lijs, ut Rénatus Aurantijs regulus, qui Belgicum addu-
 xerat peditatum, iuuenis omnibus naturæ atq; fortu-
 ne muneribus ornatissimus, ideoq; Cæsari longè cha-
 rissimus, tormenti mortifero ictu uulneretur. Is e-
 nim quum fortè ad Gonzagam, ad opus faciendum
 milites cohortantem assidentēque in fossa munitio-
 nis superuenisset, eiq; honoris causa ille assurgens sel-
 lam suam concessisset, paulò post in eum loco directo
 ab hostibus tormento, ita globus ferreus aggeri incidit
 ut diffracti resilientisque lapidis frustulo lethaliter
 in humero uulneretur. Eum iacentē humaniter in-
 uisit Cæsar, expirantēque complexus, nequaquam
 fictæ beneuolentiæ in ea casus acerbitate lachrymas ef-
 fudit. Nec multò post Hispani milites non satis animad-
 uerso periculo, ab incondita quadam alacritate à du-
 cibus postularunt, ut adoriendi oppidi signum dare
 minimè dubitarent. Ipsos enim accepta uictoriæ tesse-
 ra in oppidum fortiter atque feliciter irrupturos.
 Laudauit eorum alacritatem magnitudinēque ani-
 mi Gonzaga, atque ita eos periculi admonuit, ut prius
 locum propius explorare, præmissa perniciū sclo-

pettariorum manu, quam murum aggredi iuberet. Sed res ita cecidit, ut quum audacissimus quidam Hispanorum nomine Chirosa, Aloisij Brauij cohortis signifer, id munus explorandi loci deposceret, & sublato uexillo ad murum oppidi ire contenderet, reliqui ad unum signiferi omnes emulatione laudis cum audè atque certatim subsequerentur, atque uniuersi demum milites, eadem spe potiundi oppidi uehementer incitati, quin fossam superarent, & per ruinas erepere conarentur, nullo uetantium & deterrentium prefectorum imperio retineri possent, tametsi nullum adhuc committendæ pugnae signum à ducibus esset propositum. Quia effræni atq; immoderata militum cupiditate permotus ipse castrorum magister Aluarius Sandeus, uti erat singulari animi fortitudine praeditus, ne in omnem temeritatis atq; fortunæ euentum certus dux suis deesset, inuocato magna uoce uictoriæ nomine, quin procurrentibus se immisceret minimè dubitauit: hunc statim subsequente collega Aloisio Peretio, qui uirtute animi nequaquam ei inferior putabatur. Verùm ubi ex eo tumultuario pro cursu ad hostes appropinquatum est, inanis ea alacritas & plurimum funesta extitit: nam Landa peritissimè tormenta collibrari, & sclopettarios continuò displo dere iubens, tantam in subeuntes & confertos tormentorum omnis generis procellam effudit, ut totius fossæ spatium interfectorum cadaueribus compleretur. Nam quod antea à Caesarianis animaduerti nequierat, hostium tormentarij magistri binas in aduersis duorum aggerum lateribus fenestellas in eius diei

resum astute cōstitutas, & tenui gleba contextas, repertē aperuerant, è quibus directis in latera colubrinis miserabilis fortium uirorum strages edita est. Ad hæc etiam Galli fictilibus & tubis ligneis, nota atq; usitata ratione, bituminosi & sulphurei ignis flammās iacientes, quæ thoracibus & galeis adhererent, multum profecerant, tanta quidem propugnantium simul atque inuadentium constantia audaciq; ut Germani hærentes Hispanos, & planè magno cum incommodo repulsos conspicati, insilire in fossam, eisq; succedere minimè recusarent. Verùm nequaquam tanta fuit apud Germanos perseverentia, ut egregio conatu, iam reiectis Hispanis, ferre niterentur. Nam ubi appropinquantum est, paria propè ac Hispani pilarum, uolitantiumq; ignium uulnera susceperunt, eo exitu, ut aliquanto celerius quàm pugnam appetissent, pedem referrent. Ea die ex Hispanis ad quingentos, partim in fossa occisos, partim grauibus affectos uulneribus, desideratos ferunt. In his pericere signiferi tres, saluis tamen uexillis, Saccoratus, qui pridie inauspicato ad Mendociæ cohortis præfecturam uirtutis nomine fuerat traductus, & Romerius Solerius, atque Spinosa. Ex præfectis autem Alfonso Caruaial nobilissimo ortus genere, & Monsaluus Valentinus atrocibus flammis circumuentus. Ceterum ipse Aluarus Sandeus manus atque ora deformiter ustulatus, & Aloisius Peretius femore glande tracto, uix sese è tanta clade eripuerunt. Germanorum autem qui ceciderunt inclyti nominis fuere, Eytelfrictius Hohenzollernus & Ludouicus Curtauilla,

Chirosa ipse, qui exitiosa temeritatis author fuerat, quum omnium uoce damnaretur, poenam ueritus, neque ignarus seueritatis Caesaris ad Barium oppidum Gallicae ditionis perfugit. Biduo post rescitum est Landam parum propè sorte, qua Aurantius è uita sublatus est, tormèto ereptum fuisse, cui cum imperio successit Sanserrius regulus iuuenis impiger, sed fortitudine animi, usquè militiæ nequaquam Landæ par eo Sanserrio patre genitus, quem apud Mediolanum Heluetio prælio cecidisse memorauimus. Eo tam audaci atq; in prospero suorum conatu permotus Caesar, usq; adeò appetenter Italicam legionem desiderasse dicitur, ut se parum prouidi consilij sui poenitere fateretur, quòd Italicos parcendo pecuniæ ab initio secus ac alias fecisset & nuper ad Duram fuisset expertus, non condixisset. Expeditas siquidem atq; promptissimas aggrediendis muris Italicorum cohortes Hispanicis admixtas proculdubio in oppidum peruasuras arbitrabatur, quòd Germani armis atq; corporibus graues, neq; suo pte ingenio multa agilitate pollentes, quandam incessus tarditatem è disciplina campestribus prælijs requisitam præferrent, quæ aliena prorsus à subitarijs extraordinarijsq; inuasionibus censebatur, quibus id oppidum proculdubio capi posse uideretur. His de rebus existimabat Caesar huiusmodi certamina minimè instauranda repetèdæue, quum in his asperissimis conatibus florem militum absumi, aueriq; inde hostibus animos, tanquam ex æquissimo semper loco pugnaturis manifestè prospiceret. Itaq; ut cuniculis res ageretur, ducibus præcepit quibus supposito atq; incenso

to: menta-

tormentario puluere hostium agger superstantibus defensoribus excinderetur. Quo iā inchoato productoq; opere, cognitum est hostes ex aduerso pares cuniculos uti disciplinæ consuetudo postulabat, diligenter instituisse, sic, ut ea oppugnatio ad obsidionem deducta uideretur, nec tamen Casarianos expugnandi oppidi totam spem abiecisse appareret: nam magno molimine machinam instituebāt instar antiquæ testudinis, quam subiectis rotis ergatarum beneficio ad murum producere cogitabant. Eius latera permunita erant crassis asferibus, ac exterius lanarum saccis conuestita, supernè autem pedalibus tignis inter se confertis ualida concameratione protegabatur. Tantæ uerò erat amplitudinis, ut integram, & in ordine constitutam fortissimorum militum centuriam contineret, qui densata acie sublatis statim à fronte pluteis quum satis promota foret machina, per ruinas munitionesq; hostium peruasuri, atq; inde deiectis propugnatoribus in oppidum irrupturi credebantur. Sed eius operis labor subtiliter institutus successu caruit. Nam Caesar consilium mutare coactus est: quum certior esset factus Gallorum equitum & peditum per amplam manum ad Vitriacū oppidum duodecim inde millibus passuum distans, Brisacæ duce peruenisse. Is aliquam non omnino periculosam ferendæ opis occasionem expectans, inde ad obsessos penetrare statuebat. Propterea Caesar, ut obsessis expectandi auxilij spem minueret, & quantum nouus hostis in congressu ualeret, statim experiretur, eum nocturno prælio adoriri constituit. Itaq; sub occasum solis missus est Franciscus Atesinus cum Italico equitatu,

cui ducenti Sequanici generis galeati equites adiuncti fuerat. Datus est etiam Francisco comes Castalius dux uetus, & secundum hos Mauritius Saxo, cum duobus milibus Germanorum equitum, cuius uestigijs hærebat Gulielmus Furstembergus cum peditum suorum legione, qua cum septem muralia tormenta traherentur. Continenti igitur agmine euntes, interfectis ex itinere Gallorum excubijs, ad secundum à Vitriaco lapidem trecentorum equitum alam, quæ hostium motum præfererat, atq; equos ascenderat, acri impetu facto profligarunt, multis utiq; interfectis & captis. Tum uerò Brisaccus ex suorum fuga cognito hostium aduentu, certius agnoscendæ hostis explorandiq; suorum casus cum ualida manu prouehitur. Circiter autem duo milia peditum, quæ partim ex Gallicis, partim ex Italicis cohortibus constabant in acie consistere iubet, reliquas equitum alas præterfluentis Matronæ amnis pontem tueri, iussaq; sua opperiri præcipit. Eo modo Brisaccus feruido ingenio prouectus, in Atestini equites incidit, & quum conserta statim pugna incumbentiû hostium impetum sustinere non posset, ad suos refugere coepit, ita à tergo instantibus hostibus, ut grauissimè premere tur, & nequaquam contentis habenis tumultuoso incursu peditum suorum ordinem perturbaret. Quo casu puncto temporis tota Gallorum acies dissipata est, eo euentu, ut nisi Sanpetrius Corsus sclopettarios suos urgentibus Cæsarianis opposuisset, ipse Brisaccus in uado fluminis opprimeretur, & permixti Gallis hostes in oppidum irrumperent. Reliqui Gallorum equites continuò fugæ se mandarunt & bona pars peditum inter

tum interfecta est, Sanpetrius tamen, qui ducem ser-
 uasse uideri potuit, cum ea, quam diximus, manu, in-
 festos hostes glandibus coniectis repellens, seipsum cum
 sua cohorte tenebris tectus seruauit. Ex numero Gallo-
 rum Italicorumq; peditum circiter trecenti in tēplum
 se contulerunt, quod erat iuxta oppidum, atque inde
 sclopettis eniſſis se defendere cœperunt, frustra eos
 Atestino atque Castalio hortantibus, ut se dederent,
 neque tormenta, quæ cum Germanis adduceban-
 tur, expectanda ducerent. Id uerò milites egregiè
 fortes minimè credebant, quum hæc terrendi sui cau-
 sa ab hostibus dici arbitrarentur, atque eo modo his
 conditionibus, quæ militare decus offenderent, re-
 pudiat, in eodem proposito sustinendi hostis per
 aliquot horas perseuerarunt, donec Furstembergus
 superuenit. Is dum templi situm inspiceret, glande
 circa ceruicem ictus, ideoq; crudeli ira percitus, tem-
 plo suorum legione circumdato, ad motisq; muralibus
 tormentis, id immaniter quaterere cœpit, ita ut per-
 foratis lateribus & per fractis columnis, integra pro-
 pe testudo concideret, obiterq; infelicis uirtutis atque
 constantiæ homines, ne fornicum & totius consigna-
 tionis ruina opprimerentur, clamore sublato ad eas-
 dem, quas repudiarant, deditiois conditiones recur-
 rerunt. Sed eo tempore, neque Atestini, neque Casta-
 lij, apud inexorabiles Germanos iustæ deprecationes
 ualebant, utpote qui deditis seruare uitam cuperent,
 atque ita patefacto templo à Germanis ad unum om-
 nes crudelissimè trucidati sunt, oppidumq; direptum.
 Apparuit uniuersum Brisacci equitatum, magno regis

detrimento, quòd ex nobilissimis Gallicæ iuuentutis cõ-
 staret, deleri potuisse, si Saxones equites iter conficere
 maturassent. Quo casu Germanicos equites suo graui
 & contento incessu tranquillius & tardius equos agi-
 tare solitos stataria in pugna, quàm in procurstationi-
 bus fortuitorum certaminum aptiores & firmiores es-
 se perspectum est. Hæc nocturna uictoria nunciata Cæ-
 sari, & obseſis ad illudendum significata, mirũ in mo-
 dum eorum animos contriuit: nam uti erant auxilio-
 rum expectatione suspensi, & ad summam multarum
 rerum, tormentarij q; præsertim pulueris inopiam re-
 daçti, de fortuna sua conquerebantur, quando quidem
 pleriq; eorum amissis commilitonibus acceptisq; uulne-
 ribus & perpetuis uigilijs semineçti, iamq; deficienti-
 bus esculentis nequaquam abundè recreati de deditio-
 ne cogitarent, nec pari autoritate ac antea facere so-
 litus esset Landa, Sanserrius desperantium animos con-
 firmaret. Cæterum Cæsar Vitriacum suis copijs obti-
 nendũ ratus, ut hosti eriperetur, ibi in præsidio quinq;
 cohortes Frustembergæ legionis remanere iussit, quæ
 demessa frumenta colligerent, & ea munia capeſſerent
 quibus hosti maximè nocere possent. Sed Germani tri-
 duo consumptis omnibus commeatibus, quum ibi diu-
 tius subsistere nollent, concremato oppido iniussu Cæ-
 saris in castra redierunt, ita ut subiratus Cæsar Guliel-
 mo acerbissimè succenseret, & in locum earum cohorti-
 um, quæ oppidum deseruissent, Aliprandũ Madruci-
 um Tridentini Cardinalis fratrem cum quatuor co-
 hortibus, & quadringentis equitibus suffecit. Per eos
 dies Calendis Augusti aliquot Galli equites, quum in
 syluis

sclus aliquandiu Caesarianorum exploratorum ocu-
 lis obuersati essent speculantes occasionem ferendi
 obsessis auxilij, ingenti ausu globo facto triginta equi-
 tes ad Sandesirium percurrerunt, singulos tormentarij
 pulueris sacculos à tergo deferentes. Sed is eorum exi-
 tus fuit, quanquam citatissimis equis uterentur, ut non
 omnes, aut metu deterriti, aut intercepti à Caesarianis,
 oppidum ingrederentur. Qua re ex captiuis cognita
 Caesar facile intellexit summam esse apud obsessos sul-
 phurei pulueris inopiam, sic, ut milites æquiore iam
 conditione murum se inuasuros si Caesar iuberet, polli-
 cerentur. Re ad Vitriacum à Caesarianis bene gesta, ni-
 hilo secius Galli pleni fiducia rei bene gerendæ, si ho-
 stis moenia repeteret, uigilantissimè oppidum tueban-
 tur, cunctaq; opportuna ad defensionem ex Marini ar-
 chitecti præceptis solertissimè comparabant, quum re-
 pente oppido emissus tubicen postulauit, ut sub fide le-
 gatos colloquendi causa obsessismittere liceret, fa-
 ctâq; potestate, Vicontius, Riueria, & Sineus cohortis
 præfectus, ad Gonzagam uenerunt. Summa mandato-
 rum hæc fuit, Sanserrium, quanquam ea uirtutis atque
 constantiæ documenta dedisset, ut sibi nullo pacto ti-
 mendum arbitraretur, alienum tamen non esse à dedi-
 tione oppidi, si honestis conditionibus ageretur. Pete-
 bant Galli, ut ipsis excedentibus, arma, resq; omnes, &
 cuncta tormenta concederentur, mensis unius induciæ
 fierent, intra quas, nisi rex iusto cum exercitu obsessis
 opem ferret, & Caesarem soluta obsidione depelleret,
 continuo oppidum Caesari traderetur, ea tamen condi-
 tione ut reficere moenia, & construere nouas operum

munitiones intra sex menses Caesarianis non liceret. Hæc tanquam insolentius postulata, Ferdinandus ita reiecit, ut legati facillè intelligerent quanta sperata uictoriae confidentia hostis niteretur, atque eo modo redeuntes in oppidum, non multò post iterum atq; iterum equioribus cum mandatis remitterentur, atque eo die præter omnium opinionem de oppidi deditioe transigeretur his conditionibus: duodecim dierum induciae sunt, intra id spatium ni Franciscus rex promoti exercitu obsidionem soluat, Sanserrius oppido statim excedito, à Caesarianis exeunti præsidij causa duo tantum tormenta concedantur, Gallis omnibus sub uexillis ad tympanorum sonitum more militiæ, abeundi quò uelint, potestas esto, reliquum omnem tormentorum apparatus totamq; comæatus copiam Caesari relinquanto, de hisq; rebus quatuor obsidibus cauetur. Ab hac pactioe acceptis obsidibus, Gonzaga in oppidum intromisit Hispanum equestris ordinis nomine Contre riam, qui accuratè obseruaret, ne Galli noctu uel interdum munitioes augerent. His confectis rebus, quum id rescisset Franciscus, nec, ut opem ferret, ex usu esse iudicasset, à Sanserrio integra fide traditum est oppidum. Ferunt Sanserrium fictitijs Claudij Guisij primarij ducis literis deceptum, aliquanto maturius quam expediebat, ad deditiois consilia descendisse. Hæc litera apud Granuelium conficta fuerant, & exemplo cere sigillo ex ueteribus Guisij literis, usq; adeò arguta falsarij manu exarata, ut pro ueris agnoscerentur, ab his præsertim, qui eo obsidionis periculo solliciti & trepidis animis celeriter eximi cupiebant. His siqui

dem lite

dem literis Guisius Sanserrio respondere fingebatur, tanquam intempestiuè ferri sibi opem postulanti, regem graui de causa alienum esse à cogitatione ferendæ opis, ne sese, & liberos, fortunâsque omnes regni iniurius pugnae non necessarium discrimen adduceret. Proinde ipsum, qui amplius quadraginta diebus insigni regis commodo summaq; sua laude acerrimorum hostium uim sustinuerit, si urgeretur acrius, & desere retur à fortuna, non indecorè aut turpiter facturum, si sese atque praesidium honesta pactione conseruandum existimaret. Quibus literis à Gallo lixa praesenti pecunia corrupto in oppidum delatis, qui eas calceo insutas ad simulandam periculi diligentiam afferebat, & in corona à Sanserrio perlectis, nemo militum fuit, qui à deditioe dissentiret. Per hunc modum non sine risu Gallicæ simplicitatis Sandesirio potius Caesar, quid sibi agendum foret in consilijs agitabat ualde perplexus, an Catalaunū oppidum, quod Sciallonum hodie Galli appellant, in eodem ferè itineris cursu secundum Matronam amnem positum oppugnaret, an ad Lutetiam usque progrediretur. Huius explicandi consilij ratio in eo uertebatur, quod duces firmè omnes confirmarent difficilem atq; ærumnosam fore munitissimi oppidi expugnationem. Id enim ualidis atque recentibus copijs firmatum auctumque magnis operibus, & instructum magna tormentorum copia fuisse constabat, uti regem ex tanto Sandesiriana obfisionis spatio prouidisse credi fas erat, ita, ut ex ea inuili propè, quanquam decora ad Sandesirium mora aduendæ Lutetiæ occasionem pleriq; milites prædæ

auidi amissam fuisse quererentur. Regem porro, quæ
 Heluetiorum auxilia diu expectata dudum in castra
 recepisset, aduenissentq; ei ueteres nouiq; Vascones,
 ita esse confirmatū, periti milites dictitabant, ut quū in
 proximo castra haberet, prælio dimicaturus esse cense
 retur, si non iniquo loco periculi faciundi facultatem
 nancisci posset. Erant enim multæ undiq; coactæ pedi
 tum atq; equitum copiæ, ut refutandus potius quam la
 cessendus à cautis maximeq; prudentibus, qui erant
 apud Cæsarem crederetur, uel ob id præsertim quod
 multis ex numero Hispanorum aut interfectis aut gra
 uiter debilitatis, et rarefcētibus Germanorum legioni
 bus, Cæsar neq; peditatu neq; equitatu superior existi
 mari posset, propterea Henricum regis filium id pro
 comperto agnoscentem, pugnæq; auidum, segnia et
 parium generosa patris consilia detestari uulgo prædi
 carēt. Sed hos sermones grauiter expēdens Cæsar, in ar
 cano pugne cupidus ita admittebat, ut secretum tege
 ret, ostentandiq; animi causa ad Catelaunum castra mo
 ueret, tanquam oppugnare uellet, hostibus metum in
 iecturus. Cæterum suo innixus consilio, repente motis
 castris ad Aspernetum oppidum destinato itineri im
 positum contendit, præterq; opinionem regis atq; ho
 stium eo potitus, opulenta omnis generis commectus
 copia largissimè sese recreauit. Tum uerò rex adiun
 cto sibi cum reliqua copiarum parte Claudio Gulsio
 promotis castris in conspectum Cæsaris se dedit, inter
 cedente Matrona amne, qui uado transiri non pote
 rat, certatimque utrinque excitata per agros incen
 dia uisebantur, quum Galli sua omnia, ne his poti
 retur

retur hostis, ultro peruastarent, & Caesariani Germani; praesertim, ut Gallis maximè nocerent, incendijs effusissimè grassarentur. Erat eius horrendae cladis aspectus planè miserabilis, quum fertilissimae regionis incolae, neutram in partem opportuna ipsorum malis remedia reperirent. Ab Aspernecto Caesar in Parisios iter habebat, quum in altera amnis ripa regionum agmina uiderentur, ideo pari instructa acie, ut si Caesar in omne pontem faceret, aut uado transire conaretur, in margine fluminis praelio decertarent. Quod quum à Caesare ex non iniqua conditione tentari posset, Gulielmus Furstembergus, odio suo peculiari in regem incensus, quòd ueteribus stipendijs cum ignominia exauctoratus fuisset, uti erat peritus regionis, noctu in amne latum uadum quaeritabat, uerum in caute ripis inherens à quibusdam exploratoribus Gallis pro speculatore interceptus est, deductusq; ad regem & agnitus, cunctis propè eum ad laquei necem deposcentibus, custodiae traditus est. Eius uiri casu spe pugnae decidit Caesar, quum in eius audacissimi hominis industria superandi amnis conferendaeq; pugnae facultatem se reperire posse confidisset, & regem tumultu Lutetiano percussum non temere pugnae potestatem facturum arbitraretur. Peruaserat enim ad Parisios usq; non falsus rumor, Caesarem passim expugnatis oppidis uictorem appropinquare tanta omnium perturbatione, ut urbs totius Europae amplissima & copiosissima ingenti metu quateretur, atq; incolae confusissima trepidatione chaoticiores res suas, liberos & coniuges nauigijs imponeret, ut per Sequanā elaberentur, & nemo ferè esset ex indi-

genis Gallis qui arma caperet, ut sese & patriam ab hostis iniuria tueretur, neq; ipse Medonius Cardinalis, qui Lutetiae regio nomine cum imperio praesidebat, tantum ualebat autoritate, ut fugam perterriti populi usquam sisteret. In eo tamen tumultu peregrini omnes, qui ibi per gymnasia liberalibus studijs operam dabant, arma sumpserunt, praebente se eis ducem Caracciolo Sergiani Melphitani reguli filio, qui Lutetiae sacerdotium inter cucullatos opulentum liberalitate regis fuerat consequutus: impigro namq; ingenio iuuenis, uti militari patre genitus, armis potius quam pijs ad diuos supplicationibus immanes hostes arcēdos existimabat. Quae armata manus studiose iuuentutis alacriter digesta in cohortes, tametsi impar sustinendis hostibus uidebatur, nouo tamen & numerofo armatorum subsidio populus confirmatus, quod pari passu instructo exercitu regem aduentare didicerat, fugam represit. Quum eo modo nullo congressu, sed crudelibus incendijs bellum gereretur, de pace per idoneos homines agi coeptum est: nam paulo ante per Bertouillan equitem Ligninij captum, dimissumq; per Iacobum Medicem & Franciscum Somalium Insubrem uirum clarissimum, qui Caesaris consilij adhibebatur, Hanebaldo Amiranti significarant, Caesarem usque adeo duri atque exitialis belli pertaesum, eo esse animo, ut si honestis conditionibus pacem rex peteret, ab aequa concordia minime discessurum, ipsos autem Medicem atque Somalium, ueteris suae militiae stipendijs & beneficio regis addictum, profiteri fidelem operam suam, quam ea in re non ingrati Caesari futuram scirent.

scirent. His à Bertouilla nunciatis, neque ipse A-
 miras, neque rex postea surdas aures præbuerunt,
 ita ut Bertouilla cum Bailiuis Digionio rerum pe-
 rito sene cum mandatis remitteretur, quibus colloquio
 locum & diem primarijs constitui postulabant. Eius
 autem actionis exitus fuit, ut Granuelius atque Gon-
 raga cum Hanebaldo atque Nulleio uiro togato
 colloquuti, eo facilius de pace transigerent, quòd
 in eius rei negotium iam antea Gabriel Gusmanus
 Hispanus cucullati ordinis, à regina Gallie ad fra-
 trem Casarem missus, se Christianæ pietatis nomi-
 ne insinuasset. Dum hæc in spem pacis tractarentur,
 Cesar Antonium Peronotum ipsius Granuelij filium,
 iam pridem ad arcana scrinij consilia admissum, ad
 Henricum regem Bononiam oppugnantem misit,
 ut per eum Britannus natura suspiciosus, de his re-
 bus, quæ de pace actitata fuerant, sed nondum pla-
 nè constitutis legibus transacta, accuratissimè do-
 ceretur. Sed plerique existimarunt Antonium pe-
 culiari de causa ad Henricum fuisse transmissum, ut
 Cesaris difficultates, adeundæque Lutetie consi-
 lium explicaret, peteretque, ut castra in Parisios
 mouere uellet, ut communibus uiribus Lutetiam
 occuparent. Quòd si proprio occupatus bello id
 facere nollet, saltem hoc sibi indulgeret, ut incolumi soe-
 deris amicitia, de pace cum Francisco transigere liceret.
 Quamobrem Henricus sua certa spe expugnandæ
 Bononiæ innixus, Antonio ita respondit, in potestate
 Cesaris fore cum Gallo rege de pace pacisci, idq; se e-
 quo laturum animo, modò recentis inter ipsos icti for-

deris iure nequaquam praeuenteret. Pluris namq; Henricus propinquã obtinendæ Bononiæ spem, quã Lutetia possessionem existimabat, quòd Motrellũ quoq; magnis uiribus à Talboto oppugnatum, sibi cessurum consideret. Itaq; Cæsar redeunte Antonio consilia pacis explicauit: nam pleriq; nihil stultius et perniciosius fore iudicabant, quã si Cæsar in urbem Lutetiam longè omnium amplissimã irrumpere properaret, instante ualidissimo regis exercitu, quandoquidem irruumpentes milites ad prædam ita dilapsuri crederentur, ut non facillè, quum exterior hostis ingrueret, cogi, aut in aciem produci aduersus regios posse quisquam ducum existimaret, quandoquidem certa fames, obsidete suburbana rege, uictoribus & incolis extimescenda censeretur. Quòd si cuncta prosperè Cæsari prouenirent, nihil tamen eum tanto periculo quesiturum apparebat, quã ut alieno commodo salutem & dignitatem suam intempestiuo tempore periclitaretur, quoniã scdere erat adscriptũ, ut si parta uictoria, Parisiorũ Lutetia potirentur, ea urbs, uti superioribus seculis fuisset, nõ Cæsari sed Britãnico imperio cederet. Urgebat etiam Cæsarem ad complectendam pacem pecuniarum inopia, usq; adeò, ut quum fremerent Germani præteritaq; iam & instantia stipendia arrogantius flagitarent, ipse ingenti animo ad milites prodiret molliendis eorum animis, sic, ut paucorum dierum sibi dari spatium, ut debita dissolueret, indignis prope precibus peteret, & se ipsum in promissæ pecuniae fidem, in ipsorum manus dediturum esse profiteretur. Quo pudore adducti milites Germani, ad unum

omnes manum sustulerunt, quod pacati animi signum atq; inde *Cæsaris* uexilla in *Suesiones* uersa sunt, apud quorum urbem perscriptæ sunt distinctius pacis leges cuius compositionis tabulæ postea, hinc atq; inde modò ad *Cæsarem* modò ad regem delatæ sunt, donec in hunc maximè modum, consentiente utriusq; uoluntate, & *Cæsar* & *Franciscus* conditionibus subscripserunt, quæ pari utrinq; letitia susceptæ fuere, quum *Franciscus* grauissimâ calamitate miseris *Galliæ* populos liberatos perspiceret, & *Cæsar* ipse difficili periculo; negotio cum dignitate se explicasset. Vnus omnium egerrimè tulisse pacem *Henricus Delphinus* traditur qui *Cæsarem* rapto uiuentem, copiasq; eius multis affectibus incommodis, sibiq; impares, è manibus eripi, bellici uigoris atq; ira turgidus, uel in coronis perstricto patre differebat. Sed *Franciscus*, factò sæpe & improspere quidem fortunæ suæ periculo, quum *Cæsaris* genium reformidare diceretur, cuncta *Cæsari* concedenda rebatur, modò ei uel iniqua cõditione *Galliæ* *Cisalpine* imperium eriperetur, quòd, quæ suæ paulò ante diuisionis fuissent, pro dignitate *Gallici* nominis uel ingenti pretio redimenda statueret. Eo etiã sollicitius atque cupidius, quòd *Cæsarem* ad totius *Italiæ* imperium aspirare plerique prædicarent, uel uno argumento, postquam *Pontifici*, ne usquam uti publicæ libertatis defensor commouere se posset, graues *Tridentini* concilij compedes inieciisset, quæ eo nomine uidebantur honestissimæ, quando quidem ex eo digna sacerdotibus morum cësura, & deprauati *Christiani* dogmatis salubrior interpretatio, & constitutio quæ-

teretur. Quam rem tamen Pontifex non obscure
 prouidebat, tamen ad retinendam synceræ pietatis e-
 xistimationem, non prius producti concilij quibus-
 dam sanctionibus odiosa disputatione ad decretum
 relatis admonitus est, quam se acerrimè perstringi,
 nec iam perplexè offendi uir prudentissimus agnouit,
 ita ut ex autoritate Pontificia, quæ malignitate quo-
 rundam subornatorum præsulum in dubium reuoca-
 ri uidebatur, de suspensione translationeq; concilij a-
 pud Bononiam cogitare inciperet. Itaq; inter reges
 dissidentes totius causæ iugulum ab utroque grauiter
 petebatur: id enim unum & certum erat Mediolanen-
 sis imperij exostulatio: qua re impetrata, Franciscus
 se domui suæ peregre regiè consuluisse uidebatur. Cete-
 rum Cæsar adeò perplexa dubiaq; conditione id se cõ-
 cessurum promittebat, ut neque Pontifex, neq; pleriq;
 alij ullam obsignato fœderi fidem haberent, quan-
 do ea liberali concessione, reliqua Cæsaris consilia e-
 uerti iudicarent, appareretq; Cæsarem ea astute polli-
 ceri, ut aliquod maius inde nancisceretur munus, aut
 aliquam non omnino indecentem uel ineptam à fœde-
 re discedēdi ex interuallo temporis causam reperiret.
 Summa siquidem conditionum ineundæ cõcordiæ hæc
 erat, ut uterq; ueterum contentionum & odiorum me-
 moriam ex animis expelleret, & nouo affinitatis uin-
 culo iungeretur. Promittebat Cæsar se aut filiam, Phi-
 lippi Hispaniæ regis designati successorisq; sui soro-
 rem, Carolo Aureliano nuptui daturum, cui dotali no-
 mine Belgarum regna obuenerent, aut si quid hanc af-
 finitatem impediret, loco filiæ, Ferdinandi fratris Pan-
 noniæ

nonia atq; Boemiae Austriaeq; regis filiam eidem Aureliano in matrimonium collocaturum, quae dotali iure Mediolanensem principatum secum traheret. Quae in re deliberanda Caesar octimestre spatium deposcebat, quo spatio, tum ipsius Philippi filij, tum Ferdinandi fratris uoluntates certius exploraret, ut inde intra quatuor demum menses, hoc est post integrum annum, cum alterutra uirginenuptiae celebrarentur. Si autem Caesari magis expediret fratris filiam, quam suam ipsius natam Carolo desponsare, confectis statim nuptijs, Mediolanensis imperij possessionem Aurelianus hac lege acciperet, ut donec masculam susciperet prolem, Mediolani & Cremonae arces Caesariano praesidio custodirentur. Tum uero Carolo Sabaudio cuncta quae illi uel in Allobrogibus uel in Subalpinis adempta fuissent, optima fide restituarentur, liceretque Gallo rege eas retinere arces tandiu Gallicis praesidijs custodiendas, quandiu Galliae Cisalpiniae arces, quas diximus, Caesariano praesidio tenerentur. Reliquae uero conditiones in ita pacis atque percussi foederis eo pertinebant, ut de iurisdictione quorundam oppidorum Belgicae prouinciae praecclare diffinirent, restituerenturq; ea omnia uirinq;, quae mutuis armis ex usu belli occupata fuissent post inducias ad Niceam Prouinciae authore paulo Pontifice confectas, relinquere-turq; locus his principibus nominatim tanquam socijs atq; amicis, si noui foederis beneficio uiri uellent. Hi fuere ipse Henricus Britanniae, Sigismundus Sarmatiae, Ioannes Lusitaniae, & Christiernus Danimarchiae reges, atq; item singuli sacri uel prophani iuris

Germaniæ proceres, qui ad dicendum creandumq; Cæsarem suffragiorum iura obtinent, & præter hos dabatur etiam aditus ad idem pacis & fœderis beneficiũ Heluetiorum Reipublicæ tredecim pagis, cui annexa est trium Grisonij nominis gentium fœderata ciuitas, atq; item in Italia, principi Venetorum, atq; item Dynastis Carolo Sabaudio Allobrogum, Cosimo Medici Florentiæ, Herculi Atestino Ferrariæ, Guidobaldo Urbini, liberisq; ciuitatibus Genuensium, Senensium, atq; Lucensium. Hæc confecta transactaq; sunt apud Crepinium in Sueßionibus castellum, ad stipulantibus utrinq; mutuo sacramento Cæsarianis, & Regijs ei negotio præpositis. Hi fuere Nicolaus Peronotus Græuelius Cæsariani scrinij magister, & Ferdinandus Gonzaga, primam apud copias post Cæsarem in exercitu militaris imperij authoritatem obtinens. Ab Regijs uerò Hanebaldus ipse Amiras, & Nulleius senator supplicibus libellis præfectus. Dati autem sunt obfides in fidem concepti fœderis duo Cardinales, Ioannes ipse Lothoringus, & Medonius, quem dudum Lutetiæ in eo propinqui belli metu, tumultuq; præfuisse diximus. Ad hos sacratos uiros accessere Valleius ceterioris Britanniæ opulentissimus regulus, & Agnoldeus adolescens ipso Amirante Hanebaldo genitus, decimo quarto Calen. Octobris, quarto & quadragesimo anno supra quingentesimum atq; millesimum à partu Virginis. Hoc confectæ pacis nomen incredibilem cunctis mortalibus letitiam attulisse uisum est, propter speratam diu exoptati otij tranquillitatem. Sed non deerant, qui eam successu carituram prædicarent.

earent, quòd Cæsar tam graui pondere obligatæ fidei
 distætus esset, ut ægrè promisso staturus crederetur. Nã
 apparebat eum summo cum incòmodo, alterutra quã
 uellet nuptiarũ pactione, aut patrimonio Belgico ces-
 surum, aut Mediolanense imperium importuna sibi ra-
 tione in dotem collaturum. Neque enim erat existiman-
 dum tantæ grauitatis tantæq; religionis principem ad
 uici posse, ut eius initi sœderis leges, arctæq; obligatam
 fidem suam ulla ex parte uiolaret. Sed fortuna Cæsaris
 uotis & commodis secundissimè semper arridens, ex
 arcano fatorum nãm inuenit, ut eum damnosæ tran-
 sactionis sollicitudine curaq; uel in alteram partem, si
 à fide data discedere uellet, probroso pudore atque de-
 decorosa inuidia liberaret. Carolus enim Aurelianus,
 postquam in complexum Cæsaris deuenisset, in pestife-
 rum incidit morbum, ita ut paucissimis diebus apud Fir-
 mum monasterium seua morte eriperetur, iuuenis om-
 nibus corporis atque animi, quæ conferri à natura pos-
 sent, muneribus, totius Galliæ iuuenum florentissimus,
 quem unum, præter ipsos Gallos, populi Insubres tan-
 quam exoptatum summæ benignitatis principem ma-
 ximè luxerunt, quum de fortunis suis & tranquillitate
 seculi facile desperarent. Ceterum rex Henricus post
 expugnatam Bononiam, atque eam expulso Varuenio
 Obici Marescalchi prouinciæq; Morinorum præfetti
 genero, Anglicis præsidijs confirmatam, & despera-
 tam Motrelli oppidi deditioem, quod Obicius defen-
 derat, pacem cum Gallo rege facere recusauit, uel sa-
 tagente plurimum in eam rem Ioanne Bellaio Parisien-
 si Cardinale. Quibus de rebus contendente iam Cæsa-

re, ad Samarobrinam, quæ Cameracum dicitur, uniuersæ Gallorum copiæ duce Delphino discedentis Henrici regis & Britannorum uestigijs ita insitère, ut penè nouissima hostium agmina consequerentur, atque eos multis impedimentis exuerent, conuersisq; continuo signis Delphinus Bononiam repentinus inuaderet, tanto impetu, ut inferiore oppidi parte, multis Anglorum interfectis, atque obiter magna præda potiretur, uideriq; posset graui metu hostium, superiore etiam oppido, in quod Angli confugerant, uim admouere cum bona spe uictoriæ potuisse, nisi hæc strenuè audenti aduersæ tempestates uentorum & imbrium, quæ tolerari non poterant, impedimèto fuissent. Instituta demum est à Francisco rege cum terrestri, tum naualis obsidio: nam præter copias, quæ opportuno in loco castra fecerant, atque importari commeatu è proximis regionibus prohibebant, ad onerarias ingentes naues, quæ passim ex Armorici Oceani portibus cogebantur, rostratæ etiam naues Massilienscsq; triremes, per fretum Gaditanum Hispaniam circuire iussæ, onerarijs nauibus accesserant. Quarum agilitate Britannicis nauigationibus multa inferebantur detrimenta, usq; adeò ut Hanebaldus, cui aderat Petrus Strozza, & Leo frater triremibus præfectus, prælio nauali cum Dumbleio Henrici præfecto, magna loci & uentorum conspirantium opportunitate prosperè certaturus crederetur. Quibus de rebus fiebat, ut Hæricus longè maximis sumptibus fatigatus ad consilium pacis, quod nuper reiecerat, reuerteretur. Ea uerò celerius opinione omnium confecta est hac lege, ut Francisco regi Bononiam cer-

to auti

to auri pondere redimere liceret, quod aurum resar-
 ciendi bellici sumptus octo pensionibus in singulos an-
 nos à Gallis penderetur. Sed per hunc modum Henri-
 cus & Franciscus nequaquam diu ea parta pace letari
 potuerunt. Henricus enim iam planè in senium uer-
 gens, & multo succi abdomine grauis & iners effectus
 lecessente atroci febre, propter seuam inflammatio-
 nem in crure uirulenti herpetis, uitam cum morte com-
 mutauit, quum ætatis annum quinquagesimum septi-
 mum ageret, & serè triginta octo annis regnasset, re-
 licto regni hærede Odoardo puero ex Ioanna Semere
 suscepto, ea conditione, ut à Thoma Semero auunculo
 instructus regni administrandi artibus regeretur. Post
 quinquagesimum autem diem ab Henrici morte, ipse
 quoq; Franciscus rex apud Rambuletum oppidum in
 finibus Parisiorum, atroci cum quatiante morbo, è ui-
 ta migravit. Natum ei erat circa sedem malignū ulcus,
 quod serpendo ad uesciæ penetralia peruadebat, &
 cuncta humani ingenij remedia respuerat. Is erat duo-
 bus serè annis Henrico ætate minor, cæteris in rebus
 uera æstimatione morum, & nature dotiū planè æqua-
 lis, nisi Henricus ingrauescente ætate oblitus pristinæ
 religionis, nobile alioquin ingenium Lutheranis in-
 fatuitis deuouisset. Ceterum Franciscus decumbens,
 quum æquissimo animo fatalem horam sibi adesse præ-
 sentiret, & Christiano ritu sese religiosè & puriter à
 delictis expiasset, Henrico filio pietatem in omni re
 constantissimè colendam commendauit, & quedam ei
 æreana tuendo regno opportuna communicauit, &
 quibus maximè artibus gentium subiectarum certissi-

mum stadium promeretur, præcepit, ut populos tri-
 butis propter immodicos alendi belli sumptus, à se ne-
 cessario institutis, & acerbius quàm deceret, exactis
 subleuaret, scilicet, ut hac liberalitate firmior atque an-
 tiquis Galliæ hostibus superior euaderet. Peculiari au-
 tem nomine Hanebaldum Amirantem propter specta-
 tam eius fidem atque uirtutem mirificè commendauit.
 Antecesserat pari fato Franciscum regem, eodem fortè
 mense dieq; superioris anni Alonsus Daualus Vastius,
 propter admirabiles corporis atq; animi uirtutes, quas
 eximia liberalitas aptissimè condiebat, regali fortuna
 dignus, cui in imperio copiarum, Mediolanensisq; do-
 minatus præfectura Ferdinandum Gonzagam Caesar
 suffecerat. Sed priusquàm horum duorum insignium
 regum interitus incideret, Caesar acre bellum suscepit,
 perdomandæ Germaniæ causa, quæ non modò multò
 maxima ex parte ab institutis maiorum suorum placi-
 tisq; religionis desciuerat, sed etiam à maiestate impe-
 rioq; Cesaris rebellarat. Deficientes autem Germaniæ
 duo duces extiterūt, Philippus Lātgrauius Chattorum
 princeps, & Ioannes Fridericus Saxonum antiquissi-
 mæ stirpis regulus, qui contumaci animo pro tuenda
 libertate Germanici nominis, excitis in id bellum libe-
 ris ciuitatibus, arma sumpserant. Ceterum Caesar pro
 dignitate sua nequaquam id seuum bellum reformidās
 ita illud inchoauit, ut quum initio parum paratus ar-
 ma cepisset, in Vindelicia agrè promptissimorum atq;
 urgentium hostium impetum sustineret, & sese in Ba-
 ioariam, amicitia Gulielmi principis fretus, recipere
 cogeretur, donec ei Italicorum tres ornatissimæ legio-
 nes,

nes, & sexcentenariae galeatorum equitum ala à Pon-
 tifice Paulo religionis atque amicitiae nomine trans Al-
 pes missae, opportunissimo tempore iuxta Lanzutum
 oppidum Farnesio Cardinale legato, et Octauio fratre
 duce superuenerunt: quas Pontificias copias statim subse-
 quuta sunt ueteranae Hispanorum cohortes. Quibus
 tantis confirmatus auxilijs Caesar bellum, quod infere-
 batur, conuersa fortuna, ita hostibus intulit, ut protra-
 cto bello per aliquot menses, fractoq; Germanorū im-
 petu, quum nusquam iusto praelio fuisset dimicatum,
 Germania omnis inter Danubium, & Albim, & Rhe-
 nū etiā incredibili felicitate gloriaq; subacta sit, utroq;
 etiam duce capto eo rerum exitu, ut ipsis uinctis
 atq; productis nobilissimum de Germania
 triumphum, quem Romanis olim du-
 cibus denegatum constat, in-
 struere potuerit.

FINIS.

BENEDICTI VARCHII

Triginta totus, quae gessit mundus in annis
 Egregiè hoc unum cuncta uolumen habet.
 Causam operis tanti Thusci Dux & decus orbis
 Facundum IOVIVS praebuit ingenium.
 Omnibus ergo locis omnes secla omnia laudes
 Cum tibi PAULI IOVI tum tibi COSMEDabūt.

TVRCICARVM RE

RVM COMMENTARIVS

PAVLI IOVII EPISCOPI NV-

cerini ad Carolum V. Imperatorem

Augustum, ex Italico Latij-

nus factus.

*INVICTISSIMO CAESARI CA-**role eius nomina V. Paulus Iouius Epi-**scopus Nucerinus S. D.*

QVANDO QUIDEM omnibus notissimum est, inuictissime Cæsar, te pro tua singulari religione atq; animi magnitudine, nihil aliud nunc magis quam bellum in Turcas meditari (quod quidem nobis ut ob eorū prosperitatem atq; audaciam necessarium, ita omnium iudicio etiam gloriosum fuerit) volui, ut æmularer illos, qui te armis, nauibus, equis, & thesauris adiuuabunt, quū ego nihil aliud præstare possem, saltem tibi peculiarem atq; apertam militiæ, potentiæ, ac victoriarū, quibus ipsi Turcæ potiti sunt, cognitionem præbere: ac simul viam breuiter, fideliterq; ostendere, qua hæc fera natio ad tantā imperij magnitudinem tanto cum honore militari ex arte parto peruenit: ut à ducibus ac militiæ magistris certa re media contra eorū & vires & artes inueniri facile possint: & Christiani milites exemplis rerū præteritarum instructi, meliorem & commodiorem

diorem bellandi disciplinam percipiant, quo
 tandem eos ipsos Turcas debellare queant.
 Quod quidem tibi non erit admodum diffici-
 le, qui post infinitas victorias pacem adeò ma-
 gnificè, neque id sine gratia Dei, omnibus ac
 pruatim defessæ iam Italiæ donaueris, atque
 animum Christianissimi regis Francisci feli-
 cibus sororis nuptijs tibi adeò deuinxeris, vt
 is cum ob propriam virtutem, tum verò ob
 titulum què gerit, non possit voluntate, còsilio
 ac viribus tibi non esse coniunctissimus: què
 admodum etiam de alijs principibus Chri-
 stianis spes est futurum, præsertim quum bea-
 tissimus pater Papa Clemens religiosa qua-
 dam promptitudine ipsos inuitet: qui quidem
 Clemens votis omnibus non solùm res sacras
 & non sacras, verùm etiam mentem ac corpus
 ipsum huic sanctissimæ prouinciæ dicauit. Et
 quoniam apud te laudem eloquentiæ mini-
 mum quærere, sed tantùm fidelem & Christia-
 num animum hac in re mihi ostendere propo-
 situm est, tædiosa proœmia & Tusci sermonis
 ornamenta, tanquam res superfluas, præter-
 mittam, atque vt verba ipsa commodius exci-
 piantur, simpliciori atq; vniuersæ Italiæ com-
 muniore lingua utar, quo substantiam rerum
 absq; temporis circa verborum vanitatem a-
 missione, percipere facilius possis. Neq; mire-
 ris optimè Cæsar, si ego ipse homo demissæ ad-
 talum togæ, sacrisq; initiatus, qui nunquam li-
 mites Italiæ transierim, de rebus militaribus
 ac de longinquis regionibus loqui audeam.
 Tibi enim persuadeas velim, me diutina præ-

cipuaq; diligentia, auxilio summorum princi-
 pum, relatione excellentium ducum, militum,
 oratorum, ac denique cuiuscunq; conditionis
 hominum vsum esse, vt veram mihi notitiam
 rerum in nostris Latinis Chronicis descrip-
 tum pararem. Quæ quidem Chronica, quod
 in dei laudem, atque in tuam tuorum-
 que auorum perpetuam gloriam
 cedat, breui in publicum e-
 dere constituimus.

Vale.

Datum Romæ Vndecimo Calen-
 das Februarij.

M. D. XXXI.

Id quo
 rum, e
 loquen
 Anni s
 rem, q
 in loco
 plurim
 populi
 nouer
 petra ab
 Alarbo
 lam et
 Cetera
 ventu
 centis
 transfe
 regim
 pe cica
 nostra
 tenden
 per pl
 praci

DE REBUS

TVRCARVM.

TVRCARVM natio à Scythis, quos nūc Tartaros uocamus, qui solitudines ultra Cassium mare circa Volgam fluuium inhabitant, originem dubio procul ducit: Id quod ex ipsorum moribus, ex facie, ex usu sagittarum, ex bellandi consuetudine, ex superba denique loquendi forma Scythicæ simili facile deprehenditur. Anni sunt plus quàm sexcenti, quòd ij in Asiam minoreni, quam Natoliam appellamus, perueuerunt: quo in loco prædæ ac bellis continuè incumbentes, quàm plurima loca munita paulatim subiugarunt, adeò ut populis illis, qui non admodum exactè arma exercere nouerant, magno terrori essent. Neq; tamen principem aliquem unquam habuerunt, sed ueluti Aphricæ Arabes quos uocant diuisi per turmas, regionem illam amplissimam tyrannico imperio possedebant. Ceterum sub magnifici ducis Gottifredi Bolioni aduentum, qui ut terram sanctam acquireret, cum trecentis milibus peditum atq; equitum centum milibus transferat mare, uires in unum contraxerunt: ac sub regimine Solymani cuiusdam excellentissimi ducis prope ciuitatem Nicæam Christianos aggressi, maximis nostrorum laboribus ac pugna non incruenta, fusi tandem fugatiq; sunt. Post hunc Solymanum Turcæ per plures annos nullum ducem, cuius extet memoria, præcipuū habuère. Verum circa annū à CHRISTO

nato M. CCC. Ottomannus quidam filius Zichi, qui tenuis conditionis homo fuit, nomen, uires, ac dignitatem inter Turcas habere coepit. Atq; is extitit, qui Turcarum Imperatoribus nimirum ijs, qui per masculorum rectam lineam descendunt, nomen familie dedit. Is inquam magnum ingenium cum uiribus corporis coniunctum, ac fortunam miram in modum fauentem habuit. Plurima loca munita Pontico mari adiacentia, in deditioem accepit. Sed egregias suas uictorias maximopere nobilitauit, debellata Siua ciuitate pulcherrima, quae antiquitus Sebastia dicebatur. Regnauit annis uiginti octo: Defunctusq; est salutis nostrae Anno M. CCCXXVIII, sub pontificatu Papae Benedicti XI.

ORCANNES.

Successit Orcannes, qui paternis uirtutibus immensam animi magnitudinem, ac subtiliorem in acquirendis finitimis regionibus artem adiuuit. Liberalitatem erga milites pro comite perpetuo habuit: qua uirtute nullam uiuidiorem princeps aliquis habere potest, ut magnus atque adeo immortalis citò efficiatur. Copiosus ac ingeniosus in militari apparatu, necnon in nouis bellicis machinis inueniendis fuit. Primus extitit qui familiam illustriorem fecit, accepta in uxorem filia regis Caramaniae, quae à ueteribus Cilicia dicta est. Is arma in Michaellem Paleologum Constantinopolitanum Imperatorem mouit. Deniq; Bursiam ciuitatem egregiam (haec Prusa uetusta sedes regum

quam Bithyniæ fuit) expugnauit. Tandem ex uulnere in ea ipsa expugnatione accepto, quanquam leue uideretur, occubuit, atq; Amurathi filio uictoriam fruentam reliquit. Imperauit annis duobus & uiginti, ac mortem obiit, quo tempore Papatui præerat Clemens sextus.

AMVRATHES. I.

Amurathes ambitiosus, simulator, infidelis, & quod ad corpus attinet, inualidus: sed astutus ac uigilans, semperq; ad quamlibet occasionem, qua imperium dilatare posset, paratus exiit. Nec illi fortuna quod optabat negauit. Nam quum pacem cum Imperatore Constantinopolitano iniisset, discordia inter Græciæ principes atq; ipsum Imperatorem exorta est. Marcus uerò Cratoiuichius Bulgariae dominus principibus fauebat: quam ob rem imperator ab Amurathe tanquam ab amico uiciniorum auxilium petere coactus est. Amurathes autem liberaliter Imperatori adfuit. Nam duodecim milia electorū Turcarum illico in Græciam misit: quibus adiutus Imperator Marcum ipsum ac cæteros rebelles fudit fugamq; Porro finito bello, septem Turcarum milia in Asiam remisit: quod reliquum fuit, præsidij loco sibi seruauit, atq; Amurathi gratias egit pro huiusmodi beneficio, quod tamen origo ruinae Constantinopolitani Imperij, ac principium nostrorum uulnerū fuit. Etenim Amurathes quum ex militibus, qui in patriam redierant, accepisset in Græciam pulcherrimam esse pro-

uinciam, & pessimè inter Græcos principes conuenire, illico traicere destinauit, ut Imperatoris inimicos persequeretur: is illi traiciendi prætextus fuit. Augustus igitur Hellepontiacas anno Christianæ salutis M. CCC LXIII transiit, duabus Genuensibus nauibus in eam operam conductis: quarum altera Interioriana, altera uerò Squarciasica uocabatur, quæ pro sexaginta Turcarum milibus traiectis, totidem numos aureos accepere. Turca autem, quum in Græciam peruenissent, totam regionem excursionibus bellicis infestauerunt, Gallipolimq; ac uicina Hellenponto oppida expugnarunt, atq; ibidem naues ad pedites equitesq; ex Asia in Græciam traiciendos construxere: quibus postmodum nauibus Turca exercitum continuè augens atq; omnia tanquam inimicorum Imperatoris debellans, tandem Philippopolim & Andrinopolim ciuitatem magnificam cepit. Inde in Seruiam profectus maximum ei prouinciæ terrorem incussit. Quapropter Lazarus Seruiæ Despota & Marcus Bulgariæ dominus, ac nonnulli principes Albanæ simul coniuncti, uires in unum contulerunt, ut Turcis resisterent. Quumq; in prælium descendissent, Christiani ferè omnes trucidati sunt. Despota uerò captiuus quidem factus, sed tamen & ipse paulò post interfectus est. Ceterum seruus quidam natione Seruianus, Despotæ proprii domini mortem ægrè ferens, eamq; summo pere uindicare desiderans, egregij uiri nomen spreta morte, post se relinquere decreuit, sicq; nactus occasionem, pugione Amurathem interfecit. Imperio præfuit Amurathes annis XXII I. Perijt anno post Christum

CHRISTVM natum M. CCCLXXIII, sub Gre-
gorio undecimo Pontifice Romano.

B A I A Z E T E S I.

Reliquit Amurathes duos filios, Solymanum &
Baiazetem. Verum hic ne imperij æmulum ha-
beret, Solymanum interficiendum curavit, ac
statim contra Marcum Bulgariae principem, patris
mortem vindicaturus, magnum comparavit exercitū:
profectusq; ad locum ubi prius pater fuerat interse-
ctus, Marcum ipsum cum omni Bulgarorum ac Scruia-
norum nobilitate in pugna trucidavit: ac post eam vi-
ctoriam omnibus serè Bulgariae ciuitatibus & munitis
locis potitus est. Neq; ita multò post, nèpe anno à resti-
tuta salute M. CCCLXXVI, per Basinam tràsiens
crudelissimas in Vngaria, Albania & Valachia, excur-
siones fecit, Christianosq; quàm plurimos in Thraciã
captiuos duxit. Enimvero prudentia singulari, maxi-
moq; cum animi tum corporis uigore præditus fuit,
sed super omnia solers in prouidēdis, ac patiens in ex-
pectandis rerum occasionibus extitit. Verum in nego-
tijs exequendis tanta celeritate utebatur, ut Baiazetes
Hildrin, id est cæli fulgur cognominaretur. Iis igitur
naturæ dotibus adiutus, totam serè Græciam subegit.
Porro tandem etiam Constantinopolim obsidione cin-
xit. Quam ob causam infelix Imperator, ut à Christia-
nis principibus Occidentis auxilium peteret, in Gal-
liam nauigare coactus est. Gallie regnum Carolus
eius nominis septimus tunc temporis administrabat.

Is ueluti qui pietatē cum magnanimitate coniunctam, haberet Ioānem Niuernensem Comitē Ducis Burgundie filium, proprium fratrem, iuuenem alioqui audacem, cum ipso Imperatore misit, quem præcipui Galliarum principes, nimirum Guido Tremolie dominus Philippus Artesiorum Comes, Ioannes Viennæ dominus, Comes de Cuci, Comes de Diu atq; alij complures comitati sunt: ac secum mille cataphractos unā cum leuis armaturæ aptis equitibus conducere. Quumq; in Vngariam peruenissent, Sigismundo regi, qui postea Imperator extitit, se coniunxerunt: ac demum simul omnes itinere per Seruiam Despota fauente arrepto, post leuiculas aliquot inter eūdem adeptas uictorias, Nicopolim peruenierunt: atq; ipsam urbem oppugnare quidem coeperunt, sed Turcis eam egregiē defendentibus, laborem omnem frustra consumpsere. Interea uerò Baiazetes temporis spatium, quo uires suas in unum colligeret nactus, innumerabilem equitum multitudinem contra Christianos adduxit. Porro Galli in anteriori exercitus parte constituti, quum maximam stragem palantium Turcarum, qui exploratū uenerant, effecissent: neq; monitionibus neq; protestationibus (ne uidelicet sine Vngaris, Germanis, ac Seruianis equitibus in hostem impetū facerēt) audaciores quā sapientiores contineri potuerunt, quin fugietes prosequerētur, præsertim quū nonnulli ex ducibus iā dictis, malignitate Sigismundi, qui Gallis primum honorem inuideret, huiusmodi protestationes fieri affirmarent. Vnde Comes de Diu, atq; alij ferē omnes principes, Viennensem dominum uexilliferum per uim in

hostes

hostes impulerunt, sicq; tubis classicum canentibus in densissimam turmam constipati, Turcas inuasere adeoq; multos in primo congressu occiderunt, ut uictorie acclamare iam inciperet. Verum ea lætitia breuis admodum extitit. Nam Baiazes una cum sexaginta milibus equitum in lunarem formam recens eductorum adueniens, ipsos circumdedit, ac medios, antequam Sigismundus auxilium ferre posset, inclusit. Atq; in huc modum Galli temeritatis suæ poenas pendentes, ferè omnes, licet se uiriliter tuerentur, interfecti sunt: id quod reliquo exercitui tantum terroris incussit, ut absq; pugna turpiter ac sædè milites omnes aufugerint. Sigismundus uerò ac magnus Rhodi magister nauicula Danubium ingressi uix euadere potuerunt, Turcis à sinij ripa sagittis eos continuè impetentibus. Enim uero ex Gallis trecenti equites seruati sunt, in quos ob diuitem uestium ornatum auara crudelitas Turcarum quo pretium redemptionis extorqueret, haud sæuierat. Porrò Baiazes Niuernesem Comitè, qui ferè nudus erat, iussit ad se adduci, habitaq; & ætatis, & regij sanguinis, ex quo is exortus erat, ratione, non tantum ipsum in uita seruauit, sed insuper facultatem concessit, ut ad releuandum captiuitatis mœrorem, quinque ex suis quos uellet socios deligeret. Is autem superius nominatos duces sibi dari postulans, ipsos à morte liberauit, excepto Viennæ principe, qui in prælio defunctus erat. Vbi uerò selecti duces ad Comitè ducti fuere, Baiazes cæteros omnes ad unum trucidari turbato uultu imperauit. Verum Comes quum inter eos, qui interficiebantur, Buccicaldum Gallie Marefcalchum

(ut uocant) hominem giganteæ staturæ cognouisset, supplex ac lacrymans eum quoq; sibi donari obnixè Baiazetem orauit, id quod Baiazetes humanissimè concessit. Alij autem omnes ante oculos sex horum superstitum crudelissimè necati sunt. Quod uerò ad Mare-scalchum attinet, is Buccicaldus ille est, qui postea Genuæ gubernator extitit, atq; ibi Gabrielem Vicecomitem Pifarum principem decapitauit: quiq; cum Galeatio Gonzaga homine paruulo singulare certamen iniit ac superatus est, seq; ob id ipsum uoto obstrinxit arma non amplius induturum. Sed, ut ad rem redeam, Niuernensis Comes unã cum cæteris captiuis Prusam deductus est, quo in loco per aliquod temporis spatium haud dignè satis pro conditione est habitus. Verum constituto tandem omnibus redemptionis precio, liberius aliquãto ac commodius uiuere illis permissum est. Nam & id Baiazetes liberaliter concessit, ut omnis generis uenationibus uterentur. Postremò ducentorum milium aureorum pretio simul omnes redempti sunt, quam pecuniarum summam Iacobus Mithyleneus princeps soluit. Cæterum Frosartes Gallus historicus, qui captiuos, posteaquàm in patriam sunt reuersi, allocutus est: literis mandauit, cornua exercitus Baiazetis in alæ curuaturam ad similitudinem nouæ lunæ sparsa, plus quàm septem miliariorum spatium occupauisse, iudicatumq; esse in eo exercitu plus quàm trecenta hominum milia, ex omnibus orbis totius nationibus collecta extitisse: Christianos uerò uix numerum octoginta milium attigisse, inter quos circiter uiginti milia equitum erant. Incidit autem is confictus

in annum salutis humanæ M. CCCXCV, quo die di-
no Michaeli uigiliæ celebrabantur. Verùm enim uero
Baiazetes post huiusmodi uictoriam ad Constantino-
politana[m] obsidionem reuersus, antiquas omnes Græ-
corum delitias, hortos nimirum atq; ædificia extra ur-
bem demolitus est, agrosq; ipsos quaquauersum incur-
sionibus patebant, populabundus uastauit. Neq; ulla
profecto ratione Imperij caput illud seruari poterat,
nisi Tamberlanes Zagataiæ orientalis Scythiæ regio-
nis Parthianam ac Sogdianam uersus, princeps, in mino-
rem Asiam peruenisset. Samarcanda ciuitas ad fluuiũ
Iaxartem constructa, Tamberlanis patria fuit: qui in-
de peditum atq; equitum innumerabili multitudine se-
cum ducta, Natoliam totam occupauit. Quam ob cau-
sam Baiazetes Constantinopoli relicta, exercitum na-
uibus Angorium deduxit, ac prope Stellam montem,
ubi olim cum Mithridate Pompeius pugnauerat, cum
Tamberlane conflixit, ac superatus est. Hunc igitur
captum Tamberlanes catenis aureis ligauit: atq; in fer-
ream caueam detr usum, per totam Asiam ac Syriã cir-
cuduxit, quousq; tandem ipsi miseriarum finem mors
attulit. In eo prælio, quod tempore Bonifacij Papæ
noni commissum est, plus quàm ducenta hominum mi-
lia desiderata sunt.

C A L E P I N V S .

EX Angoriensi conflictu aliquot Baiazetis filij
aufugerunt, atq; in Græcorum manus qui Hel-
lespontum classe custodiebant, peruenerunt. Vnus

autem ex ijs fauente fortuna euasit, atq; Andrinopolim perductus est, isq; Cyriscelebes, non autem Calcpinus uocabatur, quemadmodum Nicolaus Secundinus credidit, qui Turcarum genealogiam Latino sermone conscriptam Pio Papæ dicauit. Id quod in causa fuit, ut serè omnes alij corrupta ueri nominis pronuntiatione pro Cyriscelebe Calcpinum dixerint. Hic igitur Cyriscelebes instauratis imperij uiribus, aduentanti Sigismundo uiriliter se opposuit. Etenim Sigismundus haud sustinendum ratus, ut Turcæ post tantam à Tamberlane acceptam cladem, uires resumerent, magnum sibi compararat exercitum, ac Salumbezenos campos occupauerat: id quod in annum CHRISTI M. CCC CIX, incidisse constat. Ergo in ijs campis cum hoste congressus fugam facere coactus est, anno tertio decimo post eam pugnam quàm prius infelicitè cum Baiazete pugnauerat. Enim uero ipse rex non minus hic sibi fauente fortuna quàm apud Nicopolim fauerat, è uictorum manibus euasit. Animaduersum est in eo conflictu Sigismundi pedites antè sagittis fuisse confossos, quàm in phalangem dispositi cominus congregari cum hoste potuerint. Equites uerò ad primum statim inuadentis hostis impetum terga uertisse. Porrò Cyriscelebes post hanc uictoriam, Seruicæ Despotam bello laceßere, Imperatorisque Constantinopolitani fines deuastare incœpit. Verùm infirmitate præuentus, in ipso ætatis suæ flore, sub Alexandri Quinti pontificatu uitam cum morte commutauit, quum plus minus sex annis Imperium obtinuisset.

MAHOMETES.

EX Cyriscelebe Orcannes & Mahometes filij super fuere. Sed enim quum Orcannes adhuc paruulus auxilio quorundam ducum assumere sibi imperiũ uellet, à Mose patruo interfectus est. At tamen neq; Moses diu est rerum potitus: quia Mahometes Orcannis frater tanquam patris legitimus successor, eo occiso, imperium arripuit. Is igitur Mahometes est, qui Valachis asperrimum bellum intulit. Mox in Asiam profectus, loca omnia quæ Tamberlanes occupauerat, recepit, ac plurimos principes Turcicæ nationis ex Gallatia, ex Ponto atque ex Cappadocia pulsos funditus extirpauit. Imperatoria insignia ex Prusa in Græciam translata, Adrianopoli, quæ caput est Thraciæ, collocauit. Imperium quatuordecim administrauit annis, ac mortuus est anno domini M. CCCC XIX, Martino Quinto Romæ Pontificem agente. Ergo secundum hanc temporis supputationem, apparet hunc Mahometẽ & nõ Cyriscelebem prope Salumbeziũ Sigismundum fugasse. Verum ueritas hac in re suum sibi locum inueniat.

AMVRATHES. II.

MAhometi successit clarissimus Amurathes eius filius, qui expeditione in Seruiæ Despotam facta, Scopiam, Sophiam & Nouemontem occupauit, trẽsque ipsius Despotæ liberos

captiuos duxit: è quibus duos masculini sexus æreo instrumento ignito, lumine oculorum priuauit: tertiam foeminam, quia pulcherrima erat, in uxorem accepit. Hic primus omnium, ordinem peditem, quos Ianizaros uocant, instituit: eosq; ex Christianis, qui tamen CHRISTVM abnegauerant, elegit: quorum uiribus & ipse, & qui ipsi successere, ex innumeris frè prælijs uictores euaserunt, ac penè totum debellarunt Orientem. Verùm de ijs suo loco dicetur. Amurathes non contentus Vngariam, Bosnam, Albaniam, Valachiam & Græciam excursionibus infestasse, Venetis quoq; bellum inferre perseuerauit, quousq; illis Thessalonicam nobilem ciuitatem per uim ademit. Mox Belgradum obsedit. Verùm in oppidi fossis circiter decem hominum milibus amissis, cum dedecore inde discedere coactus est. Ceterùm non ita multò post Ladislaus Poloniæ atq; Vngariæ rex magno exercitu comparato in Seruiam ac Bulgariam se contulit, atque in môtis Hemiualibus, cum Amurathis duce Carambeio uiriliter conflixit. Sed enim in eo prælio pedites Poloni cominus cum Turcis pugnantes, ac breuibus quibusdam contis equos suffodientes, integram uictoriam capto Carambeio reportarunt. Porrò Ladislaus anno eam uictoriam proximè subsecuto, pacem cum Turca optimis conditionibus iniit, ac Carambeium pretio quinquaginta milium ducatorum redemptum dimisit. Verùm ea pax parum roboris apud Ladislaum obtinuit, propterea quòd is in gratiam Constantinopolitani Imperatoris, atq; Eugenij Papæ, & Philippi Burgundiæ ducis, ac Venetorum, pactis non stetit. Veneti

enim Hellepontum se occupaturos atq; Amurathi,
 qui ab Europæis ob pacem confectam nihil timens,
 in Asiam contra Caramaniæ regem transierat, redi-
 tum clausuros pollicebantur. Vnde Ladisl aus gloria
 & utilitate uictoriæ recentis illectus, Varnam ad Eu-
 xinum sitam petijt, ut inde profectus, eò ubi Christiana
 classis continebatur, suas copias cum maritimis con-
 iungeret. Verum Amurathes, quum hoc audisset, ne-
 glecto Caramani regis exercitu, ac superatis septua-
 ginta Christianorum triremibus, quæ summo conatus
 redeunti iter impedire nitebantur, per angustias Helle-
 spontiacas reuersus est: ac mox celeritate maxima u-
 sus, die septimo propè Varnam ciuitatē ab antiquis
 Dionysiopolim uocatam, cum octoginta milibus Tur-
 carum sese hostibus ostendit. Porro Ioannes Huniades,
 Matthiæ regis pater, summa militaris artis peritia, sic
 disposuit Christianorum exercitum, ut latus unum ad
 paludem quandam, alterum uerò ad currus simul cate-
 natos, terga autem ad montem conuersa milites habe-
 rent. Quumq; acriter diu pugnatum utrinq; esset, pri-
 mi Turcarum ordines tandem in fugam conuersi sunt.
 Iamq; uictoria ad Christianos inclinare, atq; Amura-
 thes identidem fuga propriæ salutis consulere uelle ui-
 debatur: quum duo Episcopi, nempe Varadinus &
 Strigonia fugientem hostem intempestiuus secuti, com-
 missa sibi loca deseruere, Turcicorum equitum turmæ
 aditum in nostrum exercitum, per eum quem dereli-
 querant locum concesserunt, sicq; effectum est, ut in-
 gressi Turcæ sagittarum grandine pedites nostros suo,
 ex ordine disturbarint. Huniades igitur suis tanto in,

discrimine constitutis opem ferre desiderans, resumen-
 darum uirium commoditatem Amurathi dedit. Ergo
 Amurathes tum huiusmodi occasione, tum uerò ex-
 hortatione Gallij Bassæ animum recipiens, cum Iani-
 zaris constitit, ac Ladislaum regem infelicem, equi-
 tes Portæ suis cataphractis impetentem non tantum
 sustinuit, uerum etiam arte quadam medium clausit:
 tandemque post acerrimam pugnam ex equo prola-
 psam unâ cum quàm plurimis nobilibus Vngaris &
 Polonis interfecit. Huniades autem corpus regis ex ho-
 sibus per uim extrahere conatus, in maximum uitæ di-
 scrimen incidit: nihilominus & ipse tandem cum alijs
 qui iam per montes & paludes ac syluas inaccessas fu-
 giebant, euasit. In ea fuga Iulianus Cæsarinus Cardina-
 lis Papæ legatus occisus est. Persuaserat is regi prius,
 ut cum Turcis percussa fœdera disrumperet: quando-
 quidem nulla omnino sint uincula, quæ Christianos ob-
 stringant, ut infidelibus fidem seruare teneantur, sicut
 le aiebat. Ceterum Amurathes eo loci ubi pugnatum
 est, columnam uictoriæ inscriptionem continentem e-
 rexit. Sed & ibidem in hanc usque diem osium tumuli
 uidentur, qui indices magnitudinis perpetratæ illic
 stragis sunt. Perpetrata autem est anno salutis huma-
 næ M. CCCC. XLIII. in mense Nouembri, eo qui
 diui Martini festo dicatus est die. Hanc pugnam paulò
 aliter Pius Papa descripsit, sed nos potius Callymachū
 sequimur, qui in sua Hungarica historia pulcherrimo
 ordine, ac sine affectibus eam pingit. Porrò Amura-
 thes post illatam Hungaris tam fœdam stragem, ac
 post pacem cum Venetis antea bello diu laceßitis ini-
 tam,

tam, in Græcos conuersus Hexamilum Corinthi pertijt, qui quidem locus murum in sex miliariorum spatium porrectum habet, in ijs angustijs, quæ Aegeum mare Ioniumq; determinant, ac Peloponnesum totam (hodie Moream uocant) ad eò inclusit, ut eam ueluti insulam efficiat. Huiusmodi igitur muro Amurathes expugnato ac demolito, Constantinopolitani Imperatoris fratrem, qui ea loca tutabatur, cum omni Græcorum exercitu fudit. Inde Peloponnesum uniuersam ferro igneq; deuastans, incolarum partem interfecit, partem captiuam duxit. Sub hæc Velonæ portum è regione Hydrunti occupauit. Verùm enimuero quum post hæc omnia Scanderbechus Albanie præfectus ab Amurathe, cui aliàs in seruiet, defecisset, Amurathes ipse maximo exercitu, ac Mahomete etiam proprio filio secum ducto, Croiam uenit, atque urbem ipsam diu machinis bellicis impetiuit. Verùm quum eius capiende nulla facultas daretur, amouit quidem inde castra, sed tantum dolorem uel potius rabiem ex ea re contraxit, ut mala uoletudine correptus, Andrinopoli demùm è uita excesserit, An. ab instaurata salute M. CCCCL. in mense Nouembri. regnauit annis XXXI. tempore Nicolai Papæ Quinti.

MAHOMETES. II.

POST Amurathis mortem, Mahometes eius filius annum uigesimum primum agens, maximo militum fauore imperator salutatus, ut liberior imperio præffet, fratrem illico iussit occidi

Hic prosperrima fortunæ aura usus est, animoq; ac ingenio, nec non gloriæ cupiditate Magno Alexandro persimilis extitit, nihilominus crudelis admodum cum in bello, tum in portæ clausura fuit, adeò ut iuuenculos etiam ac pueros, quos tamen libidinoso prosequeretur amore, uel minima de causa interficeret. Ceterum liberalem Principem egit, præcipuè uerò uirtute præditos, ac fortes uiros, sibiq; ex animo inservientes, magnis muneribus donauit. Quàm plurimi fuere qui existimarint, non magis hunc Mahometanæ religioni quàm aut Christianæ, aut Gentilium adhæsisse. Eductus quidem à matre Christiana Lazari Seruie Despotæ filia ab incunabilis fuerat, Angelicamq; salutationem, ac Dominicam precatiunculam ex ea didicerat: sed quum adoleuisset, Mahometanam sectam secutus, talem se exhibuit, ut neq; in CHRISTVM, neq; in Mahometem crediderit: hincq; effectum est, ut promissa, nisi quatenus in suum commodum cederet, minimè seruaret: atq; in nullo scelere culpam aut peccatum constitueret, quo suis satisfacere desiderijs ualeret. Excellentes in quauis arte uiros summopere dilexit. Impensissimè curauit, ut uictoriæ, quibus ipse potitus fuerat, à doctis atq; iudicio præditis hominibus conscriberentur. Antiquorum uerò historias continuè legere cōsueuerat. Ioannem Marian Vicentinum Mustaphæ primogeniti sui seruum maximis excepit blanditijs, quòd uictoriam, quam ipse de Vsucassano Persiæ rege reportarat, Turcico sermone, atq; item Italico literis mandasset, id quicquid est, nos quoq; legimus. Bellium Venetum pictorem, quem Constantinopolim,

cum

eum ut suam ipsius Imperatoris faciem ad uiuam effi-
 giem, tum uerò ut occidentalium hominum habitus de-
 pingeret, Venetis euocaret, largis muneribus ditauit.
 Ad summam, plurimæ uirtutes bona fortuna comitate
 hunc ad Constantinopolitanum imperium perduxere.
 Etenim hoc ipsum imperium, ne infirmis expeditioni-
 bus, ac parum honoris in se continentibus occupare-
 tur, statim aggressus, innumeris propemodum machi-
 nis æreis terra mariq; adhibitis, Constantinopolim ex-
 pugnavit: qua in expugnatione Constantinopolitanus
 ipse Imperator armatus ac pugnans occubuit. Illud au-
 tem notatu dignum, ac fatale ferè habetur, quòd quæ-
 admodum Constantinus Helenæ filius, primus Constā-
 tinopolitanus Imperator fuerat: sic & is, qui post an-
 nos ab illo primo M. CXXI, ultimus extitit, Constā-
 tinus Helenæ filius fuit. Urbis uerò huius expugnatio,
 quarto Calendas Iunias facta est: Anno post Virgini-
 um partum M. CCCCLIII. Post huiusmodi autem
 memorabilem uictoriam Mahometes Græciæ ac Na-
 toliæ ciuitates omnes imperio Constantinopolitano
 subiectas habuit. Porrò non ita multò post ducentis mi-
 libus Turcarum secum deductis, Belgradum inuasit.
 Sed uirtute Huniadis egregij ducis fesus, uulnere etiã
 accepto, machinas æneas relinquere coactus est hac
 tantum in re aduersa fortuna usus. Sub id tempus Ro-
 maniæ Bassam in Peloponnesum cum exercitu misit,
 qui Græcorum ac Venetorum copias bis ibidem cæci-
 dit. Inter eos autem, qui occisi sunt: hi præcipui duces
 extiterè, Emanuel Boccalus, Michael Rallus, Ciccus
 Brandolinus, & Ioannes Tella unà cum Venetorum

prouifore Barbatico, qui super eminentem Patrarum
 turrin palo suffixus est. Et huiusmodi quidem uictorijs
 Turcæ per fraudem semper potiti sunt, Christianis
 ueluti in nassam attractis, eorumq; ordinibus detur-
 batis. Hexamili deinde murum iterum demoliti sunt:
 eundem enim ipsum murum post peiorem illam de-
 structionem, cuius Amurathes author fuerat, Veneti
 quindecim dierum spatio ex eisdem, quibus antea con-
 stabat, quadratis lapidibus instaurauerant, triginta
 milibus hominum, & eo amplius ei operi destinatis.
 Sub hæc Turca Lemnum ac Mithylenem insulas ce-
 pit, incredibiliq; apparatu ponte supra Euripum con-
 structo Nigropontem expugnauit, Christianis foeda
 strage affectis ob classis Venetæ prouisoris inertiam,
 qui uentis etiam prosperis flantibus, non ausus est pon-
 tem triremibus inuadere. His peractis, Turca Croiam
 ac Scutarum ciuitates in Albania post longam obsidio-
 nem ac uarias pugnas in ditionem accepit. Regnum
 præterea Bosniæ adortus, Iaizam urbem regiam ex-
 pugnauit, ac Stephano regi captiuo caput amputari
 iussit. Magnam Valachie & Transalpinæ partem suo
 imperio subiecit, Caphã Genuensium urbem in Euxi-
 ni ora positam deuicit, Pirameto Caramaniæ regi mul-
 tas ciuitates per uim abstulit. Cum Vsuncassano Persiæ
 rege bis acerrimè conflixit, semel prope Euphratem,
 ubi superatus decem militum milia unâ cum Asmira-
 the Bassa Græco homine, olimq; Imperatoris Constan-
 tinopolitani consanguineo amisit. Verum secundo præ-
 lio Vsuncassanus ac Persæ fusi fugatiq; sunt, Zeinale
 Vsuncassani filio interfecto. Atq; hæc uictoria Turcis

nō nisi ob multitudinē arearum machinarū in solitum
 auribus Persicorū equorum strepitū insonantium obti-
 git. Mox Turca ipse Trapezuntinum imperium occu-
 pavit, infelicemq; Imperatorē Davidem nomine Chri-
 stianum, vsuncassani socerum occidit, ac totam illius
 stirpem crudelissimè sustulit: Carinthiam ac Stiriam mi-
 litaribus excursionibus infestavit. Tandem Homarbe-
 ium Bosinæ Saniacum Genuensis cuiusdam filium, ho-
 minē alioqui egregium, ad Italiæ ingressum misit, qui
 exercitui Veneto Gradi obuius factus singularem ui-
 dorian nostro cum dedecore adeptus est, hoc nimirū
 ordine: mille equites, quos noctu Lisontium fluviū ua-
 dare iusserat, quadam in ualle occultè adeò collocavit
 ut Veneti qui in unum collecti, in fluminis ripa Turcis
 opposita castrametati fuerant, animaduertere non po-
 tuerint. Summo deinde mane alam equitū eundē flumi-
 nem tranare, ac nostros ad præliū audacter prouocare
 imperauit. Enimvero Hieronymus Nouellus & Comes
 & primus exercitus dux, in tres partes copias omnes
 Italico more distinxerat: filiū præfecerat primæ, ipse
 per se præerat secundæ: iacobus uerò Picininus & A-
 nastasius à Romādiola tertiā ductabant. Ducis igitur fi-
 lius hostē uiriliter suis cataphractis inuadēs, plurimos
 trucidauit: effectūq; est ut reliqui tanquā fusi, terga uer-
 tere cœperūt: ac iuuenis, qui ut corporis uirib. ita ani-
 mi audacia præditus erat, diu sit fugiētes infecutus etiā
 inuito patre, q̄ Turcarū insidias ueritus tubarū clāgo-
 re ac uexillis nōnullis in altū sublatis, ipsū subinde ut
 reuerteretur admonēbat. Et reuera statim insidie rete-
 ctæ sūt. Nā uix iuuenis equū reflexerat, cū ecce Turcæ

conuersi, totam nostrorum equitum turmam circum-
 dederunt, ac uarijs modis impetitam prius dissipauere
 quàm Comes filio suppetias ferre possset. Eodem tem-
 poris momento Turcæ, qui in insidijs latitauerant, su-
 pra partem exercitus extremam in montis decliuio ap-
 paruere, Barbaricisq; uociferationibus è monte cum
 impetu descendentes, eam ipsam partem in fugam uer-
 terunt. Homarbeius autem unà cum reliquo exercitu
 Comitem inuasurus, flumen uadauit: sicq; tandem no-
 stri omnes ad unum ferè occidione occisi sunt. Comes
 uerò nō sine Turcarū strage, quum et Homarbeiu uul-
 nerasset, occubuit. Idem accidit Comitis filio, idem Ana-
 stasio, idem Badoario prouisoro. Nonnulli tamen du-
 ces, quòd pulcherrimis essent uestibus ornati, in hoc
 tantum seruati sunt, ut redemptionis pretium ab ipsis
 extorqueretur: atq; ob id catenis uincti, ad Turcarum
 Imperatorem sunt deducti: inter quos Iacobus Picini-
 nus, filius clarissimi Comitis Iacobi, qui in Neapolita-
 na arce interfectus est, atq; Antonius Caldora et Ioan-
 nes Clericata extitère. Hæc Turcarum uictoria totā I-
 talias terruit. Homarbeius autem igne ferroq; regio-
 ne deuastata, cum infinito captiuorū numero ad suos
 reuersus est. Verū enim uero hoc in conflictu est ma-
 nifestè perspectum, Turcas arte magis ac multitudine,
 quàm uiribus ualere. Nam si Hieronymus Comes, le-
 giones nostras inimicorum legionibus non in directū,
 sed per latum opposuisset: ipse medius inter primam
 ac tertiam legiones ab utroq; latere in similitudinem
 Romanorum cornuum sibi adherentes extitisset: sicq;
 exercitu uelut in unum corpus redactō, Turcæ tam
 facile

facile ipsum circundare, ac penetrare haud potuissent ut fecerunt, ac toties facturi sunt, quoties præpostero hoc ordine cum illis pugnabimus. Anno qui eam cladem secutus est, Turcæ uiginti milibus militum in unū collectis, eadem illa loca iterum petierunt. Sed Venetū Carolo Montone Comite exercitus duce constituto, nō temere cum ijs amplius conflixerunt. Enimuerò ex Iohanne Paulo Māfrone equitum præfecto, qui postea sub Papiæ mœnibus interfectus est, accepi nostros semel tantum castra exiisse, cataphractis omnibus, quorum ipse primum se fuisse aiebat, in cunei formā uetusto Romanorum more dispositis: Turcas uerò, qui cum cuneum impetissent seipsos lanceis infixisse, quas nostri ordine militari minimè derelicto in unamquanq; partem contra inimicos uertebant. Igitur quum Turcæ nihil contra nostros eo loci promouerent, in Germanos conuersi, Cadorum oppidulum, ubi transitus per Alpes in Germaniam est, occuparunt, atq; innumeros inde captiuos abduxerunt. Tandem uerò Mahometes cum Venetis pacem iniit, ac totius orbis imperio inhians tres uno eodem tempore expeditiones suscepit. Nam Mesithum Bassam Græcum genere ex Paleologorum familia Rhodum misit, qui tamen post multas ac cruentas quidem illas urbis oppugnationes, cum suorum dedecore ac strage repulsus est: Acomathem uerò Bassam Hydruntum Apuliæ oppidum petere iussit. Ipse autē per se Syriam petiturus, atq; Alcairi Sultantum inuasurus, in Natoliam traiecit. Et trecēta quidem armatorum milia, ducentasq; triremes, ac trecenta minora nauigia his tribus in locis eum habuisse cre-

ditum est. Verum quum iam propè Nicomediam esset, colico dolore correptus, quarto demum die uitam finiuit, quinto nonas Maias, Anno Christi M. CCCC. XXXI, sub Pontificatu Sixti. Porrò Mahometis mors Italiae saluti fuit, propterea quòd Turcæ, qui omnium serè Christianorum uires per annum iam omnes aliquot Hydrunti sustinuerant, audita Principis morte, Acomathem Bassam, qui cum uiginti quinque Turcarum milibus Hydruntinum exercitum instauraturus, Velonam aduentabat, haud diutius expectarunt: sed cum nostris ea foedera percussere, quæ bellicam gloriam prius partam minimè denigrarint. Etenim et antea se militiæ magistros esse ostenderant, cataphractis nostris sæpius repulsis, ac duobus primi nominibus ducibus nêpe Iulio Comite ducis Hadriensis patre, Matthæoq; Capuæ Principe interfectis. Vna tantum inter nostros equitū Vngarorum ala inuenta est, quæ paritate cum Turcis congregaretur, assueta nimirum leuibus pugnis, quas in Belgradi ac Samandriæ finibus absq; intermissione cum ipsis cõmittūt. Ioãnes autè Iacobus Triuulcius Princeps sæpius referre solitus erat, Italos duces didicisse optima propugnacula construere ex ijs, quæ Turcæ intra Hydrunti moenia singulari artificio fabricarunt. Ceterum post receptam à nostris ciuitatem, Calabriae dux plurimos è Turcis qui in ea fuerant, ut sub se militarent, conduxit: atq; ij postea in eo prælio, in quo ipse dux contra Sixti Papæ exercitū in loco qui Campus mortuus dicitur, pugnas fuit: adeò uiriliter cū hostibus congressi sunt, ut pediter, quos Ianizaros uocant, ballistis equitū impediti, nec

tamen unquam terga uertentes, ad unum omnes perierint: equites uerò magna militari cum uirtute, tum arte sepe in sequentes conuersi, atq; iter institutum ijs repressis prosecuti, Ducem ipsum contempto hostium impetu usq; ad Neptuniana moenia incolumem perduxerint. Verum quod ad Mahometem pertinet, praesuit is imperio annis, XXXII, quos tamen non omnino expleuit. Aetatis uerò annum LIII, quum mortuus est agebat: homo neruosi ac robusti corporis extitit, faciè subgiluam atq; oculos eiusdè coloris, sed aliquantulè ampliores ac supercilia arcuata habuit: nasum autem usq; ad eò aduncum, ut summitas contingere labra uideretur. Porro in bellis quæ is gessit, plus quàm trecenta hominum milia ferro periisse compertum est.

B A I A Z E T E S II.

TRES filios Mahometes habuit, inter quos **M**astapha iuuenis præcipuè indolis primus extitit. Is in prælio contra Usuncassanum suscepto egregiè se gessit: quin antea quoque Iosephum Persianum ducem regis Caramaniæ fauorem in fugam conuerterat: uerum quum hyemaret Iconij, uenationibus ac Venereis rebus nimium indulgès in ipso iuuentutis flore decessit. Enimuerò in huius gratiam Solymanus, qui nunc Imperatorè agit, primo genitū suū, annos. XXII. natū atq; in mèse Iulio proximè præterito maxima pompa circūcisum: eodè nomine appellauit. Super fuère Baiazetes ac Zizimus quorū alter in Cappadocia, alter uerò in Caramania

agebat. Cæterum defuncto Mahomete, Mehemedes, Bassa genere Caramanus, qui Visir, id est Imperatori à cõsilijs erat, cadauer statim curru Constantinopolim uehendum curauit. Inde Zizimo atq; Alcairi Sultano per citissimum nuntium hac de re admonitis, ipsum Zizimum principem constituere peroptabat. Interea Ianizari littus maris accesserant, ut Constantinopolim peterent. Sed Mahemedes inde naues omnes amouerat, ne exercitus traicere ualeret. Quo comperto, Ianizari maximo furore succēsi, lembis quibusdam paulatim, ac per partes transire cœperunt. Mox qui transferant, maioribus in eo littore acceptis nauibus, alios omnes transuexere. Sed quum Mahemedes & ipse ob id furore percitus, eos ut insolentes ac parum obsequētes uehementer increparet, in unum collecti, hunc ipsum ædibus, in quas se receperat, expugnatis, interfecerunt: nam & ab omnibus, tanquam nouorum uectigalium inuentor, odio habebatur. Post hæc Ianizari Baiazetem absentem Imperatorem creant, & id quidem auxilio ac fauore Cherseoli Bassæ Græciæ Bellerbeij & Agæ Ianizarorum, qui Baiazetis genererant. Sed enim Isaacus & Dauthus ambo Bassæ ac Visires, summæq; authoritatis uiri, Constantinopoli tunc temporis agentes, ut tumultus sedare ac melius omnia disponere ualerent, Corchutum Baiazetis filium, annos XIII natum Imperatorem salutarunt, quousque pater Constantinopolim reuerteretur. Iam enim & id ferebatur, Zizimum maximo cum exercitu aduentare ut seipsum Imperatorem constitueret. Neq; ita multo post Baiazetes affuit, adeoq; puerum sollicitauit, ut

tandem

tandem patri filius imperium renuntiavit, Baiazete post Imperatoriam dignitatem acceptam pollicente, imperium se puero tempore opportuno restitutum. Interea Zizimus Bursiam peruenerat, atq; ipsa ciuitate potitus summis bellorum conatibus totam Natoliã sibi subijcere querebat. Quam ob causam Baiazetes exercitum per Hellespontum traiecit, atq; Acomathe cum ijs militibus, qui Hydruntinis suppetias tulisse debuerant reuocato, prope Nicæam cum fratre conflixit: quo in loco Zizimus uirtute ipsius Acomathis fusus, & in Caramaniam usq; fugatus est, sed quum ne illic quidem ob insequentem hostem tutus esset, in Syriam profectus, Alcairum, Sultano seipsum commendaturus, tandem uenit. Vnde & factum est, ut paulò post ipsius Sultani ac regis Caramaniæ adiutus auxilijs, qui & milites & pecunias subministravit, in Asiã reuersus sit. Baiazetes autem Acomathem contra eum misit, quo cum Zizimus iterum pugnans, quàm plurimis è suis amissis, superatus est. Quam ob rem fuga rebus suis consulere coactus, ad Rhodij maris littora peruenit, ibiq; spe omni destitutus Magno Rhodij Magistro seipsum tradidit, à quo postea ad Innocentiũ quartum Pontificem Romanum missus est. Is est Zizimus qui à Carolo Francorum rege eius nominis octauo ex urbe Roma Neapolim uersus deductus, in itinere obiit Terracinae ueneno (ut creditum est) ab Alexandro Papa interfectus. Huius cadauer postea Federicus rex Constantinopolim misit, ut ea liberalitate quæ nihil ipsi cõstabat, Turcici principis beneuolentiam contraheret. Zizimus autem uir grauis atq; excellentis ingenij fuit

rat, ac magna cum prudentia tum animi tranquillitate captiuitatem tolerauerat. Porro Baiazetes (ut ad eum reuertamur) tertio imperij sui anno Valachiam subegit, maximoque & terrestri & maritimo bellis apparatu, Lithostomo in Danubij ora sito, ac Moncastro erga Boristhenem fluuium (hodie Neper uocant) posito debellatis, Constantinopolim reuersus est. Vbi non ita multo post, Acomathem Bassam, quum innumera ipsius officia rependere aliter non posset, interfici iussit: te status nimiam serui magnitudinem ac uirtutem Domino timorem incutere. Is Acomathes ex Albania oriundus, antiquis Ducibus uirtute militari aequalis fuit, adeo ut prouinciae omnes, quas impeteret bello, uel solum non nomen ipsius pertimescerent. Cognominatus est Ghendich, quoniam dens ei unus deesset: nam id Turcica lingua Ghendich significat. Verum tribus posteaquam haec peracta sunt annis, Baiazetes Alcairi Sultano, quod Zizimo fauisset, bellum inferre constituens, Chersolum Bassam & Calubeium, maximis terra marique dispositis copijs, Tharsum uersus misit. Quo audito Mamaluchi statim Antiochiae conuenerunt atque Amanum, nunc Nigrum montem appellatum, transcentes, Issum petiere; quo in loco Magnus Alexander olim memorabili pugna cum Dario confligit. Ex Isso Adanam Caramaniae ciuitatem cursu citato profecti, Turcas castramentantes inuenerunt: ex itinere enim fessi, ac sole iam occisum inclinante, uires in castris reparare optabant. Erantque ipsi Turcae numero multo plures, quam Mamaluchi: sed hi meliores equos atque arma quam Turcae habebant, neque ex itinere admodum fatigati esse uidebantur.

debantur. Ducibus igitur, quid facto opus esset, in medium conferentibus, duo Itali Mamaluchi pugam in posterum diem minimè differendam, sed eodem temporis momento Turcas impeditos, ac sub papilionibus sine ordine agentes impetendos esse pluribus adductis rationibus cōsulere, quod quum omnibus placuisset, illico tubicines classicum canere iusserunt, ac plurimis in locis uno & eodem tempore Turcarum castra ex improviso adorti sunt: tantusq; Mamaluchorum fortiter omnia dissipantium impetus fuit, ut Turcicorum castrorum custodia persistere non potuerint, quousque cæteri milites conscenderent equos. Unde Calubeius exercitum in fugam conuersum uidens, aufugit & ipse. Cherscolus uerò post uulnus in manu acceptum captus, Alcaiarū ad Caitheum Sultanum ductus fuit. Et hoc quidē dedecore atq; hac strage nullam maiorem Turcæ unquam à quauis orbis natione perpesi sunt. Baiazetes autem in ita post eam cladem cum Sultano pace, in Albaniam arma conuertit, ac Dyr rhachium prope Velonam situm cepit. Quumq; iam annus humanæ salutis M. CCCCXCIII ageretur, Cadunum Bassampræstantissimum Ducem in Vngariam misit, qui cum octo milibus equitum Zagabriam usq; profectus non sine maximo populorum illorum terrore omnia deprædatus est. Quam ob rem Croatia, Sclauoniae atque Vngariæ Principes, quos Banos uocant, habita, tam damni nuper illati, quam quod in futurū inferri poterat, ratione, magnū simul exercitiū compararunt. Id quod in causa fuit ut Cadamus usque ad Diauoli montem, qui Croatiam à Corbauia

diuidit, suos retraxerit. Ceterum Ioannes Comes cognomento Torquatus, uir prudens, armisq; & consilio ualens, non in patenti campo cum Turcis congregandum, sed eos in angustioribus locis, ubi etiam montes auxilio esse possent arctandos atq; impellendos censebat. Verum Bernardinus Francapanis Comes plus audaciæ in consulendis, quam uirium in peragendis rebus bellicis habens, aperto Marte dimicandum suadebat. Idem Vngariæ Banus inimicos contemnens, iudicabat. Quorum sententia quum præualuisset, iuxta Morauam fluuium certatum est. Cadumus tripartitò exercitum diuiserat, ac primam partem Hismaelbeio Seruie Saniaco, secundam Caruiliæ Vaiuodæ commiserat, tertiam sibi ipsi seruarat. Hoc idem & Christiani suos pedites inter tres equitum alas æqua portione diuidentes effecere: primam, quæ Sclauinos loca inter Drauum & Sauum fluuios incolentes continebat, Ferdinandus Berisburchus regebat: secundam Croates continentem Ioannes Torquatus ductabat: tertia sub Nicolao & Bernardino Francapanis erat. In hunc igitur modum exercitibus ordinatis, Hismaelbeius tanto impetu primas nostrorum cohortes inuasit, ut Ferdinandus è suo ordine deturbatus, non tantum cedere, sed etiam suos pedites derelinquere coactus sit. Unde ij statim in foedam & cruentam fugam usq; ad Marouam acti ob insequentium Turcarum timorem seipsos in fluuium præcipitarunt. Hismaelbeius uerò prima hac acie deuicta, secundam aggressus est, quam etiam Coruilia eodem temporis momento inuadens, Torquati milites ad unum trucidarunt: Torquatus autem pluribus circa se

Turcis

Turcis interfectis, & ipse tandem occisus est. Porro ne que Cadumus occasionem insequendi Vngaros omisit: nam uirtute fortissimorum militum, quos in hoc sibi delegerat, adeò omnia dissipauit, ut in spatio propemodum unius horæ capto Principe Bano, eiusq; filio interfecto, egregia uictoria paucis è suis amissis potitus sit. Numerari deinde cadauera interfectorum iussit, at que in testimonium stragis Christianis illatæ, multa capita, ac nasos quàm plurimos ad Imperatorem suum misit. Enimuero qui occisi fuerunt, septem milium numerum excessere. Sub hæc Baiazetes anno ab orbe redempto M. CCCCXCVIII, bellum Venetis inferre cepit, quòd Ioannem Cermouichium Comitem propinquum Cataro contra Turcas defendendum suscepissent. Halis Bassa Eunuchus ex Albania oriundus, classe Turcica Iadram usq; peruenit, abductisq; ex tota Dalmatia prædis, uniuersam prouinciam igne ferroq; desolauit, ne uidelicet Veneti, milites in maritimi belli usum conscribere ualerent. Cæterum Veneta classis Turcicæ prope Methonem obuia facta, eam, qua tamen longè superior erat, opprimere non tantùm non tentauit, sed etiam occasionem id efficiendi in Sapientiæ (ut nunc uocant) portu opportunam dimisit. Quam ob causam Antonius Grimanus classis præfectus, apud Venetos huius rei reus actus, in uincula coniectus est, ac sic Venetias deductus. Interea Turcica classis in Corinthiacum sinum profecta, Lepantum ciuitatem, antiquis Naupactum dictam cepit. Verùm enimuero sub id tempus Veneti Ludouico Francorum regi huius nominis duodecimo, scedere se cõiunxerunt.

Vnde rex ipse in Italiam contra Ludouicum Sfortiam ueniens, Mediolanensem ditionem, qua nondum potitus erat, cum Venetis diuisit. Quam ob rem Mediolani Dux ab omnibus derelictus, ad Baiazetem confugit, pluribusq; in medium productis causis, orauit ut sibi auxilio esse uellet, Venetis ualidius impetitis. Quod Baiazetes siue ob huiusmodi preces, siue ob destinatum sibi antea propositum lubens effecit. Nam Schöderum Bassam cum decem milibus equitum in Forum Iulium misit, atque ea loca excursionibus infestari mandauit. Schenderus autem licet aliquantulum infirmus esset, Tiliauentum tamen ac Lisontium lata flumina uadauit, ac cæli fulgure celerior in Taurisimum usque agrum populabundus processit. Sedenim quam eos omnes, quos captiuarat, abducere secum non ualeret, in Tiliauenti ripa caput hominibus plus quater mille amputari iussit. Nec Veneti prouisores, quos uocant, Turcas unquam inuadere ausi sunt: id quod in causa fuit, ut ipsi Turcæ liberè, quæ libebat, uagantes, Venetijs adeò propinqui effecti sunt, ut è montibus eminentioribus urbis situm contemplari potuerint: id quod in mense Octobris anni superius iam dicti M. CCCCXCVIII accidit. Verùm Baiazetes eo anno qui hunc insecutus est ad expugnandum Methonem per seipsum est profectus, exercituq; in tres partes diuiso, machinis æreis moenia diutius impetiuit, propugnacula diruit, domosq; quæ plurimas in urbe mortarijs (ut uocant) perforatas destruxit. Methonensibus igitur iã ferè extrema patientibus quatuor Venetæ triremes auxiliarijs peditibus atq; alijs ad bellū necessarijs

rebus

rebus onusta aduenerunt. Quo cognito ij, qui in urbe erant ob praesens auxilium laeti, omnes ad portum curruerunt ac moenia sine custodijs & sine defensoribus reliquere. Quod ubi Ianizari senserunt, per ipsa moenia in urbem ingressi, Venetos pedites ad unum trucidarunt, atq; ipsa demum urbe potiti sunt, & huiusmodi qualem clades, quo die diui Laurentij festum celebratus, facta est, Anno qui à CHRISTO nato M. D. numeratur. Turcicus autem Imperator Methanensem episcopum, aliosq; complures coram se decollari praecipit. Max inde profectus, & Iuncum & alia multa Peloponnesi loca obtinuit. Ceterum cum Principes Christiani id aegerime ferret, nauium ingentem numerum ex Gallia, ex Lusitania, atq; ex reliqua Hispania in unum contraxerunt, ac Duce eo, qui magnus Capitaneus cognominatus est, unam cum Venetis ad expugnandam Cephaleniā insulam perrexerunt. Veneti uero etiam sanctae Maurae insulam postea cepere. Verum non ita multo post Andreae Gritti, nunc Venetiarum clarissimi Ducis opera, qui tunc Constantinopoli captiuus detinebatur, ea restituta, pacem cum Turca sanxerunt, quae quidem in hodiernum usq; diem perseverat. Porro Baiazetes iam senex et podagrosus effectus, omisis bellis, incubere quiete & philosophiae coepit, praesertim uero doctrinae Averrois, qua sumopere delectabatur: simulq; eodem tempore Constantinopolitana moenia instaurauit, quae terremotu maiori ex parte collapsa fuerant: id quod reuera, quae Ottomaniae familiae postmodum accidere certum prodigium fuit. Enimvero dum huiusmodi pace Baiazetes frueretur, Hismael Sophis ex Usuncassani filia proge-

nitus, apud Persas magnus euasit: etenim Mahometana-
 nam legem nouis expositionibus interpretatus, noua
 itidem religionem introduxerat, atq; ea uia Persiae re-
 gnum sibi occuparat. Et fama quidem huius iuuenis,
 qui Orientem iam subegerat, tanta erat, ut eius sectae
 duces in Natoliam usque procurrentes, omnia tu-
 multibus replerent. Tumultuarium quidem Persae
 exercitum, sed quotidie magis excrescentem habebant,
 adeo ut tandem etiam cum Corague Bassa conserere
 manus ausi sint: ac uictoriam adepti, ipsum prope Cu-
 ciam ciuitate, palo suffixerint. Post Coraguem Halis
 Bassa ualido exercitu statim Persas insecutus est: quin-
 iam eos non ut Eunuchus, sed ut fortissimus miles pugnas
 penè perdidisset, in ipsa uictoria occubuit. Sub idem
 tempus minimus Baiazetis filius nomine Selimus, no-
 ua moliri cepit: nam è suo Trapezuntino Saniacatu
 Capham profectus cum Tartarorum Principe foedus
 iniit, accepta in uxorem eius filia: sicq; Turcarum ac
 Tartarorum simul exercitu comparato, prope Vala-
 chiae Cheliam Danubium traiecit, alium Saniacatum
 fidei Mahometanae inimicis uiciniorum à patre se desi-
 derare affirmans, quo uirtutem propriam ostendere,
 seq; in armis exercere commodius ualeret: simulne A-
 comathi fratri adeo uicinus foret, quo cum de Amasia
 finibus iam cõtendebat. Interim Andrinopolim, ubi e-
 rat pater propinquus, nuncios subinde præmittebat, qui
 patri indicaret, ipsum in hoc accedere, ut paternam ma-
 num oscularetur: quando quidem patrem à pluribus
 annis non uidisset. Baiazetes autem astutus alioqui se-
 nex, qui ingenium filij ac naturam imperij auidissima

optime

optimè norat, Samandriæ Saniacatum Belgrado Vn-
 gariæ propinquum illico ei concessit, missisq; pecu-
 niis, vestibus, equis, ac seruis, pulcherrimo munere fi-
 liam donauit, ac respondit non opus esse, ut tunc res
 erant, eum ad deosculandam manum accedere: uehe-
 menter enim timebat, ne collectis in unum Ianizaris
 imperiũ usurparet, sicuti fecit. Enimuero Selimus for-
 tis ac liberalis, & supra modum belli cupidus, pacisq;
 inimicus Ianizaris uidebatur: quibus de causis milites
 omnes magis eum diligebant, quàm aut Acomathem
 qui in Amasiæ & Cappadociæ Saniacatu uoluptati-
 bus potius quàm bellis incumberebat, aut Corcuthum,
 qui in Magnesia Rhodio littori uicinus, philosophiæ
 ac Mahumetanæ legis theologiæ operam dabat, quæ
 studia, quum in utroq; parum militibus probarètur, in
 causa erant ut Selimo magis fauerent. Interea Selimus
 ipse unà cum exercitu iam Andrinopoli uicinus, aie-
 bat se omnino patrem inuisere uelle: sed Baiazetes eo
 minimè expectato, Constantinopolim uersus iter arri-
 puit, ne uidelicet ciuitas imperij totius caput à Selimo
 præoccuparetur. Iamq; Ciorlum, qui locus Constanti-
 nopolim atq; Andrinopolim æquis ferè spatijs dirimit
 Baiazetes peruenerat, quum ecce Tartari atq; aliæ Se-
 limi turmæ per planitiem sparsæ, Baiazetis impedi-
 menta ac milites sine ordine incedentes, adorti sunt.
 Quam ob causam Baiazetes è curru, quo ob podagrã
 uehebatur, iniquo filio effusus lacrymis malè precatus
 sese militibus commendauit, orationemq; adeò lucu-
 lentam habuit, ut Ianizari, quanuis Selimum summo-
 pere amarent, optarentq; ut Baiazetes ipsum princi-

pem constitueret, non potuerint, quod debebant non
 prestare: sicq; Portæ equitibus coniuncti, Tartaros om-
 nines subito prostrauere. Selimus autem ipse acriter
 pugnando uulneratus, cuiusdam equi spadicis, qui op-
 timus erat beneficio Varnam peruenit: ubi quum na-
 uem conscendisset, ad Tartarum principem socerū su-
 um tandem se contulit. Verumenimuerò Baiazetes ue-
 ritus ne post mortē suā Selimus inquieti ac feri animi
 iuuenis, Ianizarorū fauore legitimam regni successio-
 nem impediret, Acomathi primogenito indicauit, mel-
 le se uita adhuc superstite imperium ei renunciare. I-
 gitur Acomathes ubi Selimum fratrem suum à patre
 fugatum audiuit, occasionē inde Constantinopolim ue-
 niendi accepit. Iamq; Scutarum ueteribus Calcedonē
 uocatum, & contra Constantinopolim situm, eo ani-
 mo peruenerat, ut princeps ab omnibus consalutaretur.
 Verum eius aduentus Ianizaris Selimo fauētibus
 ita displicuit, ut affirmarint seneuti quā permissuros, ut
 uiuente adhuc Baiazete rerū alter potiretur: preser-
 tim quū ueram ac debitā imperij successiōnē, quoties-
 cunq; principem mori contingeret, non essent impedi-
 turi. Ad hæc aiebāt, fidelitatē suam omnibus iam satis
 esse perspectam: præterea sua se Portæ uetera priuile-
 gia amittere nolle asserēbāt, quibus in principis mor-
 te Iudeos & Christianos depraedari permissum, atq;
 huiusmodi crimina iuramento noui principis condo-
 nari solitum erat. Ad summam, uerba hæc atque hi
 tumultus Ianizarorum tantum potuere, ut bonus se-
 nex quadam etiam dominandi usq; ad mortem dul-
 cedine ductus, miserit, qui dicerent Acomathi nullam

adesse rationem, qua princeps creari posset: debere igitur eum in Amasiam reuerſi quouſq; tandem melior occasio deſiderij communis exequendi ſeſe offerret. Acomathes uerò tali nuncio turbatus, odium in patrē de rebus ſuis inconsideratè deſperans, ſtatim concepit ac Natoliam occupare propoſuit, ut poſt mortem patris, huius prouinciæ uiribus adiutus, imperium accipere atq; aduerſarios punire poſſet. Ergo exercitus coactò, quàm plurima loca ſubiugauit. Alenſciachi Baiazetis primogeniti multis antè annis deſuncti filium, qui Iconium nobiliſſimā ciuitatem poſsidebat, è regno expulit. Deniq; tanquam patri penitus rebellis, omnibus inuincabatur, qui ſuis cõſilijs opponere ſe auderēt. Quin quod maius eſt, patris etiā oratori naſum atq; auriculas abſcidit. Quo ſcelere Ianizari cõmoti, exclamare ceperunt, Acomathē ueluti proditorem ac parricidam eſſe puniendum. Sed & Baiazetes maxima in Acomathem indignatione concepta, exercitum, ut in Natoliam traiceret, parari iuſſit. Verùm Baſſæ omnes ac Belerbeij, præterea & Ianizarorum Aga, ſe contra Ottomanium ſanguinem ituros omnino reuſabant, niſi à Principe aliquo ex eodem ſanguine progenito ducerentur. Obtinebant tunc apud Baiazetens ſummā authoritatē Cherſeolus Baſſa, Latici Ducis origine Græci filius Principis gener, ac Muſtapha Baſſa qui ſimul etiam Viſirus erat: nimirum is qui Romā ad Innocētium Papam orator uenit, ac ferrum lanceæ quæ latus Domini noſtri IESV CHRISTI aperuit ad nos detulit. Igitur ij duo Baiazeti ſuaſerūt ut Seli-mū, cõdonata culpa, ad ſe uocaret, atq; cū ipſum cõtra

Acomathem mitteret: rem enim non nisi optime suc-
 cessuram arbitrabantur, etiam si Selimus succubisset
 quando in quencunq; euentum inclinasset fortuna, see-
 lesti se mutuo castigassent. Placuit Baiazeti consilium:
 etenim quia senex atq; infirmus erat, in Asiam per se
 traicere, Selimo in Europa relicto non audebat, illud
 præcipue timens, ne seipso atq; exercitu absente, Selim-
 us imperium occuparet. Postquam igitur in eam sen-
 tentiam pedibus itum est, Baiazetes manu propria ad
 Selimū scripsit, ut ad Portam accederet. Porro Corcu-
 thes tertius Baiazetis filius ab amicis hae de re certi-
 or factus, eodem ipso tempore ex Phocæa Constanti-
 nopolim triremibus uenit, ac patrem obnixè rogauit,
 ut eam sibi redderet dominationem, quam post Maho-
 metis mortem à se liberaliter acceperat: Baiazetes au-
 tem liberè pollicitus est, se id effecturum, quum Selim-
 us in Asiam transisset. Ceterum non ita multo post
 adfuit Selimus, incredibiliq; omnium militum fauore
 & gaudio exceptus est. Quin & Corcuthes ipse usq;
 ad ciuitatis portam illi obuiam processit. Selimus ubi
 ad patrios pedes peruenit, perpetrati criminis ueniā
 facile impetrauit, Baiazete leto uultu affirmate: quod
 quum proprij erroris subitas pœnas soluisset, mereba-
 tur etiam ut malefacta maleq; cogitata citò ei condo-
 narentur. Inde Selimus duces ac priuatos Portæ mili-
 tes muneribus & pollicitationibus efficere sibi amicis-
 simos incoepit. Corcuthes uerò huiusmodi ambitioni-
 bus minimè intentus, sperabat fore ut à patre id obti-
 neret, quod Selimus à militibus quærebat. Sed re ipsa
 cognitum est, liberalitatem atq; industriam cuiusq;

quannus

quauis difficili negotio successum optimum præbere
 Nam quū Selymus bellicæ expeditionis Dux publicā
 dux esset, non Dux, sed Imperator à militibus magno
 clamore salutatus est. Moxq; Mustapha Bassa huiusce
 rei author, ad Baiazetem est missus, qui ei indicaret, ut
 Selymo renunciaret imperium: quod nisi effecisset, mi-
 lites statim ingressuros, qui ipsum interficerent. Baia-
 zetes autem, qui ueluti attonitus ob auditas uociferat-
 iones, in podium quoddā exierat, persuaderi sibi per-
 misit, ut id donaret quod iam in manu Selymi erat. Sic
 que Selymus iterum Princeps salutatus est, ac tota ciui-
 tas ijs utens cæremonijs, quibus in nouorum principū
 creatione uti consuevit, ad ipsum cucurrit. Curcuthes
 uerò eo tumultu perterritus, in prouinciam suam tri-
 remibus aufugit. Porro Baiazetes collectis gemmis ac
 pecunijs è ueteri sua sede, lacrymans discessit, eo ni-
 mirum animo, ut Dimoticum amoenissimam ciuitatem
 in Euxini littore sitam peteret. Verum in itinere nimio
 ex dolore in malam ualetudinem lapsus, pharmaco ue-
 nenato per medicum quendam Iudæum Selymi iussu di-
 sposito, interiit, quum iam ætatis annum LXXIII.
 ægeret, annisq; XXXI. quemadmodum & pater et
 auus, imperio præfuisset. Enimuerò Selymus in Asiam
 contra Acomathem traiecturus, timuit ne pater si eū
 uiuere permisisset, fortè recuperaret imperiū. Adfuit
 præterea huic facinori crudelitatis atq; adeò uitiorum
 omnium mater auaritia. Selymus enim in rem suam mi-
 nimè esse iudicauit, ut senex pater gēmas omnes, resq;
 alias pretiosas à pluribus, qui præcesserant, principi-
 bus collectas, secum auferret: præsertim quum eiusmo-

di rebus ipse indigeret, quo immense obligationi, quam cum militibus contraxerat, satisfaceret, quando ij etiam prodicionis notam subire non timuerunt, ut ipsum constituerent Imperatorem.

SELYMVS.

HAC iniusta & scelerosa uia Selymus ad imperium peruenit anno ab humani generis institutione M. D. XII. in mense Aprili: nempe illis ipsis diebus, quibus Galli atque Hispani inter se Rauenna conflixerunt. Defuncto patri funebres pompas ac magnificum sepulchrum apparauit, ut hac uana & simulata pietate manifestum parricidium contegeret. Quibus peractis, ilico thesauros numerauit, atque amplissimum donatiuum Ianizaris Portæq; equitibus dedit. Stipendia militibus omnibus, ut cuiusque ueteris ordinis ratio exposcebat, adauxit, adeo ut omnes sibi factum esse satis professi sint. Mox in fratrem arma mouit, illumq; e Cappadocia expulit. Acomathes enim uires, quibus resisteret Selymo, non habebat. Inde Angoniam nobilem ciuitatem ueteribus Ancyram dictam profectus, nepotes omnes ex Alësciacho, atq; ex alijs suis fratribus antea defunctis, interfici crudeliter iussit. Sub hac quum Aladinum & Amurathem Acomathis filios post paternam fugam cum exercitu, recuperande regionis causa, uenisse Amasiam uersus audisset, equitatum in eos, qui comprehensos interficeret, immittere decreuit. Id consilij Mustapham Bassam ad pietatē inflexitiam enim eum poenitere inceperat occasionem præbuisse, ut & Baiazetes, & tot iuuenes infantulig; anguinis Ottomanij fuissent interfecti. Quãobrem

Acomath-

Acomathis filios adeò & secretè & celeriter admo-
 nuit, ut ante Imperatorij equitatus aduentum ad mon-
 tes aufugerint. Selymus autem, qui homo astutus erat,
 statim animaduertit Mustaphæ opera iuuenes euasisse
 Vnde etiam ob eam suspicionem Mustaphã Bursiæ suf-
 focari, ac nudum cadauer in publica uia canibus ex-
 poni iussit. Et talem quidem Mustapha meritorum suo-
 rum gratiam recepit: quia apud malum principẽ, uel
 minima offensuscula pluris aestimatur, quàm accepto-
 rum quàm plurimum officiorum obligatio. Post Musta-
 phæ mortem, Selymus Corcuthẽ quoq; interficere con-
 stituit, quanquam ab otioso & quieti dedito philoso-
 pho parum sibi timendum erat. Duæ igitur equitũ tur-
 mæ in Magnesiã, ubi Corcuthes residebat, in hoc ex-
 currerunt. Verum Corcuthes à suis hac de re certior fa-
 ctus, inimicorum furorem euasit: seruis enim duobus
 comitatus, uestibusq; alienis indutus, ad Smyrnæ littora
 se contulit, ibiq; in spelunca quadam delitescens, na-
 uem aliquam expectabat, quæ Rhodum traiceret. Sed
 quum id nequaquam fieri posset, Bostange Bassa Sely-
 mi genero classe ea littora obseruãte, ob famem ac ser-
 uũ perfidiam cito deprehensus captusq; est: & quem-
 admodum Selymus ordinarat, arcus neruo suffocatus.
 Interea Acomathes, implorato à Sophi atq; Alepi prin-
 cipe auxilio, qui ueluti capitales inimici magnitudinis
 Turcicorum Imperatorum rebus ipsius fauebãt, adeò
 magnum ac potentem coegit exercitũ, ut aperto Mar-
 te cum hostibus congregi ualeret. Nam & equitũ Per-
 sianorum ualidam turmam oprimeq; armatã habebat
 sicq; tandem ad Horminium usq; montem Bursiæ pro-

ximum peruenit. Selymus autē Canolio uxoris suae fra-
tre cum maxima Tartarorū multitudine secum ducto
obuiam ei profectus, XVIII. Cal. Maias, Anni M.D.
XIII. cum ipso conflixit, ac uirtute Sinami Bassae Eu-
nuchi Natoliae Belerbei, Persas fudit. Acomathes uerò
à Tartaris impetitus à tergo, ex ordine & ipse detur-
batus est: quumq; equus cui insidebat, ob nimia crassi-
tiam parū agilis, in terram decidisset, ab hostibus cap-
tus, iussu Selymi statim eo quo et Corcuthes modo, cru-
delissimè strangulatus est. Porro Aladinus & Amura-
thes euasere: quorū alter postmodum ad Sultanū pro-
fectus, ibi febribus periit, alter uerò Persiā petēs, apud
Sophim per plures annos mansit. Selymus posteaquam
consanguineos omnes, quos cōmodum habere potuit,
è medio sustulisset, de ijs omnibus, qui Acomathi faue-
rant, uindictā sumere decreuit. Quoq; id securius atq;
expeditius efficere ualeret, solennes inducias cum La-
dislao Vngariae rege pactus est, ac pacem cum Venetis
quam Baiazetes eius pater constituerat, confirmauit:
sicq; anno à Christi natiuitate M. C. unā cum ducentis
hominum milibus peditibus partim, partim equitibus,
itinere sexaginta dierum contra Hismaclem regē pro-
fectus, non procul à ciuitate Arsengana Euphratē trā-
siuit, ac propè Taurium inclytam regiamq; ciuitatem
in medio maioris Armeniae sitam peruenit. Nec tamen
unquam Sophis obuius illi est factus. Sed id tantum cu-
rabat, ut stramina atq; ea, quae ad uictum pertinebant
igne consumerentur, quo Turcae fame laborare cog-
erentur. Verum quum Selymus in magnam Calderanae
planitiem inter Coim & Taurium, ubi antiquitus Ar-

taxata nobilis ciuitas extitit, peruenisset, Sophis rex una cum equitatu adeò armis equisq; pulcherrimis ornatus, ut nihil supra excogitari posset, sese hostibus ostendit: nihilominus tamē neque pedites, neq; machinas arcas habebat. Sed enim qui phaleris laminibus chalybeis, ut Azemiæ fiunt, elaboratis, sic exornabantur, ut equites ipsi Turcis inermibus defessis, ac fame laborantibus comparati, Duces esse uiderētur. Enimuerò princeps Sophis, quum sibi pararet imperium, cum Armenis, Persis, Medis & Assyrijs suorum quatuor regnorū quæ nunc Tauris, Sumachi, Scyras & Bagadat uocant, primoribus populis sæpius pugnarat, ac semper egregiè uictor euaserat. Quamobrem perpetua hac felicitate elatus, Turcas numero suis longè superiores, nihil faciebat: neq; quid sibi euenire posset, si æquo Marte in prælium descendisset, animo perpendebat, quemadmodum ij consueuerūt efficere, qui fortunam nunquā experti sunt contrariam. Et sanè semper cum militibus tumultuariè ac de improviso, ut bellandi necessitas cogebat, ex populis, quos superius paulò memorauimus collectis sibi res fuerat. Turcæ uerò ueterani milites erant bellis ac uictorijs perpetuò assueti, ad quancūq; necessitatem sufferendam nati, quo certam uictoriam ex quauis tentata prouincia referrent: id quod ipse forsitan minimè cogitabat. Vt ut fuerit, nono Calen. Septembrium exercitum in duo amplissima cornua diuisit quorum alterum Vstaolo summæ authoritatis Duci cōmisit, alterum sibi ducendum seruauit, ac mox tubicini bus classicum canentibus, Cassanum Bassam Romanicæ Belerbeium aggressus est. Præerat is sinistro Turcarū

cornu: dextrum Sinamus Bassa tenebat, medium uerò Selymus cum Ianizaris tuebatur circumdatus camelis in ordinem dispositis, ac machinarum ænearum curribus ab utroq; latere, & à tergo collocatis. Verum primo congressu Sophiani tanto impetu hostes inuasērūt ut Turcæ inermes, equosq; inuálidos habentes, resistere minimè potuerint. Etenim Sophiani & longioribus & breuioribus hastis uariè hostem impetentes, ensibusq; quos Cimitarras uocant, ac optimis securibus ferientes, homines atq; equos subuertebant. In hoc congressu Belerbei us unà cum quatuor Saniachis ac militibus quàm plurimis periēre. Porro altera ex parte, cū Vstaolus inimicorum dextrum cornu inuasurus esset, Sinamus astutè ipsū aperiri, atq; æreas machinas, quas Falconetos appellant, exonerari iussit: quæ Persis antequàm cominus pugnare possent, maximum & terrorem & damnum intulēre: nihilominus tandem pugnatum est, licet ob fumum atq; ob puluerem pugna ipsa satis esset obscura. Vstaolus unà cum multis è suis occisus est. Cæteri uerò Sinami equitatu circumdati ac repulsi, in cornu mediæ frontem, ubi Selymus cum exercitus neruis erat, impingere coacti sunt: atque ibi demū omnes æreæ machinæ, additis etiam paruulis, quas Ianizari ferebant (scopietos eas uocant) globulos suos emiserē, atq; indiscriminatim tã Turcis quàm Sophianis nocuēre. Quam ob causam Sophiani ipsi priusquàm ad Ianizaros peruenire potuissent, in fugam conuersi sunt. Hismael scopieti glande in scapulis uulneratus, uexilla ac plurimos egregios charosq; milites amisit. Et nisi puluis obscurissimus eripuisset uisum, sine dubio &

bio & ipse aut morti aut captiuitati obnoxius extitisset. Interea uerò dum manus consereretur, Selymus semper inter Ianizaros mansit, nullis armis præterquã triplici colliario indutus. Verũ fideliores Sphaci et Solachi maiores quosdam clypeos circa principem heretos tenebant, ut ipsum ab immisissis sagittis tuerentur. Ex ueridicorum hominum, qui huic pugnae interfuerunt, relatione accepi, inter cadauera intersectorũ feminas nonnullas, Persarum nimirum uxores repertas fuisse, quæ more uirorum armatæ, maritos in quęcunq; fortunæ euentum sequebantur. Eas Selymus honorificè sepeliri iussit. Porro huiuscemodi uictoriæ fama totam Armeniã adeò perterrefecit, ut ipse Sophis Taurij consistere non audens, ulterius ad instaurandum exercitum progressus sit. Verum Selymus, ut optimus dux uictoriæ recens partæ calore usus, Taurium cum expeditiore equitum manu profectus est, atq; in ipsa urbe, quam sine pugna deditã accepit, per aliquot dies est commoratus. Mox quum Hismaelem congregatis ex omnibus suis prouincijs militibus Taurium aduentare audisset, Principis palatium ac mercatorum plurimorum aedes pulchrioribus & pretiosioribus rebus expoliauit: præterea pecunias à ciuibus exegit, ac deum inde discedens, multas artificum ac nobilium familias secum abduxit. Quumq; iam ad Euphratem longis itineribus peruenisset, maxima ac fortissima latronum Hiberorum Hismaeli subditorum turma, transuadantes Turcas à tergo populabunda inuasit, atq; ex ipsis plurimos ex itinere defessos, & ad reliquum exercitum subsequendum tardos interfecit. Postea uerò q̄

fluuium Selymus transfisset, ab Aladulo Principe maxima & molestia, & damno affectus est. Etenim is in fluminum transitu atq; in montium angustijs Turcicū exercitum, præcipuè uerò milites extra ordinem uagantes assiduè infestauit, Selymo sæpius iurante se huiusmodi iniurias uere nouo uindicaturū. Cæteriam hæc Calderamia uictoria incredibilem authoritatem Selymo peperit, qui itinere dierum uiginti longius quàm Mahometes ipsius auus progredi ausus esset: atque in hoc peculiariter commēdabatur, quod per ipsum iam omnibus manifestè patēret, Sophianas uires non usq; ad miraculum excellere, quæadmodum prius fama creditum erat. Nam ut uerū fateamur, ipsius Sophis exercitus, non ex militibus ordinario stipendio conductis constat: sed ferè omnes ad Principis imperium conuenire, ac propriam tueri patriam bene armati iubentur. Id sanè uerum est, centum Persas ob equorum atq; armorum apparatus cum quadringentis Turcis posse congregi. Verū ipsi Persarum reges commoditate suscipiendarum in remotas prouincias expeditionum omnino carent: quoniam neque consuetudinem, neque facultatem stipendiorum, tam paci, quàm belli tempore soluendorum habent, sicuti Ottomanios principes habere certum est. Persæ enim stabiles atque idoneos ad bellandum pecuniarum proventus non possident, quum populi ab antiquis temporibus liberi ab omnibus ferè uectigalibus sint. Vnde etiam est, ut nullos pedatum ordines perpetuò alant, neque multum machinarum ærearum secum ducant: quibus tamen duabus præcipuè rebus quoduis bellicum quanuis difficile ne-

gotium

gotium superatur. Sed ut ad Selymum redeam, Turcius exercitus eo anno in Trapezontina atq; Amasina prouincia hyemauit. Anno uerò qui proximè infecutus est, nimirum M. D. XV. ut acceptas iniurias uindicaret, bellum contra Aladulum Principem mouit. Is Cappadociæ montes illos quem Taurum uocant prope Euphratem incolit, ac regni sui fines terminat cum Sultano quidem Alepum uersus, cum Sophi uerò prope minorem Armeniam, cum Turca autem urbe quadam, quam Orfam nominant, Amasiæ Saniacatui, atq; Iconio opposita. Et ualles sanè aliquot fructiferas, uerū plures syluestres & saxosas possidet. In ijs autem Costagelus dux difficiles quosdam transitus, iter hostibus impediturus munierat. Verum labor omnis frustra insumptus est: Sinamus enim locorum angustias omnes penetravit, plurimisq; illarum gentium turmis profligatis, ac præsidijs deturbatis, tandem cum Costagelo inter montes confligit, atq; eum in fugam conuertit. Sed enim Costagelus persequēte Sinamomo ab incolis proditus, in Selymi manus peruenit, qui eum capite puniri imperauit, atq; ipsum caput Venetias in uictoriæ signū misit. Verū enim uerò quum adeò felici rerum successu Selymus suum imperium debellatis Persis atq; Aladulo castigato stabilisset, cum ob audaciam inde sumptantum ob triumphorum cupiditatem Campsoni Ciauro Alcari Sultano bellum inferre constituit. Et Campson quidem ipse cum ingenti exercitu eodem tempore ex Aegypto in Syriam uenerat, Alepum concessurus, ut Caterbeium eiusdem urbis Principem subditum suis imperijs, sed parum amicum ac parum obsequentem,

Et principatu, et uita priuaret, atque ut Turcarum finibus propinquus Selymo terrorem incuteret, ac experiretur an auctoritate sua res Sophis cum ipso Turca componere ualeret. Nam potentia ac felicitas Selymi reuera iam omnibus timori erat, optimeq; Sultanus ipse considerabat, Turcis deuicto antea Caramania rege, prostrato nuper Aladulo ac Sophi grauius depresso, nihil amplius obstare posse, quominus Syriam, cum liberet, inuaderent. Comitabantur Sultanum quatuordecim milia Mamaluchorum, ac totidem Subserui armis, equis atq; alijs egregijs ornamentis adeo excellentes, ut nihil omnino pulchrius uideri possit. Mamaluchorum plerique genere Circasi erant, omnesq; eorum numero, qui Christo uale dixerunt: uerum homines robusti, et in pertractandis armis ac sagittis etiam equitando eiaculandis agiles: ingenio tamen adeo elato ac superbo, ut sese omnibus hominibus praeferrent, sed praecipue Turcas, quonia eos ante prope Tarsum tam facile fugarant, ueluti pecora contemnebant. Interea Selymus cum exercitu Caesaream uenerat, ex quo loco commodè uel Euphratem traicere, atque in Persiam mouere, uel Amanum montem transire, ac Syriam inuadere poterat: rumor tamen diuulgabatur ipsum contra Persas iturum. Nihilominus quandiu Caesaree mansit, oratores quamplurimi, ac literae à Sultano ad Selymum et è conuerso missi fuere. Porrò Caierbeius Turcam subinde admonerat atque inuitabat, ut in Syriam transfret, simulq; pollicebatur se à domino suo ad ipsum defecturum, quemadmodum et fecit, ac denique certam Turcis uictoriam promittebat. Cateriam

quum

quū iā Sultanus Amanū ciuitatē antiquitus Apamiam
 dictā inter Damascū atq; Alepū peruenisset, eo nimirū
 animo, ut Alepū statim inuaderet. Selymus tandē Sul-
 tanū ipse aggredi decreuit: sicq; ad dextrā conuersus,
 incredibili celeritate montē Amanū pertransiuit, Mani
 xaris atq; Asapis anearum machinarum currus super
 humeros gestantibus. Quod quū Campson audisset, iā
 non Caierbeū castigare, sed seipsum à Turcis tueri, ac
 vindictā in aliud tēpus differre statuit. Vnde etiā Caier-
 beū ipsum orauit, ut prope Alepū secundum paruulū
 fluuium à ueteribus Singa uocatum, in castra concede-
 ret. Id quod Caierbeius haud inuitus fecit, non quidem
 ut Sultanum iuuaret, sed ut proderet. Inter hæc Sely-
 mus derepente hostibus sese ostendens, Mamaluchos,
 qui sub Sybeio Beluamo Damasci principe ac primū
 nominis duce erant, inuasit: sed Mamaluchi eo in con-
 gressu uiriliter abeuntes, Turcicos equites à Mustapha
 paulō ante in Belerbeū assumpto, & Imbracore Bas-
 sa in pugnam deductos dissiparunt. Erant præterea &
 aliæ tres Mamaluchorum classes, quarum unam Caier-
 beius ducebat, qui longo ambitu hostes circumiens, im-
 pedimenta atque homines ad bellandum minimè ido-
 neos à tergo aggredi uelle uidebatur. Alteri Lambar-
 dus Gazelles ueteranus ac fortissimus dux præerat, qui
 etiam Sinamum Bassam fortiter inuasit. Tertiam, quæ
 ad duo miliaria remota erat, Sultanus ipse per se du-
 cebat. Sed enim quum Gazellis ac Sybei turmæ usque
 ad lanizaros penetrassent, & ab ijs, & ab arcis ma-
 chinis adeò egregiè repulsi sunt, ut non secus ac in So-
 phiano conflictu antea Persis acciderat, laxatis habe-

nis retrocedere coacti sint. Quamobrem Sinamus fugientes insecutus, eos in Sultani classem impingere cōpulit, qui quidem uisa suorum fuga, & Caierbeij prodicione audita, nimio dolore percussus ex equo inter fugiendum cecidit, equorumq; non minus suorumq; hostium pedibus attritus, uitam finiuit. Adhac Tripolis princeps ac Sybeius, qui equitandi peritia nemini cedebat, interfecti sunt. Gazelles euasit, ac collectis in unum, qui superfuerant, Mamaluchis, Damascū se cōtulit. In eo conflictu plurimi excellentes equi, nimum cū laborem tum calorem sufferre non ualentes, medijs crepuere: pugnatum est enim nono Calendarum Septembrium, sicuti duobus retro annis eodem die & simili fortuna cum Persis pugnatum fuerat. Sultani cadauer illæsum, quod ad uulnera attinet, inuentum est. Fuerat Sultanus ipse homo admodum pinguis, senioq; iam confectus, ut qui septuagesimum sextum annum ageret: præterea herniosus, id quod illi etiam præcipua mortis causa fuit, quando ob huiusmodi impedimentum in fuga, celeriter equitare non potuerit. Verū ut ad Selymum reuertamur, egregia hæc uictoria Syriæ portas omnes Turcæ reserauit. Nā Alepū, Antaniū ac Damascum profectus, summo cū gaudio tantū populorū è tyranni manibus liberator ab omnibus exceptus est: Mamaluchi uerò omnes tam qui aufugerat q̄ qui maritima loca tuebantur, Alcairi conuenerunt, ac Tomūbeium Alexædriæ præfectū (Armiralū nunc uocant) Circassum quidē genere, sed hominē cū egregij corporis, tum inuicti animi dotibus, regiā dignitatē præferentē, Sultanium creauere. Is statim quicquid

seruo-

feruorū, quicquid Arabū inuenire potuit, simul cōtra
 xit, ac Rhodū misit, qui machinas enecas afferrent: præ
 terea Mathabeā Alcairo uicinam exactè muniuit, re-
 licto in Iudeæ Gaza Gazelle cum militum manu non
 contemnenda, qui hostium transitum impedirent. Ve-
 rum enim uerò Selymus ubi noui Sultani bellicū appa-
 ratum audiuit, petere omnino Alcairū constituit, sicq̃
 inter eundem Hierosolyma profectus, atque ibidem
 per aliquot dies commoratus, templum inuisit, mona-
 chisq̃ eiusdem loci incolis eleemosynā dedit. Sinamus
 autem cum uiginti milibus equitum, ac plurimis Iani-
 zaris scelopetarijs (ut uocāt) Imperatorem præcedens
 propè Gazam cum Gazelle conflixit, ac Mamaluchos
 tandem post cruentam pugnam fudit. Gazelles acce-
 pto in ceruice uulnere præter omnium opinionem è
 medijs Turcarum turmis euasit. Porrò Sinamus Ma-
 maluchorū capita cū suis illis demissis barbibus secundā
 uiam ad palmarum truncos affigi curauit, ut à Selymo
 illac transituro postmodum uiderentur. Selymus uerò
 ea uictoria letus, quàm plurimos utres parari iussit,
 quibus aqua per arenosa deserta ferri posset, atq̃ exer-
 citum Alcairum uersus direxit, quo in itinere sæpius
 cum Alarbis, quos uocant, pugnatum est. Tandem Se-
 lymus Matharea, ubi balsamum nascitur, ab Alcairo
 circiter quinque miliarijs distantem peruenit: quem lo-
 cum Tomumbeius arcis machinis, fossis & apertis, &
 occultis, maximisq̃ propugnaculis, ne patèret hosti
 transitus, munierat, ibiq̃ castrametatus milites sub pa-
 pilionibus esse iusserat. Cæterum quum Turcicus exer-
 citus illuc appropinquasset, duo Mamaluchi ex Alba-

nia oriundi, meliorem fortunam quæsituri, è castris ad
 Turcas ipsos transfugère, Tomumbeijq; consilia Sina-
 mo conterraneo suo manifestantes, loca ostenderunt,
 ubi fossæ cratibus cæcis coopertæ, quæ præcipientes ex-
 ciperent equos, latitabant. Adhæc ubi & quomodo æ-
 reæ machine dispositæ essent, indicauerunt. Id quod
 proculdubio in causa fuit, ut postea Selymus uictoria
 potitus sit: magno enim circuitu ad sinistram arrepto
 itinere, præparatas insidias euitauit. Tomumbeius ubi
 rerum à se dispositarum ordinem proditione reuoluit
 uidit, spe omni iam serè destitutus, machinas ipsas aliò
 traducere conatus est. Verùm quum non ex ære, sed ex
 ferro, ut antea fieri consueuerant confectæ, atq; in tra-
 bibus quibusdam multo ferro munitis, non super cur-
 rus collocatæ essent, difficulter deduci poterant: nullo
 minus leuiores aliquot curribus impositas secum ac-
 cipiens, contra Turcas profectus est. Nullibi unquam
 memoria hominum crudelius pugnatum est, quum u-
 terque princeps uitæ, honoris atq; imperij omnem spem
 nulla alia re, quam in uictoria posuisset. Gazelles ma-
 xima militum multitudine stipatus, Sinamum est ador-
 tus, Magnus uerò Diadarus Mustaphæ cornu inuasit,
 Sultanus autem ipse in Selymi ordines inuectus est: ac
 prius quidem ex utraque parte machine areæ globu-
 los in hostes, maximis militum acclamationibus emis-
 re, mox ingens Mamaluchorum numerus Turcas cir-
 cundedit, ac circum impedimenta maximum excitauit
 tumultum. Verùm in medio maior strages est edita, in
 qua etiam fortis atq; egregius eunuchus Sinamus inte-
 rijt. Iamq; uictoria ad Mamaluchos inclinare uideba-
 tur

tur, q
 dit. H
 dme g
 Mam
 beius,
 esset,
 collig
 mes e
 dibili
 capti
 dos Si
 nami
 accep
 qui et
 maluc
 gulis
 sistere
 thio p
 Alca
 delisse
 dilige
 bus in
 dispon
 time n
 fugien
 fit, ut
 memo
 curab
 recup
 xlijs i
 tur

tur, quum Selymus Ianizaris ut suis adessent, signū de-
dit. Hi uerò seruato ordine progressi, quadā ueluti grā-
dine globulorum è scopietis, quos ferebant, emissorum
Mamaluchos ilico terga dare coegerunt. Ergo Tomū
beius, ubi pugnando strenui etiā militis officio functus
esset, ad Alcairi portas se cōtulit, ut exercitus reliquias
colligeret. Idem fecit & Gazelles, sicq; ambo incolum-
es euasere. Diadarus autem ac Bido præfectus, incre-
dibilis fortitudinis uir, lethalibus acceptis uulneribus,
capti sunt: quos Selymus non ita multò post, ad expian-
dos Sinami manes interfici iussit, testatus se tantū è Si-
nami morte doloris, quātum ex parta uictoria letitiæ
accepisse. Tomumbeius autē sapientes reges imitatus,
qui etiam in aduersis animo semper infracto sunt, Ma-
maluchos hortari cœpit, ut munire urbem, atq; in sin-
gulis uicis, imò in singulis domibus contra hostem per-
sistere uellent: præterea plusquā sex mille seruos Ae-
thiopes manumisit, atq; ad id bellum armauit. Ad hæc
Alcairi ciuibus persuasit, ut se à cōmuni omnium cru-
delissimoq; hoste tuerentur: sicq; effectū est, ut summa
diligentia dignioribus urbis locis munitis, uijsq; omni-
bus interclusis, etiam foeminae ad hanc ultimam pugnā
disponerētur. Selymus uerò huiusmodi apparatus op-
timè norat, nimirum per eos seruos, qui ad ipsum trās-
sugientes, Sultanum deserebant: quēadmodum plerūq;
fit, ut aduersa domini fortuna beneficiorum acceptorū
memoriam seruis adimat. Magna igitur sollicitudine
curabat, ut exercitus quā citissimè fieri posset, uires
recuperaret, ac precipuè ut uulnerati medicorum au-
xilijs iuuarentur. Tandem quum quarto post cōmissū

prelium die Alcairum ingredi decreuisset, Iunus Bassa
 lanizarorum cohorte ac nonnullis equitibus, nec non
 & machinis æreis secū ductis, primus urbē est ingres-
 sus per eam portam, quæ Bassuela uocatur, quo in lo-
 co nō ita diu pugnatum est. Selymus paulō post hunc
 est infsecutus, ac sic demum Alcairi ciuitatis egregiæ lo-
 ca paulatim expugnata sunt, sed adeō difficulter, ut as-
 pera illa atq; cruenta pugna per duos dies, ac totidem
 noctes, cum utriusq; partis ingēti strage perseuerauit.
 Tandem bona Mamaluchorum pars in magnam quan-
 dam Meschitam concesserunt: ubi cū pugnando defessi
 etiam fame laborare cepissent, uitā cum Turcis prius
 pacti sese dedidēre. Verū Selymus promissis minimē ste-
 tit: nam eos omnes Alexandriam missos in carcere de-
 collari iussit. Tomumbeius cum Circassorū parte trās
 Nilum profectus ad instaurandum bellum milites con-
 gregare, Mamaluchosq; omnes ac multos Arabum du-
 ces ad se uocare. Gazelles autem prudentium uirorum
 exempla secutus, qui posteaquāquod officij sui est præ-
 stitēre, cum fortuna, ne penitus frangantur, inducias
 agunt, ad Selymum uenit, seq; illi ut dignissimo uictori
 dedidit, ac pollicitus est se Turcis eadē fidelitate inser-
 uiturū, qua Sultanis antea inseruierat. Selymus huma-
 niter hominē excepit, atq; inter suos duces locū ei non
 infimum concessit. Octauo inde Calendas Februarias
 Anni M. D. XVII. Alcairi arcē ingressus est, quæ in
 colle haud admodū eminēti sita, deauratis, pictisq; ædi-
 ficijs, fontibus, hortis, ac plateis miro artificio stratis
 pulchrior q̄ muris munitior est: etenim ipsius et portæ
 & fenestræ pretiosissimis reb. nimirū marmore, ebore
 atque

atq; ebene egregiè insculptis ornatur. Neq; ita multò post Selymus prope Bulacũ vicum è nauibus pontẽ supra Nilum cõstruxit, ut cõmodius contra Tomumbeiuẽ flumẽ transfiret. Quo perspecto Tomumbeius partem Turcici exercitus, quæ trans pontem castramentata fuerat, de improviso adortus, tumultuarium conflictũ iniit. In quo quum Iunus Bassa periclitaretur Canolius affinis Selymi, occupato adhuc à Ianizaris, qui nondũ omnes pertransierant, ponte, Nilum cum Tartarorũ manu natando transgressus est, ut celerius suis adesse posset. Id quod ob Nili profunditatem immensam miraculo penè ascriptum est. Porrò Tomumbeius, quum instaurata sæpius maximis uiribus pugna, in qua & ipse proprijs manibus egregia facinora edebat, impetum Ianizarorum ac Tartarorum diutius sustinere nõ posset, aduersam fortunam execratus, rebus suis fuga consuluit. Selymus autem ubi Tomumbeium cum paucis effugisse accepit, Mustapham unà cum Caierbeio & Gazelle, qui regionem optimè norant, ad eum insequendum misit. Vnde infelix Tomumbeius per Principem quendam Maurum proditus, atq; in palude, ubi inter cannas & iuncos pectore tenuis in aqua latitabat inuētus, ad Selymum perductus est. Selymus autem adhibitis tormentis hominem uexauit, ut quõnam in loco thesauri Campsonis Gauri essent, ex ipso agnosceret. Sed Tomumbeius incredibili quadam animi constantia, nihil unquam indicauit. Verum Selymus non ita multò post, ut omnem defectionis spem populis adimeret, Tomumbeium mule insidentem, atq; annexũ gutturi laqueum habentem per totam urbem duci, ac

demum prope portam Bassuelam tertio Idus Aprilis suspēdi iussit: omnibus crudele hoc spectaculum deplorantibus, atq; iniquam fortunam accusantibus, quae ipsum Tomumbeium ob singularem uirtutem ad imperium uocauerat, ac mox regum omnium, qui unquam miseri extitisset, miseriorem effecerat. Sublatis his duobus Sultanis, unā cum ferē tota Mamaluchorum superba progenie, prouinciæ omnes etiam quæ in extrema sinus Arabici parte sitæ sunt, Turcis sese dedidēre. Selymus uerò post hæc Bulacum petijt, ut Nilum iucundissimè illic excrescentem uideret. Inde Alexandriam profectus est, ex quo demum loco Alcairum reuersus Caierbeium administrandis paulò ante deuictis prouincijs præfecit, ut proditoris in Alepino conflictu factæ id illi præmium foret. Sed enim Iunus Bassa, qui munus hoc honorificū sibi tradi uehementer optabat, id ægerimè tulit. Vnde etiam id honoris Caierbeio inuidens, curauit ut Ianizari, qui Alcairum custodiebant, statim à Principis discessu in unum collecti tumultum excitarent, quo Caierbeius ob id male audiret apud omnes. Verum scelus in authorem recidit. Nam Selymus, cognita Iuni fraude in itinere non procul ab Alcairo capite eum puniri iussit: ut omnibus ostenderet non esse aduersus Imperatorem tumultu militari ludendum. Mox quum in Syriam uenisset, eius prouinciæ administrationem Gazelli concessit, Turcis iam inter se murmurantibus, quòd Princeps proditoribus fideret, ac Turcicorum Ducum officia parui æstimaret. Tandem Selymus Constantino polim peruenit, quo in loco sub Pyrrhi Bassæ magnæ fidei ac singularis

singularis prudentiæ uiri cura, ut reliquerat, sic inuenit: licet antea uerius (ut multi iudicarunt) ne sibi absenti Solymanus imperium adimeret, quemadmodum ipse Batazeti patri ademerat, quum uestre quadam ueneno intincta dono missa filij uitæ pater insidiatus esset. Neq; ita multo post Selymus domi agens, ulcus in renibus contraxit, quod canceris in morem serpens, eam corporis dispositionem, quam complexionem uocant, paulatim turbauit, atq; omnia bellandi cõsilia expulit. Post paulum etiam pestifera febris hominem inuasit, sicq; iam morbi tædio sibi ipsi grauis, uictorijs ac triumphis exaturatus mortem obiit salutis nostræ anno M. D. XX. in mense Septembri in eodem pago Ciurlano, ubi prius cum patre confluerat. Quod non sine manifesto Dei iudicio factum est, ut quo in loco peccatum commiserat, ibidem & pœnas solueret. Præfuit imperio annis octo, agebatq; quum obiit, ætatis annum XLVI. Verum quod ad corporis membra attinet, uentrem admodum demissum breuioribus cruribus sustentabat. Vnde etiam eques magis quam pedes commendabatur. Faciem subrotundam ac pallidam, oculos prægrandes & feritate plenos habebat. Animi uero magnitudine leonem æquabat. Nihil sibi unquam à fortuna pertimuit. Nullum ob periculum quauis manifestum susceptas semel expeditiones unquam dimisit. Consilia dubia, sed spem aliquam honoris continentia securis, sed illaudatis præferebat. Alexandrum Magnum ac Dictatorem Cæsarem pluris quam alios omnes antiquos Duces faciebat. Quam ob rem etiã ipso- rum gesta in Turcicã linguã uersa, sine intermissione

legebat. Natura uerò seuerus erat atque inexorabilis,
 semper cogitabundus, nunquam præceps, præsertim
 in exequenda crudelitate, quæ tamen sæpius inuiti iu-
 stitiæ uisa est. Mustapham interfecit, quia parum fidelè
 comperit. Chendemum Bassam necari iussit, quoniam
 sibi contra Persas eunti tot difficultates obiecerat, ut
 Ianizari in unum collecti transire Euphratem recusa-
 rent. Bostangi Bassæ genero suo caput amputari præ-
 cepit, quòd prouincias, quibus eum præfecerat, expi-
 lassent. Iunum Bassam interficiendum curauit, ut ipsius
 nimiam arrogantiam cum infidelitate coniunctam pu-
 niret. Dicere consueuerat, se non nutrire prolixā bar-
 bam ueluti Baiazetes pater effecerat, ne Bassæ mani-
 bus in illam iniectis, ducerent Principem quò uellent,
 quæadmodum euenerat Baiazeti. Nimia tamen in pro-
 prium sanguinem crudelitate infamem se reddidit. Ve-
 rum ipse affirmabat nihil esse dulcius, quàm sine con-
 sanguineorum timore ac suspitione regnare, seq; ob
 id excusatione dignum arbitratur. Quòd si uel nuni-
 mus quispiam ex Ottomanio sanguine in Principem
 prius euassisset, sibi quoq; eodem modo pereundum fue-
 rat. Præterea eum minimè prudentem esse aiebat, qui
 quod proposuisset, non illico exequeretur: quoniam
 in mora sæpe amitteretur occasio, atq; impedimentum
 designatæ mitigationi contrarium oboriretur. Summa
 hæc est. In arte militari, atq; in populorum regimine
 excellentissimus ac rari nominis uir extitit, quippe qui
 iustitiam ubiq; seruandam præciperet. Aloysius Mocco-
 nicus uir clarissimus unus ex Venetis oratoribus, qui
 Bononiæ apud Maicstatem tuam fuere, nobis retulit,

se neminem unquã hominũ Selymo (nam apud ipsum quoq; Alcairi oratorem egerat, diuq; cum illo fuerat uersatus) parem, quod ad iustitiam, humanitatem, animi magnitudinem, atq; alias huiusmodi uirtutes attinet, inuenisse: nullosq; barbaros mores in eo fuisse asserbat, & quicquid à uulgo illi obijciebatur, egregie refellebat. Porro cõsueuerat Selymus (ut ex serenissimo Gritti Venetiarum Duce accepimus) nonnũquam edere semen quoddam Turcis notum, quod rerum seriarum ac molestarũ memoriam hominibus adimit, eosq; liberos ac iucundos per aliquot horas facit. Id quod ipse efficiebat, ne profundius grauioribus cogitationibus inheresceret, sed ad oblectãdum animum aliquod temporis spatium haberet. Venationibus summopere delectabatur, sed mulieribus nimium deditus erat. Verum tanta in uictu modestia utebatur, ut nonnisi ex uino ferculo comederet, quod plerunq; potius è feris uenatione captis, aut eiusmodi uilioribus carnibus, quã è uolatilibus sibi eligebat, quemadmodum & priuati milites efficere consueuerant. Id quod in causa erat, ut etiam inter tot labores, quos in remotissimis regionibus sub uario subinde celo sustinebat, prospera semper ualetudine uteretur.

S O L Y M A N V S.

Solymanus unicus Selymi filius susceptus est patri eodem anno, quo tua Maestas imperatorio diademate Aquisgrani coronata est. Necparum Christiani Principes Selymi tam fortis ac fortu

nati hostis morte letati sunt; sed præ cæteris prudentissimus Papa Leo X. tantum ex ea re concepit gaudij quantum tristitiæ paulò ante audito Sultani interitu acceperat. Nam eo interitu nunciato litanias ac supplicationes publicas, in quibus homines nudatis pedibus incederent Romæ haberi piè curauerat: legatosq; per totam Europam miserat, qui id efficerent, ut Christiani in unum coeuntes, contra Christianorum omnium hostem arma sumerent. Nihilominus quod ad Solymannum attinet omnibus uidebatur mitem agnum rabido leoni successisse, quum Solymannus ipse iuuenis rerum imperitus, ac natura (ut ferebatur) quietissimus esset, quæ tamen falsa opinio multos atq; inter eos Gazellem præcipuè fessellit. Etenim is defuncto Selymo, cui se iuramento deuinxerat, ueluti iam liber, Syriam sibi subijcere proposuit. Vnde et reliquias omnes Mamaluchorum excipiens, regionis simul incolas, nec non Alarbiū Duces ad se blanditijs alliciebat: præterea sese magno Rhodi Magistro insinuauit, ut machinas æreas quæq; ijs necessaria sunt, insuper arma ac triremes inde acciperet. Ad hæc Legatum occultè Alcairum ad Caierbeium misit, qui eum hortaretur, ut de iniurijs et sanguine Circassorū effuso uindictam sumeret: atq; occisis Turcis Principem se cõstitueret, Sultanicumq; imperiū denuo instauraret. Verum Caierbeius Gazellis ueteris inimici uerbis minimè fidem adhibens, aut fortasse maiore q̄ pro suis uiribus difficultatē in huiusmodi peragēdo negotio futurā cõsiderans, legatū interfici iussit, ac Solymannū eius rei admonuit. Solymannus Faratē Bassā cum ualido exercitu statim in Syriā misit. Quod cū audisset

Gazelles

Gazelles licet iam Baruti ac Tripoli alijsq; in locis plura Turcarum praesidia expugnasset, terrore tamē percussus, Damascum sese recepit, quò quidem & Farates longis itineribus tandem peruenit. Ceterum Gazelles nihil aliud suis rebus magis expedire arbitratus, quàm ut fortunæ omnia committeret, quæ aut uictoriam, aut mortem generoso duce dignam afferret, exercitū, quē congregarat, extra urbē duxit, ac mox cū Farate cōflixit. Sedenim in eo conflictu ipse unā cum Mamaluchis omnibus trucidatus est. Farates uerò una hac uictoria & Syriam recepit, & Caierbeij totiusq; Aegypti fidelitatem erga Solymanum confirmauit. Porro Solymanus eo anno, qui hanc uictoriā secutus est, Pyrrhi natione Turcæ prudētissimi uiri consilio, ac Ianizarorū hortatu, Belgradū, ubi quàmplurima ex Turcis deuitis posita ab Vngaris trophæa cernebantur, aggredi constituit. Igitur præmissō exercitu Sophiam usq; , quæ Seruiae ciuitas est, antè peruenit, quàm Vngari ea de re aliquid resciscerent. Enimuerò quod ad Vngaros attinget, per id tempus Vladislao, qui per aliquot annos absq; militari gloria regnū administrarat, Ludouicus unicus filius successerat, iuuenis haud admodū ingeniosus, atq; ob ætatē adhuc rerum imperitus. Hunc regni principes atq; Ecclesiarū praesules auari expilandum sibi proposuerant, adeò ut nihil ipse præter regiū nomen possideret: id quod in causa extitit, quo minus colligi exercitus contra Turcas illico potuerit, præsertim principibus auxilia pollicentibus tantum, nihil autem re ipsa præstantibus. Hinc Solymanus nullo impediēte commoditatem nactus, subterraneis cuniculis, arcis

machinis atq; alijs huiusmodi bellicis instrumentis, pau-
 cis è suis amissis, Belgradum expugnauit : quod quidè
 non tantum Vngariæ, sed totius Christianitatis propu-
 gnaculum erat, quemadmodum infortunia, quæ postea
 insecuta sunt, manifestè ostenderunt. Solymanus quum
 post eam uictoriam per integrum annum quicisset,
 generosa quadam animi promptitudine contra Rho-
 dum arma sumpsit, Pyrrho ac pluribus Saniacis mini-
 mè id probantibus: etenim adhuc memores erant, quã
 difficulter, quamq; magno cum suorum damno ac de-
 decore Mahometes antea id frustra tentasset. Sed su-
 per omnia parum tutum Imperatori iudicabant, ut se
 ipsum tam parua insula committeret: fieri enim posse
 arbitrabantur, ut classis Turcica uel aduersa tempesta-
 te, uel Christianorum nauibus impetita, ingès aliquod
 incommodum sustineret : id quod Principem ipsum in
 manifestum discrimen induceret. Nam illis æquum ac
 rationi consentaneum uidebatur, ut occidentales prin-
 cipes Rhodijs suppetias ferrèt. Verum Solymanus, qui
 ex patre audierat, uictorias, nisi Imperatoris manu pa-
 rentur, non esse omnino integras: per seipsum tandem
 petere insulam decreuit. Sicq; anno ab orbis instaura-
 tione M. D. X XII, sub Iunij mensis finem cum qua-
 dringentis nauibus, ac ducentis Turcarum milibus il-
 luc se contulit: areasq; quàm plurimas machinas secū
 duxit, quibus deinde super duos montes dispositis, om-
 nem defendendæ urbis commoditatem abstulit. Hos au-
 tem montes (quod incredibile ijs etiam qui uiderunt,
 penè fuit) ipsi Turcæ construxerāt, terra per spatium
 duorum à ciuitate miliariorū ligonibus atq; eius ge-
 neris

neris instrumentis contra urbis fossas proiecta, & in eam altitudinem coaceruata. Tantaq; Turcarum multitudo, earum operarum more, quibus nostri exercitus in excauandis uel implendis fossis, atq; alijs huiusmodi ad bellum necessarijs exequendis utuntur, huic operi incubuerat, ut breui ad fossas urbis peruentum esset, in quibus iam & excauarentur cuniculi & moenia uarijs instrumentis demolirētur. Philippus autem Villadamus Gallus Rhodiensium equitum Magister, nihil cum suis, quod ad defendendam ciuitatem pertinebat, prættermisit. Quin machinis æreis maximum etiam damnum Turcis intulit, adeoq; egregiè cominus pugnatum est, ut fossæ urbis Turcarum cadaueribus repletæ fuerint. Neq; tamē propterea Solymanus oppugnationē unquam remisit, quāuis etiam triginta milia & eo amplius Asaporum dysenteria morbo iam perijissent. Tandem deiectis turribus ac moenibus demolitis, per subterraneos cuniculos Turcæ urbis extremas partes occupauerunt. Vnde paulatim semper ulterius progredientes, Christianos cedere, ac nouis subinde propugnaculis, ut poterant, se tueri compellebant. Præterea machinæ quædam æræ, quas mortarios uocant, globos, qui ulnæ diametrum habebant, emittentes, urbisq; interiorem partem impetentes, tecta ac pauimenta domorum usq; ad terram cum maximo omnium terrore perforabant. Iamq; aliquot menses ab incepta obsidione præterierant, & nihilominus Rhodijs adhuc nemo suppetias tulerat, quum tamē interim Turcis & à Farate ex Natolia & à Caierbeio ex Alexandria auxilia quàm plurima aduenissent.

Nam ipse Caierbeius quadraginta naues rebus ad bellum necessarijs onustas miserat. Ceterum dum hæc apud Rhodum gererentur, Hadrianus Papa cum nonnullis nauibus ac triremibus, peditumq; circiter tribus milibus ex Hispania in Italiam uenit. Hunc Cardinalis Medices, qui nunc Papatui præest, atq; alij quamplurimi rogarunt, ut eas naues ac pedites una Rhodum mitteret: futurum enim sperabant, ut ualidioribus Autumnus uentis adiuta, inuicta etiam Turcica classe portum ingrederentur: præsertim quum quinquaginta Venetorum triremes in Creta tunc essent, quæ hac in re non nihil auxilij saltè sese hostibus ostentado, attulissent. Verum sanctissimus pater, qui recens Pontificatum acceperat, ipsorum consilijs tanquam suspectis minime adherens, id gratiæ diuinitus non habuit, ut negotium hoc iuuandi Rhodios amplecteretur. Quam ob rem Rhodij ipsi spe omni destituti, Viladamo authore sese Turcæ dederunt, cum illo tamen prius pacti, ut & uiuere, & res proprias possidere, demptis æreis machinis unicuiq; concederet, quas conuentiones Solymanus humanissimè ac religiosissimè seruauit: præterea res diui Ioannis templo sacras ne attigit quidem, à quibus nostri milites fortasse non abstinuissent. Equidem Villadamo referente audiui, quòd quum Solymanus triginta milibus hominum comitatus Rhodum ingressus est, ne unū quidè uerbū est unquā ex alicuius ore auditū, adeò ut milites per urbem incedentes, monachi obseruantes, quos uocant, esse uiderentur. Ad hæc Villadamo ipse aiebat, se cū secundò ad Solymanum, ut abeundi peteret ueniam, accessisset, tam benignè fuisse
 exceptum

exceptum, ut idem Solymanus ad Habraimum Bassā, quem summopere amabat, quemq; solum tunc secum habebat, conuersus, huiusmodi uerba dixerit: Profectò non possum nō dolere, infelicem hunc senem propria domo pulsum, adeò tristem hinc abire. In Summa Solymanus maxima cum sua gloria, & Christianorū omnium summo uituperio Rhodum, quæ sibi ueluti molesta sudes in oculo fuerat, sexto mense ab eo, quo ipsam oppugnare cœperat, occupauit. Porro, eodē ipso die quo Rhodij se Turcæ dedere concluserunt, Romæ magnū Hadriano Papæ prodigium accidit. Nam quum in Palatij sacellum ad solēnes natalis diei CHRISTI ceremonias peragendas ingrederetur, ianua illius sacelli superlinūare, quod marmoreum erat, post eius ingressum illico decidit, ac nonnullos custodiæ suæ milites cum maximo ipsius timore occidit. Sed ut ad Solymani res reuertamur: post captam Rhodum, Caierbeius statim defunctus est. Cui Acomathes Bassā, quod ad administrationē attinet, successit. Verū is, cū parum suo principi fidelis esset, occupare Sultanicum imperium proposuit, sed id quidem parum consultè, quoniam in ipso pertractandæ rei huius initio à Turcis eo fidelioribus captus atq; interfectus est. Quā ob causam Solymanus Habraimū Bassam Alcairū misit, ut is res turbatas cōponeret: qui omnia singulari prudētia subito pacauit. Mox Princeps, qui eum diutius abesse sufferre non poterat, amantiſſimis literis reuocatus, Constantinopolim redijt: ac non ita multò post Bellerbeia dignitate donatus est. Sub hæc Solymanus, anno post CHRISTVM natum M. D. XXVI, Vngaris

bellum indixit: quumq; Belgradum peruenisset, Ludouicus infelix Rex, omnium Christianorum Principū alijs bellis impeditorum auxilio destitutus, præterquā Clementis Papæ, qui Boemis ac Germanis peditibus nonnullis è suo stipendia exhibebat, hosti obuiam ire constituit, quadam potius fatali necessitate, quàm aut belli ratione, aut spe uictoriæ ductus. Neq; enim securæ atq; honestæ belli protrahendi uix illi deerant, etiā si regni pars aliqua fuisset amittenda: etenim ex ea re minus damni accepisset, quàm ex totius regni amissione postmodum accepit, præsertim quum Ioannes Vaiuoda unà cum quàm plurimis militibus assuetis pugnare cum Turcis quotidie expectaretur. Sed Paulus Tomoreus Collocensis archiepiscopus monachus Franciscanus, uir manibus promptus, at ingenio nimium audaci, consilia omnia pugne aueritate interturbauit. Enimuero se iam posse belli ducem agere existimabat, propterea quòd semel aut iterum cum Turcis, nō quidem integra acie, sed leuioribus quibusdam pugnis ac tumultuarijs incursionibus feliciter congressus fuerat. Nam post præstantissimi regis Matthiæ obitum, Vngari, quod ad bella pertractanda attinet, semper in glorij extitère. Etenim Ladislaus militarem disciplinam atq; à Rege Matthia institutos militū ordines, adeò la befactari permiserat, ut Vngari qui tunc sub Ludouico militabant, nullam bellandi peritiam, sed solummodo quandam temerariam audaciam ac ferinum furorè haberent, quo se posse Turcas omnes in primo congressu deuorare præsumerent. Summa uero totius Vngarici exercitus, non nisi uiginti quatuor milia homi-

num int-

rum in pedites equitesq; distinctorum continebat: qui quidem, quum Mogatium ad Danubium situm, Budamq; ac Belgradum æquis ferè spatijs dirimentē, peruenissent, anteriorem Turcici exercitus partem, quam Balbeius Belgradi Saniacus conducebat, haud procul abesse conspexerunt. Viginti milia equitum erant, qui planitiem importunis & molestis excursionibus ac leuibus pugnis die noctuq; sine intermissione infestabāt. In quatuor enim turmas diuisi, senis horis, quo per integrum naturalem diem semper adessent alijs alij peruices succedebant. Ungari uerò inter curruum septa necessitate sic cogente clausi, ne aquatum quidē equos ducere ad Danubium non nisi quantum sagittæ iactus est ad sinistram distantem, audere, sed puteos ad aquā eo loci, ubi continebantur, inueniendam continuè excuare. Interea Solymanus cū reliquo exercitu se suis adiunxit, ac milites ex Romania profectos Habraimo, ex Natolia uerò missos Becramo Bassa ducendos commisit. Tomoreus autem militibus omnibus in latā quamdam aciem constitutis, inter peditum cohortes, equitū turmas disposuit, ne facilè à Turcis, qui multo plures numero erant, circundari possent. Præterea pauculas illas æreas machinas, quas habebat, in locis opportunioribus collocauit, atq; ad curruum custodiā eos, qui minus in bellis exercitati erant, reliquit. Rex uerò ipse post aciem mansit, electosq; equites circiter mille præsidij nomine seorsum constituit. In ipso autem confredarum manuum initio Turcæ bis machinas æreas globulis in hostem eiectis exonerarunt. Verum ij qui machinis ipsis exonerandis (quos nominant bombar-

darios) præerant altius quàm debuerant ferientes, iuxta
 nostrorū lanceas frustraneis ictibus attigerūt. Creditū
 est id consultò fuisse factum, propterea quòd Christiani
 sint ij, quorum opera in ea re Turca utitur. Equita-
 tus deinde Turcicus in Vngaros immissus est, quo acri-
 ter à fronte pugnante, turma itidem Turcicorū equi-
 tum currus à tergo inuasit. Quumq; ijs succurrere ne-
 cesse esset, equites illi, qui in regis præsidium in omnē
 fortunæ euentū seruabātur: eò missi sunt. Interea uero
 Tomor, multitudīne pugnantium Turcarū oppressus
 interfectus est unā cum Strigonia et Varadino præsili-
 bus quāmplurimisq; nobilibus inter quos Ambrosius
 Sarconus, et Gregorius Vaiuoda frater extitēre. Sed et
 ipse infelix rex destinato antea præsidio destitutus eua-
 dere minimè potuit. Etenim inter fugiendū in palustrē
 quandā foueā descēdit, ex qua cū emergere ascēdendo
 conaretur, ab equo, qui in terga in plaudē obuersa de-
 cidit, oppressus est: et quia grauioribus armis indutus
 erat, subtrahere sese ex equo nō ualuit, sicq; tandē co-
 ctus est ibidē miserrimè uitā finire. Germani autē ac Bo-
 emi pedites nō nihil quidē resisterūt, sed nihilominus et
 ipsi demū occasione occisi sunt. Pauculi equites effuge-
 rūt. Solymanus stultitiā regis uehemēter admiratus est
 qui ducētis hominū milibus cum tā paruo exercitu ob-
 uuius factus esset: mox Budā profectus, urbis arcē his cō-
 ditionibus se dedit, ut & homines & res priuatā in-
 columes seruariētur, benignè accepit, ac firmiter con-
 uentionibus stetit. Duas deinde statuas areas per proba-
 tissimos olim artifices Matthiæ regis iussu fabrefactas
 Cōstantinopolim duci, ac super bases è marmore, pul-
 cherrimo

cherrimo ornatu constructas, ueluti uictoriae trophaea
in foro erigi curauit. Et pugna quidem haec eodem (quae
superius memorauimus) anno M. D. XXVI, quar-
Calen. Septemb. pugnata est. Verumenimvero Soly-
manus post eam ipsam pugnā ob hyemis uicinitatem
haud diu in Vngaria moratus, Cōstantinopolim reuer-
sus est. Nec aliquid postea cōtra Christianos est molitus
nisi Viennae oppugnationē, in qua nos quidem auxilio
Dei ac Germanorū uirtute uictoriā sine conflictu ade-
pti, agnouimus quāto in discrimine uniuersa Christia-
nitas extiterit. Et proculdubio dominus noster IESVS
CHRISTVS eo periculo ac damno Principes Chri-
stianos admonitos uoluit, ut rebus suis consulāt, ne eos
succūbere contingat, si parū uigilantes iterū à Turcis
impeterētur. Illud tibi optime Caesar persuadere potes
Solymanū, qui natura gloriae cupidus, atq; ob uictori-
as plurimas, imperijq; magnitudinem audax est, ni-
hil aliud magis in animo habere, quā ut regna tibi
subiecta tandem occupet. Etenim ex hominibus inte-
gris, quorum uerbis fides haberi potest, accepi, Soly-
manū ipsum dicere saepius esse solitū, Romae ac totius
Occidentis imperium ad se spectare, propterea quod
ipse Imperatoris Cōstantini, qui Byzantiū imperium
transtulit, legitimus successor sit. Neq; id te lateat, So-
lymanum res Christianorū omnes optimē atq; exactis-
simē callere, nec minus animi quā uirium habere, ut
plura simul bella conficiēda suscipiat. Ad haec in rebus
fere omnibus mirabili iudicio uersatur. Deniq; uirtuti-
bus quā plurimis ornatus est: praecipuisq; illis auariti-
ae, crudelitatis atq; infidelitatis uitijis caret, in quibus

Selymus, Batazetes, ac Mahometes, qui ipsū præcesserunt, fuere. Sed super omnia religione ac liberalitate præditus: quæ duæ res faciliè hominem in cælum subuehunt. Etenim religio iustitiã ac temperantiam parit: liberalitas uerò militum animos sibi deuincit, ac certã præmiij spem in eorū omnium animis seminat, qui per uirtutem ad meliorem fortunam conscendere student. Porro iisdem uirtutibus Habraimus quoq; Bassa, qui præcipua authoritate omnia gubernat, ornatus est. Is enim in omnibus suis actionibus iustus, ac natura sobrius, castus & patiens habetur: præterea eos, qui uarijs de causis ipsum accedunt, & liberrimè audit, & ciuissimè expedit. Hunc alij duo Bassæ tanquam herum uenerantur, quòd ipse tam in bellicis quàm in ciuilibus negotijs pertractandis, ac pecunijs ex prouincijs omnibus colligendis authoritate principi ferè æqualis sit. Natus uerò est in Macedonia uico, quem Pargam uocant, à Corcyra non admodum remoto, ac Schenderi Bassæ seruus fuit: cuius etiam filiam postea in uxorem accepit. Ceterum ab incunte etate cum Solymano (fortuna sic disponente) educatus, mores grauissimos atq; optimos semper seruauit, adeoq; temperatè gratia & fauore Principis usus est, ut nihil arrogantia, nihil inde superbiae contraxerit, quemadmodum plerunq; ij facere consueuerunt, qui ex humili loco in altum conscèdentes, amplitudine aspirantis fortunæ abutuntur. Tanta hinc beneuolentia Imperator ipsum prosequitur, ut multos, ob id tantum quod illi inuiderent, perdidit: inter quos extitit Farates Bassa, qui quod tantam Habraimi sublimitatem ferre non posset interfici

iussus

iussus est. Pyrrhus quoque & Visirio munere & aulæ
consuetudine honesto quodam exilij genere ob eandē
causam est priuatus. Mustapha autem Bassa, qui supe-
riore anno defunctus est, ob id ipsum principis indi-
gnationem penitus incurrisset, nisi ipse princeps ei cul-
pam condonasset, propriæ tantum sororis intuitu, quæ
olim quidem Bostangi, cui caput Selymus amputauit,
nupserat, tūc uerò ipsius Mustaphæ uxor erat. Quod
uerò ad imperij Turcici solidos prouentus attinet, Im-
perator ipse, connumeratis cum prioribus suis etiam
Sulthanici regni redditibus, sexagies centena milia au-
reorum singulis annis habet, ex quibus quinquies &
quadrages centena milia expendit, nihilominus quo-
ties ei belli tempore populos censere libet, ex qua uis
uel minima summa census extraordinariè imposita, pe-
cunias innumerabiles corradi, adeò, ut quod ad æra-
rium pertinet, ex bellis potius lucretur, quàm in dam-
no sit. Præterea plus gemmarum ac thesaurorum so-
lus possidet, quàm cæteri omnes orbis principes simul
possideant. Adhæc tantum ærearum machinarum, ac
rerum ad illas attinentium copiam, tantumq; papilio-
num, armorum, nauium, ac triremium apparatus ha-
bet, ut quilibet, qui pauperiem nostram aliquousque
morit, facile iudicet, cum pluribus simul principibus u-
no & eodem tempore bellum inferre posse. Et sanè
quemadmodum tua Maiestas pluribus regnis præest,
quàm aliquis unquam occidentalis præfuerit Impera-
tor, ita Solymanus potentia imperijq; amplitudine
reges exteros omnes, de quibus historie meminerint,
sine controuersia superat. Quo fit, ut multi existiment

uelle iam Deum orbem uniuersum in ueterem monarchiam redigere, ut Maiestatem tuam unica uictoria, tam re quam nomine Cæsarem Augustum constituat.

ORDO AC DISCIPLINA
Turcicæ militiæ.

VISomnis Turcicæ militiæ in Porta militibus, quos uocant, sita est: ij uerò homines selectissimi sunt, partim peditum, partim equitum ordinibus adscripti. Spachi Oglani (sic enim eorum aliquos Turcæ appellant) digniorem obtinent locum. Nam ij ipsi in eo, cui Clausuræ nomen est, loco educati ac literarum atque armorum disciplinis instituti, ueluti Principis filij habentur. Legatorum ac commissariorum, præsertim si honorificum aliquod atque utile negotium peragendum sit, muneribus funguntur, ac Saniacatibus atque alijs huiusmodi dignitatibus præficiuntur. His præterea Clausuræ iã dictæ mulieres, nec non filie ac sorores ipsius Principis nubunt. Summa hæc est, ij cæteris omnibus nobiliores ac Principi gratiores sunt. Excellentiores equos, equorumq; ornamenta pulchriora, uestes pretiosioribus suffultas pellibus, seruos robustiores elegantiusq; indutos, quàm quodlibet aliud hominum genus inter Turcas habent. Ut autem tam egregiè ornati incedant, Persicæ atq; Alcairiæ ses efficiunt prædæ. Nam antea sub Mahomete, nec pretiosis pellibus, nec gemmis, nec pânis auro intertextis nec multis holosericis uestibus utebantur. Sunt uerò ij numero mille, quorum unum quensq; tres aut quatuor,

aut ad

aut ad summū decem serui comitantur: qui quidem serui capita quibusdam, ut ipsi uocant, sarcolis limbo aureo cristaq; pulcherrima exornatis obtegunt. Ipsi autē Spachi Turbantos (utendum est enim eorum uocabulis) in capite gestant, uestesq; aureas uaria textura pictas atq; holosericas, uel tyrio, uel alio colore infectas induunt. Quum uerò extra urbem equitandum est, ij Principis dextrum latus claudunt. Porrò sinistrū mille item equites, quos Sulaistros uocant, eiusdem cū Spachis educationis ac nobilitatis, iisdem uestibus atque armis utentes occupant. Et ijs quidem bis mille equitibus honorem exhibent omnes, quemadmodum (quod exēpli causa dictum sit) ducētis nobilibus illis, quos Gallorum rex apud se habet, exhiberi solitum est. Horum quāmplurimi armis oculis omnium expositis induuntur, paruisq; phaleris Damasceno artificio elaboratis Persarum more proprios equos ornant. Has duas equitum alas mille adhuc alij equites Vlusagi dicti subsequuntur. ii uerò conflati sunt, partim ex Ianizaris, qui ob aliquod egregium facinus ex pedestri ad equestrē euecti sunt ordinem, partim ex seruis, qui Basis ac Bellerbeijs fidelem ac fortem operam in bellis nauarunt: quos Princeps defunctis eorum dominis, relatione multorum probatos assumpsit. Atque huiusmodi tres militum classes è Christianis, qui tamen abrenunciarunt iā Christo, constant. Post has Caripici (ita enim à Turcis appellantur) millenarium & ipsi numerum explentes equitant. ii uerò leuis armaturæ sunt equites, equorū egregij domitores ac pugnandi arcu, lancea, scuto atq; ense, quem Cimitarram uocant, eousque periti, ut res

supra vires humanas efficere Manaluchorum more
 uideantur. Omnes autem ij Mahometani sunt ex uarijs
 prouincijs, nimirū ex Persia, Turcamania, Syria, A-
 frica, Vlarbia, Scythia, atque etiam ex India usq; in
 unum collecti: stipendium satis amplum habent, idque
 priuilegij à principe ijs conceditur, ut quādiu ipse Cō-
 stantinopoli moratur, ubilibet hybernare atque aesti-
 uare ualeant. Tertia quaque hebdomada die Lune ad
 Portam (sic ipsi nominant) mittunt, qui stipendium ip-
 sis debitum accipiant, quod quidem illis illico exhibe-
 tur. Sic Turcicus Imperator quatuor milium equitum
 electissimorum caterua stipatus incedit, ipsorum equi-
 tum seruis minimè in hunc numerum uocatis. Nam &
 ij quāmplurimi sunt, & uestibus, armis, equisq; tam
 ornati, quā proprii domini, qui Principem comitan-
 tur. Sed loca deputata seorsum habent, neq; ordinibus
 iam dictis, immiscentur.

Adhæc Ianizarorum circiter duodecim millia for-
 tissimorum sanè peditum custodia, princeps perpetuò
 munitur, qui quidem & ipsi ex eorū numero sunt, qui
 Christum abnegarunt. Eliguntur autem ij, quum par-
 uuli adhuc sunt, ex bellicosissimis Christianorum na-
 tionibus, atque educantur, pars quidem in principis
 clausura, pars uerò apud Natoliæ Turcas: quoniam
 pueri omnes, siue ex tributo, siue ex bellicis excursio-
 nibus accepti, per Turcarum domos distribuuntur, at-
 que ipsorum nomina in schedis quibusdam annotatur
 ut numerus tam eorum qui emergunt, quā qui pe-
 reunt inueniri facile possit. Et unusquisque quidē puer
 aliquam mechanicam artem militiæ utilem discit, ac si
 milia

mul se exercet, ut tractandorum armorum, & quibus
 eminus, & quibus cominus pugnatur, peritus eua-
 dat. Qui uero ex ijs ad militiam seliguntur, caput ope-
 riunt pileis quibusdam ex panno albo, sed admodum
 rudi in caligæ similitudinem confectis, atq; eos glutino
 usque adeò durât, ut ictû cuiusuis gladij sustinere pos-
 sint. Et qua parte huiusmodi pilei supereminet fronti,
 aureo limbulo pretij nō parui ornatur: cui inquā lim-
 bulo uaginula itidē aurea inest, quæ cristas impositas
 ueluti conus excipit, eosq; sic exornatos, ex arcolas uo-
 cāt. Ensem, quē superius cimitarrā appellari diximus,
 & pugionem biciachū dictum, ac securiculam à cingu-
 lo post terga pendentem continuè ferunt. Utitur præ-
 terea nominatis antea scopietis, & ijs quidem oblon-
 gis atq; eos agilimè pertractant. Nonnulli ex ipsis de-
 midiatas lanceas, atq; alia huiusmodi plura bellica in-
 strumenta portant. Et ante Selymum quidem plures
 eius ordinis erāt, nunc autē non admodum multi sunt.
 Sagula quædam passim ac circunquaq; densissimis fi-
 lis confuta, armorum loco induunt. Faciem habent mi-
 ris modis effictam: etenim barbam integram non alūt,
 sed eam tantum, quæ à superiore labio dependet, par-
 tem prolixè demittunt. Maior istorum pars ex Vnga-
 ris, Sclauonibus, atq; Albanensibus conflatur, reliquæ
 ex Græcis, Germanis, Polonis, Seruianis, atq; ex Occi-
 dentalibus hominibus constat. Ceterum ex integro o-
 mnium Ianizarorum ordine circiter sex milia, qui se-
 niores sint, seliguntur, ut non à Bellerbeijs, sed ab ipso
 Principe immediatè pendeant. Præterea circa decem
 milia iuuenum tyrocinium Ianizaricum exercentium

uarijs in locis aluntur, atq; ex ijs Ianizarorum duobus generibus in demortuorum loca supplentur. Porro stipendium non omnibus æquale est, sed unicuiq; pro meritis augetur: neq; commendatione aut favore ad hæc rem opus est: quoniam qui egregium aliquod facinus aggreditur, plurimorum oculis expositus, aut prosperam si uicerit, aut aduersam si succubuerit, fortunam experitur. Id quod in causa est, ut in uiros fortissimos euadant, quemadmodum in uarijs conflictibus cognoscere potuimus. Etenim post Anurathis tempora, qui primus Ianizarorum ordines instituit, nunquam eos acie integra pugnantes, fuisse fugatos inuenimus. Deniq; Ianizari præpositum unum habent, quo cum sub uno & eodem papilione uersantes, officia inter se distribuunt. Nam nonnulli coquine, alij uerò tendendi ac colligendi papilionis curam habent. Sunt etiam qui ipsius papilionis custodiæ præsent: sicq; summa in concordia quietissimè uiuunt. Deinde centeni quiq; ac milleni suis præfectis parent, quousq; tandem ad Ducem unum omnium supremum ac supremæ autoritatis deueniatur, quem ipsi Agam appellant. Insuper ex omnibus Ianizaris ducenti, cæteris & corpore proceriores, & sagittandi arte peritiores eliguntur, qui ten sis arcibus ac sagittis neruo aptatis equitantem Principem circundant, Solachi, ij nominantur. Sagulis aliquanto quàm reliqui Ianizari breuioribus utuntur. Pileos albos in formam pyramidalem oblongos in capite gestant, quorū summitatibus cristulas aliquas plerunq; affigunt. Neq; aliud omnino hic Ianizarorū ordo est, quam Macedonica phalāx, qua totum Orientè

Alexan-

Alexander Magnus debellauit. Videnturq; iam Turcæ quemadmodū imperij Macedonici occupatores sunt ita & militaris disciplinæ ab antiquis Macedonia regibus institutæ, imitatores esse: quanquam in quibusdā à Macedonibus differant. Macedones enim longis lanceis, lorica, galea, & parma ferrea utebantur, quæ quidem parma ab humeris pendeat, ut quoties ense communis pugnandum erat, ipsam arripere facillè ualeret. His igitur equitum ac peditū generibus Principis Porta concluditur, qua (ut superius dictum est) semisigatis sæpius inter pugnandum exercitiis opem ferens, nobilissimis potitur uictorijs. Omnes autem alij equitum ordines sub Bellerbeijs sunt. Bellerbeius uerò idiomate Turcico principem principum sonat: suntque ij numero duo totius equitatus præcipui duces. Imperat Saniacis, qui quidem prouinciarum præfecti sunt ob eximiam aliquam uirtutem ad id muneris assumpti. Alter autem ipsorum Bellerbeiorum in Natolia moratur, atque urbem Galathiæ Cutheiam dictam inhabitat. Alter uerò in Romania uersatur, ac Sophiam Seruiæ ciuitatem incolit. Porro uterq; plurimos sub se Saniacatus cōtinet: qui Saniacatus, licet sub Baiazete non nisi duo de quinquaginta essent, nihilominus aucto postea per Selynum ac Solymantum imperio, etiam ipsorum numerus auctus est. Sub Saniacis Subasij ac Timoriotes sunt, qui pro numero uillarum & locorum, quos possident, equites alere, ac singulis pro stipendio tria milia Asprorum (quæ summa Turcica monetæ, sexaginta ducatos efficit) annuatim exhibere tenentur. Si quis autem ex ipsis equitibus arma

atq; equum ei traditum non rectè curat, statim ex equi-
tum numero expungitur. Cæterum Bellerbeij, quoties
Princeps iubet, sexaginta milia equitum et eo amplius
paucissimis diebus congregant. Et Natoliæ quidem e-
quites pulcherrima scuta, lanceas, arcus, secures, ac ci-
mittarras ferunt. Romanæ uerò lanceis & scutis mo-
re Albanensium, sed paucissimis arcubus utuntur: atq;
ij sanè Natoliæ equitibus robustiores sunt, licet illi me-
liores & ornatiores equos habeant. Omnes autem eo-
dem modo Turbantis siue caputijs (ut ita eos uocem)
acuminatis ex pellibus, uel ex qualibet alia materia,
ut unicuiq; magis arridet, confectis capita tegunt.

Sunt præterea quidam alij ex Turcica natione, qui
bus olim ab Ottomanis Principibus agri uarijs uicto-
rijs acquisiti, pro singulorū meritis sic distributi sunt,
ut unusquisq; pro singulo terræ iugero quod accepit,
equitem unū aut duos pedites, quoties maiora instant
bella, exhibere Principi teneatur. Atq; ij uocātur Mo-
fellini, ex quibus nonnunquam plus quàm sex milia
equitum, ac peditum magnus numerus in unum coit.
Sed neq; rei bellicæ peritia, neq; uiribus admodum ua-
lent. Habent ij quosdam ueluti censores à Principe cō-
stitutos, qui prouincias omnes Turcicas circumueun-
tes huiusmodi agrorum possessores agnoscant, ac se-
uerè iudicent.

Cæteri omnes Turcici exercitus equites, fortunæ e-
quites sunt absq; certo stipendio militantes, appellan-
turq; Alcanzi. Et quidem natura ipsa maximi & cru-
delissimi latrones sunt, pannosi incedunt, ac pileis pel-
liceis capita obtegunt. Militiam non nisi spe prædæ
exercant.

exercerent. Quum aliquò eundum est, itinere unius diei aut duorum reliquum exercitum præcedunt, igni ferroq; omnia deuastantes. Nonnunquam numerum triginta milium excedunt, quibus omnibus Dux unus militari prudētia præditus præficitur. Enimuerò ex hoc ordine extitère ij, qui anno superiore Solymano Vienam oppugnante, trans urbem progressi, regionem Lincio adiacentem memorabili clade affecerunt, miserisq; senibus crudeliter interfectis, ac locis igne consumptis, quàm plurimos captiuos abduxerunt. Inter hos Alcanzos plurimi Martelossi, Valachi, & Tartari inhumanissimi alioqui homines militant.

Est adhuc aliud genus militum, qui Asapi uocântur. Sed ij pedites sunt, quos prouinciæ ac Turcicæ ciuitates iubente Principe ad bellum mittūt, ac singulis tres aureos coronatos in singulorum mensium stipendium exhibent. Suntq; serè omnes sagittarij. Verùm genus hoc ignauum atq; inerme est, ac bellis parum aptum. Vnde etiam ipse Princeps quoties nauale bellum parat, ijs remigum loco utitur. In terrestri autem bello, ipsos earum operarum uice habet, quibus (ut superius diximus) nostri exercitus in excauandis uel implendis fossis, atq; alijs huiuscemodi ad bellum necessarijs exequendis utuntur, quemadmodum eos Rhodi ac Viennæ habitos esse satis constat: adeoq; Imperator istorum salutem parum curat, ut sæpe fossas oppidorum, quæ oppugnat, ipsorum corporibus impleat, quo facilius aditum ad loca expugnanda Ianizaris paret. Ducem nihilominus bellandi peritia insignem semper habet. Ceterum Visiri Bassæ Imperatori à consilijs sunt: cum ijs

enim de negotijs omnibus, tam ad pacem, quàm ad bellum pertinentibus agit. Sunt autem numero tres, aut aut ad summum quatuor. Nunc ut res habent, tres tantum esse dicuntur, nimirum Habraimus, Ajax, & Castimus, ex eorū & ipsi ordine, quibus Christus abiuratus est. Si uerò ut summā auctoritatē, sic infinitas diuitias habent. Sed huiusmodi eorū potētia inuidiæ oppugnatione non carens, multis periculis exposita est. Nā pro Principis libito saepe etiā strāgulātur: sic enim Acomathes Ghendich Baiazetis, sic Mustapha & Iunus Selymi, sic Faracates huius Solymani iussu periēre. Aliquādo dignitatibus priuantur, ut Pyrrho ante hosce non ita multos annos euenit, qui nunc senio cōfectus, in uilla quadam Principe cōcedente priuatam uitam uiuit. Verūm quod ad bella attinet, expeditiones Bellerbeijs committuntur, qui sepe numero uno & eodem tempore etiam Visiri, id est cōsiliarij sunt. Sicuti Habraimus Vngarico bello cōtra Ludouicū Regem & Bellerbeius & Visirus erat & idē erat Sinamus Eunuchus, qui sub Selymo in conflictu Mattaræ habito interfectus occubuit. Porro in Principis aula uariarum linguarum usus est, quarum tamen omnium cognitionem, omnes ferè saltem aliquousq; habēt quemadmodū etiam in tue Maestatis aula Gallicè, Hispanicè, Germanicè atq; Italicè loquuntur. Enim uerò lingua Turcica, qua Imperator ipse utitur, primum sibi uendicat locum, Arabica secundum, qua Turcarū lex (Alcoranum uocant) conscripta est, & in uniuersum Turcæ literis seu characteribus Arabicis in scribendo utuntur. Tertium locū Sclakonica lingua occupat: qua quia latissimè patet,

Vanitari loquuntur. Græca quartum locum habet: ea
 uerò Constantinopolitani ac totius Græciæ urbium
 ciues utuntur. Verumenimuerò Turcæ disciplinam mi-
 litarem tanta & iustitia & seueritate exercent, ut uete-
 res Græcos ac Romanos facillè superent. Nulla unquã
 inter eos pugna exauditur, propterea quòd uel mini-
 mum etiam delictum capite uindictur. Tribus uerò
 de causis Turcæ quàm milites nostri, meliores sunt. Pri-
 ma est, quia promptè obediunt imperantibus: quod in-
 ter nostros rarò fit. Secunda, quia nullum quanuis ma-
 nifestum uitæ discrimen in pugna subterfugiunt, teme-
 raria quadam opinione sibi persuadètes, unicuiq; quo-
 modo & quando mori debeat, esse constitutum. Ter-
 tia, quia absq; pane & absq; uino diu uiuere possunt,
 oriza & aqua contenti. Sæpe numero etiam æquo ani-
 mo carent carnibus. Quòd si contingat eos orizant
 quoq; minimè habere, salitis carnibus minutatim con-
 tritis, ac uelut in puluerem redactis utuntur. Nam eius-
 modi pulueres in quibusdã sacculis secum ferunt, cūq;
 opus est, immixta calida aqua, dissolutos ebibunt, atq;
 inde nutriuntur. Præterea soliti sunt, præsertim quum
 nimia fame laboratur, equos phlebotomare, atq; illo-
 rum sanguine uitã propriã alere. Quin etiã equinis car-
 nibus non inuiti uescuntur. Deniq; multo commodius
 omnem inopiam ferunt, quàm nostri milites, qui nunc
 etiam in castris plura fercula expetunt. Vnde tuæ Ma-
 iestati nihil difficilius in pertractando hoc bello se of-
 feret, quàm ut ratio conducendorum comæatum
 constet, præcipuè panis ac uini: quas tamen duas res
 Romani ueteres non admodum curabant, contenti ui-

delicet aqua & frumento contuso, atq; in lebetibus cocto, quod illis ordinario iure exhibebatur. Quod si pane uescendum erat, quasdam conficiebant placentas, quas uel sub cineribus, uel sub testis quibusdam ferreis in hoc super currus post legiones conductis, coquebant. Etenim illud nobis persuadeamus oportet, si obuiam hosti eundum erit, Turcas in itinere non permisuros ut aliquid commeatus in nostra castra deferatur. Nam equorum multitudine, maxima occupant spatia, atq; iter ad castra circūquaq; impediunt. Neq; huic difficultati ulla alia ratione occurri potest, nisi ut unusquisq; miles, quæ ad sustentandam uitam necessaria sūt secum ferat, ut puta sacculos farinæ plenos, aut panes recoctos, aut alimenta alia huiusmodi. Ad hæc illud obseruandum, ut legiones in acie dispositæ, ac leuioribus machinis æreis circumdatæ, semper incedant, neq; impedimētis pluribus onerentur. Enimuerò si Dominus noster Iesus Christus id gratiæ tuæ Maiestati concesserit, ut Christianos milites Ianixaris opponat, proculdubio certissimam adipiscetur uictoriam. Et fortissimæ quidem Germanorum peditum legiones primum educendæ erunt, ut sustinere, ac demū etiam reijcere Turcicos equites possint, quousq; tandem ad pedites penetrare liceat. Turcicus autem peditatus, quanuis fortissimus sit, nūquam tamen Germanis lancearijs, præsertim Boemis, Hispanis, atq; Italis scopietarijs (ut uocant) adiutis, par erit. Quod si Ianixari in fugam uerterentur, iam æreis machinis, impedimentisq; atq; adeo castrorum hostiliū omni apparatu potiri fas esset. Neq; admodum referret, etiam si omnes equites incolumes euaderent,

euaderent, quando experientia ipsa iam constat, Iani-
 zaros Turcicarum uirium neruos esse. In huiusmodi
 autem euentu, etiam Christiani equites, licet pauci, cō-
 modè satis in hostem ferri possent, sic tamen ut à no-
 stro peditatu non longius abirent, ne ab hostibus cir-
 cūcludi contingeret. Nam quum tam leuis armaturæ
 quàm cataphracti equites optimè armati sint, securè
 hostes insequi ac se subinde ad peditatum recipere ua-
 lerent. Neq; id inutile fuerit, si extremi peditum ordi-
 nes clypeis ac parmis utantur, quo antequàm cominus
 in pugnam descendant, sagittas excipere absq; nocu-
 mento possint: tanta enim sagittarum, ueluti grando
 erit, ut quàm plurimi uel armorum, uel aliarum rerū
 tegumenta desideraturi sint. Nec sanè olim M. Anto-
 nius sagittarijs Parthis aliter, quàm militum capita cly-
 peis tegendo restitit. Quin & posteriores Romani con-
 tra Gothos & Hunnos, qui omnes serè sagittarij erāt,
 testudinem clypeis itidem conficientes, quàm citissi-
 mè poterāt, in hostem concurrebant: quia cominus pu-
 gnantes facilius multo uictoriam consequerentur.
 Summa est, ut Deum optimum maximum enixè præ-
 cemur, ne bellum, postquam inceptum fuerit, pro-
 trahatur, sed facultas illico confligendi nobis detur.
 Etenim Turcæ, si bellum protrahendum foret, ob equo-
 rum multitudinem ac patientiam militum, innume-
 rasq; pecuniarum myriadas, faciliè tandem superiores
 euadere possent. Sed si statim cōfligatur, uerisimile est,
 peditatum nostrum nobis uictoriam paritutum. Et
 quoniam si huiusmodi conflictu decernendum esset, a-
 lea totius orbis imperij iaceretur, necessarium iudica-

uerim, ut maximus rerum omnium militarium apparatus fieret, quemadmodum ab ijs, qui sibi timent, fieri consuevit contemptis nonnullorum uanis atq; inutilibus uerbis, qui Turcas antequam periculum faciant, nihili faciunt: quo, ubi bellum inceptum fuerit, adeo nobis omnia bene disposita sint, ut non tantum uirtute armis, ordine, machinis aereis, atq; alijs huius generis rebus, Turcis non cedamus, sed ne numero quidem militum multo illis inferiores simus. Ceterum nonnulli sunt, qui existiment Turcam, si ipse aut Austriam, aut Italiam inuaderet, in fugam uerti facilius posse, quam si Christiani in Turcicas prouincias profecti, eod loci ipsu adorirentur, ubi post longorum itinerum labores, etiam commeatus inopiam sustinere fortassis cogentur. Et haec quidem opinio forsitan non aberraret a scopo, si Principes Christiani adeo unanimes essent, ut ad primum ipsius Turcae aduentus rumorem, ualidas ad resistendum uires in unum colligerent. Sed sperare uix possumus hoc futurum. Nam nullus unquam sibi persuadebit Turcam aduentare, quousq; tandem adeo propinquus extiterit, ut omnis ad resistendum apparatus, serus ac frustraneus futurus sit, quemadmodum in Rhodia, Belgradensi, ac Budensi expeditionibus contigit. Qua de causa qui rei bellicae peritiores sunt, arbitrantur certius ac securius in inferendo hostibus, quam in excipiendo ab eisdem bello, uictoriam consistere posse bellum enim quod nobis infertur ab alijs, ut periculosissimum est, ita deus summo opere orandus, ne huiusmodi nos inuoluat. Porro quo tempore de suscipienda in Turcas expeditione plurimus sub leone Papa. X. sermo erat

mo erat, Ducum quorundam primi nominis iudicium fuit, ut ea non nisi ualida ac triplex susciperetur, nimirum in hunc modum: ut Maximilianus Caesar, Germanie, Ungarie, Boemie, ac Poloniae uiribus comitatus, Seruiam uersus secundum Danubium iret. Franciscus uerò Francorum Rex, ingenti exercitu ex quacunque ad bellum disposita natione conscripto, ex Apulia in Epirum traiceret, ac fauore populorum illorum, qui Turcis alioqui infensissimi sunt, adiutus, progredere- tur quò bona fortuna iter ostendisset. Rex autem Anglie, Lusitanis, ac totius Hispanie uiribus, necnon Venerorum triremibus adiutus, Hellepontum uersus nauigaret, castellisque, quos dardanellos uocant, expugna- tis, rectà Constantinopolim peteret. Futurum enim ar- bitrabantur, si res Turcica, uel in unum tantum istorum trium laterum debilitaretur, ut Christiani postea uicto- riam integram adipisci facile ualeret. Sed quemadmo- dum summæ difficultatis erat, Christianorum uires om- nes, ac peculiariter ipsos etiam potentiores Principes in unum colligere: sic Dei uoluntate est actum, ut omnia tunc in nihilum redigerentur, quo huiusmodi Turcarum debellandorum occasio tranquillioribus temporibus a- deoque tuæ Maieitati iam adultæ seruata, eam ad sum- mum fastigium ueræ gloriæ, ut suis innumeris uirtutibus mere- tur, extolleret.

Vrbis

VRBIS ROMAÆ EX-

PUGNATIO PER EXER-
CITVM IMP. CAES. CA-roli Quinti auspicijs Borbonij:
quæ contigit Anno

M. D. XXVII.

FELICES successus Caroli Cæsaris toti Italiæ non modicam formidinem iniecerunt, tandiu retenta ditione Mediolanensi: quanquam potētiores Itali fortiter obniterentur, & toties frustrato Galliarum rege in repetendis Insubribus, tandem etiam capto, ac in Hispaniā abducto. Quare uisum est Clementi VII. Pontifici Rom. fœdus Italiæ principum & maximarum ciuitatum instituire, quò tutiores essent aduersus ingruentem Cæsarem, & ad illum excludendum (nam hoc planè agebatur) ualidiores. Hanc ipse Ligam sanctissimā appellauit, ueluti natam authore eo, quem orbis sanctissimi nomine salutat. Ad hæc consilia turbanda nihil prius habuit Imperator Carolus, quàm exercitum in Italiam quàm primum mittere, qui cunctis minaretur, præsertim Florentinis, qui pace diuturna auctis opibus, & ciue summo Pontifice superbi, de nouo fœdere mirum quàm attollebant cristas. Itaq; iubetur Georgius à Fronspergo clarus eques, & notæ uirtutis, toties iam Ducis munere in proximis bellis, imò prælijs feliciter

feliciter functus, exercitum conscribere: quem ille contractum ocyus in alpestri Rhætia ad Athesim uergente, sub initium anni quingentesimi uicesimiseptimi supra millesimum in Italiam duxit. Statim aderant cum aliquot milibus Hispanorum Carolus dux Borbonius cui summa totius exercitus præfectura tradita est, ac princeps Arausiensis, Burgundiorum manu comitatus. Sed et Cōradinus Lepontinus cum quatuor uexillis Germanorum militum, qui Cremonæ præsidium Cæsarium agitauerant, sese coniunxit. Continet autem uexillum non supra quingentos milites, sæpe pauciores. Paulò post Italorum phalanx accessit, quos ducebat Mutius à Columna. Iam ad famam tam numerosi exercitus Italia malè sibi conscia, mirè turbata erat. Proinde Pontifex Romanus author conspirationis nepotem suum Ioannem Medicem cum lecta manu perditorum nebulonum, quorum pars indigenæ erant, pars ab Hispania uenerant, misit unà cum Ioanne Francisco Vrbiniduce, qui à Venetis conductus erat, Germanis obuiã ut arceret illos, nec Padum trãsire sineret. Sed iam traiecerat exercitus. Itaq; quum depellere nõ posset, profligare multò minus, persequi cœpit, & circumquaq; uexare, donec paulò post in aggere quodam ictu aenei tormenti fuit extinctus. Amisso nepote suo, qui fœderatorum summus dux fuerat, sollicitus Clemens quũ uideret Germanos ac Hispanos ad Parmam & deinceps Bononiam urbes Ecclesiæ Romanæ deflectere, summissit Muschanum uicariũ regni Neapolitani, qui apud Borbonium subditos Pontificiæ ditioni pecunia redimeret, quo prorsus ab omni maleficio abstinere mli

tes, & in aliud territorium transirēt. Is legatus cum incautius proficiscitur, captus est, sed mox liberatus. Postulata sunt tercentena ac quinquaginta aureorum milia. Tantam summam nemo uoluit prestare. Itaque quā haud ita procul Ferraria aliquandiu statiuā habuisset, urgente eos rerum omnium penuria, sic ut non solum commeatu destituerentur, sed & uestimentis, atque adeo calceis iam carerent, deportato prius Georgio à Fronzpergo Ferrariam curandæ ualeitudinis causa (nam signa quædam paralysis iam in eo apparebant) magnis itineribus Florentiā contendunt. Quam rem haud illibenter audierunt Romani, sperantes à periculo salutatos, quum Florentini peterentur, & cupiebat Pontifex spectator tantum esset belli. Verum secus est uisum superis, & uetus ac uerum est uerbum: Consultum male, consultori pessima res est, an sua sponte, an potius aureis aliquot globis tacti, duces exercitus retro cesserint, parum liquet. Hoc constat eos, qui Florentiam petere uidebantur, dicto citius Romam aduolasse, perpetuò uestigijs insilente duce Vrbinatæ, sed citra noxiam insignem. Via militari minimè sunt profecti, sed per montes & loca confragosa ac syluas, dum compendium itineris sectantur, tanta celeritate, ut nuntium præperterint, nec aduentare scirentur nisi iam proximi Romæ Quinto Nonas Maias præmiserunt senatorem ad portam urbis deposcentem, ut aditus aduenienti exercitui pateret. Responso nuntium minimè dignatus est Laurentius à Cere Vrbinus Pontificiorum dux, sed tantum dixit contemptim, ni abiret properè, se de equo hominem iclu ænci globi tormentarij deturbaturum. Itaque

redijt

redijt ad suos. Postridiè ante moenia urbis conſtiterunt. Sabbatum erat. Vulgò iactabatur transituros illac Neapolim, nec diu moraturos. At ſtatim apparuit cuius rei gratia ueniſſent, dum caſtra figunt poſt diui Petri inter ueterem Romam & quod Burgum appellant iuxta campum cui Sancto nomen. Id cum Pontificij uiderent, nec ipſi ceſſabant operibus ſe munire, eneis tormētis duas noctes & intermedium diem qui domīnicus erat, illos impetentes. Non uiſum eſt conſultum Borbonio, ſi inermes & oppugnatorijs machinis nullis inſtructi diu tempus tererent, hoſtium aſiduis iſtibus expoſiti. Libuit quàmprimùm experiri fortunam. Ergo bonis auib. pridie Nonas Maias urbis oppugnationem diluculo nebuloso aggrediuntur. Bis repulſi ſunt, tertio uicerunt. Hoc proſuit irruentibus, quod quoties oppugnationem iterarunt, toties cadebat nebula proſpectum Pontificijs adimens, ut neſcirent qua maximè parte hoſtes irrueret. Ex ſtipatoribus Romani præſulis numero ducentis, Heluetij erant: cum ad murum uiriliter pugnantes circumdarentur, uix quinquaginta ſuperſuerunt: nam & in æde diui Petri mox aliquot circa ipſum Clementem ceciderunt. Et centurio Reſchius Turegienſis ex uulnere ad murum accepto grauiter affectus, in ſinu miniſtræ domi quieſcens, occiſus eſt. Borbonio quoq; ſtanti in ſcalis globus ænei tormenti parum cautè à ſuis emiſſus, ut eſt plena periculi eius generis armorum tractatio, crus alterum ſub femore perſregit. Id accidit in oppugnatione poſtrema, qua expugnata urbs eſt: ex quo uulnere mox exinctus in ſacello Xiſti, in quod ſemianimis à militi-

bus fuerat delatus. Hoc quod nunc dicetur, nemo cre-
 deret fortasse, Pontifici adeò non fuisse curæ exercitiū
 istum, ut sub urbis expugnationem ipse in ædem diui
 Petri descenderet, spectaturus sacrum, & nuntiantes
 expugnationem primū rideret, donec hostes in ipsū
 templum irruerent, nimium certè fretus Apostolico ful-
 mine, quòd nudius tertius in aduenientes iaculatus fue-
 rat, in cuius execrationis diplomate hæc lecta sunt uer-
 ba: Excommunicamus Carolum dictum Borbonij du-
 cem, & exercitum eius, partim ex Lutheranis, par-
 tim ex Marranis constantem: Significabantur autem
 Lutheranorum nomine Germani, ut Hispani Marra-
 norum. Sed ad narrationem redeamus. Pontifex reli-
 cto sacro, cui spectator assidebat, quàm celerrimè in al-
 tum se per gradus & ostium quoddam subduxit, in Ha-
 driani molem per nota ambulacra fugiens. Et qui ibi
 sunt exclusi, iugulati sunt ad unum omnes, non solum
 ex stipatoribus, ut antè diximus, sed ex templi mini-
 stris & ex plebe non pauci: neq; enim Maiestatem di-
 ui Petri, in cuius templo hæc fiebant, quicquam reuere-
 batur profanus miles, ne Pontifici quidem ipsi parsu-
 rus, ni fuga obiectis repagulis sibi consulisset. Ad tu-
 multū primū captæ urbis cæteri quoq; Cardinales om-
 nes & Episcopi ad Hadriani molem properant. Vbi
 dum uulgus trepidum nunc excluditur, nunc summo-
 uetur, ut magnatibus pateat aditus, in pōte multi mor-
 tales oppressi sunt, & obruti multi. Tantum cessarant
 Cardinales, Senensis, Cesarinus, Iacobatius, Tuderti-
 nus, & is qui à ualle cognominatur: & iam omnia fre-
 mebant mili, ari furore circa arcem, quare uisum aliò
 fugere

fugere. Patebat in proximo palatium sancti Georgij
 conditū à Raphaele Cardinale sancti Georgij, in quod
 paulò ante uenerat post expugnatam urbem Cardina
 lis Columnanus cum ingenti lektorum militum manu,
 partes Cæsaris sequens, quum tamen discedentes Ger
 manos nemo sit acrius persecutus. Sed hic Italarum
 mos est subinde mutare fauorem, ut res & fortuna se
 se mutarint. In has ædes recepti sunt. Interim non citra
 plurimorum stragem, Burgo sancti Angeli direpto
 (regionis nomen est) ulterioris urbis partes inuadi cœ
 perunt. Longum sim facturus, si calamitatem describe
 re coner quantum est passa ciuitas Roma à Gothicis,
 Vandalicis, & Longobardicis temporibus nunquam
 exitio propior fuit: nec innoxiorum ciuium bonis exa
 tiata militaris auaritia. Violata sunt etiam templa,
 refractæ Vestalium fores, cœnobarum septa dirupta
 contaminata ac direpta omnia. Felices erant qui sua
 tantum amisissent. Torquebatur, dum non habet quod
 nouo raptori tradant. Senferunt hanc inclementiam
 multi præclari uiri fautores etiam Cæsaris, quorū a
 liqui inter cruciatus perierunt. In summa, nihil intactū
 reliquit hostilis furor, pepercit nemini. Durauit hæc ra
 bies nō modicos dies. Miraris lector quidnam egerint
 milites tanta præda potiti? quiescisse putas? Imò tum ri
 xæ & iurgia inter ipsos cœperunt. Nam aleam ludi
 passim exercebant, ubi uidisses uni iactui nunc trecen
 tos aureos, nunc sexcentos, sæpenumero mille commut
 ti. Qui suffarcinata ueste uenerat, quæ poculis aureis
 & argenteis turgebat, sæpe absq; interula discedebat.
 Vnde non paucos tanta desperatio incescit, cogitantes

a qua fortuna excidissent, ut clausis oculis in Tyberim præcipitarint. Iudei, quorum magnus numerus illic, ne sint omnia sancta Romæ, per solutis pretijs sese redemerunt, ex præda omnis generis uili empta ingens lucrum facientes. Porro qui molem obsidebāt Hadriani, in qua Pontifex erat cum Cardinalibus, Episcopis, & Primatibus urbis, extremos muros suffodere cœperunt, ut summisso puluere tormentario structura dissiliret. Sed impediēbat aqua, quæ circumdat per amplissimas fossas arcem. Quid hic attinet conuitia recensere, quæ petulantia militaris in summum Pastorem & Cardinales subinde effudit? Quid contumelias commemorare quibus Christianas ceremonias, ut quisq; erat leuissimus, ita studio maiori irrisit, dum ebrij milites nunc Pontificia gestationis simulachrum representāt, uuidum aliquem sacris uestibus indutum in lectica baiulantes: nunc benedicentem Pontificem per derisionem emulantur: interim parum plausibile Romanis auribus Lutheri nomen boatu horrido occinentes, si fors mitratorum aliquis de fenestra prospexisset? Pontifex tamen obsidionem tolerauit usq; ad octauū Idus Iunias. Nam eo die, quo uidelicet hostibus urgente rerum omnium inopia sese dedit, rursus suæ potestatis factus est, & in integrum, ut uocant, restitutus, ut sacerdotia conferret, donaret priuilegia, ac de rebus alijs ex more statueret. Conuenerat autem inter præsulem Romanum & obsidentes in hunc modum: Milites intra arcem reciperentur, & hanc custodirent; Pontifex cum suis illic maneret, donec militibus esset de stipendijs satisfactum. Statim itaq; Germani propugnaculum unum tantum,

tantum, quod ingredienti dextrum occurrit, praesidio occupant centurione Maynrado Elymgerio Vlmensi. At Hispani, ut minimè stupida gens est, non contenti propugnaculum alterum, quod ad sinistram est, occupasse, in porta arcis etiam & coenaculis, per quae ascēditur, aptis locis quinque militum stationes disponunt, in ipsum quoque Pontificis cubiculum praesidio inducto. Nam metus erat ne elaberetur. Iam itaque potiebantur arce Hispani, sine quorum praefectis militaribus, Larcone, & Ioanne Vrbinate, & suppraefecto Morono Mediolanensi nihil agebatur: nimirum huc spectabant, quum tot praesidijs Hadriani molem stuparent. Admittebant ad Pontificem & excludebant, quos uoluissent. Minus poterant Germanorum duo praefecti, primarij uirtute, & maiorū imaginibus clari, Conradus à Bemmelbergo oriundus ex Hestia, quem uulgo milites paruū Hessum appellitant, quod fratrem habeat grandiore, & Vuendelinus cognomento ad Lacum, Italorum Mutius à Columna, Radus Burgundionum. Dum haec geruntur, iam agebatur Iulius mensis. Nec supererat Romae quod compilaretur à uago milite, & anno carissima erat, ac inualefcebat pestis. Itaque totus exercitus sublatis signis Narniam proficiscitur, praeter eos qui praesidia agitabant in arce Pontificia, ceu memorauimus. Distat id oppidum XL. milibus passuum ab urbe. Expugnatur statim, diripitur & destruitur instar Romae. Imò seuitum ardentius in Narnienses ferunt. Praeterebatur causa, ni fallor, quod commeatum quo nec abundabant ipsi, non subuexissent ad urbem. At non quiescebant Hispani, nisi Hadriani molē soli

tenerent, fortè instigante Pontifice, qui sperabat se melius cum Hispanis, qui pauciores erant, transigere posse, quàm cum Germanis gente effræni. Id quod paulò post accidit, ceu suspicor, cum dimissus est. Persuadent igitur Elymgerio ut cum suis quinq; centurijs (uexillum enim habebat) ex arce discedat, Hispanicis præsidijs locum cedens. Vix exierat, & ecce totus exercitus Narnia Romam reuertitur mense Septembri. Ibi rursum tumultu miscentur omnia. Agminatim adeunt Hadriani molem, & urbem se denuò direpturos atq; adeò inflammaturos minantur, ni persoluat Pontifex promissa stipendia. Quum efflagitandi minitandiq; finem nullum facerent, prodeunt ex arce tandem colloquij duntaxat gratia, si quomodo compesci milites Germani possent, Archiepiscopus Sipontinus, Archiepiscopus Pisanus, Ioannes Matthæus Episcopus Veronensis egregiè doctus homo, & Antonius Puccius Episcopus Pistoriensis: ex laicis Iacobus Saluiatus consobrinus Pontificis, & Laurentius à Rudolphis frater Cardinalis à Rudolphis. Hos, ut dixi, colloquendi tantum causa progressos, arripiunt statim auidi milites, & obsidum loco tenent. Erat in palatio Georgiano, cuius antè meminimus, camera non ita alto loco, sed ferreis cancellis satis munita: in hanc istos cõtrudunt. Dij boni quàm sepe producti sunt in concionem irafremmentem, & stipendia conuitijs & minis exposcentem: quàm sepe ad ipsum patibulum adducti, quod in foro pro plectendis facinorosis erat erectum: quàm multis iniurijs domi forisq; impetiti. Verba Germanorum non intelligebant, sed satis loquebantur ipsi

uultus

multus insultantium. In uestibulo cubiculi, quo obsi-
 des detinebantur, semper reperisses quinq; raro pau-
 ciores, centurias militum die noctuq; ostium obseruan-
 tes. Horum excubiæ durabant horas XXIIII. Tum
 totidem centuriæ succedebant in decedentium locum
 perpetuò. Sed ò Germanorum oscitantiam. Dum soli-
 citi pro foribus excubant, obsides noctu per sumarium
 cubiculi pridie diui Andreae erepserunt, nec uisi po-
 stea sunt. Quam rem prius rescuerunt Hispani, qui Ha-
 driani molem cum Pontifice tenebant, quam ipsi excu-
 bitiores Germani. Vide ingenium & solertiam gentis.
 Nec mirum si à præsule Romano & obsidibus pecu-
 niam tam insolenter flagitabāt, qui domum summi du-
 cis totius exercitus, Principis Arausiensis, in demortui
 Borbonij locum pridem suffecti, foedum in modum di-
 ripuerant, ut sibi metuens iuuenis Senas profugeret.
 Huius loco Dux est mox institutus Marchio à Quosta
 qui hoc officio functus est donec mēse Februario Nea-
 polim proficisci cogerebantur: nam inuiti Romam relin-
 quebant. Sed Galli per Picenum instructissimis copijs,
 nempe centum milibus peditum & equitum, ditionem
 Neapolitanam sibi uendicatum ibant. Quibus nisi fu-
 isset obuiam profectus exercitus Romanus, & præce-
 dendo restitisset, actum fuisset nō solum de regno Nea-
 politano, sed & de ipso Cæsareo exercitu, qui hinc
 Gallis, hinc Italis medio loco cōsistens poenas dedisset:
 nam uelut inter Scyllam & Charybdim uersans ab u-
 trisq; paulò post ad internecionem haud dubiè fuisset
 cæsus, ni maturasset abitum. Aiunt exercitum Germa-
 norum aduenientem fuisse quatuordecim milium, di-

scedentem octo duntaxat: tantam multitudinem ab-
 sumperat lues, quæ Romæ diu grassata est. Ante hoc
 tempus ab Hispania literæ uenerant, quibus Impera-
 tor apud Pontificem anxie excusabat ea, quæ Romæ
 nuper acciderant. Nam iniussu suo omnia esse gesta,
 nec se milites eos pro suis agniturum, qui tantum ne-
 fas ausi forent. Iubebatq; liberum dimitti cum suis Pon-
 tificem, id quod & factum est: sed haud dubiè prius pe-
 cunia placatis Hispanorum animis, in quorum mani-
 bus erat, ut supra diximus. Videbatur autem timere so-
 licitus Princeps ne præsul Romanus ipsum inter eos,
 quibus ex Christiano ritu communionem piorum inter-
 dicitur, si non palàm, saltèm occultè retulisset. Ad quæ
 rescripsit Clemès, nunquam de Cæsare sic se sen-
 sisse, ut pro sacris absento iudicaret. Pro
 inde meliora sibi de sede Roma-
 na promitteret. Ipse mox
 Oruietum con-
 cessit.

FINIS.

INDEX IVXTA ORDINEM ALPHABETICUM, Prouinciarum, Urbium, Fluuiorum, Promonteriorum, Portuum, atque Insularum, quæ antiquis nominibus aut corruptis euo, aut penitus extinctis, ab auctoritate reddita sunt.

EX PRIMO TOMO.

Aduæ montis culmē, hodie Mongraium 669. 10.
Ademum, antiquitus Ocellis emporium fuisse arbitramur 858. 8.
Albanorum regionē proximam Mediæ, Seruan hodie appellant 644. 12.
Alpes Pœninæ sunt, quarum altissimum cacumen hodie montem Censium nuncupamus 670. 30. 671. 3.
Alpes S. Bernardi sūt quas Cæsar sūmas appellat, quondam ab transitu Græcorum atq; Herculis

Graizæ nuncupatæ 670. 12

Amida vrbs vetus, hodie Caramida ab incolis vocatur 776. 29.

Anaxus fluuius, hodie Piaua est 475. 14.

Ancyra est, quam hodie Angorim dicūt 548. 20. 875. 26.

B

Bactra vrbs, hodie Ephra dicitur 641. 22.

Bagadat regia vrbs, olim Babylon 638. 16.

Bellizona, oppidum Villitionis, vt quibusdā videtur anti

quitus fuit 669. 26.
 Britonorum à Brinto
 oppido, nonnulli à
 Britonis Aquitanie
 populis nomē indi-
 tum putant 84. 15.

C

Calesia, portus Icius
 olim fuit 388. 8.

Calide aque, Mammo-
 sæ dicuntur 128. 28.

Carmaniae vetus no-
 men, in Narsingam
 abijt 638. 6.

Castrocariū, olim Sal-
 subium fuit 81. 28

Celanæ, hodie Maras
 vocantur 557. 6.

Choim antiquitus fu-
 isse Artaxata Cassi-
 nus Armenius arbi-
 tratur 616. 12. 637.
 14.

Cilices montani, ho-
 die Carmani appel-
 lantur 797. 30.

Cimbrica, hodie Da-
 cia est 518. 27.

Coctiæ Alpes, nunc
 môtis Genebrę cul-
 mina nuncupantur
 66. 16.

D

Damiata, olim Pelu-
 sium, Æliopolis
 demum ab Ælio A-
 drianò Cæsare uo-
 cata est 789. 14.
 854. 20.

F

Fortunatæ insule, Ca-
 nariæ hodie dicuntur
 862. 6.

G

Gallia Cisalpina, nunc
 Lombardia à Lon-
 gobardis 15. 5.

Getuli & Numidæ, A-
 rabes hodie vno
 nomine nuncupan-
 tur 5. 17.

H

Hircani, & Coraxe-
 nę regionis incolæ
 Arriani scilicet,
 Margiani, Aracosij,
 Bactriani: hodie v-
 no nomine Zagatai
 vocantur 641. 12.

Isticus sinus, hodie
 Aiaccius dicitur
 797. 27.

Isthmū, antiqui Dro-
 mon Achillis voca-
 ban

I N D E X.

- bant 517. 11.
- L**
- Lancianum, antiquitus Anzanum Frenanorū fuit 271. 20
- Lauania, Entella olim fuit 61. 3.
- Lepontiaē Alpes, hodie Splugē & Septē nomine vocantur 362. 26.
- Lepontij Rhætiq̄, hodie Grisoni nuncupantur 669. 14.
- M**
- Manfredonia : Sipōtus olim fuit 278. 9.
- Memphis tres ingentes vrbes amplectitur, quarum frequentissimam hodie novum Cayrū appellant 834. 14.
- Memphim antiquam vbi Cayri veteris edificia sūt, fuisse existimamus 837. 9.
- Meroe, incolarum lingua Naulebabe: id est optimorum portuum parens vocatur 875. 20.
- Mesopotamia regio, hodie Diarbecha dicitur 776. 30. 777. 2.
- Mæotis palus, hodie Zabacca dicitur 640. 3.
- Moschi, hodie Moschouitæ appellantur 8. 1.
- N**
- Niger amnis, hodie Gamba vocatur 860. 22.
- Nilus ab Ægyptijs & Arabibus Abbahuis : id est amnium pater, appellatur 876. 3.
- O**
- Ostodurum Veragrōrum, hodie Sancti Mauritij oppidū dicitur 670. 15.
- Orons amnis, hodie Farfar dicitur 793. 9.
- Orpha, à nonnullis Edeffa esse iudicatur 776. 23.
- Orpha & Caramita vrbes, antiquitus Dara & Amida vocabantur 639. 21.

I N D E X.

- P**
- P**apirianæ fossæ, Fossæ nouæ oppido nomen dederunt 67. 28.
- Peloponnesiaca, Morea dicitur 646. 30.
- Periades mōs, leprus idest frugifer à Barbaris hodie nuncupatur 614. 10.
- Petrasancta, olim Fanū Feroniæ 68. 18.
- Polonia, olim Sarmatia 7. 21. 510. 14.
- Pontus, & Mœotis & ea præsertim pars, qua Corax annis in Euxinum effunditur, recenti vocabulo Cerchasia vocatur à Cercitis populis 785. 24.
- Portus Herculis: hodie Tropea dicitur 183. 28.
- Pylus olim Nestoris sedes, hodie Nauarri-
nū Iuncoportui impositum 344. 1.
- R**
- R**ha flumē, à nostris Volga, & à Scy-
this Hedil appellatur 516. 6.
- Ræthi, Grisoni hodie vocantur 339. 26.
- S**
- S**alsæ hodie vocantur quæ antiquitus Salsulæ fuerūt 310. 28.
- Samandriam, Scëdorouiu Hungari vocant 564. 12.
- Sapha, Sufa antiquitus 542. 21.
- Scyras vrbs regia, quâ Cyripolim antiquitus fuisse aliqui arbitrantur 637. 26.
- Sebasta, hodie Suias dicitur 608. 12.
- Selandia est, quam antiqui Scandauiam vocauere 518. 5.
- Sercius annis, olim Auxeris fuit 128. 24.
- Suasia vrbs, olim Sebasta fuit 795. 28.
- Suezzia Rubri maris portus, is olim Arsi-
noes fuit 856. 27.
- Sulthanium, Tigrano certam fuisse arbitramur 542. 22.
- Suma-

I N D E X.

Sumachis vrbs regia,
olim fortasse Gama
la vocabatur 640.7
Susa, olim Sebusium
fuit 671.10.
Syenem, hodie Gua-
guerram incolę ap-
pellat 856. 22. 875.
26.

T

Tabéda, Toccata ho-
die dicitur 532.
27.

Tartaros Tauricę in-
colas, Roxolani ho-
die Præcopitas ap-
pellant 517.14.

Taurisium regia vrbs,
Terua Ptolomæo
antiquitus fuit, vel
Susa vt Hebręis vi-
detur 537.14. 625.7.
637. 9.

Theodosia nobilissi-
ma Genuensium co-
lonia Capha dici-
tur 517.7.

Ticinum, recentiores
Papiam appellarūt
66. 30.

V

Valachi, antiquitus
Myfi 785.24.

Varna, Dionysiopolis
olim fuit 562.20.

Vidana portus, Brestī
us dicitur 386. 25.

Vitis fluuius, hodie A-
quadussa 353. 12.

Volaga amnis, Rha ab
antiquis nuncupa-
tur 7. 25. 516. 6.

Z

Zagatai Tartari, olim
fuere Bactriani
& Sogdiani 607. 4.

F I N I S.

EX SECVNDO TOMO:

Sed quia duas habet partes, primam annotauimus litera a, secundam b.

A

Achelous Ætoliæ fluiuius ab incolis

Aspropotomus hodie vocatur b. 22. 17.

Acilia vrbs, Strabinga dicitur a. 438. 20.

Adrumentum, Mahometahodie vocatur b. 543. 23.

Agiamij hodie vno nomine vocantur, Persico imperio subiectę gentes a. 582. 10.

Alepus fluuius, à veteribus Singa vocatus est b. 699. 10.

Algerium, Iulia Cæsarea fuisse dicitur a. 545. 13. b. 349. 6.

Amanum ciuitas, antiq̃uitus Apamia dicta est b. 699. 11.

Amidã hodie frequentissimam Mesopotamię urbẽ, Caramidam incolę vocant a. 602. 22.

Amphimaleus sinus, hodie nautis Suda est b. 91. 29.

Amphipolis clarissima olim vrbs, Seres hodie vocatur b. 14. 11.

Angorium nobilis ciuitas, veteribus Anicyra dicta est b. 690. 19.

Anthropophagi, Canibales appellatur a. 685. 9.

Apollinis promontorium, hodie Cassineum vocatur b. 344. 16.

Aquisgranum, antiq̃uitus Nuagerrafuit a. 407. 11.

Aractus, Arcteus de veteri eius amnis nomine hodie vocatur b. 23. 15.

Argous portus Iluę insulę olim, hodie Ferrarius vocatur b. 605. 9.

I N D E X.

b. 605. 9.

Armeniorum, Persarū
Medorum, & Afsy-
riorum quatuor re-
gna, nunc Tauris,
Sūmachi, Scyras, &
Bagadat vocant b.
693. 9.

Asia minor, Natolia
appellatur b. 653. 11.

Athenæum promon-
torium Campaniæ
antiquitus dictum
hodie Campanel-
lam incolæ vocant
a. 97. 22. b. 614. 30.

Augusta, Megara olim
fuit b. 99. 12.

Axius fluuius, nunc
Vardaris appella-
tur b. 11. 18.

B

Bagadat vrbs, Baby-
lon fuit a. 581. 26.

Bagrada amnis à Pœ-
nis Magiordech ap-
pellatur a. 662. 6.
666. 15.

Baianus portus, anti-
quitus Misenensis
fuit a. 152. 8.

Baiodurū, hodie Pata-
uia dicitur a. 424. 4

Baractus, antiquæ Po-
pulonix portus b.
605. 11.

Bellicæ arcis montem
hodie Pellicardum
vocant a. 508. 29.

Brunsuicū vrbs erudi-
tioribus Germanis
olim Tulisurgiū exi-
stimatur a. 164. 14.

Boristhenem fluuium
hodie Neper vocat
b. 678. 6.

Bursia cinitas egregia
hec Prusa vetusta se-
des regum Bithy-
niæ fuit b. 654. 29.

C

Callamata oppidum
olim Phare dice-
batur a. 519. 10.

Cameracum, antiqui-
tus Samarobrinam
nonnulli existimāt,
nos eam hodie San-
cti Quintini oppi-
dum potius esse cre-
dimus b. 515. 14.
646. 1.

Canca vrbs, Cydonia
olim fuit b. 91. 14.

Caneniphatum & Ba-
tauorū insulæ, Se-

I N D E X.

- landæ & Hollandæ à nostris hodie nuncupantur a. 406.2.
- Candia vrbs, olim Cytheû fuit b. 92.11.
- Caramania, à veterib. Cilici a dicta est b. 654.27.
- Carapulam promontoriû olim, nos Batralium, Pœni verò Gyra Flumar appellant a. 222.11.
- Caristium promontorium, hodie Manteliû vocât b. 461.16.
- Cerenniola, castellum Geryonis olim fuit a. 173.26.
- Chersonseus Aurea, Taprobana olim fuit a. 691.13.
- Circennum, antiquis Carcenna colonia vocatur a. 545.13.
- Clupeę promontoriû hodie Calibia dicitur a. 670.7.
- Coim oppidum in Armenia maiore, in ruinis Artaxatæ vrbs fuisse cõditû ali bi diximus a. 553.12.
- Colubraria infula, Fræmætaria à nautis appellatur a. 217.9.
- Collum oppidum Coloniacullu antiquitus appellatum a. 578.3.
- Constantinam mediterraneam vrbs, antiquitus Cyrthâ fuisse alibi ostendimus b. 543.19.
- Cursula infula, antiquitus Corcyra nigra fuit b. 20.8.
- Cyamum promontorium, hodie Spata vocant b. 91.13.
- Cymbros, indigenæ Holfatios & Danos vocant b. 379.11.
- D
- Dardani, hodie Albanisunt b. 11.11.
- Dion promontorium Fræchea hodie dicitur b. 92.9.
- Drepanum promontorium, Melacham vocant b. 91.27.
- F
- Falconis promontorium, ab antiquis Gordana-

Gorditanum appel-
latur a. 153.14.
Feritor fluuius, hodie
Bisamnis dicitur a.
714. II.

G

Galli promōtorium,
antiquis Acritis
fuit a. 470.17.

H

Halyacmon amnis,
hodie dicitur A-
fambaba b. II. 21.
Hebrus fluuius, hodie
Mariza dicitur b.
II. 13.

Helna, Ebury olim fu-
it b. 396.9.

Heraclea sētica, nouo
nomine Scopia esse
à nonnullis Græco-
rum affirmatur b.
II. 25.

Herculis insula Diaba-
ta olim, hodie Afina-
ria dicitur a. 153.10.

Herculis Monœci por-
tus, Villafrancha
hodie dicitur b. 78.
8. a. 502.7.

Herculeum promōto-
rium, hodie Argen-
tariū vocāt b. 610.4

Hierassus amnis, abae
colis Pruthes voca-
tur b. 311.25.

Hippona vrbs, hodie
Bona vocatur a.
661.25.

Hircani, Coraxeni ho-
die sunt a. 581.29.

I

Ilua insula, Ethalia e-
tiā dicitur b. 604.30

Iscla vrbs, antiquitus
Pythacusæ à figuli-
nis & nō à Simijs di-
cebatur a. 141.15.

Istri vltimum ostium,
antiquis Lithosto-
mum fuit b. 313.6.

Iuncum hodie Nauari-
num, Pylīū antiqui-
tus fuit a. 476.13.

L

Lacædemonem, Misi-
trā vocāt a. 475.11

Lacinium promonto-
riū, hodie Colūneſi
vocant a. 467.26.

Laciniū promontoriū
hodie Colūnas vo-
cant b. 17.3.

Lecheus portus, ho-
die diui Demetrii
vocatur a. 483.20

- Lepantum ciuitatem,
antiqui Naupactū
dixere b. 681.27.
- Leptis parua, hodie à
nostris Africa & à
Barbaris Maheme-
dia appellatur b.
268. 9. b. 543. 21. a.
670.5.
- Lerinam insulā, Mar-
garitam nautæ vo-
cant b. 535.17.
- Lerones insulas anti-
qui, nostri hodie Le-
res vocant a. 703. 21.
- Liburnū, antiquæ La-
bronæ turritum op-
pidum a. 360.6.
- Liburni portum, anti-
quitus Ciceroni La-
bronem fuisse con-
stat a. 155.14.
- Linarium promonto-
rium, olim Pyrgæū
b. 613. 3.
- Londarium, Megalo-
polis olim fuit a.
519.5.
- M
- M**alathiam, Amalthā
fuisse, ex dimen-
sione Ptolemæi cō-
stare conijcimus a.
- 553.4.
- Marcomāni hodie Mo-
rauij sūt a. 40. 715.
- Marcomanni & Her-
monduri tenuerūt
olim eas regiones
ad Albim in Hercy-
nia a. 449.11.
- Mare Miseni scopulo
illifū, Mare mortuū
appellatur a. 152.10.
- Maros amnis, anti-
quis Sergetia est b.
309. 24.
- Matafusiū promōtori-
um est, in quo anti-
quæ vrbs Tipasæ ex-
tantes adhuc reli-
quæ visuntur b.
349. 28.
- Matapanium caput,
Tenarum antiquis
erat b. 461. 21.
- Megalopolis vrbs ho-
die Londarium vo-
catur a. 172. 22.
- Merleixæ insulæ, fuē-
re antiquitus Ericu-
sa, Marathe, Elaphu-
sa, & Malthace b.
15. 27.
- Messene vrbs quondā
nobilis, hodie petal-
lidia

I N D E X.

lidia dicitura. 512.18.
 Mœnicem insulâ, Ger
 bim vocât a. 220. 21.
 Moncastrum oppidû,
 in vestigio Harmo
 naçti antiquę vrbis
 conditum b. 313.8.
 Mura amnis, antiquis
 Sauaria fuit a. 455.

14.

Mysia quæ vltra Istrû
 ad Scythicas gêtes
 extenditur, Flaccia
 appellari cœpta est,
 quę demû corrupta
 sensim voce in Vala
 chiâ abijt b. 310.20.

O

O broatium oppidû
 à Dalmatis appel
 latum antiquitus u
 ti reor Argyrutum
 fuit b. 24. 21.

Oltha amnis, antiqui
 tus Alutas fuit b. 312
 24.

P

Pannoniæ ceterior re
 gio, Possëga ab
 Hungaris appella
 tur b. 29. 8.

Peloponnesum, hodie
 Moream vocant b.

667.4.

Peucem insulam, ho
 die Barillanam di
 cunt b. 311.30.

Phalacrum olim fuit,
 vltimum orientale
 Corcyræ promôto
 rium b. 114.15.

Picti olim dicti, hodie
 Syluestres appellâ
 tur b. 452.26.

Promontorium vene
 ris, Creum à nautis
 vocatur b. 542.21.

R

R andatium oppidû
 olim Triatiû fuit
 b. 95.8.

Rhodam: Rosam vo
 cant b. 542.20.

Rizonicus sinus, ho
 die Cathareus voca
 tur b. 20.11.115.5.

S

Salsæ castellum, anti
 quis Salsulæ voca
 tæ b. 392.7.

Samarobrina amnis,
 Soma hodie voca
 tur a. 722.16.

Sançti Lucidij oppi
 dum, olim Tëpsa di
 cebatur a. 556.13.

bbb 3

I N D E X.

- Sancti Viti oppidum, Virunū nōnulli antiquitus fuisse putant a. 464.16.
- Scythæ, nunc Tartari vocātur b. 653.1.
- Septempedani, Sanseuerinates hodie dicuntur a. 491.27.
- Serra vocatur Capreola a. 84.2.
- Sicum oppidum, hodie Sebenicū vocāt a. 75.20. b. 398.15.
- Siuā vrbs pulcherrima, antiquitus Sebastia dicebatur b. 654.10.
- Spartiuenti promontoriū, olim Zephyrium fuit b. 14.8.
- Sphragiæ insulæ portus, a nostris Sapiētia vocatur a. 470.23.
- Strymonem amnem, Marmarium incolę vocant b. 11.17.
- T
- Taurunum, est Belgradum b. 29.22.
- Tatta, olim Theodata fuit b. 489.4.
- Theodosia, Caffa dicitur b. 313.11.
- Tiffous amnis, Panisus olim fuit a. 512.20.
- Tincanussam insulam Teneticā hodie vocant a. 499.2.
- Tissa amnis, olim Tibiscus fuit a. 538.24.
- Tyras amnis amplissimus ab indigenis vocatur Nestor b. 312.29.
- V
- Vacorium, hodie Vil lacum dicitur a. 464.24.
- Vagiussam amnem veteres Ænantem vocabant b. 18.9.
- Valachia, olim Mysia superior fuit a. 529.19.
- Valachia finitima Bastarnis & Getis in duas partes diuisa est, altera propinquior Histro Moldauiā : altera verò, quæ ad Pontum atque Boristhenem vergit; Transalpina vocatur

I N D E X.

vocatur a. 529.20.
 Valachia quæ ad meridiam vergit terminata Danubio, à nostris Transalpina, à Turcis aut Carabogdana minor vocatur b. 311.19. & 312.5.
 Valachiæ altera pars, Moldavia dicitur ab amne qui mediâ interfecat b. 312.15.
 Valeriam regionem, Stiriam vocant b. 29.19.
 Varna vrbs, ab antiquis Dionysiopolis vocata est b.

665.13.
 Vetus Sycion hodie Basilica appellatur a. 483.21.
 Vicus, qui antiquitus Ierobuium appellabatur, hodie verò Stratellæ nomen habet b. 593.22.
 Vitiæ portum Farinâ nautæ vocant b. 368.23. a. 624.21.

Z

Zagatai fuere antiquitus Arii, Aracosi & Margiani a. 581.30.

INDEX RERVM ET VERBORVM
 memorabilium, quæ in hoc primo Tomo Hi-
 storiarum Iouij continentur.

	Bbahuis 876	Achomates ad Maho- metem nepotem 583
	Abduæ fon- tes 669	filios Amurathem, & Aladinū alloquitur 82
	Abyssini re- gis studia mo- res & arma 867 vxor- es 868 bella, regna & tributa 869 copiæ 870	capitur & necatur 606
Abyssini	864	Achomatis desideriu 80
Abyssinorū rex quomo- go appelletur	866	crudele factum 585
Abyssinorum regum nobi- litas 867 religio 864		consilium 582
leges 865 patriar- chæ 871 eius opes quib- us inseruiant	ibid.	Actius Syncerus vir insi- gnis 190
Abyssina lingua Romæ impressa	866	Acierum dispositio 248
Acanzes	646	Adamantes 639
Acanzi qui	618	Ademum, antiquitus O- cellis emporium 858
Acastia urbs	844	admonitio Ludou. Sfor- tiæ ad Maximilianū 34
Amurathes primus Iani- zaros instituit	650	Adua mons 669
Achomates Baiazetis fi- lius maximus	549	Adurnij Genua discedūt 385
vir insignis	560	Adurniorum consilium de delenda classe 170
in Selymū vocatur	602	Aestus maximi in Ocea- no 422
Constantinopolim ve- nit	579	Aethiopes 860
irascitur	581	Aetiopiæ descriptio 859
exercitum cogit per fi- lios	583	Aphrica figura pyramida li 859 & eius descrip- tio ib. quibus regibus teneretur 5
Assæ rex declaratur ib. hostis patris declara- tur	586	Agricolæ ad Veronam fa- cius 894
		Agualapas Albanorum rex 644
		Ajax Ianizarorum præfe- ctus 571

I N D E X

Aidaris, siue Harduelis doctrina & probitate in signis 531. 533	veneno perit 346 princi- pū atrocissim ⁹ immode- ratus, funestus 305. 310
Alabardæ descriptio 89	Alexandri pont. filij 44
Aladinus Achomatis fi- lius 784	immanis cupiditas 13
Aladol ⁹ copias cogit 775	petitio 86
capitur & interficitur. 780	simulatio 39 timor 87
Aladuli regis sedes 775	Alexandrū VI. nulla da- tæ fidei religione tene- ri 94
fuga 778 consiliū 779	Alexius Beccacutus 151
caput Venetias trans- missum 780	Alexius Bosigius ab Hel- uetijs interfectus 375
Aladuli populi unde orti 776	Alfonſus Toraldus 202
Aladulorum reges & re- gio 609. 615. 627	Alfonſus Daulus Pisca- ria Marchio 53
Alarconis in Cardonium falsè dictum 440	Alfonſus Aragonius 10
Alba Marſorum 98	Neapoli præfectus 114
Albani bellicosi 644	ex arce fugit 117
Albanorum regio hodie Seruan 644 (ſis 679	Alfonſus Aragonius in Regnum Neapolitanū adoptatus 23
Albertus Petra Bernen- Albertinus Bochettiſ pa- cis ſequeſter 216	Alfonſus in Hispaniã cõ- tra fidem mittitur 345
Alegria porta excluditur 193	Alfonſus Aragoniorum rex ſalutatus 43
Alep ⁹ unde creuerit 794	Alfonſi regis industria 43
Alexandria à Gallis oppu- gnata capitur 341	mores 105 oratio 52
Alexãder Sextus creatus Pontifex quomodo 13	ad filiū Ferdinãdū 106
proceribus pernitiem parat 336	imperij abdicatio 105
Gallis contra fidẽ ho- ſtilia molitur 99	fuga in Siciliam 108
Virginij oppida occu- pat 326	mors 265 eius petitio apud Ferdinãdū filiū ib. religio 266
venenū miniſtrat 346	Alfonſi regis & Alexãdri pontif. congregatio 52
	Aloyſius Geſualdus 266
	Aloyſius Aduocatus Bri- xianus 152
	capite plectitur 352

I N D E X

Aloysius Rapollus	54	quaiuis	119
Aloysius Eliscus contra		Andreas Grittus legatus	
Hyblettum fratrem	60	350	seruatur 445
Alpes ab Annibale fractæ		Andreas Lauredanus iu-	
670		gulatur	445
Alpes Lepontiaë	362	Andegauenfium iura in	
Iulia	493	Neapolim	23
Alpes Carnice, Iulia, Rhe-		Anemon flumen	66
nica, Lepontiaë, S. Bern-		Angelus Cencellus	68
nardi siue Graia, Pœni-		Anglardus Tigurinus	
na, Coëtia, Argëtaria,		dux	682
Maritima	669.70	Angli, & Scoti eiusdem	
Alpium aditus	669. 670	lingua 400 (cum 403	
Altofaxus Heluetius bel-		Angli uictores in Hume	
lo illustris	361	Anglorū prima acies fun-	
Altofaxi uultus & do-		ditur à Scotis	411
lor	380	Anguillaria Fidenatium	
Aluantes Iacupi filius fu-		vrbs	88
git	538	Animanigra Ligur	129
in prælio occiditur.		Anna Soleria Caroli ama-	
541		lia	206
Amanus mons	610. 651	Annibal Bentiuolus	63.12
Syriam à Cilicia diri-		Annibal Lana occidit	737
mit	795. 798	Annibal Pandonius inter-	
Amaranum regnum	874	fectus	299
Amasia Cappadociaë	561	Annus 94. supra mille pa-	
Americus Sæfeuerin.	294	cificus	3
Amida urbs hodie Cara-		Ansum oppidū	748. 749
mida	776	Antiniola dux impiger	
Amurathes in Cappado-		467	capitur ibi.
ciam uenit	607	Antius Heluetius captus	
ad Hismaelem confu-		142.206	
git eiusq; filiam uxore		Antitaurus mons	534
ducit	607	Antonius Feltrius	152
Anauolebanus Heluetio-		ignominia notatus	166
rum dux uictoria poti-		Antonius Grimanus Ve-	
tur, & moritur	340	netus præfectus	123
Anaxius flumen	475	Antonius Maria Sanseuc-	
Andreas Altauilla	186	rinus	57
Andreas Matthæus A-		Antonius Vitrius Ligur	1

I N D E X

cubiculo Baiazetis	596	205.212	
Antonius Bassseius	57.151	Argentonus	119 (637)
Antonius Fonseca Hispanus	99	Armenia maioris regia	
Antoniortus Adurnius princeps Ligurum	361	Armeni milites	636
Antonellus Picciolus	118	Armuzum & Armuzen- fium mores	638
Antonellus Sabellus	98	Arnoldus Vnderualdius	892
Antonellus Salernitanus exul	26	Arriana prouincia	641
uir fortis	77	Arsenga, Comana Ponti- ca olim	609
Pisane arcis praefectus		Arsia flumen	668
224 ciuitate donat	238	Arsinoe	859
Anzoltus Heluetius	277	Arx Sergiani Genuensibus uendita	238
Aphricus uentus Liburno portui aduersatur.	325	Arx Pisana intra dies 100 delēda 234. deleta 238	
Aphricana gens	5	Arx noua Neapoli oppugnata n5 à Germanis Carolo tradita	117
Aprutium	98	Arx Neapoli, quę ab Ouidicitur à L. Lucullo ædificata à Gallis oppugnata & dedita 118 Caieta dedit 308 Brūdusij in fide Aragoniorū sola permanfit	120
Aquæ Burmiæ	669	Arx Mediolani dedit 448	
Arabes	854.855	Arx Mediolani à Nauarro oppugnata	719
Arabū vxores pudicę	855	Arx Cremonensis traditur	449
Arabum arma	816	Arx destruitur	489
Aragonius equitatus exutus	119	Arcis Phari Genue descriptio	485
Aragonij Duces capti ad Rapallum	61 (si 34)	Asappi, qui apud Turcas	549
Aragonij timore perculconsternati	113	Ascanius Sfortia Card.	16
Aragoniorum cum Ludouico Sfortia simultates	22	Asparra capitur	177
Aragonensium regnū	11	Asula oppugnatio Cæsa-	
Araldus	109		
Araldos violare nefas	144		
Araquinquus portus	865		
Arax Bactrianorum flumen	643		
Araxes flumen	614.615		
Arcomarianum oppidū.			

I N D E X

ri infausta	760	Selymum 563 cum Se-lymo filio cōgredi uult
Afsimbeij gesta	5	570 proditur à prætorianis 595 Byzantio excedit & veneno necatur à filio 596
Asta colonia	66	Baiazetis imperium & opes 3 filij 560 ingenium 4 studia 632 in filium increpatio 568 dona ad Selymum 564 ad filium Corchutum responsio 592 ad milites oratio 573 querela apud Campsonem 547
Atanadidinghel	866	Balbus præfectus & eius responsio 545
Atella oppidum	293	Balsamū ubi pueniat 821
Athila torrenti comparatus	2	Balzera emporium Teredonis insulæ 638
Atlas hodie clarus mons 861		Bancarum domus Romæ direpta 92
Auanzinus Cassianæ interfectus	61	Bandocaderus rex 789
Aucutus Britannus dux inclutus	74.402	Baptista Fregosius 169
Augusta Prætoria	670	Barigus Barga 128
Augustinus Adurnius occasionem delendi hostis amittit	172	Basilus Ripa 909
Aurantius Miolanius	45	Basilus Moscouitarum rex 518 eius ad milites oratio 526 fuga 529
Aurelianus Nouariam capit	137	Bassauisfir 570
Aureliani in dustria in obfidione	208	Bastardus Borbonius 126
Aureliani literæ ad Carolum	206	Bastardus Sabaudius 731
Auxilia obsessis Brixia ueniunt	745	Bastarnæ populi 518
B		Bartholomæus Villaclara 477
B Achilio amnis	445	Bartholomæus notarius supplicio afficitur 84
Bactra urbs hodie Ephra	641	Bartholomæus Liuianus Vrsinus 65.66
Bacucus portus	625	Bartholomæa Vrsina ui
Badinus insuber	67	
Bagadad olim Babylon à Semiramis condita	638	
Baianus Sinus	53	
Baiardus Regem equitè creat	714	
Baiazetes Turcarum Imperator 3 Methonem occupat 343 ad filium		

I N D E X

rilis animi	327	Beruicū oppugnāt	404
Beatrix Ludouici Sfortie		Berytus emporium	795
uxor factuosa	18	Bettinus Ricasolus uir	
Belcarius	77	fortis	32
Bellerbechi duo magi-		Bido Mamaluchorū pu-	
stri equitum	647	gnacissimus	826
Bellerbechi Turcarū vbi		Blanca Sfortia Maximilia	
resideāt	550	no Cæsari desponsata.	
Bellum atrox in Italia	1		33
Bellum in Venetos decre-		Bombycum & serici co-	
tum	349	pia	641 (ca 23
Bellum Venetum	426	Bonifacium urbs Corsi-	
Bellum in Liguria	168	Borbonius Comestabilis	
Bellum in Morinis	390	creatus	772
Bellorū lues uniuersalis	1	Borbonij & Triuultij re	
Bellandi ratio apud Ita-		sponsio ad Cæsare	762
los	104	Borea	639
Bellica ars apud Rom.	525	Borgia Cardinalis	306
Belulgian	866	Bornemissa uictoria po-	
Bentiuoli Bononia ex-		titur	507
pulsi	347	Boysiuus	734
Bentiuolorum domus e-		Borysthenes flumen	523
uertitur	347	Bostanges Ducaginoglis	
Bergomum pro Venetis			571
capitur 453 Venetos re-		Braccianum	88
cipit 477 ad Hispanos		Bracciani oppugnatio	328
redit	456	Brennio annis	448.722
Bergomates mulctantur		Brionia oppidum	210
pecunia	481	Brisonettus 77 Cardina	
Bergomensium studium		lis Maclo diensis	131
in Venetos	452	Brisonetto cur rubeus ga	
Bernard. Oricellarius	47	lerus traditur	45
Bernardus Contareus		Britonorum oppidū	84
equitum præfectus	138	Britones à Gallis uicti	24
Bernardinus Adurnius		Brixia oppugnatur	887
bellator	168	& deditur Gallis	890
Bernardinus Clostra	129	Brixia oppugnandæ du	
Bernardinus Curtius ar-		plex ratio	727
cem Mediolan. Gallis		oppugnatio	729.735
prodit	342	Brixia cuniculi depre-	
		hensi	

heasi	738	Chalybis téperatura mi- rabilis	638
Bubalus Pisanorum tor- mentum	132.340	Camelopardalis quæ Gi- raffa dicitur	871
Bucciardus & Daucius ca- pti à Ioâne Rouerio	97	Camillus Vitellius eques creatus in Tarrensi pu- gna	162
Bucciardus ad Baiazetê pro Alexandro Sexto legatus	95	Camillus, Vitellocius & Paulus fratres Vitellij	139
Bucciardi oratio ad Baia zetem	96	Camillus Pandonius	39
Burmium oppidum	317	Camillus Montanus ca- pitur	659
Burla equitum præfe- ctus	14	Camilli Vitellij uirtus	279 & mors 284
Busecus Germanus	277	Campani nomen Gallicû inuocant	113
Bustionius Rhodiorû ma- gister	95	Campio Gaurius Sultha- nus 791 aduersus Tur- cas 783 funditur & mo- ritur	806
Buttum	133	Câpsonis donatiuû 792 modestia in ineundo principatu 792 respon- sio ad Selymum 793 acies 804 fluctuatio 798 & mors 799	
Buttum à Maluetio ex- pugnatum	133.318	Candaces Aethiopum re- gina	864
Byrta ubi posita	639.795	Canes Tartarorum im- peratores	642
C		Canum portentû ad No- uariam 372 Cānones 91	
Cadi, legum periti	647	Canoglis Tartarus	605
Cadischcherus apud Turcas	581. 651	Canta urbs orbis maxi- ma Venetiarum similis etiam moribus	642
Cagnolus Bergomas	452	Câtelmus Populi comes	271
Caieta obsedit 308 à Gal- lis denuo capis 181 Cō- saluo traditur	347	Capella arx Bergomi Hi- spanis	
Caietani à Gallis defici- unt, & cur	178		
Calatinus	152		
Cales oppidum	15. 112		
Caluisianus Mantuan.	153		
Caliphus Saracenus rex Aegypti	788		
Caliphireges Aegypti ib.			
Caloiānes rex Pōti Chri- stianus captus à Turca & necatus	532		
Callitras oppidum	293		

I N D E X

spanis datur	457	Senis excipitur	85
Capellesius pons	129	qua pompa Romam	
Capitanei aduersus Gal-		ingressus	89
los	663	Alexandrum adorat	4
Carbunculi	639	Neapoli receptus	115
Caragius Bassa	548	Carolus Austria Ferdinã	
Carauanae	861	di haeres	757
Cardillus uir ipiger	476	Caroli VIII. & Maximi	
Cardinalis Strigonienfis		liani dissidium corpo-	
excusatio	514	ris habitus	150.33
Caripigi	648	in Italiam transitus	66
Carmagnolæ exēplū	441	orationis summa	31
Carmenia	637	ad Alexand. respōsio	86
Narfinga		reditus	124
hodie	638	ib. petitio per caducea	
carnificinam miserabilis	513	torem ad Tarrum	143
Carolus Meliteus	213	litera ad Aurelianum	
Carolus Geldrus	665	207 mors	336
Carolus Burgundiæ dux		Caruaial moritur	447
casus ab Heluetijs	7	Casanum	637
Carolus Sabaudius	675	Casantes rex	868
Carolus Balbianus lega-		Cascina	130
tus ad regem Gallia, &		Caspium mare	639
eius oratio	26	non nauigatur	640
Carolus Argentonus le-		Cassēbassa	618
gatus	165	morit	621
Carolus Borbonius equi-		Cassinus Armenius	616
tum magister	665	Castellum nouum expu-	
Car. VIII. Gallorū rex	6	gnatur	68
Carolus quibus precib.		Castrucci Lucensium	
ab Italis fatigetur ad re-		tyrannus	68
nouādum bellum Nea-		Castrorum Scotia Regi-	
pol.	314	munitio	404
quā alpes trāsierit	671	Casus memorabilis	116
Astæ egrotat	66	Cataractæ Nili, antiquis	
à Ludouico lautè suscipi-		catadupæ	874
tur Papiæ	67	Catarin ⁹ Zenus in Arme-	
Luca liberaliter exce-		niam legatus	546. 547
ptus	73	(135	
Pisanae libertatis autor		Cataium	642 (643
Florentiæ exceptus	78	Catainorū rex maximus.	
		Cataphracti Galli	90

I N D E X

Catherina Sfortia	80	tos	431
capitur	342	Cæsaris & Hærici fœdus	
Caudina pax	423	in Gallos	388
Cayerbeius Alepi præfe-		Cæsaris consilium	392
ctus Campsoni infen-		Cæsaris Borgiæ crudeli-	
sus	800	tas	346
Cayerbeius Aegypto præ-		Cetinna amnis	494
ficitur	878	Chelia urbs	562
Cayerbeij proditio	802	Chendemus Asiæ præfe-	
Caithbeius Sulthanus bel-		ctus 608 Selymo gratus	
lo semper uictor	13	610	
639 opibus & glo-		Chendemi consilium &	
ria clarissimus	790	oratio 610 & mors 612	
Camelopardalim Laurē		Cherseoglis Bassa uir p-	
tio Medici misit ibid.		bus 571 eius fuga ad	
Maximi nomē adeptus		Turcas cur	572
& eius facinora	ib.	Baiazetis gener	ib.
imperium & conditio		Chesius amnis	759
& gesta	4	Chezzius Amman Helue	
Celenæ urbs	557	tius 40. annis cēturio	
Cellanum	98	707	
Centrones Galli	670	Chilo amnis	279
Centuriones strenui con-		Chimæra	120
ciduntur	250	China specula	749
Centumcellæ	100	Chois oppidum	615
Caphalenia à Venetis ex-		Christianorum principū	
pugnatur	344	exprobratio	818
Cæsar absēs deludif	740	Christophorus Francapa-	
Cæsar & Henricus in Mo-		nis fugit 464 (578)	
rinis coeunt	392	Chiurleus pagus insignis	
Cæsar Aragonius 119.178		Ciammassum oppidum	
Cæsar Feramusca capitur		expugnatur	774
458		Ciandeus	98
Cæsar Borgia à sacris se-		Cianadium urbs combu-	
abdicat, Candianū fra-		sta cum ciuibus	496
trem interficit, magnū		Cianadiensis Episcopus	
imperiiū affectat	337	miserè extinctus	506
in Hispaniā mittif	346	Cibellinæ pelles ūde	515
uenenum bibit ibid.		Cicchus Simoneta	15
Cæsaris copiæ in Vene-		Cilices hodie Caraman-	
		ni	

I N D E X

ñi	977	netorum	731
Circellum oppugnatum à		Campfana uia	293
Gallis	284	Comum in Perside	637
Cercaeus Sulthanus	791	Concilium Christiano-	
Circasij	645	rum regum	782
Circassia Mamaluchorū		procerū Gall. apud Tu-	
regio	785	rones	31
Cisalpinæ Galliæ splen-		Lugdunēse abrogatur.	
dor à Ludouico Stortia		425	
17		Conditiones pacis ad No-	
Citadella ab Hispanis di-		uariam	218
ripitur	467	Conflictus inter Gallos	
Clais Gal. disiecta	422	& Britannos	394
in Liguria	169	Conflictus ad Gerio-	
capitur à Liguribus	171	nem	345
Clauarius uicus	56	ad Semenariam	ib.
Cliuasiū oppidum	671	singularis ad Veronam	
Clusia	911	898	
Cobena Baiorū regia	518	Cōradinus Cribellus	379
Cochij populi	644	Coriolanus Triuultius in	
Colleonesium & Petra-		terficitur	378
callum oppida à Gallis		Consaluis Ferdinandus	
delentur	284	123	
Colloquium trium re-		Gallis terrori fuit	295
gum	741	Brutios & Apulos ca-	
Colloquiū de pace inter		pit	345
Gal. & Aragonios	253	suspectus regi	348
Columbina tormentum		Consalui consilium salu-	
Pisanum	235	bre	184
Colubrinæ	91	in Brutijs egregiè fa-	
Colūna Iulij Cesaris	669	cta 294	mors 757
Columniorū clientele	51	Consaluo Magni cogno-	
Columnenses & Sabelli		men datur	344
Gallicapecunia condū-		Consiliarij suspectæ fi-	
cti	50	dei	726
Comani populi	789	Consiliū de suscipien-	
Comagenes	810	do Pānonico bello 493	
Cometes luridus appa-		Consiliariorum Ferdina-	
ret	348	di sententiæ	255
Cometes Bombarda Ve-		Constantinus Rutenus	

I N D E X

uir fortis	522	gnata miserabiliter	591
Constantini Ruteni oratio ad milites	527	Cyani lapilli hodie Turchina	641
Corchutus Ottomannus philosophus	586	Cynthius Tyburtin ⁹	678
Baiazetis filius	548	Cytraca emporiū nobile	643
Byzatiū adnauigat imperium repetit	590	D	
fugit	595	Dacia hodie, Cymbrica olim	518
capitur. Prusia ⁶ ; à fratre necatur	901	Dacreus uir bello insignis	404
eius carmina in Selymū ib.		Dauidis Preteciānis mors	876
Cothos rex	789	Dañthes classis Turcicae praefectus	338
Corchuti Baiazetis filij ingenium	60	Duces clarissimi Mameluchorum	827
oratio ad patrem	589	Dultibea Memphitica regina	835
Coraxeni populi	616	Delatia Pisana puella	225
Cornu Monocerotis uirtus	872	Delphini portus	56
Coronei Turcae se dedūt	343	Dephterder	951
Corus	639	Derbentum emporium Persarum	537. 640
Coruum lunę promontorium	54	Desperata tormentum Pisani	235
Cracouia Sarmatarum regia	519	Despina Caloiannis Ponti regis filia	531
Craffrij Tigurini oratio	371	Diarbecha	777
Crema fida Venetis	452	Dies trium horarum	517
Cremona Venetis cedit	341	Dionysius Naldus praefectus	63
Criseum expugnatum à Turca	343	Dionysopolis	562
Crypta	258. 261	Diplomata ducatus Mediolani	81
Crypta Mariae Virginis apud Memphim	836	Dissidium inter Gallos & Hispanos	345
Cuselbasa unde	535	Diuionum ab Heluetijs oppugnatur	416
Cuselbae in Lycaoniam peruadunt	545	Dodus exauctoratus	
Cuthcia urbs à Techellis oppugnata & expugnata			

I N D E X

<p>209 Domus diui Marci Ro- maë 91 Dromon Achillis 517. Druentia flumen 674 E E Berardus Obegninus legatus 36 Eccia apud Neapol. 258 Edictū uetus apud Tur- cas 648 Egidius cucullat⁹ in Ger- maniam legatus 758 Elata flumen 604 Emanuel Benauidius Hi- spanus 186 (nus 483) Emanuelis Caballi faci- Emporia ad Tanaim am- nem 562 Epantheri Ligures 672 Epirætæ 120 Eporedia 670 Equus mille coronato- rum 219 Equus restitutus Ferdi- nando regi 304 Equi Scotorū quales 401 Equorum propago Man- tuanorum principum. 219 Equites leuis armaturæ Galli 90 Equitatus duplex apud Turcas 648 Erapons oppidum 130 Eretanus amnis 445 Ergata 731 Eri urbs 641 Erix in Sicilia 54 Euphrates flumen 614</p>	<p>Europa principum con- spiratio in Gallos & causæ 121 Exarcia 650 Exercitus in Italia copio- fior 211 F F Abritius Columna 98 magister equitū 270 capitur & liberatur 345 Fabritius Carrectus 622 Falcones 91 Familię nobiles quatuor inter Turcas Ottomā- nis æmulæ 646 Federicus Aragonius clas- sis præfectus 53 rex salutatur 036 circumuentus ad Gal- lum confugit 344 Ferdinandus rex Hispa- niæ 6 & Ludouicus Galliar regnum Neapolitanū partiuntur 337 Neapolim ad nauigat. 348 Ferdinandus Aragonius 10 Ferdinandus Alfonsi fi- lius exercitus impera- tor 52 rex Neapoli salutatur 108 fugiens præcipita- tur 187 Isclæ arce exclu- ditur 114 reuocatur 193 & Consalius Rhegiū trajiciunt 176</p>
---	---

I N D E X

dysenteria morit	306	Florentinorū apparatus	
tumulatur lachrymis		contra Pisanos	127
ueris	ibi.	expeditio ad Verruculam	243
Ferdinandus Piscarius ad		petitio à Carolo	131
huc infans uxorem ducit	203	Fœdus & pax Hispanorū cum Gallis	34-35
Ferdinandus Niger inter		Fœdus contra Carolum Octauum	113
ficitur	467	Fœdus quo principes Italianam partiuntur	337
Ferdinandi Hispaniæ regis ingenium	355	Fœdus ad Nouiodunū percussum 911 & conditiones	912
suspecta fides	653	Fogia urbs	272.275
mores	108	Fonsæca oratio contra Gallos	109
auxilia	295	Forum Iulij à Germanis occupatum	461
& Ludouici regis colloquium	348	à Turcis uastatio	339
Ferdinandi Aragonij copiar	62.104	Foronouum	140
pugnandi cupido	185	Fortebracius Montonius	152
fiducia	189	Fossa Giliola	62
consternatio	114	Fracassius Sanseuerinus	82.234
timor & simulatio	252	Pisanis irat ⁹	237
fuga à Neapoli	114	Francapanis capitur	465
oratio	112	Franciscus Gambarà	152
petitio ad Venetos	272	Franciscus Spinula Maurus classis prefect ⁹	169
ab Roma discessus	88	Franciscus Candianus	44
Ferdinādo redeunti Neapolim qui fauerint	190	Franciscus Siccus Florentinorum dux	241
Ferretus Gallorū dux	131	Franciscus Piccolomineus Cardinalis	85
Fisci Fregosij infensi	658	Franciscus Valorius	71
Florabracius Baleonus fugatur	331	Francisc. Moredolius uindicta	68
Florentini industrij cum Carolo fœdus renouant	233	Franciscus Scharfa	72
& conditiones	224	Franciscus Gonzaga imperator	
Bellum in Pisanos restaurant	220		
suburbij Pisanijs potiuntur	233		

I N D E X

<p>perator 138 Franciscus Gonzaga ad legatos Venetos 154 Franciscus Valefius rex Galliæ 655 bellum in Insubres pa- rat, inuitatus ab Vene- tis 656 quâ alpes trāsierit 672 Prosperū solatur 680 pugnat 702 adhortat 706 eques creatur 714 in Galliā reuertit 735 Francisci regis delineatio 734 Francisci & Leonis collo- quium 734 copiarū 664 triumphus 727 Francisci Sicci strata- gema 244 mors 245 Francisci Almedij Indicæ clāsis præfectus capti- uitas 862 Francisci Sfortiæ peritia rei militaris 104 Francisci Gonzagæ cum Baiazete amicitia 97 Frāndiæ prædonis astus 55 Frangettum oppidum à Gallis deditur 285 Fregosinus 54 Fucinus lacus 98 Fulij ad Hispanos respon- sio 313</p> <p style="text-align: center;">G</p> <p>Galaratum 685 Galeacius Pallauici- nus 152 Galeacius Sanseuerinus</p>	<p>legatus ad Carol. regē 49 dux execratus 138 Galeacij Sanseuerini fa- ctum 341 Galeacij Vicecomitis ua- nitas 763 Gallus exercitus Romā ingreditur 346 (ce 352 Gallus anathema à Pōtifi pacis conditiones detre- ctat 422 Galli Virginij cōsilijs nō audiunt 292 Prosperi Columnæ cō- filio frāguntur 259 de- cepti 254 ad Salsulas bel- lum instaurāt 220 pu- gnam detrectant 65 cōpelluntur in arcē 194 occasionem uictoriæ a- mittunt 288 superati pecus amittunt 284 ad Nouariā interfecti ab Heluetijs 381 ab Helue- tijs pacem petunt 417 Senis expulsū 127 à Ge- nua fugiunt 171 hostes fallunt 675 Pōtifici ad- uersant 351 crudeli mi- sericordia suos iugulāt 167 arcē Phari Genuæ tradūt 483, 488 Brixia Venetis tradunt 891 e- quitatu cæteras gētes præeunt 664 ad Seme- nariā uictores 187 (677 quos duces ceperint Galli & Aragonij in urbe Neapoli certant 193 Gallorum suspicio de ue-</p>
--	---

I N D E X

nenō	304	fectus	350
apud Italos odiū	310	Garzias Manricus ca-	
crudelitas	261	ptus	477
crudelitas Caieta	182	Gaspar German ⁹ dux	83
duces, qui perierint		Gasp. Goldilus tort ⁹	423
700. 701. 702 ducum		Gasparis Germani ducis	
consilium	369	sententia	116
duces 676 exercitus in		securi à Maximiliano	
Apulia	77	percutitur	118
consilia	121. 274	Gasto Fosseius impera-	
responsio ad Fonseca		tor Gallorum	532
orationem	101	interfectus	353
uis ex Italica discordia		Gazza urbs	809
309 difficultates post		à Turca capitur	811
uictoriam	162	Gazelles ad Selymū	843
euentus in Italia	308	Gazellis uirtus in pugna	
interitus Neapoli	304.	826	
5		Gazellis uiri fortis confi-	
Gallorum & Hispanorū		liū 799. 812 oratio	813
contentio	102	Gemes Baiazetis frater	
castra disposita	697.	Romæ 93 magnum ue-	
705 acies instructa ad		ctigal pontificibus	95
Tarrum	150	aspectu regio & litte-	
castrametatio	214	ris doctus	94
oratio ad Heluetios		Caieta moritur uene-	
418 ex arceruptio	201	ni suspicione à Ponti-	
Gallis quid persuasum sit		fice	102
de suis regibus	25	Gennarij legati	20
Heluetium nomen ter-		Genuenses Gallis ubasti	
ribile	765	13. 348	
infausta dies	174	Genuesium pratoriano-	
ad Neapolim	266	rum centuriones	59
morbus 309 & eius o-		Georgius Petraplanu	
rigo	310	uir clarus	210
Gallica nauis intercepta		Georg. Sechelus rex Ru-	
268		sticorum creatus	495
Gallina in Aegypto oua		eius crudelitas	496
non incubant	838	oratio ad suos 511 bellū	
Garzetta fluuiolus	728	restaurat 508 capitur,	
Garzias Toletanus inter		excruciatur & forti est	
		ani-	

I N D E X

animo	512	Gothifredus German ⁹⁸³
Georgius Franispergius		Gualteri ^o Tinctauilla 127
Germanus	901	Guerra Monaldus 51
Georgij Oberstenij li-		Guilielmus Rochandul-
beratio	735	fus 744. 908
Georgiani hodie Hyberi		Guiliermus Brissonettus
644		32
Gerardus Boncontes Pi-		Guido Vrbinatiū regulus
lanus	230	63
Germania: ciuitates 70.		Guido Baldus à Florenti
cōfēsu insuperabiles 7		nis conducitur 220
Germanus signifer egre-		Guido Feltrius capit ³³²
gius 300 (exclufi 113		Guido Guerra Cesennas
Germani à Cāpani urbe		82
ab Heluetijs trucidati		Guinei populi 860
ad Tarrum	158	Gratianus Guerra 98
Germanorum uirtus 278		clafsis præfectus 180
consternatio	117	Græci audaces 293
Gerunda	35	Græci uiri illuftres mili-
Gefualdium oppidū ex-		tares 317
pugnatum 289. 24		Græci equites regia fu-
Getæ	518	pellectile potiti 162
Ghingata pagus	393	fugati 318
Gialpalaffus Sulthan ⁹⁷⁹¹		Græcorum spes & confi-
Gida	857	lum 120
Gilbertus Cleuensis 151		Græcorum equitum uir-
Gilbertus Mōpēferius 68		tus 319. 897
Gilopi populi 861		Græcorum militiæ ufus
Gogianū regnū, quibus		Gallis ignotus 141
ſcateat beſtijs 872		Grimanus in fugam con-
Gorlinus Rauennas 213		ijcitur 338
Gothia 8 (prio 518		in Oſſarum relegatus.
Gothiæ inſulæ descri-		339
Gothorū res illuftres 2		Grittus togatus Impe-
Gothifredus Borgia 44		rator 913
Gothifredus Calearius		prolegatus 360
Veronenſis cur interſi-		Gritti in equites dictum
citur 468		379
Gothifredus Bolionius		H
Gallus 2		ccc 4

I N D E X

H Adrianopolis	560	mos	699	pietas	712
Haly Mahometis in- terpres	533	secessus	713	audacia in prælio	708
Haly flumen	557	conciliū in			
Halybassa Macedo	553	Heduos	389	præliū ad	
interficitur	556	Nouariā	374	& uictoria	
Haslerius Foctius Helue- tius	707		377		
Hauardus Suffolchi ⁹	653	Heluetiorum & Germa- norum conflictus	376		
Hederlinus Germanus	278.279	Heluetiorum & Sueuo- rum prælium	339		
Heluetius populus fide, & uirtute inclytus	357	quinque milia cecide- runt	713		
defensor Pontificiæ li- bertatis	357	duces secundò præ- lium ineunt	707		
Heluetij contra Gallos pro Pontifice	351	qui cæsi sint	702		
simplicitate generosi	362	fatum	698		
irritati	681	classicū Vri cornu	703		
sine pecu- nia conscripti	361	ducum consilium	371		
sexquihora grauissimū bellum conficiunt	375	rifus ad Tarrum	157		
tres uiri fortes	697	stratagema	373.696		
centuriones cadunt.	700.709	seditio	679.682.683		
Gallos & Germanos rident	367	simultates	769		
Sfortiā defendunt	361	Heluetijs donatiū à Ca- rolo datur	162		
ad Nouariam deside- rati	380	Heluetica cohors	722		
primam aciem Gallo- rum fundunt	701	Henricus Agnauoleba- nus	136		
spem pacis faciūt	680	Hēricus Albadeliste regu- lus	311		
Heluetiorū leges in bel- lo	373	Henricus Angliæ rex in- signis	6		
solita uirtus & discipli- na	473	Henrici regi ad Scotum responsum	399		
mos in pugna	379	Hercules Atestinus	37		
alacritas contra Gallū ad Nouariā	366	Hercules Bentiuolus dux	129		
iuuenum		Hicardus Brixia præfe- ctus	716		
		Hicardi Hispani uirtus & prudencia	889		
					Hie-

I N D E X.

Hieronymus Sauonarola comburitur 336.	quas regiones supera uerit 607
Hieronymus Adurnius & Scipio capti 659.	Baiazeti infensus 546
Hieronymus Sauornia - nus à Venetis commē datus 464.	ad Selymum per lega ros 617
Hieronymus Penna equi tum p̄fectus 677	Hismaelis Sophi descri ptio 629. & studia 630
Hiesdum 637	632
Hippotoxota 90	primum facinus 536
Hispani equites cū Gal lis non conferendi 188	Sumachiam capit 537
Hispani profugi 896	Hysmaelis Techellis fœ dus 545
Hispanorum ingeniū 23	prouincię & urbes 637
Hispanorum equitum mos in pugna 187	expeditio in. Aluan tem & prælium 540
Historia Iouij 50. anno rum 1	copiæ dispositæ 619
Homares Mahometis in terpres 533	à Venetis petitio 546
Horminius mons 549	Hismaelis & Selymi com paratio 628
Hugonis Cardonij ora tio ad milites 429	I
Hungarorum studia 492	Iacuppus Perfarum rex 3
Hunna amnis 494	Harduellem interficit 534
Huntlei uiri fortis sen tentia 405	Iacobus Stuardus Scotię rex 17
Hyalon Scytharū rex 975	Iacobus Scotorum Rex pugnando occiditur 414
Hibletus Fliscus 52	insepultus relinqui tur & cur 414
Hircani, Sophiani impe rij extremi 641	Iacobus è Regio Lepidi Turca factus 825
Hismael Sophus cuius fi lius 534. eius studia 535. & fama 536	Iacobus Stapher Tiguri nus 759
ad populum conciona tur 542	Iacobus Motinus Vrani ensis augurali ingenio miles 373-375. inter ficitur 378
Mesopotamiam in de ditionem accipit 543	Iacuppi imperij fines &
rerum potitus 539	

I · N · D · E · X ·

fortuna	4	Ioanes Bentiuolus	37. 63
Iacobi Scotici Regis oratio ad milites	409	Ioannes Sfortia Pifaurensum regulus	63
Iacobi sacellum Venetijs uetustissimum	454	Ioannes Adurnius	59
Ianizari qui	553	Ianus Fregosius ingratus Genue	360
Ianizarorum tegumentum	650	Ioannes Vetula	133
Ianizarorum legiones duæ	650	Ioannes Pontanus uireloquens	24
Iaxars fluuius	641	Ioannes Lascaris	573
Ichthyophagi	8	Ioannes Cardinalis Columna	180
Ignis missilis	327	Ioannes Medices Cardinalis captus fugit	353
Indici maris emporia	638	Ioannes Borga Cardinalis	44
Indicarum rerum testes	865	Ioannes Galeacius ad regem Carolum	67
Induciarum ad Salsulas inter Gallos & Aragonios	254	Ioannes Galeacius trucidatus	15
Nouariarum confectarum	216	Ioannes Paulus Cantelmus	98
Innocentius Catia mortuus condénatur	136	Ioannes Calchus uir timidus arcem Nouarie tradit	138
Insula Meroes Britannia maior	874	Ioan. Petrus Sarra decies septies ex prouocatione uictor	455
in Nilo	837	Ioannes Montanus Neapolitanus	194. 258. 262
Cameronis	858	Ioan. Franc. Sansuerinus Calatiarum comes	62
Diui Laurentij	868	Ioannes Comes	215
Sancti Thomæ	861	Ioannes Petrus	102
Insula uirides, Hesperides antiquitas	861	Ioannes Berrus Basiliensis uexillifer	709
Fortunata, hodie Canaria	862	Ioan. Despachius Berronensis	679
Ioannes rex Hispanie	35	Ioannes Petrus Gonzaga deditur	332
Vayuoda Transyluania	510		
Stuardus	755		
Ioannes Vecturius captus	465 (507)		
Ioannes Bornemissa dux			

Ioannes

I N D E X.

Ioannes Mattaronius 47
 Ioannes Galliofus 99
 Ioanna Regina Neapoli
 rana impudica 23
 Ioannis Galeacij miseria
 17
 mors 80. & successio 81
 Ioannis Picinnini mors
 161
 Ioanis Spinelli factū 192
 Ioannis Conradi Vrsini
 expeditum consilium
 748
 Ioann s Ricasoli sœuitia
 222
 Ioanni Vetturio Veneti
 gratias agunt 465
 Iordinus Vnderualdius
 uir fortis 366. 381
 Iouij libri historiarū ubi
 perierint 335
 Isabellæ Sfortiæ animi
 agritudo 18. & eius e-
 pistola: exem plar 19
 Isclæ arcis custos infidus
 114
 Ifycus sinus 4
 Ifsicus sinus Aiaccius ho-
 die 797
 Italia opulensissima 26
 Italiæ miseriæ à Tarrensi
 pugna captæ 160
 Italorum principum in-
 genium 46
 Italicorum regulorum
 enumeratio 11
 Italorum principum in
 Venetos cōspiratio 10
 Italorum & Hispanorū
 singulare certamē 428

Iulianus Medices equitū
 præfectus 663
 Iulianus Medices 384
 Romana ciuitate dona-
 tur 425
 Iulianus Rouereus Car-
 dinalis 49
 hostis Alexandri VI.
 inquieto ingenio ib.
 Iulius Vrsinus cohortiū
 præfectus 56
 Iulius Monfronius capi-
 tur 753
 Iulius Italiæ liberator
 354
 Iulius Cæsar primus no-
 bis Britanniam ape-
 ruit 401
 Iulij coniuratio in Vene-
 tos 348
 Iunus Bassa superbus 878
 ad dicendā causam tra-
 hitur 881. interficit 882
 epirota imperator de-
 ligitur 557
 Iusurandum apud Tur-
 cas 566

L

L Lacus Verbanus cen-
 tum stadijs crescit
 448
 Lambrus flumen 688
 Lancianum Apuliæ em-
 porium 271
 Lanistæ 786
 Laurentius Medices sa-
 piens 13
 Laurentius Medices co-
 piarum præfectus 663
 aduersus Petrum Me-

I N D E X.

dicem	68	Literæ ad Achomatem	
Laurentij Medicis copia	689	interceptæ	603
Laurentij Medicis opus		Lithuania	518.519
129		Lithuani postremò ad	
Legati Alphonfi Aragonij, ad Ludouicû Sfortiam oratio	20	Christû uenerunt	519
Legati Romani ad Carolum octauum	88	Liuius Septimius	468
Legati in Galliam pro pace ad Atellam	303	Liuianus 119. capitur	349
Leo decimus Pontificatum iniit	355	Liuiani ardor	434
Florentiam uenit	733	sententia	441. 715
Florétinorum insigne in Arnum præcipitatur	76	uirtus	348
Leonis X. fides	662	Liuiani stratagema	462.
Leonardus Blancus suspenditur	199	475. prudentia	482.
Leonardus Dressanus punitur	350	salubre consilium	327
Leprus, frugifer	614	oratio ad milites	434
Leucopetra promontorium	178	mors, & ingenium, & laus	718
Liberafacta	128	Lombardia unde dicta	15
Liburnum oppugnatur	322	Longobardi unde uenerint	518
Liguria ciuitates & oppida	672	Lotrechij officia in M. Antonium Columnâ	907
Ligurum nauigia à Pisanis intercepta	241	Lubeca ciuitas	518
Ligurum duæ nobiles familiae	14	Lucatius dux rusticorû fugit	507
Lillensis Gallus mortur	236	Lucas Pisanus præfectus copiarum	138
Liquentia flumen	461	Lucenses	13
Literæ Baiæzetis ad Alexandrum	96	Lucenses pecunia multatos	100
		Lucius Maluetius	127.
		130. 131. 132	
		sauciatur	232
		Ludouicus Andegauensis	23
		Ludouicus Aurelianus Gallus	57
		Aurelianensis	47
		Nouariam occupat	
		13. rex Galliae	336
		manu & cõsilio promptus	

I N D E X.

ptus 396 . capitur 789	Liguria frenum	485
belli & pacis peritissi- mus, perucax & cru- delis 654	Lyris amnis	112. 13
uxorem ducit 653. mo- ritur 654	Lysia flumen	388
à Venetis discedit 337	Liouonia	518
Ludouicus Sfortia dux	M	
Mediolani creatur 81	Macra amnis	54. 67
cù uxore in castris 211	Macedonica phalax	650
ad Turcã confugit 338	Maderia	867
in Galliam ducitur 342	Mahometes Bosphori rex	884
in cauea moritur 654.	Mahometes Caitbeij fi- lius	791
Ludouicus Mirãdulaz 240	Mahometes Præcopita- rum rex	562
Ludouicus Salassus 206	Mahometes Tunetanus rex 5. eminent inter A- rabes	6
Ludouicus Martianus 133 capitur 318	Mahometes Ottomano- rum præstantis.	598
Ludouici Gallorum re- gis consilium 652	Mahometis studia	632
cura 389	Mahometis ad Acoma- them auunculum re- sponsio	584
apparatus 359	Mahometis ara in Ara- bia	590. 857
Ludouici Sfortie mēs 316	Malatesta Baleonus acer iuuenis	462
consilium de euocan- dis Gallis 22	Malateste certamen	463
artes & mores 16	stratagema ad Vero- nam	468
apparatus bellicus 50	Malcocij nobilitate Ot- tomannis pares 623 in terficiuntur	624
spes de Pisanis 240	Maldonatus Hispanus transfuga	897
profectio ad Maximi- lianum 317 (tos 137	Maluetius cur Pisanos deserat	321
supplicatio ad Vene- postulata à Florenti- nis 48 fuga 341	Maluetij factum illustre	318
ad legatos 21		
Lumen omnium oppi- dum 205. 212		
Lusitani regis nauiga- tio 461		
dona ad Leonē X. 460		
Lusitana classis, quous- que peruenerit 638		

I N D E X.

Mamaluchi hereditate non fiunt	786	stris	907
qui 785. Christianę religionis desertores	786	Veronam defenditar- chitecture peritus	895
Alexandrię trucidantur	877	Marcantonius Montanus	443
Mamaluchorum disciplina	786	Marcantonij Columnę facinus audax	903. & prudentia 905. & ars 906
dominium 787	(803)	Marcellus & Annibal ubi pugnarint	262
numerus, arma, & equi		Marcus Matthęus Romanus interfectus	92
Mammosę aquę	128	Margarita Maximilianij filia a Carolo 3. repudiatur	33
Mantfredus Tornielus Nouariam tradit	136	Margaritę ubi piscantur	639
Maijcongri populi	860	Margaritę castra Hispanorum potiuntur	433
Mantingę populi	ibid.	Marinus Corealis regulus	183
Mantuanus princeps, imperator Venetorum	208	Mars cęcus	826
Venetij exceptus	220	Marsya amnis &	557 777
Germana matre genitus	209	Marta Vsumcassanis filia Christiana	531
ad Neapolim imperator	273	Matharea in Aegypto	821
Mantuani consilium	210	Mathematici quid Carolo VIII. pollicentur	25
sententia de uictoria	215	Matthias Coruinus Panoniae rex	7
acies ad Tarrum	151	insignis	491
sententia post Tarrentę pugnam	163.	Mathematicarum studia ubi uigeant	519
eius gloria maior post pugnam	164	Matthęus Granata Hispanus	456. interficitur 457
copię ad Neapolim	274	Matthaus Sedunenlis Cardinalis uir eloquens	
Maorius dux	179. euadit 181		
Maras oppidum	777		
Maranum oppidum frustra Veneti tētant	449		
Marcus Calaber equitum p̄fectus	730		
Marcantonius Columna	663		
sauciatur	906. illu-		

I N D E X.

quens	424	gantius	72 (niere 72)
Maximilianus Cæsar in-		Mediceorū bona que ue-	
clytus	7	publicantur	72 (46)
Gallis infensus	122	Mediolanum Italiæ arx	
Brixix Auguftus falu-		Gallo deditur & Ge-	
tatus	759	nua	341
iniurijs affectus	33	Mediolanī imperiū quo	
Pifas adnauigat	321	pacto à Vicecomiti-	
in Germaniam reuer-		bus ad Sfortianos de-	
titur	325 eius minæ 326	latum	364 (714)
Adurnijs fauet	657	Mediolanenses fe dedū	
Maximilianus Sfortia pa-		Mediolanenſium mul-	
uidus	364	ta à Gallo	715
arcem dedit	726	Medorum regna	639
animum recipit	372	Melas amnis	774
in Venetos	453	Melchior Triuiſanus præ-	
Maximiliani Cæſaris fa-		feſtus	308
ma	316	præfeſtus copiarū	138
cogitatio	472	Melchioris Triuiſani ad	
diſſimulatio	764	Franciſcum Gonzagæ	
in Italiã aduentus	321	reſponſio	154
ſomnium	770	Meleagri Foroliueniſis	
ſpes	317	à Gallis defectio	300
Maximiliani Sfortiæ la-		Memphis contra Turcas	
titia	381	munitur	833. eius de-
Maximiliani Sfortiæ ap-		ſcriptio	834
paratus	661	Memphis à Selymo in-	
conſternatio	724	cenditur	841
infania	721 (644)	Mengrellij populi ſto-	
Medeæ & Oetis inſula		lidi	644
Medicei, hoſtes patriæ		Menſtrium occupatur &	
indicati	72	incenditur	433
Mediceum nomen inui-		Mœotispalus hobie Za-	
dioſum	73	bacca	640
Medicea domus diripi-		Mercurius & Boſigia E-	
tur	71. fugiunt Medi-	pirotæ	274
cei	ibidem	Mercurius excuſſioni-	
Medicea Bibliotheca	73	bus felix	910
Mediceis ædibus nullum		Mercurinus audax centu-	
priuatum ædificiū ele-		rio	191. 192

I N D E X

Mesopotamiae descri- ptio	639	Montanus Epirota	133.
Metoni capti à Turca	343	134	
Metonenses & episcopū Turca trucidant	343	Montecuculus	130
Michalogli nobiles	646	Montecarus	130
Militia promercalis	104	Mōterisius Daualus	200
Militiae finis	117	Montiroseus atq; Cra- fordius Scoti pugnan- do cadunt	412
Militū quærimonia	480	Montopolis oppidū	134
Militum scomma	737	Moratchanus Aluātis fra- ter	539. in Arabiam fu- git 542. 543.
Mincius fluuius	752	Mordanum castellum ex pugnatum	79
Mingaresustar tarus	517	Mora annis	370. 374
Monpenferius & Salerni- tanus	191	Morea, Peloponnesus hodie	646
Monpenferij fuga	263	Moroni legati postulata	356
interitus	304	Mortaria genus tormen- ti	199
Monopolis urbs à Ve- netis oppugnatur	176	Moscouia quid ferat	515
Monopolis à Venetis capitur, diripitur	187	Moscouie descriptio	515
Monoceros	872	Moscouiam Iouius de- scripsit	521
Mons Genebra	671	Mosca urbs regia	516
Mons Cremeres	669	Moscus annis	ibid.
Mons Vesulus Eridani pater	671	Moscouita gens fera	ib.
Mons Iouis	670	Moschi	7
Mons Cælenæus	777	Moschouitæ equites	521
Mons idem Amanus & Taurus appellatus di- uersis in locis	797	Moschij montes	613
Mons Sancti Ioannis op- pidi dissectio	109	Moscouitarum & Roxo- lanorum ritus	520
Mons Aluatius	674	Moscouitarum arrogan- tia 524. & copiae	525
Mons Cenisius	671	Mozambicum	868
Mons Redeportius	675	Muleasses rex Tuneta- nus	861
Mons Fortinus	99	Munera inter regē Caro- lū & Mantuanum	219
Mons terramotu cor- ruit	448	Muni-	
Montes lunæ ubi Nili fontes	873		

I N D E X

Munitioes à Petro Me- dice Carolo regi tradi- ta	69	mata	141.215
Munitiois ridiculæ ra- tio	56	Nicolaus Vrsinus Petilia nus si caut ⁹ & pugnax	64
Mustaphas Bellerbechus Hungarus	805	64 Heluetios Italis pre- fert	64
Mustaphas Bassa Græco Iacrodote genitus	570	Nicolaus Martianus in- terficitur	320
Mustaphas Pannonius Ba- iazetis gener	851	Nicolaus Scotus capite truncatur	482
Mustaphas proditus 599 interficitur, & insepul- tus pijciē nudus	600	Niger amnis hodie Gam- bra	860
Mustaphæ uirtus	827	Nilus amnis	830
oratio ad Baiazetē	587	amniū pater	876
Mutpharachæ 648 & eo- rum libertas	649	Nili fontes 871 incremē- tū quid portendat	877
N		Noctes coniunctæ	8
NEapolitani quibus de causis Gallos fastidi- unt	174	Nodrosium promonto- rium	517
Narcissus Etruscus operū machinator	203	Nogardia vrbs Aquilonis imperium	ib.
Natison flumen	463	Norbanum oppidum so- lo æquatur	403
Naturæ humanæ uicissi- tudo	3	Noruegia	8.517
Nauarrus dux factus 350 quæ gesserit in Africa	350	Nouaria deditur Franci- sco regi	684
Naufragium classis apud Liburnum	325	Nouariæ mœnia quassan- tur	366
Naulebabe	875	Nouariæ obsidio grauis 205 usque ad	218
Naupactum amittunt Ve- neti	338 (387)	Nouergiae Isthmus	518
Nauis Cordigera dicta.		Nysitha insula	191
Nauis Gallica in uitis Ve- netis in portum se intu- lit	325	O Bertus Rosertus ar- cis Caietanæ præfe- ctus	308
Nicolaus Annonius Dal-		Obegnini oratio Romæ habita	38.62.63
		Obegnini consilium de ineunda pugna	184
		Obsidio Crementis cur neglecta	476

I N D E X

Ocea flumen	643	domus clarissima	559
Ocellum oppidum	670	Orthomannici imperijna	
Octavianus Fregosi ⁹	384	tura	645
Genus recipitur	389	Oxus amnis	641.643
Octavian ⁹ Fregosius Gal		P	
loru sequit partes	657	Pacta inter Florentinos	
Octaviani Fregosij ora-		& Carolu VIII.	79
tio ad Senatum	660	Palatia deditur Florenti-	
Octodurum Veragroru.		nis	222
Odera flumen	7 (670)	Palus ex Nili fontibus fa-	
Odettus Lotrechius	886	cta	873
Odettus Lotrechius	772	Palindromum promotio-	
Odoardus Britanicae clas-		rium	858
sis praefectus moritur.		Pancratius Georgiano-	
386		rum rex	644
Oglanij	648	Pandonius Legatus ad Ba-	
Ogonia flumen	670	iazetem	43
Ollium amnis	138.759	improsperè pugnat	77
Olyga mons	555	Pandonij legationis su-	
Opha, quae & Edessa Bal-		ma ad Turcam	43
duino celebris	776	Pandonie legationis su-	
Opicinus Catia Nouaria		ma ad Carolum	40
tradit	136	Pandulfus Petruccius	13
Oppida ab Aragonijs oc-		Parthemius amnis	603
cupata	282	Parthorum regna	639
Oppitergini montes	461	Patauium à Venetis mu-	
Orbitum urbs	126	nitum	427
Orcadae	517	Patauina oppugnatio fru-	
Orcomas Memphiticus		stra tentatur	351.428
praetor	814	Patauini agri euersio	432
Orcanes & Mahometes		Patauini patritij suspen-	
funduntur	544	duntur	350
Orinianum castellum ce-		Paulus Baleonus à Vene-	
ptum	456	tis ad Pontificem se co-	
Orons amnis hodie Far-		rulit	447
far	793	Paulus Vitellius Floren-	
Osophum oppidum	461	tinorum dux Venetoe	
Otho Sacramori frater		duces fudit	337.340
seruatur	444	in Pisano praelio	232
Orthomanoru robur	647	à Florentinis capitur &	
		plectitur	

I N D E X

plectitur capite 340	poli discedit 261 adhor-
Paulus Fregofius Cardi-	ratio ad milites 301 ad
nalis 52	Ferdinandum regē ib.
Paulus Vrsinus 68	Persici militis tria gene-
Paulus Manfronius tira-	ra 635
pertus & pugnax 244	Persarum gerendi belli
Pau. Capellius legat ⁹ 273	ratio 633 arma ib.
Paulus Paranius 233	Perusiniequitis factū 297
Pau. Vrsini & Vitellij pre-	Pestum Hungarię ciuitas
lium & salus 297	494 (li 559)
Pauli Vitellij stratage-	Pestilētia Constātinopo
ma 173	Petilianus vulnerat ⁹ 213
Pausilippus mons 191	captus 82 à Venetis pre
Pax cum Sfortia & Caro	fectus 208
lo rege 218	Petiliani opportuna fu
inter Pontificem & Vr	ga 159
sinos 332	Petrus Medices 13.53
nō duratura inter Gal-	ad Carolum 68
lum & Pontificem 93	Petrus Borbonius 32
& conditiones 710	Petrus Nauarrus 666
Pacis conditiones inter	Petrus Aluares Lusitan ⁹
Gallos & Aragonios 301	866
Pacis conditiones ad Di	Petrus Paceus Hisp. 186
uionum facta 419	Petrus Dodus 151
Pecoris miserabilis stra-	Petrus Caponius Legat ⁹
ges 283	traijcitur 320
Pecoris minoris abacti	Petrus Bēbus trierarchus
sexcenta milia 283	occiditur 177
Pecoris maioris abducti	Petrus Longenas Brixia-
ducenta milia 283	nus 728
Perditi Heluetiorum iu-	Petrus Aretinus archite-
uenes 699	ctus 521
Perditorum iuuenū Hel-	Petrus Abyssinus Prete-
ueticorum facinus ib.	iannis aulicus 866
Periades mons 614	Petrus Lombardus unde
Perpennianum Hispanis	oriundus 205
redditum 35	Petracosię iuga 169
Persius 186	Petrasanta Lucensibus
delendi hostis occasio	tradita 238
nem amittit 250 à Nea	Petri Medicis respōsū ad

I N D E X

regem Gallia ³⁷ mores	Lucio Maluetio gra-
& negligentia 70	tias agunt 234
eiectio ibid.	capti 233 sub Florenti-
Petri Caponij factum au-	nis annos 87. 74
dax 78	Pisanorum potentia ib,
Petri Etrufci inuentum	legatio ad Pricipes 239
mirabile 486	animi franguntur 224
Piccifalconium Neapo-	muliebre mundum Lu-
li 118	cēfib. oppignoratū 239
Picus Mirandula Phenix	egestas ib. damna refar-
cognomento 78	cita 319 superbia, eos
Pici Mirandulae funus ib.	præcipites dedit 74
Pienes præfectus Gallo-	Pocifera uallis 169
rum 393	Polonia Sarmatia oli 519
Pigmaei 8	Polonorum copie 524
Phafis amnis 644	præda ex Moscouitis 530
Philippus Austria 7	Pomerani 518
Hispaniam dotale re-	Pontefaccū 133 oppugna-
gnum adiit 347	tur 220 & deditur 221
moritur 348	Pötremulum oppidū 67
Philippus Allobrogum	comburitur 140
dux 15	Pötremolenf. fugiūt 140
Philippus Bressius dux in	Pontificis Rom. ditio 11
Ligures 139. 77	Capitanei 687 diplo-
Philippus Dechordes 45	mata pro bello Turci-
Philippus Argētonus hi-	co 494 oratores ad
storicus Gallus 32. 36	Carolum 93
Piscarius iugulatur perfi-	Pontifices Romanis infe-
dia Aethiopsis 201	sti 12
Piscarius industria Nea-	Pontifices cur discordias
poli enituit 195. 196	inter Romanos alue-
Pisaurius sanctæ Mauræ	rint ib.
oppidū expugnat 344	Pontificum terror 87
Piscarij infamia 359	Pontificiam aulam qui se
Pisæ à Carolo liberæ fa-	quantur 126
ctæ 76	Pontificij ab Vrfinis fugā
Pisfis scutum liliatum cō-	tur 331. 332. 333
fringitur 322	Populi Romanorum lire
Pisani oppida recipiunt.	ris incogniti 1
132	Portus

I N D E X

Portus Veneris oppidum 53	nium 244
Portus Veneris oppugna tio 55	in urbe Neapoli atrox cōmissum 195.197.199
Portus Erycis 54	hauennate 353
Portus Herculis hodie Tropea 183.28	inter Baiazetem & Se lymū 576 Hismaelis & Selymi 621 inter Sely- mum & Campsonem 804 Moscovitarum & Polonorū ad Borysthe nem 526
Portus celebres in Me- dia 640	Prælia casu ferè cōseri 58
Portus nouus à Liuia- no capitur 463	Præsidium ex Nouaria e- ductum 219
Portorium pecoris in A- pulia 274.276	Pratoriani milites ad Ba iazetem 565 (Ætus 386
Portenta Scoticæ pugnae 405	Preianes Gallus præfe- Pretejannes 859
Praxiū promontoriū 861	Preteianis imperia 862
Præfecturæ Turcicæ, & præfecti 646	Prosper Colūna pro Ara gonijs 202 Sfortiano- rum imperator 460
Præfecti Galli in regno Neapolitano 125	cunctator eiusq; confi lium 430 à Gallis capi tur 677. 678
Prælium atrox 413	Prosper Columna & Af- canius Sfortia capti 52
Ianua inter Fregosios & Adurnios 361	Prosperi sentētia 480
ad Pisanas portas 231	oratio 255
inter Pisanos & Floren tinos 128	liberatio 735
Rusticorū ī Pānonia 512	Prosperi & Cardonij cō- tentio 440
ad Fogiam cum Ferdi- nandō 280	Pruteni 518
ad Olygam montē 556	Pseudocardinales 424
inter Venetos & Sfor- tianos ad Bergomum 455 ad Cittadellā 467	Ptolemais Christianis adempta 790
Ad Brixiam 750	Pugna Tarrensis 155
ad Mincium 753	inter Scotos & Anglos 411 inter Gallos & Hel uetios 700
ad Salernū 249 ad S. Seueri oppidum 276	
ad Elatam annem 605	
ad Rhodaniā 824.825	
inter Siceum & Māfro	

I N D E X

Pugna Heluetiorū & Gal- lorum horarum 7. hor- ribilis 702 duorū die- rum & duarum noctiū 840 ad Semenariā 187	Regis Caroli proditor 36
Vrsinorum & Colum- niensium 336 ad Suria- num 332 Cesennę exor- ta 83 Rapallina 60 ad Calderanos cāpos 624	Reges qui floruerint 50. his annis 2
inter Selymum & Ala- dolū 778 ad Nilū 849	Reges tres Oriente 3
Puluis exitialis Alexādro VI. familiaris 102	Regum omniū fides 914
Pyramides Aegyptiæ 837	Regum Gallię ius in re- gnum Neapol. 24
Pyrrhus Martianus capi- tur 318	Regum oculis uim inesse 115
Pylus olim Nestoris sedes Turcis deditur 344	Regum mos 265
Pyrrhalis Harduelis ami- cus 534	Renatus Sabaudię Bastar- dus 360
Pyrrhus Bassa uir prudēs, & nobilis 782	Rentius Ceres uir fortis 452 obsidionē Cremesū stinet 470 ad Bergoma- tes. eius diligentia, Bergomum tradit 478
Q	Rentij Ceritis strategie- ma 473
Quies in Italia 490	Rha flumen Scythis He- dil 642. 643
R	Rhegium ab Ferdinando & Consaluo oppugna- tum capitur 176
Rama urbs 816	Rheti hodie Grisoni 669
Ranucius Marcianus. 130. 231 capitur. & mo- ritur 345	Rhodani fontes 670
Ranucius Farnesius 152 157. 161	Rhodania in Aegypto. 821
Rapallum ab Adurnijs ca- pitur 171	Rhodope mons 560
Rapallinus sinus 56. 58	Riccinus Asulanus uir fortis 760
Rapolanæ aquæ 269	Riualtū comburitur 450
Rasignanum 130	Ripacandida 293
Raynaldus Feramusca pe- rit. 308	Ripacandidæ oppugna- tio 297
Rayfalamonis facin ^o 859	Robertus Sedanius 665
	Robertus Lenūcurtus 98
	Rōbinert ^o Framescella 150
	Roccabertinus Hisp. 180
	Roderic ^o Monterissius 179
	Rodul-

I N D E X

Rodulphus Hala dux Germanus	730	Salentius Liburni praefectus	224
Rodulphi Gonzagæ dictum forte	153. 157	Salernitanus Aragonijs infensus	264
corpus inuentum	165	Salernitani oratio ad Mōpenserium	263
Romani Pontificis auctoritatem opinione potius quàm uiribus constare	99 cōpedes 326	Salernitani principis defectio & mors	307
Romani iuuenes tres fortes	459. 460	Salsæ siue Salsulæ expugnata à Gallis	35. 313
Romanorum ingenium in Pontifices	12	Samandria Thraciæ propugnaculum	781
Rōna Tigurinus dux	683	Samarcanda Metropolis nota Q. Curtio Tamerlane nobilis	641
Rostius Tigurinus consul & dux	686	Sancta Agatha oppidum Ferdinādo deditur	183
Rouerius Bononiensis centurio	129	Sandara	641
Roxolani hodie Præcipitæ	517	Sangariū flumen	548. 554
Russiæ duæ	518	Sanzachi	648 (fas 542
Rustici in Hungaria delecti	508	Sapha urbs antiquitus Suis	
Rusticorū insolentia	494	Sapis amnis	63
Rusticorum Ligurum cædes	173	Sarmatæ olim cur Poloni	
Sabatini lacus	88	318 bellieosi 519 quot prælia confecerint, arma, & uestitus, & lingua	520
Sacerdos Maranū tradidit	449	Sarnus amnis	251
Sacramorus Vicecomes		Sarraco rex Aegypti	788
Caecilinae nomen adeptus	363 infidus Sfortia	Sauus flumen	494
364 (365)		Saxauaroglis	779. 798
Mediolanum occupat		Scaramuccia Vicecomes	168
Sacramori perfidia nudatur	364	Secua oppidum	1672
Sagittarij periti	636	Secuæ regnum & mores & religio	863
Saladinus Hierosolymitanum imperium euerit	878	Secuani mulieres circūcūdūt	864
		Secuanis quis euang. predicarit	ib.

I N D E X

<p>Scotiæ brevis descriptio 400</p> <p>Scoti quales sint corpo- re 401</p> <p>Scoti regis querela 398 ad Surreiū responsio.</p> <p>Scotorū mores 402 (404 arma 401 uictoria Hu- meo duce in Anglos 402 strages 414 illu- strium cædes ib.</p> <p>Scoticæ nobilitatis inter- nicio 415</p> <p>Scoticarum copiarum di- spositio 411</p> <p>Scutarium oppidū Chal- cedon olim 579</p> <p>Scyras urbs celeberrima Cyropolis antiquitus 539 regia i Perside 637</p> <p>Scyta 516 Sebastâ 608</p> <p>Sebethus amnis 190</p> <p>Sedanij uirtus & pietas.</p> <p>Seditio militaris 208 (378 Neapoli pro Aragonijs orta 192 in Venetis ca- stris orta 910 militum Brixia in imperatorē. 746</p> <p>Sedunensis Cardinalis. 357 Gallorū hostis ac- cerimus 766 oratio 682 adhortatio 686 cū Heluetijs in Italiā 661 in Gallos odiū, & elo- quentia 662 discessus 713 (172</p> <p>Segesta Tiguliorum 56.</p> <p>Selandia 518</p> <p>Selymus crudelissimus.</p>	<p>598 ad Hadriano- polim confedit 567 ad patrem nunciū mit- tit ib. Constantino- lim tendit 569 Byzan- tium uenit, deligitur astu renitens impera- tor 593 regnum occu- pat 595 imperator sa- lutatur ibid. nepotes quinque pueros necat 598 Corchutum fra- trem iudificatur 594 fratribus insepultis, e- quum sepulchro tradi- dit 578 Hierapolim ca- pit 807 Damascum & totam Syriā capit 809 Memphi pōitur 842 Hierosolymā uenit 818 Alexandriam adnau- gat 876 pacem cum Ve- netis facit 598</p> <p>Selymus alter Alexan- der 784</p> <p>Selymi descriptio 629 & studia 630 donatiuum & liberalitas 597 astus 603 artes ad imperiū occupandū 561 crude- litas enumerata 882 pollicitationes ad Ar- menos 613 præ cæteris præstātia 651 equ⁹ 577 responsio ad Baiazetē patrem 563 ira 847 egregium consilium. 795 ad milites oratio 838</p> <p style="text-align: right;">copia</p>
--	--

I N D E X.

scopia disposita	618	tiopratermissa	76
scopia à patre fugan- tur	577	Simois amnis	851
uictoris legati ad To- mùbei um	846. truci- dantur	Smolenchum oppidum oppugnatum & captũ à Moscouitis	521
legati ad Campsonem	847	Socinus Benzonus	152
783		Sociorum infidæ men- tes	690
acies in Cãpsone	804	Soles perpetui	8
ad Hismaëlem respon- sio	617 (796	Solymanus Selymi filius	631
oratio ad prætorianos		Sophus apud Persas	536
cur Iunobassæ infen- sus	879	Sophiani imperij fines	
in Christianos expedi- tio	781	Spachi	648 (641
Semenaria Ferdinandũ recipit	183	Spaha urbs regia Medo- rum	641
Senenses	38	Species horrendæ	722
Sercius amnis	128	Spedia oppidum amabi- li uino nobile	54
Sergianum oppidum	67	Spuri ⁹ Herõ insignis	411
Serra Hispanus	63	Stabulum regium Nea- poli direptum	114
Sesthes amnis	214	Stephanus Tabernius	47
670		Stephanus Petitiu	36
Sfortia Nouariam re- cipit	342	Stephanus Belcarius	32
Sfortia legati de pace ad Carolum	217	Stuardæ familiæ factum	414
Sfortiani à Venetos fu- gantur	474	Subasi	648
Sfortianorum uspicio		Subsidia Gallis missa Ge- nuam	483
de Venetis	215	Subserui	649
Siccus Dux	129	Suburbia Mediolani à Borbonio incendun- tur	761
Sigismundi regis in Mo- licos expeditio	522	Succarus dux ferox	468
Signa amnis	794	Suetia	517
Siliphtari	648	Suetia Romanis ignota	8
Simon Orlandius Pifa- nus	75	Suezza i portus, Arsinoes olim	846
Simonis Orlandij ore		Sulthanus hæreditate;	

I N D E X.

non creatur	786	nus Mamaluchus factus	687
Sulthania quæ Tigra- certa urbs	542	Taroana Britannis dedit & igni tradit	395. 388
Sulthania 637. ex Tigra- nocertæ ruinis ædi- ficata	637	Tartari	785
Sumachis olim Gamala	640	Tartarorum duces	644
Superstitio ambitioni insevit	625	religio	516
Surreius Britannia præ- ses	404	mores & bella	642
ad milites	407	Tarrus amnis	141. 142
Surrei ex postulatio ad Scotum regem	404	Tarrensi pugna quot mi- lia, qui principes uri ex Italis, qui uerò ex Gallis perierint	161
dispositio copiarum	409	Tascia urbs	544
Sutrium	88	Taurisium Armeniae urbs	537
Sybeius scenobates stre- nuus	804	antiquitus Terna	625
Syene urbs, obeliscis cla- ra hodie Guagherra	875	Techelles propheta no- uus Harduellis disci- pulus	531. ubi egerit 535
Sylaris amnis	246	adoratur	ibid.
Sylua Barmorea	406	Cuselbas Turcarum fi- nes inuadit	544
Syluester Poggius Pisa- norum legatus	225	Techellis consilium	557.
Sylvius Sabellus	366.	553	
379. 453		religio rubris pileis insignita	544
Synambassa	618	oratio ad milites	549
equitum praefectus	777	Iconium occupat	548
Synambassae patria	822	à Turcis fugit	558
studium	811	Temesuar oppidum à Georgio oppugnatum	509
T		Templum filiae Pharao- nis	837
Tallacocium	70. 98	Tergestum à Venetis captum	348
Tamerlanes Tartar- us	516	Terræ motus terribilis	559
clades & terror ori- entis	776 (2	Theodofia Genuensium	col-
Tamerlani Scythæ arma			
Tanais amnis	562		
Tangaribardinus Hispanus			

I N D E X.

colonia	517	Tramulij prudentia	420
Theodorus Triuultius		Transyluania armento-	
186. 886		rum & auriferax	510.
Thomas Hauardus Sur-		cuius descriptio	511
rei filius	406	Trauaconia fossa	473
Thomas Cardinalis Stri-		Treboniani expugnatio	
gonienfis	491	327	(765)
Thorius portus	856	Trepidatio Mediolani	
Thule insula	517	Triballi populi	492
Ticini inflatio & rapa-		Tripolis Christianis a-	
citas	722	dempta 790. empori-	
Tilus fluuius	404	um	795
Timarrioræ & Timar-		Tristanus Cunnius in In-	
rum	647	dia clarus	460
Tomumbeius Sultha-		Triuultius Venetorum	
nus	791.810	imperator	719
bellum reparat	844	Triuultij ad Gallum de-	
pugnat	827	fectio	112
è Memphi fugit	842	sententia	370
capitur 852. & suspen-		Petilianî cōtraria	64
ditur	853	sententia & oratio	
Tomumbeij memora-		ad Tarrum	145
bile exemplum	853	responsio ad Helue-	
Tomumbeij consiliū	830	tios	367
labores	823	adhortatio 766 æsti-	
Tomumbeij castra &		matio apud Carolū	141
& proditio	822	dolus opportunus	768
Torfanum (Heluetio)		Triuultio unde opes	141
rum	669	Troglodyta	860. 868
Tormenta per Apœnni-		Tuedus flumen	400
num traducta	140	Tumult ⁹ Neapolitan ⁹	111
Tormenta septem so-		Genæ ortus	62
rores capta	414	Turbæ Romæ exortæ	
Tornacum Neruiorū ci-		ac sedatæ	92
uitas oppugnatum	115	Turca fidei memor	350
Traianus Papacauda	267	Turcæ uxores quibus	
Tornacenses deditio-		studeant rebus	631
nem faciunt	415	Turcarum militum lu-	
Tramulius	150	sus	649
Tramulius vir fortis	423	arma	633

I N D E X.

exercitus in Techel-	nitæ	8
lem	554	Veneta res afflicta
copiæ dispositæ	825	450
terror & fuga	120	Venetijs furta in incen-
Turcis dies festus quis		dijs
631		451
Turcici iudicij mos	651	Veneri senatus feuerum
Turris octogonia	323	iudicium
Tuscanellensium calami		339
tas	126	responsio ad Baiaze-
Tuinium à Turcis oppu-		tem
gnatum	493	546
Tybisus amnis	508	Veneti
Tygris amnis	638	8
Typographia unde no-		cupidi
bis aduecta	643	349
V		pisipotuntur
Vaianna dedita	318	326
Valachi antiquitus		Veronam tentant
Myfi	785	383
Valdum oppidum fru-		Cremonæ recepti spõ
stra oppugnatum	268	te abeunt
Valentini Cardinalis fu-		ibid.
ga	102	Rodigium capiūt
Valli descriptio	381	476
Valesij & Seduni	670	ad Osophum uicto-
Vallis Barcellona	674	res
Argætaria, Asturia	675	464
Vallata oppidum ui ex-		bellum contra Caro-
pugnatum	382	lum regē decernūt
Varadinum urbs	495	138
Varesium	685	à Gallis profligati
Varinij extincti	346	349
Varnæ portus	562	exuuntur
Varro flumen	672	349
Vayauoda ad milites	511	Venetorum animus
Vbertus Gambarà Bri-		316
xianus	747	ingenium
Venantius capitur	350	8
Venetia beatæ & mu-		imperium, & potentia
		terribilis primæ autho-
		ritatis in Italia
		9
		perplexa respõsio
		217
		ad Carolum respõsio
		144
		responsum Caro-
		lo VIII.
		37
		fœdus cum Gallis
		359
		petitio à Francisco re-
		ge
		719
		& Sfortiæ respõsio ad
		Pisanos
		230
		Venetorum auxilia Pifa-
		nis missa 24. 317. 320
		Venetorum & Ludouici
		dissensio exitialis
		32.
		324
		odium

I N D E X

odium in Sfortiam	337	dax damnatus	380
bellum in Ferranen-		Veteres Emporiæ	35
ses	351	Vgo Ambosius militiæ	
Venetorum clades	913	peritus	139
strages quanta	446	Vgo Cardonius	186
calamitas	433	Vicentina turris Neapo-	
Venetis quæ ciuitates in		li	118
Apulia tradantur	273	Vicoirientes direpti ab	
Veneta respublica per-		Hispanis	358
culsa	446 (dia 9	Vicopisanum	132
Venetæ nobilitatis stu-		Vicopisani descriptio &	
Venetus Senatus in pu-		oppugnatio	222
gnaces liberalis	166	Victoria Columna tri-	
Venetus scriba ad Pi-		ma nupfit	203
fanos	234	Villamarinus classis præ-	
Venetum incendiū ad Ri-		fectus	183
uum altum unde	452	Vilna Lithuanie caput	
Venerū bellum	348.437		519
prælium duce Liuiæ-		Virginus Vrsinus Nea-	
no	442	poli captus	305
Veneti belli exitus	913	Gallis addictus	268
Venusia uia	593.298	in carcere moritur	333
Vercellæ	681	eius laus	ibid.
Vercellensis ager uasta-		Virginij Vrsini copia	
tus	211	& capitanei	271
Verona obsidione leua-		sanum consilium	290
tur	910	flij	268
Venetis traditur	912	Vistula amnis	518.519
Veronam clari milites		Vitis amnis	353
defendunt	892	Vitellij contra monta-	
Veronensis oppugnatio		nos Ligures	172
894.899 (missa 908		Vitellij Romano Pon-	
Veronensibus subsidia		tifici infensi Vrsino-	
Verrucula	133	rum socij	329
Verrucula expugnatio		Vitelliorum militia	329
frustratæ rata	242.243	Vitoldus dux Lithuanie	
Vesir	651	primus Christianus	519
Vestimenta, calcei, arma		Vladislaus Pannonie rex	
& honores	650	491 Boemorum &	
Vertius Claronensis mē		Hungaria	7

I N D E X

Vladislai stultum consi-	interficitur	628	
lium	492	Vulturinus amnis 110.228	
Vluphagi	648	X	
Volga amnis	516	Xistus Pontifex cur obie-	
Vniones ubi piscantur	639	rit	16
Vrsatus Priolus imbellis		Z	
Venetis obtruncat	744	Zacharia Fregosij interi-	
Vrsini ab Alexandro spo-		tus	361
liantur 305 Vrsinorū &		Zagataius Cacebas So-	
pontificis praelium	332	phianis hostis	641
Vstum cassanes Armeniae		Zagatai qui populi	641
regnum occupat	533	Zagrus mons	543
Vstaoglus dux clariss. A-		Zaninus Sanpetrius	221
murathē sequitur	607	Zapes populi	861

INDEX SECUNDI TOMI: QVI

*quum duas habeat partes, prima quidem no-
tatur litera a. secunda uero b.*

Bezes & Fet-	Afri & Numide insidiosū	
tuches Hi-	militum genys	a. 630
spani Mu-	Africanum imperiū quas	
leassem pro-	mutationes sit passum	
dunt	a. 560	
Abilchirinus Tunetanus	Africanos inter, qui præ-	
ad Hariadenum	stent	a. 561
a. 578	Agiamij sunt Sophiani.	
Achangi	a. 582	
Achomates Michaloglis	Aiax Habraymi locū ob-	
a. 281	tinet, & Vesir creatur	
cadit a. 158	a. 610	
Acilia urbs Strabinga di-	Aiacis consilium	b. 7
citur		
a. 438	Aidinus Smyrnæus archi-	
Acoceraunij homines	pirata Cacciadiabol ⁹	
quales	cognomēto dict ⁹ a. 218	
b. 18	Alaria uilla	a. 11
Adamus Ceturioj Genuē	Albert ⁹ Petra Heluetiorū	
sis	dux in praelio cadit a. 15	
a. 668		
Adrumētinus sin ⁹ a. 669		
Africa urbs Leptis fuit.		
Barbaris Mahemedia ib.		

Alc.

I N D E X

- Alexāder Cōtārenus b. 13
in Turcas inuehit ib.
- Alexāder Farnesius à Cle
mente laudatus a. 527
à quibus primo Papa
salutatur ib. Pau. III.
Pōtifex coronat a. 528
- Alexander Medices Flo
rentinæ Reip. caput &
Cæsaris gener a. 402
dux appellatus a. 404
arcem ædificat a. 615
Carolū socerū susci
pit Florentiæ a. 698
- Alexāder Vitellius in Vo
laterranos a. 332
- Alexandria capitur a. 54
- Alexandria à Prospero ca
pta a. 17
- Alfonſus Piccolomineus
a. 330. 697
- Alfonſus Petruccius Car
dinalis necatur a. 2
- Algerium, fuit Iulia Cæ
sarea a. 545
- Aloyſi⁹ Guicciardin⁹ a. 34
- Aloyſius Alamannus poe
ta Etruscus a. 296
- Aloyſius Ripa Corcyræ
præfectus b. 20
- Aloyſius Pisanus a. 44
- Aloyſius Crittus a. 281
cur in Pannoniam miſ
ſus a. 528
- Amalphis vrbs quibus no
minibus celebris a. 105
- Ambroſius Florēt⁹ a. 60
- Ambroſij Florentij mors
a. 136
- Americus Cibachas Trā
ſyluanicę Vayhoda a. 269
- Episcopus Varadinen
ſis a. 532 obruncat 536
- Amicus Venafranus in
terfectus a. 325
- Amida Meſopotamiæ ho
die Caramida a. 602
- Amidę Christianorum tē
pla uiſuntur ib.
- Amidæ Muleaſſis filius
nuptiæ a. 567
- Amyraſſis & Rayſalomo
nis diſſidia b. 4
- Amphipolis Macedoniæ
urbs b. 1
- Amurathes Sici oppidi ci
uis b. 25
- Amurathes Nadinum ca
ſtellum Saderēſis agrī
occupat b. 28
- Anaſus amnis a. 438
- Andegavēſis factio a. 108
- Admirabilis piſcina a. 153
- Andreas Iunius Empolis
præfectus a. 335
- Andreas Quirinus à Tur
cis ſupplicio affectus.
a. 608
- Andreas Auria a. 98
per Ioniū uela dat b. 14
à Gallis Venetiſq; op
pugnatur a. 140
- Amiras Mediterraneī
maris appellatur a. 143
- Venetis minatur gra
uiter b. 17
clāſſem in Turcas pa
rat a. 467
- Turcarum nauigia in
cōndis b. 14

I N D E X

Cæsarem proprijs edi-
bus recipit a. 491	Carducci oratio a. 204
Andreas Auriae iusta seue-
ritas a. 477 classis ad
prælium parata 468	Antropophagi qui & Ca-
nibales a. 685
Andreol ⁹ Nicolin ⁹ a. 380	Apotius Hispanus a. 446
Andrussa oppidū, hodie
Petalidia a. 512	Apostoli sepulchrum, li-
quorem salubrem fun-
dit a. 105
Adurnius moritur a. 151	Aquæ Sextiæ a. 710
Anguillorotus Pisanus a. 313	Aquaria turris a. 625
interclusus iugulat 314	Arabes ubi sint a. 562
Angli Bastardi virt ⁹ a. 349	Arabum studia & mores,
ibid.
Anna Bolana a. 484	Arabicarū literarū studia
ubi floruerint a. 561
Anna Boleniacapitali sup-
plicio affecta patre iu-
dicante a. 728	Aracosij & Margiani Sog-
dianæ Bactrianæq; po-
puli a. 582
Annæ Boleniæ impudici-
tia nō credenda a. 730	Ariouistus Patauiensis e-
piscopus a. 450
Anneus Memorantius e-
quitum magister a. 717	Arrianum oppidū à Cæsa-
rianis direptum a. 91
Antipolis capitur a. 703	Arni uallis a. 257
Antonius Franciscus Al-
bicus a. 52	Arpinas Centurio, potan-
do perijt a. 655
Antonius Nerlius a. 35	Arsacidæ a. 582
Antonius Barbadicus cu-
stodiæ traditur b. 7	Artesia a. 725
Antonius Cufanius In-
super a. 706	Asanes Barbarussæ filius,
a. 548
Antonius Leua furnarius
ridiculè appellatus a.
182 Borbonij copias
fundit a. 185 Cæsare ad
bellum instigat a. 214
articulari morbo labo-
rat a. 184 moritur a. 719	Asinaria insula a. 153
Antonij Leuæ encomion
a. 186. 213 consilium de
inuadēda Gallia a. 700
pessimum a. 712	Asinellorum turris miræ
altitudinis a. 247
Antonij Alberti contra	Asta à Cæsare Carolo Sa-
baudio donata a. 672
	Auernā ab Hispanis oppu-
gnatur a. 131
	Auerran ⁹ Petrinus a. 307
	Auersani Auratio sese de-
dunt a. 135
	Aurum in India ubi inue-
niatur a. 684

I N D E X

Auria cur Alfonso Vascium & Ascanium Columnam dimittere noluerit a. 156
 quam ob causam à Gallo alienatus & Cæsari conciliatus a. 157
 Genuensium triremes capit a. 146
 è Genua Erycem sese confert a. 157
 principatum renuit a. 163
 Aurie sollicitudo a. 493
 milites à Turcis funduntur a. 223
 Trophæum erigitur Genuæ a. 164
 Auriam non esse dimitendum Pontifex Galum monet a. 157
 Aurianæ classis dispositio a. 495
 Auriani à Spinula profligantur a. 145
 Auxilia à Cæsare ad Coronem missa a. 492
 Axius flumen b. 11

B

Babylon amplissima cogniti orbis urbs a. 597
 Euphrate interfecatur ibid.
 Babylonie descriptio a. 597
 Babylonij horti & reliqua mirabilia non sunt

extra fidem a. 598
 Babyloniorum cultus & mores a. 597
 Baëtius Hispanus Turca factus Ramada uocatus a. 575
 Bagadat Babylon Semiramis fuit a. 581
 Bagrada amnis a. 564
 Baiana arx a. 152
 Baracanes Cataber dux solertiss. a. 326. occubuit 327
 Balthasar Carduccius a. 68
 Bapalma a. 721
 Baptistæ Cei Florentini dira uerba a. 394
 Barbarussa, Hariadenus uult appellari a. 220
 apud Solymanum laborat inuidia, ad Habraimū mittitur a. 550
 à Solymano creatur Bassa & imperium maris ei traditur a. 555
 Ammiras declaratus a. 610
 urbem Gades adortur a. 221
 ad suos a. 627
 ad Ficerium portum peruenit b. 11
 Mœnicem insulam sibi foedere iugit a. 220
 Barbarussæ pater, patria fortuna studia facta egregia & mors a. 544. 555. 556.
 557

I N D E X.

aduuentus Solymano	Bellicus apparatus à pa-
gratus a. 549	te Gallorum a. 614
ad Solymanum pro-	in Turcas a. 414
loquium a. 557	Benedictus Bondelmon-
capitanei a. 628	tes dictator Floren-
prima nauigatio. 556	tinæ reip. a. 403
lætitia ex Aidini uicto-	Bernenses & Seduni
ria concepta a. 219	Lotrechio opem fe-
astus a. 559	runt a. 16
prælium a. 549	Bethis oppidum a. 604
Barbari oppidum diri-	Biordus Agnesius a. 97
piunt b. 12	Biscaris urbs a. 565
Barbarorum in Venetos	Biserta urbs astu à Bar-
odium b. 15	barussa capitur a. 571
Barbelsius Gallicæ clas-	Blascus Nonius Corte-
sis præfectus a. 116	sio par a. 687
Bartholus Tedaldus Vo-	mors immerita ibid.
laterræ præfectus a.	Bodo Sepusij dux in
331	carcere moritur a. 273
Basiliscum tormentum	Bohemiæ rex septimo
a. 99	suffragio potens a.
Batilus instrumentum	449
a. 631	Bonæ spei promonto-
Belgæ profligati a. 11	rium 691
Belgarum tumultus a. 11	Borbonius capitur a. 186
Belgradum oppidum a.	Borbonij & Aurantij
13	similis interitus a. 370
ab Amurathe & Maho	Borbonij interitus a. 33
mete frustra oppu-	Borna Lucensis a. 343
gnatum a. 14	Biscum oppidum à Lo-
Bellum ingens in Mule-	trechio expugnatum
assem a. 566	a. 54
Belli rumores a. 505	Brugnola diripitur a.
apparatus ad Tunetū	710
a. 618. 620. 621	Brunsuicum olim Tuli-
Belli sacri Germani du-	surgium a. 164
ces a. 439	Brunsuicensis dux Cæ-
exercitus imperan-	saris copijs præfici-
te Carolo Cæsare a.	tur a. 164
450	Brunsuicensium in Ita-
	lia laus

lia laus a. 169
 Buda à Solymano capta
 a. 30
 à Solymano capitur
 a. 264
 à Ferdinando recipi-
 tur a. 271
 Byrsa a. 625

C

aballerij a. 289
 Cædes Tuneti edita
 a. 664
 Cæsar Færamusca a. 32
 cadit a. 101
 Cæsar contra Spintu-
 lam prælio conten-
 dens uictoriam poti-
 tur a. 149
 Cæsar quibus parenti-
 bus prognatus a.
 150
 Cæsar Carolus Româ-
 norum imperator ap-
 pellatur a. 242
 à Clemente inaugu-
 ratur a. 242
 à Clemente Pontifi-
 ce imperatorijs or-
 namentis decoratur
 a. 238
 concordie studiosis-
 simus a. 231
 Cæsar & Franciscus pa-
 cem ineunt a. 175
 Cæsar à Pontifice sacra-
 mento obstringitur
 a. 213. 240
 Hispaniæ hæredita-
 tem adit a. 11
 ex Isabella coniuge

Ferdinandum susci-
 pit a. 233
 de summis rerum ne-
 gotijs cum Pontifice
 familiariter confert
 a. 229 (quitur a. 226
 cum Pontifice collo-
 Genuâ appellit a. 208
 ut equestri dignitate
 ornet a. 248
 à Ferrariensi principe
 honorificè excipitur
 a. 225
 Placetiâ uenit a. 213
 Cæsar Carolus & Fran-
 ciscus Gallorum rex
 Britannum sibi sociû
 adiungere conten-
 dunt a. 13
 Cæsar in Germania mi-
 litem conscribit a. 164
 quo ordine militum
 in Italiam tédat a. 46
 expituita morbum cõ-
 trahit a. 235
 cur in Galliam ad re-
 gē profiscatur a. 501
 ad Muleassem a. 645
 Placentiam & Parmâ
 à Pontifice repetit a. 213
 Pontifici reconcilia-
 tur a. 32
 Cæsar in inaugurâdi cæ-
 remonia a. 239
 Cæsar Caroli inaugu-
 rati in diuersas sen-
 tentias distractum o-
 men a. 249
 inaugurationi qui in-
 terfuerint a. 244

I N D E X.

<p>Astorgius omniū splē
didissimus a. 264
inaugurati mirifica
cœna a. 249
regius animus a. 232
lenitas a. 209
ad Pontificem depre-
catoriæ literæ a. 32
ad Pôtificē Clementē
supplex oratio a. 229
excusatio apud Iouiu
pro Pontifice a. 462
uirtutum præconium
a. 227
habitus a. 228
obexpugnatam Sauo-
nam præmia a. 151
ingenium a. 62
diplomata a. 401
timor a. 462</p> <p>Cæsari Carolo in Ger-
maniam proficiscendi
multæ causæ a. 237</p> <p>Cæsare Carolo inaugu-
rato, mirabilia Roma-
ni & in primis Papa
lætitiæ signa edunt
a. 242</p> <p>Cæsaribus coronæ tres
debentur a. 237</p> <p>Cæsariani Gallorum ca-
stra sollicitant a. 128
casam à Gallis extru-
ctam oppugnant a. 112
Gallorum equitatum
ante Neapolim fun-
dunt a. 128
ad nocturnum præliū
alberentibus tunicis in-
duuntur a. 113</p> | <p>Cæsarianorū minæ a. 76
strata gema quo Gal-
lis illudunt a. 88</p> <p>Cæsarianæ classis cruen-
tissima clades a. 103</p> <p>Carj Maccij supplicia. 7</p> <p>Calcemitus Heluetius
dux strenuus a. 716</p> <p>Caliphæ sacrorū princi-
pis sedes & authori-
tas a. 596</p> <p>Callamata, olim Phare
a. 519</p> <p>Camales archipirata Ho-
ruciū Hariadenum in-
stituit a. 544</p> <p>Campanella promon-
torium a. 97</p> <p>Campso Memphiticus
Sulthan⁹ magnā in ma-
rirubro classem ꝑ difi-
cat b. 4</p> <p>Cādalius intercipiſa. 117</p> <p>Capita procerum Hun-
garie septem, Solyma-
no oblata a. 264</p> <p>Capitanei Itali aduer-
sus Turcas a. 423</p> <p>Caponius à Gerardo ac-
cusatur a. 192
contumelijs à iuueni-
bus Florentinis pro-
scinditur a. 72
è curia honestissimè
domū reducit a. 200</p> <p>Caponij consilium in re-
primenda Florentino-
rum ferocia a. 75
erga Pontificem stu-
dium a. 11
defensio</p> |
|---|---|

I N D E X

defensio a. 193 Captiui in prælio Ferruciano a. 371 Capua à Cæsarianis recipitur a. 133 Capucia Etruscorū a. 45 Carduccius dictatura se abdicat a. 307 ut Rempublieam Florentinam administrat a. 202 Carduccij uirtutes a. 192 captiuitas a. 399 Caralis urbs à Rentio occupatur a. 154 Carafulla morio captiuus ducitur a. 311 Carol⁹ Ceuri⁹ Belga a. 11 Carolus Cocchus poena capitis afficitur a. 310 Carolus Burgundiæ dux interficitur a. 124 Carolus Borbonius a. 22 Carolus Cæsar Maximiliano succedit a. 8 apud Vangiones concilium Germaniæ procerum indicit a. 14 Ratisponā uenit a. 409 ad Germaniæ principes a. 413 cum Leone Pontifice foedus percutit a. 14 Romā ingreditur a. 693 à Sueuis ducatum Vuirtebergensē emittit a. 507 illiberalis in Christophorum Vuirtebergicum a. 508 Feltrio Soram ciuita-	tem dono dat a. 510 cur liberalis a. 510 manu pugnat a. 649 ad milites a. 620 Tunetum capit a. 662 seruos Tuneti liberos facit a. 665 in Gallos irascit a. 694 Sabaudiū ab amicitia Gallorū auellit a. 672 Prouinciā iuadit a. 703 Caroli magniensis a. 408 Caroli Lanoij cum Pōtīficijs conflictatio a. 31 Caroli Cæsaris ingenium a. 464 potentia a. 8 ingressus in Italiam a. 466 indignatio a. 613 præsens consiliū a. 616 in Turcas expeditio a. 414 in mari periculū a. 624 apparatus ad oppugnandum Tunetū & dispositio copiarū a. 653 copiæ cum Prouinciā ingrederetur a. 704 castra ad Tunetū a. 630 adhortatio ad milites a. 654 egregia facta ad Tunetum a. 650 reditus ex Tuneto a. 669 oratio Romæ habita a. 694 ad Alexandrum generum admonitio a. 698 apparatus in Gallos a. 68, 683

- Carthago ubi fuerit a. 569
 Carthaginis promontorium a. 571 (629)
 Carthaginensis sinus a.
 Caruenna urbs in Africa celebris a. 561
 Casonus Turca uir impiger a. 437
 interficitur 442
 Caspius mons a. 593
 Castrorum dispositio in Florentina obsidione a. 325
 Castellum sancti Angeli capitur a. 215
 Castellum cui nomen E-xechium à Mahomete communitum b. 30
 Castelleti arx à Genuensibus recipitur a. 163
 Castelleti arx expugnatur à Cæsarianis a. 18
 Catherina Laurentio Medice genita Hærico Gallia regis filio traditur a. 500
 sponsa Mafsiliã deuehitur a. 501
 Catherinae Clementis neptis dos a. 503
 Cazzianer Viennæ præfectus a. 418
 Causæ cur Florentini ciues à Clemente fuerint sublatis a. 395
 Cecina amnis a. 332
 Cencius Perusinus a. 358
 Cæcius Strabo Perusinus a. 383. 387
 Cecotus Tosingus dictatoris animum mitigat a. 385
 Celoces, hodie Galeones a. 622
 Centuriones illustres qui periëre in Coronis oppugnatione a. 474 (a. 636)
 Certamen ad Tunetum cum Barbaris a. 648
 Cetriscus armiger Ludouici Hungariae regis a. 29 (a. 74)
 Chiurlius Macciauellus
 Christophorus Auria a. 481
 Christophori Pallauicini audax facinus a. 493
 Christophorus Virtembergicus militari indole a. 508
 Christiani ducis insignia a. 618
 Christiani orbis habitus a. 613. 614
 Christiani orbis status & habitus a. 542. 543
 Circellum olim Careena colonia a. 545
 Clades à Turcis illata a. 437 (nauium a. 625)
 Classis ad Tunetum quot
 Clemens Anconã fraude occupat, arcem ædificat a. 491
 à Cæsare offensus a. 488
 Pontifex bellum Cæsari infert a. 30
 iudicium

I N D E X.

- iudiciū Cæsaris graui
ter tulit a. 503
simulationis fructum
capit a. 511. animū
Cæsaris qua re pupu-
gerit a. 500 Massi-
liam ad nauigat a. 501
Francisco Regi cornu
monocerotis dono
data a. 505. quantū in
Etrusco bello exposue-
rit a. 415. statū Flo-
rentinū instituit a. 393
qua pœna inimicos
mulctarit a. 400
- Clementis Pontificis cu-
ra a. 387
intempestiua tyran-
nis a. 485. pollicita-
tiones Gritto a. 589
- Clementis & Cæsaris fœ-
dus & conditiones a.
488. reditus ad Vr-
bē a. 505 lētitia a. 392
mores, natura, in-
genium, uita & mors,
a. 523
- Clupeę promontorium
Calibia hodie a. 669
- Clupeę promontorium
olim Mercurij & pul-
chri a. 629
- Coathrax mons a. 593
- Cois, olim Artaxata a.
593
- Colloquij Clemētis &
Francisci regis suspi-
ciones a. 503
- Colubraria insula ubi fi-
ta a. 217
- Columellæ a. 261
- Columnæ æneæ à Buda
Byzantium asportan-
tur a. 266
- Comaria insula a. 419
- Communitia, Butrociæ
regionis locus b. 18
- Coniurationis in Grit-
tum eapita a. 538
- Conradus Hessius dux
felix aleator a. 358
- Coronis ubi situs & op-
pugnatio à nostris, a.
471. 472
- Cōsiliū Florentinū de
mittēdis legatis a. 309
- Constātina urbs a. 577
- Copiæ à Ferruccio Vola-
terras adductæ a. 336
- Corcyra urbs in expu-
gnabilis b. 20
- Corcyreorum 16000 ca-
pti b. 23
metus b. 29 detrimē-
tis sub æquinoctiū, fi-
nis imponitur b. 23
- Corforum in Ferruciū
seditio a. 341
- Cortona ab Hispanis op-
pugnatur a. 255
- Corporan⁹ ferox a. 420
- Cortonenses inuitis prę-
sidiarijs sese Hispanis
dedunt a. 256
- Cosmi Medicis sepul-
chrū à Florentinis uio-
latur a. 74 (ctū a. 36
- Cosmi Saxeti falsum di-
Cremona à Prospero re-
cuperatur a. 17

I N D E X.

<p>Cremontius Turriani
præfectus unâ cum pe-
ditibus interficit b. 27</p> <p>Crossicius implorat o-
pem Pontificis b. 26</p> <p>Cumerum promonto-
rium a. 593. 691</p> <p>Curtius medicus Cle-
mentis a. 526</p> <p>Cuschana regna a. 688</p> <p>Cuselbasæ a. 582 (a. 578)</p> <p>Cyrtha Numidiæ regia</p> <p>Cytherea insula a. 470</p> <p style="text-align: center;">D</p> <p>Damartinus regulus
a. 723</p> <p>Damianus latronū dux
b. 18 à Ianizeris capt⁹
& miserè occisus b. 19</p> <p>Dantes Castellioneus cu-
culla monachi libera-
tur a. 397</p> <p>Dardanelli olim q. a. 478</p> <p>Decebalus Dacus a. 534</p> <p>Deli qui sint a. 603</p> <p>Delimethes Carama-
nus Solymanum se-
quitur a. 603</p> <p>Delimethis temeri-
tas felix a. 604</p> <p>Demetrius Spartanus
pestilentiam Romæ graf-
fanti magico carmine
pellit a. 19</p> <p>Dictator Florentinus a-
mens a. 385</p> <p>Didacus Abyla occum-
bit a. 637</p> <p>Didacus Touarres mo-
ritur a. 515. 517</p> | <p>Diua Catharinæ delu-
brum b. 6 (541)</p> <p>Docia discerptus est a.</p> <p>Docia Hungari Gritti
assèratoris dictū a. 534</p> <p>Dorbinus Salsedo bra-
chium discindit a. 91</p> <p>Dorax Numida a. 566</p> <p>Doracis amicitia a. 577</p> <p>Drausus amnis a. 464</p> <p>Druidarum disciplina a.
686</p> <p>Ducis munus a. 187</p> <p>Duces Empolim missi
a. 335 ad Senatū Flo-
rentinum a. 373</p> <p>Duces Itali pro rege Gal-
liæ a. 707</p> <p>Duces ad Africanū bel-
lum delecti & copiar
a. 619</p> <p>Duces qui Sabaudiam pro
Gallo ceperunt a. 673</p> <p>Duces illustres Viennam
confluunt a. 285</p> <p style="text-align: center;">E</p> <p>Eburones a. 722</p> <p>Empolis antiquitus
Emporium fuit a. 298</p> <p>Empolis oppugnatio a.
314</p> <p>capitur a. 344</p> <p>Ennius Philonard⁹ a. 53</p> <p>Epirotæ equites a. 173</p> <p>Episcoporum Hungaro-
rum mos a. 532</p> <p>Eryx oppidum a. 157</p> <p>Etesia Venti a. 494</p> <p>Exercitus belli sacri di-
spositio a. 451</p> <p style="text-align: right;">Faba</p> |
|---|---|

I N D E X

- F**aba græca Genuæ a. 18
 Fabaches Hispanos inuadit a. 634
 Fabritius Maramaldus in proditionis suspitione uocatus, atq; ab ea memorabili exemplo liberatus a. 122
 Fabritius Maramaldus ad Volaterras a. 340
 Fanum Fortunæ a. 298
 Federicus Carrectus glâ de ad Tunetum perijt. a. 631
 Federicus Riccius uulneratur a. 35
 Federicus Toletan^o a. 622
 Federici Palat. laus a. 447
 Federici Bozzoli ad Florentinos oratio a. 38
 Feltrius Mediceis infensus a. 510
 copias suas Romam ducit a. 45
 Feltrij peritia militaris a. 179
 Ferdinandus Austria rex Bohemiæ creat^o a. 269
 Cæsar appellat^o a. 407
 Hungariâ repetit a. 270
 cum Sepusij copijs cõfligit a. 272 Hungariæ rex proclamatur a. 273
 officia. Hungariæ distribuit a. 274. cõtra Solymanũ arma parat b. 31
 de inducijs cum Turca frustra agit a. 276
 undiquaq; milites colligit b. 32
 Ferdinandus Toletanus a. 623
 Ferdinandus Buda potitur a. 271
 Ferdinãdus Gõzaga exercitus imperator a. 382
 Ferdinandus Cortesius Mexicana regna subegit a. 685
 Ferdinandiregis edictũ. a. 460. ad Solymanum legatio a. 413. copiaz cõtra Lantgrauium a. 521
 Ferdinãdi Gõzagæ in pugna uirtus a. 657
 Ferdinandiregis Rubrij supplicium a. 7
 Ferdinando regi ad Exechium à Turcis illatũ detrimentum b. 29
 Ferentius Bodo dux singularis a. 272. capitur, in carceratur & moritur ibid.
 Ferreocastrum a. 446
 Ferruccijs Volaterras occupat ui a. 337
 timpanistam suspendit a. 341. ad senatũ scribit a. 334 Florentiam reuocatur a. 359. qua uia Florentiam tendat a. 362
 quos duces Pisis reliquerit ib. pecuniã Pisanis imperat, iuuentutem educit a. 360
 Ferruccij seueritas a. 338
 responsio ad Maramaldum a. 369. mors & descriptio 370

I N D E X

- copix a. 360 uerba fa-
 talia 361
 Ferruccianum supremū
 praliū atrox a. 368
 Ferruccianæ cladis nūcio
 Florentini consternan-
 tur a. 379 (a. 371)
 Ferrucciani pugnatōres.
 Ferruccianorum certamē
 ad Volaterras a. 347
 Fessani regni uires a. 562
 Ficinū Marfilij nepos ple-
 ctitur capite a. 310
 Flammurani a. 280
 Florātius Sedanius a. 722
 Florētia obsidetur a. 259
 Florētix corruptissimus
 status a. 201
 Florentix tumultus ma-
 gnus à Iacobo Gerar-
 do excitatur a. 190
 Florentinx iuuentutis fe-
 rocia a. 35
 Florētix atrox pugna cō-
 mittitur a. 37
 Florentix inopia rerum
 laboratur a. 357
 Florētinus tumult⁹ a. 385
 Florentini cuiusdam fal-
 sum dictum contra Ca-
 ponum a. 70
 Florentini Cæsarine an
 Gallo sese fœdere iun-
 gant, deliberant a. 77
 Florentini rebellant a. 34
 relicto Pontifice & Cæ-
 sare, Galli ac Venetorū
 partes sequuntur a. 78
 cum Gallo, & Venetis
 pactum incunt a. 44
 iterum à Medicea fami-
 lia deficiunt a. 48
 novos creant magistra-
 tus a. 51 qui magistra-
 tus a. 403 miserabilem
 Pontificis casum lætan-
 tur a. 34 ob liberatum
 Clementem Pontificē
 solliciti a. 67 à Raphae-
 le contra Cæsare & Pō-
 tificem irritantur a. 213
 Malatestam imperio
 abdicant a. 384 histrio-
 nibus cōparati a. 45 le-
 gatos ad Cæsarem mit-
 tunt a. 207 Pōtifici Cle-
 menti reconciliantur,
 a. 189 quibus conditio-
 nibus Mediceæ familię
 fuerint reconciliati a.
 43 quātas Pontifici co-
 pias militum promit-
 tant a. 44 ciues qui li-
 berantur a. 397 quidā
 ciues capite mulctan-
 tur a. 20. 394
 Florentinorū natura.
 a. 45 de uexillo pro-
 mulgata lex. a. 73
 optimatum habitus.
 a. 404 legatorum
 & Cæsaris colloquium
 a. 209 obstinata mens
 a. 382 animi peruiaces
 a. 323 pertinax uolun-
 tas a. 295 insania a. 372
 in Cosmum puerū mā-
 data a. 304 urbes & op-
 pida munita a. 298 iu-
 uenū conciones a. 295

I N D E X.

- iuuenum singulare cer
 tamen a. 321 eruptio a.
 325 ducum qui cecide-
 rint uno praelio a. 328
 profanatio iuxta Ioui
 um a. 329 legati ad Cle
 mentē Pontificē a. 318
 ridentē à Clemente 321
 legati ad Ferdinandum
 Gonzagam qui a. 387
 obsides a. 389 simulati
 uultus a. 45 conatus in
 Alexandrum Medicem
 a. 675
 Florentinis maximus in-
 cutitur metus a. 258
 Florentinis à Malatesta sa
 lubre consilium com-
 municatur a. 250
 Florentina libertas in se-
 natu quærebatur a. 317
 obsidio a. 312 militia.
 a. 296
 Florentina reip. habitus
 a. 380 turbæ erga Medi
 ceam domum odium.
 a. 68 iuuentutis tumul
 tus a. 70 Foian⁹ cuculla
 tus a. 394 foeda morte
 interiit a. 398
 Forestius Gallia regis le
 gatus moritur b. 12
 Fossanum à Cæsare capi-
 tur a. 699
 Frahatæ a. 96
 Franciscus Gallia rex cō
 petitor Caroli repulsā
 patitur a. 9
 Francisco Cæsaris soror
 cōnubio iungitur a. 24
 Arcismontē hodie Pel
 licardum à Virtember
 gensibus emit a. 509
 cur Carolo Cæsari in
 fensus a. 9
 in praelio ad Ticinū cō
 missio capitur a. 23
 in Hispaniam perduc
 tur a. 24 in graue mor
 bum incidit ib. obsi
 dibus datis, à Cæsare
 dimittitur ib. ad Can
 tabriae recuperationē
 animum adiicit a. 12
 cur à Sabaudio aliena
 tus a. 671 cur in Sabau
 dū armaverit a. 671
 Frāciscus Delphinus Gal
 lia moritur a. 710
 Franciscus Sfortia calum
 nijs inimicorum impe
 titur a. 25 à Cæsare e
 uocatus a. 253 deditio
 nem facit a. 25
 Franciscus Borbonius Ve
 netis sese cōiūgit a. 180
 Franciscus Sfortia ab In
 subrib. defenditur a. 21
 moritur a. 669
 Frāciscus Cechingus a. 9
 Frāciscus Ferruicius Flo
 rentinus a. 302
 Franciscus Somalius a. 58
 Franciscus Soderinus e
 piscopus in custodiam
 traditur a. 20
 Frāciscus Roscius Aretinū
 sibi destinat a. 393
 Franciscus Bardus a. 313
 Franciscus Brocca occi-

I N D E X.

- sus a. 347
 Franciscus è Medelino Hispanus feruorum liberator ad Tuncetum a. 660
 Franciscus Salassorum regulus a. 486. à Gallis ad Cæs. deficit a. 699
 Franciscus Borbonius Genuensibus bellum infert a. 179. ut in potestatem Antonij Leuæ redactus ibid.
 Franciscus Victorius a. 41
 Franciscus Niger a. 49
 Franciscus Boticella a. 56
 Francisci regis animus a. 613. liberalitas a. 504 præsertim in literatos 505. tres filij & eorum ingenia a. 504
 Francisci Gallia & Henrici Angliæ regum colloquium a. 12 eorundem laus ibid.
 Francisci cum Cæsare initum fœdus suspectum a. 24. consilium in bello contra Cæsarem suscepto a. 62. expositatio apud Clementem a. 486. donâ Clementi datâ & Hyppolito Medici a. 505
 Francisci Sfortiæ & Christiernæ nuptiæ regiæ a. 509. obsidione Mediolani cincto Veneti opem ferunt a. 25
 Franciscum G. R. Cæsar Carolus cõsolatura. 24
 Frondatores a. 446
 Frusino in Hernicis oppugnatur a. 31
 Fundi urbs à Barbaruffa capiti & diripitur a. 558
 G
 Gabellus amnis a. 423
 Gabinianum oppidum a. 364
 Gabriel Merinus Baticus cardinalis creat a. 490
 Gabriel Ripæus Obroæ-tium oppidum oppugnat b. 24. à Pifauro pfecto capite plectitur. b. 25
 Galeaci Vicecomes a. 54
 Galeon Lusitanus ingens a. 623
 Gallia reges bellum contra Italiam moliuntur a. 52. Romano Pontifici obstricti ibid.
 Gallia rex Franc. Papam adorat a. 502 (mita. 176 obsides à Cæsare redi
 Gallus Flandros inuadit Hedinum capit a. 725
 Galli & Hispani captiuos ad Neapolim permittant a. 117
 Hispanos equites fundunt ib. Gonzaga copias ante Neapolim fundunt a. 110 ante Neapolim à Gonzaga prælio superati. a. 109 à Prospero, & Francisco Sfortia prælio superati a. 16
 ad Ti

I N D E X

- ad Ticinum prælio superantur a. 23
 è castris Auersam sese recipientes à Cæsaria nis miserè trucidantur a. 130. è castris Neapolitanis erumpunt & fuga salutè querunt a. 128
 Sabaudiam armis sibi uendicant a. 673
 Cardinales à Clemente electi quatuor a. 505 capiuntur a. 710
 Galli ab Hispanis ad Algrunium prælio superati a. 12
 Galli promontorium anteq. Acrite fuit a. 740
 Gallorum castra à Neapolitanis præfidiarijs sollicitantur a. 124
 castra ante Neapolim inuaduntur & diripiuntur a. 132
 primores castra ante Neapolim deserunt a. 123
 defuncto Lotrechio cõsultatio a. 126
 cum Pontificio equitatu congressus a. 17
 sub Valerio uictoria a. 85 duces à Florentinis excipiuntur a. 37
 castra summo artificio constructa a. 332
 in Prouincia a. 718
 Gallis Neapolim obsidètib. pecunia aduehitur a. 116
 Gallica classis Neapolitano excedens littore ab Aurià inuadit a. 142
 Gallica castra tabificis se bribus infestatur a. 122
 Gallicæ & Venetæ copię ab Hispanis fusæ a. 16
 Galletus Barga a. 52
 Garlascum expugnatur. a. 21
 Gatti a. 97
 Gazelles Caierbeium Aegypti præsidem ad defectionem à Turcis sollicitat a. 10 Mamaluchorũ manus cogit ib. Syria præpositus rebellat Solymano a. 9
 à Frahate Solymani duce uincitur a. 10. legatos Rhodum mittit ib.
 Genua Liguria caput. a. 181. à Cæsarianis obsidetur & expugnatur a. 18. diripitur ibid.
 Genuæ fame simul & pestilentia laboratur a. 143
 Genuense castellum oppugnatur a. 152
 Genuenses præfidiũ à Cesare missum respuunt. a. 180 Sauonenfibus infensi a. 163
 Genuensium & Senensium de loco pugna a. 242
 Georgius Franispergus. a. 25
 Georgius Sactacrucius interficitur a. 306
 Germaniæ regulorum mos pius a. 520

I N D E X

- Germani aquæ potū abo**
 minantur a. 95
Germani milites in eua-
 cuandis dolijs Græci
 uini strenuos sese præ
 stât a. 95 à Gallis apud
 Neapolim in fugam cõ
 iecti a. 111. nisi numera
 ta à Pontifice pecunia
 Roma decedere nolūt
 a. 63 ex Italia domum
 redeunt a. 168
 pestilentiam contem
 nunt ib. in fugam cõ
 iecti a. 185 Gallis mili
 tant ibid.
Germanorum equitum
 robur a. 165
Germanorum Hispano-
 rumq̃ copiae in Etru
 riam descendunt a. 234
Germanici Hispaniciq̃ue
 præsidij alacritas a. 121
Germanici motus a. 410
Giahenna Bæthicus Gal-
 lorum castra magna
 audacia inuadit a. 115
Giahenna à Lotrechianis
 capitur a. 116
Giaffer pugnando cadit.
 a. 637
Giauarinus amnis a. 266
Gibertus Veronensis epi
 sc. uir insignis a. 524
Gofferij copiae à Casâ-
 rianis & Venetis proffi
 gatae a. 22
Gonzaga Gallorū mantis
 uix euadit a. 111
Gordi populi atrocinijs
 infames a. 583
Gratia Stiria Metropolis
 deditur a. 438
Gratia urbs deditur a. 70
Græci aliquot equites ce
 leberrimi necantur
 a. 172
Gritus Beoglis à Turcia
 uocatus a. 531 dux egre
 gius quæstor Hunga
 riæ ib. ad Hieronymū
 Laschum & Laschi re
 sponsum a. 537
 deceptus à Moldauo
 capitur a. 540 decapita
 tur a. 541 obsessus & op
 pugnat a. 539
Gritti cū Solymano gra
 tia & Habraymo a. 530
 horti & domus ib. co
 piæ a. 529 spes a. 532 a
 dulatores ib. animus
 elatus, mores, & stu
 dia a. 530 cõsiliū a. 419
 deliberatio pernicioſa
 a. 535. iudicium in gem
 mis a. 531 superbe di
 ctum. a. 534
Guicciardin⁹ Parmæ præ
 ses a. 17
Guido Rangonus Genuâ
 tendit oppugnandam
 a. 713. Carinianum ca
 pit & Carmagnolam
 a. 715
Guintium oppidū a. 424
Guillermus Baiariae re
 gulus queritur de Au
 striacis a. 410
Guletta in Africa a. 571
 Guletta

I N D E X

- Gulettæ fitis a. 628
 oppugnatio acerrima
 a. 640 & expugnatio
 641
- Gusmani Citharædi in-
 teritus a. 100
- H
- H**Abraymus Bassa Visir
 a. 276
 Bassarū princeps Guin-
 tium tentat a. 425
 Christianis non infen-
 sus a. 520 increpatus
 iugulatur a. 609
- Habaymi Bassæ uirtutes
 & autoritas a. 429
 mens a. 588 consilium,
 & oratio ad Solymanū
 a. 585 suspicio a. 608
 modestia & ad Solyma-
 no postulatū a. 609. in
 uidiæ semina a. 607
 conditiones, mores,
 & honores a. 584 existi-
 matio cur prægraua-
 tur a. 608 exitus a. 610
- Hadrianus Florētius Bel-
 ga Cardinalis a. 12
 Leoni surrogatur a. 17
 Romam adpellit a. 18
 Rhodijs opem laturus
 impeditur a. 19
 fato concedit a. 20
- Haidinus Smyrneus co-
 gnomine Cacciadia-
 bolus a. 593
- Mariadenus per Sardum
 & Hispanum homines
 Africa tota potitur a.
 580 ad Sinam Iudæam
 a. 643 quibus formi-
 dolosus a. 612 classem
 amittit a. 641 fugit a.
 661 nouam classem præ-
 rat a. 667 Minoricam
 dolo expilat a. 678 Hæ-
 riadenus & Sinas Iu-
 dæus ad Solymanū ue-
 niunt a. 606
- Hariadeni consiliū a. 641
 & facinus 658 ad Tu-
 netanos oratio a. 578
 ad suos a. 667 fuga a.
 666
- Hastasius Rauenas a. 55
 amplissimum à Ticinē
 sib. munus accipit a. 58
- Heluetij Iulio Medici præ-
 sidium mittunt a. 20
 opem Pontifici contra
 Gallum ferunt a. 15
 Gallis contra Hispanos
 fortiter auxilium
 ferunt a. 117 uolunta-
 rij ad Gallum profici-
 scuntur a. 716
- Heluetiorum titulus à Pō-
 tifice acceptus a. 83
 animi contra Cæsare
 extimulantur a. 53
 prudens responsū ad
 Cæsarem a. 682
- Henricus Ammiras a. 11
- Henricus Britanniae rex
 ab Romano pōtifice
 discedit a. 729
- Henrici Britanniae Regis
 repudium a. 484
- Hercules Atestinus Florē-
 tinorum dux a. 305

I N D E X

- Hercules Rangonus locū tenens Herculis Atestini ibid.
- Herculis Ferrariēsis principis nuptiæ a. 76
- Hermanduri a. 449
- Hermolaus Barbarus custodia traditur b. 7
- Hieronymus Trancensis tormentarius a. 101
- Hieronymus Plegafetta Vicentinus, noui orbis nauigator a. 691
- Hieronymus Canales Morum Alexandrinum capit a. 499
- Hieronymus Tutauilla Italorum p̄fectus a. 473
- Hieronymus Pisaurius p̄fectus b. 11
- Hieronymus Leua iugulatur a. 436
- Hieronymus Mendocius Hispanorū p̄fectus. a. 473
- Hieronymus Lascus uir clarissimus Ioannē regē Hungariæ recipit & iuuat a. 274
- Byzantium legatus p̄ficiscitur a. 275. spe frustratur a. 535. capitur, & liberatur a. 542
- Hieronymi Lasci cōsiliū ad Ioannem Sepulium a. 274. petitio ad Solymanum a. 276
- Hieronymi Mendocij litteræ de Corone obsessa a. 492
- Hieronymo Spinulæ caput amputatur a. 630
- Himeralis classis Turcica p̄fectus a. 470
- Hippona, hodie Bona dicitur a. 661
- Hircani, hodie Coraxeni a. 581
- Hispani Liguribus inuisi a. 181. ex Italia abducti. a. 488. Gallorū hyppagij equos eripiūt a. 111 à Gallis, & Heluetijs fusi a. 114. duces a. 327
- Hispani Coronem relinquunt a. 519
- Hispanorum à Liguribus accepta clades a. 181
- Hispanicarum copiarum p̄fectus ad Tunetū. a. 623
- Hispellum oppidum oppugnatur a. 252
- Horatius Baleonus a. 112
- Hungarię corona regum a. 268. ubi seruetur 269
- Hungari fluxa fide a. 419
- Hungarorū clades à Turcis accepta a. 29
- triginta milia à Turcis trucidata a. 265. temeritas à Solymano irrisa a. 30
- Hungarici regni competitores a. 270
- Hippolytus Medices Cardinalis a. 37. legatus ad Cæsarē a. 415. capitur a. 462. Alexandro Medici machinatur a. 676
- moritur

I N D E X

- moritur non ueneno a.677
 Hyppolyti Medicis ingenui a.461. mors a.675
 liberalitas & forma a.416
 emulatio a.615
 peenitentia a.676
 Hyfmaëlis Sophi immatuta mors & filij a.581
 I
 Ioachimi Serralij ad Caponium literæ a.192
 Incobus Bichius Senëfis interficitur a.316.315
 Iacobus Alamannus supplicio afficitur a.72
 Janus Mari⁹ Græcus a.471
 Incifia uicus, quam olim Hānibal tranfiit a.258
 Infulæ noui orbis a.690
 Infulæ defertæ ibid.
 Infubres ab externo milite grauantur a.181. fame pereunt a.182
 Ioannes Sepufius a.28
 uir illuftris ad Hūgarie regnū aspirat a.267
 rex Hungariæ à Solymano creatus a.266
 Budæ rex a.233
 falutatur a.268
 coronatur a.269 ad Solymantum uenit a.281
 Budæ fugit a.271
 Ioannes Lotharingus cardinalis plus Gallis nocuit, quam unquam profuerit a.673
 Ioannes Vecturius Venetæ clafsis præfectus b.19
 Ioannes cardinalis a.51
 Ioannes Bellaius epifcopus Parifiensis orationem habet ad Papam & Regem a.502
 Ioannes Taurinus a.299
 Ioannes Brauius a.11
 Ioannes Bandinus a.344
 Ioannes Dorbinus pedum Hispanorum optimus interit a.252
 Ioannes Corfius dictator Florentinus a.393
 Ioannes Padillia a.11
 Ioannes Fracifchæus a.35
 Ioannis Hungariæ regis ducum confilium a.271
 Ioannis Sepufij ad Hungaros oratio a.267
 coronatores a.269
 procerū in coronatione comitatus ibid.
 Ioanis Forestij Regis Galliæ legati confiliū b.8
 Ifcla urbs a.141
 Italia atroci peftilentia infeltatur a.168
 Italiæ lætitia ex Hispanis abactis a.489
 Itatorum militum confternatio a.459
 Itatorum in Turcas alacritas a.423 (nusa. 11
 Indicus Velafcus Hispani locū fuffectus a.20
 Florentia pellitur a.20
 Pontificius legatus a.15
 honorarij inter Cafafiff

I N D E X

ram & Gallum arbitrij
specie præfert a. 20	inferunt a. 15
Iuncus hodie Nauarrinus
a. 476	Liburnus portus quem
Cicero Labronem uo-
cat a. 155
Iunibeus ab Acrocerau-
nis captus b. 15	Liburni arx a. 52
Iunij præfecti respon-
sum a. 343	Londarium olim Megalopolis a. 519
L	Lodronij castra ad Florétiam a. 353 adorta 354
Lacinium promotoriū
hodie Colūneū a. 467	Lotrechius urbium expugnator a. 126
Lacus Tritonius a. 571	omnium ducum concilium indicit a. 119
Lanegrauij rumor a. 509	copias suas in Picenū ducit a. 79
Landus Venetæ classis
præfectus a. 152	nouas ad oppugnandā
Neapolim copias con-
scribit a. 120 pecuniarū
penuria laborat a. 118
Lascus solerti ingenio a.
274 munera Byzantiū
desert a. 275	moritur a. 125 tumula-
tur a. 126
Lastra oppidum occupa-
tura a. 302 capitur 303	Lotrech. descriptio a. 125
Laurētius Soderin ⁹ strā
gulatur a. 310	pertinacia a. 119 in ex-
cubijs conseruandis se
ueritas a. 113 fuga a. 116
Laurentius Granius in
Clementem orationē
funebrem habuit a. 526	mors Romanis luctuo-
sa a. 139 cadauer è sibi
lo erutum, & Neapo-
lim delatum a. 138
Laus Pompeia à Cæsaria
nis oppugnatur a. 166	Lotrechio parentalia
à Romanis decernunt.
a. 139
Lecheus portus hodie di-
ui Demetriij a. 483	Lotrechianorum militū
contagiosa lues a. 115
Lentigesia Muleasis ma-
ter a. 563	Lucani & Apuli sese Gal-
lis dedunt a. 91
Leo Pontifex Gallos Me-
diolano extrudere, id-
que Sfortiæ restituere
conatur a. 14 morit a. 17	Lucenses Carol. Cæsare
splēdidissimè recipiūt
a. 698 honorificè Medi-
ceos excipiunt. a. 50
Leopoldius vicus a. 427	
Leres, antiquitus Lero-
nes insulæ a. 703	
Lescut ⁹ & Lotrechius fra-
tres bellum Pontifici	

I N D E X

- Ludouicus Hungarie rex
a.14 auxiliū contra Tur
cam petit a.26
- Ludouicus Lusitanie re
gis frater a.623
- Ludouic^o Lodroni^o a.54
- Ludou. Balbianus a.54
- Ludouici acies contra
Turcas ut instructa
a.28
- Ludouici regis castra à
Turcis obfessa a.28 mi
serabilis iteritus a.29
cadauer inuentum &
sepultum a.268 tumu
latur a.30
- Ludouico sepulturæ ho
nos ab Hungaris præ
statur a.268
- Lucidij oppidum, Tem
pfa olim capitur & di
ripitur a.556
- Lupercales apud Christi
anos a.674
- Lutheromastix Alber
tus Pighi^o Belga a.239
- Lustibeius Bassa 276
ad Ficerium portum p
uenit b.11 increpatur
a.497
- Lustibeij consilium b.7
pudor & integritas b.13
- Lusitani sclopettarij tor
mentorūq; magistri.
b.4 Lusitanorū clades
à mari a.406
- M
- M**acicaus castrorū ma
gister a.436
interficitur a.517
- Macicai respōsum ad mi
lites a.513 ingeniū 514
eruptio a.515
- Magalanes Lusitanus in
clytus & eius nauiga
tio a.688
- Magonis portus a.624
capitur & eripitur ab
Hariadeno a.679
- Mahonæ naues b.7
- Magnetis usus ubi inuen
tus a.105
- Mahometes cognomen
to Canis Babylonie
præfectus a.595
- Mahometes Iahiaoglis
Barbarorum dux b.30
- Maimo Muleasis frater
interficitur a.564
- Malathia, olim Amaltha
a.593
- Malatesta dubie fidei re
putatur a.380. Nicolini
um legatum vulnerat
a.384
- Malatestæ laus a.329
prudencia a.324. liber
tas dicendi a.381
obtrectatio a.356
- Maldonatus a.11
- Maldonati Hispani sup
plicium a.7
- Manfredonia obsidetur
a.171
- Marcus Foscarus a.44
- M:Antonij Colūnæ mors
a.16
- Marcomanni a.407.449
- Maramaldus uiolentus o
dio habetur a.454

I N D E X

- Maramaldi ad Ferrucciū
 insultatio a.369
 excusatio de Ferruc-
 ciana cæde a.370
 Mare mortuum a.152
 Maria Paceca exercitum
 coniugis ducit a. 11
 Marius Vrsinus interfici-
 tur a.306
 Marius Bandinus Senen-
 sis Carolum Cæsarem
 hospitio excipit a.697
 Marefcalchi munus apud
 Gallos a.772
 Maternianus Infuber ca-
 pitur a.125
 Martis Lucus a.460
 Martinus Lutherus a.14
 Martini spectrum a.431
 Martyres christiani a.265
 Mafsilia à Piscario obfi-
 dione cincta a.22
 Maftria oppidum oppu-
 gnatur a.9
 Matthias Hungariæ rex
 a.30
 Matthiæ Apost. dies Cæ-
 fari Carolo fauft⁹ a.237
 Maximiliani Cæs. mors
 a. 8
 Medicea domus à Lucen-
 sibus feruata a.51
 quandiu Florentinis
 imperarit ibid.
 Medicei à Florentinis ho-
 stes Reipublicæ decla-
 rati a.36
 Mediceorū statua à Flo-
 rentinis deiectæ a.74
 clementia erga Floren-
 tinos a.38
 Medina Campi urbs igne
 extincta a.11
 Mediolanum à Gulielmo
 Gofferio obsidet a.21
 ab Hispanis recupera-
 tum a.16. à Francisco
 recuperatur a.23
 Menapija.722 (a.175)
 Mendanij insignefacinus
 Mercadus Hisp.a.464 Me-
 schines Numida a.566
 Mexicorum regum an-
 nales apud Louiſi a.686
 Michael Montopolis in-
 terfectus a.391
 Michaelis portus a.687
 Milites ad Tunetum ex-
 ponuntur a.630
 Militum quærela de Au-
 ria & cõsternatio a.479
 ad Coronem expoftu-
 latio a.513
 Mitylenei fratres ab una
 tantùm bireme ad re-
 gni fastigium deuen-
 re a.544
 Molucha insula a.686
 Montis Sine altitudo b.6
 Morgantes Castalioneus
 a.348
 Morus Alexadrin⁹ a.494
 Nulearabes Damascenus
 magicæ artis doctus a.
 590
 Mulcasses in modū præ-
 liantis a.646. ad Cæſa-
 rem in castra uenit ad
 Tunetum a.644. qua
 damna acceperit in di-
 reptione

I N D E X

reptione arcis Tuneti
 a. 665. edoceteuentum
 pugnae a. 647. ex Casa
 ris autoritate rex cō-
 stituitur a. 669
 Muleassis pater 200. fœ
 minas aluit a. 565
 Muleassisdocrina a. 646
 crudelitas in fratres a.
 564. effigies & oratio
 a. 644
 Mura amnis a. 433. 438
 Mustaphas Solymani fi
 lius Cappadociæ præ-
 fectus cur a. 607

N

Nansous semigermanus
 regulus a. 722
 Narcissus Neapolitan⁹
 medicus ualde peri-
 tus a. 235
 Nasadiæ naues a. 418
 Nasus à medio surgens
 quid denotet a. 228
 Nauarrus captus, Neapo
 limq; perductus a. 130
 in carcere morit^r a. 137
 Neapoleon Vrsinus à Vi
 tellio funditur a. 299
 Neapolis obsidetur a. 93
 Neapoli mira arte ab Hi-
 spanis & Italis farina
 penuriæ occurrit a. 95
 Neapoli pestilentia ab A
 uernanis cōragione ac
 cepra grassatur a. 138
 Neapolitani uarijs artib.
 panem conficiūt a. 107
 à Cæsarianis deficiunt
 a. 94. rebellant à Cæ-

sare a. 108
 Neapolitanis cōmeatus
 intercipitur a. 106
 Necharus amnis a. 525
 Nicolaus Scöbergus a. 138
 Nicolaus Strozza a. 335
 Nicolaus Rodulph⁹ a. 50
 Nicolaus Caponius a. 41
 uexillifer a. 51
 Nicolizzavirfortis a. 424
 Nicolizzæ astus a. 432
 Niloticæ aqua: usus, &
 copia b. 5
 Norius sese magistratu
 abdicat a. 51
 Norici prouinciæ descri
 ptio a. 440
 Nyphates mōtes a. 593

O

Obsidio Coronësis re-
 ctè à Turcis institu
 ta a. 512
 Oceanus in Belgicum ef-
 fusus a. 405 quas vrbes
 & oppida submersit
 a. 406 (a. 299)
 Octavianus Signorellus
 glande traicitur a. 328
 Octavianus Fregosi⁹ a. 17
 Octavianus Medicus a. 49
 Octouiri Florentiæ a. 393
 Octouirorū officii a. 44
 Odoardus Giacchinott⁹
 a. 343 capite plectitur
 Oen⁹ amnis a. 424 (a. 393)
 Oliveti ad Tunetū com-
 bustio a. 570
 Oppidum Hala a. 424
 Oppidi Clissa ad sustinen-
 das Turcarū incurfio-

I N D E X

nes commoditas	b.26	tit	a.618
Orlandini flagitiū	a.344	Pauli III. p̄fessio	a.612
Orma fluuius	a.341	legatio ad utrosq; re-	
Othonis Montacuti car-		ges	a.719
cer & cur	a.305	Pauli Tomorai Archie-	
Ottomannorū lex	a.264	piscopi Collocensis te-	
regna	a.412. mos ibid.	meritas	a.27
P accionus Pistorien-		Paulo Iouio Vastij arma-	
sis	a.52	donantur	a.104
Paetrana coniuratio	a.43	Pasquinus Corsus dux co-	
Pacillia supplicium	a.11	hortis	a.377
Palandriarum nauium v-		Pax inter Florentinos &	
tilitas	b.13	Clementem Pontificē	
Palinurus	a.500	& conditiones	a.388
Panis biscoctus	a.221	Pecorea uallis prop̄ Nea-	
Pannonia à Turcis crude-		polim	a.110
liter depopulata	a.266	Perenci sera prudentia	a.
Pannonia regis interit-		264	(721)
tus	b.8	Perona, & eius situs	a.
Pānionorū centum & qn-		oppugnatur	a.724
quaginta milia in cap-		Peronēsis turris ignibus	
tiuitatem à Turcis ab-		subruitur ibid.	(a.723)
ducuntur	a.266	Peronensium responsum	
Parma à Pontificijs oppu-		Perse Solymanum abeun-	
gnatur, dimidiaq; pars		tem laccessunt	a.601
capitur a 15. à Gallis op-		Perurana regna	a.688
gnata	a.17	Perusini capitanei in ob-	
Paulus Manfronus	a.179	dione Florētina	a.325
Paulus Ceres	a.718	Pesa amnis	a.335
dux impiger	a.360	Pestanus uir fortis mori-	
Paulus Bachirius Maho-		tur	a.421
metanis sacris initiat ⁹		Petouia urbs	a.455
ad Christianos redit.		Petrus Cardonius Sicu-	
a.270		lus cadit	a.100
Paulus Iouius à Philippo		Petrus Saluiatus Floren-	
niatore humaniter ex-		tinus	a.34
cep̄rus	a.104	Petrus Honofrius Mon-	
Paulus III. conciliū in spe-		tedolus	a.37
ciem appetit	a.612. Cae-	Petrus Crosficius oppi-	
sari gladium dono mit-		di Clissa p̄fectus	b.25
		Pe-	

I N D E X

Petrus Nauarrus	a. 18	Philippi Strozæ falsè di-	
Petrus Victorius	a. 193	ctum	a. 503
Petrus Toletanus prorex		Philippi uictoria Pon-	
b. 9		tifici nunciatur	a. 105
Petrus Perenus nobilissi-		Philippi ad milites ora-	
mus Hungariæ	a. 268	tio	a. 98
Petrus Philippus Pandol-		Philippi Melioris Floren-	
phinus	a. 296	tini ad senatum oratio	
Petrus Baccionius	a. 17	a. 317	
Petrus Crossicius aufugit	b. 27	Piscarius moritur	a. 25
Petrus Martyr Anglerius		Pise obsidentur	a. 391
noui orbis scriptor	a. 687	Pisana arx Florétinis tra-	
Petri Ládi uictoriæ	a. 106	ditur	a. 51
Petruciana coniuratio	a. 7	Pisanus Venetorum lega-	
Philippus Arescotus è		tus	a. 59
Croia familia nobilis	a. 726	Pisarius Venetæ classis	
Philippus Aladamus Rhodæ militiæ magister.	a. 19	præfectus	b. 23
Philippus Ammiras cur ex-		Piscon à Prospero oppu-	
poliatus, & in exilium		gnatur	a. 17
actus	a. 674	Pomperani admiranda	
Philippus Nerlius cômëta-		mors	a. 155
rios diurnales rerû Flo-		Pompei ⁹ Columna aqua	
rëtinariû scripsit	a. 299	& igni à Pontifice in-	
Philip. Lât grauius Terdi-		terdicitur	a. 30
nâ de bellû infert	a. 520	Pontifex à Florentinis	
Cæsari infensus	a. 506	grauiter exarcebata.	201
Philippus ex atrocissimo		offensus	a. 78 cum Cesa-
nauali pralio uictoriâ		re Carolo in gratiam	
reportat	a. 102	redita.	44. Clemens &
Philippus captiuos red-		Cæsâr Carolus eodè	
dere detrectat	a. 105	publicè titulo ornan-	
Philippi Lantgrauij ap-		nantur.	232. amicitia
pellatio à Cæsaris sen-		Cæsaris ambit	a. 89
tentia ad Martè	a. 50	è eustodia dimitten-	
		du.	a. 63. euadit
		honorificè excipit	a. 67
		Pontifex Clemens collo-	
		quium cum Paulo Io-	
		uio habuit	a. 79
		fff	4

I N D E X

quos Germãis dedit ob
fides a. 64. conditiões
quas Florentinis pro-
posuit a. 196. lethali
morbo laborantis uo-
ta a. 71
Pontificij Gallos nauali
tumultuaria pugna uĩ
cunt a. 15
Posticij in nauibus qui.
a. 100
Populi imbellis multitu-
do magna, ex Corcyra
expellitur b. 21
Populatio horribilis in
Hungaria a. 266
Portundi Hispanicæ clas-
sis præfecti temeritas
a. 217
Præteus captus a. 117
Præxiũ p montoriũ a. 691
prælium equestre ad Pra-
tensem portam Florẽ.
a. 315. ad Cruciana por-
tam Florentiæ a. 315
ad Tunetum a. 569. in-
ter Turcas & Palatinũ
a. 442. inter Turcas &
Hispanos a. 440. in-
ter Gallos & Casaria-
nos ad Brugnolã a. 709
cum Hispanis ad Florẽ
tiã a. 326. Ferruccianũ
ad Volaterras a. 336. na-
uale ad Coronẽ Auricæ
& Mori a. 496. nauale
in Danubio a. 420
Prosper Columna a. 15
Prosperi Colũnæ mors,
eiusq; in imperio succes-

fores a. 21
Prouinciæ abundantia a.
707 (b. 6
Ptolemæus Philadelphus
Pugna ad Tunetum a. 656
ad Genuã a. 714. atrox
ad Gabinum a. 368. pu-
gnę genus ad Tunetũ
a. 649 (exemplũ b. 16
Pugnacissimi morũ militum

Q

Quintini oppidũ clarum
a. 722

R

Ada urbs a. 629
Rhacos apud Hunga-
ria a. 268
Rhacos Hungarorum cõ-
cilium a. 26
Rambattæ a. 99
Ramadas Hispanus im-
pius a. 560. capite ab Ha-
riadeno truncat a. 675
Ramazottus a. 262
a. 203
Raphael Hieronymus di-
ctator Florẽtinus a. 307
Rebatini christiani a. 568
Regium a Gallis oppu-
guatur a. 11
Rentius a. 120

Rentius Ceres dux a. 31
cum Scipione Colum-
na prælio cõtedit a. 127
Sardorum equites fun-
dit a. 154
Rium oppidum à Barba-
russa captum a. 549
Robertus Marchius Ebu-
ronum regulus a. 9
Roderi-

I N D E X

Rodericus Ripalta moritur	a. 637	mida a. 650. interfectus	651
Roffensis Cardinalis interficitur	a. 730	Sacrorum Violatio Volaterra	a. 338
Rhodus à Solymano cur oppugnari cœpta	a. 18	Salamnis in Africa	a. 562
Rhodij deditioem faciunt	a. 19	Salassus Neapoli moritur	a. 136 (a. 632)
Roma à Germanis Hispanisq; expugnata	a. 33	Salucus pirata insignis	
Roma quo anno à Caesarianis expugnata	a. 143	Salernum à Pontificijs capitur	a. 30 (a. 446)
Roma à Germanis penè oppressa	a. 25	Salisburga olim Iuuania	
Roma pestilentia infectatur	a. 19	Salomon siculus	a. 17
Romani hodierni Vindictę memores	a. 371	Salsedus moritur	a. 92
Romanis à Barbaruffa terror incussus	a. 558	Saluiatus Cardinalis	a. 52
Roscetes Muleasis frater regno pulsus	a. 551	Saluiatus Rhodiarum triumvir præfectus	a. 470
ad Barbarudssam cofugit	a. 570	Samorabrina amnis, hodie Soma	a. 721
Roscinius Ciarius	a. 94	S. Lei castellum à Feltrio repetitum	a. 44
Rossolana Solymani uxor, cur Habzimum oderat	a. 607	Sanpetrius Corsus capitur	a. 709
Rossolanę peruersę artes	a. 608	S. Pauli regulus capitur	a. 177
Rotundã Romę, olim Pãtheon Cęsar admiratur	a. 694	Sanzaci	a. 280
Russius captus absoluitur	a. 462	Sarnensis regulus ad Turetum præcipuum locum deligit	a. 632. trucidatur 633
		Sarnensium cædes & direptio	a. 633
		Sauona urbs	a. 147
		Sauona Genuensibus paruit	a. 156
		Sauona expugnatur	a. 162
		Sauona capitur	a. 149
		Sauus fluuius	a. 281
		Sauus & Drauus amnes Possesse ciuitatis	b. 29
		Scanderbassa usq; Venetia	

S

Sabaria urbs a. 424
 Sacerdos magus Nu-

I N D E X

vias infestis armis pe netrauit	a. 584	Lascum inuat	a. 725
Scimitarra quid	a. 69	Simō Thebaldius	a. 108
Scriniā amnis	a. 707	Simon Leonius Corcyre præfectus	b. 20
Scultenna amnis	a. 423	Sinas Smyrnæus	a. 628
Sebastian⁹ Mōtecuculus discerpitur	a. 710	Sinas Iudæus ad Hariade num	a. 643
Seditio militaris ad Athe sim amnem	a. 422	Sinas Iudæ⁹ pirata	a. 500
Seditio militaris ad Vien nam	a. 434. 455	Sinæ Iudæi probum con filium	a. 659
Seditio Florentiæ orta	a. 389 (tur a. 621)	Sinarum regna	a. 686
Seditio si à Vastio mergū		Smaragdus Parmensis a. Soderinus	a. 51 (300)
Selymi Turcarum Imper atoris uictoriæ	a. 9	Sophia Triballorū	a. 280
mors	ibid.	Solymanus patri Selymo succedit	a. 9
Semera uirgo nuptui re gi Britanniæ traditur, Odoardum parit & po rit	a. 731	quibus oblectetur re bus	a. 275
Senenses mulieres inter Italicas elegantissimæ	a. 698	in hortos Aloysij Grit ti ingressus	a. 282
Senenses Carolum Cæ sarem triūphaliter re cipiunt	a. 697	ad suos	a. 291
Septempedani Camer tes, Sanseuerinates ho die	a. 491	in Hungariam profi ciscitur	a. 281
Serrani Hispani nauiga tio	a. 690	Pannoniæ bellum in fert	a. 26
Seruorum ad Tuncetum facinus	a. 659	cur Pannoniæ bellum intulerit Viennamque obsidione cinxerit	a. 264
Sesostris Aegypti rex	b. 6	de reducendo Ioanne Sepusio in regnum cē set	a. 278
Sfortia Baleonus	a. 438	Pannoniæ regnum Se pusio dono dat	a. 265
Sicambri, hodie Cleuen ses	a. 722	Pānoniā inuadit	a. 206
Sigismund⁹ Sarmatiæ rex		Buda potitur, arcē op pugnat & potit	a. 282
		Belgradū expugnat	a. 13
		Altaburgum	a. 284
		expugnat	a. 284
			tres

I N D E X.

- tres miri artificij ane
as statuas Budæ tollit
a. 266
Viennā peruenit a. 286
Viennam cingit a. 286
ad Viennenses a. 293
occisorum capitibus
illudit a. 264
Episcopi Strigoniensis
auaritiam detestatur
a. 264
sortem Ludouici regis
miseratur a. 265
Byzantium reuertitur
& reliquis Veneti im-
perij urbibus bellum
infert b. 23
ab Hungaria Byzantiū
reuertitur a. 266
è Thracia proficisci-
tur b. 11 in Persidem
contra Sophū reuertit
a. 399 Taurisum de
uastat a. 600. Indiæ
bellum infert b. 3
aggreditur Lusitanos
b. 4. Babylone potit
a. 596 Babylonię spe-
ctacula edit: Et Caro-
l^o Cesar Neapoli a. 599
Mesopotamię urbibus
potitur a. 598 de Ita-
lia petenda consultat
b. 12 Italia bellum co-
natut inferre b. 10
bellum decernit aduer-
sus Venetos b. 18. de
oppugnanda Corcyra
consultat b. 19. obsi-
dionem Corcyræ sol-
uit, & Byzantium re-
uertitur b. 22. Barba-
russam acciuit a. 547
cur Africam inuadit a.
543 Habraymo su-
biratus a. 605
præfectus Aegypti b. 5
Solymani animus a. 583
dignissima uox a. 294
liberalitas a. 265
mos cū Christianis a.
276
in re militari solertia
b. 5 consilium a. 411
434 egre-
gium facinus a. 283
exercitus descriptio a.
429 exercitus a. 287
Castra ad Viennā a. 286
præda ingens a. 455
clades ab Delimenthe
illata 604 expedi-
tio in Persas a. 591
petitio à Ioanne Sepu-
sio a. 294
literæ ad Ferdinan-
dum a. 427. ad Fer-
dinandum responsum
a. 277
in Hungaria expeditio
a. 280
sententia de 7. proce-
ribus Hungarię a. 264
odium in Venetos b. 4
mater & uxor Habray-
mo infensæ a. 590
Vlamanes Persa trans-
fuga a. 591
Spelunca oppidum ca-
pitur a. 557

I N D E X

- Sphragia insula hodie sapientia a. 470
 die chersonesus aurea a. 691
- Spira Nemetū urbs a. 277
 Tedaldus Volaterras ex arce oppugnat a. 333
- Statuæ aeneæ tres Byzantium ab Hungaria asportantur a. 266
 Tépesta i Perside a. 594
- Stoehadē insule a. 491
 Teroana à Flandris oppugnata a. 727
- Stephanus Bator Prorex Hungariæ a. 274
 Terracina à Barbarussa capitur & diripita. 558
- Hungarorum clarissimus a. 268
 Theias Aghilarius a. 87
- Stephanus Verbeti⁹ a. 27
 Themistana urbs Venetiarum similis a. 685
- Stephanus Columna Malatestæ emulus a. 352.
 Theodor⁹ Spinulaa. 475
- vulnerat. 355 dux Florentinæ militiæ a. 297
 Theodorus Triuultius Venetorum imperator capitur a. 16
- Stephani Columnæ audentis facinus a. 299
 Thomas Volscius Cardinalis interficit a. 729
- Strigonij arx a. 417
 Thomas Eboracensis Cardinalis repudij Henrici fautor a. 484
- Subases a. 280
 Thoma Eboracēsi Cardinali, nemo pestilētior Britaniæ fuit a. 729
- Sulthania Persarum regia olim a. 593
 Thomas Nadaustus uir fortis & nobilis a. 283
- Surranus capitur a. 691
 Thomas Morus interficitur a. 730
- Sycion Vetus hodie Basiliſca a. 483
 Ticanussa insula, Tenei cā hodie uocāt a. 499
- Syluius Cardinalis a. 51
 T
- Agus flumen a. 406
 Ticinum frustra à Lotrechio oppugnatū a. 16
- Talismanes sacerdos Turcarum iusurandum interpretatur a. 610 (542)
 obsidetur a. 178 Lotrechio deditur a. 55
- Tāmas Hismaëlis fili⁹ a. Persarum rex a. 581
 fugit a. 599
 capitur a. 178 occupatur a. 215
- Solymanū persequitur a. 603 fugatus b. 8
 Ticini miserabilis deuastatio a. 55
- Tāmāsi consilium a. 593
 Tanarus amnis a. 715
 Ticinenses Hhostasio Khauennati supplices sunt
- Taprobana olim quæho

I N D E X

fiunt	a. 56	ce consultant	b. 15
Tiliauētū flumen	a. 465	in Noricos effundun-	tur a. 216
Tinētus Battifolius in-	terficitur a. 342	in destruenda Corcy-	ra, nihil efficiunt b. 22
Tissa amnis olim Tybi-	seus a. 538	Hispanos nauali præ-	lio superant a. 216
Titus Marconius Vola-	terranus ad militeso-	Petri Grossicij, caput	adempum, ad Amura
ratio seditiosa	a. 455	them referunt	b. 27
Titus Orlandius	a. 343	Turcarum strages ad Vi-	ennam a. 292
Tolona portus, olim tau-	renta a. 707	erga cadauera crude-	litas a. 102
Tomorreus cucullatus	imperator a. 264	de oppugnanda arce	Clissa consilium b. 26
Tormenta Bombardica	tria à Buda Byzantium	certamen ad Viennā	a. 291
aspportata	a. 266	excursiones	a. 284
Trāsylvanorum in Grit-	tum conspiratio	manus à nostris pro-	sigata a. 443. 44
	a. 537	Tybis ⁹ amnis	a. 271. 266
Troia Apuliæ urbs	a. 84	V	
Troilus Pignatellus e-	xul b. 8	Vacorum hodie Villa-	cum a. 464
Troili uasticia & pru-	dentia b. 9	Vadum castellum expu-	gnatur a. 162
Tunetum Piratarū em-	porium a. 567	Valachia, olim Mysia	a. 529
Tunetū diripitur	a. 663	Valdemontius Lotha-	ringus a. 130
Tunetanus tumultus	a. 574	Valdemotij genus	a. 124
Tunetani portus descri-	ptio a. 580 (562)	mors	a. 123
Tunetani regni fines	a. 572 (a. 573)	Valerius Ursinus ab Hi-	spanis captus a. 140
Tunetani Muleasi in-	fensi a. 572 (a. 573)	Valerij contra Casaria-	nos successus a. 80
decepti ab Hariadeno	à Barbarussa occisi	Venetarum cohortium	miserabilis clades a. 81
a. 577		Veleria prouincia hodie	
Turca in Pannonia mo-	nitus ne decertaret		
a. 487			
Turcæ de abrūpnda pa-			

I N D E X.

Stiria	a. 424	destruunt	b. 24
Vallemontonium Latij oppidum oppugnatur	a. 83	Veneti conspectis Turcis, in fugam conijciuntur	b. 25
Varus amnis	a. 703	Veneti senatus præpositum iudicium, contradicente Gritto principe	a. 680
Vastius Volaterram tenet ad milites	a. 345
a. 454	Veneti pacem inter Cæsarem & Gallum ægré ferunt	a. 176
Carolo Cæsari imperat	a. 657	Sfortig opé ferunt	a. 21
Vastij & Ferdinandi Gózage sententia de Gallia inuadenda	a. 701	Venetorum ad Pontificé & Cæsare legatio	a. 235
ad milites adhortatio	a. 633 635	legati amplissimo munere à Cæsare Carolo ornati	a. 236
consilium ad Cæsarem	a. 656	& Gallorum copiæ quantæ contra Cæsarem & Pontificé	a. 82
clementia erga supplices	a. 92	prudencia	a. 478
Vayuoda rex Buda	a. 237	Veneta classis ad pugnam parata	a. 468
Vayuoda	a. 280	Veti, Eurus, Vulturinus Fauonius, Corus	a. 472
Vbertus Farinata Florentinus ciuis optimus	a. 318	Veromanduri	a. 721
Vbertus Gambara	a. 52	Verticillus Neapolitanus obsessis multa beneficia confert	a. 108
Vdelricus Virtembergicus Lantgrauij armis & uirtute reducitur	a. 507	famosus latro	a. 107
recipitur à suis	a. 522	furca suspeditur	a. 108
Veneti nouum in Italia bellum mouent	a. 171	Verreius	a. 93
Græcis equitibus uentur	a. 172	Veterani milites pacis nomen odio prosequuntur	a. 233
Turcis Ostrouizzam oppidum expugnant & Obroatium recuperant	b. 28	Vgo Pepulus	a. 113
Dalmatiæ finem agrediuntur, urbemque		Vgo Gallus capit	a. 117
		Vgonis cadauer tumulatur	a. 105
		Venusini Gallis deditio nem	

I N D E X.

nem faciunt	a. 90	oppugnatio	initā 21
Viennā obsidione liberatur	a. 224	342. 150. 151	
Viennæ propugnatores	a. 290	Volaterrani à quo originem repetant	a. 346
Viennēsis obsidio	a. 287	bellicoli	a. 331
Viēnenses muri	a. 288	deditionem cogitant	a. 332
Viennensium damna à Turcis	a. 293	Mediceos recipiunt	a. 333
Vicentius Carrafa	a. 94	Vrabanus Isthmus	a. 690
Vicentius Capellus clausis Venetæ præfectus	a. 467	Vrbinales mœnibus nudantur	a. 8
ad Auriam	a. 469	Vrsi caput	a. 97
Vincētius Cathareus Dalmata seruorum liberator	a. 660	Vīrones Hungaricia	29
Virunus antiquit ⁹ , sãcti oppidū hodie	a. 464	Vīcochi prædones	b. 19
Virginus Vrsinus clausis Põtifictis præfect ⁹	a. 617	Vīstamanes, Gallipolitanus præfectus interit	b. 13
Vitellius Tiphernas	a. 31	Vtica urbs	a. 571
Virtembergenses reguli Austriæ domus beneficiarij	a. 523	Vtica portus, hodie Fari na dicitur	a. 624
Vlamanis consiliū	a. 595	Z	
Vmbrii belli finis	a. 254	Z Adares à Lacædemo ne interficitur	a. 475. 476
Vocontia regio	a. 704	Zafranum promontorium hodie, olim Apollinis	a. 629
Volsgagus Hoder	a. 287	Zagataij antiquitus Arij	a. 581
Volaterræ à Pannonijs captæ	a. 346 (331)	Zagrus mons	a. 593
Romanorū colonia	a. 345	Zanobius Bartholinus	a. 357
Volaterrarū situs præsidium	a. 331	Zeila insula	a. 593

F I N I S.

ELENCHVS VIRO

RVM ILLVSTRIVM IN RE

*Militari quorum Elogia in hoc opere
describuntur.*

A

Actius Vicecomes.	129
Actiolinus Tyrannus	68
Albericus Balbianus.	189
Alexander Magnus.	14
Alexander Medices Florentiæ Princeps.	494
Alfonfus Neapolitanus Rex.	216
Alfonfus Ferrariæ Princeps.	474
Alfonfus Daualus Vastius.	516
Aloisius Grittus.	469
Amurathes Secundus Turcarum Imp.	422
Andreas Auria classis Præfectus.	570
Andreas Grittus Venetorum Princeps.	501
Annibal.	19
Antonius Leua.	489
Antonius Grimannus Venetus Princeps.	397
Afcanius Sfortia Cardinalis.	307
Artoxerxes.	12
Athila Hunnorum Rex.	24

B

Baiazetes Primus Turcarum Rex.	173
Baiazetes Secundus Turcarum Imp.	333
Lalconum tres Duces.	376

Barnabas Vicecomes.	116
Bartholomæus Coleo Bergomas.	235
Bartholomæus Liuianus.	344
Basilus Moscouiæ Princeps.	485

C

Cæsar Borgia Valentinus.	318
Campson Gaurus Ægypti Sulthanus.	349
Canis Scaliger.	110
Carmagnola.	196
Carolus Magnus.	38
Carolus Octauus Galliæ Rex.	285
Carolus Quintus Imperator.	560
Carolus Burgundiæ Dux.	248
Carolus Aurelianus Francisci Regis filius.	515
Carolus Borbonius.	437
Celebinus Turcarum Imperator.	182
Castrucius Castraçanis.	100
Caythbeius Memphiticus Sulthanus.	270
Christophorus Columbus.	299
Consalius Ferdinandus Magnus Dux.	343
Cosmus Medices.	209
Cosmus Medices Florentiæ Princeps.	590

D

Dauid Maximus Abyssinorum Æthiopum Rex	544
---	-----

E

Elisabella Aragonia.	422
----------------------	-----

F

Farinata Vbertus Florentinus.	58
Federicus Primus Imperator.	51
Ferdinandus Rex Romanorum.	563
Ferdinandus	

Ferdinandus Gonzaga.	584
Ferdinandus Toletanus Albæ Princeps.	576
Ferdinandus Cortesius.	532
Franciscus Galliæ Rex.	529
Franciscus Sfortia.	221
Franciscus Sfortia Mediol. Princeps.	482
Franciscus Maria Feltrius Vrbinatium Princeps.	497
Federicus Feltrius Vrbini dux.	266
Franciscus Gonzaga Mantuanus Princ.	367
Franciscus Borbonius Anchianus Gallorum Dux.	512
Franciscus Alidosius Cardinalis.	328
Franciscus Ferdinandus Piscarius.	403

G

Galeacius primus Vicecomes.	127
Galeacius Secundus Vicecomes.	134
Galeacius Sfortia.	239
Gasto Foisseius Gallus.	337
Gattamelata.	199
Georgius Castriota Scanderbech.	229
Georgius Fraispergius Germanus.	442
Gothifredus Bolionius.	43

H

Henricus Octauus Angliæ Rex.	520
Henricus Galliæ Rex.	563
Hismael Sophus Persarum Rex.	392
Hippolytus Medices Cardinalis.	476

I

Iacobus Quintus Scotiæ Rex.	505
-----------------------------	-----

Iacobus Triuultius.	355
Ioannes Vicecomes Archiepiscopus.	132
Ioannes Galeacius Vicecomes.	139
Ioannes Aucutus Britannus.	186
Ioannes Bentiuolus Bononiensium Tyrannus.	405
Ioannes Maria Vicecomes.	141
Ioannes Medices.	433
Ioannes Tarnouius Polonus.	586
Ioannes Vitellius Cornetanus Patriarcha & Cardinalis.	147
Iulius Medices.	242
Iulianus Cæsarinus Cardinalis.	156
L	
Luchinus Vicecomes.	130
Ludouicus XII. Galliæ Rex.	339
Ludouicus Pannoniæ & Bohemiæ Rex.	426
Ludouicus Sfortia Princeps Mediolan.	311
M	
Mahometes Secundus Turcarum Imp.	262
Martinus Turrianus.	79
M. Antonius Columna.	382
Matthæus Magnus Vicecomes.	125
Matthæus Cardinalis Sedunensis	386
Maximilianus Cæsar.	371
Maximilianus Sfortia Mediolani Princ.	458
Muleasses Tunetanus Rex.	548
Muleamethes cognomento Scyriphus Magnus Rex Mauritanæ.	578
N	
Narferes Eunuchus.	33
Nicolaus	

Nicolaus Vrsinus Petilianus.	323
Nicolaus Picininus.	202
Numa Pompilius.	10

O

Odettus Fufius Lotrechius.	445
Otho Vicecomes Archiepiscopus.	124

P

Pandulphus Petruccius Senensium Tyrannus.	409
Petrus Nauarrus.	453
Petrus Medices.	293
Petrus Soderinus Florentin. Vexillifer.	416
Philippus Vicecomes.	144
Philibertus Aurantius Princeps.	461
Piratæ Turcæ tres.	523
Pompeius Columna Cardinalis.	467
Prosper Columna.	390
Pyrrhus Epirotarum Rex.	17
Pyrrhus Stipicianus.	553

R

Robertus Rex Neapolitanus.	118
Romulus Urbis conditor.	8

S

Saladinus Aegypti & Syriæ Sulthanus.	48
Sarra Columna.	87
Scipio Maior.	21
Selymus Turcarum Imperator.	370
Sigismundus Poloniae Rex.	540
Solymanus Turcarum Imperator.	567
Sfortia & Braccius.	192

Tamerlanes Scytharum Imperator.	165
Tammasus Sophus Persarum Rex.	571
Thomas Hauardus Anglus Norfoltij dux.	574
Tomumbeius vltimus Ægypti Sulthanus.	352
Totila Gothorum Rex.	29
Tristanus Acunius Lusitanus.	360

V

Vgo Moncata.	448
Vguccio Fagiolanus.	94
Vincentius Capellius Venetus.	507
Vitellij fratres.	288

F I N I S.

INDEX POETA-

RVM NOSTRAE AETATIS
 illustrium, quorum Epigrammata in sin-
 gula Elogia, hoc in opere va-
 riè dispersa conti-
 nentur.

Adami Fumani Veronensis.

De Andrea Gritto.	503
Athila.	28
Cane Scaligero.	115
Carmagnola.	199
Martino Turriano.	85
Totila.	33

Andreas Angulij.

De Cesare Borgia.	322
Ferdinando Toletano.	577
Muleamethe cognomento Scyriffo Mauritanie Rege.	584
Petro Medice.	298

Alexandri Suchteni Germani.

De Ioanne Tarnouio Sarmata	589
Angeli Perotij.	
De Vguccione Fagiolano.	99
Antonij Vaccæ.	
De Alexandro Medice.	406
Cesare Borgia.	322
Hippolyto Medice Cardinali.	496
Antonij Vulpj.	
De Antonio Leuq.	493

INDEX

<i>Athila.</i>	28
<i>Federico Primo Imperatore.</i>	57
<i>Georgio Franisbergio.</i>	444
<i>Isabella Aragonia.</i>	422
<i>Antonij Francisci Rainerij Mediol.</i>	
<i>De Actiolino Tyranno.</i>	79
<i>Alexandro Magno.</i>	16
<i>Alfonso Atestino.</i>	475
<i>Antonio Lena.</i>	493
<i>Cosmo Medice Duce.</i>	592
<i>Farinata Vberto.</i>	67
<i>Francisco Maria Feltrio.</i>	501
<i>Francisco Borbonio Anchiano.</i>	514
<i>Gothifredo Bolionio.</i>	48
<i>Iacobo Triuultio.</i>	359
<i>Ioanne Vicecomite Archiepiscopo.</i>	133
<i>Ioanne Bentiuolo.</i>	408
<i>Ioanne Medice.</i>	436
<i>Iuliano Cesarino Cardinali.</i>	164
<i>Numa Pompilio.</i>	11
<i>Odetto Lotrechio.</i>	448
<i>Roberto Rege Neapolitano.</i>	122
<i>Selymo Turearum Imperatore.</i>	381
<i>Sfortia & Braccio.</i>	195
<i>Tothila.</i>	32
<i>Vitelloccijs fratribus.</i>	392
<i>Antonij Tibaldej.</i>	
<i>De Matthia Coruino Rege.</i>	282
<i>Antonij Sanfelicij.</i>	
<i>De Rhinocerote.</i>	364
	Aonij

P O E T A R V M .

Aonij Palearij.	
De Tomumbcio Sulthano.	354
Augusti Cocceiani.	
De Amurathe Secundo Turcarum Imperatore.	228
Baiazete Primo Turcarum Imperatore.	280
Bartholomæo Coleone.	238
Matthæo Cardinali Sedunensi.	389
Marco Antonio Columna.	385
Romulo Urbis Conditore.	9
Benedicti Varchij.	
De Henrico Gallie Rege.	565
Iuliano Medice.	262
Phliberto Aurantio Principe.	467
Bernardini Balamij Siculi.	
De Petro Nauarro.	457
Beroaldi Iunioris.	
De Tristano Acunio Lusitano.	362
Fabij Beneuolentij.	
De Alfonso Rege Neapolitano.	220
Fabij Signij Flotentini.	
De Aloisio Gritto.	473
Franchini Cosentini.	
De Ferdinando Cortesio.	540
Francisci Manfredi.	
De Barnaba Vicecomite.	228
Celebino Turcarum Imperatore.	285
Gabrielis Faerni.	
De Alfonso Atestino.	476
Alfonso Daualo.	518
Annibale.	20

INDEX

<i>Castruccio Castracane.</i>	210
<i>Francisco Sfortia.</i>	484
<i>Narfete Eunuch.</i>	38
<i>Pyrrho Rege Epirotarum.</i>	18
<i>Scanderbecho.</i>	234
<i>Tamerlane.</i>	172
<i>Vitelloccio Cornetano.</i>	155
<i>Georgij Iodoci Bergani.</i>	
<i>De Alberico Balbiano.</i>	191
<i>Federico Primo Imperatore.</i>	57
<i>Hieronymi Olgiati.</i>	
<i>De Galeacio Sfortia.</i>	244
<i>Hieronymi Vulpj.</i>	
<i>De Iacobo Triuultio.</i>	359
<i>Honorati Fasitelij.</i>	
<i>De Carolo Magno.</i>	41
<i>Farinata Vberto.</i>	67
<i>Iouio.</i>	7
<i>Iani Vitalis Panhormitæ.</i>	
<i>De Andrea Auria.</i>	571
<i>Artoxerse.</i>	14
<i>Baiazete Secundo.</i>	336
<i>Campfione Gauro Sulthano.</i>	351
<i>Christophoro Columbo.</i>	306
<i>Galeacio Primo Vicecomite.</i>	128
<i>Gastone Foisseio.</i>	338
<i>Matthæo Magno Vicecomite.</i>	126
<i>Nicolao Vrsino Petiliano.</i>	227
<i>Othone Vicecomite Archiepiscopo.</i>	124

Philippo

POETARVM.

Philippo Vicecomite.	149
Romulo Urbis Conditor.	9
Saladino Sulthano.	52
Solymano Turcarum Rege.	570
Vgone Moncata.	453
Ioannis Bellaij Cardinalis.	
De Carolo Magno.	40
Francisco Gallie Rege.	530
Ludouico XII. Gallie Rege.	543
Ioannis Baptistæ Gabij.	
De Carolo Borbonio.	442
Ioannis Pauli Amanij.	
De Ascanio Sfortia Cardinali.	210
Ioanne Maria Vicecomite.	145
Ioannis Baptistæ Posseuini.	
De Francisco Rege Gallie.	532
Francisco Gonzaga.	572
Iulij Feroldi.	
De Galeacio Secundo.	135
Ioanne Galeacio Vicecomite.	142
Ioanne Aucuto Britanno.	189
Petro Soderino.	422
Sfortia & Braccio.	196
Iulij Iouij.	
De Carolo Aureliano Francisci Regis filio.	516
Ferdinando Gonzaga.	586
Ioanne Medice.	437
Ioanne Tarnouio Sarmata.	589
Landriani Mediolanensis.	
De Carolo Octauo Rege.	288

I N D E X

Leonardi Aretini.	
De Sfortia & Braccio.	196
Leonardi Griffij.	
De Mahomete Secundo Turcarum Imperatore.	265
Lælij Carani.	
De Henrico Octauo Gallie Rege.	523
Tammaſo Sopho.	573
Thoma Hauardo.	575
Lælij Capilupi.	
De Franciſco Gonzaga Principe Mantuano.	369
Ludouici Dominici.	
De Antonio Grimano Veneto.	403
Iacobo V. Scotiæ Rege.	506
Marci Antonij Caſanouæ.	
De Proſpero Columna.	392
Martini Cromeri Sarmatæ.	
De Sigismundo Sarmatarum Rege.	544
Marulli Tarchaniotæ.	
De Saladino Sulthano.	52
Michaelis Syluij Cardinalis.	
De Vitelloccijs fratribus.	292
Parthenij Parauicini.	
De Alfonſo Daualo.	519
Antonio Leua.	493
Carolo Magno.	42
Federico Primo Imperatore.	52
Hiſmaele Sopho.	396
Iacobo Triuultio.	358
Sarra Columna.	98
Pauli	

POETARVM,

Pauli Iouij Junioris.

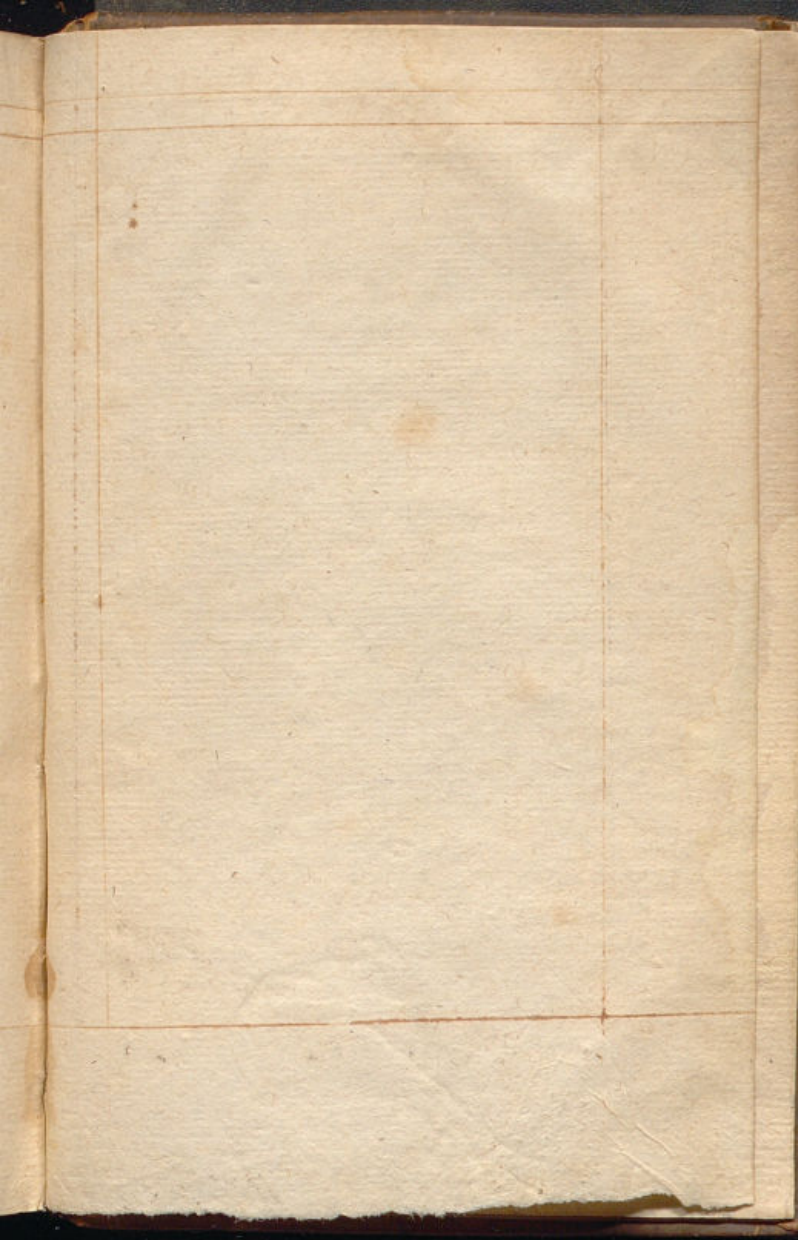
De Alidosio Cardinali Papiensi.	332
Baleonibus tribus Ducibus.	378
Bartholomæo Liuiano.	548
Basilio Moscouiæ Principe.	488
Caithbeio Magno Sulthano.	278
Carolo V. Imperatore.	563
Carolo Burgundiæ Duce.	251
Cosmo Medice Magnifico.	215
Cosmo Medice Principe.	592
Ferdinando Rege Rom.	563
Galeacio Sfortia.	247
Ludouico Sfortia.	317
Matthia Coruino Rege.	282
Maximiliano Cæsare.	374
Muleasse Rege.	552
Nicolao Picinino.	205
Pandulpho Petruccio Tyranno.	415
Pompeio Columna.	469
Pyrrho Stipiciano.	555
Vincentio Capello Veneto.	512
Vitelloccijs fratribus.	278
Placidij Placentini.	
De Christierno Rege.	367
Matthæo Cardinali Sedun.	367
Maximiliano Sfortia.	460
Petri Grauinæ.	
De Consaluo Magno Duce.	344
Prospero Columna.	592

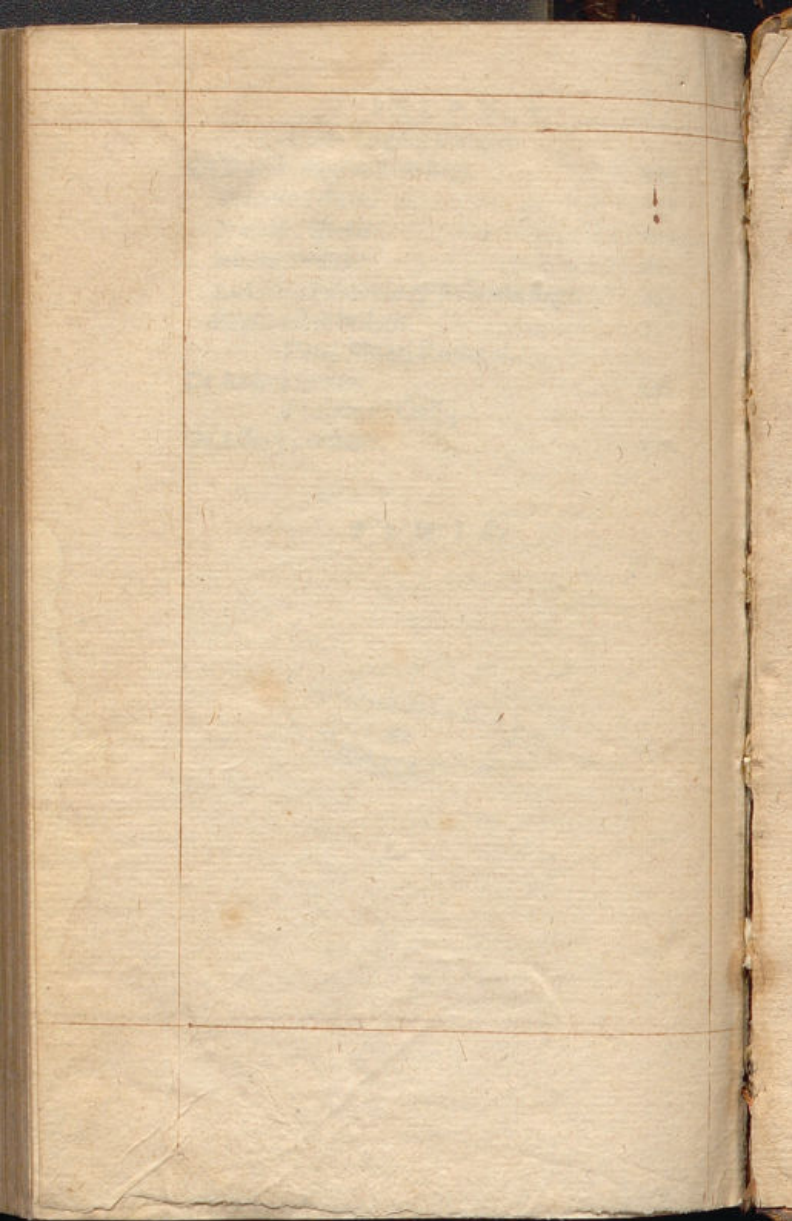
INDEX

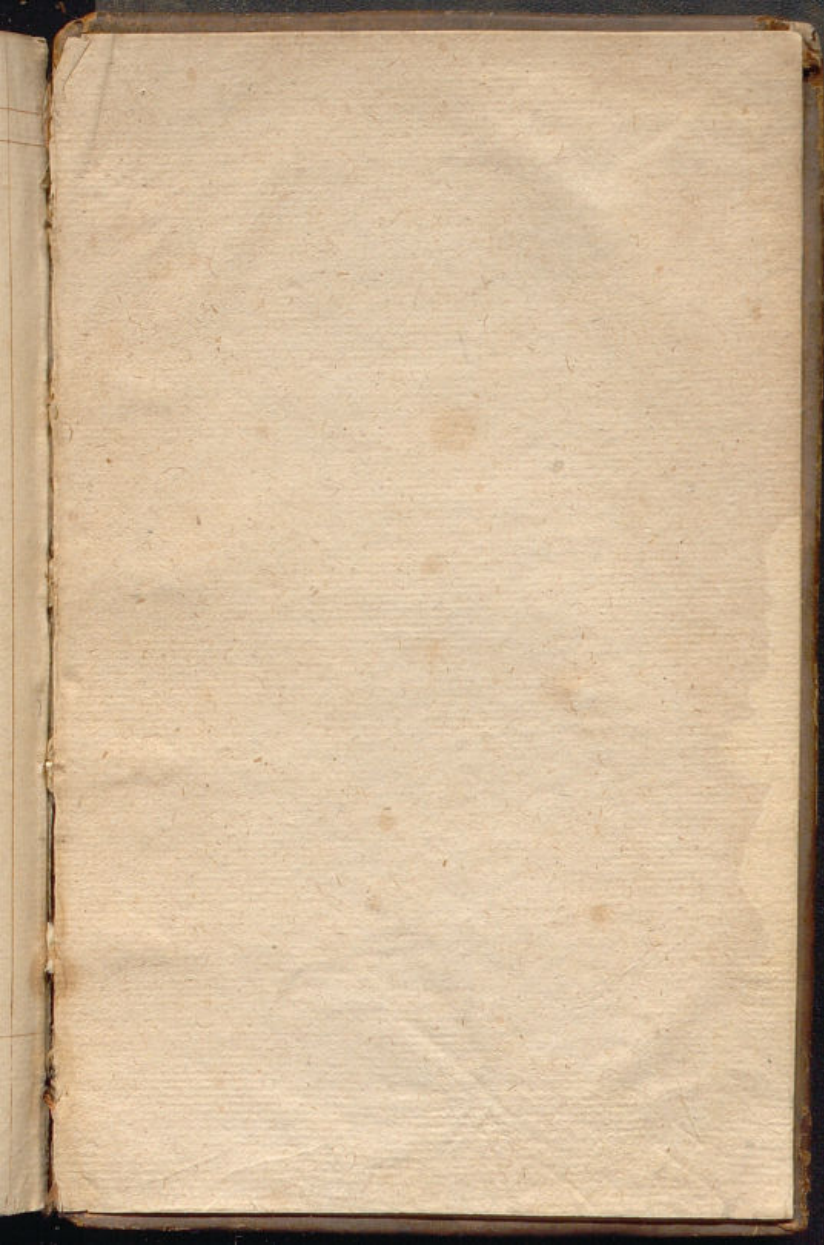
Petri Angelij Bargæi.	
De Davide Abyssinorum Rege.	546
Federico Feltrio.	269
Francisco Sfortia.	223
Iuliano Medice.	260
Ludouico Pannoniæ & Bohemiæ Rege.	430
Piratis tribus inclytis.	527
Petri Aluari Romani.	
De Andrea Gritto.	594
Ptolemæi Gallij.	
De Actio Vicecomite.	130

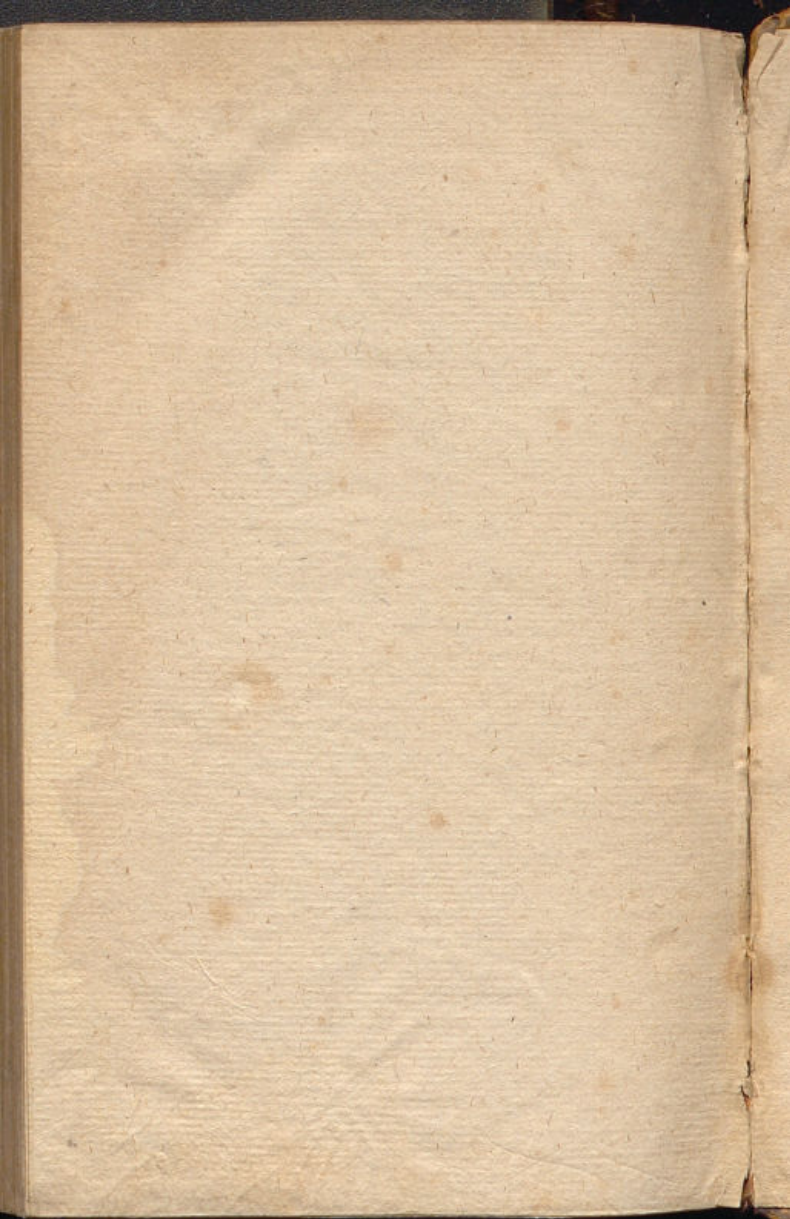
FINIS.

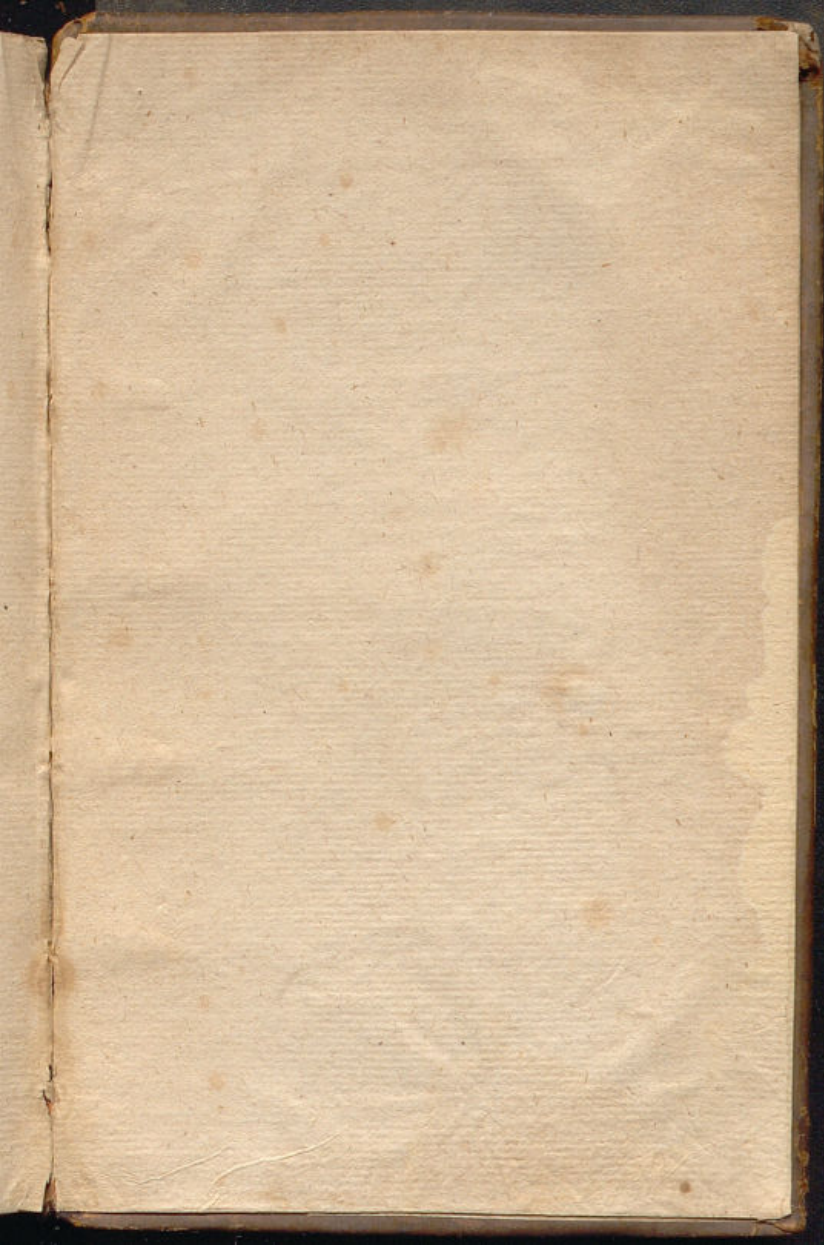

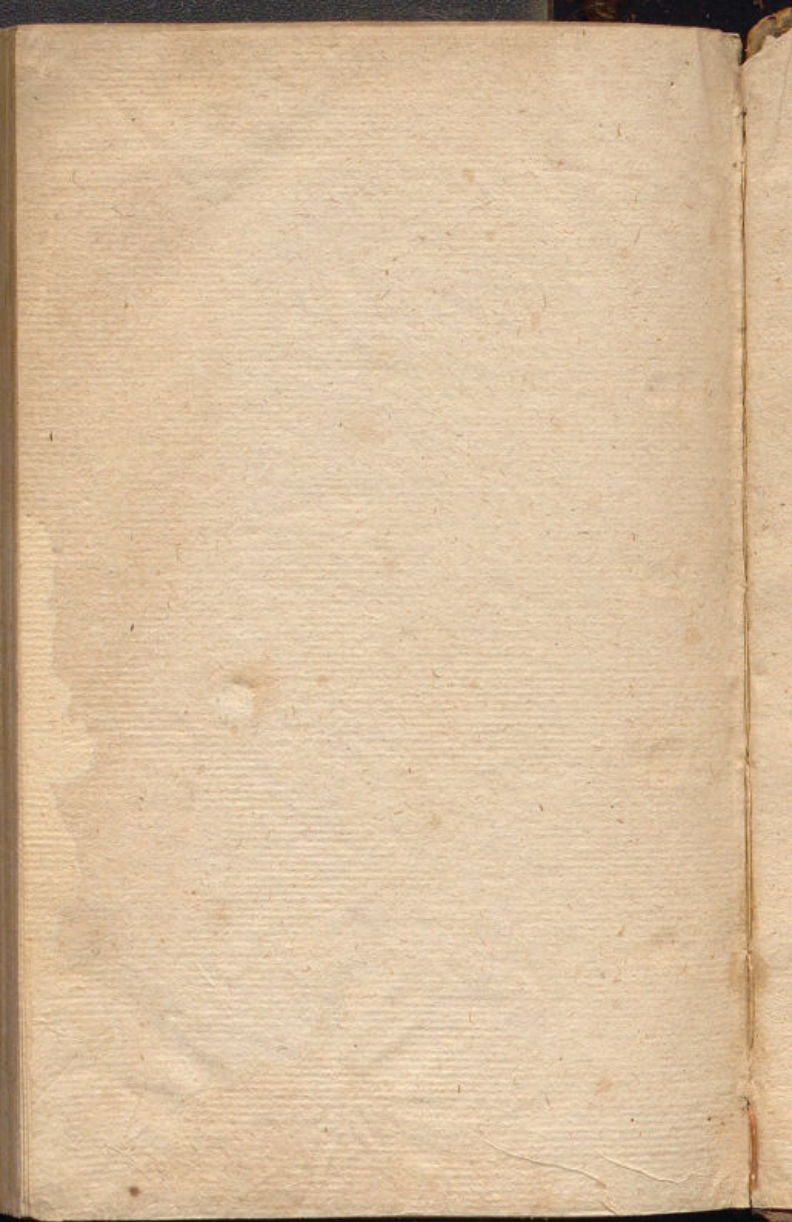

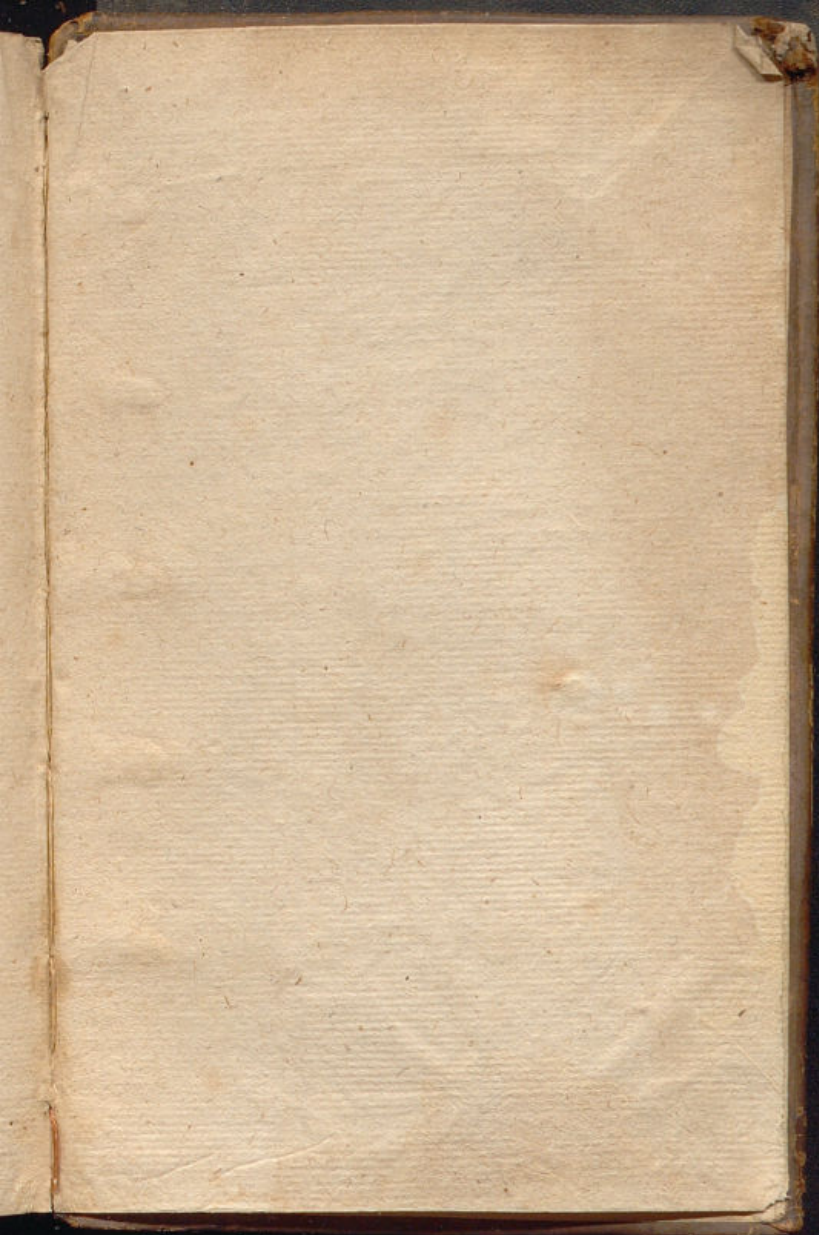

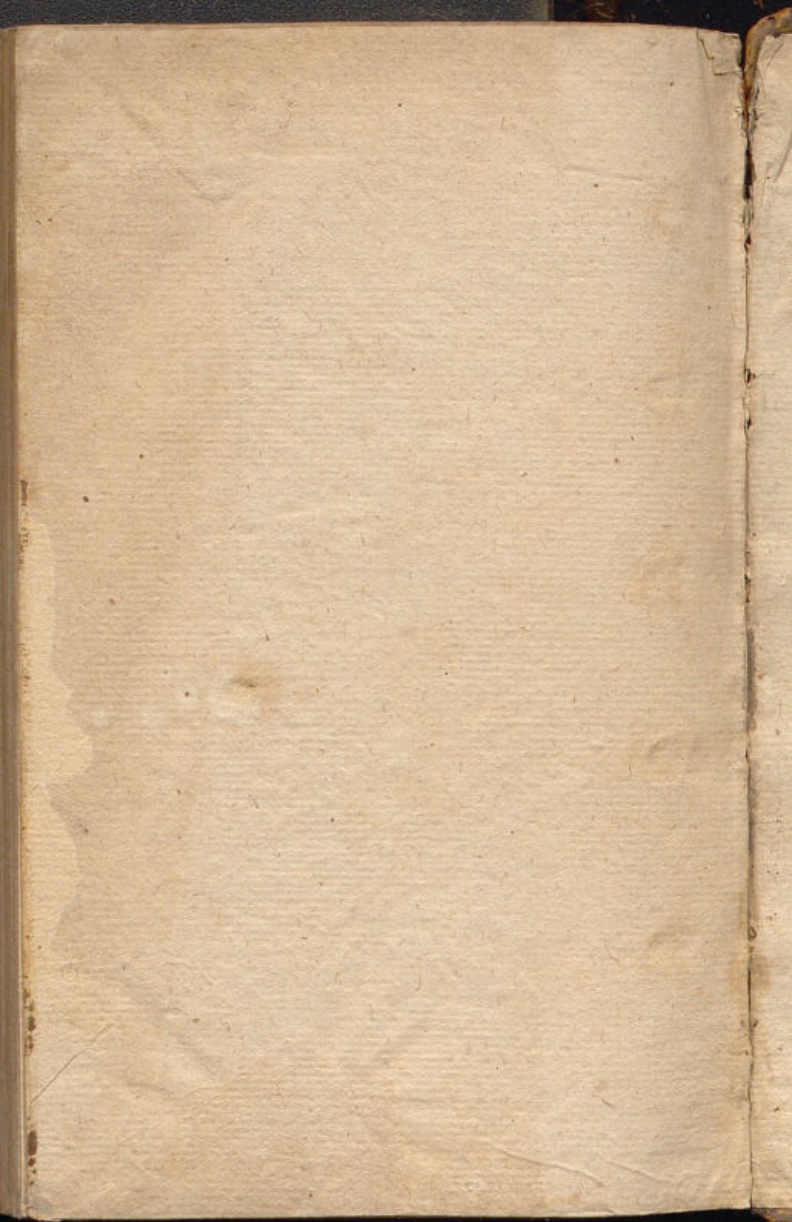

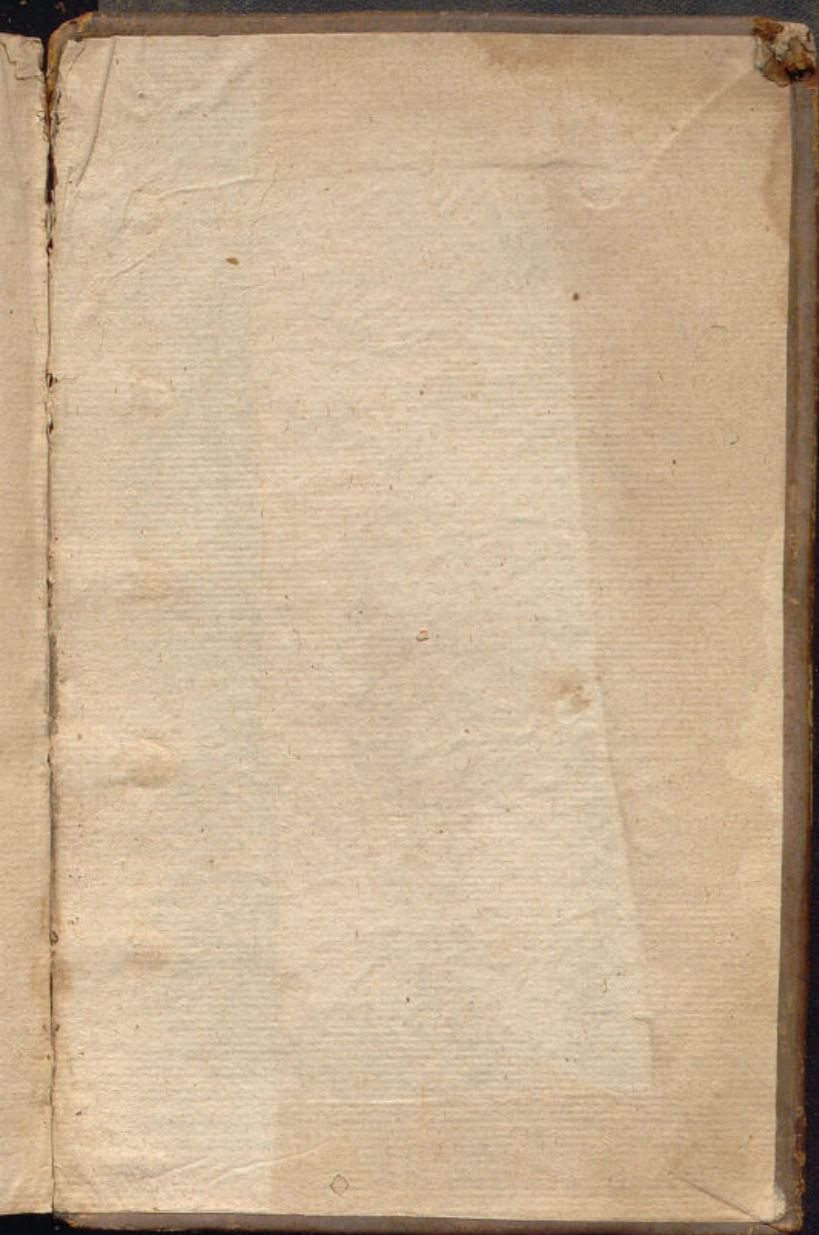

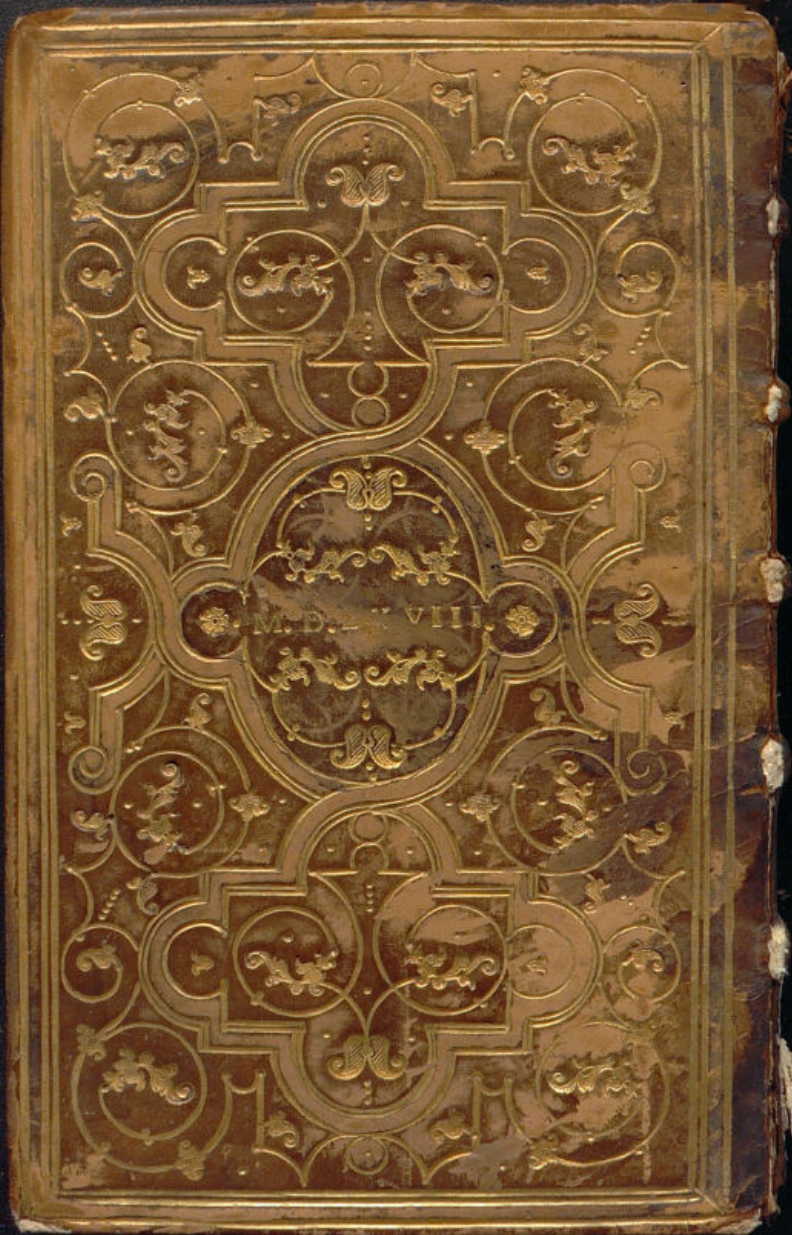

M.D.C.VIII